C. Inglis, M.D.

Indice ultimo de los Libros prohibidos mandados expurgans, 12s. *1st Class Index. Trident* 4to. *Mad.* 1790

*** "It will be of great use for a divine to be acquainted with the arts, knavery, and fraud of the Roman inquisitor, in purging, correcting, or rather corrupting authors in all arts and faculties. For this purpose we may consult the *Index Expurgatorus.* By considering this Index, we come to know the best editions of many good books." *Bp. Barlow's Directions to a young divine.*

Servetus de Trinitatis erroribus *cor. tur.* 1531, 12mo. 3 14 0

1736 Mead's de Trinitate divinâ, Lond. 1723, 4to. *Tibet.* 1 12 0

CALVIN AND SERVETUS.—Servetus lately wrote to me, and coupled with his letter a long volume of his delirious fancies, with the Thrasonic boast, that I should see something astonishing and unheard of. He takes it upon him to come hither, if it be agreeable to me; but I am unwilling to pledge my word for his safety, for, if he shall come, I shall never permit him to depart alive, provided my authority be of any avail. More than fifteen days have now elapsed since Castellio was imprisoned for having, at supper in his own house, raged against me with such insolence as to make it clear that he was not then in his right senses. I concealed what I felt, but I testified to the judge that it would be agreeable to me were he proceeded against with the utmost rigour of the law. I wished to go to see him. Access was prohibited by decree of the Senate, and yet some good men accuse me of cruelty, forsooth because I so pertinaciously revenge my injuries. I have been requested by his friends to undertake the part of intercessor, I refused to do so, except on these two conditions, viz., that no suspicion should attach to me, and that the honour of Christ should remain intact. I have now done. I abide the judgment of the Council.—*Letter of Calvin to Farel in* 1546.

(o) 23

Divisit Trini qui formam Numinis ecce!
Dividitur Membris, Visceribusq; suis.

Bought of Nat: Smith, SURGEON LONDON. 20 Oct. 1722. 2 15 6

Infelix Eruditio est scire quod multi nesciunt, etiam periculosa scire, quod omnes ignorant — Gaulmin.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/b28039427

(A) · D2/53-2-16 25

Omnia quum portenta voces hominemque Deumque
Infandi SERVES nominis opprobium !

THE CONTENTS.

SERVETUS *his converse with* Mahometans *and* Jewes. *He disguiseth his monstrous opinions with the Name of Christian Reformation. The place of his birth. At the 24 year of his age, he boasted himself the onely* Teacher *and* Seer *of the world. He inveighed*

against the Deity of Christ. Oecolampadius *confutes his blasphemies, and causeth him to be thrust out of the Church of* Basil. Servetus *held but one person in the Godhead to be worshipped, &c. He held the Holy Ghost to be* Nature. *His horrid blasphemy. He would reconcile the* Turkish Alcaron *to Christian Religion. He declares himself Prince of the Anabaptists. At* Geneva, Calvin *faithfully reproves* Servetus, *but he continues obstinate.* Anno 1553. *by the decrees of several Senates he was burned.*

Servetus *his converse with* Mahometans *and* Jews,

He disguiseth his monstrous opinions with the name of Christian Reformation.

The place of his birth.
His arrogant Beast.
He inveighs against the Deity of Christ.
Oecolampadius *confutes his blasphemies, and causeth him to be thrust out of the Church of* Basil.

MICHAEL SERVETUS, like another *Simon Magus*, having conversed long among the *Mahometans* and the *Jewes*, and being excellently well furnished with their imaginous opinions, begat, both out of Divinity, and the general treasury of Christian Religion, a monstrous issue of opinions, with the coition of what he had received from the extravagant *Mohometans*, and *Thalmudists*, upon which brat this instrument of *Satan* must needs bestow the disguised name of *Christian Reformation*. From this Cocks egge were bred these Cockatrices, *Gonesius*, *Gribaldus*, *Blandratta*, *Gentilis*, *Alciatus*, *Simanus*, *Casanovius*, *Menno*, and diverse other *Anabaptistical* Vipers, who extreamly encreased the restless waves of Sects and opinions. We, recommending the rest to their proper place, Hell; will take a more particular survey of one Religion, and by the horridnesse of that guesse at the others. This *Servetus* was a *Spaniard*, born in the Kingdom of *Arragon*, most unworthy both of his Name and Nation. Being wrap't into a most incredible *Enthusiasme*, he boldly layes his unwashed hands upon holy divinity; and at the four and twentieth year of his age, boasted himself to be the onely *Teacher* and *Seer* of the world, making it his main design, and that by his impious and worthless writings, to inveigh against the Deity of the Son of God; with which writings being sufficiently furnished, and withall enflamed with hopes of raising no ordinary tumults, he bestirs himself wind & tide for *Basil*; but *Oecolampadius*, an Ecclesiastical Doctor, learnedly before a full Senate confuted the blasphemies of this man, and by

by the publick Authority he had, cauſed him as a poiſonous blaſphemer to be thruſt out of the Church of *Baſil*. From thence he went to *Venice*, where, in regard the *Venetians* had been timely forewarned of him by the wiſe and learned *Melanthon*, he made no harveſt of his incredible blaſphemies, nor indeed was he permitted ſeed-time for them. Religion is no where ſafe! But having conſulted with the Arch-hereticks his Predeceſſors: and being bird-lim'd, he held that there was but one perſon in the God-head to be worſhipped and acknowledged; which was revealed to mankinde, ſometimes under one notion, ſometimes under another, and that it was thus; that thoſe notions of *Father*, *Son*, and *Holy Ghoſt*, were to be underſtood in the Scriptures. Nay, with the ſame line of his blaſphemous mouth, he affirmed, that our Saviour *Jeſus Chriſt*, according to his humane nature, was not the Son of God, nor co-eternall with the Father. The *Holy Ghoſt* he granted to be nothing, but that influence by which all things are moved, which is called *Nature*. He moſt impiouſly Ironical affirmed, that to underſtand the word *Perſon*; we muſt refer our ſelves to *Comedies*. But the moſt horrid blaſphemy of all was, when by the ſuggeſtion of Satan, he imagined, that the moſt glorious, and ever to be worſhipped and adored Trinity (who doth not tremble at it?) was moſt fitly compared to *Cerberus* the Porter of Hell gate. But he ſtayed not here; no, he thought it ſhould be accounted nothing but a diabolical phantaſme, the laughing-ſtock of Satan, and the monſtrous *Geryon*, whom the Poets by ſome ſtrange myſtery of Philoſophy feigned to have three bodies. O incredible, and unheard of ſubtilty of blaſphemy! The moſt glorious name of the moſt bleſſed Trinity, is grown ſo odious to this man, that he would perſonate (being the greateſt that ever was) all the Atheiſts that have quarrelled with that name. Moreover he maintained, that taking but away the onely Article of the *Trinity*, the *Turkiſh Alcoran* might be eaſily reconciled to the *Chriſtian Religion*; and that by the joyning together of theſe two, a great impediment would be removed; yea, that the pertinacious aſſerting of that Article had enraged to madneſſe whole Countries and Provinces.

Servetus held but one perſon in the Godhead to be worſhipped, &c.

He held the holy Ghoſt to be Nature.

His horrid blaſphemy.

He would reconcile the Alcoran *to Chriſtian Religion.*

This abomination, of God and men, held that the Prophet *Moſes*, that great ſervant of God, and faithful ſteward of the Lords houſe, that *Prince* and *Captain General* of the people of *Iſrael*, one, ſo much in favour with God, that he was admitted to ſpeak to him face to face, was to be accounted no other than an *Impoſtor*. He accounted the Patriarch *Abraham* and his ſeed, too much given to Revenge, and that he was moſt unjuſt, and moſt malicious to his enemy. The moſt glorious Church of *Iſrael*, ('tis the ſwine that loves the mire) he eſteemed no better than a Hog-ſty; and declared himſelf a ſworn Prince of the *Anabaptiſticall* generation. But, keep off, and approach not, O all ye other Hereſies and Hydra's of opinions of this one man, furies not capable of expiation! Being arrived at *Geneva*, and being forbidden to ſpew out and ſpatter his peſtiferous blaſphemies, he continued in hoſtility againſt all ſharp, but wholſome admonitions: which *Calvin*, that famous Miniſter of the Church, perceiving, being deſirous to diſcharge the duty of a ſoul-ſaving Paſtor, went friendly to *Servetus*, in hopes to deliver him out of his moſt impious Errours and horrible Hereſie, and ſo to redeem him out of the jawes of Hell, and faithfully reproved him. But he being dazled with the brightneſs of *Truth*, and overcome, returned nothing to *Calvin* (ſo well deſerving of him) but an intolerable obſtinacy, and inconvincible recapitulation of his blaſphemies; whence it came to paſſe, that by the juſt and prudent Decree of the Senates of *Bernen*, *Zurich*, *Baſil*, and *Scaffuſe*, and by the righteous condemnation of the eternal God, in the moneth of *December*, in the year one thouſand five hundred fifty and three, (or as *Sleiden* hath it, in *October*) he was (how great is the obſtinacy of blaſphemy!) being at that time ecſtatically hardened and intoxicated, conſecrated to the avenging flames.

He declares himſelf prince of the Anabaptiſts.

At Geneva, Calvin reproves Servetus.

Servetus his obſtinacy.

Anno 1553. By the Decree of ſeveral Senates he was burned.

Thut nichts; der Jude wird verbrannt.

ARRIUS

CHRISTIANISMI RESTITVTIO.

Totius ecclesiæ apostolicæ est ad sua limina vocatio, in integrum restituta cognitione Dei, fidei Christi, iustificationis nostræ, regenerationis baptismi, et cænæ domini manducationis. Restituto denique nobis regno cælesti, Babylonis impiæ captiuitate soluta, et Antichristo cum suis penitus destructo.

בערת ההיא יעמוד מיכאל השר

καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ.

M. D. LIII.

ROYAL COLLEGE OF PHYSI
LIBRARY
CLASS 23
ACCN. 11817
SOURCE
DATE

ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS
LIBRARY
CLASS 23
ACCN. 11817
SOURCE
DATE

DE TRINITATE DIVINA, QVOD IN EA NON ſit inuiſibilium trium rerum illuſio, ſed vera ſubſtantiæ Dei manifeſtatio in verbo, et communicatio in ſpiritu.

LIBRI SEPTEM.

PROOEMIVM.

Qui nobis hic ponitur ſcopus, vt eſt maieſtate ſublimis, ita perſpicuitate facilis, et demonſtratione certus: omnium maxima, lector, Deum cognoſcere ſubſtantialiter manifeſtatum ac diuinam ipſam naturam vere communicatam. Manifeſtationem Dei ipſius per verbum, et communicationem per ſpiritum, vtranque in ſolo Chriſto ſubſtantialem, in ſolo ipſo plane diſcernemus, vt tota verbi et ſpiritus deitas in homine dignoſcatur. Manifeſtationem diuinam a ſeculis explicabimus, magnum citra controuerſiam pietatis myſterium, quod ſit Deus olim in verbo, nunc in carne manifeſtatus, ſpiritu communicatus, angelis et hominibus viſus, viſione olim velata, nunc reuelata. Modos veros aperte referemus, quibus ſe nobis exhibuit Deus, externe viſibilem verbo, et interne perceptibilem ſpiritu, myſterium vtrinque magnum, vt Deum ipſum homo videat, et poſſideat. Deum antea non viſum, nos nunc reuelata facie videbimus, et lucentem in nobis ipſis intuebimur, ſi oſtium aperiamus et viam ingrediamur. Aperire iam oportet oſtium hoc, et viam hanc lucis, ſine qua nihil poteſt videri, ſine qua nemo poteſt ſacras ſcripturas le-

gere, nec Deum intelligere, nec Christianus fieri. Hæc veritatis est via, certa, facilis, et syncera, diuinam Christi in verbo cognationem, spiritus sancti veram perfectionem, et eandem vtriusque in Deo substantiam, integre sola patefaciens, Deumque ipsum nobis ob oculos ponens. Digessimus autem in quinque libros viam hanc totam, adiectis postea dialogis, vt quasi per gradus quosdam ad integram Christi cognitionem ascendamus. Primus liber continet tria de Christo axiomata, tres pharisæorum, totidem sophistarum rationes, et improbationes, cum absurdissimis inuisibilium illationibus. Secundus viginti Scripturæ locos exponet. Tertius erit de personæ Christi in verbo præfiguratione, de visione Dei, et verbi hypostasi. Quartus de nominibus et essentia Dei, et de rerum omnium principiis. Quintus de spiritu sancto. Dialogus deinde primus, post transactas legis vmbras Christi in omnibus complementum declarabit, angelorum, animarum, et inferni substantiam explicans. Secundus modum generationis Christi docebit, et ipsum non esse creaturam, nec finitæ potentiæ, esseque vere adorandum, verumque Deum.

O Christe Iesu fili Dei, qui de cœlo nobis datus, deitatem patefactam in te ipso visibilem manifestas, teipsum aperi seruo tuo, vt manifestatio tanta vere patefiat. Spiritum tuum bonum, et verbum efficax, petenti nunc tribue, mentem meam et calamum dirige, vt diuinitatis tuæ gloriam possim enarrare, ac veram de te fidem exprimere. Causa hæc tua est, et tuam a patre, et spiritus tui gloriam explicans, quæ diuino quodam impulsu tractanda sese mihi obtulit, cum essem de tua veritate solicitus. Tractare aliquando cœpi, et nunc iterum tractare cogor, quia completum est vere tempus, vt ex rei ipsius certitudine, et ex signis temporum manifestis, sum nunc piis omnibus ostensurus. Lucernam non esse abscondendam, tu nos docuisti, vt væ mihi sit, nisi euangelizem. Causa communis Christianis omnibus agitur, cui omnes tenemur. Supereſt, lector, vt te pro Christo beneuolum vsque ad finem exhibeas, et rem totam audies sermone veritatis absque aliquo fuco.

De homine

DE HOMINE IESV CHRISTO, ET SIMVlachris falsis,

LIBER PRIMVS.

Librum primum narrationis filii Dei, instar primæ apostolorum prædicationis, a notioribus inchoabo, ab iis, quæ cordato cuique sint manifesta, et omnibus publice prædicata, vt hæc nostra via facile principium habeat. Ipse homo Iesus est ostium, et via, a quo et merito exordium sumam, tum quia de ipso nunc agetur, tum vt sophistas reprimam, qui ad verbi cognitionem sine hoc fundamento ascendentes, in alium filium traducuntur, et verum filium Dei obliuioni tradunt. Quibus ego ad memoriam, quis sit ille verus filius, reducere curabo. Pronomine ad sensum demonstrante ipsum hominem, verberibus cæsum et flagellatum, concedam hæc tria simpliciter vera esse. Primo, hic est Iesus Christus. Secundo, hic est filius Dei. Tertio, hic est Deus.

Quod hic primo dicatur Iesus, postulatum est primum, ex se ipso manifestum, quo certius nihil ostendere possis. Illud est puero in circuncisionis die nomen impositum, sicut tibi Ioannes, et illi Petrus, Lucæ 1. et 2. Nomen Iesus, vt veteres docent, est nomen proprium viri, et cognomen Christus. Iudæi eum esse Iesum, omnes concedebant, sed Christum esse negabant, interrogantes de Iesu, qui dicitur Christus, et alienos a synagoga illos faciebant, qui fatentur, eum esse Christum. Super qua re frequens erat apostolorum contra ipsos disputatio, an Iesus ille esset Messias? Sed de Iesu nulla fuit vnquam dubitatio, nec quæstio, nec aliquis vnquam hoc negauit. Specta, quo tendat ille ser-

Prima propositio.

mo, quo animo Paulus testificabatur Iudæis, Iesum illum esse Messiam, acto. 9. 27. et 18. Quo spiritus feruore Apollos ille Alexandrinus Iudæos reuincebat, probans hunc Iesum esse Christum. De homine ipso hæc dicebantur, sine sophismate aliquo. Non sophistas, sed Iudæos ibi cogita, piscatores cogita, et mulieres simplicitate pura concedentes, Iesum esse Christum: Iesum hunc Nazarenum, Iesum filium Dauid.

Concedentes vero, hunc esse Iesum, concedere cogimur, hunc esse Christum a Deo vere vnctum. Nam iste est puer sanctus tuus, quem vnxisti acto. 4. Iste est sanctus sanctorum, quem vngendum prædixit Daniel 9. Actorum insuper 10. tanquam rem cunctis perspicuam, ait Petrus, Ipsi nostis. Nam de Iesu sermo est publice notus, vt scilicet Iesum illum virum Nazarenum vnxerit Deus spiritu sancto et virtute, quoniam Deus erat cum illo, et ipse est, qui constitutus est a Deo iudex viuorum et mortuorum. Et acto. 2. certissime, inquit, sciat omnis domus Israël, quod hunc Iesum, quem vos crucifixistis, fecit Deus et dominum, et Christum, id est, vnctum. Clemens, Iustinus, Irenæus, Tertullianus, et reliqui seniores, vocem hanc Christus naturæ humanæ vocabulum esse, affirmant. Vocabuli item ratio idipsum notat. Nam esse vnctum, non potest, nisi ad naturam humanam referri. Quis igitur negabit, hominem esse vnctum? Antichristus est, qui hunc Iesum negat esse Christum: et qui concedit, ipsum esse vnctum, ex Deo natus est. 1. Ioa. 2. & 5. In recognitionibus Clementis, libro primo, ratione vocabuli exponit Petrus, quia reges solebant vocari Christi, ideo iste ab excellentia vnctionis, præ cæteris est rex Christus vocatus. Nam sicut Deus angelis angelum, bestiis bestiam, et syderibus sydus, ita hominibus hominem principem fecit Christum. Veteris quoque scripturæ authoritate aperte docemur, hominem dici Christum, cum et terrenus rex diceretur Christus. 1. Samu. 12. et 24. et Esa. 45. Item Matth. 1. ex qua genitus est Iesus ille, qui dicitur Christus. Nota ibi articulum et cognomen. Homo est

mo eſt, qui de ſpiritu ſancto genitus eſt. Hominem Chriſtum aperte deſcribit Lucas cap. 3. dicens, Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe triginta annorum, et putabatur filius Ioſeph. Ille ipſe qui putabatur filius Ioſeph, erat Ieſus Chriſtus, filius Dei. Actorum quoque 13. Iudæis ait Paulus: Deus iuxta promiſſionem ex Dauid ſemine eduxit Chriſtum, hunc a vobis interemptum. Ibidemque et Ioan. 2. dixit Ioannes Baptiſta, Non arbitremini, me eſſe Chriſtum. Quam ridicula eſſet Ioannis excuſatio, ſi Chriſti vocabulum ad hominem non referatur? Friuola eſſet Chriſti interrogatio, et Petri reſponſio Matth. 16. cum dixit Chriſtus, Quem me dicunt homines eſſe? Et Petrus reſpondit, Tu es ille Chriſtus, Tu es ille filius Dei viuentis. Illum ipſum, quem alii Eliam, alii Ieremiam eſſe putabant, ait Petrus eſſe Chriſtum filium Dei. Non dixit, Incorporeus ille filius in te eſt, ſed tu es filius. Et quoniam ibi iuſſit Chriſtus, ne cui dicerent, quod ipſe eſſet Chriſtus, quid per illud pronomen demonſtraſſe putas? Si ipſe Chriſtus non eſt, quo modo nos Chriſtos facit? Rei tam apertæ non eſſet diutius inſiſtendum, niſi corrupti eſſent eorum animi, qui myſterium incarnationis non intelligentes, rem incoream Chriſtum eſſe, et realem filium putant, cum tamen omnibus ſeculis verus homo ſit ſemper dictus Chriſtus. Audi teſtimonium ipſiuſmet Chriſti ſe hominem vocantis Io. 8. Quæritis me interficere, hominem veritatem vobis locutum. Et 1. Timot. 2. mediator Dei et hominum homo Chriſtus Ieſus. Quod ſi te offendat illa vox homo, quam ſophiſtæ connotatiue ſumento adulterant, accipe vocem illam vir. Et Petrum audi dicentem acto. 2. Ieſum Nazarenum fuiſſe virum a Deo deſignatum. Et Lucæ vltimo, De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta potens. Et Ioan 2. poſt me veniet vir. Et Eſa. 53. nouiſſimum virorum virum dolorum. Et Zacha. 6. ecce vir, germen nomen eius. Et acto. 17. iudicaturus eſt Deus orbem per eum virum, ſcilicet Chriſtum. Si ſenſus communes habeas, lector, et credas

naturæ pronominis demonſtratiui, cognoſces manifeſte, hanc eſſe veram, et originalem illius vocis ſignificationem. Nam eo ad oculum demonſtrato paſſim conceditur, hic eſt Chriſtus, tu es Ieſus: et quia loquitur, quærit, reſpondet, eſurit: et quia videbant eum ambulantem ſuper aquas. Quem quæritis? Ieſum Nazarenum. Ego ſum. Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Ego ipſe ſum, palpate et videte. Et acto. 2. ad Iudæos loquens Petrus ait, Hunc Ieſum, quem vos interemiſtis, ſuſcitauit Deus, cuius omnes teſtes ſumus. Quid per talia pronomina, tu cum Iudæo diſputans demonſtrares? Apud eos nec de trinitate, nec de inuiſibili filio, erat aliquid vnquam auditum. An deterioris ſumus nos conditionis, quam Samaritana mulier, quæ Ioan 4. dixit, Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci: nunquid hic eſt ille Chriſtus? Et mulieris mentem, nihil de rebus incorporeis ſcientem, ipſe tunc comprobauit. Nam cum ipſa quæreret Meſſiam venturum, qui dicitur Chriſtus, reſpondit ipſe, Ego ſum qui loquor tibi. Ego quem vides loquentem. Non res aliqua incorporea, ſed ego qui loquor, ſum verus et naturalis filius Dei. Similem de ipſo Ieſu fidem conceperat cæcus ille illuminatus, Ioan, 9. dicens, Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit. Hanc de Chriſto fidem habens, fuit tunc illuminatus, nec falſum de Chriſto credidit. De homine intelligendum eſt illud apoſtoli, Sicut vnius delicto, ita per gratiam vnius hominis Ieſu Chriſti, Sicut per hominem mors, ita per hominem reſurrectio mortuorum. Aut vtrobique homo dicitur abſolute, aut vtrobique connotatiue: alioqui comparatio eſſet nulla. Primus Adam, et ſecundus Adam, ibi dicitur: vt nihil hic ſophiſtis proſit, hominem connotatiue ſumere. Demum Io. 20. ſigna fecit, vt credamus, quod Ieſus eſt Chriſtus filius Dei. Expeditum eſt de Ieſu, ſed vt credamus, quod Ieſus ille ſit a Deo genitus, et vnctus pro ſalute noſtra. Nathanaël ex eo, quod dixit, vidi te ſub ficu, infert, ipſum eſſe filium Dei. Similem illationem faciunt Matth. 14. ex eo, quod fugauit ventum.

Illatio-

Illationes iſtæ iam apertiſſime demonſtrant, quod ſecundo dixi, Hunc ipſum, quem Chriſtum appello, eſſe filium Dei. Nam ex ſignis, quæ faciebat, inferunt, ipſum hominem eſſe filium Dei. Si conſtat, ipſum hominem eſſe Ieſum Chriſtum, conſtat ipſum hominem eſſe filium Dei, cum ſcriptura ſemper doceat, Ieſum Chriſtum eſſe filium Dei. Conſtat vere, Deum patrem Ieſu Chriſti eſſe Deum patrem hominis. Aperte vbique homo ipſe monſtratur eſſe filius Dei, et eius reſpectu Deus vere pater. Vere pater, quia ab eo eſt ſubſtantialiter genitus, ſicut tu a patre tuo. Non eſt ab ipſo Ioſeph genitus Chriſtus, ſed de ſpiritu ſancto genitus eſt, de ſubſtantia Dei genitus eſt. Hic Ieſus eſt vere et naturaliter genitus ex Deo, ſine aliquo ſophiſmate. Quem generationis modum in ſequentibus perſpicue docebimus. Id nunc obiter dicimus, quod verbum Dei inſtar nubis obumbravit virgini. Egit in ea, vt ros genituræ, inſtar imbris terram germinare facientis, pſal. 71. Eſa. 45. et 55. Hac ratione dici filium, docent Matthæus et Lucas, cap. 1. In Luca ait angelus ipſi Mariæ, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, et virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Vnde ſequitur, Quapropter et quod naſcetur ſanctum, erit vere filius Dei. Eandem rationem tradit Matthæus, dicens eam factam grauidam a ſpiritu ſancto, et quod in ea genitum eſt, de ſpiritu ſancto eſſe. Quod in ea genitum eſt, filius eſt. Aperte loquitur, non ſophiſtice. Ex Maria genitus eſt Ieſus, ex ſubſtantia Mariæ filius. Si Maria eſt naturalis mater, alicuius naturalis filii eſt ipſa mater. Annota quod dicit Lucas, Is filius in te genitus, quem tu concipies etp aries, filius altiſſimi vocabitur: is erit magnus, et dabit illi Deus ſedem Dauid patris ſui. Quare non dixit, filius primæ perſonæ vocabitur, et dabit illi prima perſona ſedem? Sed filius altiſſimi Dei, et dabit illi Deus ſedem? An ſecunda illa res incorporea eſt a ſpiritu ſancto genita? An non quod a ſpiritu ſancto vere genitum eſt, vere filius eſt? Nihil ad rem facit, quod plerique verba angeli peruertentes, vocem ſanctum ad alium filium detorquent, qua-

Secunda propoſitio.

ſi primogenitus Chriſtus, non ſit ea dignus : præſertim cum ipſemet Lucas ca. ſequenti declaret, quare ſanctum dixerat : quia ipſe eſt maſculus aperiens vuluam. Omne autem maſculum aperiens vuluam ſanctum domino vocabitur exo. 13. 34. et nume. 8. Virtutem inſuper, ſeu fortitudinem altiſſimi, quæ deſcendente ſpiritu obumbrauit Mariæ, metaphyſicum inuiſibilem filium eſſe volunt, quia copulative ibi dicitur, ſpiritus et virtus, ſpiritus et fortitudo. Ad hoc nos dicimus, quod Lucas eo virtutis ſeu fortitudinis nomine idipſum ſignificat, quod ca. 24. et acto. 1. vbi idem Lucas refert, accipietis virtutem ſeu fortitudinem, veniente in vos ſpiritu ſancto. Eadem ratione dixit idem Lucas. Ioannem venturum, cum ſpiritu et virtute Eliæ, et in hoc quoque eſſe eum pluſquam prophetam. Alii prophetæ non habuerunt cum ſpiritu prophetiæ virtutem faciendi miracula, vt habuit Elias. Ob quam rem dicitur in eo ſpiritus, et virtus, ſeu ſpiritus et fortitudo. Virtutem quoque habuit Ioannes ab vtero, virtutem attingendi eum, quem prædixerat, virtutem conuertendi impios ad Deum ſuum, adhibito miraculo, vt Elias. Sicut ad vocem Eliæ in teſtimonium veritatis deſcendit ignis de cælo, effuſis aquis ſuper altare. 3. reg. 18. ita ad Ioannis aqueum baptiſmum in teſtimonium veritatis Chriſti, miraculoſe deſcendit a cælo ſpiritus ſanctus, Matth. et Lucæ 3. Virtus ergo ſpiritui adiuncta, potentiam aliquam ſignificat, non res alias metaphyſicas. Hæc eſt inter ſpiritum et virtutem differentia, quia non eſt in quouis ſpiritu par virtus, ſeu par fortitudo. Hic ipſe eſt ille duplex ſpiritus Eliæ, quem petiit Eliſeus, videlicet ſpiritus prophetiæ, et virtus miraculorum. Hac eadem ratione acceperunt apoſtoli ſpiritum ſanctum, et virtutem, ſpiritum ſanctum et fortitudinem, vt ſic afflati, potentia magna et virtute miraculorum redderent teſtimonium reſurrectionis Chriſti, acto. 1. et 4. Copula illa aliquid addit, ſicut quando dicitur, ſpiritu ſancto et igne. Ignis adiectio vim addit, et expurgationis vehementiam. In actis ca. 6. exiguntur viri pleni ſpiritu ſancto et ſapientia, qui vltra commune ſpiritus donum, habeant ſapientiam negocio commodam. Ex quibus præclare intelligitur, quare

Lucas

Lucas in Christo et apostolis dixerit spiritum sanctum et virtutem, Quod magis declaratur ex eo, quod dixit idem Lucas Iesum Nazarenum vnxit Deus spiritu sancto et virtute, spiritu sancto et fortitudine, actor. 10. vbi illa copula, et non facit virtutem metaphysice sumi pro incorporeo filio, sed quia spiritus Christi habet omnem fortitudinem. Adde quod Lucas non dixit, virtutem illam vocari filium. Sed id, quod virtute Dei in Maria genitum est, filius Dei ideo vocabitur, quia Maria virum non cognouit: et virtute Dei in obumbratione illa, vicem feminis viri supplente, efficietur ipsa grauida. Ac eo ipso dicitur ipsa facta grauida a spiritu sancto, et Christus ipse a spiritu sancto genitus, missus et vnctus, Esa. 48.61. et Matth. 1. Non quod secunda illa res sit genita a tertia, sed hic ipse, qui a spiritu sancto ex Maria genitus est, filius est. Ita locum hunc intelligit Irenæus initio Libri quinti, ex Maria dicens generatum esse filium altissimi Dei. Ita coactus exponit Augustinus in Ioannem tractatu nonagesimo nono, virtutem Dei dicens esse ipsummet spiritum sanctum agentem in cognatione Christi.

Quod insuper homo sit proprie filius, ipsa vocabuli ratio nos docet. Nam sicut proprium hominis est vngi, ita proprium eius est nasci, proprium hominis est generari. Virtute quidem spiritus id fit, corpus tamen ipsum vere nascitur, vere generatur: et corpus ipsum habet vere participationem substantiæ Dei. Quis est ille, qui putabatur filius Ioseph? Quis est ille fructus ventris? An non fructus ille est substantialis filius? Quis est ille masculus aperiens vuluam? An non masculus ille est proprie filius? Quis est ille puerulus, de quo fit mentio Matth. 2. quem sumebat, ducebat, et reducebat Ioseph? An non ille est ibi filius ex Aegypto vocatus? Illius puelli, illius corporalis filii nullum alium patrem reperies, nisi Deum, nullum alium genitorem, nisi Deum, aut dices esse phantasma, non carnem. Nem si caro est, ab aliquo genita est, ergo alicuius genitoris filius est. Eo magis, quia Deus dicitur pater huius carnis, pater huius cibi, Ioan. 6.

Deus

Deus agricola pater huius vitis. Ioan. 15. Si ergo corporalis vere hic est filius Dei, et incorporalis est aliquis alius realis inuisibilis filius, sunt iam duo reales filii, quoquo modo eos in unum cumulum vnias: quia duo sunt geniti, et duo nati. Duas duarum rerum generationes reales concedimus: ergo duos reales genitos, et duos natos negare pure non possumus. Quis non fascinatus, inter natos, genitos, et filios differentias tales faceret? Scripturæ sacræ de Iesu vnico Dei filio loquuntur, nec quicquam aliud ab homine filium dixerunt, realiter genitum. Ad hunc modum oportet Christianos omnes, hunc Iesum Nazarenum esse Christum filium Dei, agnoscere. Christus ipse, et mulieribus, et rudibus plebeis, se esse Messiam, et filium Dei, aperte prædicabat. Age quæso te, qualem Messiam ex simplici eius prædicatione tunc concipere debuit muliercula? Eo magis, quia nesciebantur in lege trinitariorum nostrorum metaphysica figmenta. Metaphysicus alius et inuisibilis filius, postea excogitatus est, ex male intellecto Ioannis verbo, vt nunc euidenter ostendam. Alia tunc erat de filio fides, quam nunc: id quod familiari exemplo ita collige. Deus dixit Ioanni: super quem videris spiritum descendentem, et manentem super eum, hic ipse est filius meus. Et ego, ait, vidi, et testimonium perhibui, quod hic est filius Dei, Ioan. 1. Hoc aduerte primo, quod Ioannes aliquando nesciebat, quis esset filius Dei. Deinde aduerte manifestationem, et reliqua ibi acta. Sophistarum sententia deceptus fuisset Ioannes, et alios decepisset, dicens illum, de quo vidit, esse filium Dei. Ego inquit, nesciebam eum: sed externo signo dato, hunc esse filium Dei, est mihi aperte monstratum: vt ita ipsum esse filium Dei, omnibus Iudæis ostenderem, dicens, ecce agnus, ecce filius. Quem tu mihi agnum hic facies? Hic, quem vides, est agnus Dei, filius Dei. Hic oculis subiectus, manibus palpatus, et sensibus aliis omnibus perceptus. Fallax alioqui fuisset cælestis vox, dicens, super quem videris, hic est ille. Fallax fuisset, cum super re, populis præsente, descendens, dixit, Hic est filius meus, vel tu es filius meus. Si rem aliam latentem

tem per illud pronomen demonſtrabat, non erat patens teſtimonium, ſeducebat populum. Item Io. 9. interrogatus a quodam Ieſus, Quis eſſet ille filius Dei? Reſpondit, Et vidiſti eum, et qui loquitur tecum, ipſe eſt. Hic ipſe, quem vides, eſt filius Dei. Eo ad oculum demonſtrato dixit centurio, Vere hic homo filius erat Dei. Cogita tu per pronomina illa rem ſenſu perceptam demonſtrari. Cogita deinceps centurionem non fuiſſe ſophiſtam, nec fuiſſe per communicationem idiomatum loquutum, nec connotatiue hominis voce vſum. Verum hominem oſtendens dixit, Hic homo filius erat Dei. Audi Paulum, qui illico atque viſum recepit, ingreſſus ſynagogam prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei, acto. 9. De ſophiſtarum idiomatibus ne verbum quidem. Summus ſacerdos nihil de ſecunda illa incorporea re cogitabat, dicens, Es tu filius Dei benedicti? Et ad mentem eius reſpondit Ieſus, Ego ſum. Mar. 14. Vos dicitis quia ego filius Dei ſum. Luc. 22. Ita ſimpliciter illi credebant, dicentes, Ego credidi, quod tu es filius Dei. At dices tu, Non videri rem magnam, ſi ipſe homo Ieſus dicatur filius Dei, cum et nos filii dei nominemur. Reſpondeo, Res maxima eſt, eſſe filium Dei, et plura inde ſequuntur, quam vnquam intellexerit mundus, vt oſtendam. Ipſe eſt verus et naturalis filius, nos adoptiui. Ex eo ipſo, quod nos filii Dei nominamur, probatur ipſe eſſe verus filius. Quomodo homines filios faceret, ſi ipſe homo non eſſet verus filius? Nos filii dicimur dono et gratia ipſius. Ideo ipſe huius noſtræ adoptionis author, excellentiore alio modo dicitur filius. Eſt ipſe naturalis filius, ex vera Dei ſubſtantia genitus. Alii non ſunt filii originis. Fiunt filii Dei, non naſcuntur filii Dei. Per fidem Ieſu Chriſti nos efficimur filii Dei Gal. 3. et Ioan. 1. Ideo per adoptionem dicimur filii Rom. 8. et Eph. 1. Non ſolum filius, ſed verus filius ipſe dicitur: non communis filius, Sapi. 2. et Ro. 8. Aeque proprie Deus dicitur pater Ieſu Chriſti, ſicut terreni patres dicuntur patres ſuorum filiorum. Alioqui Deus non poſſet dici cauſa, peculiariter efficiens, et productiua alicuius certi effectus. Si prolem aliquam ſibi ſingulariter eligat, et ſolus tantum operetur ad generationem illius (et ſubſtantiam

ſuam

ſuam illi tribuendo) quantum poteſt, et plus quam poteſt terrenus pater, quare non æque proprie merebitur dici pater? Nunquid ego, qui generationem aliis tribuo, ipſe ſterilis ero, dicit dominus? Eſa. 66. Imo potius dicitur ipſe pater, quia ab ipſo omnis paternitas in cœlo et in terra nominatur Ephe. 3. Eo magis quia non ſolum eum genuit, ſed et deitatis ſubſtantia, luce et plenitudine, eum decorauit, vt in hoc aſſimiletur patri filius. Item alia ratione, proprius quam homines, dicitur ipſe pater, quia ipſe in aliorum cognationibus operatur: alii vero in ſui filii generatione nihil agunt. Ergo ſi proprius dicitur ipſe pater, propriiſſime vltra alios Chriſtus dicetur eſſe filius. Sed ſublimiora alia de hac filiatione poſtea dicemus, ſi filiationem dici fas eſt. Argumentum iam retorqueri ita poteſt. Nam filius Dei ſuam filiationem nobis communicat: at filiatio illius ſecundæ rei nihil habet nobiſcum commune, ſed hominis filiatio. Ipſe nos fratres vocat, quia homo. Homo eſt primogenitus fratrum, ſicut primogenitus mortuorum: ergo homo primogenitus, eſt homo genitus filius.

Sophiſtæ ſibi ipſis videntur ita magnifici, vt non dignentur oculos ad hunc filium inclinare. Rem abiectam et ridiculam putant, hominem dici filium Dei. Ad filium oportere aiunt, quod ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ cum patre. Sed vnde hoc colligunt? Imo eſt penitus impoſſibile, quoniam parentes ſunt diuerſarum ſpecierum. Hoc etiam improbat ſcriptura tota; improbat ipſemet Chriſtus, qui aliorum hominum comparatione ſe filium Dei oſtendit Io. 10. Si alios, inquit, homines ſcriptura vocat Deos, et filios Dei, vos dicitis me blaſphemare, quia dixi, filius Dei ſum, cum pater vltra alios conſortes et participes meos, me ſanctificauerit. Ecce illum, qui ſanctificatus eſt, eſſe filium Dei. Hic eſt ille, qui ſanctus vocabitur filius Dei. Hic eſt ille, de quo dicunt Apoſtoli, ſanctum filium tuum Ieſum. Quis eſt ille ſanctus, niſi ille maſculus aperiens vuluam, verus et corporalis filius Dei.

Tertia propoſitio.

Tertio iſtam dixi eſſe veram, Chriſtus eſt Deus. Dicitur vere Deus, ſubſtantialiter Deus, cum in eo ſit deitas corporaliter. Sed quia hæc ſunt in ſequentibus perfectiſſime aperienda, ſat nunc erit, ſi dicatur

catur Deus, quia forma Dei, ſpecies Dei, habens potentiam et virtutem dei. Dicitur Deus per virtutem, ſicut homo per carnem. Data illi a patre ipſa deitatis potentia, dicitur ipſe Deus fortis, Eſa. 9. Puer natus eſt nobis, vocabitur Deus fortis. Ecce Dei nomen et fortitudinem nato puero tributa, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo et in terra. Et Eſa. 47. ego dominus vocans nomen tuum, Deus Iſraelis. Thomas Ioan. 20. eum appellat, Dominus meus, Deus meus. Paulo ad Rom. 9. Chriſtus dicitur in omnibus, et ſuper omnia Deus laudandus, Deus benedictus, et benedicendus. Multis aliis locis eius diuinitas oſtenditur, quia exaltatus eſt, vt acciperet diuinitatem, et nomen ſuper omne nomen.

Adverſarii vero illum ita deſpiciunt, vt non ſolum eſſe Deum, ſed et vnctum eſſe, negent. Imo ea, quæ ſunt naturæ, ab eo vſurpant, negantes eſſe filium Mariæ, negantes eſſe hominem, ſed humanitatem. Negant, hominem eſſe hominem, et concedunt, Deum eſſe aſinum. An non iſti ſunt veri Antichriſti, et Chriſti calumniatores? Poteſt eſſe maior calumnia, quam ſi me loquente dicas, me non eſſe? aut ſi mihi conuenire neges ea, quæ mihi palam tribuuntur? Omnia hæc prædicata volunt calumniatores eſſe illius ſecundæ rei nomina. Ad quod figmentum communis ſchola ſophiſma quoddam communicationis idiomatum adinuenit. Quandam nouam impoſitionem in illo termino homo fingunt, vt connotatiue ſumatur, et æquepolleat huic orationi, ſuſtentans naturam humanam. Ac tunc per communicationem idiomatum concedunt hanc propoſitionem, Filius Dei eſt homo, id eſt, ſecunda perſona ſuſtentat naturam humanam, et ita eſt illa connotatiuus homo. Ad eundem modum concedunt fieri poſſe, vt Deus ſit aſinus, et ſpiritus ſanctus ſit mulus, ſuſtentans mulum. Cogita, lector, ſi Chriſtus, aut eius diſcipulus Paulus, aut alii diſcipuli nobis denuo prædicarent, an tolerare poſſent talia hominum figmenta, placitasque vocum impoſturas? An non Chriſtum ſophiſtarum faciunt ipſi magiſtrum, dicentes, eam dictionem Chriſtus eſſe a prophetis et apoſtolis impoſitam ad ſignificandum ſecundam perſonam in diuinis, connotando quod ſuſtentet

natu

naturam humanam. Quod si loco vocis Christus ponatur vbique vox vnctus? An rem illam proprie vnctam dicent, et eam accepisse spiritum sanctum et virtutem? An illa diceret omnia sibi esse tradita a patre suo? An sophistice de illa loquutus esset pater, dicens, Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, ponam spiritum meum super illum? Profecto ad hominem Iesum id relatum inuenies. Matth. 12. Quicquid vnquam in bibliis de filio scriptum est, ad ipsum refertur, ipsum omnia respiciunt, et per ipsum omnia complentur. Quæ vero et qualis est communicatio illa prædicatorum? Nam illud prædicatum, sustentans naturam humanam, prius non conueniebat homini. Qualiter igitur homo sua prædicata, si non sunt sua, Deo communicat? Quod in Christo fuerit, et sit duplex natura, diuina et humana, nosapertissime docebimus. In Christo vere coniunguntur Deus et homo, in vnam substantiam, vnum corpus, et vnum nouum hominem, Ephe. 2. Sed quia hæc diuina Christi natura ex verbi arcanis pendet, simpliciore via nunc dicamus, Deum posse homini deitatis plenitudinem communicare, dare ei diuinitatem, maiestatem, potestatem, et gloriam suam. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem, potentiam, sapientiam, honorem, et gloriam, apo. 5. Si Moses factus est Deus Pharaonis, exo. 7. et Cyrus Deus Israëlis, Esa. 45. multo fortius, et excellentiore longe modo factus est Christus Thomæ et omnium nostrum dominus et Deus. Salomon quoque ad literam dicitur Deus, psa. 44. At illi erant dii, non natura, sed temporali dono: Christus vero est naturali natiuitate Deus, naturaliter genitus de substantia Dei. Tota patris deitas, adoratio Dei, et visio Dei, et in Christo vero Deo. Sicut pater est verus Deus, ita veram suam deitatem vnico filio suo vnice tribuens, efficit, vt ille sit verus Deus. Post tria de Christo axiomata, tria quoque super-

Argumentum primum phariſæorum.

est phariſæorum argumenta diluere, quæ ipsemet Christus pro nobis diluet. Argumentum primum: Si Christus est Deus, erunt iam plures dii. Ad obiectionem istam phariſæorum, qui Christum arguebant eo quod se Deum faciebat, respondet ipse, Quia ego dixi, dii estis, Ioan. 10.

Docet

Decet ibi Christus se Deum a Deo patre sanctificatum. Iudæos inducit, vt saltem mortem aliorum, qui dii dicuntur ipse Deus dici possit. Ita erant imbecilli homines ad Christi naturalem Deitatem agnoscendam sensim ducendi. Vnde subdit: Si eos vocat Scriptura deos, ad quos sermo Dei factus est, quanto magis filius, quem pater vltra alios sanctificat, nedum dicetur filius Dei, sed etiam Deus. Quanquam ergo sint dii, vnica tamen est deitas, a patre per generationem filio communicata. Vnicus est Deus, omnis deitas origo. Non erant ex hoc Iudæi offendendi, cum Moses Salomon et Cyrus dicti sint dii. Illam Elohim deitatem, non solum debuissent Iudæi Christo tribuere, videntes in eo tanta Dei opera, et tanta miracula, sed etiam cognoscere quod per excellentiam ei conueniret. Hanc Christus suæ eximiæ deitatis rationem reddebat. Ioan. 5. et 10. Ob id adduntur eius deitati insignia epitheta, vt dicatur ipse Deus omnis terræ. Deus magnus, fortis, et super omnia benedictus. Longe maiora, et apertius postea dicemus, de substantiali Christi deitate. Hoc nunc constat, Deum nos non ita dissecare, nec in partes discerpere, vt dissecant, et discerpunt sophistæ. Constat vere, pluralitatem in deitate non talem hiuc induci, qualis est in trinitariorum realitatibus, et incorporeis tribus rebus distinctis. Ibi esse pluralitatem deorum, realem et absolutam, mox ostendemus.

Secundum argumentum phariſæorum.

Alterum argumentum est, Quomodo Christus dicitur de cœlo descendisse, et missus a patre in mundum venisse? Qui hæc nobis obiiciunt, cum phariſæis plane hallucinantur. Nam Ioan. 6. argutabantur phariſæi, Nonne hic est filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem et matrem? quomodo ergo dicit, de cœlo descendi? Ad hanc rem docet ibi Christus, oportere nos spiritu viuificari, vt hunc descensum intelligamus, Nam carnalis sensus non prodest quicquam, Verbum dei de cœlo descendens est nunc in terra caro Chri-

sti, vt et carnem ipsam Christi de cælo descendisse, sis mihi postea concessurus. Caro Christi de cælo est, panis cælestis, de substantia Dei, et a Deo exiuit. Sed quia hæc ex verbi arcano sunt melius cognoscenda, in sequentes postea libros differantur. Interim vero posses intelligere, de cælo, id est, de supernis, vt ipse docet Io. 8. Posses verba Christi spiritualiter intelligere. Quod Christus in spiritu Dei præcesserit omnia tempora, et eius spiritus initio fuerit in cælo. Eo solo, quod verba eius erant cælestia, concedendum erat, ipsum e cælo esse: nam baptismus Ioannis e cælo erat, et secundus homo de cælo cælestis. De cælo est, et in cælo est, quidquid est supra carnem et sanguinem. Non solum Christus e cælo erat, sed et cælum ipsum ad nos adtulerat, vt videbis. Ad id quod obiicis, cum missum a patre, non est difficile respondere, cum et Ioannes dicatur missus a Deo, Ioan. 1. fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes. Prophetæ et apostoli omnes missi a Deo dicuntur. Declarat hoc ipse Christus Ioan. 17. Sicut tu pater me filium tuum misisti in mundum, ita ego mitto apostolos in mundum. Et Ioan. 20. sicut misit me pater, ita ego mitto vos. In has comparationes, quas Christus ipse faciebat, incidere cogor, vt veritas planior fiat. Illud verum est, quod singularis est Christi missio, et a patre exitus, vt ex verbi arcano constabit. Similiter, quod Christum in mundum venisse dicimus, non debet mirum videri, cum et aliis hoc conueniat. Ioan. 1. omnem hominem venientem in hunc mundum. Iesum Christum in carne venisse, docet Ioannes contra duas hæreses tunc vigentes. Prima erat discipulorum Simonis magi, dicentium, Christum fuisse phantasma, sine vera carne. Contra quos carnem ille nominat. Altera mox sequuta erat hæresis Ebionis et Cerinthi, dicentium, Iesum purum hominem sine substantia deitatis, et ante Mariam nihil fuisse. Contra quos docet Iesum venisse, et fuisse antea verbum apud Deum. In se-

quenti

quentibus aperte videbis huius rei veritatem. Videbis aperte, trinitariorum noſtrorum nugas, nemini fuiſſe tunc notas. Dictum Ioannis contra iam dictas hæreſes citat Polycarpus in epiſtola ad Philippenſes. Idipſum in pleriſque locis facit Ignatius, ac etiam Irenæus. Hi omnes trinitariorum noſtrorum figmenta nec docuerunt, nec cogitarunt. Simpliciter prædicarunt, Ieſum illum eſſe verum Meſſiam filium Dei: eundemque in propria perſona et ſubſtantia fuiſſe verbum apud Deum, modo trinitariis omnibus ſophiſtis incognito, et nunc vere cognoſcendo.

Tertium argumentum phariſæorum.

Argumentari tertio quis poteſt, Quomodo Chriſtus ad Philip. 2. non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo? Ad hoc reſpondet ipſemet Chriſtus. Nam Ioan. 5. arguebant eum phariſæi, quod ſe faceret æqualem Deo. Quibus reſpondens Chriſtus, hanc æqualitatem non negauit, ſed dixit ſe habere omnem potentiam, et facere omnia quæ pater facit. Sicut pater, ita et filius ſuſcitat mortuos, cæcos illuminat, læproſos mundat, ſurdos paraliticos dæmoniacos et alios curat. Pater omne iudicium et omnem poteſtatem dedit filio, vt omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Ecce quomodo Chriſtus ſe ipſum teſtatur eſſe æqualem Deo. Ecce qualiter μορφή, id eſt, ſpecies deitatis in eo relucebat, cum tanta operabatur miracula. Speciem et formam diuinam habebat Chriſtus, etiam ab æterno, vt dicemus poſtea. Nunc præſentem in eo contemplemur diuinam ſpeciem, et cum diuina ſpecie diuinam potentiam. Cum ea Chriſti tanta potentia coniungit Paulus animi humilitatem, quam tanquam ſpecimen, nobis imitandam proponit. Humilitatem Chriſti maximam docet. Nam ea tanto maior eſt, quanto maiore præditus maieſtate et potentia, magis ſe ſubmittit et deiicit. Potentia ſolet alios tyrannos efficere. At in Chriſto non ſic. Ille in forma Dei exiſtens, tantam in ſe deitatis æqualitatem non arbitratus eſt rapinam facere. Noluit Chriſtus

ſtus tyrannice ad rapinam ſua potentia vti. Non acceptauit rapinam illam, dum cognouit, quod rapturi erant ipſum, vt facerent regem, Ioan. 6. Sed humili habitu ſe gerebat, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo volens. Potuit Chriſtus diuinam illam ſpeciem, ſeu diuinam formam, in monte viſam, vbique ſeruare, vt cæleſtis rex inter homines conuerſari. Sed pro noſtra ſalute maluit ſeruilem habitum vſque ad crucem geſtare. Non arbitratus eſt rapinam, noluit ea, quam habebat dei potentia, raptis duodecim legionibus angelorum, ſo contra Iudæos violenter defendere. Sed humiliter pati voluit. Aequalis ergo dicitur Chriſtus Deo, ratione poteſtatis ſibi ad Dei æqualitatem datæ, dicto cap. 5. Omnia quæ habet pater, ſua ſunt. Per eum fiunt omnia, quæ verbo dei fiunt, cum ipſe ſit verbum dei. Aequalitatem hanc virtutis notavit ipſemet Chriſtus, dicens, Erit filius hominis ſedens a dextris virtutis Dei, Lucæ 22. Aequalitatem hanc Chriſti, et ad dextræ virtutis Dei exaltationem, docuit Paulus Ephes. 1. ipſum dicens conſtitutum ſuper omnem principatum, poteſtatem, virtutem, dominationem, et ſupra omne quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, verum etiam in futuro. Denique omnia ſubiecta eſſe pedibus eius, et eum datum ſuper omnia caput ipſi eccleſiæ, qui omnia in omnibus implet. Aequalitas virtutis dei in eo notatur Dani. 7. Ecce filius hominis veniebat, vſque ad antiquum dierum peruenit, et data eſt ei omnis regia poteſtas. Ieremias quoque cap. 30. hunc admiratur, qui ita accedit, et applicatus eſt Deo, vt vſque ad æqualitatem ſibi appropinquet. Apud Zachariam cap. 13. vir ille Ieſus dicitur Deo עמית amith, ſocius, et coæqualis. Omitto hic referre fabuloſa figmenta, de metaphyſica illarum trium inuiſibilium rerum naturali rapina, et æqualitatis arbitramento: quaſi inter res illas caderent eiuſmodi affectus. Eo magis, quia Paulus de illis nunquam cogitauit. Is, inquit, affectus ſit

ſtus ſit in vobis, qui fuit in ipſo Chriſto Ieſu, qui ſubſtantialiter exiſtens Deus, et in forma Dei, non in rapinam putauit, æqualiter eſſe Deo: non cogitauit, vt ſuam diuinam potentiam in rapinam verteret. Sed humiliter ſe geſſit, poſtea per reſurrectionem exaltatus. Quod naturæ diuinæ proprie non conueniat humuliatio, docet Cyrillus, lib. 8. Theſauri, cap. 1. Non ſecundum naturam verbi, inquit, eſt Chriſtus humiliatus: nam homini conuenit humilitas, cui conuenit exaltatio. Natura ergo diuina in ſe nec humiliata eſt, nec exaltata, ſed homo ipſe Chriſtus. Ita exponit Auguſtinus initio libri tertii, contra Maximinum, alias ſibi paſſim contrarius. Ignorabat rationem perſonæ, quam dicemus poſtea. Ipſe homo Chriſtus in ſpecie Dei conſtitutus, non in rapinam putauit, æqualiter eſſe Deo. Non cogitauit, vt ea æqualitatis dei virtute ad tyrannidem aliquam, vel rapinam vteretur. Vere fuiſſet rapina, ſi ab eo opere ſe violenter abdicaſſet, ad quod pater eum deſtinauerat, aut ſi regiam huius mundi tyrannidem ſibi vſurpaſſet. Hæc eſt propria ſignificatio vocis ἁρπαγμὸς. Chriſtus nihil eiusmodi curauit, nunquam aliquid ab aliquo violenter rapuit. Hanc ſententiam illuſtrat græcus articulus τὸ, et ἴσα aduerbium æqualiter, quod hominis diſpoſitionem notat, non metaphyſicas illas, et incorporeas æquales naturas. Vt dicat Paulus, Hoc ipſum, quod eſſet æqualiter Deo, non arbitratus eſt Chriſtus, vt rapinam faceret. Hic eſt veriſſimus ſenſus. Paulus non facit vim in voce æqualiter, ſed ex ſpecie deitatis infert. Inquid enim, quod ſpeciem Dei habens Chriſtus, non arbitratus eſt τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, non arbitratus eſt illud eſſe æqualiter Deo, quod in forma Dei exiſtens habebat, in rapinam fore. Quod vero ait apoſtolus, formam ſeu ſpeciem ſerui Chriſtum ſumpſiſſe, ideo dicit, vt diſtinguat a forma ſeu ſpecie Dei, de qua dixerat: vtrobique enim ponitur μορφή. Et in eo ipſo maiorem exprimit humilitatem. Nam

vtraque ſpecie pollens, humiliore vſus eſt. Non ſpecie et fortitudine Dei, ſed quaſi vnus ex hominibus. Ipſemet homo Ieſus, qui antea habebat ſpeciem Dei, poſtea accepit ſpeciem ſerui vt videbis. Et dicitur habitu repertus vt homo, ſicut ait pſalmiſta, Vt homines moriemini, licet dii ſitis, pſalm. 81. Et Samſon, quia fortiſſimus, quaſi non homo, ſed pluſquam homo, dixit, Ero tunc debilis, ſicut homines.

Ecce vniuerſos ſcripturæ locos, qui de æqualitate Dei loquantur, a noſtri ſeculi pugnis penitus remotos. Et certamen illud inter illas inuiſibiles perſonas, de æqualitate vel inæqualitate naturæ, quod a Sylueſtrino ſeculo totum orbem per Arrianos concuſſit, fuit inuentum ſatanæ vt mentes hominum a cognitione veri Chriſti alienaret, et tripartitum nobis Deum faceret. O Ieſu fili Dei miſerere nunc noſtri, vt te cognoſcamus filium Dei.

Viſis contra Chriſtum phariſæorum rationibus, antequam ad ſophiſtarum rationes veniamus, duos ſcripturæ locos declarabimus, ex quibus trinitatis ratio colligitur. Vnus eſt. 1. Ioan. 5. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, pater, ſermo et ſpiritus, et hi tres vnum ſunt. Alter locus eſt Matth. 28. Baptizate in nomine patris et filii et ſpiritus ſancti. Ad quorum facilem explicationem eſt aduertendum, quod vna et eadem deitas, quæ eſt in patre, communicata eſt filio Ieſu Chriſto immediate et corporaliter. Deinde eo mediatore, per miniſterium angelici ſpiritus, communicata eſt ſpiritualiter apoſtolis in die pentecoſtes. Chriſto ſoli a natura eſt deitas inſita corporaliter et ſpiritualiter. Deinde ab eo datur aliis ſanctus et ſubſtantialis halitus. Vtrumque communicationis modum, corporalem et ſpiritualem ſeorſum poſtea exponemus, ſubſtantiam ipſam ſpiritus ſancti oſtendentes, quod ſit eadem deitas cum patre et

tre et filio. Nunc ad primum Ioannis locum dicimus, ſcopum eius eſſe, vt probet, Ieſum illum eſſe filium Dei. Ad quod probandum adducit ſex teſtimonia, tria in cælo, et tria in terra, omnia concorditer teſtantia, hunc Ieſum eſſe filium Dei. Hoc loco teſtatur ſermo de filio, vt de re alia, ne ſophiſtæ ſermonem illum dicant filium. De cælo itaque probaturus Ioannes, adducit teſtimonium cæleſte in Iordane, quando angelico miniſterio deſcendit ſpiritus ſanctus, quaſi columba, et facta eſt vox de cælis. Hic eſt filius meus. Apparentia, et manifeſta teſtimonia citat Ioannes, alioqui nihil probaret. Manifeſta ibi vox, et auditus ſermo de cælo, teſtatur, hunc Ieſum eſſe filium Dei. Pater proferens ibi manifeſtatur, de cælo teſtificans hunc eſſe filium ſuum. Et ſpiritus in eum de cælo veniens, ibi manifeſte viſus teſtatur. Similia de ſe tria teſtimonia citat ipſemet Chriſtus Ioan. 5. Et hæc omnia vnum ſunt, quia conformiter de eadem re teſtantur, eiuſdem deitatis vnitate. Tria alia in terra teſtimonia citat Ioannes, quæ ſunt ſpiritus, aqua et ſanguis: quando fluentibus ex latere Chriſti aqua et ſanguine, emiſit ſpiritum, eum Deo commendans, vt homo in terra moriens. Sed quid hi teſtantur? Equidem non rem aliquam incorpoream, ſed hominem ipſum eſſe filium Dei, a quo moriente illi tres teſtes egrediebantur. Vides mentem Ioannis, qui nullum non mouet lapidem, vt probet Ieſum hunc eſſe filium Dei. Scopus omnium ſcripturarum eſt Ieſus filius Dei. Ad hoc credendum nos hortatur Ioannes, ſi in Chriſto viuere volumus. Qui credit Ieſum eſſe filium Dei, ex Deo natus eſt. Quis eſt qui vicit mundum, niſi qui credit Ieſum eſſe filium Dei? Qui hoc ita non credit, non eſt Chriſtianus. Qui hoc non credit, non eſt fundatus ſuper illam firmam petram, Tu es Chriſtus filius Dei viui, Matth. 16. Fundamentum noſtræ ſalutis, et fundamentum eccleſiæ, eſt cum fiducia credere, hunc Ieſum Chriſtum eſſe filium Dei ſaluatorem noſtrum.

Ad alterum locum dicimus, quod quamquam baptiſmus ex apoſtolorum doctrina rite conferatur in nomine Chriſti, cum Chriſtus in ſe contineat patrem et ſpiritum ſanctum vnctus vngentem, et vnctionem, tamen latius voluit Chriſtus omnia exprimere, patri honorem deferre, et ſpiritum ſanctum baptiſmo adiungere, cum ibi ſpiritus ſancti munus vnice pateſiat. Primo ergo ait: Baptizate in nomine patris: quia ipſe omnis doni eſt primus, verus et originalis fons. Iacobi 1. In nomine filii, quia per ipſum habemus reconciliationem et donum hoc: nec eſt aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, acto. 4. In nomine ſpiritus ſancti, quia ſpiritus ſancti donum in baptiſmo datur, Ioan. 3. et acto. 2. Hanc eſſe trinam diuini nominis inuocationem, ait Petrus in recognitionibus Clementis, lib. 3. et 6. Trinam ibi ait beatitudinem et triplex myſterium. Tres ſunt manifeſtationis modi, ſeu perſonæ, non metaphyſica illa rerum incorporearum in Deo diſtinctione, ſed ſacramenti exhibitione, per Dei οἰκονομίαν, vt docent Irenæus et Tertullianus. Adde his dictum Hilarii initio libri ſecundi de Trinitate, Baptizare iuſſit Chriſtus, in nomine patris et filii et ſpiritus ſancti, id eſt, in confeſſione authoris, vnigeniti, et doni. Author eſt ingenitus Deus pater, ex quo omnia: vnigenitus eſt Ieſus Chriſtus, per quem omnia: et ſpiritus ſanctus donum in omnibus, ſingulare munus baptiſmi. Infinitas eſt in æterno, ſpecies in imagine, vſus in munere. Ecce veriſſimam trinitatem ex priſca doctrina: inuiſibilem in infinito Deum patrem, ſpeciem imaginis viſam, et munus inde procedens. Vtinam hunc intellectum ſeruaſſet ſemper Hilarius, et vtinam hæc eius verba non obſcuraſſet Auguſtinus Lib. 6. de Trini. cum reliqua ſophiſtarum turba, vt habetur libro primo ſenten. diſtin. 31.

At vero, quales ſint ipſorum rationes videamus, quibus res incorporeas diſtinctas in Deo peſſimè concludunt. Ratio vna

vna ab eis sumitur ex eo quod scriptum est Io. 10. Ego et pater vnum sumus. Quem locum exponens Augustinus in Ioannem sermone 56. et in eundem Ioannem tract. 36. et 71. inducit contra Arrium, qui dixit, vnum: et contra Sabellium, quia dixit sumus. Vnde duas illas res incorporeas contra Sabellium, et vnam in eis æqualem naturam contra Arrium validè concludit. Et hinc miros canit triumphos. Tu vero lector perpende, Iesum ipsum ibi loqui, Et dixit, sumus: quia Deus et homo. Dixit, vnum: quia vna deitas, vna potestas, vnus consensus, vna voluntas hominis cum Deo. Hoc constat esse vnam οὐσίαν, et vnam ἐξουσίαν. Vsiam solum legimus in Euangelio Lucæ ca. 15. et proprie significat substantiam domesticam, facultates, opes, et diuitias. Exusia passim legitur, et vbi de potestate sibi a patre tradita loquitur Christus, ponitur dictio exusia, quæ in Christo fere vt vsia, significat potestatem, facultates, et potentiæ diuitias. Quæ omnia in Christo sunt opulenter, et eius cum patre est vna οὐσία, vna ἐξουσία. Ipse est Deo patri ὁμοούσιος, vere consubstantialis, et vnum cum Deo. Hic fuit veterum intellectus facilis in expositione illius dicti, Ego et pater vnum sumus. Id ita docent Origenes libro octauo contra Celsum, et Cyprianus in epistola ad Magnum, exponentes, hominem esse vnum cum Deo. Confirmatur hic intellectus ex eiusdam Christi dictis, quibus docet, nos esse vnum cum ipso, sicut ipse est vnum cum patre. Non solum per consensum, sed substantialiter sunt veri Christiani vnum cum Christo, vt ostendemus. Docent hoc Irenæus et Tertullianus plerisque locis. Docet Hilarius libro octauo de Trinit. et Cyrillus in Ioannem. Per substantiam Christi nos vnum sumus, sicut ipse est substantialiter vnum cum Deo.

Secunda ratione inuisibilium rerum triadem probant sophistæ, ex eo quod scribitur exo. 3. Ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. At ibi nihil metaphysicum notari, ex

ri, ex eo probatur, quod loquens Deus ad Iacob, dixit, Ego ſum Deus patris tui Abraham et Iſaac, genes. 29. et 32. Ex hoc tamen inferre nequis duas aliquas res metaphyſicas. Loquens etiam Deus ad Iſaac dixit, Ego ſum Deus patris tui Abraham, gen. 26. Si tres illæ res ibi intelliguntur, quomodo in actis dicitur, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob pater Ieſu Chriſti? An illa trinitas dicitur pater illius ſecundæ rei, aut pater hominis? Lombardus quidem lib. 1. ſent. diſt. 25. ex Auguſtino et Hilario docet, hominem eſſe filium trinitatis, ac totam trinitatem eſſe patrem hominis. Hilarius libro vndecimo de trinit. exponens illud Chriſti, Aſcendo ad Deum meum, patrem meum, et patrem veſtrum: totam trinitatem ait eſſe patrem ipſi homini Chriſto, vt eſt aliis hominibus pater. Auguſtino libr. 5. de trinit. tota trinitas eſt pater creaturæ. Idem eis eſt pater humanitatis Chriſti, et pater deitatis, et tota trinitas pater. Ergo filius incorporeus, et homo corporeus, vterque eſt filius trinitatis, et a tribus eſt genitus. At nos his omnibus figmentis excluſis, cum dicitur Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deum intelligimus occurrere, ne Iudæi pluralitatem deorum crederent. Nam ad iſtam pluralitatem, ſicut et hodie nos, erant ipſi proni. Pro numero ciuitatum ſoliti erant multiplicare Deos, Iere. 2. et 11. Prouidens ergo Deus, ne iuxta numerum ætatum, ſeu generationum hominum, multiplicarent Deos, alium credentes fuiſſe Deum Abrahæ, alium Deum Iſaac, alium Deum Iacob, eundem ſe Deum omnium illorum dixit, vt ex verbis quæ præmiſit oſtendit, dicens, Ego ſum Deus patrum tuorum, Ego ſum ille Deus, qui eduxi te de terra Ægypti, et de Vr Chaldæorum. Exodi quoque cap. 6. ait Deus, ſe eſſe illum, qui apparuit aliis. Ego, inquit ſum Deus, qui viſus ſum ipſi Abrahæ, Iſaac, et Iacob. Et Eſa. 48. ego ipſe, ego primus, ego nouiſſimus. Alia ratione dixit ſe Deum Abraham, Iſaac et Iacob, quia ad implen

das pro

das promiſſiones eis factas incipiebat tunc Deus Iſraelitas per Moſen viſitare. Tertia quoque ratione, ſe Deum illorum appellauit, vt oſtenderet eos totos in vitam redituros, imo et iam præſentes Deo viuere. Lucæ 20.

Tertio argumento ex tribus viris ipſi Abrahæ viſis tres incorporeas res in Deo colligunt, eo quod Abraham tres vidit, et vnum adorauit, Genes. 18. Ad hoc ego dico, fuiſſe angelos ipſi Abrahæ viſos. Perſona Chriſti per angelum tota lege figurabatur. Angelus erat ad Chriſtum pædagogus, ſicut lex ipſa. Tunc ille quaſi Deus, et in verbo Dei loquebatur, et in eo erat relucentia Chriſti. Angelus loquebatur vt Deus, genes. 16. et 22. Angelus dixit ipſi Iacob, Ego ſum Deus Bethel. genes. 31. Ad Moſen loquutus eſt angelus, dicens, Ego ſum Deus Abraham Iſaac et Iacob, exo. 3. et acto. 7. Angelus vnus ibi, quaſi Deus, præ aliis loquebatur, Chriſti perſonam adumbrans, eius fulgore clarus, vt poſtea videbis in verbi relucentia. Angelis angelum principem fecit Deus, principem ſynagogæ, qui quaſi Deus Iudæis loquebatur. Hinc dictus eſt מיכאל Michaël i. e. quis quaſi Deus. Aliter ille loquebatur ad Abraham, quaſi Deus, dicto cap. 18. et aliter duo angeli miniſtri, qui perrexerunt Sodomam, vt ſequens caput ibi docet. Quando dixit Deus, angelus meus præcedet te, angelus meus intelligitur Michael, vt et Hebraica vox indicat, quæ ipſummet Michaëlis nomen continet. Ex iiſdem enim Hebraicis litteris conſtat מלאכי et מיכאל: eo magis, quia angelus ille peculiariter dictus eſt princeps Iudæorum. Auguſtini ratio parum concludit lib. 2. de Trinitat. eo quod coram duobus angelis ſe incuruauit Loth. Honoris enim cauſa id factum eſt ab hoſpitali viro, etiam ſi neſciret eſſe angelos, Heb. 13. Quod dominos vocarit Loth, nihil ad Auguſtini ſomnia, quia non ponitur ibi nomen tetragrammaton: ſed commune nomen, quo homines vocamus dominos. Angelis et id, et aliud nomen tribui po

bui poterat, eo magis quia ipſe dominus adfuit, cum incendenda fuit Sodoma. Deſipit Auguſtinus, inquirens, an duo illi hoſpites Loth, fuerunt pater et filius aut pater et ſpiritus ſanctus, aut filius et ſpiritus ſanctus. Ridiculæ neniæ.

Argumentis dictis addit Lombardus lib. 1. ſent. ad finem diſtinctionis ſecundæ, quod ſingulæ pene ſyllabæ noui teſtamenti illam rerum trium inuiſibilium trinitatem concorditer inſinuant. At mihi non ſyllabæ ſed ſingulæ litteræ litterarum apices omnes, ora infantium, et lactentium, imo et lapides ipſi clamant vnum Deum patrem, et Chriſtum eius dominum Ieſum. Vt 1. Timot. 2. Vnus enim Deus, et vnus mediator Dei et hominum homo Chriſtus Ieſus. Et 1. Cor. 8. Nobis vnus eſt Deus, qui eſt pater, et vnus dominus Ieſus Chriſtus. Ioannes etiam, cui cæli in apocalypſi fuerunt aperti, ſolum vidit Deum patrem, et Chriſtum eius. Solus Deus et agnus ibi laudantur, et adorantur. Stephanus quoque apertis cœlis vidit gloriam Dei et Ieſum ſtantem a dextris eius. Item Matth. 23. vnus eſt pater et vnus magiſter Chriſtus. Et Ioan. 8. ego ſolus non ſum, ſed ego et pater. Non ſum, inquit, ſolus, quia pater mecum eſt. Non nouerunt patrem, neque me. Cognoſcant te ſolum Deum verum, et quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Quando dixit, Nemo nouit patrem, niſi filius, nec filium niſi pater: an tertia illa res hoc ignorabat? Tertiam illam rem omiſit Ioannes in epiſtola prima, deſiderans nos habere ſocietatem cum patre et filio eius Ieſu Chriſto. Similiter 1. Timot. 5. Obteſtor te, inquit Paulus, in conſpectu Dei, et domini Ieſu Chriſti, et electorum angelorum. Nota ſolennem Pauli proteſtationem fieri coram Deo Chriſto et angelis, non coram tertia illa re. Quam tamen metaphyſici volunt æqualem ſecundæ, et æque illi in ſolio trinitatis collocatam, in tertio angulo, triclinii. Quod ita ſuo hymno canunt, In maieſtatis ſolio tres ſedent in triclinio. At Chriſtus aliter docet apoc. 3. Conſi

3. Confitebor coram patre meo, et coram angelis. Grauem tertiæ rei iniuriam, quod coram angelis dicat Christus, non coram ea. De se solo, patre, et angelis, facit Christus mentionem Marci 8. Lucæ 9. et 12. Ioannes apoc. 1. desiderat nobis gratiam, et pacem a Deo, a septem spiritibus, et a Iesu Christo. Tertiæ rei non meminit. Irenæus in plerisque locis libri tertii, et in prologo libri quarti, neminem ait in scripturis appellari Deum, nisi patrem omnium, et filium. Iesum. Nec Irenæus, nec Tertullianus nec veterum aliquis, rem tertiam Deum esse dixit. Horum omnium rationes in spiritus sancti dispensatione postea vidibis, et spiritus sancti substantiam diuinam intelliges, licet non ita visibilis persona subsistat, vt filius.

Rationibus nunc, et authoritatibus, tres illas res incorporeas distinctas in Dei vnitate stare non posse ostendamus. Triadem hanc imaginariam improbare primo possem sedecim rationibus, quas ponit Robertus Holcot, in primo senten. dist. 5. Ad quarum nullam bene respondet nec respondere potest, nisi sophistice, vt ipsemet fatetur. Vide Augustinum initio librorum de trinitate. Vide præludia Petri Aliacensis lib. 1. quæst. 5. vbi fatentur, sacris litteris non probari illam rerum triadem, sed traditione esse receptam. Audi quid nostro seculo de hac re scribit Ioannes Maior in primo sent. dist. 4. in solutione sexti argumenti, vt intelligas, quam viriliter Deum vnum sophistæ defendant. Tres illas personas absolute concedunt esse res distinctas: et Augustinus libro 1. de doctrina Christ. ait esse res quibus fruimur. Personam item aiunt esse substantiale nomen, vt doceat Augustinus Lib. 7. de trinit. et sequuntur omnes lib. 1. sent. dist. 23. Hinc ergo ab inferiori ad superius arguendo, Ioannes Maior ex tribus personis tres hypostases, tres substantias, tres essentias, tria entia, absolute concludit: ac perinde tres absolute Deos. Esse tamen ait vnum ens connotati

notatiuum, seu vnam essentiam connotatiuam. Voces eas connotatiue ab eis sumi refert: quod ectiam colligitur ex magistro ipso. lib. 1. sent. dist. 25. Est igitur nobis connotatiuus Deus, non absolutus Deus? Sunt ne hi veri tritoitæ qui tres realiter distinctos incorporeos Deos absolute faciant? tres realiter distinctas simplices res incorporeas? tria entia? Argumentum ab inferiori ad superius tria absoluta entia valide concludit: et tres essentias, quia omne ens est essentia. Hoc in Hilarii synodis conceditur, vt sint in Deo tria per substantiam. Hoc ipsum magister concedit citata dist. 25. et reliqui sequuntur. Argumento quoque à conuertibilibus, ex tribus rebus tria entia euidenter concluduntur: deinde tres essentiæ, et tres dii. Contra Iudæos suam trinitatem illi demonstrant, eo quod Elohim plurali numero dicitur dii: ergo duo dii, aut tres dii, aut plures. Si ratione trinitatis sunt dii, tres sunt dii, incorporei et realiter distincti dii. Si realiter distincti, et essentialiter distincti, argumento a conuertibilibus absolute sumptis. Veri ergo hi sunt tritoitæ, et veri sunt athei, qui Deum vnum non habent, nisi tripartitum et aggregatiuum. Connotatiuum Deum habent, non absolutum. Imaginarios Deos habent, illusiones dæmoniorum. Athanasio, Hilario, Cyrillo, Nazianzeno, Basilio, Augustino, et reliquis omnibus est quidam ingenitus Deus, est quidam genitus Deus, et quidam nec genitus nec ingenitus Deus: ergo tres dii. Alius innascibilis Deus, alius natus Deus, alius procedens Deus. Nam Deus ingenitus non est ille genitus, et ille genitus non est ille procedens, ergo alius Deus et alia res. Vnus est Deus mortuus, duo non mortui: vna persona mortua, duæ non mortuæ: vna res mortua, duæ non mortuæ. Sed rationes alias ex ipsorummet principiis adducamus, vere concludentes, non solum tres illas res in vno Deo stare non posse, sed et inimaginabiles esse. Nam habens notitiam

tiam trinitatis: haberet notitias distinctas illarum trium rerum, et sic staret habere notitiam vnius, non habendo notitiam alterius, quod omnes negant, citantes illud, qui videt me videt patrem. Respondent ipsi, aliquem habere notitiam trinitatis, quia habet notitiam Dei, connotando quod sit tres illæ res. Sed hæc responsio est manifeste vana, et sophistarum figmenta sapit, in terminis connotatiuis omnia sita. Vanum est, et eorum principiis repugnat, quod per vnam notitiam possint tres res connotari, cum per tres alias illæ non possint absolute significari. Omnis enim significatio connotatiua aliam præsupponit absolutam. Suis regulis est hoc publice receptum. Est etiam omnibus porphyrica regula, Ab essentiali quacunque conuenientia abstrahibilem esse conceptum, absolute et incomplexe significantem. Si absoluti esse possunt de rebus diuinis conceptus, quales illi sunt? An Christo et Angelis est nota trinitas illa? Si tres in eis sunt trium distincti conceptus absoluti, tres absolutos Deos distincte illi cognoscunt? Christus plane docuit, angelos videre faciem patris sui, alias autem res non videre. Christus ipse in se ipso aliud nihil quam patrem hodie in cælo videt. Somnia vt voles, dirige oculos ad phantasmata, et tunc plane videbis, tuam trinitatem non esse intelligibilem sine tribus phantasmatibus: quia necesse est, intelligentem phantasmata speculari. Imo quaternitatem intellectu colis, quamquam verbo neges. Nam quatuor habes simulacra, et quartum est circa essentiam phantasma, quia necesse est intelligendo essentiam, phantasma aliquod speculari. Si oculatus sis, et aduertas, trinitatem tuam inuenies esse falsarum in imaginatiua specierum motum qui dementatum te tenet. Athei vere sunt trinitarii omnes. Nam quid aliud est, sine Deo esse, quam de Deo cogitare non posse, obiecta semper intellectui nostro quadam imminenti trium rerum confusione, a qua semper, quum de Deo cogitamus, dementamur

tamur. Tres sunt in cerebro mali spiritus, qui homines ita fascinant, vt ait Ioannes Apoc. 16. Sufficit credere, inquiunt ipsi, quanquam res non sit intelligibilis. In hoc stultitiam suam pandunt, quod rem admittunt inintelligibilem. Non intelligentes, inquit, quæ loquuntur, neque de quibus adfirmant. 1. Timot. 1. et in iis quæ ignorant blasphemantes. 2. Pet. 2. Eo magis, quia ipse fateris, et omnes fatentur obiectum fidei esse ipsam intellectionem. Ergo, si fidem habes, ostende mihi, quæ sit illa tuæ capacitatis intellectio? Quid est id, quod a te intellectum credis? Ipsa cerebri confusio est tibi obiectum fidei? Viderit iam Augustinus, qualiter lib. 1. de trinit. et lib. 1. de doctrina Christi se iactarit, Trinitatem ab ipso intelligi et mente purgata cerni. Illusiones varias ille cernebat, quod in sequentibus apertius adhuc ostendam. Affirmat ipse Augustinus in epistolis ad Fortunatianum et Paulinam, Deum in futura beatitudine non esse a nobis videndum, nec ab angelis ipsis. Internas vero de trinitate nobis esse mentis illusiones somniat, totam hominum et angelorum felicitatem euertens: quasi plus videat nunc anima nostra, quam visuri sunt angeli, et reliqui sancti.

Hanc insuper adde rationem, contra falsas trinitariorum notitias. Nihil est in intellectu, quin secundum se, vel aliquid simile, seu proportionabile, prius fuerit in sensu, 1. poster. et 3. de anima. Non enim potest surdus musicam discere, nec cæcus perspectiuam, cum nequeant vere in intellectu esse, quæ non potuerunt esse in sensu. Ac de tribus talibus rebus, vnam ita constituentibus, nec in imagine quidem habuisti vnquam sensationem, cum nec duæ, nec tres, nec plures, in vnam ita concurrentes alicubi reperiantur. Atque ita non reperitur fundamentum sensu perceptum, vnde talem notitiam intellectus concludat. Imo fatigatur, et confunditur eo ipso quod circa id speculari contendit, quasi super inani, sine fundamento sensus ædificans. Præ-

terea

terea, imaginemur ſolam perſonam patris eſſe, vt aduerſarii facile admittunt, cum perſonas ab eſſentia formaliter diſtinguunt. Tunc rogo, Cum cuiuis rei conueniat, propriam habere eſſentiam, et propriam naturam, qualiter imaginari potero multiplicationem rerum, ſine multiplicatione eſſentiæ? quod noua res accedat, non noua natura?

Non ſolum rationibus, ſed et authoritatibus innumeris pluralitatem hanc vitare docemur, tam ex nouo, quam veteri teſtamento. Matth. 19. vnus eſt bonus Deus. Marci 10. Nemo bonus, niſi vnus Deus. Nonne igitur ſolo vnitatis nomine contenti ſunt, qui re ipſa vnum non agnoſcunt? ſed ſua factitia connotatiua eſſentia, ad rerum et abſolutorum deorum pluralitatem ſe conuertunt? Aduerte autem, quod filius eſt qui ibi loquitur. Ex quo omnem unitatis Dei rationem in patre eſſe conſtat. Vnus eſt Deus pater, et vnus dominus Ieſus Chriſtus. 1. Cor. 8. Vnus eſt Deus, et pater omnium, Ephes. 4. Vnus eſt Deus et vnus conciliator Dei et hominum. 1. Timoth. 2. Mirum, quod nunquam dixerint apoſtoli, primam illam rem aut primam perſonam eſſe patrem ſecundæ, ſed Deum eſſe patrem Ieſu Chriſti? Non dixerunt vnquam, rem illam ſecundam eſſe filium Dei, ſed Ieſum ipſum eſſe filium Dei. Item quando Ignatius, Irenæus, et alii antiquiores Deum vnum omnipotentem prædicant eſſe Deum veteris et noui teſtamenti, eundem ipſum eſſe dicentes patrem Ieſu Chriſti: quid ex hac prædicatione auditor tunc colligeres? Tertullianus quoque, quamuis aliquando Montanizet, præclaras veritates multas ex apoſtolica traditione prædicat. Antiquus eſt liber, qui dicitur Clementis, diſcipuli Petri, in quo planiſſime Chriſtus prædicatur: in quo multiplicem antiquæ ſimplicitatis inuenies odorem. Ignatius Ioannis euangeliſtæ diſcipulus, in epiſtola ad philadelphienſes ita ſcribit: Si quis Deum legis, et prophetarum vnum prædicauerit, Chriſtum autem negat eſ-

se filium eius, mendax est. Si quis confitetur hominem Christum Iesum, negat autem Deum legis et prophetarum patrem esse Christi, hic in veritate non stat. In epistola quoque ad Tarsenses, aperte docet, quod Christus hic non est ille qui est super omnia Deus, sed est filius ipsius. Similia in Iustino legas, vt ab Irenæo et aliis citatur. Vtinam extarent scripta eorum omnium, qui eo seculo vixerunt. An non trinitariis nostris tota trinitas erat Deus legis? An Iesus Christus eis non dicitur filius totius trinitatis: Ergo non est filius Dei legis. Cogita quæso, quare ille antiquis vsitati modi loquendi, in trinitariis nostris non reperiuntur, sed alii longe diuersi, veteribus ignoti? Hæc sola ratio est valida, si bene cogites, quod totus Irenæi liber contra omnes hæreses hanc materiam tractat, et tamen nunquam trinitariorum nugas meminit: quia realitates hæ nondum venerant in memoriam hominum.

Ad vetus iam testamentum transeamus. Præceptum ibi pluries est, ne pluralitatem in Deo, sed tantum vnitatem confiteamur. Exo. 20. ego sum Deus tuus, et non erunt tibi alii dii præter me. Deut. 6. audi Israel, Iehoua est Deus noster, et Iehoua vnus est. Ibidem quoque capi. 4. ait, scito hodie, et cogita in corde tuo, quoniam Deus ipse est Deus in cælo sursum, et in terra deorsum, et non est alius præter eum. Ipse est Deus solus, Deu. 32. 4. reg. 19. psa. 85. Esa. 37. et Ioan. 17. Solus hic dicitur Deus, quod tritoitæ negant, dicentes, eum tres semper habuisse socios. Hanc rationem adducunt, Quia non fuisset consolatio perfecta solitario: ideo tres sedebant in trielinio. Per prophetam ipse Deus ait, Ego dominus, et non est amplius. Extra me non est Deus, absque me non est dominus. Ego dominus, et non est alter, Esa. 43. et 45. Tot authoritatibus sulciuntur Hebræi, vt tripartitum Deum a nostris introductum merito admirentur. Schismaticum putant testamentum nostrum quia

quia nos a ſui Dei vnitate et ſimplicitate ita abhorrere vident: et quia maiorum ſuorum nemo vnquam tale quid cogitauit.

Quid de Mahometanis dicemus, qui ob id ipſum a nobis diſſident? Quam miſere ab eis proſcindimur? Et merito, iuſto Dei iudicio, quia nemo eſt qui redeat ad cor. Trinitas hæc aperte improbatur in eorum Alchorano azoara 11. 12. et 28. vbi docet Mahometus, tres illos Deos ſeu Dei participes fuiſſe patribus ignotos, eſſeque filios Beelzebub, quos Dei loco trinitarii colunt. Profecto tres ſpiritus dæmoniorum vocat Ioannes in apocalypſi. Sed latius audiamus, quid de Chriſto et Chriſtianis dicat Mahometus. In cap. Soretamram, in cap. Elneſa, in cap. Elmaida. et in pleriſque aliis azoaris, Chriſtum ait fuiſſe ſummum prophetarum, verbum Dei, ſpiritum Dei, virtutem Dei, propriam Dei animam, verbum afflante Deo, ſeu halitu ſpiritus ſancti, ex virgine perpetua natum, Iudæoſque in eum nequiter egiſſe. Ait præterea, primos Chriſti diſcipulos fuiſſe optimos, et candidos viros, veraque ſcripſiſſe, nec trinitatem tenuiſſe, ſed poſteriores hoc addidiſſe, corruptores ſanctæ doctrinæ. Azoara quarta ait, diſſenſiones innumeras poſtea ortas, de quibus nulla tunc erat lis, nec controuerſia. Idem confirmat azoara 20. dicens, gentem Chriſtianorum initio vnam, eſſe poſtea variis controuerſiis diſſectam, quia ad plures Deos ſe diuerterunt. Azoara 12. et alibi paſſim, cauſam erroris ponentium tres participes æquales, hanc eſſe ait, quod ſunt idololatræ, imaginum adoratores, imo veri Dei cognitione priuati. Azoara 28. incorporeum filium ait patribus ignotum, eſſeque filios Beelzebub, quos vocant Dei participes. Azoara 29. ob hanc tantam blaſphemiam cælum ait confudi, montes et terram contremiſcere. Vnde azoara 50. concludit, Nos in vnum Deum credimus, non in participes poſitos. Audi iam quibus aliis præconiis Chriſtum extollat. Azoara quarta iam citata ait Chri-

ſto ſuper omnia ſublimato eſſe tributam Dei potentiam ipſamque Dei mentem. Azoara quinta ait, Chriſtum veniſſe cum diuina virtute et potentia, eſſe faciem omnium gentium in hoc ſeculo et in futuro. Azoara 11. ait, in hunc Ieſum Mariæ filium viros omnium legum et Iudæos, et Sarracenos, eſſe tandem credituros. Ibidem ait, Deo itaque et legato eius credentes, ne dicatis tres eſſe. Azo. 12. ait, Chriſtum nobis attuliſſe euangelium, quod eſt lumen, confirmatio legis, et caſtigatio, atque via recta. Azoara 13. in Chriſto ait fuiſſe animam mundam et benedictam, eumque ſuis credentibus menſam cæleſtem præbuiſſe. Et in libro de doctrina Mahometi, Chriſtus dicitur eſſe verbum, ſpiritus, et virtus Dei. Chriſtum Mahometus vocat Ruhalla, ſpiritum Dei, ipſa ſpiratione Dei genitum. Denique omnia fere Chriſto tribuens, non agnoſcit eſſe filium Dei, vt ſui ſeculi tritoitæ filium dicebant. Imo ab incorporeis illis tribus diis, ſeu tribus in vno Deo diſtinctis rebus inuiſibilibus æqualibus, eſt grauiter offenſus. Ob prauam illam trinitariorum doctrinam deſciuit a chriſtianiſmo; res miſerabilis et orbi triſtiſſima. Incorporea illa deitas, realiter diſtincta, cauſam illi dedit negandi Chriſtum eſſe Deum. Quando filium Dei negat Mahometus, negat illum, qui tunc iactabatur, inuiſibilem filium, patri ſimilem, vt colliges azoara centeſima, et centeſima viceſima ſecunda. Alioqui facile conceſſiſſet, hominem Ieſum Chriſtum eſſe filium Dei, cum concedat, eum eſſe a Deo in virgine genitum. Ex publico illo, etiam aduerſariorum teſtimonio, aperte colligis, lector, trinitatem illam fuiſſe primis Chriſtianis incognitam. Idipſum ex primis Chriſtianorum ſcriptis colliges, et ex ſequutis poſtea portentis. Audi nunc portenta quæ trinitarios conſecuta ſunt, vt intelligas, vno abſurdo dato, multa ſequi ſemper abſurda.

Tritoitæ poſtquam hæc de tribus illis rebus imaginatio men

tio mentes hominum occupauit, tres Deos esse dixere: quod re ipsa nostri fatentur, tres absolutos, vnum connotatiuum. Arriani trium illarum rerum inæqualitatem fecerunt, secundam a prima substantia separantes. Macedonius tertiam illam rem, aliis dissimilem, meram creaturam esse dixit, non Deum. Nec mirum, quod errantes in ipso principio, agitentur postea in altum pelagus, hinc et inde semper hallucinantes, et quæstioni minori quæstionem maiorem adiicientes. Aëtiani et Eunomiani dissimiles illas res adeo fecerunt, vt tertia esset creatura creaturæ, nec posset alias duas videre quia scriptum est, nemo nouit patrem, nisi filius, nec filium nisi pater. Hoc differunt Aëtius et Eunomius ab Arrio, quod hic res illas inæquales dixit, sed similes, illi et inæquales, et dissimiles. Ita refert Epiphanius in earum hæresium narrationibus, ita Eusebius in historia ecclesiastica lib. 10. cap. 25. Ab Arrio quoque substantias separante differebant Donatistæ quidam, in eadem substantia ponentes filium inæqualem patri, vt ait Augustinus de verbis apostoli, sermone 31. Metangismonitæ filium et patrem vasa duo dicebant, et vas minus in vase maiore. Alii in Deo tres partes diuidebant. Maximinus, quod pater sit pars Dei, et quamlibet personam tertiam partem trinitatis esse timebat. Ante Maximinum quoque Manichæus, filium esse portionem quandam substantiæ patris affirmauit, vt lib. 4. et 6. refert Hilarius. Hieracchas apud eundem Hilarium lucernam decidebat de lucerna, deitatis lampadem in duas partes secans, velut ellychnio diuiso. Sabellius vnitatem Dei tenens, communicationis et dispensationis modum ignorauit. Ipsummet patrem dixit esse filium, et ipsummet patrem esse mortuum. Ob quam rem dictus est patripassianus, sicut Noëtius et Praxeas. Nestorius alium filium Dei, alium filium hominis Iesum esse dixit..

Sed quia inter hæreticos, extra ecclesiam, esse hæc orta portenta

tenta, cauſantur ſophiſtæ, ea non amplius perſequar, quamquam ſint innumerabilia. Ad ipſoſmet ſophiſtas, et ad eorum eccleſiam me conuerto, inprimis oſtendens, eos eſſe veros Neſtorianos, et duos filios re ipſa fateri quamquam verbo negent, ſicut negabat Neſtorius. Nam vt apparet in diſputationibus Maxentii Conſtantinopolitani, et docet Libratus in confeſſione Neſtorii, quæ eſt apud Cyrillum, Neſtorius nunquam duos filios conceſſit: ſed quibuſdam ſtrophis et technis vt nunc tergiuerſantur ſophiſtæ, ſed varie defendebat. Lege ibi, et hos Neſtorianos videbis, Deo odibiles ſophiſtas. Quin et Athanaſius ipſe trinitariorum princeps, in dialogis duos filios facit: quia vere ſunt duo nati, et duo geniti. In libro de Arriana et catholica confeſſione, docet, filium hominis intelligi hominem aſſumptum, non ipſum filium Dei. Filium hominis ait eſſe plenum filio Dei. Non ſolum duos filios concedit, alterum filium hominis, alterum filium Dei, ſed et duos filios Dei, alterum tropicum alterum naturalem. Nam totus hic homo Chriſtus nunc per tropum idiomatum eſt filius Dei, et alius antea erat realis incorporeus filius Dei: ergo duo filii Dei: Idem Athanaſius dialogo de aſſumtione hominis, hominem aſſumptum, quem alii humanitatem vocant, ait ſecundum carnem eſſe primogenitum filium inter multos fratres, eumque filium hominis dici, Si homo aſſumptus homo eſt, et genitus eſt filius eſt. Concludit tamen ſophiſta, vnum eſſe filium, quia perſona vna cumulata. Cumulatam perſonam ipſe Athanaſius docet in epiſtola ad Epictetum, negans hominem cum verbo facere vnam ſubſtantiam. Hieronymus in epiſtola expoſitionis fidei ad Damaſum papam, et Damaſcenus lib. 3. de orthodoxa fide, in Chriſto aiunt duas perfectas et integras ſubſtantias Dei et homines, filiumque eſſe ſubſtantiale nomen: ergo eſt vtraque ſtubſtantia filius Deus quicquid eſt in noſtra natura, integrum aſſumpſit, integra idiomata, vt loquitur Damaſcenus, et integras

tegras proprietates: ergo integrum filium assumpsit. Duos quoque filios Augustinus negat, et fatetur. Nam lib. 2. de trini. assumptum ait esse filium hominis, et assumentem esse filium Dei. Assumptum est semen Abrahæ, et semen Abrahæ est filius Abrahæ, ergo assumptus est filius Abrahæ. Lib. 13. de trinit. verbum ait verum filium Dei, et carnem verum hominis filium. In Enchiridio, verbum ait est Deus natus de Deo, homo autem est natus de Maria. Contra Felicianum ait, in Christo aliud est filius Dei, aliud filius hominis, sicut in homine aliud animus, aliud corpus. Et paulo post, Genuit Maria, non genuit filium Dei, genuit filium hominis. Horresco ad hanc blasphemiam, quod Maria non genuerit filium Dei. Nolo igitur plura testimonia citare, cum res ipsa ob oculos versetur, vt duos génitos, et duos natos quisque videat. Scio quod dicant, filium illum tropo idiomatum diei ex Maria genitum, et hominem hunc tropo eodem diei filium Dei. At hi tropi non impediunt, quominus reali generatione sint duo geniti, et duo filii. Imo tres. Si hic homo assumptus est Mariæ filius, illa Deitas Dei filius, et ambo vnum faciunt, iam tertius est filius, ex duobus filiis compositus. Negant sophistæ, esse vnam substantiam verbi et hominis, ne substantia illa videatur quarta in trinitate persona, et ita fit quaternitas in diuinis. Hanc rationem reddit Athanasius citata ad Epictetum epistola. Augustinus in Ioannem, tractatu. 27. et 99. et in epistola ad Honoratum, vnum personæ cumulum facit, ne videatur quaternitas. Si enim homo est persona, quarta est persona.

Ego vero ostensis tribus filiis quaternitatem in diuinis alia via contra ipsos ostendo. Ioachim quaternitatem in diuinis contra Lombardum arguebat et collectiuum Deum faciebat, vt habetur in cap. damnamus, de summa trinit. et fide cath. Nam essentia diuina Lombardo, et reliquis omnibus est natura quædam, non generans, vt est pater, nec genita, vt est filius, neque procedens vt est spiritus sanctus. Sed est quædam summa res. Ex quo alter inferebat, esse quoddam

quartum ſimulachrum, atque ita eſſe quaternitatem. Ego pro ipſo Ioachim hanc rationem adiungo. Trinitariorum omnium ſententia, nulla perſona eſt trinitas, vt ait Auguſtinus. lib. 5. et 8. de trinit. nec pater eſt trinitas, nec filius eſt trinitas, nec ſpiritus ſanctus eſt trinitas, ſed ſimul ſunt trinitas. Ergo collectiuè dicitur trinitas. Eo magis quia idem Auguſtinus contra Maximinum, lib. 2. et 3. ait eſſe tres copulatos. Ergo Deus, qui trinitas eſt, collectiuus Deus eſt: et eſſentia, quæ trinitas eſt, collectio, quædam eſt: aut ſi vna res eſt, quarta res eſt. In hac re confuſus Auguſtinus lib. 7. de trinitate, et reliqui poſtea ſophiſtæ, eſſentiam aiunt prædicari de perſonis, non vt materialem ſubſtantiam, ſicut dicimus tres ſtatuas eſſe vnum aurum: nec vt naturam de temperatis, ſicut dicimus, tres homines eſſe vnius naturæ: nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis, nec vt continens de contentis, nec vt maius de minoribus, nec vt totum de partibus, nec vt collectionem de numeris: ſed vt illuſionem de illuſionibus. An Deus dicatur triplex ſicut trinus, quæſtio anceps eſt. Nam Iſidorus in ethymologiis Deum trinum ait, multiplicem et numerabilem: quia trinitas eſt trium vnitas. Auguſtinus in Ioannem, tract. 6. ait eſſe ter Deum. Inde quæſtio, an ab vnitate in ternarium creſcat numerus? Non poteſt eſſe numerus, quin ſint plures vnitates: ergo in Deo ſunt plures vnitates. An pater velut momento ſemel genuerit, et poſtea deſierit: an continuo generet filium illum, illuſoria quæſtio eſt. Nam generationem illam nec principium nec finem habere volunt, ſed eſſe ſemper in fieri, ſicut tertiæ rei proceſſionem, quam dicunt continuò intus ſufflari, ac ſecundam ſimiliter continuo naſci et generari.

Quæſtio alia longè acerrima ſupereſt, Quid interſit inter procedere et generari? Quare tertia illa res non dicitur generari, et non dicitur filius, ſicut ſecunda? et ſecunda

cunda quare non dicitur ſpirati, ſicut tertia? Par enim eſt ratio, cum ſint ambæ incorporeæ, ſimiles, et æquales. In hac quæſtione Gregorius ait, non eſſe ſibi poſſibile intelligere, licet credere ſe fateatur. Quaſi fides vera eſſe poſſit ſine intellectu et cognitione. Circa hanc proceſſionis et generationis differentiam, vide ſcholaſticos lib. 1. ſent. diſt. 13. mira diaboli prodigia effundentes, et dæmonum illuſiones, a tribus illis filiis Beelzebub excitatas, cum relationibus et formalitatibus. Athanaſius lib. 2. et 3. de ſpiritu ſancto, rationem reddi non poſſe ait, quare filius non dicitur ſpiritus ſanctus, et ſpiritus ſanctus filius. Poſt quem Auguſtinus, hinc et inde plurima verſans, lib. 2. 9. et 15. de trinit. lib. 3. contra Maximinum, quæſtione decima ad Oroſium, et in Ioannem, tract. 99. tandem neſcit differentiam inter generationem et proceſſionem, vt fatetur. Naſci et gigni dicitur ſpiritus ſanctus, Ioan. 3. Quod gignitur ex ſpiritu ſpiritus eſt: quod naſcitur ex ſpiritu ſpiritus eſt. Hinc Athanaſius dialogo tertio, ex hoc dicto collegit, ſpiritum ſanctum naſci ex Deo. Et in libro de profeſſione regulæ catholicæ, ſpiritum paracletum probat eſſe Deum, quia ex Deo gignitur et naſcitur. Filius quoque apertè dicitur procedere Ioan. 8. Atque ita ſpiritus naſcitur, ſicut procedit: et filius procedit, ſicut naſcitur. Deus dicitur pater ſpirituum, pater luminum, pater gloriæ, pater ſpiritus ſancti ex Deo naſcentis. Si ſine reali diſtinctione, aut metaphyſica generatione, Deus dicitur pater ſpiritus ſancti, ita quoque dicitur pater verbi. Potiorem tamen in verbo eſſe filii rationem, ex Chriſti præfiguratione nos oſtendemus, ſine qua omnis ſophiſtarum filiatio eſt inintelligibilis. Vt inintelligibilem Ioannes Damaſcenus formidat hanc generationis et proceſſionis differentiam. Inintelligibilis res eſt, quod tria puncta ſint vnus punctus, hinc et inde varie fluentia. Inintelligibilis res eſt, quod vna ſimplex eſſentia tres illas res in ſe contineat, quarum prima ſe-

cundam in dies producat, vt illæ deinde duæ in se tertiam in dies fusilent: et quod in maiestatis solio gemelli illi tres sedeant in triclinio.

Hic præterea deriuationibus, et deformitatibus non obstantibus, æquales et eiusdem potentiæ, illas tres res esse dicunt. Imo, vt ait Augustinus contra Maximinum, potens est filius alium incorporeum filium et ille alium nepotem gignere: atque ita in diuinis quaternitatem, et quinternitatem facere. Potest et tertia persona filium realiter generare. Infiniti ita esse possunt æquales inuisibiles dii, iuxta totam Boccatii genealogiam. Quis a bono spiritu profectas existimet cogitationes has tam horrendas? Potens est etiam Augustino illa tertia res seorsim sufflare, se ipsam incarnare, et alium saluatorem facere. Solam tamen nunc secundam rem gerere corpus aiunt, solam humanitati suppositaliter vniri. Ita vt innumera sit inde orta quæstionum turba: Per quem modum fiat, vt sola illa secunda persona connotatiuum hominem faciat, sustentet, personet, terminet dependentiam: cum res illæ omnes simul sint, singulæ in singulis, totæ in totis: cum item opera trinitatis ad extra, vt aiunt, sint indiuisa. Nam hic manifeste diuiditur deus, aut, necesse est Scotizare. Super quo figmento relationes ponentem Ocham, confiteri veritatem coactum, gloriantur Scotistæ Reales. Athanasius libello de vnitate fidei ad Theophilum, trinitatem ait nasci ex Maria, et trinitatem assumere corpus: cum vnita sit semper trinitas, et actiones indiuisæ. Trinitas descendit in Iordanem, et trinitas dixit, Hic est filius meus. Id ipsum docet Augustinus in fine libri quarti de trinitate, et alibi passim. Si trinitas dixit, hic est filius meus, est ipse filius trinitatis, quod ipsi negant. Athanasius in fine lib. 1. dialogorum, et in lib. de fide sua ad Theophilum, patrem verbum et spiritum ait esse in Christo. Iohannes quoque Damascenus, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap, 6. et 7. ex Athanasio et Cy-

et Cyrillo affirmat, totam trinitatem, totam et integram naturam Dei, esse vnitam toti et integræ naturæ hominis. Atque ita est ipsis impossibile discernere, quæ illius ternarii proportio sit in homine, cum sit substantialiter spiritus sanctus in homine. et pater in homine. Homo filius in se verbum et spiritum hypostatice continet, totam Dei plenitudinem. Sed alias eorum insulsitates videamus.

Si verbum assumpsisset fœminam, tunc ipsum verbum dixissent filium Dei, et ipsam fœminam filiam hominis: quæ res duos filios palam ostendet. Ipse filius Dei esset tunc mulier, androgynos, masculo fœmineus. Si corpus asininum angeli, ad eum modum induant, concedunt ipsi angelos esse asinos, angelos in asinina pelle mori, angelos esse quadrupedes, et angelos habere longas aures. Eadem ratione concedunt, ipsum Deum esse asinum, spiritum sanctum esse mulum, et spiritum sanctum esse mortuum, si moriatur mulus. O pecora stolidissima Non mirum profecto, si turcæ nos plusquam asinos et mulos rident, Facti enim sumus sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Cœcitas maxima, quod nemo sibi in animum inducat, esse hominem ex Deo genitum. Magnus Augustinus in expositione symboli et lib. de prædest. sanctorum, Iesum Christum ait esse a filio Dei assumptum, et filio Dei Iesum Christum esse vnitum. In Enchiridio, an homo Iesus debeat dici filius spiritus sancti quia est genitus de spiritu sancto, sua metaphysica illusus non intellexit. Si enim res est tertia distincta generans pater est. Princeps Athanasius in lib. de Arriana et catholica confessione Iesum Christum esse ait, filio Dei vnitum, et Iesum Christum esse plenum filio dei. Magnus Basilius contra Eunomium lib. 2. vt filium dicat genitum non genituram, mira vanitate se torquet. Magnus ille theologus Nazianzenus post Athanasium, secundam rem genitam esse dicit, tertiam vero, nec ingenitam, nec ingenitam, nec nascibilem, nec innascibilem: quod Augustinus et alii sequuntur. An a patre et

filio

filio, vel a solo patre, vt Græci contendunt, tertia illa res procedat, acerrima quæstio est, quam ego facilimè postea dissoluam. Miror profecto, quare etiam non dubitant, an secunda procedat a tertia, vt causæ sint sibi inuicem causæ. Nam Esa. 48. ait Christus, Dominus misit me, et spiritus eius. Ergo filius a spiritu mittitur. Ita exponit Ambrosius libro tertio de spiritu sancto. Qui a patre venit filius, mittitur a spiritu sancto: secundum diuinitatem venit filius a patre, ergo secundum diuinitatem mittitur a spiritu sancto. In eandem sententiam Augustinus lib. 2. de trinit. filium ait a spiritu sancto missum, sicut a patre. Hilarius lib. 8. de trinit. exponens locum illum, spiritus domini super me, in ipsa diuinitate ait spiritum patris esse super filium. Filius vere dicitur a spiritu sancto genitus. Totus est spiritu sancto vnctus, totus spiritu sancto plenus, et dicitur spiritus domini esse super eum. An pater et filius dicantur duo tertiæ rei principia, vel vnus spirator collectiue, vel vnum principium, quia vna essentia, et sic an essentia sit spirationis principium, inintelligibilis quæstio est. Nam quartum illud simulachrum, quod essentiam vocant, in omnibus ociosum esse volunt. Si ergo essentia non spirat, pater et filius non sunt vnum spirans. Nesciunt an spiritus sanctus debeat dici lumen de lumine, an lumen de luminibus. Non audent concedere, quod substantia aut essentia Dei, spiret spiritum, aut generet genitum: ne substantia aut essentia relatiue dicatur. Nam Augustinus huius sophistices præceptor eximius, lib. 5. de trinit. capit. 7. regulam hanc tradit: Quod relatiuè dicitur, non indicat substantiam. Quare igitur concedunt, quod Deus genuit filium? et Deus genuit Deum? Si relatiue dicitur Deus, iam non indicat substantiam, et Deus non est substantia. Deus genuit, vt aiunt, et non genuit substantiam, genuit ergo qualitatem. Contradictio est, quod concedunt, Essentia non genuit essentiam, et Deus genuit Deum.

Substan

Subſtantia genuit ſubſtantiam, et ſubſtantia non genuit ſubſtantiam. Natura genuit naturam, lumen genuit lumen, ſapientia ſapientiam, ratio rationem, ſpiritus ſpiritum, amor amorem, voluntas voluntatem, Genuit et non genuit. Pater erat ſapientia atque ratio, et genuit eam. Pater non erat ſophos logos, quia genuit eum. Lege Auguſtini dubia libro ſexto, et ſeptimo de trinit. Si dicitur Deus de Deo, quare non eſſentia de eſſentia? Si ſapientia de ſapientia, quare non ratio de ratione? Si perſona de perſona, ſunt duæ perſonæ, quare ſapientia de ſapientia non ſunt duæ ſapientiæ? lumen de lumine, et deinde amor de amoribus tres amores? Magni referre aiunt, an notiones ſint communes, an perſonarum conſtitutiuæ: terminorum acceptiones ſi ſint completæ vel incompletæ, et diſtributio completa, vel incompleta. Omnis eſt omnis, non omnis eſt omnis. Syllogiſmos omnes in hac re fallere conſtat. Hic a eſt b, et hic a eſt c, et tamen non concluditur b eſſe c, ſi a ſit eſſentia, b pater, c filius! Deum non eſſe trinitatem ita probo, ex Auguſtino lib. 5. de trinit. Nulla perſona eſt trinitas, omnis perſona eſt Deus, ergo Deus non eſt trinitas. Si vniuerſalem negatiuam concludi vis, ita ſequitur, Omnis Deus eſt perſona, nulla perſona eſt trinitas, ergo nullus Deus eſt trinitas. Omnis eſſentia diuina eſt pater vel filius, vel ſpiritus ſanctus, nullus pater vel filius vel ſpiritus ſanctus eſt trinitas, ergo nulla eſſentia diuina eſt trinitas. Circa peculiares illarum trium perſonarum proprietates, innumeri alii ſunt ſyllogiſmi indiſſolubiles. Longus eſt de perſonis ſermo in primo libro ſententiarum, a diſtinct. 25. ad diſt. 35. vbi Scotus et Ocham. ſectarum principes, in quibusdam notionibus, relationibus, formalitatibus, et quiditatibus, de quibus nec Chriſtus, nec apoſtoli vnquam cogitarunt, fundamenta noſtræ fidei ponunt. Chaos eſt confuſum, et exitialis chimæra in qua nullus eſt ordo,

ordo, sed sempiternus horror. Quid hic memorent horrida præstigia Lombardi, quem vt magistrum venerantur sophistæ? Is enim in suis sententiis, lib. 1. dist. 32. quæstiones ex Augustino mouet, in quibus neuter se ipsum intellexit. Prima ibi quæstio, Quare spiritus sanctus dicitur amor, quo pater diligit, et filius non est sapientia, qua pater sapit? Quæ est ratio differentiæ, quod pater dicitur diligere ea dilectione, quæ ab eo procedit, et non dicitur sapiens ea sapientia, quæ ab eo procedit? Item, an filius, qui proprie est sapientia, per se sapiat, an per patrem? Alia est enim sapientia genita, alia ingenita. Et spiritus sanctus per quam personam sapiet? Per quos ipse et filius amant? Deinde dist. 33. ca. sed forte. est Hilarii quæstio indissolubilis. Quæ est ratio differentiæ, quod proprietates non possunt esse in personis, quin eas determinent, et tamen sunt in essentia, absque hoc, quod eam determinent? Quis obsecro, nisi penitus amens logomachias has sine risu toleraret? Nec in Thalmud, nec in Alchoran, sunt tam horrendæ blasphemiæ. Hæc nos hactenus audire ita sumus assuefacti, vt nihil miremur. Futuræ vero generationes stupenda hæc iudicabunt. Stupenda sunt vere, plusquam ea dæmonum inuenta, quæ Valentinianis tribuit Irenæus. Ab his igitur portentis liberet nos dominus Iesus Christus, verus filius Dei, saluator et liberator noster. Amen.

DE TRINITATE DIVINA LIBER SECVNdus, quorundam locorum expositionem continens.

Superiore libro, post tria de Christo axiomata, tria in eum pharisæorum, et totidem sophistarum argumenta, plurima sunt a nobis in medium perducta, ac trinitariorum sophistarum monstra fere omnia patefacta. Hoc iam secundo libro, odorem illum cæleſtem sequuti, locos aliquot enarrabimus, vt sensim nobis aperiantur scripturæ de Christo. Si qua vero superevit aliquando difficultas, in sequentibus penitus tolletur. Non enim possunt omnia in quouis loco commode exponi, in re hac præsertim tam ardua, et tanta tenebrarum nostri seculi confusione.

Primus erit locus euangelii Ioannis, in principio erat λόγος. Proprie significat logos internam rationem, et externum sermonem. Quoquo modo est repræsentatio certa. Repræsentatio erat, idealis ratio, seu relucentia Christi in mente diuina, sicut in nobis, tam interna ratio, quam externus sermo, est relucentia seu repræsentatio rei alicuius. Omnis logos est repræsentatio quædam, et lucida repræsentatio, sicut erat lux et logos. Omnis item sapientia est naturalis relucentia rei propositæ. Atque ita, vt erat Christus princeps omnium propositus in mente diuina, ita naturaliter et hypostatice relucebat. Hinc sapientia ipsa Dei olim dicta est ἀπαύγασμα, relucentia, et Christus ipse, qui ibi relucebat ab apostolo hodie dicitur ἀπαύγασμα, relucentia glorioſa. Qualiter autem relucentia ipsa prodierit, visibilis apparuerit, et sine aliqua dei mutatione caro facta fuerit, postmodum ostendemus. Fuit vere fulgor diuinus, hominem ab æterno referens, et eum mundo proferens. Cum Ioanne Primus locus.

vere

vere dicimus, λογον in principio mundi fuiſſe idealis rationis prolationem, apparentem externum ſermonem, loquutionem, iuxta proprium ſignificatum verbi λεγω, quod eſt, dico, loquor. Reliqui item omnes ſcripturæ loci ſermonem hunc exponunt, quia dixit Deus, loquutus eſt Deus: non inani voce, ſed ſermone viſibili. Eo magis, quia Deus per hunc ſermonem, per verbum hoc voluit mundo manifeſtari, et externe apparere. Antiquior quoque Apoſtolorum traditio verbum hoc intelligit eſſe in Deo diſpoſitionem, diſpenſationem externam, lucidam et viſibilem. Hoc Irenæus et Tertullianus οἰκονομίαν, diſpoſitionem, ſeu diſpenſationem appellant. Verbum manifeſtationis Dei, diſpoſitione diuina fuit in ipſomet Deo, eſſentia viſibilis, oraculum in nube: vt verbum quis audiat, et videat, magno Dei artificio. Erat ſubſtantiale verbum, oraculum in igne, numen quoddam viſibile, perſonatus Deus. Dicebatur Elohim, Deus humana facie viſus: fons luminis, fons vitæ Chriſtus apud Deum. Ab oraculo illo, verbo illo, et Chriſti perſona perſonato Deo, quaſi ab ore Chriſti, prodibat ſpiritus, omnia viuificans, et in ipſum Adam halitum vitæ inſpirans. Ad imaginem ipſius Chriſti, ſecundum corpus et animam, factus eſt Adam, et Chriſtus erat perſonaliter in Deo, quando dixit, Faciamus hominem ad imaginem et ſimilitudinem noſtram. Verbum in Deo proferente eſt ab æterno ipſemet Deus loquens, et in nubis caligine apparens: poſt prolationem eſt ipſa Chriſti caro, in qua videtur deus, ſublata caliginis vmbra. Ipſemet homo Ieſus Chriſtus eſt verbum Dei, vox Dei, ſubſtantialiter ex ore Dei prolatus. Quemadmodum ſi te loquente, vox tua, ſeu ore tuo emiſſa nubes, mulieri poſtea obumbrans, fieret genituræ ros, in vterum decidens, et eam grauidam faciens: ita eſt Chriſtus prolatione Dei in Maria ſubſtantialiter genitus. Quod vero homo ipſe Ieſus Chriſtus ſic vere ſermo

Dei

Dei, docet aperte Ioannes apoc. 19. Nam ipſe eſt, quem ſedentem ſuper equo albo ibi vidit, cuius nomen eſt Sermo Dei. Vere eſt ſermo, quia ex ore Dei eſt prolatus. Ioannes verbum vitæ vidit, et manibus contrectauit, cum vidit et tetigit Chriſti corpus, in quo erat deitas corporaliter. Irenæus quoque Ieſum ipſum ex Maria genitum, corpus illud, quod in cruce pependit, verbum Dei eſſe clamat, poſtquam verbum caro exſtitit. Corpus ipſum dicitur panis vitæ, et caro cæleſtis. Abſque ſophiſtarum idiomatibus nos concedimus ipſum Chriſti corpus, ipſam Chriſti carnem eſſe verbum Dei. Nam quod ex ore Dei prolatum eſt, verbum Dei eſt, ſermo Dei eſt. Sermo ipſe Dei eſt ſemen generationis Chriſti quod ibi germinauit, et fructificauit. Prophetæ ita docent, ſemen hoc germinaſſe. In myſterio regenerationis colligitur huius rei ſimilitudo. Sermo Dei eſt ſemen, ſicut ſemen ſeminantis eſt ſermo euangelizantis. Sermo euangelii Chriſti in corde noſtro ſeminatus, internum ibi nouum hominem generat, per potentiam ſpiritus Dei, inſtar Chriſti per Dei ſermonem a ſpiritu ſancto geniti. Sermo in nobis vere generat, inſtar ſermonis illius, qui fuit ſermo generationis Chriſti.

Ad prædicta eſt id quoque nunc obſeruandum, in eo dicto, verbum caro factum eſt, multa contineri, et plura quam hic poſſunt referri. Primo, quod ſe, et ſua in carne manifeſtare voluit Deus, carnem glorificaturus. Totum ſermonis arcanum erat futuri hominis glorificatio, ſicut ipſe homo iam olim erat in Deo glorioſus, Ioan. 17. Ea omnia quæ antea Deus verbo ſuo, ſeu propria voce operabatur, caro Chriſtus nunc operatur, cui traditum eſt regnum, et omnis poteſtas. Reſponſa, quæ ab oraculo illo accipiebat Moſes, nunc ab ore Chriſti ſumuntur. Ponam verba mea in ore eius, et in nomine meo loquetur, deute. 18. A me ipſo, inquid, non loquor, ſed ſicut docuit me pater, ita loquor. Sermo pa-

tris ipſe dicitur: quia patris mentem enunciat et eius cognitionem facit. Imo et viſio patris, guſtus patris, tactus eius, et olfactus. Re ipſa quoque intelligitur verbum caro factum, quia ſermone ab initio prolato genita eſt caro iſta. Innotuit de altiſſimo Deus et vox eius facta eſt, ignis nubes et pluuia. In perſona intelligitur verbum caro factum, quia vultus ille, perſona illá Elohim, omnia creans, caro extitit, et hæc ipſa Chriſti facies eſt illa facies Dei, multis olim viſa. In ſubſtantia eſt verbum caro factum, quia lucida illa oraculi nubes, quæ erat gloria domini, vt ros genituræ Chriſti, facta eſt caro iſta ſubſtantialiter: eademque eſt huius carnis, quam verbi illius eſſentia. Eſt enim formalis ipſa lux eſſentia rei, vt videbis. Item in ſpiritu locum habet incarnationis ratio. Sicut verbum Dei factum eſt homo, ita ſpiritus Dei factus eſt ſpiritus hominis, hypoſtatice, et ſubſtantialiter. Hæc poſtea latius declarabuntur, cum aliis Chriſti arcanis. Magnum et ſublime eſt hoc Chriſti myſterium, quod apoſtolorum tempore non temere in vulgum emittebatur. Multis precibus rogatus Ioannes, vrgentibus contra Ebione et Cerinthio, ieiunia et orationes præmiſit, antequam vocem illam proferret, In principio erat ſermo. Sat erat ad ſalutem credere, Ieſum illum eſſe vnctum, ſeu eſſe Meſſiam filium Dei ſaluatorem. Hac ſola fiducia rudis plebs iuſtificabatur, quamuis Chriſti diuinitatem non plene cognoſceret. Cum igitur a paucis ſciretur, et eſſet ſcriptorum penuria, ac linguæ ſanctæ imperitia, mox periit vera traditio metaphyſicis ſophiſtis in Chriſtianiſmum irruentibus, et Deum lacerantibus. Ex Irenæo traditiones citante facile colligitur, quam ſterilis eo ſeculo fuerit huius rei cognitio, quæ in dies peruertebatur, vt ex Tertulliano conſtat. Eiſdem fere temporibus Clemens Alexandrinus Stromatum libro primo iam conqueritur, in illa beatæ doctrinæ traditione paucos eſſe patribus ſimiles, multaque iam excidiſſe. Deinceps lib. 6. cogni-

cognitionem ait ab apostolis ad paucos peruenisse. Tu igitur, pie lector, si generationis Christi modum et diuinitatis eius plenitudinem omnem non assequeris, crede semper eum esse Messiam a Deo genitum saluatorem tuum. Hoc est tibi vnice credendum, vt in Christo viuas. Ego quanto potui affectu, ab Vncto illo, qui solus est nobis pro signo positus, cognitionem huius veritatis instanter orans aliquid per ipsius gratiam obtinui, quamuis nec perfectus sim, nec perfecte apprehenderim. Quod nunc ad rem facit, cum esset ibi arcanum Christi, lux et logos, quod est, lucida repræsentatio, ita commode verbum Ioannis exponam.

In principio erat logos, id est, relucentia Christi, sermo referens Christum, sermo prolationis ad Christi generationem. Ea Christi relucentia erat verbum apud Deum, in Deo ipso consistens, in nube lucide apparens, et erat ipsemet Deus. Sophistis autem dicere, verbum erat apud Deum, perinde est, ac si dicas, secunda illa res inuisibilis erat apud aliam rem primam, metaphysice, in secundo angulo triclinii, vt tertia in tertio. Nolunt ipsi, quod secunda res fuerit apud essentiam diuinam, nam hoc distinctionem argueret ab essentia, sed quod fuerit apud rem primam. Aliud est igitur essentia diuina, quam Deus aut Ioannes non bene dixit, verbum fuisse apud Deum. Loquor de essentia more ipsorum, pro quodam quarto simulachro alia tria concludente. Si quidem vere loquendo, verbum erat ipsamet Dei essentia, aut ipsa essentiæ Dei exhibitio. Non erat in Deo alia subsistentia, aut hypostasis, quam verbum illud, in lucida nube, in qua Deus tunc subsistere videbatur. Et in ea ipsa relucebat facies et persona Christi. Iuxta eorum quoque metaphysicam, omnia fecit Deus verbo suo, i. e. prima illa res per secundam: insulse et ridicule. Scripturæ vero docent, omnia verbo Dei esse facta, quia dixit Deus, fiat, et factum est. Verbo domini cæli facti sunt, quia ipse dixit, et facta sunt. Ita aperte declarat Irenæus lib. 1. cap. 19. lib. 2. ca. 2. et ca. 56. Ita

ante eum expoſuerat Iuſtinus, ſiue ſenior alius apoſtolorum diſcipulus, ab ipſo Irenæo citatus, lib. 4. cap. 52. Scripturæ quoque loquutionem Dei nobis indicant fuiſſe Chriſti vocationem, qua Deus eum ab initio vocauit, et vocando exhibuit. Vt Eſa. 41. vocans generationem ab exordio. Ab ortu ſolis vocauit nomen meum. Et cap. 46. vocans ab oriente auem de terra longinqua, virum conſilii mei: loquutus ſum, et adducam illum. Et cap. 49. dominus ab vtero vocauit me, et memorari fecit nomen meum. Hinc Irenæus generationem filii Dei ait dici nuncupationem, lib. 2. cap. 48. Propter hanc vocationem ſeu nominationem, dicitur ab initio genitum nomen Chriſti. Ad quod citari ſolet pſal. 71. ante ſolem erit genitum, ſeu filiabitur nomen eius: ante ſolem ינון שמו innon ſemo. Senſus ad literam Salomoni tribuitur, Ad faciem ſolis filiabitur, quam diu durabit ſol, generando propagabitur nomen eius. Hic de vera filiationis Chriſti in ſuos propagatione eſt verus ſenſus. Hoc modo non eſt prioritas temporis ante ſolem, ſed coram ſole, durante ſole. Hebraica vox לִפְנֵי liphne vtrumque ſignificat. Dici de Chriſto potuit, Ante ſolem filiatur, ſeu filiabitur nomen eius. In futurum ait filiabitur, et ante ſolem erat huius filiationis origo: filiatio eius ab initio erat in ſemine verbi.

Secundus locus.

Ex his Chriſti primogenituram collegimus, adiungentes expoſitionem dicti apoſtoli ad Coloſ. 1. ac plenius inquirentes, qualiter Ieſus ipſe Chriſtus primogenitus creaturarum eſſe dicatur. Primogenituram hanc illi ſecundæ rei tribuunt metaphyſici, generationem eius inenarrabilem dicentes, vt cap. 53. ait Eſaias, Generationem eius quis enarrabit? Sed violenter eo trahuntur verba Eſaiæ. Ait enim, Abiectus ille inter viros, vir dolorum tanquam agnus ad occiſionem ducetur, quaſi ouis coram tondente ſe obmuteſcet: æuum eius, ſeu progeniem eius, quis enarrabit? quoniam abſciſſus eſt de terra viuentium.

tium. Quæ omnia ad Ipſum Ieſum eſſe relata, docet Philippus acto. 8. Non loquitur ibi Eſaias de ipſa Chriſti a patre generatione, vt docet Hebraica vox, ſed de æuo malo Iudæorum occidentium, et de progenie bona Chriſtianorum, quam ille ſua morte genuit: quæ erit cæleſtis noua progenies, talis, tanta, et tam copioſa vt enarriri nequeat. Huic ſimile eſt, quod nuper dicebamus, Coram ſole in filios propagabitur nomen eius. Et quando ipſam filii generationem ſignificaret Hebraica vox דור dor, nos cum Eſaia diceremus, Generationem Chriſti quis enarrabit? Plane nemo hactenus. Incognita eſt mundo generatio Chriſti, Ipſe eſt ille Melchiſedech, ignoti generis. Heb. 7. quem nemo ſciebat vnde eſſet, Ioan. 7. Ipſe Melchiſedech dicitur aſſimulatus filio Dei, non imaginario filio, ſed homini filio. Non eſt in Deo metaphyſica generatio diſtinctæ rei, quæ nec dici poteſt generatio. Prolatio verbi dicitur, et hominis generatio. Prolatio verbi ad Chriſti generationem, eſt a patre æternalis generatio ipſa carnis in matre, eſt temporalis. Quæ in homine fiunt, tempus habent. Quæ Dei ſunt, præſentem in ſe ſemper habent æternitatem.

Hoc nunc aduerte, vt Chriſti primogenituram intelligas. Grauiter enim nos erramus, quod carnaliter de prioritate et poſterioritate temporis in Deo iudicamus. Sine temporis interuallo Deus omnia attingit. Apud ipſum non reperitur fuit: ſed ſemper reperitur eſt. Nihil eſt ei præteritum, omnia ſunt ei præſentia, omnes Deo viuunt. Omnia nuda et plana oculis eius. Ea quæ non ſunt ipſe ita vocat, vt ea quæ ſunt. Apud eum mille anni vt momentum, et vnius diei momentum vt mille anni. Prophetæ docent non eſſe in Deo temporum differentias, cum tempus pro tempore ſæpe ponunt, futura pro præteritis annunciant, et omnia pro præſentibus habent. Ratio temporum non tanquam Deo, ſed tanquam homini neceſſaria, nata eſt, quibus deſignandis luminaria cæleſtia diſpoſita ſunt, vt ſint in tempora certa, dies, et annos. Ergo nec tempus

habuit ante tempus, qui fecit tempus, nec initium ante initium, qui conſtituit initium. Fortis eſt hæc et ſolida ratio. Nam Deus ſe tempori nullatenus ſubiecit, tempus ipſum creando. Fortis eſt ratio Numenii, Quicquid ſecundum præteritum, futurumque varie accipitur, priuationem quandam habet admixtam: futurum enim nondum eſt, præteritum non amplius eſt. In Deo autem, cum ſit primum ens, actuſque ſummus, nulla eſt priuatio. Igitur coram eo nulla eſt temporis variatio. Ex his multorum errata colliguntur, ex temporum ſucceſſu factam in immutabili Deo mutationem plerique arguunt, Quia antequam hæc res eſſet, volebat eam futuram: et nunc non vult eam futuram, cum iam fuerit. Fixo ergo vt aiunt, obiecto in hac propoſitione, hæc res futura eſt, concedunt Deum prius circa illam habuiſſe velle, et poſtea habuiſſe nolle. Hinc etiam iactis in præterita Dei de futuris ſcientia radicibus, ferunt eſſe ipſius Dei arbitrium, ac fatalem in omnibus neceſſitatem, ſiniſtre quidam concludunt. Ad quæ omnia ego reſpondeo. Prædeſtinationem in Deo non diſtingui ab eo quod eſt. In Deo non reperitur volebat, volet, futurum, præteritum. Sed ei hæc res ita fit, ita finit, et ipſe ita vult. Et ſicut ipſe libere vult, et poteſt: ita homini dat libere velle, et poſſe, intra certos limites. Diuino artificio hoc facit Deus, ſicut eſt in homine diuinum artificium. Diuina ipſa mens in homine relucet. Certè Adam ipſe aut Chriſtus, aut angeli, habuerunt liberum arbitrium. Cuiuſcumque fuerit, vel ſit, ea arbitrii libertas, euidenter concludit, prædeſtinationem non eſſe fatalem, nec neceſſario adſtringere. Decipiuntur ergo, qui ex præordinatione Dei, omnia neceſſario euenire putant, et Dei potentiam ſuo ingenio metiuntur, ac limitant. Neceſſitas hæc in Deo eſt exoſa, cum priuationem et tempus includat. Quia omnia neceſſario euenire conſiderant, non conſiderant Deum eſſe, ſupra tempus, ſupra neceſſitatem omnem. Non cogitant, Dei diſpoſitiones eſſe

ſupra

ſupra ſuam conſiderationem. Si præteritum fuit, et non eſt, et Deus tunc præordinauit, ſibi tunc manus ligauit, vt non ſolum ſeruum ſequatur Dei arbitrium, ſed et limitata potentia. Ita peſſime in ſuis dialogis. iuxta carnis ſenſum ratiocinantur Lucianus et Valla, quorum errorem plerique hodie ſequuntur. Hæc ſola ratio neceſſitatem illam et ſeruum arbitrium deſtruit, quod poſſibile dicitur de eo, quod nec eſt, nec fuit, nec erit. Potuit Chriſtus legiones a Patre rogare, quod non fecit. Potuit Dauid Saulem occidere, quod non fecit. Potuit Paulus accipere ſtipendium, quod non fecit. Potuerunt alii multa facere, quæ non fecerunt, vt ait Eccleſiaſticus. Hæc eſt igitur libera facultas, quæ homini a Deo ipſo datur: quam nullo modo vident, qui prædeſtinationem Dei eſſe neceſſitati alligatam credunt. Potuit Deus Chriſtum a morte ſeruare. Heb. 5. Ita Chriſtus ait, Abba pater, poſſibile tibi eſt Marci 14. Vbi igitur neceſſitas prædeſtinationis? Si actus ille tam inſigniter præordinatus, ac toties prædictus, potuit aliter habere, quare non et alii actus? Potuit Deus facere, vt ſtaret ille qui lapſus eſt. Poteſt facere vt tranſeat Camelus per foramen acus. Ex lapidibus his poteſt homines facere. Poteſt facere in nobis, vltra omnia quæ petimus, aut cogitamus. Ephes. 3. In poteſtate animæ erat prædium non vendere: et eo vendito, in poteſtate eius erat precium totum retinere, vt ait Petrus. Sed quia abuſus eſt poteſtate ſua, imo iuſte punitus eſt. Quod alioquin fuiſſet iniuſtum ſi fuiſſet neceſſitas: cum iuxta ſcripturas neceſſitas excuſet. Poſſumus nos tamen facere, cum volumus Marci. 14. Et hoc ipſum eſt donum Dei, vt pro arbitrio noſtro poſſimus. Paulus docet homines non habere faciendi neceſſitatem, ſed poteſtatem habere propriæ voluntatis. 1. Cor. 7. et 2. Corin. 9. et ad Philæmonem. Docet non eſſe abutendum poteſtate, ergo poteſtas eſt. Cum vniendum eſt ad Chriſtum, ipſe poteſtatem dat. Ioan. 1.

Ob id increduli et in ſpiritum blaſphemi, acrius quam Sodoma punientur: quia potuerunt credere, et credere noluerunt poteſtate data abutentes. Deus benignitate ſua ad pœnitentiam nos ducit, dat poſſibilem locum pœnitentiæ, cui nos reluctantes iram augemus, Rom. 2. et Sapien. 12. Ipſe manum porrigit, dat, vt reſipiſcere poſſimus, et nos nolumus, prouer. 1. Matth. 23. et apoc. 2. et 3. Quibuſdam fateor nullo modo eſſe datum, vt poſſint ad Chriſtum venire. Eiſque Paulus reſpondet, eſſe Dei voluntatem. Nihilominus iuſtum de ipſis erit Dei iudicium, vt oſtendemus poſtea.

Nunc vt priori quæſtioni ſatisfaciamus, totam æternitatem Deo eſſe dicimus inſtar præſentis momenti, et Deum in eo æternitatis momento, antequam mundum creet et ea ipſa creationis prolatione, de ſubſtantia ſua filium hunc in Maria generare. Modum ipſum ſubſtantiæ Dei declarabimus poſtea eſſe exhibitionem et prolationem vt erat antea in mente præformatio. Reiecto itaque velamine temporis medii, conſidera horam hanc, in qua corpus Chriſti generatur, et concipitur, eſſe æternaliter ante mundi exordium Deo vere præſentem. Quod vbi conceſſeris, concedes etiam, Deum ab æterno protuliſſe ſubſtantiale verbum, et proferendo filium hunc in Maria genuiſſe, de ſubſtantia ſua. Primogenitus igitur eſt homo Chriſtus, et ab æterno genitus, cum prolatio illa ab æterno facta, ſit ipſamet carnis Chriſti generatio. Si qualis fuerit prolatio illa Dei, iterum roges: id in ſequentibus perſpicue docebimus. Deus enim certa ratione ſe ipſum mundo protulit, exhibuit, manifeſtauit, et communicauit. Nunc ſat fuerit ſi dicamus, ab æterno ſubſtantialiter initium habere hominis huius ex Deo generationem, quæ in Maria eſt ſubſtantialiter conſummata. Nec id ſolum, ſed et ipſa huius generatio, eſt cauſa generationis aliorum, vt ſit ipſe principium omnium. Iuxta diſpenſationem temporum, apud ſe verbum illud generationis Chriſti retinuit Deus, variis figuris mul

ris multa designans ad maiorem gloriæ Christi expressionem. Admirabile generationis artificium. Omnia propter gloriam Christi fecit Deus et eum in capite genuit. Hæc de Christi primogenitura nunc, vt verissima teneas. In sequentibus palam videbis, eum substantialiter ante omnia fuisse et substantiam æternam habere. Secunda ratione dicitur Christus primogenitus, vt primogenitura sit nomen dignitatis et vberioris benedictionis: sicut dicitur Dauid primogenitus Psal. 88. Ioseph primogenitus. 1. para. 5. et Israël primogenitus. Tertia ratione secundum carnem est Christus primitiæ creaturarum, et primogenitus. Nam caro nostra est de secunda massa peccati. At caro Christi est de illa puriore prima massa, quæ fuit ante peccatum. Ideo caro eius hac ratione prior est carne nostra, ac hominum primogenita velut primitiæ quædam, etiam secluso verbi mysterio, per quod diuiniorem aliam habet primogenituræ rationem.

Ad hanc primogenituram facere plerique putant lo- Tertius
cum illum Dauidis psal. 2. Filius meus es tu, ego locus.
hodie genui te, id est, ante secula genui te, vt ipsi exponunt, rem illam secundam dicentes ibi realiter genitam. Aliter exponit Augustinus super locum illum psalmi dicens, generationem filii semper esse, et ea dictione hodie, continuam generationem significari quasi filius Dei sit res quædam transiens, quæ quotidie gignitur. Meræ sunt ineptiæ. Nam locus ille non ad generationem sed ad regenerationem facit, vt ostendit Paulus acto. 13. Resuscitatus est Christus sicut in psalmo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Vbi aperte docet, vocem hodie ad diem resurrectionis Christi referri, et merito. Ad Romanos quoque cap. 1. ait idem Paulus, Iesum Christum esse declaratum filium Dei potentem, ex eo quod resurrexit a mortuis. Filii declaratio hodie fit, glorioſa et immortalis. Nisi resurrexisset, nemo credidisset eum esse filium

Dei. Tunc eſt Chriſtus glorificatus, denuo factus filius, et nouus ſpiritus nos inſtar Chriſti reſurgere faciens nobis ob id datus, qui eſt ſpiritus υἱοθεσίας, ſpiritus filiationis, nos filios reſurgendo faciens. Filiatio Chriſti ſeu ipſa ratio per potentiam reſurrectionis in filii nobis imprimitur: per hunc que nouum ſpiritum datur et declaratur. Vnde Paulus loco citato ait Ieſum Chriſtum tunc declaratum filium Dei per ſpiritum ſanctificationis. Omnis item potentia tunc data eſt Chriſto, in cælo et in terra, Matth. 28. Imo dicitur declaratus filius cum fortitudine et potentia. Ad eandem reſurrectionis Chriſti fortitudinem et potentiam prædicto pſal. 2. reſpexit Dauid dicens, Poſtula a me, dabo tibi gentes hæreditatem tuam et poſſeſſionem tuam terminos terræ et conteres eos virga ferrea. Eiuſdem virgæ ferreæ et poteſtatis quam accepit in reſurrectione, meminit ipſemet Chriſtus, apoc. 2. et 19. Quæ concordia verborum concorditer pſalmum refert ad diem reſurrectionis. Hunc diem demonſtrans Chriſtus, dixit, Amodo, ex hoc tempore erit filius hominis ſedens a dextris fortitudinis Dei. Matth. 26. Marc. 14. et Lucæ 22. Tunc venit regnum Dei, cum potentia, ſicut filius Dei cum potentia, Marci 9. et dicto cap. Rom. 1. vtrobique enim ponitur ἐν δυνάμει. i. e. in fortitudine, ſeu cum potentia. Eundem pſalmiſtæ locum in epiſtola ad Hebræos bis citat apoſtolus, vt oſtendat magnam Chriſti poſt reſurrectionem potentiam, qualiter ſupra angelos ſit tunc ad dextram Dei exaltatus, et factus pontifex in æternum, quoniam dictum eſt ei, Ego hodie genui te, Heb. 1. et 5. Ex eo dicto probat apoſtolus ſacerdotium Chriſti dicens, Chriſtus non ſemet ipſum glorificauit, vt pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Vera ſacerdotii in Chriſtum translatio facta eſt quoniam ſe ipſum victimam offerens in paſſionem eſt mox per reſurrectionem in ſancta ſanctorum ingreſſus. Hodie ergo dicitur genitus Chriſtus quia hodie factus filius gloriæ potens ac ſi hodie productus eſſet. In quam ſententiam vertit Chaldæus, Filius

meus

meus es tu, ac ſi die iſta creauiſſem te. Hodie genitus dicitur, quia hodie regenitus, cum plena poteſtate denuo genitus nouus homo, nouus filius et denuo creatus rex. Ad eius ſimilitudinem nos in baptiſmo renati, et eum eo reſurgentes, dicimur denuo gigni, Ioan. 3. et Colos. 2. In die noſtri baptiſmi nobis dicit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ex hiſtoria quoque ſenſus hic redditur illuſtrior. Nam pſalmus ille ſicut et ſequens factus eſt, quando principes cum Abſalom coniurauerunt contra Dauidem. Qui poſtea in regnum reuerſus ait, Noui quod hodie ſum factus rex ſuper Iſrael 2. reg. 19. Ita et nos cum a periculo magno euadimus, dicere ſolemus, hodie ſum natus: præſertim cum noua hodie accedit dignitas. Hodie genitus filius et rex, qui heri talis non erat. Hodie ſibi datur immortalis filiatio. Hodie genitus filius incorruptibilis, inſtar patris incorruptibilis: vt eum antea non ita filium gloriæ dixeris. Imo vere heri non erat filius qui nunc eſt filius. Mortuus vere illo triduo fuit filius Dei, et denuo eſt factus filius, de non eſſe ad eſſe perductus. Innouato Chriſti corpore eſt ibi factus nouus filius, ita nouus genitus filius. Tota illa ab initio mundi facta Chriſti generatio, quæ morte conciderat, hodie repetitur: hodie omnia innouantur, et nouum Chriſti regnum hodie inſtituitur, vt vere cum Dauide Chriſtus dicat, Hodie ſum factus rex.

Non abs re fuerit, hic audire reſponſiones, quas in ſuis commentariis ſuper hoc pſalmo fecit Iudæus Dauid Chimhi contra Chriſtianos. Tam cæcis rationibus hominem ſophiſtæ compellebant, vt eos ille tamquam aſinos, et inſanos rideat. Ad mathematicum et inuiſibilem quemdam filium credendum, cogere Iudæum volebant, exponentes, hodie, id eſt, ante ſecula genui te. Quibus ille ſcite reſpondit, Si in illis æternitatibus duæ diſtinctæ res incorporeæ, ſimiles, et æquales, pariter erant, gemelli duo erant, non pater et filius. Ac

perin

perinde, ſi tertia ibi ſimilis, et duabus æqualibus addatur, tergèminos dices Geryones. Quod aiebant ſophiſtæ, eſſe in Deo ipſo realem generationem vt radii a ſole, hoc ille in Deo monſtrum exhorreſcebat: cum præſertim inde arguatur ſectio in Deo, arguatur mutatio, et diſſimilitudo, ſicut eſt radii ſolaris ſectio, mutatio et diſſimilitudo, inter ſolem et radium. Circa vocem hodie ſophiſtas quoque errare, plane cognoſcebat Iudæus, cum Hebraice ponatur ibi pronomen demonſtratiuum, certam diem ad ſenſum demonſtrans, Filius meus es tu, hac die te genui. Quod et Chaldæus quoque obſeruauit. Errabant item ſophiſtæ, qui litteralem nullum ſenſum Iudæo dabant. Quid, inſanius dici poteſt, quam negare, eſſe de Salomone ad litteram dictum, Ero ei in patrem, et ipſe erit mihi in filium? Apertiſſimus eſt de ipſo locus 1. paralip. 22. et 28. Alioqui non diceretur Salomon eſſe Chriſti typus, nec Dauid nec alii. Teſtimonium Ieſu Chriſti eſt ſpiritus prophetiæ, apoc. 19. quamquam alius fuerit litteralis ſenſus. Iudæo nos literalem ſenſum concedimus, monemus tamen ſubeſſe de Meſſia futuro myſterium, quod et ipſi concedunt, cum paſſim appareat excedens ſermo, ſeu hyperbole. Vt quod poſſeſſio regis ſit, vſque ad terminos terræ, quod reges terræ in virga ferrea conterat, quod ſceptrum eius ſit æternum, quod ſuper ſolium Dei ſedeat rex et ſacerdos et reliqua. De ſuis regibus hæc quodam modo dicebantur, ſed excellentius, quam eis conuenire poſſent, vt ex hoc facile appareat, ſpiritum alio tendere. Præſertim cum inſerantur verba, quæ eis non conueniunt. Vt in pſal. 109. a Chriſto contra Iudæos citato, ſunt hæc tria, quod verus Meſſias ſit ſacerdos et filius Dauid, quod ſit æternitas ſacerdotii et throni eius, et quod dominus ab ipſis regibus et propriis parentibus vocetur. Matth. 22. Iis rationibus eſt nobis contra Iudæos inſtar Chriſti diſputandum, vt intelligant rerum, quod ibi ſubeſt, myſterium: cum ipſi

omnes

omnes fateantur, in lingua ſancta nihil ſcriptum eſſe ſine myſterio. Ex dictis his ſequitur, Hominis typo hominem eſſe proprie filium. Vera filiatio hominis huius Ieſu Chriſti, per vmbram olim figurabatur, in filiatione hominis alterius. At vero ex typo hominis Salomonis, dicti filii, inferre filiationem illius inuiſibilis rei, eſt chimærarum filiatio, ſcripturis incognita: nec poteſt typi ratio, nec aliqua repræſentationis ſimilitudo hic adaptari. Nec reſurrectionis filii veritas, nec filiationis declaratio, ſibi tunc conſtaret, per quam Ieſus ipſe declaratus eſt verus filius Dei, non res illa inuiſibilis. De vero Salomone Chriſto ait citato cap. 28. hunc præ aliis elegi mihi filium. Non eſt res aliqua ſurſum ita præ aliis electa, ſed homo ipſe Ieſus Chriſtus eſt verè electus filius, ab æterno chariſſimus.

Poſtquam in rabbinorum et ſophiſtarum conflictus deueni, alium locum adiungam, in quo mira ſemper viſa eſt, horum et illorum hallucinatio. Horrenda profecto res, ſi bene quis norit, quanto Chriſtianiſmi vituperio locum illum tractet perfidus ille Iudæus Baal Nizaon, cum tamen nec ipſe verum ſenſum ſit aſſequutus. Locus vero eſt ge. 49. vbi ſic Hebraice legitur לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי יבא שילוה ולו יקהת עמים Latine ita proprie ſonat, Non recedet ſceptrum de Iuda et legislator de medio pedum eius: eouſque vero veniet Siloh, et ei aggregatio populorum. Ita locum hunc debere punctis diſtingui, facile concedet, qui Hebraicam differentiam norit inter notulas illas ; athnach et zakeph. Sceptrum hic intelligi Dauidicum, apud omnes eſt in confeſſo. Quod de Siloh dicitur completum eſt Ioſue 18. vbi eadem fere verba repetuntur. In Siloh congregabantur tribus Iſraëlitici populi, vſque ad arcæ translationem. In Siloh primo requieuit locuples populus, iuxta ſignificatum vocis שילוה Siloh, quæ quietem et opulentiam ſignificat, qualem Iſraëlitæ tunc habuerunt, terram totam

Quartus locus.

tam ſibi ſorte diſtribuentes. Venit ergo ante Dauidem Siloh, et deſinente Siloh cœpit Dauidis regnum, in diebus Samuelis. Repulit Deus Siloh, et elegit Dauid, pſa. 77. ſicut repulit ſynagogam, et elegit Chriſtum, a quo nunquam auferetur ſceptrum. Vides hic myſterium, et excellentiam ſermonis, ſoli Chriſto conuenire. Vere dixit Iacob, nunquam auferendum ſceptrum de Iuda, vt comprobatur. 2. Samu. 7. pſal. 88. et Iere. 33. Ex quibus manifeſte conuincuntur Iudæi. Si enim non eſt auferendum ſceptrum de Iuda, vbi eſt nunc, niſi in Chriſto? Eſt itaque hoc loco de Chriſto, et perpetuo eius ſceptro, poſt repulſam ſynagogam, euidens prophetia, ſed quæ non excludit literalem ſenſum de Siloh. Id quod manifeſte comprobant verba, quæ ibi ſubdit Iacob: Ligans ad vitem pullum ſuum, et ad palmitem filium aſinæ ſuæ. Lauabit in vino veſtimentum ſuum, et in ſanguine vuarum operimentum ſuum. Rubicundi eius oculi a vino, et albi dentes a lacte. Quæ omnia in Siloh aduenerunt. Tam ferax in introitu Ioſue ſe illis obtulit terra permiſſionis, vt aliquis potuerit alligare, et onerare vuis aſinum ſuum ad vitem vnam. Tanta vini copia vt eius muſto commaduerint vindemiantium veſtimenta, atque oculi ob poti vini bonitatem rubuerint. Lactis quoque tanta copia, vt ex eius tam frequenti eſu dentes albicarent: vt ait ille bonus pater Iacob, carnalem tribuens carnali populo benedictionem. Laudat tamen præ aliis tribum Iuda, et in ea dicit manſurum ſceptrum: quia illa tribus ſtabilius tenuit regnum, aliis deficientibus, et quia ſceptrum non eſt ab ea in aliam tribum translatum. Ad tempus quoque laudatur Siloh, quia ob duplicem portionem ad tempus fuit primogenitura ipſius Ioſeph vt 1. para. 5. et genes. 48. De cuius ſtirpe fuit Ioſue, qui poſuit tabernaculum in Siloh. Sed ſpreuit dominus tabernaculum Ioſeph. i. e. Siloh, dicto pſal. 77.

Quintus locus.

Quintus ad pſalmiſtam redibit locus, ad vocem illam, hodie, quæ diem reſurrectionis oſtendit. Hodie ſi vocem eius audieritis,

ritis, pſal. 94. Pſalmum illum, et pleroſque alios ibi cecinit Dauid in regni ſui iam dicta innouatione inſtar Chriſti reſurgentis. Canticum nouum ibi cantat, et regnum nouum. Refertur vox hodie ad diem Reſurrectionis Chriſti, qui etiam nobis intelligitur dies regenerationis noſtræ. Omnes ad Chriſtum hodie vocat propheta, gaudio magno exultans. Similia nos docet Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos, eandem vocem hodie repetens, cap. 3. et 4. Hodie datur nobis ingreſſus in requiem domini, ſicut hodie ingreſſus eſt Ieſus in requiem ſuam. Hodie eſt in nobis completus verus ſabbatiſmus. Hodie requieſcens ab omnibus, quæ pro nobis paſſus eſt Chriſtus, cæli requiem æternam adipiſcitur, eandem nobis requiem comparans, vt nos cum Chriſto reſuſcitati, hodie et iugiter requieſcamus ab operibus carnis, et dies hodiernus quotidie in nobis dicatur. De hac re ita citato loco apoſtolus loquitur: Chriſti participes facti ſumus, ſi initium ſubſtantiæ vſque ad finem firmum tenuerimus, in eo quod dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis. Initium ſubſtantiæ noſtræ plerique vocant fidem, per quam primo ſubſiſtimus. Quod certe verum eſt. Illud tamen non negligendum, quod ſubnectit: in eo quod dicitur, Hodie ſi vocem, et ſi introibunt in requiem meam. Docet apoſtolus, aliter olim, velut initio accipi requiem, aliter nunc in fine ſeculorum. Hoc late declarat Chryſoſtomus in Ioannem, homilia 13. ſuper locum illum, gratiam pro gratia. Aliam docet factam Iudæis veterem gratiam, aliam nobis nouam gratiam, ſicut nouam requiem. Aliam olim datam gloriam, aliam nunc gloriam, vt ait Paulus, nos tranſire a gloria in gloriam 2. Cor. 3. a iuſtitia in iuſtitiam, Philip. 3. a fide in fidem Rom. 1. a lege litteræ ad legem ſpiritus, Rom. 8. a ſpiritu ſeruitutis ad ſpiritum libertatis, vt eodem cap. Rom. 8. Chryſoſtomus docet. Duplicem immo ait adoptionem, duplex teſtamentum, duplicem ſanctificationem, duplicem iuſtificationem, duplex templum, duplex ſacrificium, duplex baptiſma, duplicem circun-

circunciſionem, et reliqua omnia duplicia. olim in figura, nunc in veritate. Illud vocat apoſtolus initium, hoc autem finem. Vt nos faceret Chriſtus ſubſtantiæ Dei participes, ab initio ad finem omnia conſummauit, et compleuit. Hinc vult Apoſtolus, nos totius huius proceſſus eſſentiam attendere, quam vocat hypoſtaſiam, eam fide firma tenere, et viuo ſpiritu ſubſtantiam negotii conſiderare. Cuius eſſentia, fundamentum, et hypoſtaſis eſt, vt vniuerſum legis proceſſum ad Chriſtum, tanquam ad ſcopum, reducamus, eius ſubſtantiæ et gloriæ facti participes. Eam vero partem, quæ de requie loquitur, ad Chriſtum ſic dirigimus, intelligentes, diem hodiernum eſſe ſemper diem reſurrectionis Chriſti et noſtræ, et diem illum vere hodie in nobis dici. Hodie in conſummatione ſeculorum eſt dies ſeptimus ab exordio mundi, in quo requieuit Deus ab operibus legis: in quo nos cum Chriſto hodie reſurgentes requieſcere oportet ab operibus carnis. In requiem hanc, in quam Iudæi incredulí non ſunt ingreſſi, nos hodie filio Dei credentes intramus. Nullo inter diem et diem facto diſcrimine, perpetuum nos, verum, et ſpiritualem colimus ſabbatiſmum, et ſabbatum ex ſabbato, poſtquam noſter æternus ſacerdos ſemper intra cæli tabernaculum quieſcit, et in nobis quieſcit. Hic verus eſt, et perpetuus ſabbatiſmus, qui relictus eſt populo Dei, vt ait ibi apoſtolus: continua videlicet ſpiritus requies, et ſanctificatio, ſicut erat ſabbatum ſanctificationis ſignum. Hac ratione factos nos ait apoſtolus Chriſti participes in requie. Nam requiem illam continuam, et perpetuam, quam ille apud patrem habet, nos hic per datum ab eo ſpiritum iugiter iam deguſtamus. Hanc requiem ſpiritus patribus noſtris, ante reſurrectionem Chriſti, non ita præſtitit Deus. Tibi vero eam hodie præſtabit, hodie in eum credenti, et cum eo hodie reſurgenti. Hodie, inquam, ſi hodie vocem eius audieris. Vox autem Dei, quam te audire oportet, eſt cæleſtis illa

vox,

vox, Hic eſt filius meus. Hodie igitur, o lector Chriſtiane, noli cor tuum obdurare, ſed crede filio Dei reſurgenti. Non quod res aliqua incorporea vere moriatur, aut reſurgat: ſed corpus ipſum, quod vere mortuum eſt, et reſurrexit, eſt vere genitum ex Deo, et vere filius Dei. Hoc te credere oportet, et in hoc tuæ ſalutis fiduciam habere, quod hic ſit genitus ex Deo, pro ſalute tua, hic reſuſcitatus, hodie factus gloriæ filius.

Sextus erit locus ex pſal. 109. Dixit dominus domino meo, ſede ad dextram meam. Ex quo loco metaphyſicam æqualitatem inter illas incorporeas res concludunt ſophiſtæ, quia æquali voce dictum eſt, dominus domino. Sed iſtis parcendum eſt, qui originalem ſcripturæ ſanctæ linguam ignorantes, ſe ipſos ignorant. Tu vero lector, ſi Hebraice noſti, inuenies prophetam dicentem נאם יהוה לאדני Dixit Iehoua ipſi Adon. Egregius eſt locus, diſcernens inter patrem et filium. Eadem diſtinctio ponitur pſal. 96. a facie Iehouah, et a facie Adon. Hic Chriſtus eſt ille Adon, id eſt, herus ſiue Dominus, quem ibi adorant angeli, ſicut et Heb. 1. Hic eſt Adon, quem adorat regina eccleſia, pſal. 44. Hic eſt Chriſtus Adon, quem prædixit Malachias. cap. 3. qui ſedet ad dexteram Dei, dicto pſal. 109. In reſurrectione hoc dictum eſt Chriſto, et tunc ſedit ipſe ad dexteram Dei patris, Marc 16. Similis oratio pluries repetitur. 1. Samu. 25. Facies dominus domino meo domum, prœlia domini prœliatur dominus meus. Cum fecerit dominus domino meo, Bene fecerit dominus domino meo. Vbi ſemper primo loco ponitur Iehoua, ſecundo loco Adon. Ad idem geneſ. 24. Benedictus Dominus Deus, domini mei, Duxit me dominus ad fratrem domini mei. Præterea iuxta veterem litteralem ſeu hiſtoricum ſenſum, pſalmus ille tribuitur Salomoni, quando eſt regnum in eum a viuente Dauide translatum. 1. parap. 29. Tunc regnum Salomoni, Sextus locus.

cui iuxta Dei reuelationem debebatur, in vita ſua tradens Dauid, ita cecinit: Dixit Deus hero meo. Canens in ſpiritu Dauid, Chriſtum prouidet, in Salomone Chriſtum intelligens. Vnum iuxta literam adumbrat Dauid, et ſpiritus alio tendit. Nam teſtimonium Ieſu Chriſti, vt dicebamus, eſt ſpiritus prophetiæ. Ita ſunt legendi prophetæ, ac ſi rem vnam hic oculis videns, aliam ſublimiorem ſpiritu ſpeculeris. Ad hunc modum dicitur eſſe verbum Dei gladius vtrinque ſcindens. Hebr. 4. Imo aliquando eſt dictio anceps, vt ſit ſenſus fæcundior, multiplex verus ſenſus. Salomonem vt Chriſti typum Dominum vocat Dauid, in vmbra ſcilicet. In veritate autem Chriſtum ipſum dominum vocat. Hoc argumento, vt antea dixi, Iudæos excitat Chriſtus, vt myſterium intelligant, et Meſſiæ deitatem. Matth. 22. Iuxta literam, citato loco, 1. paralip. 29. dicitur Salomon ſedere ſuper ſolium Dei: vt de eo velut Chriſti locum tenente bene tunc dicatur, Sede a dextris meis. Sedet ibi Salomon ſuper ſolium Dei, ſecundum fortitudinem Dei, a dextris Dei, per hyperbolem et in vmbra Chriſti, Lingua ſancta eſt tota plena hyperbolis, quæ iuxta litteram non plene veriſicantur, ſed in myſterio Chriſti. Ea inſuper verba, quæ ſequuntur, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis, ad literam de ſe refert Salomon. 3. reg. 5. Reliqua etiam eius pſalmi verba ſunt Salomoni iuxta literam tributa, vt ſequens locus mox indicabit. Ille enim eſt, cui populus fecit ſpontaneas oblationes. Ille vocatus eſt Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſcilicet ſimul fuit rex et ſacerdos. Vnde et Salomon ſacerdotem quodammodo egit, in ædificatione et dedicatione templi, in vmbra et typo veri regis et ſacerdotis Chriſti. Inſtar Melchiſedech egit Salomon ſacerdotem, offerendo, et populo benedicendo 3. reg. 8. Di-

8. Dicitur etiam Salomon de torrente in via bibisse, id est, de torrente Gion, quando eum in Gion vnxerunt regem. Ille aquam bibebat, Adonia se alibi inebriante. 3. reg. 1. Propterea ille extulit caput, et alter deiectus est a regno. De nomine Iehoua plenius postea dicemus. Hoc nunc sat fuerit, quod Christo in terris agenti nomen illud non est a Prophetis ita tributum, vt Elohim et Adon. Imperiti vero quidam incorporeas illas æquales res adhuc concludunt, et nomen Iehouah Christo aiunt tributum a Thoma, quando dixit, Dominus meus, et Deus meus, Ioan. 20. Ignorant hebraicam linguam, in qua illud affixum, meus, nunquam iungitur nomini Iehoua. Nunquam ponitur nomen tetragrammaton, seu nomen Iehoua, vbi legitur dominus meus. Thomas ergo, nec vsus est tunc, nec vti potuit eo nomine, sed Adoni et Eli. In pernitiosos incidet errores, qui sanctas scripturas tractabit, sine cognitione linguæ sanctæ.

Septimus consequenter erit eiusdem psalmi locus, qui vulgo ita legitur: Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te. Super cuius expositione hallucinantur imperiti, nec græcam translationem, nec hebraicam veritatem intelligentes. Ex principatu populi principium ibi fecerunt, cum in græca translatione ἀρχὴ non pro principio, sed pro principatu, seu populi magistratu sumatur, quod hebraica veritas aperte docet. Scriptum est in Exodo, principes et populum dona sponte obtulisse, ad extruendum et decorandum sanctuarium, exo. 25. 35. et 36. similiter ad dedicationem altaris, nu. 7. Huic simile in proposito dicitur. Et quod ad historiam attinet, loquitur ibi Dauid de spontanea populi largitione ad templi ædificationem, et domum sanctitatis decorandam: quæ largitio seu oblatio facta est tempore stabiliti regni Salomonis, vt habetur loco iam citato 1. para. 29. Sub quo historiæ typo prædixit in spiritu Dauid futuram Christo spontaneam populorum oblationem, cum maiore

Septimus locus.

ſanctitatis ſplendore. Imo ipſemet populus erit oblationes ipſæ. Hebraice ſic legitur עמך נדבת ביום חילך בהדרי קדש מרחם משחר ׳ לך טל ילדתך Id eſt, Populus tuus ſpontaneæ oblationes in die fortitudinis tuæ, in pulchritudinibus ſanctitatis, ab vtero, a diluculo: tibi ros adoleſcentiæ tuæ. Ita hebraice punctuatur, et eſt verus ſenſus. Factæ fuerunt illæ ſpontaneæ populi oblationes, in Die fortitudinis, ſeu poteſtatis Salomonis: quia eo die firmatum et roboratum eſt potentiſſimum regnum eius, vt Chriſti regnum in reſurrectione. Eodem die denuo factus eſt rex Salomon Chriſti typus, et ſecundo in regem eſt vnctus, dicto cap. 29. ſicut denuo venit regnum Dei cum potentia in die reſurrectionis Chriſti. Ait inſuper has oblationes factas in pulchritudinibus ſanctitatis, quia factæ ſunt ad pulchritudinem et ornamenta templi ſancti: ſicut nos templum noſtrum ſanctificamus et ornamus, nos Salomoni noſtro offerendo. Ait ibi, ab vtero, et a diluculo. i. pueri ab vtero et ab incunte die dona offerebant. Poſtea ſubdit: Tibi erat ros adoleſcentiæ tuæ. Quia adoleſcenti Salomoni facta eſt illa oblatio, et in ſui regni adoleſcentia. Ab eundem modum iuxta ſpiritum, Chriſto in exordio ſui regni facta eſt populorum oblatio, cum multo maiore ſanctitatis ſplendore, et pulchritudine: non a paruulis carnis, ſed a paruulis ſpiritus, et a diluculo reſurrectionis Chriſti. Hi ſua et ſeipſos vero Salomoni offerebant, vt ex apoſtolorum actis apparet. Spondaneas autem dixit largitiones, ad differentiam voti, vt differt נדב nadab à נדר nadar, Leuit. 7. 22. 23. Num. 15. 29. et deut. 12. Chriſti populus ſpontaneus eſt, nullis votis adſtrictus De hac ſpontanea oblatione in ſimili myſterio paſſim loquitur, ſcriptura, per eandem vocem nadab, vt pſal. 46. 53. Eſræ. 1. Ezechielis. 44. 45. 46. et 48. De eadem oblatione loquutus eſt ipſemet Dauid pſal 71. vbi a regibus variis offeruntur Salomon muner

munera. Nec obſtat, quod aurum de Arabia vel Aethiopia Chriſto non ſit ita datum. Nam in terminis legis, ſeu hiſtoriæ ſolent prophetare prophetæ. Literalis oblatio ad hiſtoriam pertinet. Spiritus oblatio, et ſpirituales hoſtiæ ad Chriſtum ſpectant. Sufficit, Salomoni data eſſe carnalia illa munera, et oblatum eſſe aurum Arabiæ et Tharſis. 3. reg. 4. et 10. et 2. para. 9. Quid dictum eſt in ſplendoribus ſanctitatis, declaratur ab eodem Dauide pſal. 28. 95. et 1. para. 16. Locum ſanctum pulcrum et glorioſum vocant pulcritudinem ſanctitatis, et gloriam ſanctitatis. Pluraliter hic dicitur pulcritudines, vel ſplendores, ad ſignificationem intendendam, quia multiplex gloriæ ſplendor. Eodem tendit illud pſal. 67. In templo tuo in Ieruſalem tibi offerent reges munera. Et ſi in terrena illa Ieruſalem et templo illo nihil horum Chriſto ſit oblatum a regibus. Maiora Chriſtus a nobis requirit, qui et in hac quæſtione, de templo corporis ſui nos docet, et loquens de regina Saba, qui Salomoni obtulit munera, ait, Ecce pluſquam Salomon hic. Non quærit Chriſtus quæ noſtra ſunt ſed nos ipſos.

Octauus erit locus Eſa. 7. Ecce virgo prægnans, et pariens filium et vocabis tu mater nomen eius Immanuel. Butyrum et mel comedet vt ſciat reprobare malum et eligere bonum. Quia antequam ſciat puer reprobare malum, et eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu deteſtaris, a facie duorum regum ipſius, Reſin et Pechah. Secundum hiſtoriam eſt ibi datum ſignum ipſi Achaz formidanti, vt intelligeret eſſe mox perdendos duos eius hoſtes, Reſin, et pechah, ac regnum Iuda ab eis liberandum. Hos duos reges valde tunc timebat Achaz, quia multa mala erat iam ab iis perpeſſus 2. para. 28. quod et antea prædixerat Eſaias. cap. 3. et 4. Ac multo magis poſtea timebat, cum videret eos deſtructo fere iam toto regno Iudeæ, in vrbem ipſam Ieruſalem venire. Et tunc eſt ei datum ſignum, illi ſeculo con- Octauus locus.

ueniens et Christi mysterium continens. Ostendit ad literam Esaias ipsam Abiam vxorem regis ibi præsentem, filiam Zachariæ, quam et vocat prophetissam, quia nomen diuinum filio suo imponendo prophetauerat. Solent matres filios suos magnis nominibus ornare: ideo ad matrem tunc direxit Esaias sermonem. Vt rite vocatus erat filius ille Ezechias, id est fortitudo Dei: ita ait rite ab eo vocari Immanuel nobiscum Deus. Dicebatur Ezechias Immanuel, sicut Salomon Lamuel. prouer. 31. quia erat tunc apud eos Deus. Mater Salomonis vocat Lamuelem, sicut mater Ezechiæ Immanuelem. Hæc Abia quasi miraculo magno puella virgo conceperat Ezechiam. Vndecim tantum annos habebat Achaz, quando ei conceptus est Ezechias, vt docent regum historiæ. Hoc ipsa prophetissa cognoscens, nomen diuinum filio indiderat. Quasi in virginis vtero esset ille genitus, typo Iesu Christi. Hyberbole quadam et figurata locutione, dici ille potuit in virgine genitus, cum præsertim dictio Hebræa adolescentulam etiam significet. Virgo etiam dici potuit ob puerilem ætatem. Abia non genuit sine semine viri, sicut Maria mater Iesu: nihilominus docet Esaias, fuisse adumbratum miraculum, aliquod in generatione Ezechiæ, qui ob id dictus est fortitudo Dei, et nobiscum Deus; quia eius tempore Deus fuit cum populo contra hostes omnes, maxime contra Assyrios, idque magna fortitudine. Ab illo miraculi signo, miraculum maius veræ virginis docet Esaias. Historiæ signum non est contemnendum, quamquam non sit in eo integra veritas. Hinc cap. 9. de ipsomet Ezechia consequenter scribitur, Omne prælium præliantis est cum conflictu et vestium cruentatione: at istud miraculo erit per incendium, et deuorationem ignis ab angelo in Assyrios; sicut Christus per igneum gladium destruit hostes et Antichristum ipsum in Assyrio figuratum, Esa. 11. Hinc instar tertiæ diei resurrectionis Christi, per

sti, per orationes Ezechiæ fuit tertia die liberatio populi miraculosa, et tertia die ipse Ezechias velut a morte resurgens, ascendit in domum domini, Hoseæ 6. et 4. reg. 20. verissimò Iesu Christi typo. Denique omnia, quæ de Christo loquitur Esaias ab initio vsque ad caput quadragesimum, ex historia Ezechiæ typum habent. Capite quadragesimo incipit de Cyro loqui, qui etiam typo Iesu Christi fuit liberator a captiuitate, ob id dictus quoque Christus, sicut Immanuel et Lamuel. Aduerte autem quam artificiose dicto cap. 7. dicat Esaias הרה ויולדת hara veioledeth, prægnans et pariens, seu concipiens et pariens: vt ad præteritum et futurum sermo extendatur tanquam gladius vtrinque scindens. Iam enim erat tunc natus Ezechias: quod eisdem repetitis vocibus capite sequenti exponit Esaias. Accessi, inquit, ad prophetissam illam, quæ conceperat, et pepererat filium: in cuius pueritia direptio facta est, Damasci et Samariæ. Sed quare dixit, Butyrum et mel comedet, ad sciendum reprobare malum et eligere bonum? Hoc ibidem exponit propheta dicens eos butyrum et mel comesturos, etiam in penuria pecorum, et destructis aluearibus. Tantam post has hostium miseras ruinas, dabit mox Deus vbertatem, vt et pueri butyrum et mel comedentes, videant bonitatem Dei, ac discant eligere bonum, et reprobare malum. Quod Ezechias tunc puer cognoscet. Est enim cibus ille puerorum, ideo puero ibi tribuitur. Ac etiam fertilitatem arguit, ob quam tam subito datam erat maxime laudandus Deus. In qua re præstringitur et ipse Achaz, qui malum elegerat, et reprobauerat bonum, non cogitans magna Dei beneficia, quod tam cito butyrum et mel abundent, post destructa ab hoste pecora et aluearia. Simile vbertatis mox futuræ signum datur, Esa. 37. Addit etiam propheta aliam signi o-

ſtenſionem. Quia antequam ſciat puer reprobare malum et eligere bonum, terra horum duorum regum, Reſin et pechah, quam tu Achaz deteſtaris, relinquetur ab eis. Nam ambo ipſi occidentur, antequam puer hic ad adultam ſcientiæ boni et mali ætatem peruenîat. Quod et paulo poſt factum eſt, 4. reg. 15. et 16. Hoc ergo tu Achaz accipe ſignum, quod Deus filio tuo regnum hoc ſit ſeruaturus. Nam ecce puella virgo miraculoſe concipiens et pariens filium, quem tu mater iuſte vocas Immanuel: per quem Deus in populo miracula faciet, et populum ſeruabit. Qui ex fertilitate, quam Deus tam cito dabit, etiam puer, cognoſcet viam Dei bonam, et reprobabit malam. Imo aliud. Quia antequam eo puer perueniat, deſtruentur hî duo reges, quos tu formidas. Hæc ad literam ita ſunt omnia impleta, atque ita exponenda. Non ſunt negligendi veteris hiſtoriæ ſenſus per quos myſteria Chriſtî maxîme illuſtrantur. Ille enim ſolus eſt, quem vere virgo concepit et peperit. Ille ſolus eſt verus Ezechias, verus Immanuel, Deus fortis, pater æternîtatis, princeps pacis.

Nonus locus.

Nonus eſt nunc exponendus locus, qui ſcribîtur Ioan. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo filius hominis qui eſt in cælo. Res miranda, quod Chriſtus in terris exiſtens, diceretur in cælo eſſe et in cælum iam aſcendiſſe, et deſcendiſſe. Sed Chriſtum e cælo deſcendiſſe, diximus vtcunque libro ſuperiore, et iterum latius oſtendemus. Nam verbum cæleſte factum in terris caro, efficit ſubſtantiam carnis, vt dicatur caro ipſa de cælo eſſe: cum habeat caro illa in ſe ſubſtantiam vere diuinam de cælo. Chriſtum vero in cælum iam aſcendiſſe, ita oſtendo. Nam ex verbî incarnatione ſequitur hominis aſcenſus ad Deum. Verbum de cælo in terram deſcendens, iterum terram euehit in cælum, nos omnes cæleſtes faciens. Chriſtum dicimus iam ad ſinum patris aſcendiſſe, et fuiſſe tunc ei cælum lucem inacceſſam

ceſſam, quam pater inhabitat. Ille vere in cælo iam tunc erat, qui cælum ad nos adtulerat. Ille ſolus tunc cælum aſcenderat. Nec anima Abrahæ, nec animæ patriarcharum erant tunc ad cæleſtia receptæ. Ideo vere dixit, Nemo. Solus ille erat in cælo cum nos non dum eſſemus deſuper nati, vt ibi ait. Quando autem nos e ſupernis naſcimur, dicimur tunc in cælum aſcendere, facti cæleſtes homines, in cælis conuerſantes. Dicimur etiam e cælo deſcendere, e cælis nati, et ſpiritu e cælis deſcendente nobis dato, in cælis nati, et ſpiritu e cælis deſcendente nobis dato, in cælum nos euehente. Dictum ergo Chriſti, ei ſoli tunc conueniens et nobis poſt ſupernam regenerationem, ſemper verum eſt: quod nemo dicitur in cælum aſcendiſſe, niſi qui e cælo deſcendit, e cælo natus, et per ſpiritum ſanctum e cælo deſcendentem in cælum euectus. Ita per Chriſtum coniunguntur cæleſtia terreſtribus et cæleſtia ad nos deſcendunt, vt terram in cælum euehant. Sancti ergo de cælo nati de cælo deſcenderunt, non ſolum Chriſtus ipſe. Sed ſolus ipſe dſcendit per naturalem generationem, et omnem deitatis plenitudinem.

Decimus erit Pauli locus ad Coloſſenſes dicentis, in Chriſto inhabitare omnem legis plenitudinem et omnem deitatis plenitudinem corporaliter. Legis tota plenitudo eſt in Chriſto. Nam legis vmbræ figurabant varia myſteria, quæ omnia ſunt in hoc corpore impleta, realiter et corporaliter impleta. Plenitudo etiam deitatis, ſimul cum plenitudine legis, plene eſt in Chriſto, et corporaliter corporali modo viſibilis, et tangibilis. Corpus ipſum Chriſti eſt ipſiſſima plenitudo, in quo omnia complentur, concurrunt, recapitulantur et reconciliantur, Deus et homo, cælum et terra, Iudæi et gentes, circunciſio et præputium, regnum et ſacerdotium, lex et prophetæ. Corpus ipſum Chriſti et corpus deitatis, et caro eius diuina, caro Dei, ſanguis Dei, Ca-

Decimus locus.

ro ipſa Chriſti eſt cæleſtis de ſubſtantia Dei genita. Talis qualis erat in ſepulcro, habebat formam ſubſtantialem de ſubſtantia lucis Dei et elementa ſuperiora de ſubſtantia verbi Dei, vt dicemus poſtea. In ea carne dicitur Deitas corporaliter, quod in vmbra legis non contingebat, vt apte corpus opponatur vmbræ. Ex eo autem quod Paulus ait inhabitare oſtenditur, quid ſit in eo diuinitas. Diuinitatem rabbini vocant שכינה ſechina a verbo שכן ſachan, quod inhabitare ſignificat. Ergo diuinitas Chriſti eſt inhabitatio Dei. Non eſt in Chriſto portio aliqua Dei ſed tota Dei plenitudo, tota verbi et ſpiritus plenitudo. Ab eodem inhabitationis Dei vocabulo tabernaculum, in quo habitabat Deus, in lege dicebatur משכן miſchan habitatio Dei. Habitatio Dei eſt quod ait Paulus, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. 2. Cor. 5. Diuinitas Chriſti eſt Deus in Chriſto, vt in eius figura erat diuinitas in tabernaculo. Ad eius diuinitatis rationem et legis conſiderationem, ſe Paulus accommodans, nos manifeſte docet, eam tabernaculi et angelorum ibi viſorum diuinitatem, fuiſſe vmbram eius veritatis, quæ eſt in corpore Chriſti. Ea ſunt inquit, vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Ibi erat figurata diuinitas, ſine vero corpore, hic eſt vere corpus diuinitatis. Vera diuinitas per illas vmbras figurata, eſt in Chriſto corporaliter, in corpore ipſo, et carne ipſa Chriſti. In Chriſto eſt tota patris et Angelorum deitas. Tota Dei plenitudo, totus Deus pater, cum vniuerſa ſuarum proprietatem, totius ſuæ ſubſtantiæ, potentiæ et deitatis plenitudine, et ſplendore, plene habitat in hoc corpore. Tota Dei hypoſtaſis, natura et eſſentia, tota Dei viſio, adoratio, et cultus, quicquid habet Deus, Chriſto ineſt ſubſtantialiter, et corporaliter, vt ſit vere Chriſtus Deo patri ὁμούσιος, vere conſubſtantialis. In ipſo Chriſto ſolo ſubſiſtit et videtur Deus. Non eſt alia facies, nec perſona, nec hypoſtaſis Dei, niſi ipſe

ſi ipſe. Splendorem faciei eius, a quo cæli ipſi illuminantur et in futuro ſeculo illuminabantur, paſſim docent ſcripturæ. Lux ipſa, qua Deus lux eſt, in ſola facie Ieſu Chriſti conſpicitur. Tota adeo eſt in eo deitas et gloria patris, vt angeli hoc admirentur et ab eo ipſi futura diſcant, ac in eo videant. Non ſolum eſt ſibi præſens Deus, ſed eſt ei data tota Dei potentia. Omnia per Chriſtum facta ſunt in ſpiritu et virtute. Omnia per Chriſtum facta ſunt in perſona. Omnia per Chriſtum facta ſunt in ſubſtantia. Omnia per Chriſtum, et in Chriſto videntur, et eſſentialiter conſiſtunt.

Vndecimus loeus, Pater in me eſt et ego in Patre. Ioan. 14. Ait Hilarius initio libri tertii de trinit. naturam intelligentiæ humanæ non capere per quem modum tres illæ res ſint ſingulæ in ſingulis. Subſcribit Auguſtinus lib. de fide ad petrum, et in fine lib. 6. de trinit. addens res illas eſſe totas in totis. Athanaſius lib. 3. de ſpiritu ſancto, per inuiſibiles imagines ludit, res illas eſſe omnes in omnibus. Stupenda res eſt quod ſe alienari permittant, et Chriſti interpretationem facilem no reſpiciant. Nam eodem capite loquitur Chriſtus ad Apoſtolos, Pater in me, et ego in vobis: ego in patre, et vos in me. Chriſtus eſt in patre, ei ſubſtantialiter inſitus. Pater eſt in eo, quemadmodum dicitur, Deus erat in Chriſto: et quia erat in eo omnis deitas, corporaliter et ſpiritualiter. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. 2. Cor. 5. Ita Petrus docet, Deum fuiſſe cum ipſo. Acto. 10. Opera quæ hic homo faciebat, faciebat pater in eo. Pater in me manens, ipſe facit opera. Hinc ait Chriſtus, ſe facere quod videbat patrem facientem. Sicut artifex manu facit quod videt intus animam facientem, ita et Chriſtus. Iudæos item ait, facere quod videbant diabolum in ipſis facientem: quia diabolus erat in ipſis agens et malorum ideam pingens, vt Deus in Chriſto bonorum. Ridicule loeum hunc actionum patris in Chriſto exponit Auguſtinus in Ioan. trac.

Vndecimus loeus.

trac. 18. 19. 20. et initio lib. 2. de trin. per triplicem distinctionem sophisticam, ne dicatur pater in homine. Solum filium esse in homine illi volunt, non patrem nec spiritum sanctum, ne sit substantiarum confusio. Quis nisi a dæmonio illusus negaret, spiritum sanctum esse substantialiter in homine Christo? Patrem item esse in homine, ipsi negant, quasi hoc sit patripassianum. Quæ sunt somnia ridicula cum suis idiomatibus. Ego non dico eum qui erat in filio, passum, sed filium passum. Vt propria passio carnis est nasci, ita propria passio carnis est flagellari, crucifigi, mori, et resurgere. Nec ad res incorporeas hæc pertinent. Anima non dicitur mori, quando homo moritur, nec angelus in homine situs, nec res alia incorporea. Ridicula est mors illius inuisibilis rei, quæ nullum mortis cruciatum potest sentire. Ego nunquam concedam aliquid vere mori, quod mortis dolores non patitur. Fanaticorum hominum, et a dæmonibus illusorum, sunt mortes aliæ, quæ scripturis nunquam fuerunt notæ, quasi spiritus sanctus ita in homine alio possit mori. Luderet plane Deus in illius inuisibilis rei morte, quæ vere mors non est, mundi redemptionem ponens. Præstigiosa est sophistarum redemtio, sicut eis præstigiosa est mors illius inuisibilis rei, in qua suæ salutis fundamentum ponunt. Filius Dei ita est eis mortuus, sicut angelos in asinina pelle mori dicunt. Aliud in sophistis est manifestum præstigium, vt etiam hominis Christi passiones apud eos non veræ fuerint. Nam Augustinus in psal. 21. Hieronymus in Matth. cap. 26. et Hilarius in psal. 68. Christum hominem nec tristatum dicunt, nec mortem vnquam timuisse. Imo nullum ex vulneribus aut morte ipsa cruciatum, aut dolorem sensisse, affirmat Hilarius lib. 10. de trinit. Non magis, inquit, in passione doluit caro Christi, quam si gladio ignem aut aquam vulneres. Simili stoliditate lib. 9. de trinit.

trinit. fatetur, patrem esse maiorem, et negat filium esse minorem: eumque ait non magis pati, quam patrem ipsum. Augustinus in sermone de fide, anathematizat eos, qui dicunt aut credunt, filium Dei esse mortuum. Imo nec hominem ipsum esse mortuum, credit Lombardus ex Augustino. Nam lib. 3. sent. dist. 22. eius authoritate concedit, Christum triduo illo sepulchri fuisse hominem. Si autem vere erat homo, vere viuebat homo. Quis cum laruis his certare sustineat? Hac ratione mouetur, quod dicitur Christus fuisse in sepulcro, et Christus in inferno. At illa dici possunt per synecdochen, sicut dicimus, sanctum Petrum esse in Paradiso. Si autem vere mortuus est homo, necessario desiit esse homo. Si vere mortuus est filius, vere desiit esse tunc filius, licet remanerent ea, quæ erant filii. Nam vera mors ducit de esse ad non esse. Si vere desiit esse filius, iam sequitur, quod deitas illa per se non erat vere filius.

Duodecimus locus, Antequam Abraham nasceretur, ego sum. Essentialem quandam essendi rationem indicat oratio illa, Ego sum. Essentiam corporis huius dat substantialis forma verbi, sicut forma est quæ dat esse rei: et hæc ab initio est. Imo in essentia elementari est Christus iam ab initio, vt ostendemus, et in essentia animæ. Essentia corporis et animæ Christi, est verbi et spiritus deitas. Christus ab initio est, tam ratione corporis, quam ratione animæ. Caro Christi habet initium essendi, a paterna verbi prolatione. Et Christus in spiritu Dei præcessit omnia tempora. Ille idem, qui erat spiritus Elohim, est nunc spiritus Christi. Qua sola spiritus ratione, habens spiritum immundum, dicere posset, ego ibi eram, videbam, faciebam: quasi non homine, sed spiritu ipso loquente. Per quem modum Simon magus malo spiritu imbutus, stantem se vocari faciebat, et se ab initio stantem esse dicebat, instar personæ Christi. Ab apostolis hæc audierat, et hac via veritatem Christi

Duodecimus locus.

Christi æmulando, eam impugnabat, vt illi non credentes, nec Christo crederent. Hoc vnum obserua, quod Simon magus, primus omnium post euangelium hæresiarcha, et insignis aduersarius nunquam per trinitariorum media fidem impugnauit, quia nullus ei seculo talia figmenta nouerat. Quæstio solum erat de Christi persona visibili, quæ spiritum æternum præ se ferebat. Vere est æternus Christi spiritus, et est ille spiritus, qui ab initio vitam in Adam spirauit. De hoc æterno Christi spiritu loquitur apostolus, Heb. 9. qui per spiritum æternum se ipsum obtulit. Recte ergo dixit Christus, antequam Abraham nasceretur, ego sum. Ego sum illud Dei verbum æternum, quod ante Abraham prolatum, ab ipso Abraham est auditum et visum. Verbo visibili ante Abraham, et ante Adam prolato, Christus ab æterno egreditur ex ore Dei. Mich. 5. Nec solum dicimus, Christum egredi ex Deo, sed esse in Deo. Ego sum in substantia verbi existens. Meum esse ab æterno est, prolatione verbi ab æterno patre in æternitate facta. Ego essentialiter tunc eram, qui aliis rebus essentiam tribuebam. Hic quem videmus est ab initio. 1. Ioan. 2. Ipse est ante omnia, et omnia per ipsum sunt, Colos. 1. Filius hic æternaliter ex Deo, temporaliter ex homine nascitur. Hanc similitudinem accipe. Si potentia mihi daretur, vt per oris flatum in muliere filium generarem: tunc si emisso flatu ego recederem, dicere mulieri possem, Filium genui, filium in te relinquo, qui veniente temporis plenitudine factus homo ex te nascetur. Flatus hic non est realis filius, sed ratione seminalis virtutis genitum tunc filium dicimus. Ita in Deo, non fuit inter res illas generatio inuisibilis filii, sed verbi prolatione est facta generatio post apparentis carnis, quæ est filius Dei benedicti.

Decimus tertius locus.

Ex his intelligitur, quod Ioan. 1. ait præcursor baptista

ſta, Qui poſt me venit, ante me factus eſt, quia prior me erat. Ad hunc modum noſtri interpretes vertunt, ſed inepte. Nam poſt verbum factus eſt, decet punctus locari, vt ſit ὅτι principium ſequentis orationis, hoc modo. Qui poſt me venit, ante me factus eſt. Etenim prior me erat, et de plenitudine eius omnes accepimus. Seorſim ita repetit ibi Ioannes dictum illud: Qui poſt me venit, ante me factus eſt. Et tertio idem dictum repetens ait, Hic eſt, de quo dicebam, Poſt me veniet vir, qui ante me factus eſt. Etenim prior me erat, et ego neſciebam eum. Vir hic dicitur olim factus. Nota dictum olim factus ſeu antea factus. Quid ad hoc dicent ſophiſtæ? Nam ſecundam illam rem eſſe factam ipſi non concedunt, ſed Arriani hoc concedebant. Longe ante Arrianos Ignatius, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Aſterius Thyenſis, Dionyſius Alexandrinus, et alii veteres, manifeſte dixerunt, filium eſſe factum. Idipſum apoſtolus docet eum alibi, tum in epiſtola ad Hebræos, cuius mentem nec Arrius, nec Athanaſius intellexerunt vnquam. Ab illis omnibus hoc vnum rogare ego voluiſſem. An hæc hominis huius ex Deo generatio videatur eis diuina? Si diuina, hic homo dicetur vnicus filius Dei. Si Ieſus hic Nazarenus ea generatione genitus eſt, ille qui genitus et natus eſt, filius eſt. Hunc vides eſſe illum Melchiſedech, cuius generatio erat hominibus ignota. Ex generationis modo cognoſcitur hic filius.

Aeternum diximus eſſe Chriſti ſpiritum, de quo et Petrus loquitur cap. 3. epiſtolæ prioris. Vi- Decimus quartus locus.
uificatus ſpiritu, in quo et ſpiritibus, qui erant in carcere, abiens prædicauit, qui inobedientes fuerant tempore Noë. Quem locum hic exponam quia miro modo ad myſteriorum Chriſti cognitionem facit. De carcere loquens Petrus, dictum ſuum refert ad tempus illud, quo ſunt gignates diluuio perditi, vna cum malis angelis in abyſſi carcerem præcipi

præcipitati, et in hoc ipso mysterium aliud Christi ad infernos carceres descendentis, commiscet, ac incarcerationis angelorum causam indicat. Gigantum historiam in inferni sermone, vt insignem adducit, quia nunquam legitur turba talis hominum et angelorum in carcerem inferni deturbata. Ob similitudinem item quia non credentibus tunc prædicationi cum ædificabatur arca, sunt nunc similes non credentes, cum per prædicationem et baptismum ædificatur ecclesia. Ostendit Petrus, Christum per spiritum æternum fuisse iam olim seruatorem credentium per aquam, sicut nunc per baptismum. Verba quædam eius sumpta sunt ex psal. 89. iuxta translationem septuaginta interpretum, quæ sola tunc græce erat in vsu, etiam ipsis apostolis græce scribentibus. In eo psalmo ad tempus diluuii sit aliqua relatio. Angelos aiunt Petrus et Iudas. Ioannes in Apocalypsi angelis tribuit illum abyssi carcerem, ac etiam Lucas in euangelio. Septuaginta interpretes gene. 6. angelos dixerunt, quod et ex antiquitatibus Iudaicis refert Iosephus. Angeli erant filii Elohim, impostores spiritus, qui humano generi angelicam vitam comminiscentes, orbi imposuerunt. Angeli ipsi videntes mulierum pulcritudinem eo medio homines ad libidinem potentius stimularunt, se homines esse fingentes, et in magnorum hominum corpora se intrudentes. Ob quam causam ait Iudas, angelos illos reliquisse originem suam, seu a naturali origine degenerasse, inuida hominum æmulatione generare volentes. Sunt enim dæmonum affectus maxime deprauati, et miris artibus homines fascinant. Hinc dicitur Henoch translatus, ne fascinatio illa angelorum immutaret intellectum eius, Sapien. 4. Nam ipse Henoch legatione ad angelos fungebatur, vt ait Irenæus, in angelos loquebatur, et eis prædicabat, sicut Paulus notam facit angelis prædicationem, quam ipsi antea nesciebant, Ephes. 3. Henoch ipse cum malis disceptabat, pœnitentiam prædicando, Eccles 44. et in epistola

epiſtola Iudæ. Ob quam rem cum tyranni eum interimere vellent, tranſtulit illum Deus, ne violentam illam mortem videret, Heb. 11. Mulieres communes illi faciebant, ex omnibus, quas volebant, ſibi vxores accipiendo. Ob illicitum coitum eos punitos refert Beroſus, non ob iuſtum matrimonium, quod et Moſes indicat. Luxuria, tyrannide, rapina et iniquitate terram illi repleuerunt. Ob magnitudinem corporum antiqui Hebræi eos vocarunt dæmonia magna. Communi illa voce Elohim eſt eis ſermo de angelis, dæmonibus, et inſignibus hominibus. In hos omnes tanto ſpirituum facinore obuolutos iuit Chriſtus, corpora ſimul et ſpiritus ipſos ibi carceratos in abyſſum mittens. Hinc dicitur eſſe Satanæ carcer in aquarum abyſſo, Lucæ 8. apoc. 20. et 2. Pet. 2. Tartarus is locus proprie dicitur, ταρταρος, a verbo ταρταριξειν, quod ibi ſit rigor, et frigidus ab aquis tremor. Merito ergo aiunt Petrus et Iudas, eſſe angelos illos in tartarum deturbatos, ibique ligatos ſeruari ad finale iudicium. Hinc dicuntur gigantes ſub aquis premi, tremere, et dæmones inhabitantes eos. Iob. 26. prouer. 9. et Eſa. 14. Pulcher eſt locus Iob, Gigantes præmuntur ſub aquis, et qui inhabitant eos: nudi ante Deum ſunt in inferno. In abyſſum cum hominibus ſunt merito deturbati dæmones, qui perditionis hominum fuerunt cauſſa, inſtar ſerpentis ab initio ob id maledicti. In eo carcere etiam nunc cum gigantum animis, aliquo modo ditinentur, in finali iudicio acrius igne puniendi. Iam verba Petri facilius exponuntur. Spiritus Chriſti ſpiritibus illis carceratis. προφευθεὶς, profectus, cum ad eos iuiſſet, proclamauit, prædicauit. Sicut Deus egreſſus eſt in Aegyptum iuit, tranſiuit, et ita profectus primogenitos interfecit, exo. 12. ita tempore Noë iuit, et ita profectus ſpiritibus illis proclamauit. Per ipſius Noë præconium, fore eis horribile iudicium, ſpiritus Chriſti proclamauit, ſicut per Henoch pœnitentiam eis prædicauerat. At

rat. At illi inobedientes fuerunt, vt ait Petrus. Sopiti gigantum spiritus, et impostores angeli, præconis vocem audire contempserunt. Quod versio nostra habet prædicauit, græce est ἐκήρυξεν, quod præconizare significat, seu proclamare, et ad tempus Noë bene refertur, Qua ratione idem Petrus eandem dictionem et sensum seruans, epistola sequenti vocat ipsum Noë κήρυκα, præconem, caduceatorem, bellum indicentem. Christus ergo spiritu suo æterno in spiritus illos profectus sententiam per Noë proclamauit. Quod carcerem nos diximus, græce est φυλακὴ, id est, custodia, obseruatio, detentio. Sicut dicitur Babylon φυλακὴ, custodia omnis spiritus immundi, apoc. 18. ita impiorum corpora erant custodia spirituum malorum, qui eos inhabitabant, vt ait Iob. Spiritus illi mali in hominum corporibus detenti, in abyssi detentionem fortiorem sunt missi, in qua detenti erant, descendente post passionem ad inferos Christo. Qui etiam ibi eis prædicauit. Ea omnia Petrus docet, ancipiti sermone vtrunque sensum comprehendens. Verba eius indefinite prolata, ita sonant, Mortificatus carne, viuificatus spiritu, in quo et ipsis in carcere spiritibus profectus proclamauit, qui inobedientes fuerant aliquando, quando semel expectata est Dei lenitas in diebus Noë, cum parabatur arca. Non solum ergo eiusmodi spiritibus olim per Henoch et Noë prædicauit spiritus Christi, sed et postea ad inferos descendens, eis ipsemet prædicauit, futurum aliud denuncians iudicium. Hinc ipsemet Petrus capite sequenti ait, esse mortuis prædicatum a Christo euangelium. Fuit euangelium aduentus et resurrectionis Christi ipsi inferno manifestatum, cum eo descendens Christus resurrexit, plerosque secum educens et reliquis denuncians, aliud fore iudicium. Non solum vero temporibus Noë, sed et aliorum seculis, per prophetas semper agebat spiritus Christi, vt cap. 1. ait idem Petrus. Hæc est maxima gloria Christi. Omnes Dei actiones

nes, quas olim legimus, erant actiones ipsius Christi: quia ipse solus erat exhibitio diuina. Ipse est ab antiquo rex, operans salutes in medio terræ psal. 73. Et persona Christi et spiritus ipse Christi æternus vere ibi agebat. Circa alios vero malignos spiritus est hoc quoque non omittendum, quod spiritus ipsos vocans Petrus notat cogitationes a malis spiritibus oppressas. Vidit Deus quod omnis cogitatio cordis, esset ad malum intenta. Paulus quoque dum est quæstio de captiuandis cogitationibus hominum ad obsequium fidei Christi, ait esse pugnam aduersus spiritus nequam. Ephes. 6. quia illi mentes tenent captiuas 2. Timoth. 2. Hac pugna est nobis nunc pugnandum contra angelos nequam. A malignis spiritibus erant illi contumaces facti. Nam malignus spiritus est, spiritus agens in filiis contumacibus. Ephes. 2. Cum eiusmodi contumacibus spiritibus nolens Deus totiens disceptare, eis pœnitentiam per Henoch prædicando, extidium per Noë proclamauit, atque intulit. Hac ratione dixit Deus, Non disceptabit perpetuo spiritus meus in homine genes. 6. Videtur tamen contrarietas, quod dicat Deus, spiritus meus in homine, si a malis spiritibus erant obsessi? Respondeo, Spiritum Dei esse homini insitum ab origine, Genes. 2. Eum serpens carni intrusus, peccatumque nostrum, passim impedit, ne menti hominis dominetur. Super quo frequens est intus disceptatio. Nam contra mali spiritus stimulos, spiritus Dei aliquando, vel ad momenta quædam nos euigilat, monet, et in libertate constituit. Cum autem nos videt illi nequaquam obaudire velle; tunc in interitum nos tradit, aut reprobam mentem, ad maiorem gloriæ suæ manifestationem, vt Pharaonem, et Chananæos indurando fecit. Spiritibus itaque hominum obsessis, et malignis spiritibus in corporum custodia excu-

 banti

bantibus, eſt ibi ad abyſſum vſque proclamatum. In ſpiritus erat iudicium et corporibus intactis ſpiritus ſuffocatione præmebantur, et ſpiritus nequam eis intruſi in ipſamet abyſſo ligati retinebantur. Petrus angelicos illos ſpiritus ait eſſe catenis noctis in aquarum tartarum præcipitatos. Hoc comprobat vox φυλακη, quæ nocturnam cuſtodiam proprie ſignificat: in quo ſignificatu ſæpiſſime in ſacris literis ponitur, etiam in euangeliis, vt Lucæ 2. 12. et Matth. 24. Innuitur ergo, nocturno tempore cæpiſſe catachyſmum aut eos noctu poſtea, ſeu tenebroſo tempore ſubmerſos. Ad huius ſimilitudinem, vt fur in nocte, futurum eſt nocturno tempore finale iudicium, Matth. 24. Lucæ 17. 1. Theſ. 5. et 2. Pet. 3. Nocturni quoque temporis meminit citatus pſal. 89. φυλακην, cuſtodiam noctis, et carcerem animæ ibi nominans. Animæ ſenſus tunc per ſomnum videntur magis carcerati. In noctis ſilentio Aegyptiorum primogeniti ſunt interfecti, vbi et φυλακη pro nocturna cuſtodia ſumitur. Exo. 12. et plenius Sapien. 17. vbi verba ſimilia de cuſtodia carceris ſine ferro, et catenis tenebrarum. Noctu in ebrietate ſunt interfecti Babylonici proceres cum rege Belſazar, Eſa. 21. Iere. 51. et Dan. 5. Babylonici illi proceres perpetuum cum gigantibus ſomnum dormierunt, nunquam euigilandi, Eſa. 26. ſicut noſtræ Babylonis gigantes perpetuum ſomnum nunc dormiunt. In reprobam mentem ita ſunt dati, vt nolit Deus a ſomno eos excitari, ſed in ſua ebrietate, et ſcortatione perire. In ſpiritus ergo ita male oppreſſos, ob ſomnum, et nocturno tempore carceratos, bene cohæret lata ſententia.

Diſcimus ex hic omnibus, verendam illam Noë ſeculo in ſpiritus latam ſententiam, non abs re a Chriſto nobis denuo formidabilem fieri. Nam vere dixeris, Deum in faſcinatos ſpiritus noſtros ſententiam tuliſſe, cum ſit in noſtra Babylone dæmonum cuſtodia, vt eſt a Ioanne prophetice

tice repetitum, dicto cap. 18. In ea sunt vere spiritus impostores, qui se, vt olim, spirituales et angelicos vocant, cum nec scintillam habeant boni spiritus. Filii Deo consecrati cöeunt ibi cum filiis hominum. Ob quam causam est denuo perdenda Babylon, mater scortationum, et abominationum terræ, vt ait Ioannes. Nihil aliud plane in Babylonis ecclesia hodie videas, quam filios Elohim, purpuratos heroas, dæmones magnos, adulterinos pastores, omnes vanis cogitationibus ductos, quorum spiritus totus in carcere stertit. Qui sicut illi, comedunt, bibunt, multas vxores habent, et mulieres esse communes volunt. Non est qui Christum requirat, et dicunt, se errare non posse. Adeo cæcus est hodie mundus, vt credat per huiusmodi scorta ecclesiam Dei gubernari. Externam quandam pietatem magna hypocrisi vsurpant, qua nobis per humilitatem et superstitionem imponunt. 2. Timot. 3. et Colos. 2. Lege caput Esaiæ 56. et nisi tales inuenias pastores nostros, dic me esse mendacem. Lege Iere. 8. 23. Ezech. 22. 34. et Mich. 5. Si illi qui esse debebant sal terræ, insatuati sunt, in quo alii condientur?

Succedit vnus ex multis locis exponendus locus, Qualiter Deus per Iesum Christum vniuersa condidit, Eqhes. 3. Colos. 1. Heb. 1. et 2. et 1. Cor. 8. Hic homo Iesus essentialiter est verbum illud, per quod omnia facta sunt. Eius gratia est verbum prolatum, et mundus creatus, Propter eum sunt omnia, vt ait apostolus, propter quem omnia, et per quem omnia. Ipse igitur erat finis et scopus, propter quem sunt omnia. Ipse etiam est, per quem omnia fecit Deus. Nam ea ipsa generationis Christi prolatio fuit causa creationis omnium. Per eam ipsam verbi prolationem, seu Christi exhibitionem, proferendo factam, sunt simul omnia creata: atque ita sunt omnia vere per ipsum. Sed quia hæc in sequentibus sunt magis de-

Decimus quintus locus.

randa, fat erit nunc, ſi in eo, quod uerbum caro factum eſt, tantam ineſſe vim intelligas, vt illa eadem Dei virtus, qua creata ſunt ſecula, tanta ſicut tunc erat, ſit nunc in Chriſto, propria ipſius facta, vt dicat eam ſuam eſſe, ſicut ait, Omnia, quæcunque habet pater, mea ſunt. Poteſtas verbi facta eſt poteſtas carnis, ſicut verbum factum eſt caro. Ideo Chriſtus ſua virtute facta eſſe ſecula, iuſtiſſime dicere poteſt. Idem eſt autem quod dicens, per me factum eſt, aut mea virtute factum eſt. In quam ſententiam Paulus pluries repetens ait, per filium, per Chriſtum, per quem, per ipſum, id eſt, per immenſam illam, quæ in eo eſt, Dei virtutem. Ad Hebræos ait, verbo virtutis Chriſti omnia fieri, et gubernari. Verbo filii audis omnia fieri, ne verbum cum filio metaphyſice ſumas. Alia item ratione, per te factum dicere potes, id quod olim per ſpiritum tuum factum fuiſſet, ſi ſpiritus carnem præceſſiſſet. Talis vero in Chriſto erat ſpiritus æternus, qui erat ſpiritus ſapientiæ, ideas rerum olim continentis. Ipſa ſapientia olim ſimul erat verbum et ſpiritus, vt multis locis docent Irenæus et Tertullianus, quia non erat realis diſtinctio. Ipſamet ſapientia erat ſpiritus, et mens ipſius Chriſti viuentis, omnia ita faciens, vt per ipſum Chriſtum dicerentur omnia fieri. Hac ſimilitudine velut ſimia Chriſti Simon magus, per ſe ac virtute ſua, eſſe facta ſecula dicebat. Si igitur in te eſſet æternus ille ſapientiæ Chriſti ſpiritus, et rerum idea, tunc ſpiritu loquens diceres te ibi fuiſſe: eorum omnium memor eſſes, rerum omnium creationem facie ad faciem tibi præſentem intra te ipſum conſpiceres, ac per te illa omnia eſſe facta diceres. Expoſitio iſta commoda ſatis eſt, vt per potentiam virtutis Chriſti eſſe facta ſecula dicas. Poſtea vero ab ipſo Chriſto eſſe omnia facta, ei omnia ſubſtantialiter inſita, facile intelliges, et ipſummet Chriſtum omnia creaſſe, fuiſſeque hunc olim

olim creatorem, in propria ſubſtantia et perſona.

Decimus ſextus locus.

Cognita diuina Chriſti virtute et potentia, intelligimus eſſe verum, quod dixit, ſe poteſtatem habere animam ponendi, et iterum eam ſumendi, Ioan. 10. Non ſolum in anima, ſed et in carne Chriſti, eſt ſubſtantialis deitas, et potentia eadem. Hic homo totus habet vitam et virtutem Dei in ſemet ipſo. Cum diuinitas ſit in homine tota, omnis paterna poteſtas in me eſt, et mea eſt. Ideo poteſtatem habeo omnia faciendi. Diuinitatis virtus, quæ corpus hoc a ſepulcro excitabit, et animam reducet, mea eſt et in me eſt. Ideo poteſtatem habeo corpus hoc reſuſcitandi, virtutem habeo animam hanc ponendi, et reaſſumendi. Poteſtatem filius habet vitæ et mortis. Spiritus ille Elohim, qui totum orbem repleuit, eſt nunc in Chriſto: et eius halitus nunc totum orbem ſuſtinet. Chriſtus viuens totam mundi vitam habet in ſemet ipſo, per hanc igitur viuificatoris ſpiritus potentiam, ego in meipſo poteſtatem habeo. At poſtquam mortuus fuero, cum iam non ſim ego, non proprie ſecundum temporis rationem tunc dicitur; ego reſuſcito meipſum, ſed pater me reſuſcitat. Ita paſſim in ſcripturis leges, quod pater hunc Ieſum filium ſuum reſuſcitauit a mortuis. Si filium mortuum vere reſuſcitauit Deus, vere duxit de non eſſe ad eſſe. Atque ita non erat tunc viuens filius. Vera enim mors vitam tollit, ducit de eſſe ad non eſſe, et vera reſurrectio ducit de non eſſe ad eſſe. Erat vero ſemper viuens perſona filii, diuinitas eius, quæ corpus reſuſcitauit, et animam induxit, vt dicere quoque poſſis, quod ille ſe ipſum reſuſcitauit, virtute ea, quæ ſibi nunc ineſt.

Decimus ſeptimus locus.

Decimo ſeptimo loco non vnus, ſed milti loci exponentur, ſi hoc requiramus, An homo Chriſtus dicatur ſapientia Dei, virtus Dei, et ſplendor gloriæ? Hæc de nominibus abſtractis quæſtio Scotiſtis faciet difficultatem, ſed Hebræis nulla eſt. Innumera ſunt apud eos nomina deſinen-

tia in el et iah, quæ hanc habent significationem. Tritissimus est Hebraismus, vt cum excellens aliqua Dei proprietas alicui conuenit, eius nomine ipse nominetur, vt res fortis fortitudo Dei, res sapiens sapientia Dei, medicina Dei, salus Dei. Arbor magna dicitur arbor Dei, ventus magnus ventus Dei. Res pulchra et sancta vocatur pulchritudo sanctitatis, gloria sanctitatis, splendor sanctitatis. Hominem aliquem sæpe vocamus insignem patriæ decorem, florem, gloriam et splendorem: vt per excellentiam hæc Christo conueniant. De Ioanne baptista dixit Christus, Ille erat lucerna ardens et lucens, et apostolos dixit esse lucem mundi. De Simone mago dicebant, Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna, acto. 8. Iudith dicebatur gloria Ierusalem, lætitia Israël, honor populi. Christus ergo est vera lucerna ardens, et in gloriæ splendore lucens. Ipse est lux mundi, lux genitum, omnes illuminans et expectatio omnium. Splendor faciei eius totum cælum illuminat, et in futuro seculo illuminabit. Ipse est sapientia Dei, totam in se Dei sapientiam continens: et in eo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Ipse est virtus Dei, per quem omnia facit, et omnia nunc facit Deus: qui totam habet Dei potentiam et potest omnia.

Decimus octauus locus.

Decimus octauus locus, Pluit dominus super Sodomam et Gomoram sulphur et ignem a domino de cælo, genes. 19. Quia dicitur dominus a domino, duas res æquales plerique ibi colligunt patrem et filium, quasi diceret, filius a patre. Ad huius loci facilem intelligentiam est primo aduertendum, eam esse Hebraicæ linguæ phrasim, vt dicatur, Congregauit Salomon omnes tribus Israël ad Salomonem, id est, ad se ipsum 3. reg. 8. Et Roboam congregauit tribus suas, vt reduceret regnum ad Roboam id est, ad sei-

ad ſeipſum 3. reg. 12. et 2. paralip. 11. Moſes dixit ad Hobab, cognatum Moſis, id eſt cognatum ſuum, Nume. 10. Item genes. 1. 5. et 9. fecit Deus hominem ad imaginem Dei. Ibidem ait Deus, recordabor fœderis inter Deum, id eſt, inter me et hominem. Dixit Deus ad Iacob, vt faceret aram Deo, genes. 35. Audiuit dominus murmur veſtrum contra dominum, exo. 16. Et paulo poſt, Dixit Dominus ad Moſen. Dominus dedit vobis ſabbatum. Et cap. 31. et 35. Deus impleuit Beſeleel ſpiritu Dei. Frequens eſt Hebræis, antecedens pro relatiuo poni. Hæc prima reſponſio ex phraſi linguæ eſt admodum aperta. Vtinam hebraice loqui nouiſſent omnes ſophiſtæ. Ea ſola ſancta lingua continet vera Dei myſteria, qua ſola Deus ipſe loquutus eſt. Secunda eius dicti declaratio etiam ex phraſi linguæ colligitur, vt dicatur ignis a domino ignis magnus: ſopor a domino, ſopor magnus, ventus a domino ventus magnus. Hebraiſini ſunt, vt nuper dicebamus. Dicitur autem ignis a domino de cælo, quia ſurſum eſt ignis in empyreo, vnde huc mittitur ignis, vt de igne dæmonibus iam parato dicemus. Vltima declaratio myſtica, in qua nos myſterium Chriſti agnoſcimus, vt fuerit verbum inter homines verus Iehouah, perſona Chriſti per angelum geſta, Angelus ibi habens nomen Iehouah, pluit ignem ab immenſo et ſupremo Iehoua patre domini noſtri Ieſu Chriſti.

Decimo nono non exponemus, ſed quæremus, an verbum illud Ioannis fuerit olim filius realis, an perſonalis? Reſpondeo, in prophetis ſemper futurum prædici filium. Orietur vobis ſol iuſtitiæ, Malach. 4. Aperietur terra, et germinabit ſaluatorem, Eſa. 45. Egredietur virga de ſtirpe Iſai. Eſa. 11. Orietur dux eius ex eo et princeps de medio eius producetur. Iere. 30. Orietur ſtella ex Iacob, Num. 24. De Bethleem egredietur Dux, Mich. 5. Vocabis nomen eius Immanuel, Eſa. 7. Ero ei pater, et ipſe erit mihi filius, Decimus nonus locus.

1. paralip. 17. et 2. reg 7. Filius altiſſimi vocabitur. Lucæ 1. Putas Ioannem voluntate humana loquutum verbum potius quam filium dixiſſe? Vnde tantus vocum abuſus? Vnde tanta filios ſomniandi licentia? Nec verbum vnum, nec iota vnum in bibliis oſtendere potes, quo verbum illud filium olim appellarit ſcriptura. Qui ſermonem Dei rite ſeruabit, vbi in ſcriptura dicitur verbum, dicet et ipſe verbum, vbi filius, filius: olim verbum nunc filius. Tribuitur quidem filio Ieſu Chriſto æterna generatio. Filium hunc hominem hunc Ieſum dicimus ab initio apud Deum fuiſſe, in propria perſona et ſubſtantia. Verbum erat olim perſonalis filius, in perſona et ſubſtantia futuri filii. Nam erat oraculum illud perſona Chriſti apud Deum. Ab æterno apud Deum eſt hic ipſe Ieſus Chriſtus, perſonaliter et eſſentialiter, ſecundum ſubſtantiam corporis et ſpiritus. Concedendum igitur, verbum fuiſſe olim perſonalem filium, non realem.

Viceſimus locus.

Vltimus locus eſt epiſtolæ ad Hebræos, cap. 2. Non angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Ex verbi hypoſtaſi, et perſona, conceſſuri ſumus, quod ipſum de cælo veniens carnem aſſumit et induit. Quanquam etiam concedamus, quod ipſe homo carnem aſſumit et carne veſtitur, ſicuti ait Iob, pelle et carnibus veſtiſti me: hic tamen de aſſumptione locus aliter nunc exponitur. Apoſtolus non comparat ſemen Abrahæ vni angelo, velut vni humanitati, ſed toti angelorum cætui. Quaſi diceret, Non venit angelos liberaturus, et in ſe aſſumpturus, ſed homines. Non de præterita humanitatis vnione, ſed de præſenti, et quotidiana hominum in ſe aſſumptione, cum emendatione quadam ibi loquitur apoſtolus, vt ἐπιλαμβάνεται, verbum præſens ibi aperte docet. Collectiue ſumitur ſemen Abrahæ, vt plurimis ſcripturæ locis conſtat, maxime Ioan. 8. pſal. 104. et Eſa. 41. vbi hæc aſſumptio declaratur. De aſſumptione eadem habetur exo. 19. Vidiſtis quomodo portaue-

tanerim vos, et assumpserim mihi. Et 3. reg. 12. te autem assumam. Et 2. reg. 22. assumpsit me, et traxit de aquis multis. Ad hunc modum fidelis noster pontifex Iesus Christus, non angelos assumit, sed nos a diaboli seruitute liberans, et de morte trahens ad vitam, assumit in gremium suum, in cæleste regnum, et gloriam Dei. Assumam vos, inquit, Ioan. 14. Assumite vos inuicem, sicut Christus assumpsit nos in gloriam Dei. Rom. 14. Ad idem deut. 30. Assumet te, congregabit te, et introducet in requiem suam. In quam requiem hodie lector ingredieris, hodie e cælo genitus, et in cæleste regnum assumptus, si tamen hodie audieris vocem eius, cæleſtem illam, Hic est filius meus. Væ sophistis, qui cauillis et tropis tergiuersantur. Væ illis, qui Deum discerpunt, dilacerant, et imaginarie diuidunt.

De Tri-

DE TRINITATE

DIVINA LIBER TERTIVS

perſonæ Chriſti in verbo præfiguratione oſtendens, viſionem Dei et verbi hypoſtaſim.

Chriſtus Ieſus Dominus et Deus noſter, ex tam multis locis iam pateſactus, calcar nobis addit, et animum roborat, vt maiora alia, quæ de ipſo ſuperſunt, arcana deinceps proferamus. Eſt vero ſumma tota, finiſque nobis hic poſitus, manifeſtationis Dei modum verum inueſtigare, ac Chriſtum in omnibus ſcopum proponere. Hoc itaque tertio libro, vt ad viſionem Dei perueniamus, de verbi perſona prius diſſeremus, in verbo ipſo perſonam Chriſti oſtendentes, vt totum ſermonis arcanum ſit Chriſti glorificatio. Ad hoc tendere dicimus Ioannis primum euangelium, vt gloriam Dei in facie Ieſu Chriſti omnes videamus, vt eam gloriam in facie Chriſti videri ait Paulus. 2. Cor. 4. Et Ioannes ipſe ait, Verbum illud caro extitit, et vidimus gloriam eius, Ioan. 1. Verbum ipſum diuinum, quod initio erat apud Deum, nos vidimus 1. Ioa. 1. Verbum erat λογος, idealis ratio, iam hominem referens. Id iam occulte referebat, in quo futurum erat, vt palam videretur, et vidimus et teſtamur. Illam vidimus in facie Ieſu Chriſti gloriam, quam olim ſuper cherubim, intra caliginem et nubem lucentem, tenebræ non apprehenderunt. Illam vidimus Chriſti gloriam, quam ipſe ab æterno habet apud Deum, Ioan. 17. Iam olim in verbo apud Deum erat futuri hominis Ieſu Chriſti exemplar, perſona, et effigies. Et τὸ πρόσωπον, hæc perſona, hic vultus, hæc facies, hæc homi-

hominis in Deo repræſentatio, myſtice latet in omnibus ſcripturæ locis, qui de imagine, facie, et perſona loquuntur. Prophetæ videntes dicti, videbant olim Deum, non alia ratione, niſi quia Chriſtum in Deo videbant, et Deum per Chriſtum videbant, ſicut ipſe ait, Qui vidit me, vidit Deum. Videbant olim prophetæ vultum Elohim, videbant in Dei oraculo prototypum illum, et futuri hominis exemplar. Quid enim aliud facie ad faciem in Deo videre potuiſſent? Ipſam Chriſti ſubſtantiam ibi videbant, ſicut nos in Chriſto videmus ſubſtantiam Dei. Primum exemplar in archetypo illo ſuperiore mundo fuit homo Chriſtus Ieſus. De hac in Deo effigie, figura, et imagine loquitur Moſes Deut. 4. et 5. Num. 12. Et Exo. 20. Loquentem populus ille audiuit, ſed loquentis Chriſti imaginem non vidit. Et ibi תמונה temunah, formam ipſam, figuram, effigiem, et imaginem Ieſu Chriſti deſignat, quam videbat Moſes. Comprobat hoc Dauid eadem voce vſus, pſal. 16. qui eſt Hebræis 17. Videbo faciem tuam, et ſatiabor cum apparuerit imago tua. Hanc imaginem a longe vidit Balaam. Num 24. Videbo eum inquit, et non nunc intuebor eum et non prope. Illuſtrem hanc faciem deſiderarunt omnes prophetæ videre. Hoc deſiderans Dauid ait pſal. 79. Qui ſedes ſuper cherubim, affulge, cum ſplendore appare. Illuſtra faciem tuam, ſplendere fac vultum tuum, et ſalui erimus. Idem de hac facie et vultu tradit pſal. 4. et 43. Ad eumdem modum pſal. 88. faciem et vultum Chriſti in Deo ſpeculatur. Hunc vultum vidit Eſaias ſedentem ſuper ſolium excelſum, velata tamen erat facies alis igneis, Eſa. 6. Quam faciem ibi dixeris, et quos pedes niſi Chriſti? Non erant quidem materialia membra, ſed eorum in luce Dei relucentia, et præfiguratio Chriſti. Idipſum in viſione illa Ezechielis probatur. cap. 1. et 10. et in viſione Danielis cap. 10. et in viſione ſeptuaginta ſeniorum exodi 24.

Confer

Confer eas omnes visiones, cum visione Ioannis in apocalypsi, cap. 1. et 4. et idem ab illis omnibus in Christo visum dices, personam, et faciem eandem.

Non erat larua sola, sola ibi creata figura, vt finxerunt sophistæ: sed ipse Deus se ita exhibere voluit, ad gloriam Christi. Nullam ipsi vere substantiæ Dei exhibitionem agnoscunt, atque ita nec veram spiritus communicationem: quasi per se hoc non posset Deus, quasi per se non genuerit Christum, et quasi solo præstigio deciperet videntes. An erat sola creata figura, quam inuocabant, adorabant, et videbant prophetæ, sedentem super cherubim, quam et prodire desiderabant? Apertissime docet Deus Num. 12. in ea Mosis facie ad faciem visione non fuisse aliquod ænigma, nec suppositam similitudinem, nec laruam, nec figuram aliunde quæsitam, sed ipsissimum Deum, quanquam esset facies eius velata. In ipso verbo repræsentationem et figurationem Christi, ait Irenæus lib. 4. cap. 15. et 17. Per angelum quoque Deum visionem aliquam exhibere potuisse negant sophistæ, quia angelo impossibilem aiunt formam aliquam, quæ videatur. Nos vero ostendemus fuisse angelum et Christum. Præter angelum erat vera facies Dei, vt aperte constat Exo. 33. et iam citato capite Num. 12. Facies erat Christi lucens quæ fuit olim facies Dei. Facies supra splendorem solis lucens in virtute sua: non lucens luce creata, sed luce increata. Et ea ipsa facies olim in angelo lucebat, cum esset angelus verbi luce vestitus.

Illud verum est, quod propter peccatum fuit visioni Dei quædam opposita nubes seu velaminis caligo, vsque ad Christum. Non erat olim aperta visio, sicut nunc, cum habitaret tunc Deus in caligine, et velaret quodammodo Christum. Hinc imaginem filii hominis vidit Daniel, sub velamine, et nube, Dani. 7. Idipsum vidit Zacharias sub ob

ſub obſcuritate noctis Zacha. 1. Hanc faciem vt Chriſtus inquit, deſiderauerunt olim prophetæ et reges videre, et non plene viderunt, Matth. 13. et Lucæ 10. Hoc vero deſiderium apparet locis citatis, et pſal. 23. 26. 66. 67. 79. et 2. paralip. 9. Imo præceptum legis eſt, vt volentes cui benedicere, dicant, oſtendat tibi dominus faciem ſuam Num. 6. Hanc faciem expectat Eſaias cap. 8. Quia enim velatam et abſconditam eam faciem viderat cap. 6. poſtea cap. 8. ait futurum, vt ea facies reueletur. Eandem faciem expectat Habacuc. cap. 2. et 3. Hæc et alia teſte Ioanne, dixerunt Eſaias et alii prophetæ quando viderunt gloriam Chriſti, Ioan. 12. An gloria illa Chriſti in Deo erat ſola creata larua? Hoc Arriani dicerent. In Deo ipſe habebat homo Chriſtus gloriam ſuam antequam mundus eſſet. Ioan. 17. De ea Chriſti gloria diuina et ſplendore aperte loquitur Eſaias, et ipſum Chriſtum ſplendorem gloriæ probat, ſeu relucentiam in Deo glorioſam, cap. 60. et 66. ſicut dicitur Chriſtus refulgentia gloriæ, Hebr. 1. Splendor eius vt luxerit. Habacuc. 3. Coruſcans ſplendor faciei Chriſti ſupra ſplendorem ſolis Paulo viſus eſt, acto. 9. et 26. Quod dicitur olim eſſe viſum dominum, facie ad faciem, declaratum habemus in euangelio, fuiſſe faciem Chriſti. Nam euangelicæ litteræ docent, Deum per Chriſtum eſſe viſum: alias nec viſum eſſe, nec videri potuiſſe, Ioan. 1. 5. et 14. Hebræ. 11. primæ Ioan. 4. et primæ ad Timoth. 6. Idem apertiſſime docet viſio Iacob, genes. 32. vbi ait, ſe nocte vidiſſe ipſum Elohim, facie ad faciem. Eam ipſam faciem docens eſſe faciem et vultum hominis Chriſti, cum ait capite ſequenti ad Eſau fratrem ſuum, Vidi faciem tuam, ac ſi viderem faciem Elohim, vultum Elohim, quem hac nocte vidi. Idipſum docet

docet Christus per verbum præteriti temporis, Qui vidit me, vidit patrem, non larvam, non falsum spectrum. Verbum Dei viderunt olim prophetæ, vt aiunt Irenæus et Tertullianus. Patefecit Deus temporibus suis verbum suum. Gratia quæ palam facta est nunc, data est nobis per Christum ante tempora æterna: quia Deus ante tempora æterna Iesu Christi exemplar, substantiam, lucem, et spiritum, in se ipso continet, gratiam hanc nobis per eum daturus. Christum ipsum, verbum ipsum, aiunt Petrus et Ioannes manifestatum. 1. Pet. 1. et 1. Ioan. 1. Quia ille ipse Christus antea in verbo adumbrabatur, intra caliginem et nubem. Erat sermo repræsentans Christum, et ipse ibi representatus, erat facies Dei. Paulus Christum ipsum hominem ait esse εἰκονα, effigiem veram invisibilis Dei, et gloriam ipsam Dei in facie Iesu Christi cognosci. 2. Cor. 4. Cognoscitur inquam, quia gloriosa illa Christi facies in Deo relucebat. Nota Pauli verbum, quod visa Christi facie, videatur gloriosus Deus. Ea ipsa inquit est gloria, quam priusquam mundus fieret, habui apud te, Ioan. 17. Hoc ibi cogita, quod non deitas, sed homo ipse petit se glorificari ad eam gloriam, quam ipse olim habebat apud Deum. Hic homo iam tunc erat in Deo gloriosus, et omnibus desiderabilis, non larua in Deo creata. Eius faciem Moses et prophetæ videre desiderarunt. Aliqualiter viderunt, et gauisi sunt, vt de ipso Abrahamo ait Christus Ioan. 8. Viderunt illi posteriora, sed non faciem. Exo. 33. Perinde est a tergo videre, aut velatam faciem videre. Terror eos opprimebat cum in hanc faciem oculos intendebant, et mori timebant. Exo. 3. et 20. et. Iudicum 13. Quia erat ob Adæ peccatum occultata facies Dei, et ante eam flammeus gladius. Genes. 3. Qui prius erat ipsi Adæ visibilis et postea factus invisibilis. Peccatum fecit occultari faciem Dei obiecta quadam furoris eius nube, Esa. 59. et Thren. 3. Terribilis in lege erat, visio, formi-

dolo

doloſa et deterrens, quæ Moſen et Eliam cogebat faciem abſcondere, dicto cap. exo. 3. et reg. 19. Nobis vero, ſublatis terribilibus viſis, gratioſe loquitur Chriſtus. Heb. 11. Olim ſe iratum oſtendebat Deus, nunc placatum per Chriſtum. Velamen tam interni oraculi, quam faciei Moſis, ſignificabat, gloriam Dei, et veram ſanctorum viam, nondum eſſe manifeſtatam, Heb. 9. Nobis vero, diſrupto templi velo, reuelata facie licet adſpicere in ſancta ſanctorum, id eſt, in faciem Chriſti cæleſtem, quæ eis erat velata. 2. Cor. 3. et 4. Nobis non eſt aliud velamentum, quam ipſa Chriſti caro, totam in ſe patris deitatem ſubſtantialiter continens, Heb. 10. et Coloſ. 2. Ea caro quaſi velum a Iudæis in paſſione diſrupta, veram deitatem et gloriam cæleſtem reſurgendo patefecit. Vidit ergo Moſes velatum faciei Chriſti vultum, ſed non veram faciem. Deſiderauerunt, inquit Chriſtus, videre, quæ vos videtis, et non viderunt. Lux illa in tenebris lucebat, et tenebræ eam non apprehenderunt. Ioan. 1. Poſuit tenebras latibulum ſuum in circuitu ſuo, pſal. 17. et 2. reg. 22. Habitabat tunc Deus in caligine. 2. para. 5. et 6. Vnde Ioannes, quia glorioſa illa facies, intra caliginem lucens, fuit eis occultata, eos omnes in tenebris fuiſſe indicat, dicens, et tenebræ eam non apprehenderunt. Tota natura humana, ob peccatum Adæ, tenebris inferni obnoxia, nomine tenebrarum ibi comprehenditur. Ad idem Lucæ, 1. Illuminare his qui in tenebris. Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, Matth. 4. Ipſe etiam Chriſtus ait Ioan. 12. Ego lux in mundum veni, vt omnis qui videt, et credit in me, in tenebris non maneat. Abſcondita fuit eis facies Dei nobis manifeſtata, vt vere Dicatur Deus in carne manifeſtatus, 1. ad Timoth. 3. Eodem tendit Eſaias, Deum abſconditum vocans, cap. 45. quia intra patris vmbraculum Chriſti vultus latebat. Habitabat tunc Chriſtus in abſcondito altiſſimi, et in vmbraculo omni

potentis, pſal. 90. Ibi erat abſconſio fortitudinis eius. Habacuc. 3. et concordat Deut. 33. Nam tempore datæ legis abſconſio fuit, dum non videbatur loquentis vultus: qui tamen eſt nobis lucide manifeſtatus. Quia vt prædictum erat, reuelabitur gloria domini, et videbit omnis caro. Ego ipſe qui loquebar ecce adſum: et oculo, ad oculum videbunt. Hic ipſe Chriſtus antea erat abſconditus, poſtea in terris viſus, et cum hominibus conuerſatus, Deus Iſraëlis, Baruch 3. De ipſa Dei ſapientia loquitur Baruch de verbo viſibili, in terris comparente, et inter homines conuerſante, temporibus patriarcharum et Moſis. Lux erat diuina, et facies hominis, ſicut in luce mentis tuæ eſt facies hominis viſi. Lux illa gloriæ Dei, quæ erat lux verbi, et verbum ipſum lucens eſt nunc viſibilis ſplendor faciei Chriſti, vt docet Paulus. 2. Cor. 3. et 4. Idipſum docuit Dauid vocans lucem vultus Elohim, ſeu lucem faciei Chriſti, pſa. 4. 43. 66. 88. et 89. Quis hic a proprio ſenſu tam alienus, cum ſophiſtis dicat, totam hanc lucem, et gloriam Chriſti fuiſſe falſam laruam, præſtigium et impoſturam? Si ſolum ibi erat creatum phantaſma, et id erat reuelandum, iam ſequitur Chriſtum eſſe phantaſma.

Si cupis latius gloriam Chriſti cognoſcere, aſcende ad cherubim et ſeraphim, contemplare rotas et animalia Ezechielis. Nam in eis omnibus imago Ieſu Chriſti, quæ eſt ipſa Dei gloria, perſonaliter repræſentatur ac ſubſtantialiter relucet. Super illas rotas et animalia vidit Ezechiel, Chriſtum, viſionem gloriæ domini. Eadem ſunt animalia viſa, et eadem vox aquarum multarum apud Ezechielem, et apud Ioannem in apocalypſi. Vnde ſemper ad Chriſtum relatio probatur. Angeli erant gloriæ Chriſti præcones, vt repetitæ voces indicant Eſa. 6. Lucæ 2. et apoc. 4. Angeli humana facie Chriſtum adumbrabant. Cum in angelo viſus eſt Chriſtus, nuncius patris præoſtenſus eſt, et futurus ve

ſus verus nuncius eſt ibi præfiguratus, magni conſilii angelus. Poſt Adæ peccatum collocauit Deus ante oraculum faciei Chriſti ipſos Cherubim: ſicut et faciem oraculi et ſuam velabant, ſeu occultabant illi in cælo viſi cherubim, quorum exemplar ad tabernaculi extructionem eſt Moſi manifeſtatum, ſicut et Salomoni, vt aureos ita faceret cherubim. Cherub generaliter dicitur excellens figura, et figura per excellentiam intelligitur humana, cui et excellentiam angelicam addunt alæ, iuxta Hebraicam etymologiam, exiſtente prima ſeruili littera, dicuntur כרובים Cherubim, quaſi litigantes, quaſi magni et inclyti: ſicut rex dicitur cherub magnus. Semper in cælo oſtenſi ſunt Cherubim, vbi erat contentio aliqua, et Deum tunc iratum ignei vultus deſignabant. Inſtar ignis tunc exardeſcebat ira Dei. Vnde et Seraphim dicti ſunt igneí, incendentes, comburentes. Hi Cherubim, ſicut et Seraphim Eſaiæ viſi, erant in hominis occulta imagine flamma quædam, alis faciem velantes, et obumbrantes: tum quia nec angelis datum eſt, diuinum ſplendorem ſine Chriſto videre: tum etiam, ne tunc a Iudæis videretur ignea illa faciei Chriſti lux. Ad imaginem et exemplar Chriſti, quod in Deo viderat Moſes, illa omnia depinxit, exo. 25. acto. 7. et Heb. 8. Nam exemplar illud, de quo exo. 25. eſt id, de quo capite præcedenti fit mentio, ſ. Elohim Chriſtus, quem ibi viderat. Eandem Chriſti imaginem vidit Dauid ſuper cherubim. 2. reg. 22. Cuius exemplar et ſimilitudinem retulit filio ſuo Salomoni. 1. para. 28. Exemplar dicit, et ſimilitudinem omnium, quæ ſpiritu viderat. Et ait, Intelligere me fecit omnia opera exemplaris. Omnia etiam, inquit, ſcripta ſunt manu Dei. Sed quid dici poteſt manu Dei proprius ſcriptum, quam id quod in ipſomet erat expreſſum, et figuratum? Erat tamen eis figuratum ſub velamine, quo Cherubim alis ſuis tegebant et obumbrabant ipſum Chriſti oraculum, exod. 25. et Heb. 9. Quamuis litera et vmbra ha-

beat ibi picturam lapidei templi, verum tamen templum est Christi corpus. Ioan. 2. eiusque exemplaris ad Christum collatio probatur Heb. 9. In summa, omnia quæ sunt in lege, sunt vmbra corporis Christi, vt docet apostolus ad collossenses et Hebræos. Per angelos Iudæis omnia fiebant, idque in vmbra Christi, et per eos ipsos Christus figurabatur. Iudæis angeli sæpe dicuntur dii, cum tamen id quod dii dicitur, sint vere Deus et Christus. 1. Cor. 8. non tritoitici dii inuisibiles. Gloriam Dei sedere super Cherubim, est Iesum Christum angelis esse superiorem. Quia ipse est dominus gloriæ, et sedet super sedem gloriæ suæ. 1. Cor. 2. et Matth. 25. Et cum eo splendore, maiestate, et gloria venturus est, Marci 8. et Matth. 16. Illa ipsa gloria domini, et maiestas, de qua exo. 40. illa ipsa recedens a Cherub, et veniens ad Christum, dicitur elauata supra Cherub, et multo sublimius collocata, Ezech. 9. Super caput Cherubim erat solium, et panda Christi sedes, Ezech. 1. et 10. quia Christus est angelis multo superior. Hac ratione confertur Christus cum angelis in epistola ad Hebræos, vt inde Iudæi, quibus angeli erant pro Deo, intelligere possent, Christum ipsum, qui angelis superior in lege figurabatur, esse supra angelos verum Deum. Angelorum vero deitatem habuisse tantum ministerii rationem, in vmbra et præfiguratione veræ deitatis Christi. Hinc factum, vt superstitionem vocet Paulus, si quis eius deitatis prætextu religionem angelorum inducat, Coloss. 2. Eadem ratione ait Iohannes, a simulachris omnibus, tametsi speciem aliquam deitatis habeant, esse nobis cauendum: quia solus Christus est verus Deus. 1. Ioan. 5. Non est sub cælo nomen aliud, in quo oporteat nos saluos fieri, actorum. 4. Christi veritas nobis effulgens, vmbras illas explodit. Gloria illa domini, quæ per angelos toties in cherubim, et in nube apparuit, est nunc in facie Christi reuelata. Esa. 40. et 46. Cognito Christo

nos

nos omnes eo ipso, quod in eum oculos intendimus, reuelata facie videmus gloriam Dei, Esa. 66. et Habac. 2. Illa ipsa in facie Iesu Christi a nobis cognoscitur, quæ olim apud Iudæos in angelis adumbrabatur. Iudæi videbant angelum in Deo, et Deum in angelo: nos videmus Christum in Deo, et Deum in Christo. Videbant illi angelum in lege omnia disponentem, et tota lege vt Deum loquentem. acto. 7. Heb. 2. et Gala. 3. Angelus est ibi dictus facies Dei exo. 33. Angelum videns Iacob dicitur vidisse faciem Dei, Peniel. genes. 32. quia facies et persona Christi erat ibi per angelum adumbrata. In angelis tunc sub Christi persona habitabat nomen Dei, cuius in Cherubim habitatio id ipsum designabat. Nomen Dei habitabat tunc in angelo, exo. 23. sed tunc in vmbra, nunc in Christo per corpus. Colos. 2. Angelus Christum præfigurans, Dei personam induebat, et dicebatur Deus: sicut dixit angelus Iacob, Ego sum Deus Bethel, genes. 31. Et ad Mosen dixit angelus, Ego sum Deus patrum tuorum, Exo. 3. In persona Dei loquutus et visus est angelus ipsi Abrahæ, genes. 18. et 22. et ipsi Agar. genes. 16. et 21. Vnde Origenes super genesim, homelia octaua, ex sententia dicti cap. 22. Puto, inquit, quod sicut Christus inter nos homines habitu est inuentus vt homo, ita inter angelos habitu est inuentus vt angelus. Quod dictum ideo verum est, quia substantia angelica erat lucis verbi particeps, et in verbo erat Christi persona per angelum gesta. Angelus erat et Christus de quo loquitur Ezechiel capite 43. Vir stabat iuxta me, et dixit mihi, Atrium interius est locus solii mei, locus plantarum pedum meorum, vbi habitabo inter filios Israël in æternum. Vir ille figura erat Christi, qua se angelus Deum faciebat, et hominem, sicut Christus est Deus, et homo, habitans in atrio interiori cordis nostri. Angeli humana facie permittebant se tunc adorari, Numeri. 22. et Iosue. 5. Nunc vero contra,

quia patefactus est Christus, quem illi præfigurabant, eum nunc adorantes et conserui nostri illi sunt apoc. 19. et 22. In angelo colebatur olim Deus, nunc in solo Christo vere colitur, et in angelis tunc colebatur sub vmbra Christi. Sicut Iudæi audiendo vocem angeli, audiebant vocem Dei, exod. 23. ita nobis vox Christi est vox Dei, acto. 12. Christus verba patris loquitur. Ioan. 3. Sicut videndo ita audiendo ipsum auditur pater. Ioan. 14. Panis corporis Christi est panis Dei, Ioan. 6. et sanguis eius sanguis Dei, acto. 20. Nos iustificati per Christum, facti sumus iustitia Dei: facti corpus et membra Christi, sumus congregatio Dei.

Ad propositam personæ Christi in verbo præfigurationem vberrime facit, quod dicitur homo, ad imaginem et similitudinem Dei factus: ad formam et figuram Dei, vt sonant Hebraicæ voces. Ad imaginem ait nostram et similitudinem nostram, id est, ad formam et figuram imaginis illius, Deo verbo atque angelis ipsis communis. Genes. 1. Nostram dixit, quasi plurium, et imaginem in singulari, non imagines: quia vna sola erat personalis imago seu facies, quæ erat Christi persona in Deo etiam angelis communicata. Memineris quod diximus proprium sermonis et sapientiæ esse, repræsentare. Verbum erat repræsentatio Christi. Verbum personale erat apud Deum et erat ipsemet Deus. In angelis erat ministerium figurationis, cum lucis verbi participatione. Verum itaque exemplar et primaria imago, seu prototypus est ipsemet Christus Iesus, ad cuius imaginem nos sumus olim facti, sicuti baptismo denuo nati, ad eius imaginem regeneramur. Veram dico, et interno homine visibilem imaginem, vt ostendam. Nunc de externa imagine est nobis sermo. Visibilem in Deo ipso apparuisse imaginem, ex apertissimis scripturis tenuerunt veteres Hebræi, vt docet Philo, Eusebius, Hieronymus,

mus, Petrus Alphonſus, Paulus Burgenſis, et plerique alii ex Iudæis ad Chriſtum conuerſi. Id ipſum tenuerunt primi Chriſtiani, vt ex Irenæo et Tertulliano conſtat, qui in verbo ipſo fuiſſe aiunt humanam formam et figuram. Etiam ante Moſen, et apud exteros, erat hoc receptum, vt docent Iob et ſocii ipſius. Corporalibus oculis eam Dei formam vidit Iob capite vltimo dicens, Auditu auris audiui te, nunc oculus meus videt te. Quid illud eſt, nunc oculus meus videt te? Regem ipſum Deum vidi oculis meis, ait Eſaias capi. 6. Ipſum Iehoua ego vidi in ſolio ſuo, ait Michæas 3. regum vltimo. De qua re vide Euſebium Pamphili libro quinto de demonſtratione Euangelica, et libro ſeptimo de præparatione euangelica. In imagine Dei eſt corpus Adæ formatum antequam inſpiraretur anima: ergo corporis erat imago. Secundum faciem eſſe virum prius formatum, ad imaginem Dei, deinde fœminam, docet nos Paulus de ipſa faciei imagine loquens. 1. Cor. 11. Imago et ſimilitudo primæ hominis formationis ad imaginem Dei, continet animæ et corporis imaginem et ſimilitudinem. Quanquam morali ratione dicatur primus homo imago et ſimilitudo Dei, in innocentia, et iuſtitia: quanquam item anima ad ſimilitudinem Dei ſit mens quædam intelligens: tamen in formatione hominis צלם zelem, et דמות demuth, eſt totius imago, et figura viſibilis: vt vocum ſignificatio manifeſte docet. Eo magis, quia Chriſtus ipſe totus dicitur effigies Dei, et figura. De zelem probatur Dani. 3. vbi de Nabuchodonozore dicitur: Zelem, id eſt, forma, vultus eius eſt immutata. Et pſal. 72. qui eſt Hebræis 73. Zalmam, id eſt, faciem ſeu vultum eorum deſpicies. Aperte ibi oſtenditur, zelem eſſe externam formam. Zelem quoque dicitur forma, et imago ſtatuæ corporea, vt num. 33. quarto regum 11. et alibi paſſim. De demuth idem probatur. Ezech. 1. et 8. et Eſa. 40. Illud idem exemplar ſecundum

quod conditus eſt homo, eſt demuth, quod ibi vidit Ezechiel. An erat illa larua creata demuth, ad cuius imaginem factus eſt homo? Per veram Chriſti formam, et figuram, quæ in Deo erat, aſſimilatur homo Deo etiam corporaliter, adeo vt etiam mortui hominis corpus dicatur imago Dei. Per eaſdem voces zelem et demuth, genuit Adam filios ad imaginem et ſimilitudinem ſuam, vt erat ipſe formatus ad imaginem et ſimilitudinem Dei, genes. 5. ergo erat figuræ ſimilitudo. Corpus ipſum Adæ eſſe ad imaginem et ſimilitudinem Dei formatum, docent Irenæus et Tertullianus. Idipſum poſt veteres Hebræos, et cum primis ipſis Chriſtianis, docuit Philo lib. 1. quæſt. in geneſim, quem citat Euſebius Pamphili citato lib. 7. de præparatione euangelica. Nullum mortale, inquit, ad ſupremum patrem tanquam imago conferri poteſt: ſed confertur per verbum tanquam per Deum quendam intermedium. In libro quoque de agricultura ait Philo, ipſam hominis animam eſſe ad ideam et imaginem verbi primi exemplaris factam, et figuratam. Idipſum de animæ forma, et faciei imagine, docet in lib. Quod mulieres non decet indecore agere, et in lib. de mundo, Veterem ait eſſe ſermonem, quod diuinitas in ſpecie humana ſæpius apparuit, quæ et ad ſui imaginem hominem condidit. Ad exemplar igitur, formam, figuram, et imaginem Chriſti eſt factus Adam, ſecundum corpus et animam.

Quanquam vero cum dicitur, faciamus, et noſtram, de angelis ad literam intelligatur, cum et angeli ideam hominis certa ratione contineant: tamen in myſterio ſemper intelligitur Chriſtus in angelis adumbratus. De eis in perſona Chriſti dicitur, ſicut de Dauide et Salomone pleraque dicuntur excellentius, quam eis conuenire poſſint, propter ſubintellectum myſterium, dicuntur de eis, ſed non propter eos. De angelo ad literam dicitur, Facies mea præcedet te,

det te, exo. 33. cum tamen vera facies ſit Chriſtus, qui fuit filius Iſraël itineris comes. 1. Cor. 10. Imo ille qui dixit, Faciamus hominem, erat Chriſtus, erat Elohim, perſona illa verbi, quæ erat perſona Dei. Et ad angelos loquebatur, ſicut et angeli paſſim loquebantur vt dii. Ad angelos dixit, Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis. Et iterum, Venite, deſcendamus, et reliqua. Per Angelos omnia in lege fiebant, et angeli dicebantur dii. Hinc aliqui ſupra Deos veteris teſtamenti, alios Deos eſſe tradiderunt. Hinc hæreſis Simonis magi, Cerdonis, Marcionis, et aliorum, Deum legis negantium eſſe patrem Ieſu Chriſti; quia Deum legis angelum ſiniſtre intelligebant. Alii imaginati ſunt, Deum reipſa eſſe corporeum ex ſua natura innatas habentem formas corporeas, ei tota lege tributas. In qua re Onkelos Chaldæus in ſua verſione, et Rabbi Moſes Aegyptius, in ſuis libris perplexorum, varie ſe torquent, vt ſuas formas a Deo tollant. At pro nobis illa omnia probant, omnis illa perplexitas per Chriſtum facile tollitur. Quia ipſe vere eſt facies, imago, effigies, et figura Dei, habens in ſe realiter formas corporeas. Ipſe eſt Deus deorum, et angelorum Deus. Conſiderandum in hac re venit varietatis loquendi ſcripturarum artificium. Non eſt ſine myſterio quod in veteri teſtamento, potius quam in nouo, ſcriptura talia Deo tribuat. Non eſt ſine ſignificatione, quod in veteri teſtamento, toties in Deo legas manus, oculos, faciem, et pedes, corporalibus oculis viſos: et quod nihil horum in nouo teſtamento reperiatur, ſed eius oppoſitum, nempe Deus ſpiritus eſt. Ratio eſt in promptu: quia tunc Chriſti apud Deum perſona figurabatur. Non erat tunc realis diſtinctio patris a filio, ſed ipſe Deo tribuebantur formæ corporeæ, quæ nunc ſunt in filio. Eadem ratione angeli in Dei et Chriſti forma eorum ſermonibus miſcebantur. Si hoc mode intellexit Cyprianus, antiquam veritatem recte vſurpauit, dicens,

§. 5. quod

quod idem Deus et angelus et Christus ibi loquebatur. Libro enim secundo contra Iudæos, multis ostendit quod idem erat angelus et Deus, et Christus, qui ad Abraham et alios loquebatur, et videbatur. Quod totum vel ex vno loco colligitur, exo. 3. Nam Christus dixit, Ero qui ero: angelus apparens loquebatur et erat vox Dei. Idem notat Paulus ad Galat. 3. Lex inquit data est a Deo per angelos in manu mediatoris. Tanta est Iesu Christi gloria, vt in Deo, angelis, hominibus, agno, vitulo, serpente, ligno, petra, et aliis rebus, eius persona figuraretur. Hæc tanta Christi arcana, si fuissent olim intellecta, non dixissent quidam, angelos creasse mundum, et fuisse Deos veteris testamenti. Nam illi solam Christi vmbram in ministerio gerebant: nec id in creatione ipsa, sed in aliis gestis postea sequutis. Alii Deum et ideam duo principia fecere: cum idea fuerit ipsamet verbi species, et forma diuina. Mirifica ratio, mirificum verbum. Deus verbo creauit, et erat Christi persona creans. Deus per verbum creauit, per seipsum creando, scilicet, per quandam sui exhibitionem proferendo factam. Fuit in creatione quædam Dei exhibitio, et communicatio creaturæ facta, vt formam illam Dei aspexerit pure Adam ante peccatum, et spiritum purum acceperit. Post peccatum fuit homini facies Dei occultata sub velaminis cælatura quadam, vsque ad Christum non aperienda. Quasi per fenestræ cancellos se in lege conspiciendum exhibebat Christus, non aperte, prouer. 7. et cantic. 2. Hanc velaminis Christi cælaturam esse nobis aperiendam docet Zacharias cap. 3. vbi de Christo ait Deus, Ego cælo cælaturam eius, Ego aperio sculpturam eius. Significat proprie פתח patach, aperiendo cælare, et latentem figuram velut scalpro detegere. Atque ita se Deus aperuit Christum exhibendo. In eandem fere sententiam chaldæus interpres aspectum Christi reuelandum, seu aperien

riendum vertit. Sic enim ibi habet targum Ionathæ אה אנא גלי חזוי תהא ha æna gele chezijathaha, id eſt, Ecce ego reuelo, ſiue ego aperio viſionem eius. Summa ſummarum, tam lex, quam omnes prophetæ, faciem, imaginem, reconditum, abſconditum, habitaculum, vmbraculum, cum hiſtoriis et Chriſti prophetiis ſæpiſſime miſcent. Quia illa omnia quæ (vt Lucæ 24. et Matth. 11. inquit Chriſtus) de ipſo in lege et omnibus prophetis ſcripta ſunt, ſpiritus domini artificioſe inſculpendo cælauit, vt ſub cælatura argentea lateat verbum aureum. Quod totum arcano Dei conſilio, hiſtoricis, et cermonialibus typis, ceu tectorio quodam adumbrabatur, ſicut Chriſtus ipſe in Deo erat adumbratus. Per analogiam ad arcana ſuperiora, erat vmbra in inferioribus legis myſteriis, ad præfigurandum Chriſtum. Vmbræ ergo ratio deſuper venerat ad inferiora. Erat quidam in Deo lucidum verbum, in caligine tamen et vmbra lucebat. Atque initio erat, quaſi Chriſti vmbra; tum quia Chriſtum præfigurabat, tum quia vmbra dicitur lumen diminutum. Erat ibi lumen quaſi diminutum, ob peccatum Adæ, et quia Iudæis non lucebat, vt nobis. Antiqui vocarunt corporale verbum. Erat enim ſubſtantia lucens in nube, cum effigie rei corporalis, quanquam in ſe non eſſet materia corporea. Modum illum diuinitatis in nube, et generationis Chriſti rore cœleſti, ex ſequentibus promte cognoſces, cognita vniuerſali et omniformi Dei eſſentia. Si credere poſſis, quod Deus hominem filium vere ex ſe ipſo generet, facile hæc tunc credes. Plana ergo, et ſimplici conſideratione eſt nunc Ieſus Chriſtus in Deo patre conſiderandus. In prædicationibus Pauli, et aliorum apoſtolorum, nunquam eſt aliud auditum, quam Deus vnus: qui eſt pater et Ieſus Chriſtus filius eius. Differentias omnes, et modos loquendi, te oportet obſeruare; quando dicitur verbum, et quando filius. Diuerſum enim quid illæ

voces

voces ſonant. Si locum mihi aliquem oſtendas, quo verbum illud filius olim vocetur, fatebor me victum. Dicam igitur cum ſcripturis olim verbum, nunc filium. Et olim in verbo perſonam filii.

Perſona filii recte priſcis dicebatur: quanquam ſophiſtæ hoc non intelligentes, alio perſonas detorſerint. Metaphyſicas ipſi faciunt incorporeas et inuiſibiles perſonas, inepte, dictas perſonas. Parum eſſet vocabulis abuti, niſi et Deo ipſo abuterentur, cum varie ſecando, diſcerpendo, et dilacerando. Aduerte autem quid de perſonis ſcriptura tradat, vt eorum abuſum intelligas. Exterior hominis ſpecies, facies, et repræſentatio, perſona, et in ſcripturis, et alibi ſemper vocatur. Vt cum dicimus, eſſe pulcram huius perſonam. Ad hunc modum accipitur perſona Rom. 2. Coloſ. 3. acto. 10. et 1. Petr. 1. Deus non reſpicit perſonam, nec reſpicit exteriora hæc, ſi quis ſit maſculus vel fœmina, ſeruus vel liber, Iudæus vel Græcus, diues vel pauper. Ita ſumitur 1. reg. 17. Leuit. 19. Deute. 1. et Iacobi 2. cum docemur, non eſſe reſpiciendam perſonam pauperis, aut vultum potentis. Ad idem 2. Cor. 1. 2. 3. 4. 8. 10. et 11. Sed extra ſcripturas ſignificatio vocis προσωπον Græcis, ſicut perſona Latinis, eſt ita per ſe nota, vt aliquis malus dæmon tritoitis omnibus ſuggeſſerit, illas fictas res inuiſibiles pro perſonis nobis obtrudere. Apud Hebræos manifeſta res eſt: quod nobis dicitur perſona, eis dicitur facies. Rimare hic lector ab origine cauſas, quid de verbi perſona ſenſerint illi primi Chriſtiani. Scripturis item ea eſt de perſona loquendi ratio, vt vna res dicatur gerere perſonam alterius: ad quem modum ſocii Iob. ſumpta Dei perſona, quaſi ipſi eſſent Dii, volebant loqui et iudicare. Angelus in perſona Dei tota lege loquitur. Pſeudapoſtoli in perſona apoſtolorum loquebantur. Satanas in perſona boni angeli loquitur, cum ſe tranſfigurat in angelum lucis. Sapientia ipſa, angelus, Dauid,

uid, et alii prophetæ, in perſona Chriſti ſæpe loquuntur. Ad hunc modum, verbum illud in perſona Chriſti olim fuiſſe filium dicimus, et Chriſtum hunc olim in perſona verbi apud patrem fuiſſe. Chriſtus perſona verbi, et verbum perſona Chriſti, et non eſt niſi vna perſona, et vnus aſpectus. Id ipſum, quod in verbo et ſapientia relucebat, eſt ipſe Chriſtus. Sicut ſi me facie ad faciem, et etiam in ſpeculo videas, non vides niſi vnam perſonam. Ex his plane intelligitur parabola de ſapientia, prouer. 8. Perſona Chriſti ibi oſtenditur, dicens ſe eſſe ab æterno formatam. Figuratio erat Chriſti, relucentia, expreſſio quædam. Generatio erat in Deo ipſa cogitatio et exhibitio, ad generationem Chriſti tendens. Loquitur ibi ſapientia in parabola, et figurata loquutione, cum ſapientia gereret perſonam Chriſti, qui eſt in Deo ab æterno formatus, expreſſione quadam genitus, et creatus. Sed creatus dicitur, quia particeps creaturæ. Genitus perſonaliter, perſonalis filius: atque ita perſonaliter formatus.

De viſione Dei.

Cognita verbi perſona, et cognito manifeſtationis modo, facilia iam erunt, quæ de viſione Dei dicenda ſuperſunt. Viſionem Dei, quam neſcit mundus, Chriſto docente, cogor ego ita aſſerere, vt cæcos eos dicam, qui videntes non vident, et intelligentes non intelligunt Deum. Tu vero, Chriſtiane lector, cognitionem et viſionem, quam de Deum veram acquiris, per Chriſtum te acquirere agnoſces, et eam totam Chriſto feres acceptam. Et in ſe Deus penitus inconprehenſibilis, qui nec videri, nec intelligi poteſt, niſi ſpeciem aliquam in eo conſideres, vt docet ipſe Chriſtus Ioan. 5. Hoc ipſum, vt iam patuit, eſt Chriſti facies, et verbi perſona. Magna in ea facie cum ipſe volebat, apparebat diuina maieſtas, cum in monte, tum in templo, et alibi: vt ſolus eius aſpectus mira efficacia videntes commoueret. Id ipſum in cælo eſt nunc longe glorioſius, vt in viſione Pauli, cum ſit ho-

ſit homo ipſe glorificatus ad eam gloriam, quam olim habebat verbum apud Deum. Ioan. 17. Verbum illud, quod erat apud Deum, et erat ipſe Deus, erat ſecu Chriſti perſona, per quam Deus gloriæ videri voluit, videtur, et perpetuo videbitur. Vt in corpore ipſo ſolis vides tu lucem, ita in corpore ipſo Chriſti viderunt apoſtoli lucentem Deum, externis oculis, et eum tu vides internis. Quæ enim alia lux, in facie illa Chriſti tranſfigurata, et ſupra ſolem lucente, videri potuit, niſi lux ipſa increata? Notitiæ abſtractæ, quas de Deo ſe ſeorſim habere iactant ſophiſtæ, nihil penitus ſunt, aut illuſiones potius coram Deo. Quis ſanæ mentis Chriſtianus, Turcas Sarracenos et alios ethnicos, æquales nobis faciat in viſione Dei, aut formanda de Deo notitia? Simile ad hanc rem adducit Petrus lib. 2. Clementis, de notitiis, quas ipſe de Ieroſolyma et Cæſarea formauerat, antequam eas vrbes videret. Qui poſtea aſpectu ipſo cognouit, fuiſſe ea omnia falſa, quæ cogitauerat. Nos, qui Deum per Chriſtum videmus, aliorum falſas de eo imaginationes manifeſte experimur. Quid enim potuit vnquam homo de Deo imaginari, priuſquam ſe ille viſibilem præbuit? Multo magis eſt ille abſconditus, quam vrbes illæ Petri cogitationibus obiectæ. Mens de Deo cogitans deficit, cum ſit ille incomprehenſibilis, Oculus eum non videt, cum ſit inuiſibilis. Auris eum non audit, nec audiuit vnquam, niſi humana voce loquutum. Manus eum non tangit, cum ſit incorporeus. Lingua eum non explicat, cum ſit ineſabilis. Locus eum non capit, cum ſit incircunſcriptibilis. Tempus eum non menſurat, cum ſit immenſurabilis. Denique omnia traſcendit, omnem intellectum et mentem ſuperat. Per ſolam abnegationem poſſe Deum diffiniri, quidam docuerunt. Si enim lucem hanc, aut res alias nobis cognitas mediteris, dices manifeſte, quod Deus non eſt lux, ſed ſupra lucem: nec eſſentia, ſed ſupra eſſentiam: nec ſpi-

nec ſpiritus, ſed ſupra ſpiritum: ſupra quicquid cogitari poteſt. Hæc non eſt vera de Deo notitia, quia non docet, quid ſit Deus, ſed quid non ſit Deus. Nemo ſcit Deum, niſi qui ſcit modum, quo ſe manifeſtare nobis voluit. Modus iſte eſt nobis per ſacra oracula aperte proditus, et cum ſophiſtæ non credunt, quia Deum in Chriſto videre nolunt. Hæc eſt tamen certiſſima veritas doctrinæ Chriſti, de viſione Dei admodum conſona: Nec ipſius Dei, nec alterius rei, notitiam veram nos poſſe concipere, niſi aſpectum, ſeu imaginem aliquam, in ea ſpeculemur. Notitia nulla dicitur, rem aliquam repræſentando, mentem ipſam immutare, niſi quatenus eius rei imago per phantaſma quoddam intellectui obiicitur. Ex Ariſtotele eſt omnibus notum, neceſſe eſſe intelligentem ſpeculari phantaſma. Paulus item docet, nos nunc videre per ſpeculum 1. Cor. 13. Videre ipſi eſt idipſum, quod intelligere, per imaginem ſpeculi. Reſpondeant nunc Paulo noſtri aduerſarii, In quo ſpeculo ipſi Deum vident? Dicant nobis, quam imaginem refert, ſeu quam ſimilitudinem habet phantaſma illud, quod ipſi ſpeculantur, quando ſuam de Deo notitiam formant? Nam certum eſt, phantaſma illud, quodcunque ſit, ſenſibilem ſpeciem ſeu effigiem præ ſe ferre. Si a Deo ipſo veram philoſophiam, imo veram ſapientiam, ſe doceri ipſi paterentur, aſſueſcerent prius viſionem Dei vocare, vt ſit in ſacris et diuinis eloquiis, in quibus de viſione Dei ſit ſemper mentio. Viſio dicitur, etiam interna, quæ oculo mentis fit: nec eſt de Deo, nec de angelis, aliqua notitia, quæ eadem non ſit viſio.

Si quis obiiciat, fuiſſe in philoſophis notitiam Dei: quia Paulus ait, Inuiſibilia Dei ex creaturis cognoſci, vt potentiam eius, diuinitatem, iuſtitiam, et alia Deo attributa, Romano. 1. Reſponſione alia hic non eſt opus, cum ipſemet Paulus nominatim doceat

doceat, quæ sint inuisibilia illa Deo attributa, et per notiones communes cognita. Certum est, generalia nos de Deo cognoscere, et notitias communes habere. Ex rebus aliis exeerptas, vt ipsemet Paulus deducit. Ex facti magnitudine arguimus potentiam factoris, ex regimine iustitiam, et alia similia, quæ in nobis sunt. Ex iis, quæ diuinitatem quandam hic referunt, seu virtutem abditam, arguimus esse quid aliud diuinius, quid aliud sapientius, quid aliud fortius. Hæc sunt inuisibilia Dei communiter gentibus nota, quæ Paulus ibi adducit. Ex effectis syllogizamus, esse vnam primam causam, ex motibus esse primum aliquem motorem, ratiocinamur. Tamen peculiarem, singularem, seu abstractam eius notitiam nunquam habuit Aristoteles. Hæc sunt, inquit Paulus, quæ de Deo cognosci possunt, non tamen quod Deus ob id re ipsa cognoscatur: cum præsertim ipsius certa voluntas ignoretur, imo totus ille de causis, et motibus Aristotelis discursus aliud nihil est, quam quædam in cerebro visibilium phantasmatum transpositio. Per quam dicuntur illi quoquo modo Deum nosse, quia motoris cuiusdam phantasma eo syllogismo sibi imprimebant: et quia prædicata quædam colligebant, quæ Deo vere tribuuntur.

At vero, præter hæc omnia, qui ex diuinis fontibus haurire aquam assueuerit, veritatem ipsam instar luminis inde fluentem, dicto citius agnoscet. Quia Deus per verbum suum manifestari mundo, et videri voluit: qui videt Christum, videt patrem; et nemo eum videt, nisi in Christo. Si Iudæi, Turcæ, et alii pagani, ita Deum nunc vident, sicut nos, quam Dei visionem nobis attulit Christus? Hanc igitur, o lector Christiane, Dei visibilem apparitionem veram θεοφανίαν, te agnoscere oportet, vt cognoscas gloriam Dei in facie Iesu Christi 2. Cor. 4. Ita cognosces tunc Deum, quem nunquam ante nouisti, nec speciem eius vidisti, Ioan. 5.

Quo

Quo loco εἶδος ſpeciem, formam, figuram et faciem, Dei ſonat: vt ibi doceamur: Deum non poſſe a nobis, niſi in facie Chriſti videri. Alludit ibi diuinus præceptor ad id quod ſcribitur. Exo. 20. et Deut 4. Nam cum populus Iſraël olim voces audiſſet, et ſpeciem quandam loquentis multi eorum vidiſſent per Chriſtum: ſequitur, eos, qui Chriſtum ita non agnoſcunt, neque Dei vocem audire, neque per ſpeciem eum videre: ſicut ſophiſtæ hodie nihil penitus vident vel audiunt. Nam vox Chriſti eſt vox Dei, ſicut viſio Chriſti eſt viſio Dei. In facie Chriſti credentibus cognoſcitur et videtur Deus, ac ſi viſibili illo vultu, quo Moſi facie ad faciem videbatur, ſe mihi ſine velamine manifeſtaret. Si faciem illam, quam Moſes non vidit, mihi clare monſtraret Deus, aliud nihil viderem, quam faciem Ieſu Chriſti glorioſam. Hæc eſt inuiſibilis Dei, per viſibile verbum manifeſtatio: et dicitur viſibilis imago inuiſibilis Dei. Hac ratione dicitur Chriſtus facies Dei. Vniuſcuiuſque rei facies dicitur id, per quod talis res videtur, et cognoſcitur. Pure igitur et ſyncere eſt nobis concedendum, Deum in facie Chriſti videri, vt ait Paulus, Deus per Chriſtum videtur: qui videt Chriſtum, videt patrem: et nemo eum vnquam vidit, niſi per filium. Ioan. 1, 5, 6, 8, 12 et 14.

Loquimur hic ſemper de viſione Dei, quæ in hoc ſæculo poteſt mortalibus contingere, nam in futuro ſeculo aliter Deum videbimus. Tunc videbimus eum ſicuti eſt: nunc videmus eum, ſicut ſe nobis exhibet. Viſionem illam futuram nec intellectus nunc aſſequitur, nec ea in cor hominis aſcendit. Viſionem nunc internam dicimus non inuiſibilem illuſionem.

Aduerſarii noſtri, imaginaria quadam illuſione contendunt, per ſecundam illam rem nunc videri primam. Quanam id ratione? Quonammodo res illa inuiſibilis, et inintelligibilis, quæ eſt magis ignota, quam pater ipſe, ducet nos

ad veram cognitionem et visionem patris? Trioitæ nunquam intellexerunt quo tendat Euangelicus sermo, cum totiens fit mentio de visione Dei, qui per Iesum Christum oculo ad oculum videtur, qui nunquam antea visus, vel cognitus est, Qualiter intelligendum erit, Deum in carne esse vere manifestatum? Quid est quod pollicitus est Deus futurum, vt eum omnes oculo ad oculum videremus? Deum in terris visum? Caue tibi lector, ne in alienum sensum traducaris, visionis vocabulo cum sophistis abutens. Considera Christum non sophistam, qui apostolos omnes, iam vidisse patrem ait, Ioan. 14. Idem de reliquis discipulis Ioannes ait, 1. Ioan. 2. Tamen nihil aliud viderant, quam faciem Christi, in qua patris deitas relucebat. Considera ad quem sensum rudes adhuc Thomas et Philippus patris visionem et ostensionem a Christo postulabant: et Christi responsum ad mentem quærentium Ioan. 14. Quando Christus ibi ait, per se videri patrem, ne putes eum friuole loquutum. Voca hanc visionem intellectus, notitiam, cognitionem, intellectionem, seu quo alio voles modo. Et ad eundem sensum mihi concede, Deum nunquam antea visum, vt ait ipsemet Christus. Alias nihil noui Christus attulisset, et inaniter se iactaret, per se videri patrem. Falsus esset Ioannes dicens, Vidimus gloriam eius, quem nemo vidit vnquam. Aliud ipsi non viderunt, quam faciem Iesu Christi gloriosam. Per Dei artificium hic syllogismus est validus: Visibili inspectione illius vultus Elohim videbatur olim Deus, et hoc ipsum est nunc facies Iesu Christi: ergo in facie Iesu Christi videtur Deus. Vere adeo et proprie est nunc Christus in Deo substantialiter sicut verbum illud, quod erat ipse Deus, erat apud Deum. Cogita semper qualis in lege fuerit illius vultus inspectio, et ad faciem Christi conferens, dic nunc clarius videri Deum. Caue obliuiscaris. Audi ipsum e cælo nobis nunc clamantem,

Viden

Videndo me videtis Deum. Videndo me videtis patrem. Erige mentis oculos, et vide. Si potuit Deus ſignum aliquod in mundo ponere, in quo Dei lux propriè videatur, hoc certè poſitum eſt.

Mihi forſan obiicies, Parum prodeſſe, externam illam faciem videre. Reſpondeo, Ipſiſſimam eſſe beatitudinem æternam, ſi credendo videas, Ioan. 6. et 17. Vt ſolus aſpectus in ſerpentem illum æneum, ita ſolus hic aſpectus ſanat ab omni morſu diaboli Io. 3. Sed tu indigne in faciem eius aſpicis. A qua tamen, poſtquam credideris nunquam mentis oculos diuertas, et vtile eſſe cognoſces. Nam ſola hæc viſio te totum in cælum ad ſe trahet, et lumen vultus eius, tenebras tuas illuminans, te a pernicioſo errore purgabit. Aſpexerunt, inquit, ad eum et illuminati ſunt, pſal. 33. Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum pſal. 118. Eleua ſuper nos lucem vultus tui, pſal. 4. Videbis et illuminaberis, Eſa. 60. Nonne Chriſtus beatos dicit oculos, qui eum videbant? Prophetarum plerique vidiſſe dicuntur ipſum Deum facie ad faciem. Ergo plus illi viderunt, quam apoſtoli, ſi non in facie Chriſti videtur Deus. Ac per conſequens nugabatur Chriſtus, apoſtolos hac ratione faciens prophetis beatiores. Vere tamen viderunt apoſtoli, et videmus nos gloriam Dei in facie Ieſu Chriſti reuelatam, Prophetæ vero viderunt ſub angeli velamine et vmbra, qua angelus quaſi Deus, Chriſtum eis figurabat. Solis externis oculis videre Chriſtum parum quibuſdam profuit, quia non credebant in eum, quem videbant. At longe aliud eſt, faciem ipſam Chriſti in cælo lucentem internis oculis nunc videre, quod ſine fide fieri nequit. Imo intus in ſe ipſis Chriſtum inhabitantem vident, qui in eo vere regeniti ſunt. Hæc nos interna viſio in Chriſtum glorioſe transformat,

vt ait Paulus 2. Cor. 3. Lux illa faciei Christi est interno homini gloria æterna et beatitudinis fruitio diuina. Hoc salutare Christi est salutare vultus eius, psal. 41. et illuminatio vultus eius psal. 43. Magnam vim habet visio hæc, sed ad eam sequitur mentis illuminatio, si ea ipsa visio est fruitio diuina. Aeterna ipsa futura beatitudo est plena fruitio et visio lucis diuinæ, vnio cum Deo. Eius beatitudinis æternæ visio faciei Christi, in nobis existentis, nos iam nunc facit participes. Faciem illam inspice, in monte glorioſe transformatam, qua visa videtur lux ipsa, qua Deus lux est, et qua Christus est lux mundi: quæ etiam lux videntis spiritum illustrat, et instar Christi glorioſe transformat.

Ex dictis apparet, quod Christus non solum dicitur imago Dei, sed plus quam imago. Nam imago est, quando sunt duæ res, simili modo figuratæ: quarum vna dicitur imago alterius. At in Christo est quid maius. Si Gabriel angelus ad me veniret, in forma aquilæ volantis, an dicerem, Hæc est imago Gabrielis? Vere, si imago dicitur, plus est quam imago, scilicet, effigies quædam repræsentans, imo continens hypostasim ipsam. Ad hunc modum verbum illud, persona illa, seu vultus ille Elohim, plus erat quam imago. Erat ipsamet facies Dei, ipsemet Deus. Erat effigies quædam, seu forma ipsum esse Dei continens. Simili ratione est nunc Christus plus quam imago, est ipsa essentiæ effigies, vt ait apostolus Heb. 1. Est character hypostasis Dei, sculptura ipsius essentiæ diuinæ. Dauid et Moses, תמונה temunah, ita appellant psal. 16. et deuteron. 4. Aduerte in quo sensu ibi dicitur imago, quando ait Moses, eos imaginem loquentis non vidisse: quam imaginem postea Dauid nobis desiderat. Nam si in eo sensu imaginem hic accipias, recte senties. Erat ibi imago ipsamet faciei forma. Imago erat εἶδος, ipsa rei per speciem exhibitio, Ioan. 5.

In eo

In eodem ſenſu dicitur Chriſtus εἰκων, imago Dei, effigies Dei. 2. Cor. 4. et Colos. 1. Item χαρακτηρ, expreſſio quædam, ſculptura, figura hypoſtaſeos, id eſt exiſtentiæ, eſſentiæ, ſeu ſubſtantiæ Dei. Quia in eo ſolo ſubſiſtit Deus. Ex quibus omnibus viſio Dei comprobatur. Nam expreſſam illam effigiem videns, dicor videre Deum: ſicut aquilam illam videns dicerer videre Gabrielem. Alias Deus non poſſet ſe nobis viſibili forma patefacere. Quis tam inſanus ſophiſta potentiam hanc Deo detrahat? quaſi ſit Deus iners truncus, qui ſe nec manifeſtare, nec communicare homini poſſit? Quod ſi ſe homini manifeſtare ille potuit et voluit, hoc factum eſt per oraculi inſpectionem velatam et faciem Ieſu Chriſti reuelatam. Quemadmodum in medio immenſitatis, et inacceſſæ lucis, apparet ſolaris vultus, ita in medio altitudinum et profunditatum Dei, apparuit eius oraculum, Ieſu Chriſti perſona. Metaphyſicas imagines et inuiſibiles characteres, quos inter illas ſuas res ponunt tritoitæ, hic omitto referre. Nam ſunt ſomnia ridicula ſcripturis ignota, quæ ſenſu et intellectu carent.

Hoc illi obiiciunt, quod nullam ego in hominibus ponam Dei notitiam, nec angelorum, nec animarum. Reſpondeo, Manifeſtam me ponere, et viſionem pellucidam. Notitiæ omnis, quæ in anima noſtra eſt, eſſentiam veram oſtendemus libro ſequenti, dicentes eam eſſe de eſſentia lucis. Lucem illam, quam nos per ſpiritus illuminationem in facie Ieſu Chriſti videmus, dicimus eſſe Deum ipſum, per Chriſtum a nobis viſum. Hanc dicimus eſſe in nobis de Deo claram notitiam, et a nobis videri Deum in Chriſto. Deus lux eſt, eam ipſam lucem nos videmus in facie Ieſu Chriſti. An non eſt hæc vera Dei viſio, et cognitio per Chriſtum? Angelorum quoque et animarum ſubſtantiam eſſe de ſubſtantiam lucis oſtendemus, ac in idea hominis videri. Animæ illæ ſeparatæ, quas ſuper altare vidit Ioannes apoc. 6. quomodo videbantur?

Videri nihil potest, nec in hoc seculo, nec in futuro, nisi merito lucis. Videbatur ibi totius hominis figura, in anima relucens, cum contineat anima ipsa veram hominis ideam, et figuram, vt docet Irenæus, lib. 2. cap. 33. 63. et 64. Ad imaginem et exemlar verbi esse animam formatam, docet Philo iam citatus. In idea igitur hominis videri potest anima. Angelus vero et in ea, et in alia facilius consistere, et videri potest, semper merito lucis, sicuti merito lucis videtur Deus in Christo.

Sophistæ autem inuisibiliter vident, loco visionis habent illusiones. Eis factus est Christus ociosus, quia non aliter quam antea Deum vident. Veri autem Christiani sciunt, et scient perpetuo, factam esse ocularem Dei ipsius manifestationem. Nos certo scimus, Deum per Christum videri. Scimus Christum in Thoma et Philippo damnasse solicitudinem inquirendi Deum per alias vias, visiones, cognitiones, et ostensiones. Omnem viam cognoscendi, et videndi Deum in se esse testatus est, dicens se esse viam Ioannis. 14. Ita Deus ab æterno statuit ac voluit, in solo Christo videri. In eo speculo nos vult continuo speculari et ad id spiritu illuminari, vt eam lucem illuminatus spiritus noster continens, ad eandem Christi gloriam transformetur, factus instar Christi glorioſus 2. Cor. 3. et 4. Hæc est vera Dei notitia, quam per Christum me habere profiteor: qua Deo ipso fruor, qua et spiritu Deum adoro. Non separatim a Christo, sed fruitione eadem, qua Christo fruor, et adoratione eadem, qua Christum adoro. Nam qui fruitur me, fruitur patre: qui adorat me, adorat patrem: sicut qui videt me, videt patrem. Videri debet in spiritu, quod spiritu adoratur: alioqui nobis dicet Christus, Vos adoratis, quod nescitis: sicut sophistæ adorant illum, quem nesciunt, Christus est via et lux, ac via per eum lucente oportet Deo appropinquare, Deum adorare, et Deum

Deum lucem videre. Sed hanc viam tritoitæ non ſunt ingreſſi. Inuiſibili via eſt eis adoratio ignoti Dei, imo tricipitis monſtri. Tricipitem quendam cerberum, tripartitum quendam Deum, quaſi tria puncta in vno puncto tres illas res in vna re concluſas, inintelligibiliter ſomniant. Subſtantias omnes cæleſtes ad ſimilitudinem mathematici puncti redigunt. Deum ipſum eſſe aiunt ſicut punctum in eadem planitie pluries repetitum: et in vno ſimplici puncto tria puncta. Siccine extra Chriſtum Sophiſtæ Deum vident? Hæccine eſt notitia, quam ſe, de Deo habere gloriantur? Si in ipſa facie Chriſti relucet naturalis Dei ſplendor, ſi in ipſa carne Chriſti eſt ſubſtantia deitatis corporaliter, nonne ibi videtur Deus? Quomodo eſt Deus, olim in verbo, nunc in carne manifeſtatus, et oculo ad oculum olim et nunc viſus? Vide igitur, et crede lector. Alioqui væ tibi.

Vt autem hæc Dei viſio melius in nobis firmetur, de verbi hypoſtaſi eſt nobis adhuc dicendum. At quam rem ſatis iam oſtendimus fuiſſe viſibile et ſubſtantiale verbum, ſubſtantialem lucem, et vultum Elohim: quanquam ſub nube deliteſceret. Erat oraculum quoddam in ignea nube ſubſiſtens et ſplendens, quod et gloria domini dicebatur, et eius maieſtas in nube. Hoc ipſum erat illud oraculum, quod angelicis alis erat tectum et obumbratum oraculum per quod Deus Moſi reſponſa dabat. Erat oraculum illud in recondito domus, ſicut Chriſtus in vmbraculo omnipotentis erat abſconditus. Hanc oraculi ſignificationem comprobat Hebraica vox. Nam a דבר dabar, quod eſt λογος, venit דביר debir, quod eſt oraculum illud templi pſal. 27. 3. reg. 6. et 2. paralip. 3. 4. et 5. Chriſtus eſt verum oraculum per quod Dei reſponſa accipimus. Ipſe eſt propitiatorium, per quem, et in quo eſt Deus nobis propitius. Coopertorium, nos ab omnibus malis protegens et propter

quem beati, quorum tecta sunt peccata. Sicut ipse Christus est nunc oraculum, ita olim in templo, in tabernaculo, et antea persona Christi erat oraculum illud, vnde Adam, Abraham, Moses et alii accipiebant responsa. Vide quam pulcre lex tota verbum illud Ioannis exponat, non solum in nubis oraculo, sed et in lumine vultus Elohim, et reliquis omnibus. Ex lege colligitur verbi hypostasis in nube illa, quæ fuit semen genituræ Christi. Substantia ipsa verbi fuit, substantia archetypæ nubis, quæ fuit substantialis ros terream materiam irrigans, vt inde germinaret Christus, psal. 71. Esa. 45. 55. 61. Ezech. 17. et Hoseæ 6. Hinc dicitur Christus germen Dei, Esa. 4. Zacha. 3. et 6. et alibi passim. Hypostasim eandem in nubis ratione comprobat, quod in lege passim dicitur Deum apparuisse, et præcessisse filios Israël in columna nubis per diem, et in columna ignis per noctem. Loco columnæ est dictio Hebraica עַמּוּד ammud, quæ stationem et consistentiam significat: a verbo עָמַד stetit, constitit. Inepte ibi dicitur columna et nihil ad rem ibi facit ratio columnæ. Sed apparebat tunc Deus in nubis et ignis consistentia, seu essentia. Substantia eadem erat nubis ignis et lucis: Non inquam creatæ et caliginosæ elementaris nubis, sed increatæ et superelementaris intus lucentis. Erat Deus in igne, et Deus ipse ignis.

Iam sequi dices, Si talis erat verbi hypostasis, siue substantia erat corporea, et diuisibilis. Non sequitur. Si in rebus corporeis est Deus, et res corporeas in se refert, non ob id sequitur, ipsum esse corporeum. Nam Deus ipse essentia sua est mens omniformis. Vt in anima tua sunt rerum corporearum et diuisibilium formæ, ita in Deo: in eo essentialiter, in te accidentaliter. Incorporeus in se Deus, et inperceptibilis, ratione mirabili nobis prolata, per verbum se exhibuit perceptibilem, et in verbo erat spiritus. Hoc non arguit

in Deo

in Deo corpus, ſed ineffabilem et omniformem mentis rationem. Ipſius intellectus eſt hæc mira potentia, vt in eo reluceat corporis ratio. Abſque diuiſione vel mutatione ſitas eſſe in Deo formas viſibiles, ſequens liber aperte docebit. Diuiſibilis non eſt Deus, nec diuiſibilis eſt verbi ſubſtantia, cum diuiſibile ſit corruptibile. Incorporeum vero inſtar imaginarii puncti nihil eſt in rerum natura, nec ex punctis illis poſſet quicquam conflari, vt docent phyſici. Angelorum ſubſtantia non eſt inſtar puncti, ſicut nec animarum. Subſtantia ipſa ſpiritus Dei, a qua angeli et animæ emanarunt, non erat inſtar puncti, ſed inſtar ſubſtantiæ flatus elementaris, et elementaris huius erat archetypa, in mente Diuina. In Dei ſubſtantia, quæ erat verbi et ſpiritus ſubſtantia, orbi exhibita, nec partes ſunt, nec partitio dici poteſt eo modo, quo in creaturis. In Dei ſubſtantia partes et partitiones, ſecundum diſpenſationis diſtributionem dicuntur. Diuiſit Deus de ſpritu, qui erat in Moſe, et dedit ſeptuaginta viris portiones ſuas. In miſſione quoque ſpiritus ſancti erant diſpertitæ linguæ ignis, et ſinguli portionem acceperunt. In hac ſpiritus partitione, cuiusque portio eſt Deus, vt ait ſcriptura, et diuiſio ſubſtantiam non deſtruit ſpiritus ſancti. Vt lux ſolis craſſior diſtribuitur, continuatione ad ſuum principium ſeruata, ita et lux Dei tenuior: at illa deſtruitur, hæc non deſtruitur. Quicquid eſt in mundo, ſi ad verbi et ſpiritus lucem conferatur, eſt craſſa materia, diuiſibilis et penetrabilis. Vſque ad diuiſionem animæ et ſpiritus penetrat lux illa, teſte Paulo. Ipſam angeli et animæ ſubſtantiam penetrat et implet lux Dei, ſicut lux ſolis aërem penetrat et implet. Ipſam quoque lucem ſolis penetrat et ſuſtinet intus lux illa Dei, omnes mundi formas penetrans, et ſuſtinens, vt forma formarum. De ſpiritu et

luce dicemus poſtea. Nunc ſat fuerit, ſi in verbo dicamus veram ſubſtantiam, hypoſtaſim viſibilem, quæ hominem referebat, vt ſequens liber ideam hanc ad viuum exprimet. Non ſolum erat in verbo idea hominis Chriſti, ſed ſubſtantiale ſemen generationis eius. Non diceretur homo ille eſſe vere filius Dei, ſi eum ſimpliciter in Maria creaſſet, non ſeruata generandi ratione de ſubſtantia patris. Subſtantia fuit ſeminis in verbo, ſubſtantia Dei nobis exhibita, et Deus per verbum quodam modo corporatus et humanatus, olim in figura, nunc in veritate. Ioannes euangeliſta ſe ſubſtantiam illam verbi manibus palpaſſe tradit. Paulus deitatem corporaliter ſitam eſſe in Chriſto docet. Priſci Theologi corporale verbum dixerunt modo corporali ſenſibile, tangibile, viſibile. Tangibile dices verbum incarnatum et palpabile, ſi in rebus aliis dicas, non palpari, nec tangi materiam puram, ſed eſſe potius tangibilem formam, et palpabilem figuram, aut totum ita formatum tangi et palpari. Nemo miretur, ſi cum Ioanne deitatem in Chriſto manibus tangi nos dicamus, cum et in aliis rebus eam pene palpari dicat Paulus, acto. 17. Nemo miretur, ſi nos dicamus, corporandum Dei verbum corporalem faciem olim habuiſſe, cum et ſpiritum ſanctum corporali ſpecie deſcendiſſe, teſtentur euangeliſtæ. Hoc Deo non eſt impoſſibile, qui verbum ſuum ita exhibere voluit Chriſtum generando. Corporali modo Deus apparere voluit, et potuit. Corporali ſpecie venit Deus, et rectus ſtetit ante Samuelem 1. Samu. 3. Modus eſt facilis, vt oſtendemus.

Ea ipſa verbi hypoſtaſis ex principio euangelii Ioannis declaratur ex eo quod dicitur, erat: et quia viſibilem eam fuiſſe docet. Videbat Ioannes eſſe iam olim Ieſum Chriſtum hominem, in nubibus cæli ſpeculatore Daniele venientem, quadrigam Ezechielis olim ducentem, inter myrtos Zachariæ equitantem, in ſolio Eſaiæ ſedentem, ac omni æuo

ni æuo præſidenten. Et cum eſſet hoc cogitantis et loquentis Dei artificium, dixit eſſe λογον. Erat ſermo referens, ſicut ſi ore tuo exſpiratus ſermo ideam hominis contineat, per quam omnia fiant. Orbi præſidebat olim Chriſtus in cuius perſona ſapientiam ita præſidentem inducit parabola Salomonis. Idipſum per dictionem Iah nobis declarat Dauid, iubens nos Chriſtum laudare in nomine eius, quod eſt יה Iah, id eſt exiſtens, eſſentia, hypoſtaſis. Exaltate inquit, equitantem per inhabitabilia, in Iah nomine eius pſal. 67. Et pſal. 101. populus qui creabitur, laudabit Iah. i. e. exiſtentem illum qui eſt, Chriſtum. Eandem hypoſtaſin docet ipſemet Chriſtus, dicens, Ego ſum, a principio ſum, in Deo exiſtentiam habens princeps æternus.

Vt autem gradus quoſdam manifeſtationis Dei, et gratiam Chriſti in hoc nobis factam intelligas, lector, cogita primo, Deum in ſe eſſe incomprehenſibilem, inimaginabilem, et nobis incommunicabilem, in infinitum omnia excedentem. Hinc de ipſo notitiam formare, aut eum videre nemo poteſt, niſi ille ſub ſpecie aliqua noſtræ capicitati perceptibili ſe nobis accommodet. Hinc iterum in ſpiritu noſtro eius communicationem non haberemus, niſi ille ſe inſtar ſpiritus noſtri modo quodam accommodaret, nobis intus perceptibili. Hic modus diuinus eſt ſpiritus ſanctus in nobis, de quo dicemus poſtea. Nunc priorem modum manifeſtationis, et viſionis Dei, ſolum perſequimur: qui fuit propoſita nobis quadam ſpecie diuina, vt iam multis oſtendimus, et indicat ipſe Chriſtus, Ioan. 5. 14. et alibi paſſim. Cogita ſecundo, Deum iuxta modum hunc ſe viſibili forma ipſi Adæ admodum familiariter manifeſtaſſe. Ob peccatum autem occultatus, ſe poſtea ſine viſione in hominum ſpiritus varie inſinuabat, miſericordiam ſemper exercens in homines, quibus ex innato deitatis halitu legem naturæ indiderat. Per ſermonem quoque ſe aliquan

do ma

do manifeſtabat, ac ſi ego vocem meam inter eos, qui me non vident, audiri facerem. Variis modis excitabat ad ſe Deus miſeram naturam, quæ a ſatana tenebatur captiua. Hoc modo eſt Deus tempore datæ legis toti populo per auditam vocem manifeſtatus. Eodem modo eſt multis poſt Adamum loquutus, vſque ad Abraham. In Abraham cæpit alius manifeſtatiõnis modus, per viſionem. genes. 15. poſt Adamum primo Abrahæ eſt viſus Deus et nemini ante ipſum; vt vel hinc colligas, eſſe inſigne donum viſionem illam. Hoc priuilegio donatus eſt primus patriarcha: et deinde poſteri eius, diuini prophetæ, qui ideo videntes dicti ſunt. Per viſionem eis paſſim loquebatur Deus, quibuſdam in ſomnio, quibuſdam facie ad faciem, ſe varie patefaciens. Semper tamen erat viſio velata, in qua erat vmbra quædam per angelum exhibita. Vltimo eſt nobis citra caliginem lucide manifeſtatus, et reuelata facie viſus. Verbum caro factum eſt, et vidimus gloriam eius. Vidimus gloriam Dei in facie Ieſu Chriſti. Vidimus Chriſtum, et in eo vidimus patrem. In eo vidimus lucem, Deum ipſum lucentem. Atque vtinam in hac viſione ita perſiſtamus, vt ad illam æternæ futuræ beatitudinis viſionem nos perducat hæc interna viſio, et glorificatio, illius futuræ gloriæ nos iam hic participes faciens, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.

De Tri

DE TRINITATE DIVINA LIBER QVARTVS,

Nomina Dei, eiuſque eſſentiam omniformem manifeſtans, et rerum omnium principia.

Viſo iam Chriſto, et viſo in eius facie patre Deo, non abs re fuerit hoc libro quarto, diuinorum nominum ſignificationem exponere, vt nos, qui Chriſtum Deum noſtrum profitemur, in eo diuinam manifeſtationem melius oſtendamus. Eſſentiam Dei omniformem nunc omnes cognoſcemus, veterum ſententiis concinne ſatis explicatam: rerumque principia in lucem proferemus, ſummis philoſophis hactenus incognita. Nomina deitatis inſigniora ſunt יהוה et אלהים. Et eſt Elohim pluralis numeri, quo nomine, vt communiore, eſt primo vocatus Deus. Nomen vero Iehovah, eſt magis Deo peculiare. Tam nomen Iehovah, quam Elohim, myſteria Chriſti in ſe ipſis continent. Iehovah in eſſentia Elohim in apparentia. Nomen illud Iehovah eſſentiam ſignificare plerique tradunt, alii potius generationem. Verum nos et ea, et alia eo nomine comprehendi dicimus, et eſſentiam potius: nec eſſentiam ſimpliciter, ſed eſſentiantem eſſentiam, ſeu eſſe facientem. Non eſt Deus inſtar puncti, ſed eſt ſubſtantiæ pelagus infinitum omnia eſſentians, omnia eſſe faciens, et omnium eſſentias ſuſtinens. Cabaliſtis ſua circa id nomen ſecreta relinquimus, hoc dicentes, quod, vt iod cum ſcheua puncto nobis indicat, eſt futurum piel, ſignificationis actiuæ, a radice הוה, ſeu potius והי, mutando iod in vau, et voces par-

Iehovah.

tias

uas in magnas, vt frequenter fit. Idque potius ibi fit, quia media habet punctum dages quanquam fit piel, cum non accipiatur ibi vau tanquam consonans, sed tanquam vocalis. Quia vocale erat vau, et sine aliqua corporis collisione, omnes illius nominis syllabæ erant Hebræis proferendæ, ideo nomen illud est eis ineffabile, nec proferri ita potest, nisi seorsum syllabas proferendo dicas, Ie ho vah. Sed siue eo modo, siue facta vau consonante, vt nos proferimus, dicas Iehovah, siue Ioua, constat esse nomen illud olim a multis prolatum. Imo rebus aliis est cum adiuncto aliquo nomen illud vulgo impositum, vt appareat genes. 22. et exo. 17. vbi locus vnus vocatus est Iehovah ireh, alter Iehova nissi. Ad idem Iere. 23. et 33. Iehovah zidkenu: et iudicum 6. Iehova salom, id est, Deus visio, Deus eleuatio, Deus iustitia, Deus pax, omnia per Christum. Secundum hanc ergo rationem futuri piel, exponitur Iehovah, id est essentiabit, esse faciet. Non solum est esse faciens Deus, sed et alium esse facientem faciens: quia pater omnifacientem filium esse fecit, et omnia essentiantem filium essentiauit, vt ipse filius sit essentiæ fons. Hanc esse veram illius vocis significationem, docemur nos authoritate ipsiusmet Iehovah, nomen suum exponentis exo. 6. Vbi, quia erat magna facturus, et potestatem id faciendi homini daturus, ideo ait nomen suum Iehova, quod est nomen tanta facientis, et alium facere facientis, non esse patribus cognitum, quamuis nomina El et Saddai fuerint eis cognita. Ego, inquit, visus sum ipsi Abrahæ Isaac et Iacob, in El Saddai, sed in nomine meo Iehoua non sum cognitus illis. Apparuerat antea Deus ipsis patribus, et se eis manifestauerat sub nomine El Saddai, genes. 17. 28. 35. et 48. semper eis dicens, Ego sum El Saddai. Ex quorum nominum significationibus hoc exodi loco colligitur, longe plura per nomen Iehovah importari. Nomen שַׁדַּי est

a radi

a radice, שׁדד, quæ ſignificat vaſtare; et nomen שׁדי eſt vaſtitas, vaſtatio. Hinc Saddai dicitur Deus, quaſi vaſtator, ſeu omnia vaſtare potens. Aperte hoc oſtenditur Eſa. 13. et Ioëlis 1. בשׁד משׁדי quaſi vaſtitas a vaſtante. Vbi noſter interpres pro vaſtante omnipotentem vertit. Similiter dicitur El, fortis. Vnde El Saddai fortis vaſtator. Sub quo nomine primum Abrahæ manifeſtatus eſt Deus, genes. 17. dicens, Ego ſum El Saddai. Quod ideo factum eſt, vt eſſet Abraham robuſtior in non timendo alios, et vt perfectius ambularet coram Deo, cogitans ſe ſemper præſentem eſſe fortiſſimo Deo. Velut hoſtibus eius iratus, talia ipſi Abrahæ protulit Deus, eum confortans, et ſubdens, Ambula coram me, et eſto perfectus. Ait vero nunc ad Moſen dicto cap. 6. Licet ego ſim patribus tuis manifeſtatus ſub nomine El Saddai, Licet nouerint me Sodomam et Gomorram vaſtaſſe: non tamen eis declaraui, me eſſe Iehovah, nondum plene nouerunt me eſſentiantem, ſeu eſſe facientem per alium, qui aliis miracula faciendi poteſtatem tribuo, vt ipſi Moſi nunc faciam contra Aegyptios. Ante Moſen nemini fuerat data poteſtas faciendi miracula, et ita nemini fuerat cognita ſignificatio nominis id de Deo importantis, quamuis nomen illud eſſet a patribus auditum. Non ſatis nouerunt patres, an Chriſtus eſſet Iehovah, cum tanta potentia omnia eſſentiandi: ſeu an Iehova eſſet Chriſtum, ita potentem eſſentiaturus. Præterea hoc eſſentiantis, ſeu eſſe facientis perfectum nomen, ex ipſa mundi geneſi declaratur, ex loco primo, in quo illa vox a ſpiritu ſancto cæpit proferri. Nam ſex diebus operis non eſt vocatus Deus illo nomine, ſicut nec Chriſtus in terris agens, donec requieuit in cælo. Generatione perfecta quieſcens Deus, creaturis eſſentiandi, faciendi, et generandi poteſtate data, tunc dictus eſt

Iehe

Iehóva esse faciens, seu essentians per alium. genes. 2. Ibi dicitur Deus essentias essentians, vt illæ iterum alias essentient. Ipse est omnis essentiæ fons, fons luminis, fons vitæ, pater spirituum, pater luminum. Cælestes spiritus ille essentiat, ab eo fluunt essentiales diuinitatis radii, et essentiales angeli, qui iterum eius essentiam in res alias effundunt. Deus ipse est in eis, et lux ipsa verbi in eis relucet. Ipse pater hanc essentiandi vim ita Christo totam tribuit, vt ille alias res omnes essentiet. Omnia per ipsum Christum, et in ipso sunt, et consistunt, vt docet Paulus. Ipse fert, portat, et sustinet omnia verbo virtutis suæ, Heb. 1. Omnia in ipso suam consistentiam habent, et cælestia et terrestria, Colos. 1. Deitatis Christi participes facti sunt angeli, et eam in lege referebant. Per angelos Deus lucem suam mittit, et hoc ipsum est ipsemet Deus: et Christus ipse est eius lucis dispensator, eam de substan a sua mittens, spiritum de substantia sua mittens, cui angeli ministrant. Per angelos spiritum ipse mittit, et hoc ipsum est ipsemet Deus. Semper ibi relucet essentia Dei, spiritus ipse Dei, diuinitas ipsa, lux ipsa Deus. Hac ratione dictus est Iehovah Zebaoth, id est, esse faciens ipsos exercitus, seu essentia militiarum. Omnes cælestes militias et exercitus essentiæ suæ splendore ipse Iehoua essentiat. Quanquam, inquit, sint innumerabiles infinitorum millium, et myriades myriadum, ipse tamen Iehoua est in eis omnibus psal. 67. et Daniel. 7. Hinc est quod diuinitatis nomen semper inest nominibus angelorum, quia eius essentia est in eis. Ea ipsa Dei vniuersalis, et omniformis essentia, homines et res alias omnes essentiat: eius spiritus est nobis ab initio insitus, et postea iterum in nos copiosus effusus. Habet itaque Deus infinitorum millium essentias, et infinitorum millium naturas, non metaphysice diuisus, sed modis ineffabilibus. Vnde concludimus oppositum eorum, quæ trinitarii sophistæ docent. Nam ipsi

meta

metaphyſicas tres res inuiſibiles in vna eſſentia et natura ponunt, quaſi in vno puncto tria puncta. Nos contra vnam ſolam rem eſſe dicimus, et habere infinitorum millium eſſentias, et infinitorum millium naturas. Non ſolum innumerabilis eſt Deus ratione rerum, quibus communicatur, ſed et ratione modorum ipſius deitatis. Modi diuini ſunt in rebus ineffabiles, in ipſo Deo ab æterno præformati. Vt fert tamen fragilitas hominis, eos modos hic aliqualiter explicabimus.

Vnicus eſt modus diuinus inſignis, et principium aliorum. Hic eſt modus plenitudinis ſubſtantiæ, modus diuinus ſine menſura, in ſolo corpore et ſpiritu Ieſu Chriſti. Modus duplex, vnde et duæ dicuntur perſonæ. Modus eſt apparitionis in verbo, et modus communicationis in ſpiritu, modus corporalis, et modus ſpiritualis. Modus vterque ſubſtantialis, alias res eſſentians, in corpore et ſpiritu, fons omnis vitæ, omnis lucis, et ſpiritus. Hæc eſt de rebus æterna Dei cogitatio, et ad eum modum exhibitio: hinc alii omnes modi, vt a ſtipite rami, a radice ſurculi, a vite palmites. Eſt modus alius diuinus ſecundum menſuram dati ſpiritus, vt in nobis, et alius in angelis: iterum alius ſpiritus innatus alius per gratiam ſuper additus, et vterque multiplex, ſubdiuiſione quadam per Chriſtum facta. Vltimus modus eſt in ſingulis rebus iuxta proprias ideas ſpecificas, et indiuiduales. Hic eſt omnium poſtremus, eſt tamen in rebus diuinitas aliqua. Prædicti ſunt in nobis diuinitatis modi ſecundum præſentem ſtatum, alii multiplices et ſublimiores poſt reſurrectionem futuri, quos non attingimus.

Ad præſens vero iuxta poſtremum, qui nunc eſt, in ſingulis rebus modum, eſſentiam Dei ſimpliciter enarrantes hoc dicimus, quod rerum omnium eſſentia eſt ipſe Deus. Deus ipſe eſt comprehenſio, et continentia rerum omnium. Ipſe Deus

fuſtinet nos et portat nos, Eſa. 46. et 63. Ipſe viuificat omnia 1. Timot. 6. In ipſo viuimus, mouemur et ſumus, acto. 17. Omnia in ipſo conſiſtunt. Colos. 1. Omnia ex ipſo per ipſum et in ipſo. Omnia ſunt in ipſo, ipſe dat eſſe rebus, et ſingulis formis ipſum eſſe formale. In eſſentia ſua rerum omnium ideas continens, eſt veluti pars formalis omnium, peculiari præſertim in nobis ratione, ob quam nos dicimur participes diuinæ naturæ. Ipſe eſt pars noſtra, et pars ſpiritus noſtri, vt non per agrorum terrenam, ſed cæleſtem ac diuinam poſſeſſionem, nos merito dicamus: Dominus pars mea, et portio mea pſal. 15. et 72. per Chriſtum eſt nobis deciſa veluti portio ſpiritus diuini, et de plenitudine eius nos omnes accepimus, vt olim in figura eſt aliis deciſa, portio ſpiritus Moſis. In reliquis vero creaturis, non per donum ſpiritus, ſed generali alia ratione dicitur eſſe Deus. Ita ipſe eſſentialiter omnia ſuſtentat, vt creatura quæuis, ab ea ſuſtentatione deſtituta, in nihilum redeat, ſicut eſt de nihilo. Hoc ipſum veteres Hebræi, et philoſophi docuerunt. Ex Hebræis hoc citat rabbi Moſes Aegyptius. lib. 1. perplexorum, capite 68. dicens, ineſſe creatoris eſſe omne quod eſt; ipſumque omnia ineſſe, iuuare et ſuſtentare, per eum modum, qui vocatur ſplendor, ſeu lux quædam ſecundaria. Id ipſum Aben Ezra in geneſim docet, et reliqui omnes cum prophetis ipſis. In eandem ſententiam veteres omnes philoſophi conueniunt, quos hic audire non erit ineptum.

Ex Pythagora, Anaxagora, et aliis antiquioribus, a Zoroaſtre, et Trismegiſto doctis, citat Plato in Parmenide, Cratylo, et Phædone, vnum quid primum eſſe, et in vno omnia contineri, ac conſiſtere. Ipſumque vnum et ſolum per ſe eſſe pulcrum et bonum, nec alia pulcra et bona, niſi eius participatione dici: ac tanto pulcriora, quanto ei propius accedunt. Ipſum vero vnum eſſe mum

di

di ψυχωσιν animationem, esse νουν mentem quandam, omnes in se ipsa mundi naturas ἔχουσαν continentem, vt in eo omnia consistant, et διακοσμουσαν exornantem, vnde et κοσμος hic mundus dicitur. Deum vocat Socrates in Cratylo φυσεχην, essentiam naturæ, eo quod φυσιν naturam ipsam ὀχει, et ἔχει vehit et continet. Naturali ordine omnes motus ad vnum primum motorem, omnes naturæ ad vnam naturam, omnes vitæ ad vnam primam vitam reducuntur, per quam et in qua omnia alia viuunt et mouentur. Deum ipsum, prisci omnes dixere ex chao omnia illustrasse, et ex eo materias veluti confusas educendo, formas indidisse visibiles et lucidas, instar pulcritudinis suæ. Ipse pulcher et bonus, lucem primam sibi similem fecit pulcram, et bonam, deinde reliqua pulcra, et bona, vt habet littera geneseos. Dictio enim טוב thob pulcrum et bonum ibi significat. Ex antiquissimis citant Iamblichus, Macrobius, et Philo, mentem illam esse matrem formarum rerum formales ideas in se continere, et suæ deitatis symbola rebus indere, scilicet spiritum et lucem. Nam lucem illam in se continet, qua res omnes format, et spiritum illum, quem rebus inspirat. Idipsum docuerat Zoroaster in Oraculis sapientiæ, quæ dicta sunt μαγικα λογια Apollinis oraculum a Porphyrio citatum lib. 10. de laudibus Philosophiæ, aperte testatur, Deum ipsum esse rerum omnium formam et animam et spiritum: nec ab angelis comprehendi, nisi ratione qua se ille visibilem statuit. Inscriptio sapientiæ deæ apud Aegyptios hæc erat, vt in Iside citat Plutarchus, ac etiam Proclus. Ego sum omne quod fuit, quod est, quod futurum est: velum meum nemo mortalium hactenus reuelauit. Sapientia est vere omnia in se continens. Deus est id totum quod vides, et id totum quod non vides, vt ait Seneca, et citat Lactantius. Ad idem Plotinus in libro de prouidentia. Mentem æternam

ait, in qua omnia consistunt, eamque immotam cuncta moliri, omnium naturas continere, cuius hic mundus est vmbra et imago. Trismegistus veteris philosophiæ pater in Pimandri sermone sacro ita cecinit, Omnium natura est Deus, omnium gloria et principium, et in quo omnis natura consistit. Ad Tatium ait, Deum vnum esse omnia, et esse veluti multicorporeum: quia nihil est in corporibus, quod ipse non sit. Et paulo post ait, Deus est principium, conplexus, et continentia rerum omnium: est ipsum esse omnium. Et in libro, Quod in solo Deo sit pulchrum et bonum, Omnia quæ sunt, inquit, sunt in Deo, et ab eo pendent. Ibidem ait, Deum esse omnia, et Deum omnia facientem sibi omnia assimilare, sicut omne agens assimilat sibi passum. In Asclepio, Deum ait esse omnia in omnibus, et omniformes species. Verbum Dei esse ait archetypum mundum, archetypum lumen, et archetypum animæ. In rebus omnibus ait fulgere imaginem quandam Dei. Vnde in Pimandri hymno cecinit, Sanctus est Deus, cuius imago est omnis natura. Ad Tatium filium, ait, nihil esse in rerum natura, quod non aliquam præ se ferat diuinitatis imaginem. Vndique nostris oculis obseruatur seque obiicit et inculcat Dei omniformis imago, quæ ipsa est in omnibus lucis imago. Idem docet Paulus acto. 17. Deum pene in singulis rebus palpari, cum sit singulis rebus insitus. Ex Arato citat, nos esse progeniem diuinam, et genus quoddam Dei cum Pythagora: quia deitatis semina in nobis ipsis habemus, vere nobis innata, vt est ab origine nobis innatus spiritus diuinitatis. Ibidem ait apostolus, quod nos in Deo ipso viuimus, mouemur, et sumus. In eo spiramus, vita, et halitus noster in ipso est, et ab ipso pendet. Vnde Iouem prisci aërem esse dixerunt: aut esse in aëre ipso, in quo viuimus: quia est in aëre halitus diuinus viuificans. Aratum citat Paulus de Ioue loquentem, qui et Iouis dixit esse omnia

mnia plena. Iupiter eſt quodcunque vides quocunque moueris. Iouem illi dixerunt, ex antiqua traditione Hebræorum, Deum Ioua appellantium. Ioua indeclinabile, inflexione quadam eſt verſum in Iouem, Ioua autem eſt dictum pro יהוה Iehóva, cum ſcheua in capite non profertur, et aſpirationis prolatio omittitur, vt in ea lingua paſſim fit. De ſpiritu vero loquens Triſmegiſtus ad Aſclepium, ſpiritum Dei ait implere omnia, viuificare omnia: et quod mundus nutrit corpora, et ſpiritus ille nutrit ac ſuſtinet animas. Sermone tertio ait, ſpiritum hunc qui omnia viuificat, a ſancto fonte proficiſci. Animam ait continuationem ad ſuum principium ſeruare, et dependentiam, ſicut a ſuo fonte dependent lux et calor. Non aliud ſenſit Dauid cum ait retrahente Deo ſpiritum ſuum animas deficere, pſal. 103. Deum item eſſe animam mundi, Platonici omnes affirmant et ſpiritum vniuerſi omnia ſuſtinere, ac viuificare. Sed de hac vniuerſali eſſentia, et rerum omnium ideis, paulo poſt plura dicemus, ſi de voce Elohim quædam præmiſerimus.

Vt autem de nomine Elohim certiora tradamus, videndum nobis eſt, quid in Deo apparuerit, vt nomen Elohim conforme ſit inde ſequutum. Hebræorum antiquiores in Breſchit rabbaa, ſeu in geneſi magna, fuiſſe hæc ab initio mundi tradunt, Meſſiam, ſolium gloriæ Dei, ciuitatem Ieruſalem, hortum paradiſi, ſpiritus iuſtorum, legem, et Iſraëlem ſeptem hæc. Vere eſt ab initio, cum ipſo Meſſia, ille ab Eſaia viſus thronus deitatis, ſiue ſolium maieſtatis excelſæ. Eſa. 6. Id nobis oſtenditur Deut. 33. Iere. 17. pſal. 92. et 102. vbi ſemper dicitur ſolium, et ſedes Dei ab initio conſtans. Idipſum eſt locus ſanctificationis noſtræ ab initio paratus, vt ibi ait Ieremias. Idipſum eſt hortus cæleſtis paradiſi et ciuitas Ieruſalem cæleſtis. Ab initio eſt nobis regnum paratum, vt ait Chriſtus, ſicut ab initio eſt ignis ille pæ-

Elohim.

narum, quo ſunt mali puniendi Mat. 20. et 25. et Eſa. 30. Aduerte, In quo ſenſu Hebræi dixerunt, Meſſiam ab initio eſſe. Non trinitariorum ſophiſtarum more, ſed quia eius perſona, et forma viſibilis, erat in Deo ſubſiſtens. Hinc rabbi Ijzhac Arama ſuper Geneſim dixit, Antequam crearetur ſol, ſubſiſtens erat nomen Meſſiæ, eratque iam ſedens in ſolio Dei. Vtinam hunc ſenſum tenerent noſtri ſophiſtæ. Legem etiam ab initio eſſe in dextra Dei, probant Hebræi ex loco illo Deut. 33. et quia dicitur ſcripta digito Dei, et in libro Dei: atque ita deſuper in terras delata. Iſraëlem quoque ab initio eſſe contendunt, quia dicitur ille populus ſeculi, ſeu populus æternus, et ab initio conſtitutus, Eſa. 44. et in Deo ſculptus. Eſa. 49. Eodem modo terreſtrem illam Ieruſalem ab initio conditam probant ex 4. reg. 19. Eſa. 37. 49. et pſal. 86. Sed quia illa fuerunt vmbra alterius veritatis; quia nos ſumus Chriſto ſubſtantialiter per ſpiritum æternum inſiti, verius nos dicimus, Chriſti participes eſſe modo peculiari in eo ab æterno. Horum in Chriſto regenitorum Spiritus ſunt in Chriſto ſubſtantialiter, in libro gloriæ deſcripti. Aeternitatem hi habent, ſeu participationem æternitatis ſpiritus Chriſti, cum ſpiritus illius ſubſtantialem habeant portionem, ſeu ſubſtantialem halitum. Ad hunc modum decuit, ſolium illud Chriſti regale ſuis ab æterno electis ornari, et aſſociari. Huc extenditur quod apoſtolis ait Chriſtus, Vos ab initio mecum eſtis, Nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis, Vos eſtis populus ſeculi, in Deo ſculpti, Sedes veſtræ ſunt ab initio. Non diceretur fuiſſe olim cæleſtis ciuitas, niſi eſſent in ciuitate ciues. Ecce quanta eſt vis æternitatis Chriſti et, quanta æternæ illius deitatis ſit in nobis communicatio, ſecundum ſpeciales formas et ſpiritus. Non ſolum vero ſpiritus iuſtorum, ſed et aliorum hominum et rerum

rerum omnium lucidæ formæ ſunt ab æterno in Deo, vt de ideis mox dicemus. Peculiarius vero electi, in ipſo Chriſto prædeſtinati, qui ſunt numero duodecies centum quadraginta quatuor millies millia millium, apoc. 21. Quibus totidem ſunt ab æterno paratæ ſedes, manſiones, et ſuus cuique in Deo ſpiritus præparatus. In Deo quoque realiter erant ab initio, et circa illud maieſtatis ſolium videbantur, cherubim et ſeraphim, et ſingularum prouinciarum cum ſuis thronis cæleſtes poteſtates, principes, et gubernatores, vt cum Daniele ait Paulus. Spirituum quoque adſtantium, et angelorum miniſtrantium innumeræ legionum myriades, vt ait Daniel. Hæc in Deo vidit Ezechiel cap. 1. et 10. vbi dicit ſe vidiſſe viſiones Deorum. Similia fere vidit Micheas 3. reg. vltim. et Dauid 2. reg. 22. Vox verborum Dei audiebatur, vt vox caſtrorum teſte ibidem Ezechiele, et vt vox multitudinis, teſte Daniele. cap. 10. Hæc tanta maieſtas multitudinis numero viſa, et audita in qua relucebant ſplendores facierum Chriſti, vt habet Hebraiſmus, ſplendores facierum ab angelis exhibiti, facies variæ cherubim et ſeraphim, tot ibi micantibus oculis et deitatis formis. Hæc inquam, tam multa in cælis viſa et audita ab Adamo, Abrahamo, et aliis ſpeculatoribus aliter nominari non debuerunt, quam Elohim dii, Adonim domini, Adonai domini mei. Hanc pluralitatem in Deo vidit, et notauit Iacob, dicens, reuelatos ſibi eſſe Deos genes. 35. Et Abraham ait, peregrinari me fecerunt dii, genes. 20. Ex his iam apparet, quod Elohim in ſe plura continebat. Elohim re ipſa erat Deus, forma ipſa erat Chriſtus cum angelorum multiplici miniſterio. In ſumma, Elohim, eſt habens diuinitates, ceu ſpecioſas formas: eſt dii diui, ſeu vultus Deorum. Primum tribuebatur id nomen Deo, deinde aliis illuſtres formas

oſtendentibus. Quando angeli in miniſterium mittebantur, induebant perſonam diuinam, atque ita dicebantur Dii, ſub perſona tamen Chriſti.

Circa nomen hoc trinitarii mire hallucinantur. Nam de illis tribus rebus aiunt eam vocem dii prædicari, quaſi illæ ſint tres dii, quod ipſimet negant. An erant tres illi dii, qui peregrinari fecerunt ipſum Abraham, et viſi ſunt ipſi Iacob? Si fatentur, tres eſſe, et eſſe Deos, ſequitur tres eſſe Deos. Iudæi item tres illas res in Deo nunquam conceſſuri, vt hanc pluralitatis in Deo rationem ſubterfugerent, linguæ conſuetudini illam vocis pluralitatem tribuerunt, nullum aliud hic admittentes myſterium. Sed ſi verum Meſſiam agnoſcant, clarum in voce Elohim eſſe Dei et Chriſti et angelorum myſterium agnoſcent, tota lege comprobatum. Nam illa pluralitatis conſuetudo non temere cæpit, nec oriri in lingua ſancta potuit, ſine myſterio. Eo magis quia paſſim adiunguntur aliæ voces pluralis numeri, vt locis citatis, Dii peregrinari fecerunt, Dii apparuerunt. Dii ſancti dicuntur Ioſue 24. Dii viuentes, dii viui, Iere. 10. et 23. Dii iudices, pſal. 57. Et 2. Samu. 7. ierunt dii ad redimendum, id eſt, cæleſtes poteſtates, Deus Chriſtus et angeli. Nunc vero cum Chriſtus ſolus, illam totam, et ſuam, et patris, et angelorum maieſtatem in ſe contineat, vt ipſemet teſtatur Lucæ 9. merito ille dicitur nunc Elohim, habens diuinitates omnes.

An autem nomen Iehova Chriſto tribuatur, poteſt dubitari. Non dubium enim, quin in lege Angelus vocaretur Iehovah. Ergo multo fortius ipſe Chriſtus: cum præcipue ſit in figura Chriſti nomen illud angelo tributum. Sicut olim idem erat Elohim et Iehova, quia Deus erat verbum, ita et nunc, quia ad priſtinam illam gloriam eſt Chriſtus glorificatus. In terris tamen agenti Chriſto nomen illud non eſt a prophetis tributum: et ipſemet Chriſtus

ſtus deitatem Elohim ſibi tribuebat. At nunc ipſe eſt verus Iehovah, qui omnia eſſe facit, omnia ſuſtinet, et ſuis miracula faciendi poteſtatem tribuit. Ipſe eſt fons lucis omnia formantis, et mentibus noſtris ideas rerum infundentis: cum eſſent olim rerum ideæ in ipſa Dei ſapientia, quæ nunc eſt Chriſtus ipſe.

Ideæ ſeu formæ omnium in Deo.

Quia vero in idearum ſermonem pluries incidimus, et quia ad vberiorem cognitionem Chriſti, imo ad vberiorem eſſentiæ Dei et nominum eius declarationem, earum cognitio facit, de ipſis nunc eſt nobis aliquid dicendum. Ab æterno erant in Deo rerum omnium imagines, ſeu repræſentationes, in ſapientia ipſa, in verbo ipſo Dei, vt in archetypo mundo vere lucentes. Nam Deus in ſeipſo, in lumine ſuo omnia videbat, rerum omnium ideas, velut in ſpeculo lucentes ſibi inſitas habens. Hæc fuit de ſapientia Dei ab origine mundi recepta doctrina, ſacris litteris prodita, quam ex maiorum traditione, Chaldæi et Aegyptii Græcos docuerunt. Ex ſacris hoc docuerunt, Iob, Moſes, Dauid, Salomon et alii. Id ipſum docuerunt Zoroaſter et Triſmegiſtus, a quibus ab Orphæo ad Platonem Græci omnes didicerunt, maxime a Triſmegiſto. Is tam in Pimandro, quam in Aſclepio rerum omnium lucidas formas, in primo illo mundo exemplari verbo Dei contineri docuit. Ac primum illum mundi architectum inſitam quandam habuiſſe ſapientiam, plenam ideis originibuſque rerum.

Quæ verba de eadem ſapientia in ipſo Deo ſcripta, qua Deus ſingulas res aſpicit, ſub omni cælo videt, et ſingula diſponit, antea docuerat Iob. cap. 28. De eadem ſapientia res omnes ab initio apud Deum delineante, vide apud Salomonem prouer. 8. Eodem modo de ipſa loquitur Baruch cap. 3. et latius Ieſus Sirach, ſiue Eccleſiaſticus et liber ſapientiæ: vbi ſapientia dicitur ſpiritus vnus et multiplex, omnia continens. Omnium artifex docetur eſſe ſapientia, inſtar architecti ideam futuræ

domus in se prius continentis. Sapientia ipsa ait dicto ca. 8. Ego coram Deo eram multitudo, et eram delectationes singulis diebus. Multitudo idearum, delectationibus ipsis singula producens. Sapientia erat omne quod fuit, quod est, quod futurum est. Ea ipsa erat λογος, erat ratio mirifica, in qua omnia visibiliter relucebant. Hic ipse Dei sermo est eius sapientia, et ea ipsa lux faciei Christi est nobis lux intellectus, et rerum omnium idea. Est sermo Dei visibilis et audibilis, in sensu simul et intellectu. Ex sermone nostro nunc hanc, nunc illam ideam auditus concipit, sicut oculus ex visione. At sermo Dei omnia simul continet, quæ videntur et audiuntur, et intelliguntur. Imo et quæ aliis sensibus percipiuntur. Verbum ipsum Dei priscis dicebatur mundus omniformis, mundus archetypus, mundus intellectualis. Trismegistus post sermones ad Aesculapium et Tatium filium, a mente docetur, in Deo esse mundum omniformem, ad cuius similitudinem est factus hic inferior mundus: et in Deo esse mundi ideam, quæ formas per singula corpora exprimit: qua ratione omnia in Deo sunt et continentur. Orphæus essentiam Dei esse dixit omniformem, omnes in se formas habentem. Quod hac ratione nobis ostenditur. Nam ille omnium formas sustinet et ita sustinendo, eas in se ipso videt, in sua luce apparentes. Quas apparentias nos vocamus ideas. Alia item ratione, quia Deus ipse rerum species et ideas mentibus hominum indit. Ad imaginem enim Dei species rerum concipit homo. Quam rem citato loco ita familiariter docet mens Trismegistum. Contemplare, inquit, te ipsum multa intelligentem: deinde contemplare Deum omnes in se ipso intelligentias habentem. Nisi enim te ita Deo assimilaberis, Deum non intelliges. Nam simile a suo simili cognoscitur. In Deo ergo sunt rerum species et ideæ, si in nobis sunt, et nos assimilamur Deo. Seneca ad Lucilium

cilium ait, Exemplaria rerum omnium Deus intra se habet, numeros et modos: plenus est figuris, quas Plato ideas appellat immutabiles.

Sed ne longius de hac re probationes petamus, ex sacris litteris hæc omnia satis probantur, cognita nobis per Christum ipsa lucis Dei proprietate, qui omnia apparere, et lucere facit. Singulorum vita lucens erat in verbo Ioan. 1. In mente Dei erant rerum creandarum ideæ, antequam res ipsæ crearentur. Species rerum cognoscebat Deus, et eas in sua luce secum discernebat, dicens, Producat terra animalia secundum species suas, et germinet terra plantas secundum species suas. Ad eundem modum, nos domum, vrbem, aut res alias facturi, ideas mente concipimus: quæ ipsæ sunt a luce Dei, seu instar lucis Dei. Hæc ratio Timæum Locrum, Archytam, et Platonem maxime mouit. Cogitamus nos de rebus, communicata nobis diuina sapientia, quæ vt ait Philo, est in nobis emanatio quædam claritatis Dei, candor lucis æternæ, et speculum sine macula, in imagine nobis omnia referens, Sapi. 7. Iesus quoque filius Sirach, euolutis maiorum libris, quod nec paruæ, nec contemnendæ doctrinæ fuisse ait, sapientiam quandam in Deo docet, in qua velut in lumine suo Deus ipse vidit, et dinumerauit creata omnia, omnes pluuiæ guttas, et omnem arenam maris: et sapientia eadem nobis infusa, rerum claram cognitionem nobis dari. Manifesta est hæc Hebræorum traditio. Ex lege probat ideas Philo in allegoria legum, exponens illud Mosis ad Deum, Dele me de libro tuo. Vbi ita ait, Librum vocat Moses verbum Dei, in quo descriptæ, et impressæ sunt omnium rerum existentiæ. Ad idem pulcre facit psal. 138. qui est Hebræis. 139. vbi ita ad Deum ait Dauid propheta. In libro tuo hæc omnia scripta erant, cum adhuc nullum eorum extaret. Cogita quid illud sit, in libro Dei esse scripta omnia antequam sint. Et psal. 55. migrationes meas numerasti, in libro tuo omnia sunt. Et psal. 49. ait ipse deus, Omnia

cogno

cognoui, et vniuerſitas agri mecum eſt. Apud vniuerſorum regem omnia ſemper eſſe, ex veteribus ſcribit Plato ad Dionyſium. Ioannes in Apocalypſi docet, eſſe libros Dei aperiendos, in quibus ſcripta ſunt omnia, vt de ſingulis iuxta ſcripturam illam iudicetur. Ingens profecto idearum et ſcripturarum liber. Idipſum de ideis ſenſerunt primi eccleſiæ diſcipuli. Irenæus fuiſſe ait in Deo rerum omnium præformationes, Deum in ſe ipſo omnia præformaſſe, exemplum et figurationem omnium a ſe ipſo accepiſſe, lib. 2. cap. 3. et 21. Et lib. 4. cap 37. ait, Deum a ſe ipſo accepiſſe ſubſtantiam creaturarum, exemplum factorum, et figuram in mundo ornamentorum. Verbum Dei ibi ait habere velut lineamenta rerum. Tertullianus aduerſus Praxeam ait, ante creationem mundi in ipſa Dei ſapientia fuiſſe omnia ſecundum rationes ſuas diſpoſita et facta: ſolum hoc eis defuiſſe, vt coram in materia cognoſcerentur, et tenerentur. Similia de ſapientia, rerum omnium ſpecies continente, retulit contra Hermogenem, Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. et 5. de ideis ſermonem probans, ideam definit eſſe λογον θεοῦ verbum Dei. Eſſe ait regionem Dei captu difficilem, quam appellauit Plato χώραν ἰδεῶν regionem idearum, a Moſe ipſo doctus, eſſe eum locum, qui omnia et vniuerſa continet. Mentem Dei ait eſſe locum idearum, ob idque hominem ideas contemplantem effici fere Deum: quemadmodum animæ ſeparatæ ſunt dii viſibiles, cum diuinis formis, ſeu ideis conuerſantes. In oratione ad gentes. Nos ait ab initio eſſe, in Deo ipſo genitos, quoniam in verbo erant omnia. Nimirum igitur, ſi verbum genitum dicat, nos ibi quodam modo genitos dicens. Perſonali ſimilitudine dicebatur ibi generatio. In eandem ſententiam lib. 7. Stromatum. Ante omnia quæ ſunt genita, inquit, eſt verbum patris maxime principale, magiſter eorum qui ſunt in ipſo formati. Origenes in cantica canticorum,

rum, homilia tertia, in cæleſtibus fuiſſe ait omnium exemplaria, vt ſicut Deus hominem ad imaginem ſuam fecit, ita et alias creaturas, ad alias cæleſtes imagines: fuiſſeque viſibilia hæc omnia mundi in Deo antea inuiſibiliter, Heb. 11. Homilia in cap. 1. Ioannis. Vitam, lucem, et ſpeciem omnium, ait fuiſſe in verbo quemadmodum in ſemine ſunt ſpecies futuræ. Ecce veram doctrinam, primis Chriſtianis notam, ſicut veteribus Hebræis, et ſummis philoſophis. Quin et Auguſtinus ipſe lib. 83. quæſtionum, quæſt. 46. et pleriſque locis librorum de ciuitate Dei, ideam ait eſſe λογον, mentis rationem, imaginationem. Atque ita erat in Deo vere λογος idealis ratio, imago repræſentans.

Hanc præterea idearum in Deo rationem probat viſio Ezechielis Cap. 1. et 10. Nam erant ibi rotæ plenæ oculis viuentibus, et videntibus, ſicut et animalia, et variæ facies in eis relucebant. Tametſi quatuor tantum facies myſterii ratione ibi viderit propheta, tamen et reliqua omnia in Deo ſemper relucent. Ipſe Deus eſt plenus oculis, quibus contemplatur omnia, quæ ſunt, fuerunt, et erunt, ſibi omnia præſentia. Oculi ſunt infiniti, et fontes infiniti, in vna Dei eſſentia. Imo iuxta vim Hebraicæ dictionis, ipſi oculi Dei ſunt fontes viui, in quibus omnia viſa vt in ſpeculo referuntur, qui in omnia influunt et in quibus omnia conſiſtunt. Hic eſt liber ſcripturæ Dei, continens ipſas rerum exiſtentias, vſque ad capillos capitis, vt ait Chriſtus. Sed viſionem illam Ezechielis obiter declaremus, quia male hactenus intelligitur. Eſt ibi iguea quadriga, ab aquilone ad exurendam ciuitatem, et Iudæos in Babylonem celeriter deuoluendos, a Deo per Chriſtum miſſa, vt exponitur cap. 10. et 43. Eos in Babylonem cum impetu et afflictione deuoluendos indicat iratus Deus: idque per igneos currus, partim ab hominibus, partim a bobus, partim a leonibus et aquilis actos. Vario genere afflictionis indicantur affligendi,

gendi, ab hominibus, a iumentis, a feris, et auibus. Rotæ ipſæ ibi vocantur deuolutiones, ſeu tranſmigrationes, ad tranſmigrandum illum populum miſſæ. Vox audiebatur, vt vaſtatorum, vox caſtrorum. Erant ea omnia plena oculis, diligenter intuentibus, ne quis captiuandorum euaderet. Fulgorem clarum emittebant, ne noctu fugiens deliteſceret rex ipſe Zedechias, aut ſuorum aliquis. Rotæ cum animalibus ſe quoquouerſum celeriter mouebant, ne quis poſſet via aliqua fugere. Irati Dei erat terribilis viſio contra impios, ſicut in Antichriſti ſectatores oſtenditur iratus Deus viſione ſimili, apoc. 4. Reliquis autem ſibi gloriam dantibus eſt placatus, et eos angelica quadriga in cælum euehit. Sunt ibi quoque animalia plena oculis, diligenter intuentibus electos Chriſti, ne quis eorum pereat. Imo ab omni nocumento hominum, beſtiarum, auium, et ferarum nos ea animalia cuſtodiunt. Oculi illi omnes ſunt ſemper in Chriſto, in quibus omnia refulgent, ſed peculiarius electi, in peculiari vitæ libro deſcripti, et in peculiari regno reguantes.

Aliis item rationibus hæc exemplaris in Deo ratio probatur. Nam ſi ad exemplaris alicuius imaginem fecit Deus microcoſmum, iam erat in Deo exemplar. In microcoſmo autem continentur omnia, quæ ſunt in toto vniuerſo: ergo vniuerſi erat in Deo exemplar. Imo ipſum vnum hominis exemplar omnia continebat, ſicut omnia in Chriſto conſiſtunt, et ſicut in vna anima eſt multarum rerum exemplar. Item quando Deus res aliquas facere iubebat, earum expreſſam formam; in ſe ipſo viſibilem oſtendebat, Exo. 25. Num. 8. Ezech. 40. et 1. paralip. 28. In ipſa Dei luce hæc omnia radiare videbantur, quando ſe ipſum Deus aperiebat, aut modo aliquo proferebat. Non eſt hoc difficile, ſed eſt Deo naturale et proprium, ratione lucis omnia ad viuum referentis. Ad gloriam

Chriſti

Christi fuerunt hæc, et reliqua omnia, in verbi Dei luce figurata. Cum præsertim nullæ aliæ sint in Deo, nec in Christo ipso notitiæ. Aduersarios hic lubens rogarem, An in anima Christi putent nunc esse notitias illas, quas ipsi qualitates vocant? In futura beatitudine nullæ aliæ erunt nobis qualitates, seu notitiæ, quam ipsa charitas Dei, res ipsas in propriis formis ad viuum nobis referens. Hoc enim eius lucis est maxime proprium. Hæc ratio est efficax, si bene cogites, si bene intelligas, qualiter angeli in Deo futura videant, sine laruis aliis inter Deum et angelos ponendis. Ita angelos in verbo videre concedunt omnes theologi, atque ita in verbo esse rerum ideas. In Deo vidit Samuel, dictus videns, ea quæ Saul de præteritis quærebat, et ea quæ ei in futurum euentura erant. 1. Samu. 9. et 10. Vidit in Deo Micheas ea quæ erant in bello futura, dispergendum Israëlem et interficiendum Achab. 3. reg. vlt. In visionibus Dei, in spiritu et in ipso Deo, vidit Ezechiel, in Babylone existens, ea omnia, quæ fiebant in Ierusalem, Ezech. 8. In visione Dei vidit Balaam ea, quæ erant nouissimis temporibus futura, Num. 24. Ad idem Iere. 1. Ezech. 1. Amos. 1. et alibi passim. Nam prophetæ, ob id videntes dicti, in se ipsis in spiritu, in Deo futura videbant, in eius luce apparentia: idque aliquando interna, aliquando externa visione, vt declarat ipse Deus, Num. 12. Lux hæc tam late diffunditur, vt notitiæ ipsæ, quas nos intellectu concipimus, sint quædam lucis scintillæ, et radiantes imagines, mentem ipsam lustrantes, et instar lucis diuinæ omnia nobis referentes. Nam sine luce nec formari, nec repræsentari nec videri quicquam potest.

Aliud hic vide oculatum testimonium, quod lucis ideas euidentissime probat. Species illæ visibiles, a re quauis in speculum missæ, et deinde in oculum reflexæ, sunt quædam lucis scintillæ, præ se ferentes ipsam formam et rei ipsius imaginem in spe-

in ſpeculo viſam. Magno Dei artificio res non ita corporalis, continet in ſe lucidam imaginem, formam, et effigiem rei corporalis: vt eſt in ipſa vere incorporali luce Dei, in qua omnes res mundi relucent. Non ſunt in Deo membra corporea, ſed veluti radii rerum omnium corporales formas referentes, vt in ſpeculo referuntur. Abſque reali Dei partitione, aut diuiſione ſunt in immenſitate lucis eius infiniti radii, infinitis modis relucentes. Imo hæc tota radiorum, et repræſentationum ſpecularis ratio, deſuper habet originem.

Vt autem familiari exemplo percipias, qualiter in ipſo Deo poſſit aliquis res futuras videre, eſt tibi hæc ſimilitudo notanda. Si tu, poſtquam rei alicuius notitiam formaſti, te iterum, ſupra illam notitiam intus reflectas, velut in ſpeculo mentis tuæ, diceris rem illam etiam abſentem vel mortuam videre: eo ſcilicet quia lux illa mentis tuæ naturalem rei imaginem in ſe continet, ſicut et lucis ſpecies illa, in ſpeculo reflexa. Naturalem inquam imaginem, et naturalem cognationem, vt ex naturali, et ſubſtantiali rerum ipſarum forma mox intelliges. Eam ipſam rerum imaginem et ideam continet lux ipſa verbi diuini, in cuius luce nos videmus lucem, vt ait propheta. Ea ipſa verbi lux Triſmegiſto dicitur archetypa lux, et archetypus animæ, idque rectiſſime. Quia non poſſet eſſe in anima noſtra lux aliqua, imaginem rerum continens, niſi inſtar illius exemplaris lucis, a qua et animæ ipſæ emanarunt, ideam habentes illius corporis, quod erant formaturæ. Non ſolum vero animæ ipſæ, ſed et rerum aliarum ſubſtantiales formæ ideam totius continent, quam ad ſpeculum mittunt, exemplarem illam primam lucem imitantes, in qua hæc omnia relucebant, et perpetuo relucent. Si cui daretur, palam videre ipſam Dei eſſentiam, aut totum ipſum Chriſti ſplendorem, videret in eo omnia, quæ ſunt, fuerunt et erunt, omnia in eo formaliter relucentia. Sed

tia. Sed hoc nec angelis datur, nisi in parte, et instar notitiæ reflexæ, quæ in solo Christo est directa. Ad hunc modum potest vnus angelus plura in Deo, quam alter videre, et alterum de futuris instruere, vt ex Danielis et Ioannis visionibus apparet.

Ex his omnibus sequitur, In ideis tam diuinis quam humanis, non solum esse exemplares, sed substantiales formas: cum in ideis sit naturalis referendi et consistendi ratio, et cum forma substantiali naturalis cognatio. Non solum in luce omnia repræsentantur, sed et in luce omnia consistunt. Verbum illud, in quo omnia consistunt, lux est. Io. 1. et Colos. 1. In se ipso Deus omnia videns sustinet et per singulorum ideas sustinet, vt post Trismegistum et Anaxagoram docet Plato. Hinc Plotinus, et Proclus Platonis interpretes, non solum exemplares, sed essentiales formas in diuinis ideis ponunt, a quibus creata omnia pendent. In ipsa luce Dei sunt originales rerum vires, deinde in luce creata et elementis. Ipsa lux creata, velut primæ lucis simillima propago, et seminarium, continet rerum formales proprietates, et virtutes ipsis substantialibus formis insitas. In anima quoque est seminarium symbolum a luce. Eiusdem lucis et ideæ ratione continet semen quoduis, quandam nascituræ rei formalem proprietatem: sicut verbum Dei, quod erat Christi semen, eius in se formalem rationem continebat, ac rerum omnium seminales vires. Id ipsum est primum elementum, primum semen, a quo in elementa et semina omnia vis disseminatur. Hinc ait Trismegistus in Pimandro, Voluntas Dei verbum continens, pulcrumque in se intuita mundum, ad ipsius exemplar elementa naturæ, et reliqua omnia, sui ipsius elementis, vitalibusque seminibus exornauit. Non possent tales plantæ, et talia animalia, cum suis formis, tam inuariabili via ex tam exiguis illis seminibus ita specifice prodire nisi esset in eis

præexiſtens diuina quædam idealis, ac formalis ratio. Non poſſet anima, ſui in ſeipſum conuerſione veritatem generare, niſi eſſet ei innatum diuinum veritatis ſeminarium. Ergo et in anima, et in rebus aliis eſt inſitum quoddam lucis ſeminarium, a ſubſtantiali illo verbi ſemine, in quo erat lux et vita omnium. Verbum ipſum Dei, quod erat ſemen generationis Chriſti, ſui ſymbolo quodam, quaſi ſemen in terram iactum, omnia generat et germinare facit, ſpiritu et luce omnia viuificans. Admiranda eſt omnium analogia, ad vnicum verbi ſemen. Sicut generantia omnia prius in ſe ipſis ſemen concipiunt, quam ad fœtum extra ſe mittant: ita erat in Deo ſemen verbi priuſquam in Maria filius conciperetur. Argumentum hoc efficax eſt, cum ipſa Chriſti generatio ſit aliorum generationum omnium ſpecimen et prototypus. Deductionem a priori, a cauſſa ad effectum fecit ipſa prima cauſa, tametſi nos a poſteriori, velut a ſenſibilibus, ab effectu ad cauſam reducamus. Hæc fuit eius prior deductio: Quod, ſicut in Deo fuit prius ſemen generationis, quam eſſet factus realis filius Dei, ita in aliis generationibus hunc ordinem ſeruari voluit creator. Vere fuit in Deo ſubſtantiale ſemen Chriſti, et in eo rerum omnium ſeminales rationes, et exemplares formæ. Subſtantiales ipſæ rerum formæ ſunt a luce creata, et formale ſymbolum habent lucis increatæ. Quemadmodum in luce omnia conſiſtunt, corporalia et ſpiritualia, Ita in luce omnia externe videntur, et in luce intellectus omnia interne concipiuntur. Quod et de luce creata verum eſt, iuxta ſuam analogiam, et ſecundariam rationem. Hinc pulcre dictum eſt a Platone in Timæo, Notitias ipſas, ſiue rationes intellectus, cognationem quandam naturalem habere cum rebus ipſis, quas exprimunt. Eſt vero ea lucis cognatio, formas rerum a luce eſſe docens. Hæc eſt naturalis

cogna

cognationis ratio, et naturalis imaginis. Formæ rerum ſunt a luce, a qua imagines ipſæ in ſeculo apparentes, et in oculum vſque ad animam miſſæ, ſunt eiuſdem formalis lucis radii ad ipſum intellectum, qui etiam lux eſt, per medium lucidum penetrantes, et ibi lucidam ipſam externæ rei imaginem imprimentes: quæ imago rem ipſam naturaliter refert, ob naturale et formale lucis ſymbolum cognationem et participationem. Lux illa mentis tuæ, qua me intus vides, cognationem habet cum forma hac mea a te viſa. Et hæc mea forma ſtigma ſuum in animam tuam impreſſit. Lux eſt, quæ cum corporalibus ſpiritualia connectit, omnia in ſe continens, et palam exhibens ipſis oculis intuenda. Imagines in anima ſitæ, ſunt natura lucidæ, naturalem lucis cognationem habentes cum externis formis, cum externa luce, et cum eſſentiali ipſa animæ luce. Et ea ipſa eſſentialis animæ lux habet earum imaginum originale ſeminarium, ex ſymbolo deitatis, et verbi lucis, in qua eſt omnium exemplaris imago. Hinc imagines illæ in anima ſitæ, ſe ipſas ipſi animæ naturaliter repræſentant, quotiens anima ſe ſuper ipſas reflectit, nec noua alia notitia eſt opus. Imo ex propria ipſius animæ et adueniente luce vna lux conflatur, vt in aliis paſſim lumen cum lumine coit. Separatio quoque fieri poteſt, ſeu alterius deſtructio, altero manente, vt in rebus aliis forma deſtruitur manente materia. Quamquam imagines ipſi animæ aduenientes mutentur, mens tamen eadem permanet, ſeu prima ipſa animæ ſubſtantia. Res temporales, vt ait Parmenides, ſunt æternarum participes idearum, per quas reſeruntur: eis tamen mutatis mens diuina non mutatur. Non magis eſt hoc difficile, quam in Chriſto naturam humanam eſſe vnum cum diuina, et humanam olim tranſmutari, eadem ſemper diuina manente. Imo ex eo ipſo quod formarum et corporum huius mundi eſt tam fluxilis tranſmutatio, vt nunquam in eodem eſſe permaneant,

colligit Timæus, ſuper ea quæ mancum, et per partes ſuum eſſe imperfectum habent, eſſe oportere alia, quæ in integro et puro eſſe permaneant: et ſecundum ea perfecta debere hæc imperfecta indicari. Hinc paradoxon illud Platonicum ſequitur, Corpora non vere eſſe et in corporibus veritatem non eſſe. Si hoc eſſe Socratem dicas, antequam finem orationis facias, hoc quod demonſtraſti, iam non eſt, et eſſe deſiit: ergo hoc tunc non eſt, quando tu eſſe Socratem profers: Veritas item in corporibus non eſt: mutaretur enim corporibus mutatis. Eſt ergo in ſola mentis idea veritas, et ſolus Deus veritas. Illud quoque Timæi ſequitur, Mundum intelligibilem eſſe ſemper, fieri nunquam: mundum vero ſenſibilem fieri ſemper, eſſe nunquam. Nullum enim tempus datur, in quo dicere poſſis, Hic mundus eſt. Nam antequam finem orationis facias, mundus mutatus eſt. Vanitas ergo vanitatum hic mundus eſt, et res, quæ non eſt: ac alterius rei exiſtentis, ſcilicet intelligibilis mundi ſimulacrum et vmbra. In re autem, quæ non eſt, veritas nulla eſt. In hoc ergo mundo veritas nulla eſt, et qui veritatem habet, non eſt de hoc mundo, ſi qua vero in rebus his videtur eſſe veritas, eſt potius veritatis ſimulacrum et vmbra tranſiens. Nam veritas eſt, naturæ cuiuſuis conſtans, et immaculata puritas. Hæc eſt veritas in re, res ipſa, quæ eſt. Alia eſt veritas in ſermone, veritas in mente, conformitas ad rem, quæ eſt. Veritas eſt ſermo Dei æternus, cum æternis exemplaribus, ac rerum omnium rationibus. Vtroque modo Chriſtus veritas eſt.

Ex dictis hoc quoque ſequitur, eſſe ideam in idea, velut rotam in rota, oculum in oculo, lucem in luce. Vna huius hominis idea infinitas in Deo ideas continet, velut vnus lucis radius infinitas ſcintillas, quibus Deus omnia, quæ huius hominis ſunt, ab æterno conſiderat, ſeſſionem, ſtationem, accubitum, motus omnes et partes omnes vſque ad capillos ca

los capitis. Quæ omnia ita in Deo considerans Dauid admirabilem esse dixit huius rei speculationem, supra captum hominis, dicto psal. 138. Deo autem id non esse difficile, hæc sola ratio conuincit. Nam si in anima nostra sunt singulæ partium, mutationum, et actionum huius hominis ideæ potentialiter, et per diuersa tempora actualiter: quare non dicemus, esse eas omnes in Deo semper actualiter? Eo magis, quia non sunt in Deo res distinctæ, sed in eius luce relucent facies infinitis modis infinitæ, entia omnia. Et singula in ea ipsa lucis idea consistunt, in qua relucent, omnia Deo præsentia, et ei insita.

Hæc de exemplaribus susius tractaui, vt sine aliqua Dei mutatione factum intelligas, lector, quod in essentia eius ab æterno reluceret, primum Christi exemplar, caput et princeps omnium, exemplar viuens, et fons omnis vitæ. Insignis ille erat, et primus diuinitatis modus substantialis, intelligens, viuens, et vitam rebus influens. Eo ordine, quo nunc sunt omnia in Deo, erant ante creationem naturaliter ordinata. Solus ille princeps filius hæres, cuius solius est ex Deo generatio. Non solum erat ordine primus in Deo Christus, sed et Christum solum Deus substantialiter exhibuit, in eo solo se manifestauit, eum solum ita vt proposuerat, ex seipso generans, cum omni deitatis plenitudine inde ad alios effluente. Omnibus modis, quibus tu cogitare potes, esse in hoc Christi corpore omnem plenitudinem deitatis, eisdem est tibi illa deitas olim seorsim consideranda, cum eadem hominis forma viuens: et eam dic, esse Iesum Christum, qui fuit olim in forma Dei. Sicut in anima tua sunt rerum aliarum ideæ: ita erat olim sapientia in Deo, velut anima Christi, rerum omnium ideas continens. In Christo erat vita, et in eo aliarum rerum vita relucebat. Ioan. 1. In Deo erat prima Christi relucentia, sola princeps omnium: deinde reliqua, per ipsam, in ipsa, et ex ipsa, secunda-

rio modo, ſuis ordinibus dependentia. Sapientiam hanc dicimus principem, ac mundi præſidem, quam in creatione manifeſtauit Deus, verbum viſibile angelis et hominibus exhibens, ac per illam ſui exhibitionem omnia creans. Per deitatem, quæ eſt nunc in re quauis, poteſt Deus nunc nouum mundum creare, et per illam hypoſtatice apparere, quanto magis per deitatem Chriſti? Si de ſeipſo Deus accepit figuram, et ſubſtantiam omnium creaturarum, vt nuper citauimus, quanto magis accepit figuram et ſubſtantiam Chriſti? Sine ſui mutatione ſe poteſt hic nobis Deus viſibilem exhibere, et palpabilem, in quauis forma: cum ille in ſe ipſo formas omnes, et corpora omnia eſſentialiter contineat. Illam tamen Chriſti formam ab æterno cogitans primam conſtituit, vitæ ſcaturiginem, quam in creatione, et incarnatione patefecit, myſterium magnum. Cogitatio illa Dei erat huius filii generatio. Nonerat tunc realis filius, a patre diſtinctus, ſed erat naturalis ſcientia Dei, vitam iam agens. Vt ſpeculo naturalis eſt rei propoſitæ relucentia, ita ratio illa Dei erat naturalis relucentia, ipſum Chriſtum naturaliter referens, et eſſentialiter continens. Hoc proprium lucis eſt, non ſolum ideam naturaliter exprimere, ſed formam ſubſtantialem eſſentialiter continere. Si credere potes, quod Deus ex ſe ipſo hominem generet, credere poteris, ex Deo eſſe ab æterno ſubſtantiam et formam rei, quæ generatur. Quis negabit hanc primariam formam in Deo, qui ſecundarias alias in eo concedit?

Principia rerum naturalium.

Nondum ſatis gloriam eſſentiæ Chriſti et lucis eius explicuimus, niſi et principia rerum naturalium ex ipſo deducamus et ipſum eſſe omnium principium oſtendamus. Ad quam rem eſt repetendum quod diximus. Verbum illud, in quo omnia conſiſtunt, eſſe lucem, lucis eiuſdem ratione omnia in Chriſto conſiſtere, eius virtute omnia portari et

ſuſt

ſuſtineri Ioan. 1. Colos. 1. et Hebr. 1. Hæc per analogiam ad increatam lucem conueniunt quoque creatæ. Deus formans lucem in luce eſſe voluit formam et vim alia formandi. Si ergo omnia per lucem conſiſtunt, et lux eſt quod dat eſſe rei, lux eſt forma rei. Præterea, Terrea illa materia dicitur thou et bohu, informis et inconſpicua, quia nondum facta particeps lucis, Genes. 1. Vnde iterum concludis, eſſe formam a luce. Non ſolum formæ et exiſtentiæ rerum ſunt a luce, ſed et animæ et ſpiritus: quoniam lux eſt vita hominum et vita ſpiritus. Lux eſt rerum omnium huius mundi et alterius mundi pulcherrima. In ea ipſa lucis idea res quæuis conſiſtit, in qua relucet. Lux ſola et cæleſtia, et terreſtria, et ſpiritualia, et corporalia, informat et transformat: et ab ea eſt tota hæc mundi forma et ornatus. Lucidas formas rebus indidit creator, ne eſſent amplius ſub informi illo et tenebroſo chao. In omnibus generabilibus et corruptibilibus acceſſus ſolis ad nos eſt cauſa generationis, receſſus, cauſa corruptionis. Solaris radius elementa ita contemperat, vt vna reluceńs formæ perfectio conſpiciatur. Non poſſet res aliqua ex ſe ipſa, lucis formam et naturalem illam imaginem in ſpeculum vel oculum mittere, niſi in ſe ipſa lucem formaliter contineret. Magna eſt huius rationis vis, ſi bene cogites. Omnium rerum lux eſt forma viſibilis. Omne quod apparet, lux eſt, Ephes. 5. Lux ipſa terream materiam et aqueam in ſplendentes lapides, lucidas margaritas, et alia per lucem formaliter omnia viſa, varie transformat. In regeneratione eſt lux, ſpiritum noſtrum informat, et transformat, vt et corpora noſtra in finali reſurrectione lux ſubſtantialiter transformabit. Quæ ratio ſimilitudinem arguit regenerationis cum generatione, vt vtraque ſit ſubſtantialiter a luce. Similitudo quoque Chriſti id efficaciter probat. Nam corpus ipſum Chriſti eſt luce verbi Dei in generatione ſubſtantialiter informatum, et in reſurrectione ſubſtantialiter transformatum: ſicut in monte viſa eſt Chriſti transformatio per lucem facta. Si hoc nouiſſet Ariſtoteles, intelligere tunc

potuiſſet, formale principium rerum naturalium eſſe lucem: et ſpecies diuinas eſſe in rebus, vt priora principia. Principia rerum omnium ſunt in Deo, in Chriſto ipſo, qui eſt alpha et ω. Intelligere hic potuiſſet Ariſtoteles lucem in ſpirituali ſubſtantia eſſe animæ ἐνδελεχειαν, actum, ſeu agitationem continuam, et viuificantem energiam: quoniam lux eſt vita hominum, vita ſpiritus noſtri tam in generatione, quam in regeneratione. Forma ignis eſt lux: forma aquæ eſt ſplendor, aëri quoque inſitus. Solaris corporis forma eſt lux ipſa, vnde et alia formam accipiunt. Forma corporis Chriſti glorioſi eſt lux diuina nobis quoque communicanda Philip. 3. Sed Ariſtoteli et ſophiſtis omnibus, quibus ignota eſt verbi et ſpiritus Dei lux et ignota Chriſti generatio, ignota eſt etiam rerum aliarum propagatio. Nam per analogiam ad Chriſtum omnia propagantur, generantur, et producuntur. In ſemine Chriſti erant elementa ſeminis noſtri, vita noſtra, et ſpiritus noſter. Ipſi lucido Dei verbo inerat, et ineſt ſpiritus vita et forma rerum aliarum. Omnia per lucem conſtiterunt, et ſine luce extitit nihil. Non eſt aliqua creatura, quæ creatorem non referat, et in qua non reluceat creatoris lux: id quod etiam nouit Iob. cap. 25. Et Triſmegiſtus ad Tatium filium ait: Cum per Deum ipſum cuncta clareſcant, per omnia rurſus atque in omnibus ipſe relucet. Et poſtea: Deus lux ita omnia fabricauit, vt eum in omnibus fulgentem cernamus. Ex vetuſtiſſima Phœnicum ſententia citat Iulianus in libro de ſole, Lucem hanc eſſe veram endelechiam et actum purum, inſtar diuinæ intelligentiæ per cuncta porrectum, qui deitatem ipſam in omnibus manifeſtat. Hanc ſuam lucem perpetuo voluit Chriſtus eſſe noſtris oculis conſpicuam, vt in omnibus ipſum ibi lucentem cernamus. Nam eſt lux hæc propagatio quædam lucis verbi Dei, ei inſita, eius ſymbolum in rebus ſeruans, vt vnum cum ea faciens. Viuificam

ab ea

ab ea prima luce vim accipit hæc Soli communicata lux. Ea ipsa solis lux varie dispensatur, sicut lux Christi. Orphæus et reliqui veteres verbum Dei vocarunt φανητα apparentem Deum, qui ex infinito primus apparuit. Quod nomen est postea soli quoque tributum. In inmensitate Dei apparuit primus Christus, sicut in medio creatæ lucis apparet sol.

Varietas formarum est a luce varie commixta. Ex luce diuina et animæ acquisito splendore fit vna lux, vnde sunt spirituales in nobis formæ. Ex luce solis, et elementis innato splendore, fit vna lux, vnde sunt corporum formæ. Superiorum quoque elementorum substantia cum ipsa terra facit vnam rebus materiam. Hæc sunt rerum naturalium principia, generationis et corruptionis principia. Calidum, et frigidum in rebus agunt, sed a luce et splendore deducuntur. Lucem intelligo solarem calfacientem, et splendorem aqueum infrigidantem, qui in astris quibusdam concretus infrigidandi vim auget. Sicut a mediocri solis luce est vitalis calor, ita a Luna Saturno, et quibusdam aliis astris, ac cæli partibus, est passim humida putredo et frigida mors: sicut a Marte est exuperans quidam feruor. Alia est claritas solis, alia claritas lunæ: alius est ignis, alius aquæ splendor. Hæc ita in luce disposuit ille mundi architectus Christus, qui ipse est primum principium, in quo omnia consistunt, cælestia et terrestria, corporalia et spiritualia. Ipse elementorum materias creauit, et eis mixtis lucidas formas substantialiter indidit, de thesauris suis lucem ipsam educens.

Ex dictis primo infertur. Nihil nunc amplius sine subiecto creari, sed virtute lucis fieri rerum ex rebus propagationes formales generationes et corruptiones, Formamque ipsam in lucis et elementorum symmetria sitam, a lucis, et elementorum actione substantialiter produci, ac elementa ipsa vi

cælestis lucis misceri et contemperari. Omnes ergo actiones et transmutationes, a luce fiunt principaliter, tam in corporalibus, quam in spiritualibus, tam in Christo, quam in nobis. In spiritualibus energia omnis est a luce, lux spiritualis omnia essentians illustrat, et luci est potestas dæmones fugandi, qui tenebrosi tenebras amant, et lucem odiunt. Lucem ait Pimander esse in mente diuina primam speciem infinito imperio prævalentem. In corporalibus quoque lux est omnium substantialis forma seu formarum origo, in omnibus principaliter activa: caliditatem producens, maxime efficacem et activam, siccitatem maxime tenacem et passiuam. Frigiditas quoque et humiditas a luce sunt, seu a creato aquæ splendore etiam astris communicato. Colores a luce sunt in his inferioribus, vt a luce in iride repræsentatur. Aquæ ablutione res dealbari videmus. Albedinem videmus esse aliquando in corpore frigido, esseque aquæ splendorem concretione quadam auctum, vt in niue et grandine: aliquando in calido, quasi ex integra adustione relictum ignis candorem, vt in calce et cinere. Lucis extinctione, seu suffocatione generatur nigredo, vt in fuligine, carbone, pice. Per quem violatæ lucis modum, in peccato, et dæmone ipso, est nigredo seu obscuritas contracta. Simili ratione est de aliis coloribus iudicandum: qui omnes in ipsa rei substantia continentur, sicut et ipsa lucis forma. Formæ ipsius pars quædam sunt colores licet mutentur, sicut partes mutantur et elementa, tam in anima, quam in corpore. Caliditas et frigiditas, humiditas, et siccitas, substantiæ sunt Hippocrati, et totius compositionem intrant. Substantiæ sunt formales, sicut et colores, tametsi quando accidunt, accidentia dicantur. Materiæ insunt, et cum priore forma vnam formam faciunt.

Secundo sequitur, Deum in principio, vere ex nihilo et sine præsupposita materia, creasse duplex cælum

vni

vnicam terram, et lucem, vt habet littera geneſeos. Reliqua omnia creata poſtea dicuntur, Colos. 1. et apoc. 10. quia ſunt vere, de non eſſe ad eſſe producta. Non tamen ſunt creata prima illa creatione ex nihilo et ſine præexiſtente materia. Vere eſt tunc aqua creata. Ex aqua vero ſunt cæli, ex aqua per euaporationem eſt aër. Ex aëre tandem cocta materia et luce eſt ipſe ignis, qui et aëre fouetur. Imo flamma ipſa eſt aër accenſus. Luminaria die quarto non creauit Deus, ſed fecit ex concreta cæli materia. Nam facere verbum ibi eſt עשה, quod Hebræis non ſignificat ex nihilo facere, ſed adaptare, et ex præexiſtente materia formare, vt ibi notant rabbi Salomon, rabbi Abraham, et reliqui omnes. Ad eundem modum, vt ait pſalmiſta, ſunt facti cæli, ſeu cæleſtes orbium diſtinctiones, ait Iob capite triceſimo ſeptimo extendendo factos eſſe cælos fortes, vt ſpeculum fuſum. Septem vltra ſtellatum cælum ſunt planetarum orbes, ſeptem corporalis mundi gubernatores, quorum diſpoſitio a quibuſdam ſiniſtre dicitur fatum. Sed huius rei non meminit Moſes, ne rudis populus in eorum gubernatorum idololatriam incideret, aut fati neceſſitatem crederet.

Tertio ſequitur, Thaletem illum Mileſium, qui Moſis et Triſmegiſti doctrinam in Syria et Aegypto didicit, et primus omnium apud Græcos naturalia docuit, non male dixiſſe, ex aqua eſſe omnia: cum terra de ſe ſit inepta, et quia forma terræ eſt ab aqua. Ex aqua eſſe cælum, præclare docet Petrus ex Moſe. Cælum, inquit, olim ac terra erat ex aqua, et per aquam conſiſtens verbo Dei. 2. Pet. 3. Id ipſum docet aqueus ſplendor ipſi lunæ et reliquis communicatus. Docet hoc Hebraicæ dictionis etymologia. Nam cælum Hebraice dicitur שמים idem quod aquæ. Ex aqua eſſe factum firmamentum, Hebræis eſt indubitatum. Ex aquis ſpiritu euaporatis fecit

Deus rem

Deus rem extenſam, aëream. Extendendo fecit Deus cælum, vt ait Dauid, idque ex aqua, et eius fundamentum eſt aqua, pſal. 103. Ex eo fundamento tota cæli latitudo eſt producta, et in eo ſita. Hinc fundamenta cæli concuti dicuntur, quando procelloſum quid euenit. 2. Samu. 22. et Iob. 26. Extenſione factum eſſe cælum, docet Eſaias cap. 40. et Ieremias capit. 50. Hebraica vox רקיע rakija expanſionem ſeu extenſionem ſignificat. Expanſione enim, ſeu extenſione quadam, ex aqua fit aër. Illam aëream expanſionem vocauit Deus cælum, iubens eam diuidere aquas ab aquis, aquas pluuias ab aquis terræ adiacentibus. Aquæ ſupra cælos ſunt aquæ vaporales, in nubibus ſupra montes ſuſpenſæ, quod et pſalmiſta docet citato pſal. 103. Aqua itaque quamuis reſpectu terræ ſit veluti forma, ſuperioribus tamen elementis ſuppeditat materiam, et ab eis vice verſa, formalem vim accipit.

Quarto iam conſtat, eſſe prius factam terram, quam cælum. Ob dignitatem præmittit Moſes cælum, genes. 1. Alio loco terram præmittit inquiens, Cum faceret Deus terram et cælos genes. 2. Ex primo item capite ibi conſtat, eſſe poſt terram factum firmamentum, quod eſt ipſum cælum. Centrum eſt natura prius, quam circumferentia. Hebræi ita docent, Deum primo terram fundaſſe, inſtar facientis circulum, qui centro firmato circumferentiam deinde metitur, vt ait Salomon prouer. 8. In eam ſententiam pſal. 101. ad Deum ait Dauid, Tu prius terram fundaſti, et opera manuum tuarum ſunt cæli. Prouer. 3. ait Salomon, Dominus ſapientia fundauit terram et cælos prudentia condidit. Capite 48. apud Eſaiam ait Deus, Manus mea fundauit terram, et dextera mea menſurauit cælos. Vbi terra ſemper præmittitur, et fundamentum ponitur. Si ex aqua factum eſt cælum, iam ſequitur, aquam eſſe cælo priorem, ac perinde terram, quæ cum aqua eſt eodem momento creata.

Quin

Quinto sequitur expositio eius, quod Paulus dixit esse tertium cælum diuinum. Duplex est cælum creatum, et tertium increatum. In principio creauit Deus duos cælos, vt indicat dualis numeri vox שמים Duos cælos ad literam accipimus aëreum et aqueum. Ad sensum demonstrat Moses hos duos cælos, aëreum firmamentum, et aquarum regionem. Nihil ibi de angelis loquitur. Quia tamen eo loco angelorum creatio continetur, potest cælum aliqua ratione dici cælum angelorum, chorus angelorum: qui sunt cælestis seu ætherea substantia, in qua thronus Dei, sedes Dei, cherubim, et seraphim. Ita cælum secundum apud Clementem exponit Petrus, cælum primum vocans hoc quod apparet, simul aëreum et aqueum. In eandem sententiam cælum docet Christus aperiri, quando descendunt angeli, qui dicuntur militia cælestis. In hoc cælo facta est pax, adueniente Christo: et ab eo cadit satan, sicut fulgur. Siue ergo cælum dicas id totum sursum visum firmamentum, siue angelorum coronam, vtrunque est cælum multiplex. Omnia creata, etiam angeli includuntur nominibus cælorum et terræ: cum præcipue creaturæ omnes sunt cælestes aut terrestres. Hoc item indicat articulus את qui ex prima et vltima litteris, quasi α. et ω. est articulus totius comprehensiuus, addita adhuc he, littera demonstratiua. Quasi dixisset, In principio creauit Deus totos hos cælos, et totam hanc terram, et quicquid eis comprehenditur. Ita creationem omnium exponit ipse Deus exo. 20. Hinc cap. 2. geneseos exercitus angelorum comprehenduntur, in creatione duorum cælorum, sicut et psal. 32. Verbo domini cæli facti sunt, et spiritu oris eius omnis exercitus eorum. Vere ibi indicantur duo cæli, præter angelos, qui sunt ornamenta cæli, vt ait Iob. cap. 26. Quia vero angeli sunt exercitus cælestes, et ornamenta cæli, nomen cæli accipiunt. Ob id etiam, quod sunt substantia quædam similis aëreæ cælesti: atque simul

crea

creati per ſpirationem illam Dei, vt citatis locis colligitur. Tertium vero, vltra hæc omnia eſt cælum diuinitatis, lux inacceſſa, quam pater inhabitat, quod dicitur cælum cælorum. In hoc tertium cælum raptus eſt Paulus. Hoc cælum inhabitat Chriſtus, et ab eo ſplendorem accipiunt angeli longe inferiores, qui hoc tantum vident, quod eis per Chriſtum datur. Hoc luminoſum et igneum cælum eſt verbi fulgor, rerum exemplar vniuerſale, deitas ipſa per Chriſtum facta acceſſibilis: ſicut inuiſibilis in ſe Deus eſt per Chriſtum factus viſibilis etiam angelis. 1. Timot. 3. Sub velamine videbant angeli Deum, vt docet Eſaias cap. 6. Adhuc ſupereſt alius viſionis abſolutiſſimus modus poſt finalem reſurrectionem, quando videbimus Deum, ſicuti eſt, in abditiſſima illa luce, nemini vnquam viſa, nec angelis ipſis, nec beatis animis, ſed ſoli Chriſto. Adhuc ſunt nobiſcum magis beandi boni angeli, ſicut mali magis puniendi. Sed quia hæc præſentem ſtatum, ac omnem mentem humanam excedunt, ad ea, quæ per Chriſtum ſunt iam præſtita, redeamus. Deum in verbo cogitemus, et cælum ipſum quod intra nos eſt. Hoc cælum ad nos adduxit Chriſtus, in eo nos reges faciens, vt in cæleſtibus regnemus. Hinc regnum cælorum paſſim dicitur. Hoc tertium eſt vere igneum cælum, alii duo aërei et aquei, cum ignis aliqua participatione. Tertii cæli in creatione non meminit Moſes, ſicut nec ipſius ignis, magna myſterii ratione. Tertii cæli, magna emphaſi meminit Paulus, de tantis arcanis loquens. Ignis, in creatione non meminit Moſes, tum quia alia elementa cum ipſa luce ad rerum propagationem ſufficiebant: tum quia potentia quadam ibi eſt ignis, vbi eſt eius materia et lux. Aliam rationem adiungemus, vbi de Adæ peccato dicemus, ad quod ſequuta eſt ignis vltio. Eſt et alia ratio, Quod regenerationem Chriſti, et ignem eius verum animales Iudæi non nouerunt: ſed erat a Chriſto in

ſto in terram mittendus ignis, qui veterem illum mundum innouaret. Hac eadem ratione Moſes tertii cæli non meminit. Tertium cælum non habet peculiarem locum, intra nos eſt et inſtar ignis omnia penetrat. Eius tertii cæli typus eſt ignis hic, qui peculiarem non habet locum, vt alia elementa. Locus eius eſt vbi pabulum habet, ſine quo ſubſiſtere nequit. Inter alia elementa eſt ignis, vt in ea agens, ea purificet, et in cælum ſurſum erigat, ob vim cæleſtis lucis in aërea leui ſubſtantia. Ignis omnia innouat, purificat, et transformat, coinquinari nequit, ſemper purus exiſtens.

Sexto ex prædictis infertur, aquam aërem et ignem habere cæleſtem aliam materiam, diſtinctam a terrea materia. Hoc inter Hebræos olim docuit rabbi Eliezer maior. Poſt quem rabbi Moſes Agyptius ait, eſſe ſecretum de ſecretis, arcanum arcanorum legis, quod ſciri fecerunt maiores ſapientum Iſraël. Idipſum ego multis rationibus nunc oſtendam: quia eſt res philoſophis omnibus ignota, et cognitioni Chriſti coniuncta. Primo quod alia ſit cæleſtium, alia terreſtrium materia. Probat ipſa mundi creatio, et perpetua cæli a terra diſtinctio. Seorſim eſt ibi a Deo creata materia terræ, et ſeorſim materia aquæ, et a materia aquæ eſt aër et cælum totum. Secundo id probat aperte ipſa Chriſti generatio, infinitam inter ea elementa diſtinctionem oſtendens. Nam ſunt in Chriſto ſuperiora tria elementa de ſubſtantia patris. Sicut paternum noſtrum ſemen eſt aqueum, aëreo et igneo ſpiritu plenum: ita in Chriſto nubes illa oraculi Dei, velut aquea, aërea et ignea, fuit ros naturalis genituræ Chriſti, nihil in ſe terreum continens. In ſumma, nihil in fœtibus eſt a patre terreum, ſed a matre, vt poſtea latius oſtendemus. Tertio id probat vis Hebraicæ dictionis שמים nam ab aqua dicuntur cæli. Cæli autem nihil habent

bent terreum, ergo nec aqua. Quarto id probant citatæ aliæ ſcripturæ, quæ ſubſtantiam cæli aqueam eſſe docent, non terream. Quinto eam elementorum differentiam probant, quæ de cæleſti ex tribus elementis generatione, in libris de baptiſmo dicemus. Nam in baptiſmo ex aqua ſpiritu et igne denuo generamur. Matth. 3. Lucæ 3. et Ioan. 3. vt per ea efficiamur cæleſtes, qui antea eramus terreni, ex terra nati. Sexto idipſum probant, quæ de anima dicemus, in qua ſunt ſuperiora tria elementa. Septimo id probatur ex ratione trium cælorum, inſtar trium elementorum ſecluſa ſemper terra. Octauo quia ſpiritus ſanctus, ſicut et cælum, per ſuperiora tria elementa in ſcripturis ſignificatur, nunquam autem per terram, quæ cælo et ſpiritui eſt ſemper contraria, ſicut terreſtria cæleſtibus, et carnalia ſpiritualibus ſemper aduerſantur. Nono, quia aqua pura poteſt in vaporem et aëreum ſpiritum tota abire, quaſi in cælum ſurſum. Terra vero nunquam, ſed in cinerem reuertitur, et perpetuo deorſum. Hinc Eſaias, cap. 51. cælum in fumum diſſoluit, et terram in puluerem. Et Eccleſiaſticus cap. 40. ait, quod terreum eſt in terram redire, et aqueum in aquam. Decimo, aqua eſt cum ſuo ſplendore creata, et terra informis. Vndecimo terra luci renititur, et quaſi tenebroſus dæmon, eſt lucis incapax: aliorum vero elementorum commixtio eam transformat, et lucere facit. Duodecimo, et ſoni et ſpiritus eſt terra incapax, non alia tria elementa. Decimo tertio, ſola terra eſt in Adam maledicta, et ſerpenti in pabulum data. Decimo quarto, ex Chymiſtarum ſublimationibus euidenter oſtenditur terream materiam ab aliis ſemper ſecerni. Decimo quinto, in reliquis omnibus id probat ipſa experientia. Quia nunquam viſum eſt, terram in aquam verti, nec aquam in terram, quoquo modo illas miſceas. Semper enim vnumquodque reuertitur ad originem ſuam. Hoc non intelligentes Auerroiſtæ, elementa omnia dicebant, manere integraliter in mix

in mixtis: cum in eis maneant materiæ duæ.

Concludamus iam, esse rerum naturalium quatuor principia, duo materialia, duo formalia. Materialia sunt duæ materiæ iam dictæ, terrea, et aquea. Formalia sunt, solaris lux calfaciens et siccans, et aqueus splendor infrigidans, et humectans. Quatuor ita sunt vocatæ qualitates primæ, et quatuor elementa. In solis vero duobus elementis sunt illæ qualitatum origines et excellentiæ. Principes in igne qualitates sunt, caliditas et siccitas, in aqua frigiditas et humiditas. Earundem sunt in cælo duo cælestia fomenta, Sol et Luna. Ignis lux est fere, vt solis, calfaciens et siccans: aquæ infrigidans et humectans, quod et facit Luna, cui data est contraria Soli potestas. Soli data est potestas diei, potestas calfaciendi et siccandi. Lunæ data est potestas noctis, infrigidandi et humectandi ex absentia solis, et ex innato, quem habet, aquæ splendore: adiunctis etiam aliarum cæli partium et stellarum proprietatibus. Terra est in se fine temperie creata. Ab aquis autem discoperta, est luce formata, desiccata, et vocata arida: ob sui quoque densitatem impressum ab aquis frigus potenter retinens. Forma itaque substantialis terræ, sicut mixtorum omnium, est ab aquæ splendore et cælesti luce. Aër quoque est fere in se qualitatum expers. Nam ab aqua euaporatus, eius frigidam et humidam temperiem seruat, qua et innatum nostrum calorem spirando refrigerat. Sed a calido fit euaporatio, a quo et facillime aër calsit, atque siccatur, in arente præsertim solo, cum ab aquilone discreditur.

Vltimo ex præmissis comprobatur vetus illa sententia, omnia esse vnum. Quia omnia sunt vnum in Deo, in quo vno consistunt. Omnia esse vnum, in Asclepio, et ad Tatium filium, passim docet Trismegistus. Meliſſus vniuersitatem hanc in vno esse dixit immutabili et infinito. Ad illud immutabile alia mutabilia in vnum ita reducuntur,

Qualitates, seu accidentales formæ, cum priore forma vnam formam faciunt. Quæ a luce sunt orta, in vnum cum luce coëunt. Siue calor, siue color, siue quæ alia forma, corpori a luce formato superueniat, in vnum cum priore forma coit, cum luce ipsa, quæ est mater formarum. Notitiæ quoque ipsi animæ superuenientes in vnam cum anima lucem coëunt, et spiritus in vnum cum spiritu. Singula hæc in vnum cum spiritu et luce coëunt: spiritus et lux sunt vnum in Deo, ergo et alia sunt vnum in eo, vniuersali quadam ratione. Rerum ideæ, in quibus res ipsæ in esse vno consistunt, sunt vnum in Deo, res alias eo medio vnum cum Deo esse facientes, in vmbra eius veritatis, qua Christus sine medio est hypostatice vnum cum Deo. Meminisse semper oportet, in omnibus esse analogias ad caput ipsum Christum. Meminisse item, esse varios diuinitatis modos, et subordinationes. Parmenidis ergo et Melissi de vnico principio sententia, hoc modo vera erit. Hoc Xenophanes Parmenidis præceptor aperte declarauit, principium illud vnum dicens esse Deum. Anaximander quoque dixit esse vnicum infinitum cunctorum principium. Democritus et Anaxagoras multorum principiorum substantiam vnam esse dixerunt, sed formas diuersas. Quod in diuinis ideis locum habet. Trismegisti doctrinam, veritati fere propinquam, hi omnes nouerunt, quam Aristoteles ignorauit. Vnicum est principium, vnica verbi lux, lux omniformis, et caput omnium, Iesus Christus dominus noster, principium creaturarum Dei.

De Tri

DE TRINITATE DIVINA LIBER QVINTVS,

in quo agitur de Spiritu Sancto.

De ſpiritu ſancto ſermonem diſtulimus, donec eſſet cognita hypoſtaſis verbi prolatione patefacti: quoniam relationem ad verbum hic paſſim faciemus, in verbo ſpiritum cognituri. Quemadmodum Dei eſſentia, quatenus mundo manifeſtatur, eſt verbum: ita quatenus mundo communicatur, eſt ſpiritus: eſtque manifeſtationi annexa communicatio. Quemadmodum in verbo erat idea princeps creati hominis, ita in ſpiritu erat idea princeps creati ſpiritus. Erat ſpiritus in archetypo, ſpirationis conſtitutio certa, ſempiterne in Deo conſtans, et inde velut exiens. Prodibat cum ſermone ſpiritus, Deus loquendo ſpirabat. Sermonis et ſpiritus erat eadem ſubſtantia, ſed modus diuerſus. Ad quam rem ſunt aliquot ſimilitudines, ſi hoc bene prius cogites, Deum immenſum, qui creaturis vniuerſis eſt eſſentialiter conformatus et exhibitus, ſe homini multo magis conformaſſe, et eſſentialiter exhibuiſſe, per ſermonem, et ſpiritum. Ob idque ſermonis et ſpiritus Dei imago ab initio fuit ſermo et ſpiritus noſter, ſeu ſermo et halitus noſter. In ſermone noſtro eſt ſpiritus, et re ipſa non differt a ſermone ſpiritus, ſed diſpenſationis modo, ita in Deo. Si virtute Dei fieret, vt me loquente tu in voce mea hominem videres, id videres, quod vox ipſa ſignificat, diceres, in ſermone meo viſibili eſſe ſpiritum inuiſibilem, auditu perceptibilem. Diceres quoque, in ſpiritu eſſe ſermonem, in ſubſtantia ſpiritali ſitum. Ad eundem modum in ſermone Dei erat ſpiritus,

in ſpiritu ſermo: ſermo viſibilis, ſpiritus perceptibilis. Vt in Deo erat homo, ita in Deo ſpiritus hominis. Totum verbi et ſpiritus arcanum erat fulgens Chriſti gloria. Chriſtum ſpirans Deus, per ipſum omnia ſpirauit, et omnia impleuit, ipſius ſpiritus plenitudinem iam patefaciens. Secunda ad verbum et ſpiritum Dei ſimilitudo talis eſt. Imago verbi illius cæleſtis, ſeu nubis oraculi, eſt elementaris hæc nubes, quæ eſt ſubſtantia flatus, in flatum tota paſſim abiens. Ita Deus erat verbum eſt ſpiritus, verbum et ſpiritum varie diſpenſans, in corpus et animam. Tertia eius rei ſimilitudo eſt genituræ ſemen, quod eſt ſubſtantia ſpiritus: ſicut in Chriſto erat verbi ſemen, et ſubſtantia ſpiritus ab vna deitate. Similitudines has ſcripturæ docent: docet et ipſa rerum natura, a creaturis nos ad creatorem ducens. Quid mirum, ſi ſe homini ita conformauit Deus, cum ſit creaturis vniuerſis conformatus? Eſſentia illa omniformis, in eſſentia ſpiritus ſe nobis conformat. Eſſentia illa omniformis ſe talem exhibere potuit, qualem voluit. Ille ſpirationem continens exhibitus, ille ſpirando prolatus ſermo, erat vere ſermo referens in nube, erat ſemen generationis Chriſti, in ſe ſpiritum ſubſtantialiter continens. Lux ſemper communis conſideratur verbo et ſpiritui. Nubes illa verbi et ſpiritus Dei, in ſubſtantia ſua interna, erat huius aqueæ, et aëreæ nubis archetypa, et erat lucida nubes, velut ignea. Idque totum in vna ſubſtantia, ſicut horum trium elementorum eſt vna prima ſubſtantia, corporalis, et ſpiritualis, et ſplendens. Secundum modum diſpenſationis vnum, elementaris hæc nubis ſubſtantia fit tangibile ſolidum corpus, ſecundum alium fit venti ſpiritus, in eadem ſubſtantia, innatam ſemper lucem habente. Secundum modum vnum apparebat Deus verbum in nube, ſecundum alium ibi ſpirabat, ſecundum vtrunque ſemper lux: vere, ſine præſtigio. Secundum modum vnum eſt verbum in carne, ſe

ne, ſecundum alium eſt ſpiritus in anima, ſecundum vtrumque ſemper lux: vere ſubſtantialiter. Sicut Deus erat verbum, ſpiritus, et lux in nube, ita nunc eſt verbum, ſpiritus, et lux in Chriſto. Illa omnia coniunxit Deus in Chriſto, hypoſtatice et ſubſtantialiter, in carne et ſpiritu. Lucem ſuam increatam cum creata luce coniunxit Deus in Chriſto, et fuit vna forma: ſicut ex ſolari et aquea luce fieri diximus vnam formam. Superioribus quoque archetypi mundi elementis ſubſtantialiter coniunguntur inferiora, in vnius Chriſti generatione. Omnium in Chriſto recapitulatio in ſumma ita colligitur. Verbo diuino quaſi rore genituræ Chriſti cum elementis his creatis ſimul ſe terræ miſcente per actionem ſpiritus Dei, extitit ipſum Chriſti corpus Diuino, et humano halitu eius animæ inſitis et coaleſcentibus extitit hypoſtaſis vna ſpiritus eius, quæ eſt hypoſtaſis ſpiritus ſancti, veram ipſam ſpiritus ſancti hypoſtaſim declarans, quæ fuit ſemper halitus diuinus. Lux eadem et corpori et ſpiritui communis erat, ac humana de Maria ſumpta elementa, in vnam cum Deo hypoſtaſim glorificabat. Ecce omnia vnum in Chriſto.

Hoc animaduerte, quod licet in archetypo idem eſſent verbum, ſpiritus, et lux, et eſſet nubes eadem, ſimul aquea, aërea et ignea: tamen in geneſi prius referuntur verbum et ſpiritus, quam lux: prius aqua et aër, quam ignis. Deus ſermonis et ſpiritus diſpenſationibus prius vſus eſt, quam lux appareret. Gen. 1. quia lux Chriſti erat poſtea manifeſtanda. Aqua ibi et ſpiritus referuntur, non ignis, qui ex ſpiritu et luce mox conſtitit. Duos cælos, aqueum et aëreum nouerunt Iudæi, non tertium igneum, quod intra nos eſt. Apud Iudæos non erat regeneratio baptiſmi, ex aqua ſpiritu et igne. Chriſtus lux mundi veram lucem, Iudæis occultatam nobis patefecit. Non eſt igitur ſine myſterio, quod ignis a Moſe ſit omiſſus, et ignis ad nos miſſus.

Non eſt ſine myſterio, quod verbi et ſpiritus diſpenſationibus prius vteretur Deus, quam lucem manifeſtaret. Sermonem et ſpiritum Deus ſemper homini dedit, non manifeſtam lucem. Per ſermonem ſe tunc Deus homini manifeſtauit, et per ſpiritum communicauit, quaſi lucem Chriſti tunc occultans. Ea omnia fecit Deus per Chriſtum, qui in ſermone, et ſpiritu, et abſcondita luce erat tunc apud Deum: qui et poſtea veniens per ſermonem et ſpiritum nos regenuit, lucem ipſam pateſaciens, et ea nos illuſtrans, vt gloriæ et gratiæ Chriſti erga nos magnitudo appareat. Quemadmodum in prima generatione, præ aliis animantibus, dedit homini Deus ſermonem et ſpiritum, ita poſtea nos per euangelium ſermone et ſpiritu regenuit, inſtar Chriſti per ſermonem Dei a ſpiritu ſancto geniti. His duabus diſpenſationibus ab initio vtens Deus, verbo corpora creauit et ſpiritu viuificauit: ſicut verbo eius facti ſunt cæli, et ſpiritu eius omnis virtus eorum. Verbo eius creata eſt hominum materia, et ſpiritu inducta anima. In reſurrectione quoque verbo ſeu voce Dei coniunguntur corporis partes, et ſpiritu inducitur anima. Ezech. 37. Hæc Deus ita diſcreuit, et nos ita diſcernimus. Eiuſmodi erant olim in Deo verbi et ſpiritus rationes, diſpenſationes et modi, qui idem erant quod Deus. Poſtea vero per Chriſtum, reuelatis Dei arcanis, apparuit latior diſtinctio, ob vberiorem deitatis manifeſtationem, Ob res item adiunctas, in carnis corpore, et creato ſpiritu apparentes. Per Chriſtum eſt creatori adiuncta creatura, complaſmata, ei mixta, et vnita, tam in carne, quam in ſpiritu, hypoſtatice vnum cum Deo. Hoc eſt myſterium magnum, et ſubſtantialis noſtra vnio cum patre per filium.

Quod autem illa ſpiritus diſpenſatio fuerit idem quod Deus, non res tertia metaphyſica, demonſtrauimus iam circa finem libri primi contra Lombardum, et nunc iterum ita demonſtramus. Nam ſicut ea, quæ Deus verbo fecit, per ſeipſum

ipſum feciſſe dicitur, quia Deus erat verbum: ita quæ per ſpiritum eius facta refert ſcriptura, per Deum ipſum facta refert, quia Deus ſpiritus eſt. Sicut ſpiritus ſanctus loquutus eſt, ita Deus loquutus eſt per os ſanctorum et prophetarum, acto. 3. et Heb. 1. Ipſi ergo Deo ea, quæ ſunt rationis ſpiritus ſancti, modo quodam tribuuntur. Accipere ſpiritum ſanctum eſt ſuperueniente cæleſti nuncio virtutem ab alto accipere, Lucæ 24. et acto. 1. Spiritus ſanctus eſt vnctio Dei, Deus ipſe nos vngit, et Deus ſpiritus eſt. 2. Cor. 1. et 3. Ipſummet Deum eſſe ſpiritum ſanctum in nobis, docet apoſtolus, dicens, ſpiritum Dei eſſe in nobis, quia dixit Deus, Inhabitabo in eis, et quia dixit, Templum Dei eſtis 1. Cor. 3. et 6. et 2. Cor. 6. Habitaculum Dei in ſpiritu ſancto. Ephes. 2. et Eſa 57. Deum contemnit nos contemnens, quia dedit ſpiritum ſuum in nobis 1. Theſſ. 4. Qui mentitur ſpiritui ſancto, non hominibus mentitur, ſed Deo acto. 5. Item, quod ſpiritus ſanctus ſit modus deitatis, eiuſque in Chriſto et per Chriſtum diſpenſatio, ex eo probatur, quod dicitur ſpiritus Chriſti, et ſpiritus filii. 1. Pet 1. et Gala. 4. Similiter ad Rom. 8. Spiritus Dei habitat in vobis: ſi quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Quod ſi ſpiritus eius ſ. patris, qui ſuſcitauit Ieſum etc. Propter quæ verba Hilarius lib. 2. et 8. de trinit. per ſpiritum ſanctum aliquando patrem, aliquando filium, aliquando rem tertiam importari dicit, metaphyſice ſ. de inuiſibili reali filio loquens. Similia de triplici illarum trium rerum ſpiritu refert Athanaſius in principio dialogorum. At mihi ſine metaphyſicis rebus ſunt omnia facilia, ſicut et illud, quod ſpiritus Dei dicatur augeri vel minui, et quaſi diuidi, vt ait Deus ad Moſen, Segregabo ſeu ſcindam de ſpiritu tuo, et ex eo impertiar ſeptuaginta viris. Et iterum, Segregans, ſeu decedens de ſpiritu, qui erat in Moſe, et dans ſeptuaginta viris. Num. 11. Sine huius diminutione datur illi portio ſpiritus, per modum diſtributionis diuinæ. Hanc ſpiritus Dei partitionem, augmentationem, et diminutionem, iuxta modos

diuinitatis dicimus esse accipiendam, ac etiam iuxta adiuncta, quæ vere diuiduntur. Secundum variam dispensationem sunt diuisiones ministeriorum et operationum 1. Cor. 12. Secundum dispensationem dicitur, quod spiritus amplior erat in Daniele, quam in aliis Dani. 6. et quod apostoli pluries replebantur spiritu sancto, acto. 2. et 4. Dare spiritum Dei est idipsum, quod dicitur, Dabo eis cor, intellectum et mentem. Salomoni data est sapientia, quæ est spiritus sanctus, spiritus sapientiæ. Datur spiritus sapientiæ, consilii, scientiæ, pietatis, et reliquorum donorum.

Non solum ob talia dona, sed eo solo, quod animam in nos spirat, Deus dicitur dare nobis spiritum suum, Genes. 2. et 6. Anima nostra est lucerna quædam Dei, prouer. 20. Est vt scintilla spiritus Dei, imago sapientiæ Dei, creata quidem, sed spiritali illi sapientiæ simillima, ei insita, innatum habens lumen diuinitatis, sapientiæ illius primæ scintillam, et spiritum ipsum diuinitatis. Spiritum diuinitatis esse homini insitum, etiam post Adæ peccatum, testatur ipse Deus dicto capit. 6. Vitæ nostræ dispensatio ab eius halitu per gratiam datur et sustinetur, vt ait Iob. cap. 10. 32. et aliis sequentibus. In nares Adæ inspirauit Deus animam, vna cum aëreo flatu, et inde ipsa pendet, Esa. 2. et psal. 103. Ipse Deus spiritu suo nobis halitum vitæ sustinet, dans flatum populo, qui est super terram, et spiritum calcantibus eam, vt in eo viuamus, moueamur et simus. Esa. 42. et acto. 17. Adducente Deo a quatuor ventis ventum, et a quatuor flatibus flatum, reuiuiscunt cadauera Ezech. 37. Ab aëreo ipso flatu inducit ibi Deus hominibus animas, quibus innata est spirati aëris vita. Hinc anima Hebraice sonat idem quod spiratio. Ab aëre inducit Deus animam cum anima ipsa aërem inducens, et scintillam ipsius Deitatis, quæ aërem implet. Orphæi dictum verum est, Animam ferri ventis, et ex toto ingredi respiratione, vt in libris de anima ei

ma citat Aristoteles. Ex substantia elementari animam aliquid habere, docet Ezechiel, et ex substantia sanguinis, docet ipse Deus. Quam rem ego hic fusius explicabo, vt inde intelligas ipsi Spiritus sancti substantiæ essentialiter adiunctam creati spiritus Christi substantiam. Aërem voco spiritum, quia in lingua sancta non est aëris aliud peculiare nomen. Imo ea res indicat, diuinum halitum esse in aëre, quem spiritus domini replet.

Vt vero totam animæ et spiritus rationem habeas, lector, diuinam hic philosophiam adiungam, quam facile intelliges, si in anatome fueris exercitatus. Dicitur in nobis ex trium superiorum elementorum substantia esse spiritus triplex, naturalis, vitalis et animalis. Tres spiritus vocat Aphrodisæus. Vere non sunt tres, sed denuo spiritus distincti. Vitalis est duo spiritus, qui per anastomoses ab arteriis communicatur venis, in quibus dicitur naturalis. Primus ergo est sanguis, cuius sedes est in hepate, et corporis venis. Secundus est spiritus vitalis, cuius sedes est in corde, et corporis arteriis. Tertius est spiritus animalis, quasi lucis radius, cuius sedes est in cerebro, et corporis neruis. In his omnibus est vnius spiritus et lucis Dei energia. Quod a corde communicetur hepati spiritus ille naturalis, docet hominis formatio ab vtero. Nam arteria mittitur iuncta venæ per ipsius fœtus vmbilicum: itidemque in nobis postea semper iunguntur arteria et vena. In cor est prius, quam in hepar, a Deo inspirata Adæ anima, et ab eo hepati communicata. Per inspirationem in os et nares, est vere inducta anima: inspiratio autem ad cor tendit. Cor est primum viuens, fons caloris in medio corpore. Ab hepate sumit liquorem vitæ, quasi materiam, et eum vice versa viuificat: sicut aquæ liquor superioribus elementis materiam suppeditat, et ab eis, iuncta luce, ad vegetandum viuificatur. Ex hepatis sanguine est animæ materia, per elaborationem mirabi-

lem, quam nunc audies. Hinc dicitur anima esse in sanguine, et anima ipsa esse sanguis, siue sanguineus spiritus. Non dicitur anima principaliter esse in parietibus cordis, aut in corpore ipso cerebri, aut hepatis, sed in sanguine, vt docet ipse Deus genes. 9. Leuit. 17. et Deut. 12.

Ad quam rem est prius intelligenda substantialis generatio ipsius vitalis spiritus, qui ex aëre inspirato, et subtilissimo sanguine componitur, et nutritur. Vitalis spiritus in sinistro cordis ventriculo suam originem habet, iuuantibus maxime pulmonibus ad ipsius generationem. Est spiritus tenuis, caloris vi elaboratus, flauo colore, ignea potentia, vt sit quasi ex puriori sanguine lucidus vapor, substantiam in se continens aquæ, aëris, et ignis. Generatur ex facta in pulmonibus mixtione inspirati aëris cum elaborato subtili sanguine, quem dexter ventriculus cordis sinistro communicat. Fit autem communicatio hæc non per parietem cordis medium, vt vulgo creditur, sed magno artificio a dextro cordis ventriculo, longo per pulmones ductu, agitatur sanguis subtilis: a pulmonibus præparatur, flauus efficitur: et a vena arteriosa, in arteriam venosam transfunditur. Deinde in ipsa arteria venosa inspirato aëri miscetur, exspiratione a fuligine repurgatur. Atque ita tandem a sinistro cordis ventriculo totum mixtum per diastolem attrahitur, apta supellex, vt fiat spiritus vitalis.

Quod ita per pulmones fiat communicatio, et præparatio, docet coniunctio varia, et communicatio venæ arteriosæ cum arteria venosa in pulmonibus. Confirmat hoc magnitudo insignis venæ arteriosæ, quæ nec talis, nec tanta facta esset, nec tantam a corde ipso vim purissimi sanguinis in pulmones emitteret, ob solum eorum nutrimentum, nec cor pulmonibus hac ratione seruiret: cum præsertim antea in embryone solerent pulmones ipsi aliunde nutriri, ob membranulas illas, seu

valuu

valuulas cordis, vſque ad horam natiuitatis nondum apertas, vt docet Galenus. Ergo ad alium vſum effunditur ſanguis a corde in pulmones hora ipſa natiuitatis, et tam copioſus. Item a pulmonibus ad cor non ſimplex aër, ſed mixtus ſanguine mittitur, per arteriam venoſam: ergo in pulmonibus fit mixtio. Flauus ille color a pulmonibus datur ſanguini ſpirituoſo, non a corde. In ſiniſtro cordis ventriculo non eſt locus capax tantæ, et tam copioſæ mixtionis, nec ad flauum elaboratio illa ſufficiens. Demum, paries ille medius, cum ſit vaſorum et facultatum expers, non eſt aptus ad communicationem et elaborationem illam, licet aliquid reſudare poſſit. Eodem artificio, quo in hepate fit transfuſio a vena porta ad venam cauam propter ſanguinem, fit etiam in pulmone transfuſio a vena arterioſa ad arteriam venoſam propter ſpiritum. Si quis hæc conferat cum iis, quæ ſcribit Galenus lib. 6. et 7. de vſu partium, veritatem penitus intelliget, ab ipſo Galeno non animaduerſam.

Ille itaque ſpiritus vitalis, a ſiniſtro cordis ventriculo, in arterias totius corporis deinde transfunditur, ita vt qui tenuior eſt, ſuperiora petat, vbi magis adhuc elaboratur, præcipue in plexu retiformi, ſub baſi cerebri ſito, in quo ex vitali fieri incipit animalis, ad propriam rationalis animæ ſedem accedens. Iterum ille fortius mentis ignea vi tenuatur, elaboratur, et perficitur, in tenuiſſimis vaſis, ſeu capillaribus arteriis, quæ in plexibus choroidibus ſitæ ſunt, et ipſiſſimam mentem continent. Hi plexus intima omnia cerebri penetrant, et ipſos cerebri ventriculos interne ſuccingunt, vaſa illa ſecum complicata, et contexta ſeruantes, vſque ad neruorum origines, vt in eos ſentiendi et mouendi facultas inducatur. Vaſa illa miraculo magno tenuiſſime contexta, tametſi arteriæ dicantur, ſunt tamen fines arteriarum, tenden-

tendentes ad originem neruorum, miniſterio meningum. Eſt nouum quoddam genus vaſorum. Nam ſicut in transfuſione a venis in arterias, eſt in pulmone nouum genus vaſorum, ex vena et arteria: ita in transfuſione ab arteriis in neruos eſt nouum quoddam genus vaſorum ex arteriæ tunica in meninge: cum præſertim meninges ipſæ ſuas in neruis tunicas ſeruent. Senſus neruorum non eſt in molli illa eorum materia, ſicut in cerebro. Nerui omnes in membranarum filamenta deſinunt, exquiſitiſſimum ſenſum habentia, ad quæ ob id ſemper ſpiritus mittitur. Ab illis itaque meningum ſeu choroidum vaſculis, velut a fonte, lucidus animalis ſpiritus veluti radius per neruos effunditur in oculos, et alia ſenſoria organa. Via eadem, vice verſa, aduenientes extrinſecus ſenſatarum rerum lucidæ imagines, ad fontem eundem mittuntur, quaſi per lucidum medium intro penetrantes.

Ex his ſatis conſtat, mollem illam cerebri maſſam non proprie eſſe rationalis animæ ſedem, cum frigida ſit et ſenſus expers. Sed eſſe veluti puluinum dictorum vaſorum, ne rumpantur: et cuſtodem animalis ſpiritus, ne diffletur, quando neruis eſt communicandus: et eſſe frigidam ad contemperandum igneum illum intra vaſa contentum calorem. Hinc quoque fit, vt prædictis vaſis communem membranæ tunicam in interna cauitate ſeruent nerui ad fidam ſpiritus cuſtodiam: idque a tenui meninge, ſicut et externam aliam tunicam habent a craſſa. Illa etiam ventriculorum cerebri ſpatia inania, quæ philoſophi, et medici admirantur, nihil minus continent, quam animam. Sed prima ratione facti ſunt ventriculi illi ad expurgamenta cerebri recipienda, veluti cloacæ, vt probant excrementa ibi recepta, et meatus ad palatum et nares, a quibus deſluxiones morboſæ naſcuntur. Et quando ventriculi ita opplentur pituita, vt arteriæ ipſæ choroidis ea immergantur, tunc ſubito ge-

bito generatur apoplexia. Si partem obstruat noxius humor, cuius vapor mentem inficiat, generatur epilepsia, aut morbus alius, iuxta partem, in quam ille expulsus decumbet. Ibi ergo dicemus esse mentem, vbi eam affici manifeste percipimus. Ex immoderato illorum vasorum feruore, aut meningum inflammatione, fiunt manifesta deliria et phrenitides. Vnde ex accidentibus morbis ex situs et substantiæ ratione, ex caloris vi, et eum continentium vasorum artificiosa pulcritudine, et ex ibi apparentibus animæ actionibus, semper colligimus, esse vascula illa præferenda, et quia eis reliqua omnia seruiunt: et quia sensuum nerui eis alligantur, vt inde vim accipiant. Postremo quia nos ibi laborantem intellectum percipimus, in forti meditatione arteriis illis vsque ad tempora pulsantibus. Vix intelliget, qui locum non viderit. Secunda alia ratione facti sunt ventriculi illi, vt ad spatia eorum inania penetrans per ossa ethmoide inspirati aëris portio, et ab ipsis animæ vasis per diastolem attracta, animalem intus contentum spiritum reficiat, et animam ventillet. In vasis illis est mens, anima, et igneus spiritus, iugi flabellatione indigens: alioquin instar externi ignis conclusus suffocaretur. Flabellatione et difflatione, instar ignis, indiget non solum, vt ab aëre pabulum sumat, sed vt in eum suam suliginem evomat. Sicut elementaris hic externus ignis, terreo crasso corpori, ob communem siccitatem, et ob communem lucis formam, alligatur, corporis liquorem pabulum habens, et ab aëre difflatur, fouetur, et nutritur: ita igneus ille noster spiritus et anima, corpori similiter alligatur, vnum cum eo faciens eius sanguinem pabulum habens: et ab aëreo spiritu inspiratione et exspiratione difflatur, fouetur, et nutritur, vt sit ei duplex alimentum, spirituale et corporale. Hac loci et spiritualis fomenti ratione conueniens admodum fuit, eundem nostri spiritus lucidum natura locum spiritu a-

lio san

lio ſancto, cæleſti, lucido, afflari, idque, per oris Chriſti exſpirationem, ſicut a nobis inſpiratione in eundem locum trahitur ſpiritus. Decuit eundem noſtri intellectus et lucentis animæ locum, cæleſti alterius ignis luce denuo illuminari. Nam Deus primam in nobis lucernam illuminat, et ſubortas ibi tenebras denuo vertit in lucem, vt ait Dauid pſalm. 17. et 2. Sam. 22. Idipſum docet Elihu apud Iob. cap. 32. et 33. Idipſum docuerunt Zoroaſter, Triſmegiſtus et Pythagoras, vt mox citabo. Vaſorum quoque formatio et temperies bona ad mentis bonitatem facit, vt illis ſit anima melior, quibus ſunt illa melius diſpoſita. Sicut vero a bono ſpiritu inſita illa lux magis et magis illuminatur, ita et a malo obſcuratur. Si in vaſcula illa cerebri, cum animali noſtro lucido ſpiritu, tenebroſus et nequam ſpiritus intrudatur, tunc dæmoniacos furores videbis, ſicut per bonum ſpiritum lucidas reuelationes. Vaſcula autem illa facile impetit ſpiritus nequam, qui ſedem habet vicinam in abyſſis illis aquarum et lacunis ventriculorum cerebri. Spiritus ille nequam, cuius poteſtas eſt aëris, vna cum inſpirato a nobis aëre lacunas illas libere ingreditur et egreditur, vt ibi cum ſpiritu noſtro, intra vaſa illa, velut in arce collocato, iugiter dimicet. Imo cum ita vndique obſidet, vt vix illi liceat reſpirare, niſi quando ſuperueniens lux ſpiritus Dei malum ſpiritum fugat. Ecce quam decenter loco illi conueniat, mentis, ſpiritus, reuelationis, et intellectus ratio, et inſita et ſuperueniens, et tentationum ſuperiorum pugna, vt alias nunc tentationes omittam. Simili inſpirationis ratione charitas Dei in corde per ſpiritum ſanctum accenditur. In corde, vltra vitæ principium, eſt voluntatis imperium, et poſt tentationes intellectus, ac carnis ſtimulos, prima peccati origo, ex conſenſu Matth. 15. Sed ea, quæ in cerebro ſunt, abſoluamus, priuſquam ad cor progrediamur. Variæ pro illorum cerebri vaſorum diuerſitate ſunt mentis actiones, quemadmodum

ſunt

ſunt varia organa in variis ventriculis, quos nunc ita expono.

Animali illi, et igneo ſpiritui, in illis choroidis vaſculis contento, communicatur inſpiratus aër parte exigua, per oſſa dicta ethmoide, tendens ad priores duos cerebri ventriculos, in ſyncipitis dextra et ſiniſtra conſtitutos. Ibique capillares illæ choroidis arteriæ aërem illum dilatatæ hauriunt, ad ventillandam animam. Ad eaſdem etiam nerui duo optici, concurſu facto, viſorum lucidas imagines deferunt, ſicut et auditorii et aliorum ſenſuum nerui, tegumento communis membranæ ſemper ſeruato, ad fidiſſimam et tutiſſimam omnium cuſtodiam. Si enim in ſpaciis illis inanibus, vagarentur ſpecies et ſpiritus cum anima, emungendo foras omnia emitterentur, aut ſaltem per ſternutationem. Si ibi eſſet anima, iam non eſſet in ſanguine, cum ſanguis non ſit extra vaſa. In vaſis ergo choroidum eſt mens tutiſſime ſita. Tutiſſimum eſt tegumentum: et ad dicta vaſa, parte quadam in prioribus ventriculis ſita, tendunt ſenſorii principes nerui, vt ſit ibi initium ſenſus communis, exteriorum ſenſuum in commune lata apprehenſio, ſeu imaginatio, vt conferri inuicem et commiſceri apprehenſa ibi incipiant.

Ille deinde inſpiratus in cerebrum aër a duobus ventriculis anterioribus fertur ad medium, ſiue ad meatum quendam communem, concurſu ſub pſalloide facto, vbi lucidior et purior eſt mentis pars: quæ diuinitus innata ſibi idearum ſemina exerens, ex ſemel iam apprehenſis imaginibus poteſt res nouas ſimilitudine quadam cogitare, ſiue componere, imaginata commiſcere, ex aliis alia inferre, inter ea diſcernere et puram ipſam veritatem colligere, luſtrante Deo. Minor eſt ibi ventriculus et excellentior intellectus ratio: quia arteriæ choroidis ſunt ibi copioſiores, quæ ſuum igneum ſpiritum diaſtole reficiunt, et communis ſenſus apprehenſiones in ratiocinationem magis et magis luculentam adducunt, luce ea ſpiritali intro per vaſa penetrante, et Deitate ipſa ibi reſulgente.

gente. Spatium inane non tantum ibi eſt, quantum in aliis ventriculis, vt meatum potius, quam ventriculum dixeris, ſeu longam et anfractuoſam ſcrutinii viam. Quod factum ſapienter eſt, ob ſcrutinii difficultatem. Minor ideo eſt ventriculus, quia vbi eſt purior, et lucidior mentis pars, non tot congeri debuerunt excrementa. Et quæ ibi generantur, in ſubiectam recta choanam facile dilabuntur, ne mentis lucernam extinguant, aut ei ſint impedimento. Plura ſunt ibi vaſa circa conarium, plures arteriarum pulſus, potentior ibi mentis, et ignei ſpiritus actio. Nos quoque potentius ibi iuxta tempora pulſare laborantem intellectum exterius et interius deprehendimus, vt hoc ſolo experimento, ad ipſum mentis locum manuducamur. Adde quod ei loco eſt propinquior ſenſus auditus, qui eſt ſenſus diſciplinæ. Miraculum maximum eſt hæc hominis compoſitio. Multi et longi ibi anfractus, vſque ad cerebellum, vt longo ſcrutinio anfractuoſæ quæque res poſſint inueſtigari, et tenebræ illuminari: adiuuantibus etiam, per comminiſcendi facultatem, iis, quæ in memoria fuerant antea recondita. Ibi quoque a ianitore ſcolicoide, et ſinuoſis glutiis cum intenditur cogitatio, retinetur quodammodo augeturque inſpirati aëris fomentum, donec ab eo flabellatis et impetu pulſantibus omnibus mentis arteriis, ſit ſcrutinium perfectum, et lucide omnia illuſtrata. Menti ergo, quæ ignea eſt, et lucis Dei particeps, apprime cohæret locus ille igneus, et iam parta notitia, quæ etiam lucis eſt radius, et luminoſa quædam imago. Externæ etiam rerum ſenſibiles ſpecies in oculum miſſæ, luminoſæ ſunt, et ab obiecto luminoſo, ſeu lucis formam habente, per medium luminoſum miſſæ. Vnde et mens ipſa magis et magis illuſtratur.

Non ſolum a viſu, qui plures rerum differentias nobis oſtendit, intellectus ornatur, ſed et ab aliorum ſenſuum obiectis, quæ omnia cum lucido-noſtro ſpiritu cognationem aliquam

aliquam habent. Cognatio eſt ex omnium ſubſtantiali forma, quæ lux eſt, et ex ſpiritali ipſo in ſingulis agendi modo. Sonus et odor inſtar ſpiritus ſunt, inſtar ſpiritus percipiuntur, et inſtar ſpiritus in nobis agunt. Auditorum perceptio fit externo ſpiritu ad auris membranam feriente ipſum internum ſpiritum, in quo ſita eſt lux animæ, et ſpiritalis harmoniæ concentus, diaſtole et ſyſtole ordinatus. Odoratorum ſimilis eſt fere ratio. Quæ autem guſtantur et tanguntur, quanquam corporea magis ſint, tamen vires habent, ad immutandam animam aptas, illa per humiditatem, hæc per renixum: ex lucis item communi forma, ex eius varia in ſpiritum actione. Lucis ratione ſubſtantia hæc tota in animam agit, cum totius ideam in ea imprimit. Subſtantias ipſas nunc vident Sophiſtæ, qui antea docebant, nihil videri, nec in Deo, nec in nobis, niſi qualitates et ſucatas laruas. At nos in Chriſto videntes ſubſtantialem lucem, in aliis quoque veræ lucis viſionem proſequimur.

Ab omnibus prædictis in medio ventriculo illuſtratis, ad quartum in parencephalide ventriculum, permittente ianitore, ſpiritus ipſe tendit, et luminoſa conflata imago, in ipſius animæ lumine ſita. Ibi vero velut in cerebri fundo, vaſa illa ſuum memoriæ theſaurum tenaciter obſeruant, et quæ ſunt ſenſu, et ratiocinatione inventa, recondunt: non parietibus affixa, ſed in ipſa animæ ſubſtantia, velut in materia quadam. Habet ibi anima retenti ſpiritus fortiora vaſa, ne tam facile memoria diffluat. Omitto quod ea via, per ſpinæ magnos neruos, motrix totius corporis facultas ad muſculos mittatur, animali illo ſpiritu veluti radiante. Sunt itaque in cerebro ventriculi quatuor, et ſenſus interiores tres. Nam priores duo ventriculi ſenſum vnum communem faciunt, imaginum receptorem. Media eſt cogitatio, et extrema memoria. Hæc de ſpiritali in cerebrum ducta portione, cerebri organis, atque potentiis.

Parte illa maiore inſpiratus aër per tracheam arteriam ad pulmones ducitur, vt ab ipſis elaboratus ad arteriam venoſam. tranſeat, in qua flauo et ſubtili ſanguini miſcetur, ac magis elaboratur. Deinde totum mixtum a ſiniſtro cordis ventriculo diaſtole attrahitur, in quo fortiſſima et viuifica ignis ibi contenti virtute, ad ſuam formam perficitur, et fit ſpiritus vitalis, multis in ea elaboratione expiratis fuliginoſis recrementis. Hoc totum veluti materia eſt ipſius animæ. Vltra totum hoc mixtum, duo in anima ſuperſunt: quid viuens ſpiratione creatum, aut in ſua materia productum: et ſpiritus ipſe, ſeu diuinitas ipſa ſpirando inſita, omnia vnum, et anima vna. Id medium, quod principaliter anima dicitur, halitus eſt et ſpiritus, vtrinque cum ſpiritu eſſentialiter iunctus. Subſtantia eſt ætherea, illi archetypæ ſuperelementarî, et huic quoque inferiori ſimilis: naturalis anima vna, vitatis et animalis. Ecce totam animæ rationem, et quare anima omnis carnis in ſanguine ſit, et anima ipſa ſanguis ſit, vt ait Deus. Nam afflante Deo, inſpirata per os et nares, in cor et cerebrum ipſius Adæ, et natorum eius, illa cæleſtis ſpiritus aura, ſiue idealis ſcintilla, et ſpiritali illi ſanguineæ materiæ intus eſſentialiter iuncta, facta eſt in eius viſceribus anima. Gen. 2. Eſa. 57. Ezech. 37. et Zacha. 12. Hoc modo tam diſſimiles ſubſtantias poſſe coire, poſt Chaldæos docuerunt Academici, qui Aetheream quandam a Deo auram elementari aëri coniungi dixerunt, vt eo medio in denſum hoc corpus diuina mens immitti poſſet. Docent id clarius ſacræ literæ, halitum Dei, et elementarem flatum paſſim vocantes. Plato in Timæo aperte docet, ſubſtantiam animæ eſſe elementaris et diuinæ ſubſtantiæ commixtionem quandam. Eſſe tertiam quandam ſubſtantiam mediam, vtriuſque participem. Nam continet anima ſymbolum Deitatis et mundi elementorum. Alioquin non poſſet anima vna vires illas intelligibilis mentis habere, et viuificas has rectrices corporum

porum facultates. Hinc quoque fit, vt anima ſenſibus paſſim auſcultans, corpori blandiatur, eius cognationem amans. Aliquando in altum aſcendens, ſuperna cognatione magis afficiatur, priore neglecta. In Cratylo dicitur anima ψυχὴ, quaſi ἀναψυχὴ, ſpirando refrigerans, et eſſe nihilominus a mente in homine diuina. Sicut anima corpus, ita Deus animam ſpirando viuificat. Eſaias docet, ſpiritum qui eſt a Deo, inuolui flatui, et ita Deum ſpiracula feciſſe, animas aëre veſtitas. Zacharias formatione quadam ait in hominis viſceribus fingi animæ ſpiritum. Idipſum probat litera Geneſeos. Nam non ſimpliciter dicitur halitus ille Dei eſſe anima: ſed inſpirato illo halitu facta eſt intus anima viuens. In elementis corporis, ſicut in ſemine, eſſe eliciendæ animæ ſubſtantiale ſymbolum, vltra iam oſtenſa adhuc oſtendemus. Duo ſunt in ſemine, quæ ſunt de eſſentia animæ, quæ et faciunt animam nati aſſimilari animæ patris. Ea ſunt, formalis ſeu formatrix facultas, et ſpiritalis materia. Formalis et formatrix facultas eſt lux ipſa et idea. Ex ſemine manifeſte eliciuntur animantium aliorum animæ, ac etiam humanæ, accedente ipſi homini diuinæ mentis halitu, in ea idea, quam feminis exigit ratio, ad quam anima formatur. In faciem hominis per os et nares, in cor et cerebrum fit Dei ſpiratio, vt ita in idea hominis anima formetur. Ita Deus, quaſi figulus, dicitur formator animæ, Zach. 12. Singulorum animas in cordibus ipſe fingit, pſal. 32. Dicitur Deus formator lucis, Eſa. 45. Rerum enim ſubſtantiales formas in luce ipſa realiter format, ſicut ideas in mentis luce. Ita Deus in luce animam formauit, ſicut in luce poſtea anima ipſa alia ſimulachra format et fingit. Denique dicitur Deus formator omnium. Iere. 10. quia nihil creauit, cui certam formam non dedit. Etiam angelis, et animis, certam formam dedit Deus, formator omnium. Deus nos intus et extra formauit, etiam antequam eſſemus, artificio mirabili, et multiplici ratione, pſal. 138. Primo res omnes mente concipiens Deus, eas in ſuæ lucis idea exemplariter ab æterno formauit. Deinde in externo

Zac. 12. 1.

esse singula producens, vt ea præformauerat, format. Si secundaria ratione in nobis hoc factum intelligas, intelliges Christum primario habuisse in Deo formam suam, a qua nos accepimus, in externa hac creata luce formati. In ipsa creata luce realiter et substantialiter omnia format Deus, lucis suæ, seu ideæ symbolum omnibus communicans, et homini præterea mentis diuinæ spiraculum influens. Illud a Deo nobis immissum animæ spiraculum, est lucerna quædam, siue lucis scintilla. Deus ipse ignis est, et Deus spiritus est, a quo est in igneo nostro et aëreo vitali spiritu ignea et spiritalis anima. In luce est prima animarum et aliarum rerum idea, et in luce est naturalis vita, vt ait Ioannes. Lux ipsa Dei est, qua naturaliter illuminatur omnis homo natus in mundo, Ioan. 1. In lucido ipso Dei verbo est fons animæ, et in eius luce nos videmus lucem, psal. 35. Pulchre secundum hanc rationem cohæret animæ nostræ spiritus sanctus in regeneratione datus, veluti lumen cum lumine, et ignis cum igne. Alioqui non diceretur regeneratio spiritus, nisi ad illius primæ generationis et spirationis Dei similitudinem: et noua illuminatio veteris ratione excellentior. Chaldæus hæc docuit Zoroaster in Oraculis sapientiæ. Ibi a luce Dei in nos demissam animam. ad eam lucem ait denuo aspirare, ab ea illuminari, et ignem denuo fieri. Ascendendum, inquit, tibi est ad lumen ipsum, et patris radios, vnde infusa est tibi anima, multo mentis lumine circumfusa, quæ per potentiam patris fit ignis splendidus. Trismegistus in Pimandro ait, Lux et vita Deus est pater, a quo natus est homo: si ergo comprehendis te ipsum ex vita et luce constare, ad vitam rursus lucemque transcendes. Pythagoras in carminibus ait, Tu autem confide, quoniam diuinum genus est hominibus, quibus sacra natura lucem proferendo omnia monstrat. Occulta nobis est lux, quæ in maiorem aliam lucem se profert lustratione Dei. Ab illa ipsa vi-

Deut. 4. 24.

ipſa vitæ Chriſti luce proceſſit nobis vita animæ in generatione, et vita ſpiritus in regeneratione. Modus eſt alius, ſicut in ipſomet Chriſto fuit alius, et nouus ſpiritus. Ille ipſe, qui erat olim ſpiritus Elohim, eſt nunc ſpiritus oris Chriſti, generans et regenerans, pſal. 103. Aliter tamen, et aliter. Regeneratio differt a generatione, ſicut ſpiritus gratiæ differt ab innata anima. Spiritus iſte eſt Deus, anima non eſt Deus, et per hunc efficitur anima Deus. Animæ ſpiritus vitalis, et eius elementa, ſunt corruptibilia. Spiritus noui elementa ſunt incorruptibilia, qualia in cælo nunc habet vitalis ipſe Chriſti ſpiritus. Anima omnis cārnis ex Dei præſcripto ita diffinitur. Anima eſt originalis quidam in ſanguine vitalis vapor. Anima hominis eſt originalis quidam in ſanguine mentis halitus. Spiritus autem regenerationis ſanctus eſt cum innouatis regenerationis Chriſti elementis nouus Deitatis halitus.

Non eſt quod verearis dicere, et animam noſtram, et ipſum Chriſti ſpiritum ſanctum ſibi eſſentialiter iunctam habere eiuſmodi elementarem ſubſtantiam, ſicut verbum ſibi iunctam habet carnem. Inſeparabiliter eam ſubſtantiam contingit ignis animæ noſtræ, et ignis ſpiritus noſtri, ac ea fouetur et nutritur: vt ignem videmus liquore et aëre foueri et nutriri. Quibus deficientibus, ſicut extinguitur ignis, ita in nobis velut extinguitur anima, vitalibus actionibus priuata. Imo ſeclusis his mundi elementis, ſola in ſe conſiderata illa a Deo veniens animæ ſubſtantia, velut elementaris eſt, ſicut et angeli ſubſtantia. Nam ſpiritus ipſe Dei, qui eſt ſpiritus generationis Chriſti, a quo angeli et animæ emanarunt, talem elementarem, ſeu ſuperelementarem ſubſtantiam continebant in archetypo mundo. Eam ipſam ſimul cum humano ſpiritu continet nunc ſpiritus Chriſti humanati. Eam ipſam continet ſpiritus regenerationis noſtræ, quando ex aqua, ſpiritu, et igne de cælo ge-

neramur. Ibi in ipsis creatis simul intelliguntur increta. Et ea omnia in vnam animæ et spiritus subsantiam coëunt. Considera, qualem Christus in cælo hodie continet subsantiam, qualis sit eius halitus, qualis vitalis spiritus, qui ipse est spiritus sanctus, in se hæc elementa continens, sibi hypostatice vnita. Nam sicut verbum Dei est hypostatice homo, ita spiritus Dei est hypostatice spiritus hominis. Per potentiam tamen resurrectionis sunt omnia corporis et spiritus eius elementa innouata, glorificata, incorruptibilia facta: et ea omnia Christus nobis communicat in baptismo et cœna, se totum nobis communicans. Spiritus sanctus est ipse oris Christi halitus. Ioan. 20. Quemadmodum simul cum aëre flauit Deus animam, ita simul cum aëre flat Christus spiritum sanctum.

Illud in summa est hic cogitandum, quod sicut secluso aëre vel igne, seorsim intelligitur anima, et cum illis anima, totum anima vna, idea vna, ens vnum: ita secluso halitus creatura, seorsim intelligitur spiritus sanctus, modus diuinus, et id totum spiritus sanctus, spiritus vitalis Christi, vnus spiritus sanctus. Adiectio Deitatis in rebus ipsis, seu adiectio rerum in Deo ipso, nomen non mutat, Deitas in lapide est lapis, in auro est aurum, in ligno lignum, secundum proprias ideas. Excellentiore iterum modo, deitas in homine est homo, in spiritu est spiritus: sicut adiectio hominis in Deo est Deus, et adiectio spiritus hominis in eo est spiritus sanctus.

Non solum vero in halitu Christi consideratur spiritus sanctus, sed et in angelo. Ideo videndum, an angelus sit spiritus sanctus, et quis sit ille alius paracletus. Angeli ministerium est effusioni spiritus sancti adiunctum, quando visa est columba, et linguæ ignis, Matth. 3. et acto. 2. Eadem ratione dicitur ibi angeli ministerium, sicut ea, quæ verbo Dei in lege siebant, per angelos siebant. Angelus in persona Dei apparuit Mosi in igne rubi, exo. 3. et acto. 7. Per angelum facta est vox Dei ad Mosen, Ego sum Deus patrum tuorum. In apparitione angeli erat ibi subsantia

tia Dei in verbo, ſicut in Iordane, et ſuper apoſtolos, erat ſubſtantia Dei in ſpiritu. In perſona Dei loquutus et viſus eſt angelus ipſi Abraham, genes. 18. et 22. et ipſi Agar, genes. 16. et 21. et ipſi Iacob genes. 31. et 32. Ad idem Ioſue 5. et 6. et Iudicu. 2. et 6. Rationem huius reddit Deus, quia erat diuinitas ſeu nomen Dei in angelo, et audita voce angeli audiebatur vox Dei, exo. 23. Ergo ſicut per angelum facta eſt vox, de cælis dicens, Ego ſum Deus patrum tuorum: ita per angelum facta eſt vox, de cælis dicens, Hic eſt filius meus. Hæc autem eſt vox ſpiritus ſancti. Mat. et Lucæ 3. Tertia illa res non potuit dicere, Hic eſt filius meus. Ergo ſpiritus ſanctus non erat tertia res, ſed erat diſpenſatio Deitatis per Angelum. Hinc Chriſtus poſtquam deſcendit ſpiritus ſanctus, dixit, Videbitis angelos Dei aſcendentes et deſcendentes ſuper filium hominis, Ioan. 1. Vno loco dicitur, angelos deſcendentes, alio ſpiritum deſcendentem, ali ſpiritum ſanctum deſcendentem. In actis ca. 8. primo loco vocantur angelus, ſecundo ſpiritus, tertio ſpiritus domini. Iſidorus eo quod de paracleto dicitur, annunciabit vobis futura, infert fuiſſe angelum, quia angelus interpretatur nuncius, et quia per angelos multa nunciat ſpiritus ſanctus. Omnes angeli ſunt adminiſtratorii ſpiritus. pſal. 102. et Heb. 1. Facit Deus angelos ſuos ſpiritus, et miniſtros igneas flammas, pſal. 103. Multa bonis prophetis per angelos bonos reuelauit Deus, ſicut per malos decipere malos voluit. 3. reg. 22. et 2. par. 18. et Ezech. 14. Angelus quaſi ſpiritus ingrediebatur animam prophetæ, vt in Ezechiele et Zacharia. Angelus dicitur ſpiritus mendacii, ſpiritus veritatis, ſpiritus Dei. Angelus loquebatur centuriori vt vir, Petro et aliis vt ſpiritus ſanctus, acto. 10. 11. et 13. In Centurione Chriſtum neſciente dici non poterat ſpiritus ſanctus. In homine autem regenito omnia dicuntur eſſe a ſpiritu ſancto, intus operante. Hinc ca. 16. vocatur ſpiritus, et ſpiritus ſanctus, et in viſione viri Macedonis oſtenditur angelus. Separatim in ſcripturis ſit mentio de angelo et ſpiritu: re ipſa idem eſt, ſed eſt differentia in modo, vt inter verbum et ſpiritum. Modo huma

no apparens erat verbum et angelus: ſpiritali modo ſpiritus. Nec mirum, quod dictum vel factum angelici ſpiritus diceretur eſſe ſpiritus ſancti: cum dictum vel factum apoſtoli, dicatur dictum vel factum ſpiritus ſancti. Non ergo proprie dicitur angelus eſſe ſpiritus ſanctus, niſi eo modo, quo olim angelus dicebatur eſſe Iehouah. Quæ verbo Dei in lege fiebant, per angelum fiebant: nec ob id angelus dicitur eſſe verbum Dei, niſi in vmbra et miniſterio, nec eſſe Deus, niſi in vmbra et miniſterio. Multo minus nos deitatem talem angelo tribuimus, quam Iudæi, a quibus angeli vt dii adorabantur. Vnde concludimus, quod nec in Chriſto, nec in nobis, dici proprie debet angelus ſpiritus ſanctus, ſed ad miniſteria ſpiritus ſancti miniſter.

Conſolator ergo ille ſpiritus ſanctus, quem Chriſtus apoſtolis pollicetur in eis futurum, qui et datus eſt acto. 2. non intelligitur principaliter angelus, quamuis angelus ibi in miniſterio cooperaretur. Sed vice ſui externi conſolatoris pollicetur Chriſtus apoſtolis internum alium eis conſolatorem futurum ſ. ſpiritum nouum, qui tunc non erat, poſt reſurrectionem dandum, et miniſterio angeli glorioſe communicandum.

Alius a filio ille vere dicitur, multis rationibus etiam ſecluſo angeli miniſterio. Primo quia tantum differt a filio ſpiritus, quantum ab homine flatus, imo ſecluſo creato halitu, ſubſtantia ſpiritus ſancti realiter differt a ſubſtantia filii. Alius, et aliud a Chriſto ille dicitur, niſi vox aliud diſſonantiam tibi notet. Nam tunc non concedam, conſolatorem ſpiritum eſſe aliud a filio. Imo vnum ſunt, ſicut Chriſtus et pater vnum ſunt, quia concordant, et quia vna eadem eſt Deitas. Alius tamen et alius Deitatis modus. In lege no talis datus eſt ſpiritus, eſſentia tali, diſtincta ac viſibili, in vnam cum humano ſpiritu hypoſtaſim perpetuam coëunte. Ideo magis nunc ſecernitur, et alius dicitur. Spiritus ſanctus ante humanationem verbi in ſe erat vere modus

modus deitatis ſubſtantialis, ſpiritui hominis non ita hypoſtatice vnitus. Nunc ſubſtantialem habet adiunctionem perpetuam humani ſpiritus Chriſti. Alium item a ſe vocat Chriſtus ſpiritum illum cum ipſe cum tunc non haberet, ſed a patre promiſſum. Ipſemet Chriſtus accepturus erat in reſurrectione, nouum ſpiritum gloriæ, cum poſtea apoſtolis communicaturus. Alium vocat propter ſublimem eius gloriam, nunquam antea viſam. Alius erit a ſpiritu, quem vos apoſtoli iam accepiſtis. Alius erit a me ipſo. Imò ego ipſe ero alius, et homo nouus. Longe alius erit in eo gloriæ guſtus, quam nunc. Ideo ait, Ille me glorificabit. Tanta poſt reſurrectionem eſt Chriſti glorificati, et noui ſpiritus eius ſancti gloria, vt in eam angeli, teſte Petro, deſiderent proſpicere, et velut ſtupefacti admirentur. Quia angeli ipſi Iudæorum dii, nunquam talem deitatis diſpenſationem in lege viderant. Per Chriſtum eſt angelis data noua cognitio ſpiritus ſancti, ſicut noua cognitio Dei. De regno Chriſti quædam didicerunt angeli, quæ antea neſciebant. Ephes. 3. Regnum Chriſti nobis datum, eſt regnum ſpiritus, in ſpiritu dicuntur nobis omnia manifeſtari, omnia fieri, et ità a ſpiritu ſancto fieri. Tanta gloria pater filium decorauit, vt non ſolum ſit ipſe Deus de Deo, ſed et ſit Deus, de quo Deus alius procedat. Quod ſi te offendat dicere alium Deum, dic alium conſolatorem, et aliam Deitatis perſonam. Chriſtus eſt Deus, a quo dii alii procedunt et generantur. Nos enim ſumus dii ab ipſo procedentes, et ex Deo geniti Ioan. 1. Sed quare de ſpiritu ſancto ait Chriſtus, Non a ſe ipſo loquetur? Quia nihil abſonum a verbo Dei ſuggerit alicui ſpiritus ſanctus. Didymus libro ſecundo de ſpiritu ſancto, ita exponit, Non loquetur a ſemet ipſo, hoc eſt, non ſine me, ſed ex mea et patris voluntate erit modus ſpirationis diuinæ.

Ad ipſam Chriſti originem eſt nobis hic paululum aſcen-

dendum, vt per ipſius donum ex ipſo fonte aliquid hauriamus. Hoc tibi ſtatue lector, Deum in ſe, ſi ſeorſim ſine Chriſto conſideretur, ita eſſe abditum, et omnia tranſcendere, vt nihil habeat nobiſcum commune, nec cum ſpiritu angelico, quem in infinitum excedit. Statue tibi, Nec angelos ipſos Deum videre, nec eius ſpiritus communicationem habere, niſi quatenus per Chriſtum datur. Quia nemó videt patrem, niſi ſolus ipſe, et cui vult ipſe reuelare. Nemini etiam Deus ſpiritu communicatur, niſi per ipſum. Eſſe vero ad eam viſionem et communicationem modos diuinos, quibus pater ſe mundo manifeſtat, et communicat per ſolum Ieſum Chriſtum. Et vt eos ille nunc nobis exhibet, ita eos ab æterno in Chriſti ſapientia præformauit. Modus diuinus et ſubſtantialis eſt ſpiritus ſanctus, modus æternus in Deo et eius plenitudo in Chriſto. Modus æternus in Deo erat, in mente præformatio quædam. Præformatio ſpiritus Chriſti inDeo vel hinc oſtenditur. Si portio illa, aut ſcintilla, aut menſura, aut halitus, aut modus ſpiritus, qui erat in Petró vel Paulo, fuit olim ſubſtantialiter in Deo: quanto magis plenitudo ipſa Chriſti? Quando Petro et Paulo datur ſpiritus ſanctus, non fit mutatio in Deo, nec ab eo nouum quid realiter deciditur: ſed ipſi mutantur, ea quæ ipſis erant parata, ſuſcipientes per vnionem et aſſumptionem de ipſis factam. Spiritus, qui eis datur, de Chriſto accipitur, et in Chriſto erat eis præparatus. Immenſa præparatio et ineffabiles modi. Nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ ſint hæc nobis præparata. In apoſtolis quidem erat vera ſubſtantia ſpiritus ſancti, ad certam menſuram data, eis ab æterno ita parata. Dicuntur vero impleri ſpiritu ſancto, act. 2. et 4. Quia id quod in eis erat, ita eos tunc implebat et mouebat, vt in actiones miras erumperent. Non tamen erat in eis tota plenitudo ſpiritus ſine menſura, ſed in ſolo Chriſto, Ioan. 3. Rom. 12. 2. Cor. 10. et Epheſ. 4. Sub menſura itaque dicimus eſſe in hoc alium

alium ſpiritum, in iſto alium, in illo alium, et omnia eſſe vnum ſpiritum. Ne mireris ergo, ſi Chriſtus alium paracletum dixit, et alium ſpiritum, cum et tu hic alium, iſtic alium, et illic alium dicas. Si realitates ſophiſticas tollas, erunt omnia facilia.

Vt omnia ſummatim concludamas, ſpiritus ſanctus ita paucis diffinitur, Spiritus ſanctus eſt ſubſtantialis modus diuinus, ſpiritui angeli, et hominis accommodus. Quanquam ſpiritus ſanctus ſubſtantialiter vnum faciat cum ea, quæ eſt in Chriſto, ſpiritus creatura ſanctificata, nihilominus in ſe pura deitas intelligitur. Secundum diſpenſationis modum eſt ex Deitate Deitas, ſicut in ramulis, foliis, et floribus eſt deitas ex deitate ſeminis et radicis: ſicut in palmitibus eſt deitas ex deitate vitis, ſucceſſione quadam diſtributionis diuinæ. Vere ergo eſt ſpiritus ſanctus modus ſubſtantialis, a patre et filio diſtinctus, procedens, ſenſibilis, ſubſiſtens, aliud hic, aliud ibi loquens et agens. A Deo patre diſcernitur ſpiritus ſanctus, vt dicamus eſſe Deum in ſpiritu ſancto, ſicut erat Deus in verbo, Deus in lumine. Spiritus ſanctus ex Deo naſcitur, ſicut ex Deo nobis naſcitur lumen. Deus eſt pater ſpiritus ſancti, ſicut pater luminis, pater gloriæ. Figura eadem dicitur Deus pater ſapientiæ, pater verbi, ſi ſine homine hæc olim intelligas. Deus in ſpiritu habitat, et Deus eſt ſpiritus, Deus in igne habitat, et Deus eſt ignis. Deus in luce habitat, et deus eſt lux. Deus eſt in mente, mentem inhabitat, et Deus eſt ipſa mens.

Nobis forſan obiicies, Cum ſpiritus illeDei ab æterno contineret ſolam hypoſtaſim diuinam, ſeu diuinitatis modum illum ſubſtantialem, quaſi elementaris ſtatus in Deo primam ideam: et nunc habeat humani ſpiritus Chriſti elementa, incarnatione ei in vnam eſſentiam adiuncta: non videtur eſſe nunc maior eius gloria, quam olim, eſto poſt reſurrectionem ſit maior, quam fuerit Chriſto in terris agente. Reſpondeo, Gloriam Dei in ſe nec augeri, nec minui: in nobis eſſe tanto maiorem, quanto magis nos ille glorificat. Tantam ſuam potentiam et gloriam in reſurrectione Chriſti manifeſtauit Deus, vt ex elementis humanis corruptibilibus faceret

incor

incorruptibilia, et ad gloriam noſtram ea ſuæ deitati in ſimilibus elementis ita glorioſe coniungeret, vt ſimul cum Deo vnum ſpiritum ſubſtantialiter faciant, qui eſt ſpiritus ſanctus. Quicquid eſt in Chriſto, eſt ſubſtantialiter vnum cum Deo, quemadmodum ipſe ait, Ego et pater vnum ſumus. Sicut corpus Chriſti eſt ita adglutinatum Deo, vt ſubſtantialiter ſit vnum cum eo: ita ſpiritus eius, et ſpiritus hominis per eum, adglutinatur et adhæret Deo, vt vnus cum eo ſpiritus ſit, 1. Cor. 6. Per Chriſtum ſolum datur ſpiritus, et eſt ſpiritus Chriſti humanati, nobis ita iunctus. Ipſe vitalis Chriſti ſpiritus æternus, nobis ſubſtantialiter iungitur, ſicut caro ipſa Chriſti. Sed hæc in libris de baptiſmo et cæna perſpicacius intelliges, quam hic poſſint referri. Nunc ſat fuerit, ſi ſubſtantiam ſpiritus ſancti eſſe intelligas diuinam ſubſtantiam, ſpiritui noſtro per ſe coniungibilem, per Chriſtum, cognatione quadam, ac ſpiritum noſtrum ita ſanctificantem.

Cognita eſſentia ſpiritus ſancti, ac ſanctificationis noſtræ munere, aliud quoque munus eſt hic paucis attingendum. In qua re dictum Chriſti exponemus, Ioan. 16. Spiritus paracletus arguet mundum de peccato ipſorum, de iuſtitia mea, et de iudicio in hoſtem. Ecce præclarum munus ſpiritus ſancti. Spiritus arguet mundum de peccato, quia non credunt in me, ſpiritus euidenter arguet, eſſe inſigne peccatum, non credere in eum, qui a prophetis et ſignis cæli demonſtratus, tot et tanta pro noſtra ſalute fecit miracula, tot et tanta pro nobis paſſus eſt, tot et tanta myſteria compleuit. Euidenter arguet mundum de iuſtitia mea, iuſtum me declarans, quem eſſe iniuſtum, mundus calumniabatur, et impoſtorem. Docebit ſpiritus, me iuſte omnia feciſſe, quia ad patrem recipior, non recipiendus, ſi eſſem iniuſtus. Non ſolum recipior, ſed et ibi perpetuo manebo, vt poſthac non videatis me. Hæc eſt iuſtitia mea, vobis quo

que com

que communicanda, qua et vos ad patrem transferam. Arguet item mundum de iudicio rite in satanam peracto, et ab eis non intellecto. Docebit me iure vicisse et deiecisse hostem, qui mundum opprimebat, et in inferno captiuum tenebat. Magna est huius iuris iudicialis virtus. Videbatur enim dæmon iure hominem captiuum tenere, ex sententia Dei, Morti traditum: qui et factus erat seruus peccati, quia peccauerat. At spiritus docebit Dæmonem iniquc in omnibus egisse, et inique semper agere, imaginem Deo dilectam tot seductionibus traducendo. Hominem vero iuste a Deo olim punitum, ob misericordiam Christi iuste nunc liberatum. Declarabimus hæc omnia latius in libro de peccato originali, cum hic non sit commodus locus, vbi de spiritu sancto agitur.

Illud vero est nunc magis dicendum, se frustra plurimos torquere, qualiter spiritus sanctus a patre procedat, aut a patre et filio. At ego ita facile declaro, Spiritus veritatis, qui a patre procedit, id est, quem pater dat. Ipse enim est originalis fons, et dat spiritum bonum petentibus se. Aduerte autem, in quo sensu ibi dicitur, procedit, ne tu sinistre occuperis ex imaginaria significatione. Procedit ibi græce est ἐκπορεύεται, id est, proficiscitur, egreditur. Non est metaphysica rerum intus emissio, sed est egressio ad opera Dei. Non fuit intrinseca realis processio, qualem fingunt sophistæ, sed fuit æterna in archetypo mundo præformatio, qualis fuit exhibitio. In creatione fuit exhibitio insignis et prima, verbi et spiritus. Substantiales erant diuinitatis modi, ad substantiarum omnium originem et Christi generationem. Vere ante creationem nec erant Dei in se ipsum motus, nec erat actio, nec passio. Nec realis generatio, nec emanatio, nec sufflatio, nec spiratio, nec productio. Nemo spirabat, nemo spirabatur. Omnia nomina hæc sunt species motus, actionis, et passionis. Seclusis ergo in

trin

trinſecis illarum trium inuiſibilium rerum agitationibus, nos dicimus, diſpenſationem Dei eſſe, qua ſpiritum hominis ſibi vnit. Hoc vere eſt ſpiritum dare et mittere, quando hominem ad ſe aſſumit, et eius ſpiritum ſibi vnit. Et quia per Chriſtum id facit Deus, a Chriſto vere ſpiritus procedit: cum præſertim ſit in ipſo originalis tota plenitudo. Ex deitate procedere deitatem diximus, ſecundum modum diſtributionis diuinæ. Per diſpenſationem creaturæ, et modum quendam, nos ea miſſionum nomina Deo tribui, concedimus. Spiritus ſanctus dicitur viſibiliter proficiſci, moneri, et deſcendere, ad motum angeli, Matth. 3. et acto. 2. At non propterea mouetur ſubſtantia ipſa Dei, quæ erat in angelo. Spiritus Dei omnia implens hunc vel illum illuſtrat, ita mouens, vt ipſe non moueatur. Ab ore Chriſti ſpiritus ſanctus procedit, proficiſcitur, et egreditur: quia per halitus ſui diſtributionem nos Chriſtus hoc munere donat. Spiritus ſanctus a patre et filio procedit, et a patre per filium. Effundit in nos Deus ſpiritum ſanctum per Ieſum Chriſtum ad Titum. 3. Promiſſione ſpiritus ſancti accepta a patre, effundit in nos Chriſtus donum hoc, acto. 2. Dona accepit Chriſtus a patre, aſcendens in altum, et dedit ea hominibus, pſal. 67. et Ephes. 4. Accepit hæc Chriſtus in reſurrectione, quæ antea non ita habebat, cum nondum eſſet glorificatus. Spiritus hic regenerationis ſanctus, hominem glorificans et innouans tunc non erat. Ioan. 7. Ille ipſe ſpiritus, qui a patre eſt, a Chriſto eſt, proprius ipſius factus ei eſſentialis et naturalis. Proinde ait Chriſtus, Quem ego mittam vobis a patre, Ioan. 15. A patre mittens Chriſtus, a ſe ipſo mittit: et a ſe ipſo mittens, a patre mittit: quia pater eſt in ipſo. Primo dedit Chriſtus honorem patri, dicens a patre dandum ſpiritum. Poſtea ſeipſum adiunxit, dicens, ſe daturum. Quanquam talem non haberet tunc Chriſtus, tamen dixit, Ego mittam, de meo accipiet et annunciabit vobis. Omnia, quæ habet pater, mea ſemper ſunt. Propterea dixi, quod de meo accipiet, i. e. de ſubſtantia

tia mea, et deitate mea. Characterem ſubſtantiæ meæ et ideam filii a me acceptam in vobis inprimet et præſcriptum iam ordinem docebit, vt non a ſe ipſo loquatur. Adeo illum de ſubſtantia mea vobis communicabo, ſicut animam meam pro vobis pono. Errant ita Græci, nolentes ſpiritum ſanctum a filio eſſe: cum ſit Chriſtus vnicus fons, vnde ſpiritus ſanctus emanat. Eſt vere ſpiritus ſanctus vita, anima, et ſenſus Chriſti. Eſt ſpiritus Chriſti, per quem nos ſenſum ipſum Chriſti ita tenemus, vt vita ipſa Chriſti viuamus. Imo non viuamus iam nos, ſed viuat in nobis Chriſtus. In nobis eſt ſpiritus Chriſti ex intima eius ſubſtantia, et intimo eius corde, magno amore datus, qui ob id dicitur charitas Dei in cordibus noſtris. Ro. 5. Ex intimo cordis eſt nobis datus, vt per eum Chriſtus in corde noſtro vere formetur, et nos ad ipſius imaginem vere transformemur. Valida ratione, quia ille eſt ſpiritus filii, nos per eum eſſici filios, Paulus Galatis oſtendit. Imprimit enim in nobis ipſam filii Dei filiationem, vt tanquam fratres Chriſti abba pater clamemus. Ipſemet ſpiritus continet ideam filii: ſicut anima corporis: filii impreſſionem in nobis facit, filium in nobis format dictus vere ſpiritus υἱοθεσίας ſpiritus filiationis, nos regenerans. Additur deinde corpus ipſum, ſanguis, caro, et oſſa, in cæna domini. Hoc nunquam alicui in lege, nec ante reſurrectionem Chriſti datum eſt. Nemo tunc dictus eſt frater Chriſti, nec eius regni tunc cohæres. Quia ſpiritus talis regenerans, et glorificans, Chriſto nondum glorificato, nondum erat. Ioan. 7. Hinc Chriſtus ipſe poſt reſurrectionem nos fratres vocat. Matth. 28. Ioan. 20.

Ex dictis ratio redditur, quare vſus vocis ſpiritus ſanctus eſt tam frequens in nouo teſtamento, et non in veteri. Ratio differentiæ eſt, quia in lege erant ſanctificationes carnis, non ſanctificatio hæc ſpiritus. Erat quidem tunc ſpiritus, ſed non qualis nunc: ideo nec ſpiritum ſanctum illi ſciebant, nec an ſit ſpiritus ſanctus, audierant, acto. 19. Vox noua, aut eis non ita

con

consueta, et virtutes nouæ indicabant esse aliquid nouum, sicut vere erat spiritus nouus. Quanquam spiritus ille, qui fuit in prophetis, fuerit spiritus Christi, alius tamen erat tunc spiritus, alia erat deitatis dispensatio, et aliter in illis agebat, quam in nobis. Quamuis spiritum hunc sanctum per prophetas loquutum, nos dicamus, quia est æternus: vere tamen aliter illi, quam nos sanctificabantur: et alium seu aliter agentem spiritum hauserunt: Quia Iesus Christus nondum erat glorificatus Ioan. 7. Illi acceperunt spiritum seruitutis in timore, nos spiritum filiorum Dei, Ro. 8. et Gal. 4. Eos ob id vocat Christus seruos, nos amicos et fratres, Ioan. 15. et 20. Nouo igitur fœdere datus est spiritus nouus, et hæc est ratio nouitatis vocis. Apud Iudæos agebatur de materiali quadam sanctificatione, quæ per exteriores vnctiones et tactus siebat, vt res, quæ tangeret, sanctificaretur. Exo. 29. et Leuit. 6. Immundum tangendo, eorum sanctitas polluebatur. Leuit. 5. et 11. Caro apud Iudæos sanctificabatur, nunc spiritus est sanctus. Vnctio, quam a Christo accipimus, est vnctio spiritus. 2. Cor. 1. et 1. Ioan. 2. et Acto. 10. Agunt veri Christiani de interiori vnctione, et sanctificatione, quæ in spiritu et a spiritu fit. Ideo sanctum dicimus spiritum, et in nomine spiritus sancti Iudæis ignoti ideo baptizamur, vt legi mortui, et carne sepulti, de sola spiritus sanctificatione semper memores simus. Nullus Iudæorum fuit renatus ex aqua et spiritu sancto. Aliquando ibi legitur spiritus sanctitatis spiratio certa a re sancta, spiratio temporalis, non spiritus regenerationis, sanctus spiritus nouus, cum elementis incorruptibilibus. Si quando in lege dicitur, esse in aliquo spiritus Dei, non sumitur pro spiritu regenerationis sancto, vt in nobis, sed pro intelligentia aliqua, prophetia vel fortitudine, Exo. 28. 31. 35. Num. 24. 34. et Iudicum 14.

Venti etiam flatum vocarunt sacræ literæ spiritum Dei magna

magna efficaciæ ratione, et iuxta literam, et iuxta ſpiritum. Nam erat in eo ipſo aëris flatu viuificans energia, et myſterio indicabatur, vera ſpiritus ſancti ſubſtantia: ipſeque Chriſti halitus diuinus viuificans. Ventum hac ratione dicitur Deus educere de theſauris ſuis, pſal. 134. Iere. 10. et 51. Spiritus Dei dicitur ventus ille, qui agitationem faciebat ſuper aquas, Genes. 1. Tum quia erat magnus et vehemens, ad exſiccandas aquas, et eas velut in cumulum cogendas, pſal. 32. item ad aërei firmamenti expanſionem, euaporatione illa producendam. Dicitur ibi ſpiritus Dei multiplici ratione myſterii, in ipſo Deo iam præſentis, et in Chriſto futuri: quod Hebræi quoque nouerunt. Energiam ſpiritus Dei, omnia viuificantem, agitantem, et implentem, ipſi nouerunt. Spiritus Dei aquas ibi viuificabat, vt illæ iterum terram viuificarent ad rerum generationem. Latius quoque de ſpiritu illo inquirentes in Breſchit Rabbaa, dixerunt ſpiritum illum, qui aquas agitabat, eſſe ipſum ſpiritum Meſſiæ, omnia ab æterno agitantem et viuificantem. Ita ipſi probe intelligebant, ſine trinitariorum noſtrorum ſomniis, nemini vnquam cognitis. Ex lege et prophetis docti illi ſciebant futurum, vt ſpiritus ipſe Dei ſuper Meſſiam requieſceret, et eum ipſum ſpiritum ab initio eſſe, et in rebus ſemper agere.

De hoc ſpiritu Chriſti ſancto aliud hic ſupereſt obſeruandum, quod quamuis in nobis non ſit corporalis ſanctificatio, tamen in corpore Chriſti eſt peculiare, vt dicatur de ſpiritu ſancto, et a ſpiritu ſancto genitum, Matth. 1. De ſubſtantia ipſa ſpiritus ſancti, ſicut de ſubſtantia verbi. Subſtantia ipſa ſpiritus Dei in archetypo mundo continebat, et continet nunc elementa eadem verbi, quæ diximus ſuperiora tria, ſeu ipſorum exemplar ſubſtantiale. Subſtantia verbi et ſpiritus erat in Deo eadem ſubſtantia, Deus ipſe ita ſe exhibens. Nunc quoque, quamuis caro et ſpiritus Chriſti

vere differant, tamen in elementari ſubſtantia, participationem veram habent, ſicut caro et ſpiritus noſter, ita colligati. Caro Chriſti, vt erat in ſepulchro, ſuam ſeorſim habebat diuinam ſubſtantiam, in cæleſtibus elementis et ſubſtantiali lucis forma. Spiritus ipſe Chriſti, quem moriens Deo commendauit, ſeorſim continebat et continet elementa regenerationis noſtræ, quæ eadem ſunt elementa verbi. Atque ita ſunt ſuperiora tria elementa corpori, et ſpiritui communia, quaſi commune vinculum, per quod anima terreo corpori alligatur, tam in Chriſto, quam in nobis. At in nobis ſunt ſolum elementa creata ex creaturæ generatione. In Chriſto ſunt creata et increata ex creatoris, et creaturæ ſubſtantiali propagatione. Ratione igitur illius communis et ſubſtantialis vinculi, inter carnem et animam, aperte cognoſcimus, ipſam Chriſti carnem eſſe de ſubſtantia ſpiritus ſancti in Maria genitam. Quicquid eſt in Chriſto, ſanctum eſt: in eo eſt ſanctitas corporis et ſpiritus, et immaculata caro. In ſolo Chriſto facta eſt per ſubſtantiam ſpiritus Dei ipſa carnis ſanctificatio, ac generatio, et ſubſtantia ſpiritus Dei ipſi carni ſubſtantialiter communicata. In eo igitur ſuperius citato paradoxo, quod corporum huius ſeculi non ſit veritas, non comprehenditur ipſum Chriſti corpus, quod eſt ipſa veritas. Imo corpus ipſum eſt vere cibus ſpiritus, et ſpiritui noſtro in vnam ſubſtantiam vere vnitur, ſpiritu regenerationis ita colligante. Caro Chriſti vere eſt cibus longe verius quam externus hic cibus. In hoc communi cibo non eſt veritas, vt ait paradoxum: ſed in illo cibo eſt veritas, in quo eſt conſtans et immaculata puritas. Ille eſt cibus verus vitæ cuiuſdam ſemper viuentis, quæ in nobis eſt.

Poſſet hic quiſpiam dubitare, Si in ſolo Chriſto erat originaliter ſpiritus ſanctus, quomodo in eum deſcendit

ſcendit ſpiritus ſanctus in Iordane? Reſpondeo, Chriſtus ante reſurrectionem nondum obtinuit totam Dei gloriam, et potentiam. Diſpenſatione quadam Dei hoc reſurrectioni ſeruabatur. In Iordane fuit indicata noua regenerationis baptiſmi virtus, et gloria, ſicut Chriſtus in ſua regeneratione nouum gloriæ ſpiritum accepit. Per incarnationem fuit diuinæ ſupremæ formæ ad ſeruilem infimum habitum deiectio, et per reſurrectionem fuit glorificatio. Totam ergo nunc verbi et ſpiritus gloriam ſolus Chriſtus hypoſtatice continet. In eo ſolo, et ab eo ſolo, eſt vere ſpiritus ſanctus, ei ſubſtantialiter inſitus, et deinde in nobis per gratiam ipſius, atque ita ſumus nos ſubſtantialiter vnum cum ipſo, ſicut ipſe eſt vnum cum patre.

Dubitare iterum quis poteſt, Si in vnam cum anima noſtra ſubſtantiam coit ſpiritus ſanctus, quid illud totum eſt? Reſpondeo, Eſt anima, et eſt Spiritus ſanctus. Deitatis illa poſitio nec ſpeciei nec indiuidui nomen mutat. Eſt anima in ſpiritu ſancto, et ſpiritus ſanctus in anima. Sicut Deus eſt in Chriſto, Chriſtus in Deo, et Chriſtus eſt Deus manens homo: ita anima ſublimi regeneratione, per hypoſtaticam vnionem ſit ſpiritus ſanctus, et manet anima ſicut homo ſit Deus, et vnum cum Deo. Quod autem illud totum vna ſubſtantia ſit, velut ignis cum igne, lumen cum lumine, vltra iam dicta intelliges manifeſte, ſi vitalem ipſum totum ſpiritum Chriſti conſideres, in quo eſt anima et ſpiritus ſanctus, ens vnum. Quin et aër ipſe, quem nos inſpiramus, ſubſtantialiter vnum efficitur cum anima noſtra, poſtquam vitali noſtro ſpiritui eſſentialiter adiunctus eſt, intus in corde. Formas ſuperuenientes oſtendimus eſſe vnum cum priore lucis forma. Notitias quoque ſuperuenientes diximus eſſe eſſentialiter vnum cum anima, veluti lucem cum luce et ſpiritum cum ſpiritu.

n. 2. Sicut

Sicut Christus est vnum cum Deo, ita ait nos effici vnum cum eo per spiritum sanctum. Imo vnum aliud maius. In nobis generatur nouus internus substantialis et immortalis homo, ex carne et ossibus, qui est substantialiter vnum cum anima. Hoc in baptismo et cæna videbis, non enim friuola est cum Christo cænandi, et carnem eius manducandi ratio, nec friuola est tam sublimis spiritus regeneratio. Vitalem suum spiritum æternum nobis substantialiter communicat Christus, sicut carnem suam. Se totum ille nobis vere communicat.

Iam ratio vera redditur, quare dixit Christus, spiritum hunc nouum perpetuo in nobis mansurum et vitam ipsam immortalem. Iudæis olim ad tempus dabatur spiritus in elementis animæ incorruptibilibus. In nobis post regenerationem iugiter manet spiritus Christi cum elementis æternis, qualia sunt in ipso resuscitato, sicut in nobis manet caro eius æterna. Non ita ante incarnationem cohærebat Deus cum homine, sicut nunc cohæret spiritus Christi humanati. Quod per eius aduentum in gratiam nostri factum est, vt ita nobis spiritus cohæreat humanatus spiritus. In regeneratione nostra, accedit animæ nostræ vera incorruptibilis et cum interno incorruptibili homine perpetuo, et inseparabiliter manet spiritus sanctus. Incorruptibile dicitur in nobis semen Christi, et incorruptibilis internus homo. 1. Pet. 1. et 3. Incorruptibilis est homo, qui non ex sanguinibus, nec ex voluptate carnis, sed ex Deo genitus est Ioan. 1. et 3. et 1. Ioan. 3. Vnde Infert Ioannes, tales nos esse in mundo hoc, qualis est Christus in cælis. Ioan. 4. Dii vere nos efficimur, participatione Deitatis Christi, facti vere participes diuinæ naturæ, vt ait Petrus. In huius veritatis vmbra olim dicebatur, Ego dixi dii estis. Internus noster homo est Deus, de cælo et de sub-

stantia

ſtantia Dei. Sed cognita regeneratione diuina, regeneratione ſuperna, hæc omnia melius cognoſcentur. Tunc cognoſcetur internus cæleſtis homo, tunc noua progenies cælo mittetur ab alto. Diuina quædam naſcetur Chriſtianorum progenies, quam admiratur Eſaias. Homines naſcentur nunquam amplius morituri.

Antequam huic libro finem imponamus, ſpiritum verbo, vt olim habebat, et nunc habet, quaſi dicta colligentes, denuo conferamus. Subſtantialis in mundo fuit Dei manifeſtatio, ſicut ſubſtantialis communicatio. Sicut Deus logos, ita Deus ſpiritus. Verbo mandat vt res fiat, ſpiritu viuificat. Verbo creantur cæli et terræ corpora, ſpiritu viuificantur, et lucis forma ſimul rebus inditur. Nulla res ſine verbo fit, nulla ſine ſpiritus et lucis energia virtutem aliquam habet. In verbo ipſo eſt ſpiritus et lux. Prodit cum ſermone ſpiritus, et Deus loquendo ſpirat, ſicut nos non poſſumus proferre ſermonem ſine reſpiratione. Ob id dicitur, ſpiritus oris, ſpiritus labiorum. Sicut ſubſtantia verbi manifeſtata et viſa eſt in Chriſti corporalibus elementis, et eam ſubſtantialiter continet naturale corpus eius: ita ſubſtantia ſpiritus Dei viſa eſt in Chriſti ſpiritualibus elementis, et eam ſubſtantialiter continet naturalis ſpiritus eius. Sicut verbum Dei, cum ipſa hominis ſubſtantia eſt in Chriſto ſubſtantialiter vnum corpus. Ephes. 2. ita et ſpiritus Dei, et ſpiritus hominis eſt vnus ſpiritus 1. Corin. 6. Deus habitat in filio, et filius eſt Deus: Deus habitat in ſpiritu ſancto, et ſpiritus ſanctus eſt Deus. Ipſe ſpiritus noſter eſt Deus, a Deo proficiſcitur, et naſcitur: ſicut Chriſtus eſt Deus, a Deo profectus et natus: ipſe primario, nos ſecundario per ipſum. Ab ipſo ore Chriſti proficiſcitur in nos ſpiritus regenerationis. Sublimi hoc dono ſubſtantiæ ſuæ et corporalis et ſpiritualis, vltra Iudæos Chriſtus nos donat. Nulla ante Chriſti aduentum viſa eſt ſpiritus hypo-

ſtaſis. Sed voluit Chriſtus eam in ſuo baptiſmo prius, deinde poſt gloriam reſurrectionis ſuæ, in apoſtolis manifeſtari: vt effecta inde melius perpendamus, et gratiam aduentus eius. Viſo, et audito Chriſto, viſus mox et auditus eſt ſpiritus ſanctus, ac interne in nobis cognitus conſolator. Non ſolum ſpiritum columbam, et ignem vidimus, ſed per modum auditus, Ioan. 3. et intrá nos ipſos percepimus. Io. 14. Hinc acto. 2. videbantur linguæ ignis, vehemens ſonitus audiebatur, et efficacia intus percipiebatur. Hanc præterea ſimilitudinem habet incarnatio verbi cum miſſione ſpiritus, et in hoc nos aſſimilamur filio Dei. Verbum deſcendens facit Chriſtum de cælo deſcendiſſe, ſicut per ſpiritum deſcendentem nos de cælo deſcendimus. Aſcendimus item cum Chriſto. Nam Chriſtus ipſe dicitur verbum Dei, quaſi oraculum illud receſſerit a Deo, et venerit ad hominem, quando caro factum eſt. Vere tamen non receſſit, ſed Chriſtus aſcendit ad Deum. Ad eundem modum ſpiritus quaſi receſſit a Chriſto, quando ad Apoſtolos miſſus eſt, acto. 2. Vere tamen non receſſit, ſed nos aſcendimus ad ipſum Chriſtum, cum eo ſedere incipientes in cæleſtibus. In quibus nos iam cum ipſo regnamus, et vtinam ſemper regnemus. Amen.

De Tri

DE TRINITATE DIVINA, QVOD IN EA NON

sit inuisibilium trium rerum illusio sed vera substantiæ Dei manifestatio in verbo, et communicatio in spiritu.

DIALOGI DVO.

Primus agit de legis vmbris, et Christi complemento angelorum, animarum, et inferni substantia.

MICHAEL. PETRVS.

Elohim ille apud Mosen initio creans, et Ioannis verbum, quod initio erat apud Deum, ad vnam Christi personam referuntur. PETRVS. En adest, Seruetus est, quem ego quærebam. Heus, heus. Quid hic solus tecum loqueris? MICHAEL. Video Christum a Christianis ignorari. Video Christianos dici, qui nesciant, in quo Christianismi fides consistat. Et videns ingemisco. Si Christus hodie veniens, iterum prædicaret, se esse filium Dei, iterum eum sophistæ nostri crucifigerent. Res vna est Christus vnus, ens vnum, filius vnus. Ipsorum suppositum suppositicium est, idioma sophisticum et inuisibilis illusio. Præstigiosa est eorum salus et præstigiosa mors illius inuisibilis rei. Sacrilega sunt idiomatum sophismata, per quæ dicitur angelus intra pellem asini mo-

ri, et ſpiritus ſanctus in nulo mori. PET. Et tu ſemen generationis in Deo ponis, nubem et elementa? MICH. Omnia in Deo et origines omnium. In Deo generante dicitur ſemen generationis, ſicut in Deo loquente dicitur ſermo. In Deo erat ſemen, ſicut Chriſtus dicitur ſemen Dei, et ſermo ipſe dicitur ſemen: cum præſertim in eo ipſo ſermone omnia ſemina continerentur. Non dicitur proprie generatio, ſi ea, quæ ſunt generationis ſubſtantialia, non obſeruantur. Eo magis quia eſt Chriſti cognatio generationum omnium excellentiſſima, ſpecimen eximium, et prototypus verus. Quod in aliis generationibus accipiunt filii a patribus, accipit Chriſtus a Deo. Hic a creatore, illi a creaturis. In ſcriptura Chriſto tribuitur ſemen generationis, germen, ros genituræ, et reliqua. Alioqui quo modo dicis, eſſe de ſubſtantia Dei generationem? Si in Deo ipſo erant aliæ res, in Deo erat quoque ſemen, vera omnium origo. Si in Deo cognoſcis fuiſſe omnia, in archetypo fuiſſe ſupercæleſtes aquas, in empyreo ignem, in æthere ſpiritum, euidenter cognoſces. Hoc nunc memineris, fuiſſe exhibitionem diuinam, ſicut erat præformatio. Inſtar aërei flatus dicimus ſpiritum, Elohim, in Deo dicimus ignem, aqueam gloriæ Dei nubem, fluuium igneum, verbi pluuiam, rorem, et irrigationem, ad generationem veri filii Dei Ieſu Chriſti; non ſine myſterio facta eſt talium in Deo manifeſtatio, nec ſuos prophetas Deus ſolis inanibus ſpectris deludebat, quando gloria illa et maieſtas Dei declarabatur in aqua cæleſti ſpiritu et igne. Semper ibi in nube apparebant cæleſtes aquæ, flatus, ſpiritus et ignis ſplendor, vt in aliorum generationibus et nunc in æthere apparent. Analogiam ad verbum eſſe veram, oſtendimus in ſemine generationis noſtræ in nube aërea, in ſermone et halitu noſtro. Erat ſubſtantia diuina, Deus ipſe ita ſe exhibens et proferens gloriam Chriſti patefaciendo, Deus creator ita ſe per Chriſtum creaturis con

ris conformare voluit. An non essentia illa omniformis se talem exhibere potuit, qualem voluit? Si grauaris tu, in Deo dicere semen, dic fuisse Deitatem ipsam, quæ egit vice feminis. Granum hoc aut guttula hæc non dicitur semen ratione materiæ, sed ratione formalis ideæ, quæ ipsa est in Deo verissimum semen. Verbum erat in Deo semen, seminalis artifex, σπερματικὸς τεχνικὸς, vt ait Philo in lib. de rerum diuinarum hærede. Si grauaris quoque in Deo dicere nubem, dic fuisse deitatem intra nubem. Sapientia ipsa de se ait, Ego sicut nebula cooperui terram, Eccles. 24. Sicut nubes lucens in nube, in caligine nubis, in lucida nube, Exo. 19. et Matth. 17. Nunquam fuit nubes aliqua creata quin fuerit eius in archetypo exemplar verum, nubem referens. Potuit ergo Deus exemplar tale hominibus exhibere, vt passim exhibuit, quanquam esset et ibi nubes alia creata. Ego lubens concedo, et iam multis docui, fuisse in illis gloriæ Dei apparitionibus nubem creatam, sed in ea ipsa dico fuisse superelementarem aliam nubem increatam, intus lucentem, Deitatem ipsam, se ita exhibentem. Deus erat in apparente luce intus vera lux, erat Deus in aëre aër, in igne ignis, in nube nubes, sicut in flatu Christi verus spiritus sanctus. PET. Aliud asseris non receptum, Quod verbum illud non amplius supersit, aut quod fuerit vmbra. MICH. Tantum abest, vt verbum non supersesse dixerim, vt potius dixerim et dicturus sim, esse hodie in Christi carne eandem verbi substantiam. Lucem illam in nube olim lucentem dico esse verbi substantiam, et naturalem corporis Christi splendorem. Verbum illud, quod olim erat essentialiter forma hominis, eandem in ipso homine formam hodie seruat, et in Christo adhuc est Deitas ipsa sub forma hominis. Quomodo non erit in eo æternitas formæ diuinæ, si per eum est in te æternitas ideæ? Forma illa nec est confusa, nec imminuta, sed integra sua essen-

tia diſcernitur. Dico autem, non eſſe tale verbum, quale olim fuit, quia caro factum eſt, et quia aduentus Chriſti omnia innouauit. Non eſt ſecundum eam diſpenſationem, ſecundum quam fuit in nube, tempore Moſis. Quod ſecundo obiicis, vmbra vocaui, quaſi rei futuræ præfigurationem: ſicut in vmbra quauis eſt velut imago quædam. Vmbra eſt lumen diminutum. Quæ in lege erant vmbræ, ſuum tunc diminutum lumen habebant, ac ſubſiſtentiam quandam, alteriuſque perfectioris rei ſimilitudinem. Erant illa omnia, ſicut erat verbum, et in hoc ipſo, inperfectio quædam temporis ſignificatur. Tranſierunt quodam modo illa, quæ erant perfectionem tunc non aſſequuta. Quamuis eadem ſit nunc in hoc corpore, quæ erat olim verbi ſubſtantia, erat tamen ibi Chriſtus adumbratus, ſeu præfiguratus. Nam præceſſerunt in lege futurorum typi, quos poſſumus et vmbras vocare. In qua re Chriſti gloria patefit. Quoniam Deus in ſe lux eſt, qui in ipſa lucis ſuæ et verbi ſubſtantia, Chriſtum adumbrabat, et qui olim in verbo, quaſi in vmbra videbatur. Philoni verbum erat vmbra. Sic enim ait libro ſecundo allegoriarum, σκιὰ θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶ, Vmbra Dei verbum eius eſt. Vmbra erat occulta forma, et exemplar, cuius ſimilitudine, inquit, factus eſt homo ad imaginem Dei. Lucidior erat initio præfiguratio. Ob peccatum acceſſit vmbra et obſcuritas quædam. Vmbræ ratio verbo Dei non magis derogat, quam Deo ipſi: nec angelis detraho, etiamſi in eis vmbram Chriſti fuiſſe dixerim. Receſſit quidem vmbræ ratio, non tamen propterea periit angelorum ſubſtantia, nec Dei, nec verbi. Vmbra erat tunc, ſicut vere dixeris eſſe adhuc in nobis vmbram, ſi ad futuri ſeculi gloriam nos conferas. Nam videmus nunc in ænigmate, tunc vero facie ad faciem: et gloria hæc nobis per Chriſtum iam data aliam futuram maiorem præfigurat. Collatione ad nos facta, erat in lege lumen

lumen diminutum, erant caliginoſæ et obſcuræ nubes, quas ſibi Deus, vt latibulum, tunc poſuit. Pſal. 17. et 2. reg. 22. Populus, qui habitabat in tenebris, et in regione vmbræ mortis, vidit lucem magnam, per Chriſtum nobis ortam Eſa. 9. et Matth. 4. ad idem Lucæ 1. vt illuceſceret iis, qui in tenebris et vmbra mortis ſedebant. Vides ſemper ibi vmbram et tenebras, hic vero patefactam lucem. Patefactam in Chriſto et communicatam nobis in ſpiritu, quæ iterum poſtea in totius noſtri corporis gloria patefiet per reſurrectionem in corpore futuram, vt nunc eſt reſurrectio ſpiritus. Vmbra erat olim in legis cerimonis et aliis myſteriis, per analogiam ad ſuperiora verbi arcana, etiam in vmbra, nube, et caligine apud Deum deliteſcentia. Erat tunc Chriſtus in abſcondito altiſſimi, et in vmbraculo omnipotentis pſal. 90. Erant ipſi omnes in vmbra et tenebris, quia Chriſtus erat in verbi vmbra, et nubis latibulo abſconditus. Durauit autem hæc verbi vmbra, quouſque Mariæ obumbrans deſiuit eſſe vmbra. Lucæ 1. Imo vſque ad Chriſti reſurrectionem aliquid ſemper vmbræ fuit, ſicut et in nobis aliquid erit ænigmatis vſque ad reſurrectionem noſtram. Adumbrabatur adhuc Deitas in carne Chriſti nondum glorificata, vt apparet in adumbratione illa, et montis transfiguratione. Matth. 17. Si igitur ipſum verbum incarnatum adhuc in vmbra erat, quanto magis olim in nube? Hinc Chriſto in terris viuente, non ſunt vmbræ legis abolitæ, donec gloria tota eſt in Chriſto et eius ſpiritu patefacta. Licuit igitur cum Paulo, quicquid in lege viſum eſt, vmbram vocare, vt corpus ſit Chriſti, Coloſſ. 2. Nec abs re hanc quæſtionem intuliſti, nam id ipſum meditabar, quando me mecum loquentem audiuiſti. PET. Quid eſt, quod tecum loquebaris? MICH. Verbum meditabar

tabar esse ipsam Christi personam, et collationem faciebam inter logon et Elohim, ad Christum omnia referens. PET. In Deo perceptibiles formas apparuisse, nostro seculo non recipitur. MICH. Receptum hoc erat et omnibus notum in prima ecclesia, vt ex Irenæo et Tertulliano constat: et apud veteres Hebræos, vt post Philonem, Eusebium et Hieronymum, ex aliis iam citaui. In lege et prophetis aliud nihil legas. Manifestatio Dei dicitur, non illusio. Si nullam suæ Deitatis apprehensionem dare voluisset Deus, frustra eius rei desiderium homini ingenuisset: præsertim Mosi et aliis, qui faciem illam videre desiderarunt. Frustra et illusorie tam multa de hac re lex doceret: Deus ipse luderet, se facie ad faciem ostentans. Christus ipse nugaretur, visionem Dei iactans. Si nullam dicas esse Dei substantialem apparitionem, nullam eius esse dices substantialem communicationem, atque ita Deum nec mundo, nec Christo substantialiter communicari: et in Christo aliud nihil apparuisse, quam spectrum. Veteres Hebræi in Deo legentes: temunah zelem et demuth, diuinam illam primam formam, et figuram agnoscunt: ad cuius imaginem conditus est homo: et eam dicunt faciem Elohim. In prima Christianorum Ecclesia erat hoc adeo commune, vt inde tunc nascerentur fere omnes hæreses. Nam Simon magus, Menander et Basilides, ab Ignatio citati, deinde, Valentinus, Marcion, et Manichæus, et plerique alii, solam humanam formam, quæ erat olim in æthere, quasi spectrum Christo tribuerunt, sine vero carnis corpore. Quarum hæresium odio, ad inuisibilium rerum, et trium punctorum somnia sunt sophistæ perducti, instante regno Antichristi, qui suos habuit præambulones. Id a Ioanne prædictum fuerat, in eo regno præunlituros illusorios tres spiritus, qui sunt tres filii beelzebub, apoc. 16. Post Athanasium, et quosdam alios, qui regni Antichristi iam erant athletæ, nunquam sophistis da

ſtis data eſt ea mens, vt veram illam Dei manifeſtationem aduerterent. Lege Tertullianum ad finem libri ſecundi, contra Marcionem, vbi ait, in primitiua eccleſia fuiſſe omnibus receptum, quod in verbo fuerit humana figura, adeo vt etiam ipſi Marcionitæ ex apoſtolis ita crediderint. Illuſtriſſimum eſt hoc totius eccleſiæ primæ teſtimonium. In libro de carne Chriſti, et aduerſus Iudæos, palam Tertullianus docet, verbum habuiſſe olim humanam formam et figuram. Idem docet Irenæus lib. 4. cap. 15. et 17. Plerique alii ſunt in ipſis loci de verbi humana forma, et perſona, ad cuius imaginem aiunt eſſe corpus Adæ formatum. Ne quis vero rudis ita ſit anthropomorphita, vt Deum in ſe eſſe corporeum exiſtimet, nos vere incorporeum diximus et inuiſibilem, ſed ſe perſonaliter exhibuiſſe, cum ſit mens omniformis: quæ exhibitio erat prolatio, repræſentatio viua, verbi relucentia. PET. Mihi perſuaſum eſt, fuiſſe illam veram θεοφανίαν, Dei apparitionem, Chriſti relucentiam. Erat vere λογος idealis ratio prolata, ſermo referens, repræſentans. Ad tuam igitur inter logon et Elohim collationem reuertere. MICH. Ex Moſa habemus, quod erat initio Elohim omnia creans, viſus Elohim. Ex Ioanne, quod erat initio relucens verbum, per quod omnia facta ſunt. PET. Quid antea? MICH. Interpellas. PET. Prius ſcire velim id quod prius fuit, vt illinc ordine cuncta prodeant. MICH. Erat præfinitio ſeculorum, quam fecit Deus in Chriſto, vt ait Paulus. Sicut res omnes nunc ſunt in Deo, ita eodem ordine ante creationem erant in eo, et primus omnium Chriſtus: qui ſolus erat figura ſubſtantiæ Dei, ſplendorque viſibilis gloriæ. Id quod antea fuit, ſi antea dici poteſt, fuit velut æternitatis momentum, Imo coram Deo non dicitur, fuit: ſed dicitur, eſt. Deus ratione ſua æterna corporalem ſibi et viſibilem filium æternaliter decernens, talis ſpeciei ſubſtantia ſe ipſum viſibilem

lem præbet per sermonem, in quo erat spiritus. Per eundem sermonem et spiritum, hæreditatem filio, corporalem hunc mundum creat, vmbram seculi melioris. Ad filii sui imaginem alios homines creat, pueros qui secum sint, illi donans: sicut ait, Ecce ego et pueri, quos dedit mihi Deus. Per sermonem et spiritum hæc omnia molitur Deus. Per sermonem et spiritum, qui quales apparuerunt, tales erant in mente præformati. Hinc sermonem et spiritum Deus homini tribuit, sermone et spiritu se illi communicat, vt sermone et spiritu Dei eruditus, factorem suum sermone et spiritu colat. Primum igitur adest Dei verbum, verbum ex interna ratione, ad filii generationem extra prolatum, seu manifestatione exhibitum: ecce personatus Elohim mundum creans. Cogitat et simul loquitur Deus filii generationem, verbum patefaciens. Et per ipsummet verbum generationis filii creat mundum, cui debeat filius dominari. Quascunque æternitates imagineris, in illis iam erat ratio diuina, quæ fuit postea logos, postea caro. In sua sapientia iam expresserat Deus formam hominis, quæ fuit postea visus Elohim, postea Christus. Elohim ergo non in principio esse cœpit, sed in principio iam erat, vt ait Ioannes. Erat antea in ratione verbum, sed non manifestatione exhibitum, vt in creatione se visibile exhibuit. Mutari non ob id dicitur Deus: sicuti nec mutaretur, si se tibi substantialiter visibilem nunc exhiberet in nube, aut igne, aut alia forma. Nam ille omnem percipiendi formam in se ipso continet, quam vult nobis offerens. Christum in se iam continebat Deus, et in ipso ideas aliarum rerum, eas sine sui mutatione exhibens, ex inuisibilibus visibiles faciens, vt ait apostolus. Prius erat verbum, quam mundus, non prioritate temporis, quod nullum tunc erat, sed vt causa ante effectum. Hoc vnum est tibi semper tenendum, nec tunc, nec nunc esse coram Deo aliquas temporum differentias, nec interualla aliqua, sed perpetua semper, et præsentem

æterni

æternitatem. Imo positis adhuc, vt ad nos, temporum differentiis, concedendum semper est, corporalem hunc filium Iesum Christum, qui ex Maria factus est, ab æterno ex Deo egredi et ante omnia secula generari, per prolationem illam, in æternitate factam. In æternitate ante omnia tempora regnum Christi disponitur, vt post Christum docet Paulus: deinde temporum differentiæ dispensatur. PET. Voluntarie ergo genuit Deus filium, non naturaliter. MICH. Inter Athanasium et Arrium, inter Basilium et Eunomium, inter Augustinum et Maximinum, ac eius farinæ reliquos, fuit acerrima quæstio, An filius Dei sit natura filius, an sit patris voluntate filius? Leguntur hæc in Athanasio, libro de fide sua, et in disputationibus contra Arrium, in Basilio contra Eunomium, in Augustino contra Maximinum, lib. 15. de trinit. contra sermonem Arrianorum, quæstione septima ad Orosium, et aliis quæstionibus. Arriani patrem dicebant libera voluntate genuisse filium nulla necessitate aut lege naturæ coactum, atque ita filium aliquando cæpisse. Nolebant concedere, esse filium naturæ, ne videretur æqualis et coëternus patri: de separato quodam reali filio semper intelligentes. Nolebat Athanasius, Basilius et Augustinus concedere, esse filium voluntate, ne videretur non coæternus, et ne esset mutatio in Deo, si aliquando cæperit velle. At ego dico, fuisse hominem filium natura et voluntate. Non cæpit Deus aliquando velle, sed ab æterno voluit: et vt cogitando voluit, est naturaliter sequutum. Naturalis est ratio, cognitio, voluntas, et scientia in Deo. Secundum ea naturaliter et voluntarie decreuit. PET. Deus dispensatione voluntaria erat verbum illud externe visum. In se ipso quid erat? MICH. Deus natura sua est indiffinibilis, nec a nobis diffinitur nisi vt rerum causa, quæ est prolatio ipsa. Naturalia quædam nos in Deo dicimus, vocibus aliunde

mutu

mutuatis. Dicimus fuiſſe lucem ſpiritum, mentem ratione præditam, omnia cognoſcentem, et implentem. Naturaliter in eo relucebat, quod ipſe primum eſſe volebat. Non potes tu in Deo aliud cogitare. Nam eſſet hoc ſecluſo Chriſto Deum intelligere. Quod nec angelis eſt datum. Naturaliter ergo, et voluntarie erat logos, idealis ratio, et prolatio, relucentia Chriſti apud Deum, lux eius apud Deum. PET. Quare lucem præcedebant tenebræ? etiam ante peccatum? Id Moſes docet geneſis. 1. et Paulus 2. Corinth. 4. quaſi primum principium ſint tenebræ. In tenebris auditur ſonus, et vox ſpiritus: ergo ſpiritus a luce differt, qui ſine luce ad aurem porrigitur. MICH. Quemadmodum in ipſo Deo fuit lumen apparens, de lumine non apparente, ita dicitur creata lux de tenebris, eadem ratione, ait apoſtolus, res ipſas, ex inuiſibilibus eſſe factas viſibiles Hebr. 11. Damaſcius Platonicus refert, Aegyptios primum principium eo quod eſſet ſupra omnem cognitionem, appellare tenebras incognitas. Hinc forte ſuam tenebrarum gentem ex malo principio deduxit Manichæus, reales tenebras falſo concipiens. Deus in ſeipſo, in luce ſua, omnia ſemper videns, nunquam fuit tenebræ, ſed vera lux, ex qua hanc mundi lucem eduxit, dicendo, exiſtat lux. Spiritus ſoni eſt inſtar lucis, a cauſa lucida, et in vnum cum luce in anima coit. Vt lux tandem ipſe pateſiet. Imo in luce nunc conſiſtit, in innata ſcilicet ipſi aquæ vel aëri, nobis non apparente. Quamuis ſpiritus ſoni creati differat a luce creata, in Deo tamen ſpiritus eſt lux. Et in anima ipſa eſt ſubſtantia vna ſpiritus et lucis, inſtar Dei. PET. Citato loco agit Paulus de vera Chriſti luce, quæ luxit in cordibus noſtris, et ante eam erant tenebræ. MICH. Si ad initium referas, iam dixi, fuiſſe lucem apparentem de non apparente. Fi

te. Filius ipſe Dei hac ratione, ſeu verbum ipſum, fuit lumen de lumine, lumen viſibile de lumine inuiſibili. Myſtice item dicitur lux de tenebris, quia lux Chriſti e tenebris nobis luxit, e tenebris, quæ fuerunt ante aduentum ipſius. Cuius rei typus in illa creata luce indicatur, quæ poſt tenebras data eſt, in vmbra veræ lucis Chriſti ita dandæ. In myſterio prius fuerunt in orbe tenebræ, quam lux, ſicut fuimus in tenebris, antequam Chriſti lux per euangelium nobis illuxit. Ecce lucem ipſam creatam fuiſſe vmbram lucis Chriſti. Eodem myſterio probatur, verbum ipſum fuiſſe vmbram, quod de tenebris nobis illuxit. Verbum illud nunquam clare viſum, ſub obſcuritate quadam ipſum adumbrabat Ieſu Chriſti corpus, quod nunc eſt in Deo corporalis, lucida, et viſibilis veritas. Nunc igitur non eſt tale verbum, quale olim fuit. Quia non eſt nunc ſecundum illam diſpenſationem, ſecundum quam erat oraculum illud in nubis caligine, tempore Moſis. Nam vt ſcribitur 2. para. 6. Deus qui habitabat in caligine, habitat nunc in templo Salomonis, quod eſt corpus Chriſti, Ioan. 2, Si nunc eſt tale verbum, quale olim fuit, ſequitur, talem eſſe legem, qualis olim fuit, et velamen faciei Moſis. Nam per analogiam ad ſuperiora fiunt hæc inferiora. Si nunc eſt tale verbum, vbi oraculum illud? vbi glori domini, quæ ibi apparebat? Nonne illorum omnium plenitudo eſt in corpore Chriſti? Nonne illa omnia ſunt per advmbrationem Mariæ factam, in Chriſtum transfuſa? Tu non ſatis animaduertis, quanta operatus ſit Ieſu Chriſti aduentus, et qualis nouo teſtamento facta ſit omnium innouatio. Verbum eſt nouum, ſicut ſpiritus nouus. Vetera omnia vt vmbræ tranſierunt, et ecce facta ſunt omnia noua. 2. Cor. 5. Chriſtus eſt homo nouus, nomen nouum, cibus nouus, regnum nouum, cælum nouum, terra noua, omnia noua. PET. Quomodo nouus et ab æterno? MICH. Spiritus di-

citur nouus, ob creaturæ inuocationem, et nouam gloriam, et eſt ab æterno in ſubſtantia Dei. Chriſtus Paulo dicitur nouus homo, ex Deo et homine conſtans, in vnam ſubſtantiam et vnum corpus, Ephes. 2. Et ipſemet eſt in ſubſtantia Dei ab æterno logos et Elohim. PET. Idem ſemper concludis logon et Elohim. MICH. Quando a Ioanne audio, dici lucidum logon rationem referentem: et olim audio lucem vultus Elohim, neceſſario in Chriſti faciem incido, cum tota lex mihi hanc imaginem ob oculos ponat, vt libro tertio ſatis dixi. Magna ad hand rem eſt vis illorum Chriſti verborum, Qui vidit me, vidit patrem. Ex quibus ita licet inferre: Si Deus manifeſtatus eſt in carne, videndo illam carnem videtur Deus, ergo in hac facie Chriſti videtur Deus: et qui faciem Chriſti olim vidit, vidit Deum. Olim autem in oraculo videbatur Deus: et id quod videbatur, erat vultus Elohim. Ergo ſequitur, idem in perſona eſſe logon, Elohim, et vultum Chriſti. Gloriam illam Dei, quam vidit Eſaias cap. 6. fuiſſe gloriam Chriſti, docet Ioannes cap. 12. Idem comprobatur ex iis, quæ Ioannes in Euangelio et Epiſtola de luce ſcribit. Nam verbum erat lux illa, qua Deus lux eſt: et ea ipſa erat lux et lumen vultus Elohim, pſal. 4. 35. 43. 66. 88. 89. et 118. Hanc eandem lucem, lumen, gloriam, claritatem, ſplendorem, vidit Ioannes in facie Ieſu Chriſti, dicens, vidimus gloriam eius Ioan. 1. Idipſum in facie Chriſti in monte transfigurata ſe vidiſſe teſtatur Petrus. 1. Pet. 2. Idipſum in facie Chriſti vidit, et videri docuit Paulus. acto. 9. 26. et 2. Cor. 4. Ergo erat idem logos Elohim et Chriſtus, qui eſt lux mundi. Ea ipſa lux vultus Elohim ipſi Adæ initio conſpecta, poſt cherubim poſtea delituit, vt docet Eſaias. Velata erat, et humanæ tenebræ eam non apprehenderunt. Eramus nos lippis oculis, ob præcepti tranſgreſſionem perterriti, et cum Adam pudore affecti, vt non pateremur illam claritatem,

nec

nec auderemus in eam faciem oculos intendere, mori timentes propter obiectum cherubim et flammeum gladium. Ob quam causam ad tollendum illum ignei gladii et transgressi præcepti terrorem, suscitatus est nobis clementissimus ille propheta Iesus. Hoc ita docemur Deut. 18. cui concordat Heb. 12. et exo. 20. Non valebat populus tunc sufferre terribilem illam ignis visionem. Nunc vero sine vllo terrore, reuelatis oculis gloriam illam Dei in facie Iesu Christi speculamur. Imo tanquam illuminatum speculum semper eam in spiritu habemus, vt et nos ad eandem imaginem et gloriam spiritu transformemur. 2. Cor. 3. et 4. Ex quo etiam Pauli loco analogiam hanc colligе. Sicut facies Elohim sursum splendebat, ita facies Mosis ex eius consortio splenduit, exo. 34. Et sicut facies Elohim Christi erat sursum nube velata, ita et Moses ponebat velamen ante faciem suam, vt non liceret aliis faciem videre, aut Christi mysteria intelligere. Artificiosa est mysteriorum colligatio. Sicut lux illa vultus Elohim est externe communicata ipsi faciei Mosis, ita lux faciei Christi nobis communicatur interne, vt ibi videamus gloriam Dei in facie Iesu Christi. Vnum semper colligimus, idem esse lucem logon Elohim et Christum, illis vmbram, nobis veritatem, et nobis omnia noua. Vetera præterierunt. Ecce facta sunt omnia noua. PET. Si vetera omnia vmbræ fuerunt; cælum illud vetus fuit vmbra cæli noui, et terra vetus vmbra terræ nouæ, et homo vetus vmbra hominis noui. MICH. Et spiritus fuit vmbra, aër vmbra, ignis vmbra, aquæ ipsæ vmbra, et mundus totus vmbra. Terra vetus ad nouam collata est vmbra et tenebræ, tohu, et bohu. Terra noua est glorificata Christi caro, ad eius similitudinem transformabitur et innouabitur caro nostra. In ea ipsa Christi carne et eius spiritu sunt cælestia elementa, cælum nouum facientia. Nouas aquas, nouum aërem et nouum ignem, largitur nobis in regeneratione Christus, quando ex aqua, spiritu et igne, de nouo generamur, et innouamur. Noua

ſunt hæc ab æterno ſubſtantialiter in Deo. Aquæ illæ ſupra cælos in geneſi, licet ad literam intelligantur aquæ pluuiæ, referunt tamen illas archetypi mundi ſupercæleſtes aquas in nube gloriæ domini contentas, quæ futuræ erant flos naturalis genituræ Chriſti; et vera diuinitatis pluuia. Referunt quoque nouas ſupercæleſtes noſtræ regenerationis aquas, et cæleſtem in ſpiritu noſtro futuram irrigationem. Harum noſtræ regenerationis internarum ſpiritus aquarum eſt Deitas eadem, ſubſtantia eadem, quæ fuit in illis archetypi aquis, Chriſtum generantibus. Et ea ipſa Deitas in aquis his creatis adumbrabatur cum ſubſtantiæ quadam ſimilitudine. In aquis his creatis, ſicut in aëre et igne, eſt Deitatis ſymbolum, in vmbra eius, quæ in elementis Chriſti eſt, vera deitatis, nobis in baptiſmo communicatæ. Mundus hic totus, et quæ in eo ſunt, quandam deitatis vmbram continent, et eſt in eis deitas, velut vmbra deitatis Chriſti. PET. Deitatem habet mundus, in maligno poſitus? MICH. Mundus bonus et pulcher eſt a Deo factus, et omnia Deo inſita. Omnia per intermediam lucem, et ideam, ſunt vnum cum Deo, in vmbra eius veritatis, qua Chriſtus eſt ſine medio vere conſubſtantialis Deo. PET. Secundaria hac ratione intelligendum eſt, quod ait Triſmegiſtus, mundum eſſe conſubſtantialem Deo, Deum ſecundum, et filium Dei. MICH. Ideam ipſam mundi ille dixit eſſe λογον et inſtar mundi filium Dei, ita eam ſine capite conſiderans. At nobis filii ratio ad Chriſtum refertur, qui eſt caput mundi. Zaroaſter quoque patrem omniformis mundi dixit eſſe omniformem Deum, nihil de Chriſto cogitans, quem nec angeli tunc cognoſcebant. Videtur dæmon ille Pimander vera docere voluiſſe, ſed Chriſtum ignoraſſe: aut quod de eo in verbo nouerat, callide occultare voluiſſe, deitatem verbi ſibi tribuendo, vt eam angelus apud Moſen ſibi tribuebat.

buebat. Alter Balaam erat Trimegiſtus, tam multa vere doctus, et tandem ad idololatriam illuſus. Quando in pleriſque locis ad Tatium, de imagine Dei loquitur, declarat, eam eſſe imaginem mundi omniformem. Sed rectius nos dicimus imaginem Chriſti, in qua totus mundus continebatur, ſicut in anima tua continentur multarum rerum ideæ. Sapientia in ipſo Deo formata, erat animæ ſanctæ et ſapientis omnia ſimilitudo, non ſatis illis cognita. In ſapientia erant rerum omnium exemplaria, eo modo, quo nunc ſunt in anima Chriſti. Non ſunt nunc in anima Chriſti, qualitates illæ, ſeu notitiæ creatæ, ſed ipſæmet originales ideæ: et continet anima illa ipſammet et ſapientiam Dei, ſibi hypoſtatice vnitam, cum indiuidua ipſa rerum omnium cognitione. Mundum Zoroaſter et Triſmegiſtus dixerunt, eſſe magnum Deum. Nos Chriſtum dicimus eſſe magnum Deum, mundi dominum, et omnipotentem. In hoc a cognitione primi et veri exemplaris illi defecerunt, mundum ita præferendo, cum mundus ſit propter hominem factus. Ieſus Chriſtus, factor mundi, fuit et eſt in Deo ſubſtantialiter, verius quam mundus, et per ipſum mundus ſecundario in Deo conſiſtit. PET. Nolebat Pimander dæmon, tantam futuram hominis gloriam patefieri, malens ab homine adorari, quam hominem a ſe adorandum indicare. MICH. Admiranda plurima vera dixit, in paucis veritatem occultans. PET. Elementa naturæ eſſe dixit vitalibus ſeminibus exornata: quod et Auguſtinus confirmat, lib. 3. de trinit. MICH. Ex ſacris literis idipſum oſtenditur. PET. Quibus id rationibus? MICH. Eo ordine, quo nunc ſunt rerum naturalium principia et elementa, erant iam in Deo præformata, vt vim aliis tribuerent. Poſt creationem quoque euidenter oſtenditur ratio Deitatis elementis his communicatæ. In aëre deitas ita primo colligitur. Nam peculiari ſpirantis Dei ratione eſt aër ab aqua

elicitus genes. 1. In aëre eſt halitus diuinus, ob idque dicitur aër ipſe eſſe ſpiritus Dei. Ob id dicitur Deus ſpiritus eſſe, ſpiritu aëreo omnia viuificans. Ab eo aëris ſpiraculo excipitur anima. In eo aëris ſpiraculo, deitatis ſpiraculum habente, ſymbolo quodam adumbrabatur vera et ſubſtantialis deitas halitus Chriſti, quæ ab archetypo in omnia ſpirauit, omnia implens. Hoc primum in aëre Deitatis ſeminarium vmbram continens deitatis Chriſti ab aëre eſt poſtea in alias creaturas, cum luce diffuſum et diſſeminatum. In ipſum per ſpiritum Dei aquas initio agitans viuificabat, vt illæ deinde irrigando germina viuificarent. Illud ipſum Deitatis ſymbolum ab aëre ſumunt aquæ pluuiæ, a quibus deinde et luce viuificantur cuncta terræ naſcentia, ſymbolum eiuſdem viuificantis deitatis et lucis formam accipientia. Idipſum in rerum ſeminibus continet proprietates varias, ſeminales rationes, et efficaces formarum ſimilium procreandarum vires, iuxta inditam a Chriſto lucentem Deitatis ideam. Nihil eſt in mundo, quod ſine Deitatis et lucis Chriſti ſymbolo, vitam aut virtutem aliquam habeat. In ipſo vita erat, et omnia per ipſum. Et ſicut in ipſo aliorum vita erat, ita in ipſo aliorum virtus erat. Non ſolum eo Deitatis Chriſti ſymbolo omnia aquis viuificabantur, et germinabant, ſed et maiorem aliarum aquarum viuificationem et Chriſti germinationem adumbrabant, qui ſolus eſt exemplar germen, nos in ſeipſo aquis regenerantibus germinare faciens, vt palmites in vite. Vetus ergo illa aëris, aquæ et aliarum rerum diuinitas, vmbra fuit. Chriſtus ipſe Deitatis ſuæ non ſymbolum vnum, ſed ſymbola varia per ſpiritum et lucem rebus omnibus ab initio indidit, ac vitalia ſeminaria. Hæc ipſa a rebus aliis in alias varie diſſeminantur, et varias Deitatis proprietates in rebus omnibus inducunt, iuxta inſitas ideas. Nunquam potuit Ariſtoteles, ex ſolis quatuor qualitatibus

primus,

primus, in ſpecierum generationibus tam varios effectus concludere: nec poſt eum Galenus, vt fatetur, Platonem imitatus. Velint, nolint, idearum ſeu ſpecierum proprietates fateri coguntur, vetuſtioribus admodum probatas, et rebus vniuerſis inſitas. Hinc dixit Thales, eſſe omnia plena deorum. Empedoclis dictum durius ſonat, eſſe omnia in omnibus, potentialiter ſymbolo lucis, ideas rerum continentis, ſymbolo deitatis, quo dicitur eſſe Deus omnia in omnibus. Hæc erat ratio Empedoclis, Si in lapide eſt Deus, in Deo ipſo lignum, in lapide eſt lignum. Ipſe Deus, qui eſt in lapide lapis, eſt in ligno lignum, omnia ſuis ideis eſſentians. Idipſum cogitabant Democritus, Anaxagoras, et alii, dicentes, fuiſſe omnia ſimul, ſcilicet in Deo. Democritus exponebat, fuiſſe omnia ſimul potentia. Anaximandro erat omnium miſtura, velut in chao confuſio, vt tradiderunt Heſiodus et Ariſtophanes. Vere nulla erat in Deo confuſio. Sed confuſio aut miſtio illa rerum initio fuiſſe ab eis dicitur, quando nondum erat facta corporum externa diſtributio, aut realis ordinatio. Ita id in Deo illi cogitabant, vt in mente hominis dicitur, ſimul eſſe multarum rerum chaos, cum ideæ ſimul ſint. In materia quoque multarum formarum ſuſceptibili dicebatur multarum rerum chaos potentiale, deitas ipſa. Potentia quædam corporibus ineſt, etiam in animam agendi, et animam producendi. PET. Verum exiſtimo, corpus in animam agere, et animam in corpus, eo lucis et diuinitatis communi ſymbolo: cum item ſit inter animam et corpus trium ſuperiorum elementorum communio. MICH. Anima maxime ſecundum corpus afficitur. Animi mores corporis temperaturam ſequuntur, vt peculiari libro docet Galenus. Per morbos corporis varie affligitur anima. In anima ipſa, et in forma quauis ſubſtantiali, eſt idea corporis: et in ea ſunt ſeminaria delineandi et contemperandi corporis. In corpore quoque ſunt elementa et genimina quædam eliciendæ, et producendæ animæ et ſubſtantialis formæ.

Nisi hæc vis, ac eliciendæ et producendæ animæ virtus elementis ineſſet, non dixiſſet Deus, Producant terra et aqua animalia. Terra, inquit Pimander, peperit animantia, quæ intus habuerat. Nam erat iam terra ab aquis irrigata et formam lucis adepta, atque ita diuinis vitalibus ſeminibus exornata. Hinc dixit Deus ad Cain, Cum colueris terram, non dabit tibi virtutem ſuam ſibi inſitam. Ex eo item ſpiritus et lucis ſymbolo ſequitur, quod ſicut in corporibus ſunt variæ proprietates occultæ, ita in animis ſunt cognitiones variæ, nemine doctore inſitæ, omnia plena Deorum. PET. Si hæc corpora in animas agunt, multo magis in eas agent, et influent cæleſtia corpora, quæ multo magis ſunt plena deorum, id eſt, diuinis proprietatibus imbuta, miniſterio lucis eis principaliter ac perpetuo inhærentis. MICH. Oſtendimus iam tam in corporalibus, quam in ſpiritualibus lucem obtinere principatum, et formalem efficaciam. Lux creata efficaciſſimum omnium habet deitatis ſymbolum, cuius ratione res omnes ſubſtantialiter format, corporalia et ſpiritualia transformat, in res omnes influit, et cuiuis rei peculiares ideæ ſuæ proprietates indit. Efficaciſſimum ſymbolum habet lucis increatæ, eius exiſtens prima et pulcra imago, cuius ratione omnia Deo aſſimilantur, et pulcra ſunt. Increatæ lucis inſtar eſt hæc lux creata ei inſita, eam adumbrans, et ſublimiorem aliam futuram Chriſti lucem præſigurans. Qua poſt finale iudicium palam lucente, abolebitur lux ſolis, et velut vmbra tranſibit. Igitur hæc lux et eius diuinitas vmbra eſt.

PET. Quid de igne? MICH. Ignea lux ſeu igneum lumen in hoc differt a ſolis puriori luce, quod aëreo ſplendori, ſeu fumo ſemper mixtum cohæret. Cum flamma aliud nihil ſit, quam aër accenſus, in igne idem quod in aëre colligitur Deitatis ſymbolum. Ignis præterea ſublimiori ratione eſt in diuino aëre diuinior accenſus, quaſi nouus igneus a Deo ſuper-

ueniens

uenſens ſpiritus cæleſtem ſecum lucem afferens, ac maiorem alium ſpiritus ſancti ignem præfigurans, ſicut ab illo archetypi igne datus eſt. Ignis præ aliis eſt viuens, reliqua omnia penetrat, ſemper in alia agit elementa, ea purificans, et in cælum erigens ob tenuitatem aëream, luci cæleſti commixtam. Ignis eſt, qui cæleſtem lucem cum elementari materia coniungit, eam in cælum attollens. Ignis ſolum elementum eſt inuiolabile, alia omnia elementa innouat, ſemper in cælum tendit, et eſt quaſi cæleſte donum, ad hominis vſum peculiariter datum: cum aliis animantibus non ita, vt homini, ſit ignis ex vſu. Merito itaque dicitur Deus ignis eſſe et ſpiritus eſſe: olim in vmbra, nunc in veritate. Nunc vere in nobis accendit Deus ignem ſpiritus, quem elementaris hic ignis in vmbra refert. PET. In omni tandem ſpiritu concludis vmbram aliquam. MICH. Spiritum ſoni inuiſibilis iam diximus vmbram eſſe futuri viſibilis, et lucidi ſpiritus. Spiritus ſeruitutis Iudæis olim datus, vmbra erat huius noui ſpiritus regenerationis, qui eſt ſpiritus veræ filiationis. Ex ſuperiore libro conſtat, Iudæos vmbram quandam veri ſpiritus habuiſſe. Vmbram quoque ſpiritus in creatione fuiſſe, oſtenditur ex eo, quod ſpiritus Dei agitabat aquas. Tunc repleuit Deus orbem ſpiritu aëreo halitum Dei continente. Sicut ſpiritus Elohim eſt mundo tunc communicatus per externum flatum, ita nunc datus eſt nobis interne ſpiritus Chriſti per verum eius halitum, vt ille fuerit externa figura huius internæ veritatis. Vnde concludo, vt quæſtioni tuæ de vmbra priore iam ſatisfaciam, et Deum ipſum, et verbum eius, et ſpiritum eius, et lucem eius, et angelos eius myſteria Chriſti adumbraſſe: Cæleſtia et terreſtria Chriſtum adumbrarunt. In hominibus et aliis creaturis Chriſtus adumbrabatur. Si ab Adamo, Abel, Enoch, et Noë per omnes patriarchas, reges, ſacerdotes et prophetas tranſeas, in eis Chriſti vmbram inuenies.

Non ſolum erat vmbra in patrum perſonis, ſed et in eorum munere, vt paſtor, agricola, vinitor, vmbra erat veri paſtoris Chriſti, veri agricolæ, et vinitoris. In ipſis terræ fructibus, animalibus, lapidibus margaritis, metallis, theſauris, fontibus, fluminibus, puteis, pluuiis, nubibus, tonitruis, fulguribus, et ventis, myſterium Chriſti figurabatur. In cibo Paradiſi, in manna, in virga Aaron, in ligneo tabernaculo, in æneo ſerpente, in arca fœderis, in aureis, argenteis et aliis vaſis, in lapide aquas producente, in lapideo templo, in lapide angulari, in leone, aquila, turture, columba, vitulo, agno, et reliquis omnibus, Chriſtus adumbrabatur. Ea omnia Chriſtum adumbrabant, et in Chriſto omnia continebantur. Ipſe eſt omnium principium et finis, in eo eſt omnium ſpecimen, omnium idea, et omnium plenitudo: Nullos vſus præſtant nobis mineralia, animalia, vel plantæ, in cibo, potu, medicamento, corporis ornamento, vel ſenſuum delectatione, quin illi ſint in Chriſto adumbrati, et eos ſolus ipſe præſtet. In interno homine hæc poſtea videbis. Poſt finalem quoque reſurrectionem lux verbi eius ea omnia commoda nobis præſtabit. Ipſe eſt nouo homini veſtimentum, cibus et potus, vmbraculum ab æſtu et tempeſtate, propugnaculum, turris fortiſſima: olim in vmbra, nunc in veritate.

Adde, vt hæc vmbræ ratio fortius comprobetur, cultum omnem, et adorationem Dei, vmbram fuiſſe. Cultus totius legis erat carnalis, ſpiritualem alium præſigurans, qui per Chriſtum eſt verus cultus et adoratio Dei vera. Nunquam fuit in lege Deus vere adoratus, nec vere manifeſtatus. Sicut extra Chriſtum videri non poteſt Deus, ita nec adorari. Comprobat hoc ipſe Chriſtus Ioan. 4. dicens. Nunc primum eſſe tempus, quo Deus in veritate adoretur. Olim non in veritate, ſed in vmbra adorabatur Deus, adoratis angelis Chriſtum adumbrantibus.

In vm

In vmbra adorabatur in lapideo templo, et ligneo tabernaculo, vbi gloriæ domini caligo apparebat. Nunc autem, cum templum Dei sit ipse Christus, ibi oportet adorare, et spirituali adoratione, sicut interne videtur et habitat Christus in nobis. Quicunque extra Christum venantur Dei visionem, aut adorationem, more Iudæorum Sarracenorum, et Paganorum adorant, vt faciant Christum nobis ociosum. Ita oportet Deum adorare, et cognoscere, vt se ille manifestare voluit, Ego Deum in solo Christo videri, et adorari affirmo. Et generaliter omnem viam perueniendi ad Deum in Christo esse dico, sicut ille se esse viam testatus est. Qui adorat me, adorat patrem. Nunc est tempus, id est, per me id mundo datur, vt veri adoratores adorent in me patrem spiritu et veritate. Hoc vellem cogitares, quod Christus in Thoma et Philippo damnauit, omnem sollicitudinem inquirendi Deum per alias vias, visiones, et cogitationes. Sed vt ipsum respiciamus, omnino vult, et se ita adorandum exhibet. Argumenta ista de visione ad adorationem valida sunt. Nam adoratio visionem præsupponit. Qui adorat me, adorat patrem: sicut qui videt me, videt patrem. Videri debet in spiritu, quod spiritu adoratur. Videndum vbi adoretur et quomodo adoretur. Alioqui etiam nunc recte nobis dicet Christus, Vos adoratis quod nescitis. Visio Dei olim vmbra fuit, sicut adoratio. Facies illa, quam vidit Moses, vmbra erat Christi. Vidit angelum, qui Christum adumbrabat. Fidem Dei, et Christi in vmbra illi omnes habuerunt. Abraham, quando credidit Deo, in vmbra quadam credidit Christo. Ille, cui credidit, Christum adumbrabat, et in vmbra quadam futurum Christum ipse vidit. Angelum re ipsa videbat et in eo relucentiam futuri Christi, cum esset in forma hominis angelus lucem verbi indutus: quæ lux erat λογος, ratio, referens Christum. PET. Sunt ne in hominis forma creati angeli, qui futuri

futuri erant hominis miniſtri? et quando creati ſunt? MICH. Deus per verbum ſuum creans mundum, per ſpiritum ſuum miniſtros ſibi ſimul parat, genes. 2. pſal. 32. Iob. 26. et 38. Subſtantia ipſa angelorum ſimilitudine quadam eſt de ſubſtantia illa, quæ erat verbi et ſpiritus ſubſtantia lucida elementaris, ſeu elementaris huius archetypa. De ſubſtantia ipſa ſpiritus Chriſti, quodam ſpirationis defluxu, emanauit angelorum ſubſtantia, et animarum. Sicut Deus ignis eſt, et Deus ſpiritus eſt, ita flatus ſuos et igneas flammas facit angelos ſuos, pſal. 103. Subſtantia ergo angeli, cum ſit ignea et ſpiritualis, quaſuis formas facile poteſt accipere. Peculiari vero ratione eſſe in hominis idea angelos creatos, hinc oſtenditur, quia ab illa hominis Chriſti idea, et ſubſtantia eſt delibata angelorum ſubſtantia, ſicut et animarum in eadem idea. Tum quia angelis loquens dixit Deus, Faciamus hominem ad formam et figuram noſtram: quaſi iam in angelis eſſet talis forma, figura et imago. Tertio, quia videntes olim Deum, videbant angelum in idea hominis, angelum facie ad faciem, vt ait Gedeon. Quarto, quia facies Stephani dicitur quaſi facies angeli. Quinto, quia angelus futurus erat hominis miniſter, ita ei in omnibus melius accommodus. Sexto, quia eam formam habet anima, quæ eſt fere ſicut angelus. Septimo quia eſt ea omnium idearum, figurarum, et formarum perfectiſſima, etiam quæ in angelica luce formentur, quam ſibi et ſuis Deus elegit. Excellentiſſima huius figuræ, et ſingularium partium munera, lege apud Galenum, in libris de vſu partium humani corporis. Longe vero excellentiora et excellentiſſimorum excellentiſſima, erunt ea munera, poſt reſurrectionem etiam angelis ipſis deſiderata, cum ſint nunc omnia velut vmbra futurorum. Angelorum miniſterium eſſe propter hominem, vel hinc oſtenditur, quod in homine cæpit, quando dixit Deus, Faciamus hominem.

Antea

Antea enim non fuerat ad angelos loquutus, quanquam ipſi vt miniſtri, eius iuſſa ſemper expectarent, in ſingularum rerum creatione iubilantes, vt ait Iob. Ad hominis autem creationem angelos accerſiuit Deus, non vt authores, ſed ſignificans, eorum miniſterium figmento illi fore opus. Chara adeo illi res præ angelis eſt homo, propter Chriſtum filium ſuum, verum in Deo hominem, ad cuius imaginem factus eſt homo, veræ Chriſti ſubſtantiæ, corporalis et ſpiritualis, factus particeps præ angelis. Ob id ipſum ſunt angeli, quaſi hominis pædagogi et miniſtri dati. Multo excellentius eſt artificium in compoſitione hominis, quam angeli, et maior futura hominis gloria, quam angeli. Quia futurum erat, vt angeli hominem adorarent, ſicut ſcriptum eſt, Et adorent eum omnes angeli Dei: ideo ab initio angeli boni hominem, vt rem Deo pretioſam, obſeruabant et amabant, creatoris voluntati ſe conformantes. Angeli vero nequam, ſuperbi, noſtræ dignitatis inuidia ſunt commoti. AEgre ferebant, eſſe terreum hominem præ illis a verbo in ſublime aſſumendum, et ab ipſis adorandum: cum ipſi potius data pulcritudine elati, ſuper omnia aſcendere, æquales eſſe Deo, et altiſſimo ſimiles vellent: vt eſt homo factus æqualis Deo, et altiſſimo ſimilis. Graue admodum illis erat, imbecillum hominem terreum æthereo angelo prælatum iri. Videbant iam non angelo, ſed homini eſſe ibi in alias creaturas datam poteſtatem, et angelum eſſe factum hominis miniſtrum. Ob quam rem quaſi opera Dei inſimulantes, caute inſidiari et ambire cæperunt, vt nos opprimendo præcellerent. Tunc per ſerpentem mulier primo ſeducitur, per quam iterum tanquam per diaboli inſtrumentum ſeducitur homo, et fit dæmoni ſubditus. Omne malorum genus in hominem irrepſit, ob diaboli inuidiam, ſuperbiam, iracundiam et concupiſcentiam: quæ omnia ſui ſtigmata in nobis malus dæmon imprimit, et pleraque alia, ex occaſione carnis

indu

inducta, Ob id etiam dæmon grauiter iam nunc torquetur, et grauius postea igne torquebitur. PET. Peccatum ergo angeli fuit creato iam homine. MICH. Sexto die vidit Deus omnia, quæ fecerat, et erant valde bona, Septimo fuit sanctificata quies, Octauo die seu hebdomadæ initio fuit consummatum peccatum, sicut hebdomadæ initio per resurrectionem fuit ad cælestia restitutio. Ob positum in paradiso hominem est dæmon ad impatientiam valde commotus, septimo die coactus quiescens, octauo eum occidit. Ob id postea, signo redemptionis, est circuncisione factus memorabilis dies octauus, sicut quiete septimus. Die, quo natus est primus homo, est mortuus secundus: et die, quo mortuus est primus, reuixit secundus. PET. An boni vel mali angeli possint crescere vel decrescere? MICH. Quia a gratia semel exciderunt, ad priorem ordinem nunquam redibunt. Nihilominus in eo statu augetur vel minuitur eorum pœna. Videmus diluuio auctam malorum angelorum pœnam, ad abyssi carcerem. Alii sunt aliis nequiores, vt ait Christus. Deiectus a Christo satan, adhuc est de cælo nunc deiiciendus. Nam adhuc inter cælestes versatur, et cælestia occupat. Quanto plus officit nobis dæmon, et plures suæ ditioni subiicit, tanto plus torquetur et torquebitur. In tyrannis et auaris est typus qui quanto plura occupant, tanto plus torquentur, laborant, et sibi maiorem damnationem parant. Ita se habet Dæmonum in homines imperium: ita sunt hominum odio excæcati, et nobis imperandi ambitione ducti. Malus prætcrea dæmon efficit, vt bonus quoque angelus homini ob peccatum aduersetur. Nam per bonum angelum ministrum quasi ab irato parente, pellitur homo ab horto deliciarum. Collocatur ibi cherub cum flammeo gladio, ne liceat aliis faciem illam Elohim ita videre, vt eam in Angelo viderat Adam. Visio Adæ vmbra fuit. Christus ipse, si Adam non peccasset, erat postea ipsi et suis citra mortem glorioſe manifestandus, cum ad id esset iam verbum apud Deum. Per

Christum

Christum erat secundo ipsi Adæ danda arbor scientiæ boni et mali prius vetita. Et per ipsum tunc clarius vidisset Adam Deum, quam antea per angelum. Admirabilis Deus. Totam suam Christo tribuere voluit manifestationem et gloriam. Angelos vero permisit, et in vmbra Christi, vt Christi postea supra angelos gloria dignosceretur. PET. Angelorum et animarum materialis est substantia et diuisibilis. MICH. Materialis dici potest substantia, quæ ab alia penetratur, et aliam intus suscipit. Talem prisci docuerunt esse angelorum et animarum substantiam, ad cuius diuisionem penetrat lux Dei. Penetrat item anima aliunde quam a luce dei, et in se luminosas varias formas suscipit, velut materia quædam. Animæ separatæ similem nobis formam retinent, substantialiter enim conformantur ipsi figuræ hominis. Non solum diuisibilis est animæ substantia, sed in ea diuisione dolet, vt experimur. Quanquam omnia diuisa, in seipsam mox coëat, instar aëris diuisi, Separatas animas ita dolere, lacerari, et pœna sensus varie torqueri, docent sacræ literæ. Omnia sunt diuisibilia, excepto Deo, cuius lux ad omnium diuisionem pertingit, et omnia penetrat, vt ait apostolus. Hæc sunt verba Philonis, quibus materialem esse angelorum et animarum substantiam docet in libro de mundo, Animæ forma elementis non iisdem ficta est, quibus cætera: puriorem sortita est ipsa materiam, ex qua constant angelicæ naturæ. Hæc item sunt verba Clementis Alexandrini, libro quinto Stromatum, Aiunt Stoici, Deum esse corpus et spiritum essentia, sicut animam et angelum, quæ omnia aperte tu inuenies in nostris scripturis. Quod illi de Deo, nos intelligimus de sapientia, in Deo ipso creata, siue formata: sicut angelos intelligimus, quos Plato vocat viros ignitos. Angeli igitur et animæ non male priscis dicuntur esse spiritualia corpora, substantiæ cuiusdam tenuissimæ velut incorporeæ. PET. Pascuntur illi cibo aliquo? MICH. Non ita, vt nos. Cibo deitatis inuisibili pascuntur. Cibus ille eos intus penetrat, et diuisionem quodammodo facit. Est enim ad corporum nostrorum cibum analogia: eo magis, quia cibo eodem corpora nostra post resurrectionem pascentur. Non

desunt

deſunt ſeparatis animis guſtus, auditus, et alia. Eſſe ſuperis cibum aliquem, ſcripturæ docent, et oracula vetuſtiſſima. Quod et nos concedimus, ſi cibum dicamus refectionem. Aëre reficitur anima. Aëream dæmonum ſubſtantiam proditum eſt reſici ſuffumigationibus, ſpiritum ſpiritu reſici. In arentibus et ſqualidis locis non habet requiem dæmon, vt ait Chriſtus, ſed in humidis, vt in porcis, et hominibus, porcorum vitam degentibus. Humores ſingulos in nobis conſequuntur adfectiones quædam pranæ, ob id humores illos appetit dæmon. Sanguinis hoſtiarum eſt guloſus, illiuſque nidoris auidus. Id eſſe materialis dæmonis pabulum, a maioribus retulerunt Athenagoras, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Euſebius, et plerique alii. Si nihil omnino ille comederet, non eſſet a Deo damnatus ad terram comedendam. Grauis eſt pœna aëreo et leui corpori, cibus terreus et ponderoſus. Cum ſit damnatus a Deo ad terram comedendam, humidam potius amat, non aridam. Suffumigationibus item curauit, terram ſibi veſcendam, in æthera reſolui. Eodem actu impoſtor ille ſe vt Deum coli facit, et ſuæ infirmitati conſulit. Cogitur enim. Non vt nutriatur; ſed quia indignus fuit priore diuinitatis cibo, eſt hoc ei in pœnam datum, quia terreum hominem ſefellit, velut terreæ gloriæ inuidus, ob id etiam ſuper terram repere iuſſus. Non proprie dicitur dæmon terram vt alimentum comedere, ſed quodammodo vorare, conſumere, et circum eam labore confici. Inſtar ignis et materiæ vorax dæmon, ob id ignea diligens ſacrificia. Nihil prohibet ſubſtantiam dæmonis hac elementari vel torqueri, vel reſici, arida torqueri, humida reſici: vt lucem hanc odit, et tenebras amat. Suffumigationibus et ſanguinibus quodammodo paſci dæmones, probatum fuit apud omnes magiæ fundamenta docentes. Imo ea ratione ſibi iuſſit Deus offerri ſanguines, fieri ignita ſacrificia, et varios ſuffitus, vt ab Aegyptiorum magia et idololatria ſuos diuerteret. Bonis quoque

quoque angelis gratum esse holocausti et incensi nidorem, ac suauem odorem, testatur scriptura. Deo tamen, non sibi, offerri monebant, vt Iudicum 6. et 13. Ipsimet dæmones sæpius vera fateri coacti sunt, se esse corpora diuisibilia, ac cibis aliquo modo foueri. Id ita ipsorum oracula docent, id post Pherecydem refert Plutarchus, Marcus apud Psellum, Porphyrius, Proclus, Chalcidius, et alii. Ex Hebræis id ipsum post Iosephum, et Philonem affirmat rabbi Abraham, in Fasciculo myrrhæ. Ex nostris quoque Theologis, post iam citatos et Augustinus et Basilius magnus corpus quoddam spirituale angelos habere docent. PET. De animarum origine non nihil desidero. Nam videris facere animas angelis antiquiores. MICH. Animæ substantiam dixi esse spiraculum, ex ætherea a Deo inspirata, et hac elementari substantia, simul in vnum conflatum: et tunc eam incipere, quando in præparatum corpus a Deo inspiratur. Eam ipsam dixi esse purioris sanguinis, lucidum vaporem, simul elementarem et æthereum: et elementarem simul aqueum, aëreum et igneum. Huic sententiæ subscribit Hipparchus, Democritus, et Leucippus, qui igneam animam esse dixerunt: Anaximenes et Diogenes, qui aëream, Hippon qui aqueam, et Critias qui sanguineam. Subscribent Empedocles et Plato, qui ex omnibus elementis eam constare censent: Pythagoras et Philolaus, qui aiunt esse compositam harmoniam. Subscribet Alcmeon dicens esse substantiam ætheream, Critolaus quintam essentiam, Posidonius ideam. Heraclitus physicus astrorum scintillam, Heraclitus alter Ponticus lucem. Subscribent quoque, qui ex traduce esse animam dixerunt: et alii, qui ex Deo. Est vere anima ea omnia. Est substantia ætherea, ab archetypo Christi delibata, elementaris substantiæ symbolum habens, sicut est in ea symbolum spiritus et lucis Dei. Illud substantiale spiraculum, quod creatum dicitur, et cum ipsa

deitate immiſſum eſt, ſpiritalis quædam lux, ideam diuinam referens, ipſi Deo inſita, a quo ſpirata illuſtratur et iterum noua ſpiratione, in vnam cum eo lucem ſubſtantialiter coit qer ſpiritum ſanctum. PET. In concordiam hic facile redeunt Democritus et Anaxagoras, ab Ariſtotele citati. MICH. Primus animam et mentem idem ſimpliciter in homine eſſe putabat, Alter diuerſa eſſe cenſebat, animalem animam, et mentem intellectualem. Mens prima eſt Deus, cuius eſt innata nobis proprietas, ob quam et animam ipſa rationalis mens dicitur. Vt res quoque diſtincta, animæ ſuperuenit noua mens, ſpiritus nouus, vnum cum ea ſubſtantialiter faciens. Paulus mentem diſcernit a ſpiritu, mentem vocans ipſam communem intelligentiam et ſpiritum impetu ſuper additum. 1. Cor. 14. Quoquo modo mens eſt anima ipſa, et mens eſt veluti pars animæ. Spiritus eſt anima, et ſpiritus eſt veluti pars animæ. PET. Qualiter nos eramus in Chriſto ante angelos? MICH. In ſpiritu regenerationis æterno. Qui regeniti ſunt, erant ante angelos dignitate et Chriſti propoſito dono. Quamuis reali creatione ſecundum tempus, præcedant angeli, eſt tamen ſubſtantialis quædam in nobis dignitas, quæ præcedebat, qua nos ante tempus, et ſine principio, eramus in Chriſto. Omnia creata erant antea in Deo ſimplici ratione ſolius ideæ. At ſpiritus ipſi electorum erant aliter, in propria ſubſtantia, in proprio halitu, per modum alium, in ſede illa Chriſti. Quanquam in angelis bonis ſit donum deitatis, ſicut in nobis, eſt tamen diſcrimen aliquod. Cum vniuerſitate creati ſunt angeli, animæ peculiari ratione et ſeorſim ſunt a Deo ſpiratæ, quæ res argumentum facit, eſſe animas præſtantiores. Quod et ex ſuperadditis excellentioribus donis probatur, vt nos efficiamur fratres Chriſti, cohæredes, et conregnantes. Item, quia propter nos tam multa, et tam inſignia facit Deus, non propter angelos: imo omnia propter nos fecit et angelos ipſos. Spiritus regenitorum ſunt Deo conſubſtantiales et coæterni

terni. Hinc dicebamus ſanctos de cælo deſcendiſſe; quia nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo. Per ſpiritum viuificantem ipſi e cælo deſcenderunt per eundem in cælo aſſumpti. Deſcenderunt, qui iam antea erant in cælo. Ciuitas ipſa deſcendit de cælo, et a Deo ipſo, apoc. 3. et Heb. 12. Si ſcintillam illam ſpiritus, huic in regeneratione datam, credis eſſe veram Dei ſubſtantiam, credere debes, eam ipſam eſſe illi ab æterno conſtitutam, menſura tali de plenitudine Chriſti ab æterno ſumpta. Non enim mutatur Deus, eam nunc ex ſeipſo decidens: ſed hic mutatur, cum ad eam aſſumitur ad ſedem ſibi paratam aſcendens. Quot millia erant electi, tot millia erant ſpiritus, eis præparati, et tot ſedes. PET. Solam vnam Chriſti ſubſtantiam in Deo fuiſſe dixiſti, et nunc plures in eo ſpiritus ponis. MICH. Vnus eſt ſpiritus Chriſti ſanctus, æternus, multorum ſpirituum ſubſtantias et menſuras continens. Cum ſpiritu tuo in die regenerationis tuæ vnum nouum in te ſpiritum facit, cum iſto vnum, et iterum cum illo vnum. Spiritus electorum Dei inter ſe ſunt diſtincti, et ſunt vnus ſpiritus in Deo. Spiritus eſt vnus et multiplex, varias habet diſpenſationis menſuras, et adiuncta habet quædam in nobis vere deuiſa. Quodam modo nobis deciditur pars quædam ſpiritus Chriſti, et nouus in nobis creatur ſpiritus, noua creatura. Sicut ſpiritus ipſi e Chriſti eſſentialem habet halitum incorruptibilem, ita quando nobis communicatur, ipſum noſtrum ſpiritum ad ſuam incorruptibilitatem intus innouat. Non enim corruptibilem ſubſtantiam amplius induit ſpiritus Chriſti reſuſcitati, Hic eſt ſpiritus gratiæ et veritatis, cuius erat vmbra in innato illo Adæ halitu: vt etiam veterem animam vmbram dicamus, et eius deitatem fuiſſe vmbram nouæ ſpiritus deitatis. Halitus ille ipſius animalis Adæ animæ, eſt quaſi vapor et fumus ſublimioris ignis, alium adhuc ignem deſiderans. In vmbra quadam eſt halitus ille homini datus, in lumine

diminuto et abscondito, sublimiorem alium in homine futurum ac lucidiorem spiritum præfigurans. In fumo est latens ignis proprietas, et in eo facile clarior ignis accenditur, sicut in anima nostra per Dei flatum accenditur. Alioqui est anima ipsa vapor admodum fragilis, in ambientem ita exhalans, vt post mortem sit vmbra viuentis, non res vere viuens. PET. Hinc viuentium animas post mortem vmbras eorum vocauit antiquitas, sicut et vmbra mortis sacris litteris dicitur. MICH. Vmbræ illæ post mortem dicuntur, tum quia vitali facultate priuatæ, tum quia vmbrosa quædam sunt viuentium spectra. Has vmbras iustitiæ rationem habens antiquitas, credidit ita sine corpore iudicandas, resurrectionem corporum per Christum futuram nescions. Hinc fabulosa multa de animarum pœnis tradiderunt Pythagorici. Sed condonari hoc illis potest, qui nec resurrectionem corporum, nec rationem futuri iudicii, scire potuerunt. Hinc quoque separatarum animarum esse perfectissimum statum, ex Socrate sibi persuadent Platonici: in quo errore plerique hodie versantur. Quod vero animarum extra corpus sit innaturalis status, hæc sola ratio conuincit, quod corpus naturaliter amant, et ab ipsa corporis substantia essentialiter aliquid accipiunt. Corpori sunt animæ naturaliter et originaliter insitæ et in idea corporis formatæ, nunquam amplius a corpore separandæ, si Adam non peccasset. Vitali calore in corpore fouetur anima, et priuari recusat. Separationem illam licet ad tempus fieri nos sciamus, ad insignem repurgationem cum magno tamen animi mærore fit. Quin et anima ipsa Christi ob separationem a corpore naturaliter tristabatur quanquam breui se immortali et glorioso corpori restituendam sciret. Hinc quoque animæ interfectorum, quasi iacturam passæ conqueruntur. apoc. 6. Ad Cain dixit Deus, esse vocem sanguinis, genes. 4. quia anima, in sanguine existens, se spo-

liatam

liatam conquerebatur. Denique si perfectior cum corpore est futurus post resurrectionem status, iam sequitur, non esse separatæ animæ statum perfectissimum. Sed vt ad vmbras redeamus, in ea animæ vmbra sermonem de vmbris latius comprobabis, si Deum ipsum, verbum eius, spiritum eius, lucem eius, angelos eius, animas, homines, animalia, cælum, luminaria, stellas, elementa, et alias creaturas, in vmbra quadam mysteria Christi præfiguralle concludas. Non solum res ipsæ, sed actiones, vt creatio illa prima, spiratio animæ, sabbati sanctificatio, paradisi constructio, circuncisio, sacrificii oblatio, regni et sacerdotii constitutio, et reliqua omnia vmbræ erant. PET. Est ne animarum post mortem sensus aliquis? MICH. Separatæ animæ sunt naturali priuatione factæ imbecilliores, vt quasi leues vmbræ a geniis agantur, ex seipsis vix quicquam valentes; et dicuntur dormire, quæ sunt in quiete. Est tamen sensus et vox. Lucæ 16. Esa. 14. et Ezech. 32. sicut vox animarum interfectorum clamat ad Deum genes. 3. apoc. 6. et 20. Sensus corporeos, ait Pimander, vt partes animæ, in suos fontes refluere. Vnde sit, vt separatæ animæ dolorem sensus patiantur, dicto cap. 16. PET. Si in anima Christi separata erat hypostatice spiritus sanctus, sicut verbum, et in carne quoque de spiritu sancto genita: quare non dicimus spiritum sanctum incarnatum, sicut verbum incarnatum? Quare non dicimus spiritum sanctum filium, sicut verbum filium, cum in spiritu sit idea filii, sicut in verbo? MICH. Ea res pulcre docet, non esse inter verbum et spiritum, realem differentiam, sed in manifestationis et communicationis modo. Euidenter insuper docet, verbum non dici realem filium, sed personalem. In verbo est idea filii, in spiritu electorum est nunc idea filii, in carne est idea filii, in anima est idea filii, in forma substantiali est idea filii, sed idea totius in terrea materia cuiusuis hominis est idea filii, seu totius imago, similiter in

reliqua trium elementorum ſubſtantia. At non propterea dicimus, tot in vno filio eſſe filios. Sed totum ipſum dicimus eſſe vnicum filium. Quod verbum potius, quam ſpiritus diceretur olim filius, ex modo ſumitur differentia. Nam verbum olim apparebat in perſona, et figura futuri filii, et ſpiritus occulte agebat. Ideo vero ibi potius dicimus filium: verbum item incarnatum, potius quam ſpiritum ſanctum, cum ſpiritus magis ad animam referatur. Eſt tamen vere ſpiritus humanatus. Nos ipſi toti dicimur facti filii Dei, non dicitur ſpiritus noſter eſſe filius Dei, et tamen in ſpiritu eſt ea filiationis ratio, υἱοθεσία. Totus ita Chriſtus ipſe dicitur realiter filius Dei, non Deitas eius, nec verbi, nec ſpiritus, licet eſſet olim in verbo idea filii, viſibilis perſona filii. Hanc accipe ſimilitudinem, vt intelligas, ideam illam non fuiſſe olim realem filium, ſed exemplar filii. Idea ipſa huius hominis Salomonis eſt in anima, eſt in cadauere, in forma ſubſtantiali, et in materia. Eſt vna idea diuina, materiam ita conſtituens et formam, et animam, in eſſe vno. Idea hæc erat ſub certa forma et ſubſtantia in ſemine Dauidis, iuxta iam relatum Deitatis, et lucis, et elementorum ſeminarium ſymbolum. At non propterea dicimus, ideam illam in ſemine Dauidis fuiſſe filium Dauidis: ſed totum ipſum hominem Salomonem dicimus filium Dauidis, qui in lucis ideæ ſeminario quodam, et elementari ſubſtantia erat antea in ſemine Dauidis. Veriſſima eſt hæc analogia. Argumento ab effectis ad cauſam concludimus, Chriſtum ipſum totum eſſe verum filium Dei, qui ſubſtantiali et formali modo erat antea in Deo. Chriſtus erat in Deo, in eſſentiali ac formali lucis principe idea, in ſubſtantia verbi ſuperelementari, ſeminis humani vim totam continente. Chriſtus ipſe rerum omnium artifex, quandam ſuæ generationis imaginem in aliorum generationibus impreſſit. Nulla de Chriſto poteſt difficultas oriri, quam hac ſimilitudine non diluas. Scripturæ omnes nos ita familiariter docent, hunc hominem eſſe

filium

filium Dei: ab ipſis creaturis ita cognoſcitur ipſe creator, vt ſit miſeranda noſtrorum mathematicorum cæcitas circa inuiſibilium punctorum realem diſtinctionem. De anima igitur Chriſti hoc dicendum, quod erat ſimilis naturæ, continebat ideam filii cum ipſa verbi et ſpiritus deitate, erat ſubſtantialiter vna anima, ſicut Chriſtus eſt vnum cum Deo. Anima Chriſti ad inferos deſcendens eſſentialiter, et ſubſtantialiter in ſe continebat hypoſtaſim verbi et ſpiritus, ſicut caro in ſepulchro remanens: ibi potius ſpiritali modo, hoc corporali. Animã Chriſti ſimili nobis vita viuebat et in ea erat fons omnis vitæ, pſal. 35. Humanam animam noſtris ſimilem in eum ſpirans Deus, totam ſimul æternitatis omnis deitatem inſpirauit ſine menſura. Poſtea quoque ſpiritum ſanctum in eum, ſicut in nos ſuperuenientem ſpirans Deus, totam denuo deitatem diſpenſatione alia ſpirauit, ac eius priorem ſpiritum in reſurrectione innouauit, dato nouo ſpiritu quem datus in Iordane ſpiritus adumbrabat. Vnde colligе, (vt ad vmbras redeam) non ſolum veterem Iudæorum ſpiritum adumbraſſe nouum, ſed et ipſum priorem Chriſti ſpiritum adumbraſſe alium in ſe futurum ſublimioris gloriæ ſpiritum. Spiraculum item illud vitalis eius animæ aliam adhuc Dei gloriam præfigurans deſiderabat, ſicut Dauidis anima eius typo deſiderat et ſitit pſal. 41. et 62. Spiritus quoque filiorum Dei, qui eſt Deus, futuram aliam in nobis Chriſti gloriam deſiderat, ſitit et ingemiſcit. Rom. 8. et 2. Cor. 5. et quaſi alterius rei vmbra, eam nunc in ſpeculi ænigmate refert, 1. Cor. 13. et 2. Cor. 3. Ecce quanta ſit myſteriorum Chriſti præfiguratio. PET. Vmbræ ratio illa non impedit quo minus anima Chriſti dicatur Deus. MICH. Anima Chriſti eſt Deus, caro Chriſti eſt Deus, ſicut ſpiritus Chriſti eſt Deus, et ſicut Chriſtus eſt Deus. In Chriſto eſt anima ſimilis noſtræ, et in ea ipſa eſt eſſentialiter Deus. In Chriſto eſt vitalis ſpiritus ſimilis noſtro, et in eo ipſo eſt eſſentialiter Deus. In Chriſto eſt caro ſimilis noſtræ, et in ea ipſa eſt eſſentialiter Deus. Anima Chriſti eſt ab

æterno, ſpiritus Chriſti eſt ab æterno, caro Chriſti eſt ab æterno, in propria deitatis ſubſtantia. Anima Chriſti in propria diuinitatis eſſentia, totam mundi animationem ab æterno ſpirat, et ab ea eſt ſymbolum deitatis in anima noſtra. Nullibi niſi a Chriſto datus, inuenitur ſpiritus ſanctus: alioqui extra Chriſtum eſſet vita, et non omnia per ipſum viuificarentur. In eo ſolo eſt omnis fons, et tota deitas: corporis, et animæ, et ſpiritus deitas ſubſtantialis. Caro eius eſt de ſubſtantia Dei genita, habens eſſentiam Deitatis, ſubſtantialem formam lucis Dei. Anima eius eſſentialem animationem ab æterno continet, a qua aliæ animæ ſpirabantur, cum ipſius ſymbolo quodam. In eo item eſt nouus gloriæ ſpiritus, a quo noui hominis ſpiritus halitu inſpiratur in regeneratione, ſpiritum hominis incorruptibilem, cæleſtem, et diuinum faciens, multo ſublimius, quam per primam animæ inſpirationem factum eſt. Nam prima illa anima noſtra non erat Deus. Superueniens autem ſpiritus Chriſti, qui eſt Deus, eam Deum eſſe facit, Deo arctius coniungit peculiari ratione vnum cum Deo, a mortalitate et ſeruitute liberans. Auferri quodammodo ab anima poteſt illud deitatis ſymbolum. Impiorum animæ iudicio Dei in horrendas tenebras cum corporibus miſſæ, ipſa Dei luce, ſymbolo eius, et proprietate nudabuntur, ſicut ait Chriſtus, Etiam quod habent, auferetur ab eis Matth. 25. et Lucæ 19. In nobis autem, qui datum ſeruamus, abundantius datur et dabitur. Sicut ſpiritu nos ad incorruptibilitatem nunc regenerat et transformat Chriſtus, vt incorruptibilis ſpiritus in dies augeatur, et integer poſt corporalem mortem in ipſo Chriſto ſeruetur: ita in futuro ſeculo, ſubſtantia deitatis, quæ ſecundum corpus quoque in Chriſto ſolo eſt naturalis, ab eo in nos radiabit, ſuæ deitatis et lucis communicatione tranſformans et glorificans corpora noſtra, Philip. 3. Atque ita ſemper ab eo, vt riui a fonte, et membra a capite

a capite pendebimus,, vt nunc et ab æterno pendemus. PET. Hinc colligitur ratio differentiæ, quare patres dicebantur olim mori: nos autem Christo resuscitato insitos, nunquam amplius mori, sed æternam vitam iam cum eo viuere, vt multis locis apud Ioannem docet ipse Christus. MICH. Quanquam in patribus fidelibus fuerit spes vitæ non tamen ita regnabant illi cum Christo sicut nos, cælesti regno immortali, per Christum in terras delato. Patres illi non habuerunt participationem incorruptibilis totius Christi substantiæ, sicut nos. Animæ ipsius elementa diximus corruptibilia, et ob id eam in ambientem difflari, substantia sua quasi nudatam: ac deinde cacodæmoni, quodammodo subditam ob Adæ peccatum, in inferna trahi, quasi nunquam amplius corpori quod corruperat restituendam. Eo magis, quia polluta caro, ob id mortua, nunquam amplius est talis victura. Magna igitur gratia et misericordia opus est, vt ea omnia quis ad vitam innouet, et carnem repurget, cum talis in Deo viuere non possit. Ea vero omnia gratis præstitit Christus per mortem et resurrectionem suam, spiritum mox in morte viuificans, et carnem in resurrectione glorificans. PET. Aiunt quidam animam Christi post mortem, cum ipsis dæmonibus in inferno pugnando passam esse mirabiles angustias. MICH. Omnes angustias morte consummauit Christus. Nec ad inferos descendit, ibi denuo passurus, nec deterior fuit Lazaro, cuius anima est cum solatio ab angelis ducta in sinum Abrahæ. Semper animæ Christi virtus dæmones superauit, eos affligens, lædens et maxime terrens. Quædam dicitur Christus pati, quæ in suis membris patitur, ad quem modum a Paulo ipse persecutionem patiebatur. Adde quod anima latronis eo ipso mortis die posita est in paradiso, gloriæ animæ Christi particeps: ergo iam erat in anima paradisus. Anima Christi post mortem, iam

ſpiritu Dei mire viuificata, cum gloria et potentia deſcendit ad inferos, vt pias animas inde liberaret. Corpus quoque ipſum deinde reſurgens, in cælum euexit, cum omni gloriæ et potentiæ conſummatione. PET. Ordine ſimili duo hæc in nobis myſteria complentur. MICH. Spiritu nos prius, quam corpore, viuificat et glorificat Chriſtus. Corpore glorificabit in finali reſurrectione. Spiritu nos hic glorificat, quando mortis ſuæ ſymbolo in baptiſmo reſurgimus. Spiritum item prius quam corpus ſuum nobis hic communicat Chriſtus, ſicut prior eſt nobis baptiſmus, quam cæna. In Chriſti baptiſmo nobis datur eius integer ſpiritus, ſicut in cæna datur integra caro. Dantur nobis qualia Chriſtus in cælo nunc habet, incorruptibilia ſpiritus elementa, quando ex aqua ſpiritu et igne, per potentiam reſurrectionis Chriſti, vere et incorruptibiliter regeneramur. Per hunc nouum ſpiritum ipſa anima noſtra veram immortalitatem nanciſcitur, immortalis illius gloriæ guſtum, et vnus cum Deo ſpiritus efficitur. Vera hæc ſunt, non imaginaria, ſicut vera res eſt, quod Chriſtus reſuſcitatus in nobis eſt. Adiungitur nouo ſpiritui in cæna domini ipſa incorruptibilis Chriſti caro, quæ interni incorruptibilis hominis eſt incorruptibilis cibus. Vnde colligitur internus noſter homo ex carne et oſſibus Chriſti, ac eius et noſtro ſpiritu in vnum compactus, vt ita vita noſtra ſit in Chriſto abſcondita, et internus noſter homo incorruptibilis et immortalis. Hac ratione non ſolum dicitur interni noſtri hominis nulla eſſe mors, ſed et totius huius hominis non dicitur eſſe mors, ſed quies et dormitio quædam, viuo ſemper et integro interno homine manente, viuo et integro cum ſua anima ſpiritu in manus Dei commendato et depoſito, toto integro reſtituendo. Non in ambientem morte illo reſoluitur, nec cacodæmoni traditur, ſed in Chriſto abſconditus, vt in hominis vita erat, integer ſeruatur: in paradiſo ipſo, et regno cælorum cum Chriſto ſemper regnans. Ad hunc modum nos in Chriſto vere viuimus, æternam vitam iam viui

viuimus et viuit Christus in nobis. Eorum, qui in Christo vixerunt, animæ separatæ iam cum ipso regnant, reliquis in inferno detentis, vt docet Ioannes apoc. 20. PET. In inferno detentis animis contulit ne aliquid Christi ad inferos descensus? MICH. Satanæ confregit, in- arma
ferni vincula soluit, ac eius dolores in plerisque leniuit. Resurgendi spem omnibus dedit ipse resurgens et plerosque secum resuscitans. PET. Quales erant inferni dolores? et qualiter eos immutauit Christus? MICH. Non ita, vt torquendæ sunt, torquebantur tunc, nec torquentur nunc animæ, nec dæmones ipsi; sed paratus est ignis diabolo et angelis eius, vt ait Christus. Inferni dolores erant ex priuatione vitæ: quos ob id vocat Petrus dolores mortis acto. 2. et Dauid psa. 17. Est multiplex dolor, seu multi dolores, qui ob id dolores ibi vocantur. Hæc inferni præsentis ratio longe aliud est quam futura gehennæ damnatio, vt mox audies. Destruetur enim infernus et totus dæmonis in hominem principatus, dæmone ipso acrius puniendo. Hæc inferni ratio iuncta sepulchro congruit punitioni Adæ, qui vita priuatus in infernum est consequenter detrusus, facta diabolo in hominem potestate. Est ergo ibi naturale et innatum gustatæ vitæ desiderium: et ex priuatione rei tam amatæ dolor nascitur. Quemadmodum morientes horrescimus, languemus, et dolemus: ita quam diu in morte detinemur, horrore, languore, et dolore tenemur, vt ait Iob. Hos mortis et inferni dolores sensit Dauid, sicud et reliqui omnes peccatum Adæ ita morte et inferno purgantes siue luentes. Qua ratione dicuntur ipsi per Christum ab inferno educti, et a potestate inferni liberati. psal. 48. quia infernus potestatem in eos habebat. Qui ante mortem Christi mortui sunt, ad infernum ducti sunt, quasi a Deo obliuioni traditi, exceptis paucis, quos futuri Christi fides fouebat. Hinc sepulcrum vulgo dicebatur terra perditionis et obliuionis, psal. 87. Idem sacris literis erat sepulcri et inferni nomen, vt simul ad sepulcrum, et infernum iretur. Infernus mortem sequebatur, vt ait Ioannes. Vt corpus peccato animam traxit, ditionique subiecit

ſubiecit: ita cum corporis ſepulcro ſubiicitur anima tenebris morti et inferno. Alii præterea ſunt inferni dolores. Nam iuxta genus mortis eſt in improbis varius inferni dolor, ob id dictus dolor mortis, languore eo mortis durante. Hinc (vt poſt veterem ſcripturam docent Petrus et Iudas,) gigantum animæ aquis torquentur, quaſi ſub tartarorum caligine quotidie rigentes, vt moriendo rigebant. Sodomitarum animæ ignis pœnam ſuſtinent, quo extincti ſunt: quaſi poſt mortem duret ea mortis impreſſio damnata. Ab aquis animæ patiuntur, et a ſulphureo igne eo magis, quia in aquis his diximus internas alias aquas ſuffocantes, et in externo igne internum ignem animas vrentem. Additur et ibi dæmonum miniſterium, quorum actio eſt ignis comburens. Igne ita ſenſibiliter torquentur animæ, vt aquæ guſtum deſiderare videantur. Lucæ 16. Ignis eiuſmodi eſt, qui animas torquet, depaſcitur, et pœna ſenſus vrit, vt ait ibi Chriſtus et Dauid pſal. 48. Abſumere malos ibi dicitur infernus: quod non de ſola corporis in ſepulchro abſumtione intelligi poteſt. Hinc ait Iob. cap. 24. Sicut æſtus abſumit niuem, ita infernus peccatorem. In paruulis quoque defunctis aliqualis eſt inferni dolor, ſicut fuit mortis hebes quidam dolor. Solus ille dæmonis horror tenebroſus pœnam adfert etiam paruulo, tenebras iam exhorreſcenti. Iuxta genus inſuper actorum in vita eſt in inferno nouus alius animæ dolor, vermis quidam et remorſus læſæ conſcientiæ. Quod et Paulus comprehendit 1. Cor. 3. ignis nomine intelligens omne genus afflictionis, qua et viui et mortui afficiuntur, tædio quodam actorum in vita, vt per quæ quis peccat, per hæc et torqueatur. Peccatum, vt ait Deus, ſemper pro foribus cubat, et poſt mortem infernus ſemper ob oculos impiis verſatur. Quanto magis ſe hic quis per ſuperbiam et delitias extollit, tanto magis ibi humiliatur, maceratur, et tædio afficitur, E-

ſa. 14.

ſa. 14. Ezech. 32. et apoc. 18. Vermis hic in reprobis non moritur; et peccatum ipſorum contrà ipſos eſt ſemper, vnde et infernus ab expoſtulando dicitur שאול Seol, eo quod ſit in inferno expoſtulatio quædam actorum in vita, etiam vſque ad nouiſſimum quadrantem, vt ait Chriſtus. Alia etiam eſt ratio doloris inferni, ante et poſt Chriſti reſurrectionem. Nam deſperatum vitæ dolorem habebant, qui futurum Chriſtum neſcierant, in terra obliuionis ſiti, reſurrectionem non ſperantes, pſal. 87. et Eſa. 38. Hanc autem deſperationem ſuſtulit Chriſti ad inferos deſcenſus. Imo patriarchas et prophetas ipſum iam olim exſpectantes, ſecum tunc eduxit, vt ait Matthæus. Hoc prædixerat Eſaias capi. 43. et 49. et Zacharias cap. 9. et Dauid locis iam citatis. Omnem eis dolorem ſuſtulit reſurgens Chriſtus: ſicut nunc in vere regenitis, quod ad ſeparatum ſpiritum adtinet, nullus ſupereſt mortis dolor, ſed perenne in Chriſto vitæ gaudium cum alterius futuræ totius corporis vitæ deſiderio. Mortis dolor non ſupereſt in ſanctis, quamuis morientes ſecundum corpus doleant. Vt in Chriſto fuit ſolus ſecundum carnem mortis dolor, non ſequens inferni dolor, tenebroſus, imo maxima Dei cum anima lux, ita et in nobis vere regenitis. In reliquis autem infernus horrens, et tenebroſus mortem ſequitur, cum ſint omnes natura filii iræ, ob Adæ peccatum, quod ibi omnes luunt. Nihilominus et in eis hoc effecit Chriſtus ad inferos deſcendens, quod ille mortis in inferno deſperatus dolor, partim eſt ſpe reſurrectionis lenitus, partim in aliorum pœnarum formidinem mutatus, re tota pendente ex futuro iudicio, eis tunc ſignificato. Hanc rem Petrus docet cap. 4. epiſtolæ prioris dicens, in hoc eſſe quoque mortuis prædicatum euangelium, vt iudicarentur quidem ſecundum homines carne, viuant autem iuxta Deum ſpiritu. Fuit mortuis euangelium aduentus et reſurrectionis, de qua ibi Petrus agit, vt iudicem Chriſtum

ſtum etiam inferi agnoſcant et in eius nomine genu flectant. Euangelii prædicatio per Chriſtum ad inferos deſcendentem, ad mortuos, in hoc ſe extendit, vt carnis reſurrectionem et iudicium expectantes, placatum interim in Deo ſpiritum habeant. Chriſtus qui mortuus eſt, et viuit, mortuis dominatur et viuis, Rom. 14. Mortui ei placere ſtudent, 2. Cor. 5. Inferni in eius nomine genu flectunt, Philip. 2. et in ſubterraneis eum laudant, apoc. 5. Ille inferni tenebroſus horror eſt luce ingreſſus Chriſti quodam modo illuſtratus, tantum abeſt vt Chriſtus ipſe ibi pateretur tenebroſos horrores. Hanc ſpem et ſalutem, etiam in inferno detentis attulit Chriſtus ſaluator. Saluator omnium, quod in ſe eſt, ibi ſe obtulit Chriſtus, ab eo carcere liberationem offerens. PET. Putas ea ratione dici ſaluatorem omnium? MICH. Hac prima ratione dicitur ſaluator et iudex omnium et pro omnibus mortuus: quia originale Adæ peccatum, quod in ſe erat omnibus æternæ mortis, et horroris inferni, omnibus ipſe condonat, mortem et infernum tollens, ac vitam reſtituens, vt a ſe iudice omnes vitæ reſtituti, non ex facto Adæ, ſed ex aliis propriis factis iuſte iudicentur, qui ibi quodammodo a dæmonibus iudicabantur et boni et mali. Secunda ratione dicitur Chriſtus ſaluator omnium, ſicut creator omnium; quia omnibus eſt ab initio inſitus ſpiritus deitatis, ex ipſius halitu genes. 2. et 6. Qui ſpiritus interne præſcribit conſcientiæ regulam quandam, quæ gentibus omnibus ad ſalutem vel damnationem facit. Rom. 2. et acto. 10. Vnde et gentes omnes Chriſtus reſuſcitabit rationem a ſe datorum exigens: et cui plus datum eſt, plus exigetur ab eo. Saluator omnium dicitur Chriſtus, ſed maxime fidelium. 1. Timo. 4. Tertia eſt hæc ſaluandi eximia ratio. Notanda eſt ibi vis dictionis maxime. Suæ enim ſalutis vim maxime in nobis regenitis oſtendit Chriſtus, ac etiam in veteribus patribus ſibi fidelibus. Nos ſua gratia et reſurrectionis potentia, ſecum nunc retinet, ne in infernum de

duca

ducamur: et patres eo iam deductos resurgens secum eduxit. Reliquos omnes, vsque ad diem iudicii in inferno reliquit quosdam interim purgandos, alios iusto iudicio perpetuo postea puniendos. Nam præter ea, quæ iam mali patiuntur, alia supersunt, eis corpore et anima toleranda, quando in finali iudicio damnabuntur. PET. Qui sint damnandi nondum illi certo sciunt, licet formident. MICH. Scire id certo non possunt, cum et alii non damnandi cum eis ibi detineantur et torqueantur. Quando ventum erit ad iudicium, tunc in stuporem agentur, qui se ita damnandos nesciebant. Ibi varie disceptabunt, ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc segregabuntur oues ab hœdis, qui ante non erant segregatæ. Ignoratur ab omnibus illis, quid in clausis iudicii Dei libris contineatur. At in iudicio aperientur libri et infernus ipse dabit mortuos suos, vt de omnibus fiat tunc iudicium et de dæmonibus ipsis apoc. 20. PET. Quare sinum Abrahæ sublimem docet Christus, si erat in inferni dolore et horrore? MICH. Vere horrorem hunc sensit moriens Abraham, sicut et Dauid. Vere ante mortem Christi non fuit apertus paradisus et durabat semper mortis et inferni potentia, donec veniens Christus eam confregit, et fortem ligauit eius spolia diripiens. Matth. 12. et Mar. 4. et Lucæ 11. Resurgens de inferno Christus sanctos sibi credentes resurgere secum fecit Matth. 27. Spoliauit tunc principatus et potestates, Colos. 2. eos in finali iudicio penitus aboliturus. 1. Cor. 15. Præda dæmonis erant piæ animæ, quas Christus victor liberat, patriarchas secum assumens in regnum cælorum. Hinc eis a Christo tribuitur regnum cæleste. Mat. 8. Lucæ 13. et Heb. 11. quia suæ resurrectionis eos fecit Christus participes. Regnum suum Christus per resurrectionem adeptus, in eum tunc assumit patriarchas et prophetas, qui in eum fidem olim habuerunt: sicut nos ab eam fidem nunc in regnum illud assumit. PET. Et ante resurrectionem docet Christus excellentiam sinus Abrahæ Lucæ 16. MICH.

Multis

Multis rationibus id verum eſt. Primo quia proxima iam erat gloria, ſecundo quia ſpem liberationis Chriſti habentes patriarchæ, prophetico ſpiritu tempus ſciebant: cum præſertim ad eos tunc deſcendiſſet Ioannes baptiſta oculatus illius teſtis. Atque ita, præſente iam liberatore Chriſto, erat illis eximia conſolatio et magno iam ſolatio fruebantur. Tertio, quia per comparationem ad aliorum pœnas erat piis gloriæ ſolatium. Quarto, quia certis legibus cogitur in inferno dæmon. Sicut in ipſo inferno eſt, et erat pœnarum inter impios differentia, ita boni a malis fortiori ratione ſecernebantur. Inter ipſos impios eſſe latum diſcrimen, et ſegregationem, in gigantibus et Sodomitis, oſtenditur: item in aliis impiis vt Eſa. 14. Et Ezech. 32. Ergo multo maius erat bonorum a malis diſcrimen. Quinto, quia piis ſemper aderant boni angeli cuſtodes diuino ſplendore ſolatium afferentes. Ita Chriſtus ait eſſe animam Lazari ab angelis portatam in ſinum Abrahæ. Ob inſignem Patriarchæ fidem limitata fuit dæmonis in eius ſinum poteſtas, miniſterio bonorum angelorum. Philo in excitatione Samuelis. Deos aſcendentes de terra, cum beata anima angelos bonos eam ſeruantes intelligit. Moſen quoque in monte ab angelo ſepultum angelus cuſtos deduxit, vt in monte cum Elia videretur in Chriſti transfiguratione. Sexto, quia ſinus ille non ſolum fidei priuilegio, ſed certi loci ratione erat ab aliis ſegregatus, vt interiecto hiatu non liceret aliis ad illum locum venire. Denique Deus omnia implens, etiam ipſum infernum implet, ſolatium præbens quibus vult. Cum Deus eſſet Deus Abrahæ, in Deo ibi viuebat Abraham in eius gratia. Sapientia Dei etiam in inferno ſolatium præbebat fidelibus. Eccleſiaſtici. 24. Etiam in inferno cognita eſt ſemper fama ſapientiæ diuinæ Iob. 28. PET. Vbi locum illum ſinus Abrahæ fuiſſe putas? MICH. Quemadmodum ſepulcrum diximus infernum, ita ſepulchrum dicimus

cimus ſinum Abrahæ: quaſi ſit in ſepulchris quædam animarum communicatio. Vbique eſt locus capax animarum, et torquendarum, et conſolandarum. Sepulchra eſſe locos cuſtodiæ animarum, ſcriptura docet, vt dicantur etiam animæ ad ſepulchrum duci, conſequentia quadam corporis, quod naturaliter amant. Circa monumenta verſari dæmones, docet euangelium, Matth. 8. Marci. 5. et Lucæ 8. Monumenta enim, ſicut et animas, ipſi ambiunt. Chriſtus dicens, eos qui in monumentis ſunt, audituros vocem ipſius, animas a monumentis non excludit. Animæ naturaliter corpus appetunt, circa id plangunt quæ in eo deliquerant, et ſe ſpoliatas lugent. Hoc in lege maxime verum erat, quando animæ nondum in cæleſte regnum aſſumebantur, vt nunc. Non ſine ratione dicebatur accedere ad animam, qui accedebat ad cadauer, Leuit. 21. et num. 6. Dicebantur animæ deſcendere ad foſſam, Eſa. 38. pſal. 29. 48. et pleriſque aliis. Ex cadaueris contumelia tunc afficiebantur animæ, et in pœnam hoc eis a prophetis improperatur, dictis locis Eſa. 14. Ezech. 32. et alibi paſſim. Vltionem et pœnam paſſim minantur prophetæ, quod eſſent cadauera ſepulchris caritura, et a beſtiis deuoranda. Ridicula pœna, ſi ad animas nihil pertineat. In gratiam animæ Eliſei eſt miraculo oſtenſum cadauer eius, indigne ſepultum. Ab angelo ſepultus eſt Moſes, ne poſſet eo dæmon abuti, ad aliorum idololatriam, et animæ ſanctæ dolorem. Dolent enim animæ ſanctæ, quando nos circa ipſarum cadauera idololatramus. Sancta res erat olim ſepulchrum, et inuiolabilis. Non ſine myſterio ſit ſolennis in ſcriptura ſermo de ſepulchro Abrahæ et ſuorum. Maiorum ſuorum et priorum ſepulchris non ſine ratione pii homines afficiebantur, geneſ. 47. 49. et 3. reg. 13. Credebatur ibi quies aliqua maior, quam in conſortio impiorum: ſpes item maior cum piis illi ſimul reſurgendi. Ibi credebantur eſſe boni angeli cuſtodes, vbi

erant priorum animæ in cuſtodia. Cum vnica eſſet priorum certa, et Deo probata familia, ab Abraham deducta, omnes ad vnum Abrahæ parentis ſinum reducuntur, veluti ei conſepulti, qui eius fidem et pietatem tenuerunt. Ibi intelligitur quies illa, de qua dixit angelus Danieli, Quieſces in ſorte tua in finem dierum. De aliis item piis dicitur, quod appoſiti ſunt ad populum ſuum. Non ad alienum, nec ad ſortem impiorum, ſed cum ſuis quieſcentes. Hoc modo verum tunc erat, quod ſcribitur Sap. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, nec tanget illas tormentum mortis. In pace ſunt poſt mortem, et ſpes eorum plena eſt immortalitate. Sapientia aiebat, ſe penetrare inferiores partes terræ, ſpectare ibi ipſos dormientes, et illuminare ſperantes in domino, Eccleſ. 24. Quanquam eſſent in inferno futuri, tamen a Deo petebant Elias et Ionas, vt ipſorum animas acciperet, in quiete aliqua ibi collocandas. Quæ vmbra erat quietis veræ per Chriſtum futuræ in cæleſtibus. Hinc quaſi rem nouam, voce cæleſti iubetur Ioannes ſcribere, Beati qui poſthac in domino moriuntur, vt vere quieſcant a laboribus ſuis. Poſthac, dixit, amodo, deinceps, ἀπάρτι, ex hoc tempore, ad differentiam veteris quietis. Eadem voce cum emphaſi vſus eſt ſæpe Chriſtus, indicans, ex tempore reſurrectionis ſuæ fore regnum nouum. PET. Quædam ais peccata in futuro ſeculo remiſſibilia, poſtquam mortui ita affliguntur, purgantur, et per ignem ſaluantur? MICH. Quibuſdam remittuntur peccata in hoc ſeculo, quibuſdam in futuro, quibuſdam nec in hoc ſeculo, nec in futuro, vt ait Chriſtus Matth. 12. Credentibus in Chriſtum filium Dei, omnia hic remittuntur: adeo vt in eo regeniti nullum inferni dolorem ſentiant, ob ſublimem eius gratiam. Originalis peccati reatum illum his tollit baptiſmus Chriſti. Cæleſtem vitam in corpore, et depoſito corpore viuunt, vere in viuente Chriſto regeniti, et eius ſpiritu reſuſcitati. Nihilo minus et inter hos aliqui

liqui minimi vocabuntur, ob minimorum præceptorum transgressionem, vt ait Christus. Qui super fundamento Christi inutile quid ædificarit, igne afflictionis aut in hoc seculo, aut in morte afficietur, ita per ignem saluatus, vt ait Paulus. Aliis vero regenerationem hanc non assequûtis, inferno nunc detentis, et ab eo postea liberandis (vt sunt plerique inter Iudæos et Gentes inuenti pii) remittentur peccata in futuro iudicio. Peccata ex delicto Adæ ante perfectam cognitionem in nobis orta, ad corporalem mortem, et comitem infernum obligantia in futuro seculo tollentur, sicut originale ipsum Adæ peccatum. Merito vere dicetur peccatum hoc, cum plerisque aliis ibi a iudice Christo remitti, et polluta caro tunc purgari. Nam cum omnes doloribus mortis et inferni cum Adam pœnam luerint, etiam paruuli, et Iudæi, et Gentes: Christus postea eos resuscitans, dicetur peccatum mortis tollere, mortem ipsam et infernum destruens, et eos quasi per ignem saluans. Eodem tendit illud Christi, Non exibis inde, donec minimum etiam minutum reddas, Matth. 5. et Lucæ 12. Qui enim in eo inferni carcere nunc detinentur, etiam minimorum hic commissorum tædio afficiuntur: et hoc est nouissimum quadrantem persoluere. Agit ibi Christus de peccatis, vt ipse ait, remittendis, de quibus et Paulus loquutus est, ab eis nos dicens per ignem purgari. Reliquis vero hominibus ob grauiora ex deliberatione crimina damnandis nec in futuro seculo remittentur peccata. Qui scienter ex certa malitia bono spiritui in ipso agenti reluctatur. Christo fidem adhibere nolens, is nec morte, nec resurrectione hoc peccatum diluet, sed resuscitatus pœnas æternas postea dabit. Reliqua item peccata, perseuerante impœnitentia fiunt, vt peccata in spiritum, vbi quis sui peccati conscius non vult pœnitere.

PET. Si omnes peccati Adæ pœnam morte luimus, quid opus fuit Chriſtum eandem pro nobis pœnam ſua morte luere? MICH. Idipſum quod pœnam illam luere nobis datur, mors Chriſti facit: ſine qua perpetuo omnes in inferno detinebamur, nunquam reſuſcitandi. Alia inſuper maiore efficacia pro nobis regenitis luit Chriſtus, ſua morte nos ab illa inferni morte ita præripiens, vt ne inferni quidem odorem ſentiamus, quem reliqui omnes ſenſerunt, et ſentiunt, Chriſtus reſurgens infernum debilitauit, quoſdam inde liberauit. In finali reſurrectione omnes a morte et inferno liberabit, ac mors et infernus penitus deſtruentur. PET. Quonam modo deſtruitur infernus? MICH. Quia poſt reſurrectionem non erit amplius infernus. Nulla dæmonis in hominem erit poteſtas. Infernus nunc eſt vt locus ſepulchri, ſub dæmonis monarchia. Ea vero delebitur, et dæmon ipſe validius torquebitur. Nondum eſt coniectus diabolus in ignem illum, qui eſt ipſi paratus, vt ait Chriſtus. Mors ipſa, quæ erat diabolus, noſtræ mortis cauſa, et infernus ipſe, qui erat diabolus, nos in infernis locis detinens, ambo per Chriſtum mittentur in ſtagnum ignis, apoc. 20. Peribunt tunc mors et infernus, vt docet ibi Ioannes. Erit mortis mors, et inferni exciſio, vt ex Hoſea citat Paulus. Abolebitur tunc omne dæmonis in homines imperium, omnis principatus et poteſtas, vt ait idem Paulus. Nec erit ſurſum nec deorſum, nec aliqua inferni ratio, qualis nunc eſt, Ad imum vſque comburet ignis Dei infernum ipſum, deut. 32. PET. Supererunt ne elementa? MICH. Nec cælum, nec terra, nec alia elementa, nec lux ſolis, nec lux lunæ, vt ait Ioannes cum Eſaia. Vetera hæc omnia tranſibunt et fient omnia noua. Omnia igne reſoluentur, vt ait Petrus. Trium ſuperiorum ætheream vnam nouam ſubſtantiam nos in Deo tunc ſpirabimus. Terrea hæc tota materia, aliis mixta, in hominum corpora exacte diſtributa gloriſi

rificabitur. Ita sunt omnia in mensura dispositа, propter hominem omnia creata, vt superfluum nihil remaneat. Finis omnium est homo, et finis hominis Deus, omnia fecit Deus propter hominem, et per Christum, qui est α et ω. Sola vna Iesu Christi figura princeps erat ab æterno substantialiter in Deo, et ad sui imaginem has omnes figuras in vnum collegit, vt omnes in Deo vnum sint, et sola hominis in Deo figura realiter cum angelis superfit. Nihilominus ea omnia, quæ nunc sunt in mundo, in visione Dei cognoscemus, et sublimiora alia, quæ ipse præstabit. Hinc de vmbris adhuc colligis, qualiter mundus totus, mors, et infernus, in vmbra transeant. Mors illa prior nos in vmbram resoluens, vmbra fuit. Vmbra fuit alterius mortis æternæ, in finali iudicio futuræ, quam ob id vocat Ioannes mortem secundam, apoc. 20. et 21. Morbi quoque, quos hic patimur, vmbra sunt futurarum afflictionum. Morbum omnem ibi tollet Christus, sublato dæmone, qui nobis erat morbus et mors. Infernus ille prior ignis, vmbras continens et crucians, vmbra fuit, in vmbra transiens. Aeternus alius est, et ab æterno paratus, diuinus ignis, in quo non a diabolo torquebuntur animæ: sed in quo homines et diaboli iudicio Dei torquebuntur, diabolo nihil in hominem valente. PET. Qualis erit ignis? MICH. Ignis ille ab æterno paratus, est ipsemet Deus, qui est ignis. Non est enim creatura aliqua Deo coæterna. In igne est ostensus Mosi Deus, et ignis a domino passim exiuit in vltionem, indicans, se esse ignem vlciscentem, et in iudicio consumentem. Potentissimum iudicem decet, in se ipso habere, quo malos puniat, nec alterius. Ipse egere est principium et finis omnium, vt sicut omnia ab ipso prodierunt, ita omnia remanentia ad ipsum redibunt, sorte tamen inæquali. Si hoc bene intellexisset Origenes, non dixisset, dæmones saluandos, eo quod essent ad suum principium redituri. Redibunt quidem, et euntes

in ignem ad ipſummet Deum ibunt. Ipſemet ſpiritus Dei ignem illum accendet, Eſa. 30. vt dæmones ipſi, qui in ſpiritum Dei peccauerunt, a ſpiritu ipſo torqueantur, ſicut animæ ipſæ, conſcientiæ remordentis cruciatibus. Hic erit vltionis ignis a facie domini, et gloria fortitudinis eius. 2. Theſſ. 1. Ardere dicitur vultus Dei, vt ignis deuorans, idque ad iudicium, dicto cap. 30. et 66. Solo vultu virtutis ſuæ malos ille torquebit, et cruciabit. Ipſemet ſpiritus ſanctus, quem accepiſti, erit tibi tormentum, ſi eum male ſerues. Deus ipſe ignis conſumens eſt, inquinata omnia et corpora et animas deflagrans. Ipſe Chriſtus erit tunc dæmonibus tormentum, ſicut ipſi fuerunt nobis. Hinc dæmones in euangelio, ſe a Chriſto torqueri clamant. Ipſe erit morti mors, et perditioni perditio. Ipſemet Deus malis tenebras referet, ſicut eadem nubes Dei erat Iſraëlitis lux, et Aegyptiis tenebræ, Exo. 14. Ignem illum, quo ſunt mali poſt reſurrectionem puniendi, non vocat ſcriptura infernum, licet myſtice dici poſſit infernus. Empyrei æterni ignis eſt, qui ita dicitur in archetypo ab æterno paratus. Hic dæmones, et animas, et corpora torquebit, teterrimum illis odorem referens, horribilia viſa, audita, guſtata, et tacta: vt accidere ſolet iis, qui ſenſus deprauatos habentes, dulcia iudicant amara, et odorata fœtida. Beatorum autem contraria erit ratio, ſenſus omnes gloriæ dulcedine pleni, noua mentis lux, et clara notitia eorum, quæ prius in ænigmate videbantur, ex vera deitatis Chriſti nobis omnia referentis illuminatione. Hactenus ob peccatum permiſit Chriſtus, nos in manus iniquorum iudicum tradi, ad manifeſtationem iuſtitiæ ſuæ. In reſurrectione autem ipſe iuſtiſſimus iudex per ſe ipſum omnia omnium acta ſcrutabitur, in libro ſuo omnia legens: imo veris ideis cuique palam legenda offerens. Omne angelorum, ſicut et dæmonum miniſterium tunc ceſſabit, poſtquam ſinguli ſuos coram Chriſto iudicandos

candos produxerint. Christo solo nos coram Deo patre producente ac ministerium omne complente, vt sit in eo omnium plenitudo et sit ipse tunc omnia in omnibus, in sinu suo nos omnes in Deo continens. Mundus a Christo solo cœpit, et desinet in solum Christum, qui est α et ω. Vnde iam vltimum de vmbris sermonem concludens dico, corpus, animam, mortem, infernum, iudicia omnia priora, intellecta omnia, scientias omnes, visa, audita, olfacta, gustata, tacta, angelorum et dæmonum ministeria omnia, sicut cælum, terram, solem, lunam, et reliqua omnia transitoria fuisse, in vmbra transisse, in eis veritatem non fuisse, sed huius tantæ permanentis veritatis vmbram. In solo Christo est veritas, æternitas, in eo solo est tota plenitudo, et tota salus nostra. Sit ille solus super omnia semper benedictus Deus. Amen.

DE TRINITATE DIVINA DIALOGVS SECUNDUS, modum generationis Christi docens, quod ipse non sit creatura nec finitæ potentiæ, sed vere adorandus verusque Deus.

PETRVS. MICHAEL.

Institueram abs te alia rogare, ob quam rem te initio quærebam. Sed hactenus distuli cum gratum esset audire, quæ de tanta mysteriorum Christi præfiguratione, eius complemento, et permanente veritate dixisti. De aliis item plurimis, quæ antea non intellexeram. Nunc vero, si non ægre seras, quod supereſt, etiam absolues. MICH. Aegre seram? Gratum est semper, de Christo verba facere et eius mysteria penitius scrutari. In eo cognoscendo iugiter laboro, dies noctesque meditor, eius misericordiam implorans et veræ cognitionis reuelationem. PET. Ad generationis Christi modum esse in omnibus creaturis analogias quasdam, dixisti. Id nunc explica. Modum doce generationis Christi, eiusque plenam diuinitatem vndique fac manifestam. Hominem enim Christum aiunt sophistæ esse puram creaturam finitæ potentiæ, non adorandum adoratione illa, qua præceptum est solum Deum adorari. MICH. In nomine Iesu omne genuflectitur cælestium, terrestrium et infernorum, Phil. 2. Hunc ipsum Iesum adorarunt inferorum potestates, Marci. 5. adorarunt omnes apostoli, Lucæ 24. et adorant omnes angeli. Heb. 1. Omni hono

mni honore, quo pater honoratur, eſt hic Ieſus honorandus, Ioan. 5. Imo pater non poteſt honorari, nec adorari, nec videri, nec intelligi, niſi per ipſum. Ioan. 14. Toto igitur cælo errant ſophiſtæ. Hic Ieſus eſt, qui præceptum illud de adorando dedit, ſe ſolum adorari volens. In ipſo nomine humanitatis aut puri hominis errant turpiſſime, vt mox videbis. Hunc ipſum hominem, quem ipſi vt creaturam vilipendunt, tu non creaturam, ſed omnium creatorem es hodie cogniturus, hos tres in eo notans diſpenſationis gradus. Primus eſt, verbum apud Deum. Secundus eſt, egreſſio in mundum. Tertius eſt regreſſio ad patrem. Principio ſecundum eam diſpenſationem, ſecundum quam erat verbum apud Deum, nulla eſt de creatura quæſtio, quoniam verbum illud erat ipſe Deus, antequam eſſent creaturæ. Erat relucentia Chriſti in Deo Deus in gloria illa apparens, qua erat Chriſtus glorificandus. PET. Relucentiam ibi dici aperte demonſtratum eſt. Quia omnis λογος, omnis ſermo, et omnis ſapientia eſt naturalis relucentia rei alicuius. Item quia in libro ſapientiæ, eſt dicta ſapientia relucentia et Chriſtus ipſe, qui ibi relucebat, ab apoſtolo dicitur relucentia, ſeu refulgentia. Item quia Elohim ita perſonaliter relucebat et apparebat. Et primi eccleſiæ doctores et vigentes tunc hæreſes hanc in verbo perſonam omnes confirmant ſcripturis apertiſſime demonſtratam. Sit hic ergo primus gradus ſatis ſuperque declaratus. Perge nunc ad ſecundum. MICH. Egreſſus eſt Chriſtus non more creaturarum, ſed conceptus et genitus de ſpiritu ſancto. Matth. 1. et Lucæ 1. Non poteſt dici filius, qui ex genitoris ſubſtantia non prodierit. Diceris tu de ſubſtantia patris tui egreſſus, propter paterni ſeminis elementa, quæ ſunt de ſubſtantia patris, in quibus etiam ſunt ipſius animæ et formæ genimina, ita et Chriſtus. Et multo magis Chriſtus, qui eſt eius rei ſpecimen. De ſubſtantia Dei eſt caro ipſa Chriſti, in ea videtur Deus: ipſa

caro Christi habet esse Dei, et est corporalis deitas. Admirandam iudicabis huius carnis generationem, si physica generationis aliorum principia tenens ea omnia per verbum hic suppleri cognoscas. Nam omnia illa erant in verbo. PET. An non caro illa, quam de Maria sumpsit Christus, erat pura creatura? MICH. Caro ipsa Christi, qualis erat in sepulchro, formam substantialem habuit diuinam. Et præter diuinam lucis formam, habuit caro illa elementarem archetypi substantiam, verbi elementa vere diuina, substantiam Dei. Ab ipso Mariæ vtero sumpta est materia carnis, sumptus est sanguis puriſſimus, pura creatura. Sanguine materno, a formatrice vi seminis transformato, plasmatur embryonis caro in nobis. Et similis in Christo fuit embryo, similisque materni sanguinis transformatio, a semine illo increato. Superiora tria elementa sunt ab vtroque parente, tam in Christo, quam in nobis. Terrea vero materia est tota a sola matre, tam in Christo, quam in generalibus omnibus. Omnium est terra mater, et terreum elementum semper a matre. Nihil est a patre terreum, quod geniti hominis compositionem intret, sicut nec in Christo fuit. Si quid est in paterno nostro semine terreum, contenti spiritus est custos, et in membranæ illius, quæ dicitur χοριον, externam ambit incrustationem. Paternum verbi semen substantialiter in Christo continebat aquæ, aëris, et ignis elementarem substantiam, seu superelementarem, qualem et in nobis continet paternum nostrum semen. Illud ipsum semen, in quo est speciei, et indiuidui certa proprietas iuxta lucis et spiritus ei insitum seminarium symbolum, multipli munere in nobis omnibus fungitur, quemadmodum in Christo. Continet substantiam superiorum elementorum, quæ miscetur terreæ materiæ de matre sumptæ, quasi altera materia. Vt plasmator item agit, et formator, cum ei sit insitum ideæ seminarium, nouæque

uæque procreandæ formæ et animæ origo quædam. Tertio, in eo eſt ſpiritus, qui in ſpiritum intra vaſa contentum abit, ad plaſmatum corpus viuificandum. Non foras erumpit, nec in externum aërem euaneſcit ille ſeminis ſpiritus poſt plaſmationem embryonis factam, quod quidam dixerunt, ſed intra vaſa continetur, vt docet Galenus in libris de ſemine. Ad quam rem facit ſecundarum incruſtatio, et vteri arctus amplexus, vt incluſa illa ignis ſcintilla interne ſerueat et agat. Hæc ſeminis ignea vis, ideæ, animæ, formæ, ac lucis diuinæ ſymbolum habens, eſt illa formatrix facultas, et facultatum naturalium effectrix eſſentia, quam ſæpius poſt Ariſtotelem et alios philoſophos inquirens Galenus, ſe tandem ignorare fatetur, Libro primo de facultatibus naturalibus, lib. 1. de cauſis pulſuum, et lib. de facultatum naturalium ſubſtantia. Ita Deus ſtatuit, vt omnis veritatis via, et rerum omnium manifeſtatio, ſit per Chriſtum, qui eſt via, lux et veritas, et in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ abſconditi. Etiam theſauri ſcientiæ naturalis ſunt in Chriſto abſconditi. Hoc tibi ſtatue, Deitatem ipſam in Chriſti generatione, id ipſum effeciſſe, quod in aliorum generationibus efficere ſolet paternum ſemen. Imo quoduis aliud ſemen vim ſuam habet a verbi ſemine. PET. Vt ab aliorum generationibus ad illam primam, ita ab illa ad alias recurrimus. Aliorum generationes melius cognoſcentur, ſi cognoſcatur naturalis compoſitio corporis Chriſti, qualiter ipſe ſit naturalis filius, naturaliter genitus. MICH. Nos a Chriſto indubitatam philoſophiam edocti, dicimus, formatricem omnium eſſe lucis vim: eſſeque lucem inſitam, et lucem ſuperuenientem. Comprobat hoc ſolaris radius, qui de terræ limo animalia viuentia procreat. Sicuti radius ille vim alteri coniungibilem continens viuifice in terra agit, vbi certa vnio concurrit, ita in maris et fœminæ vnione, et in diuinæ lucis vnione. Rerum omnium vita

vnio

vnio quædam eſt, tam in corporalibus, quam in ſpiritualibus. Vniri ſemper oportet ſubiecto inſitam et ſuperuenientem virtutem, vt vnum quid inde prodeat. Vnio autem qualis ſit, et mixtio, tam in Chriſto, quam in nobis, diceemus paulo poſt. Id nunc dicimus, quod facta ſeminum cum terra vnione et mixtione, ex coaleſcentia illa ſe formatrix facultas exerens, animalia procreat, et plaſmat, ac etiam ſtirpes. In animalibus, partium quarundam principum cum ſuis vaſis formationem primam efficit. Ad naturale hepar, et vitale cor, primo tendunt ab vtero matris, vmbilicaria fœtus vaſa, vt in anatome cernimus. Ab ipſo hepate ſit prima chili in ſanguinem transformatio, idque vitalis ignei ſpiritus, et inſitæ ipſi hepati formalis lucis potentia. Quæ ambo in Chriſto erant de ſubſtantia Dei. Vitalis ſpiritus Chriſti intra proprias arterias, et ſubſtantialis forma hepatis embryonis, erant ſubſtantia Dei. Cum ergo ab ipſis in hepate formaretur ſanguis, iam ſequitur in ipſo Chriſti ſanguine fuiſſe et eſſe hypoſtatice iunctam diuinitatem. In ipſo Chriſti ſanguine eſt ſubſtantia ſpiritus Dei, et lucis diuinæ ſubſtantialis forma. Hinc dicitur ille eſſe ſanguis Dei, in quo conſiſtit mundi redemptio. Verus realis et ſubſtantialis eſt animæ noſtræ, et interni hominis potus. Sanguis Chriſti eſt Deus, ſicut caro Chriſti eſt Deus, et anima Chriſti eſt Deus. Nec abſimilis eſt oſſium ligamentorum, aliarum partium ratio, quibus omnibus ſua eſt lucis forma. Nam illa eadem formatrix ignea vis, formalem lucem ſolidis partibus indit, per caloris inſtrumentum terream deſiccans materiam, et eam in oſſium firmitudinem indurans, tam in Chriſto, quam in nobis. PET. Hinc multiplex, et per partes Deitas tota Chriſti colligitur. Non quod ipſa realiter diuidatur, ſed quod mira diſpenſatione in ſingulis partibus agat, et eis ſe immiſceat. MICH. Plaſma ipſum Chriſti eſt vere diuinum,

Sanguis Dei.

et de

et de ſubſtantia Dei, multis rationibus. Primo, quia corporis et ſanguinis formam ſubſtantialem habet verbi lucem vere diuinam. Secundo, quia in ipſa carne et ſanguine habet diuina tria archetypi elementa de ſubſtantia patris. Tertio, ſicuti ſanguinea de matre ſumpta materia creata, eſt ab incarnatione in Deum lucem lucide transformata et glorificata: ita cibus ac potus eius, quo ſanguis et caro eius in dies augebatur, identidem transformabatur. Quarto, quia adhuc intra carnem eſt vitalis ſpiritus diuinus, qui et ſpiritus naturalis. Quinto, quia in ipſa anima habuit eſſentialiter corpus lucem verbi, et illam archetypi elementarem ſubſtantiam, ſimul cum elementari hac noſtra ante reſurrectionem corruptibili. Sexto, quia nouus diuinus eſt in eo poſt reſurrectionem gloriæ ſpiritus regenerans, cum incorruptibili tota ſubſtantia. Septimo, quia hæc deitas non eſt recens, ſed totum ipſum Chriſti corpus erat iam ab æterno perſonaliter in Deo, ſpiritus item ſubſtantialiter, ac verbum ipſum in ſubſtantia ſpiritus. Octauo, quia emicans ſplendor facici eius et ſpiritus eius eſt vere lux illa, qua Deus eſt lux, vt in eo videatur Deus, et ab eo nobis communicetur. Nono, quia tota Dei potentia, et omnia Dei ornamenta ſunt in eo, vt in eo omnia conſiſtant et viuant. Quemadmodum illa vniuerſi lux, quæ diem a nocte ſecernebat, eſt in vnum ſolare corpus concreta, ab eo diffluens ad alia: ita primaria illa, et ſubſtantialis Dei lux, in vnum Ieſu Chriſti corpus quaſi coaluit in nos deinde radians: in qua etiam illa ſolis lux habet eſſe, et eius ſymbolum in rebus ſeruat. Vt in ſole dicimus lucem primariam et in aliis alios inferiores et varios gradus: ita in Chriſto, vt ſit ipſe ſemper princeps et caput omnium. PET. Analogias hic cernere iam incipio. MICH. Omnibus modis quibus tu cogitare potes, aliquid alteri vere iungi, aut in eo vere eſſe, ſiue vt calor, ſiue vt color, ſiue ut lux, ſi

lux, ſiue vt forma, ſiue vt anima, ſiue vt ſpiritus, ſiue vt elementum, eiſdem omnibus modis, eſt vere Deus in Chriſto, vt omnium ſpecimen in corpore ipſo Chriſti, et in anima. Omnibus modis, quibus tu vice verſa cogitare potes corpus externum ab interna vi ſuſtineri, fulciri, et in eſſentiæ vnitate viuificari: eiſdem eſt Chriſtus in Deo, ab eo fulcitur, et viuificatur, tanquam omnium ſpecimen. Omnibus modis, quibus tu cogitare potes, aliquid ab alio exire, quomodo de monte exiuit lapis, de petra exierunt aquæ, a Deo exiuit ſcriptura legis, exiuit ſermo, exit lux, exeunt angeli, exiſti tu, de lumbis patris, eiſdem omnibus modis exiuit Chriſtus a Deo et eſt omnis egreſſionis ſpecimen. Exiuit a Deo, et effulſit quaſi lampas, ex inuiſibili luce ſplendens et emicans, Eſa. 62. Exiuit ille ex internæ mentis abdita ratione diuina. Qua ratione dicitur effulſiſſe, emicuiſſe, et ſplenduiſſe lumen apparens, de lumine non apparente. PET. Vtinam in hoc ſenſu dixiſſent Nicæni patres eſſe lumen de lumine. At ipſi deum diſcerpere, et inuiſibilem radium, de inuiſibili alio decidere voluerunt, realiter diſtinctum. Atque ita ſua inuiſibili confuſione confuſi ſunt, hominem non agnoſcentes eſſe naturalem filium Dei. Noluerunt lucem Chriſti palam exhibitam videre, ſicuti et hodie ſophiſtæ viſionem hanc negant. Sed tuam de Chriſti exitu analogiam ſequere. MICH. Exiuit Chriſtus et proceſſit a patre ſuo, ſicuti et tu a patre tuo. Paternum ſemen genituræ Chriſti idipſum in eo effecit, quod in te facit creatum ſemen patris tui, vt ab ipſo Chriſto omnis filiatio vere deducatur, ſicut a patre Deo omnis paternitas. PET. Filiationis noſtræ ad filiationem Chriſti aptiſſima eſt analogia. Si ad imaginem eius nos conditi ſumus, ad imaginem filiationis eius eſt filiatio noſtra. MICH. Per analogiam ad Chriſtum

ſunt.

sunt coelestia et terrestria. In anima et in spiritu sancto est analogia generationis Christi. Instar ipsius a Deo spirantur et procedunt angeli, superelementarem ab ipso substantiam accipientes, ac Deitatis figuram. Instar eius spirantur venti, fiunt nubes et pluuiae. Instar Christi est solaris haec lux. Per analogiam ad Christum, et instar Christi, mineralia producuntur, plantae vegetant, et animalia generant. Per analogiam ad Christum fiunt mixtiones, et ipse est omnis mixtionis atque vnionis specimen. In omnibus genitis et creatis est ad Christum analogia. PET. Similitudinem a mineralibus incipe. MICH. In mineralis cuiusvis, metalli, vel lapidis productione, est Christi imitatio, si carnem eius, vt erat in sepulchro, seorsim spectes. Mineralis cuiusvis productio hoc modo fit. Vi coelestis calfacientis lucis, per superiora elementa descendentis, eis insitæ, ac per ea terræ communicatæ, decoquitur et informatur vna cum aliis ei mixtis elementis terrea materia, inducta illi toto in vnam substantiam lucida et visibili forma. In visceribus terræ illa decoquuntur, sicut caro Christi in visceribus matris. Omnium est terra mater, et est terreum elementum in omnibus a matre. Elementa superiora ipsi terrae miscentur in carnis nostrae, et aliorum quorumcunque corporum plasmatione, et a luce informantur. Nec secus in Christi corpore factum dixeris. Nam caro eius hanc habet corporalem deitatem, sicut hic lapis, seu aurum hoc, habet innatum lucis splendorem corporaliter. Memineris semper, formam substantialem corporum esse lucem, et ei esse insitam diuinam ideam. Hæc in rebus omnibus ita se habent, et per analogiam ad Christum. Vnde et ipsa Christi prima Deitas aperte nobis ostenditur. PET. Quid de plantis? MICH. Instar Chri-

Christi plantae germinant, et vegetant. Sicut accedente vi seminati grani, aut etiam sine eo, vis roris cœlestis, quasi aqueum semen, terream materiam, irrigans, ac vi spiritus et lucis transformans, plantas germinare facit: ita et in Christo factum est, Esa. 45. et 55. Vt Mariæ vterus hac ratione sit hortus, in quem descendens ros auroræ, Christum germinare fecit, psal. 71. Et Esa. 61. Hanc Christi cum plantarum germinatione similitudinem comprobant nouissima illa verba Dauidis. 2. Samu. 2. vbi ait a splendore et pluuia esse germen de terra, et ita salutem germinare. Comprobat Zacharias cap. 3. et 6. Christum ipsum vocans germen. Ieremias quoque ait, Germinare faciam germen Dauid. Magno mysterio est in Christo, cœlestis et terreæ materiæ in vnum surculum germinatio. Hoc esse plasma, germen, et virgultum, quod ex rore cœli, et fructu terrae germinauit, docet Esaias cap. 4. 11. 45. 53. 55. et 61. Hoc idem est germen, ex cedri sublimis medulla plantata mirabiliter erumpens, Ezechielis. 17. et 34. Iere. 23. 33. et Hoseæ. 6. Id ipsum germen est Iesus Christus, virga de stirpe Isai, omnis generationis, et germinationis specimen et prototypus. Sophistis autem ridicula est hæc germinandi ratio in vnum Iesu Christi plasma. Malunt ipsi hæc tanta Dei opera ignorare, quam Deum suæ creaturæ tam varie commiscere. PET. Quibus partibus magis assimilatur homo plantæ? MICH. Sunt qui stirpis caput aiunt deorsum, et subterraneas radices esse veluti capillos. Alii cor plantæ vocant in medio stipite. At vero in plantis nec sunt cordis, nec cerebri facultates, nec motus, sed solius hepatis. Non sunt in eis arteriæ, nec nerui, sed nutritoriæ venæ. Sola est in stirpibus hepatis facultas, attractrix, nutrix, et ad certam metam auctrix. Venis ergo hepatis assimilatur homo plantæ. Radices arboris sunt venæ portæ, alimentum trahentes. Quibus in vnum coëuntibus sequitur truncus duplex

plex venæ cauæ, deinde rami. Instar hepatis est crassum illud, quod ad radicem plantæ vides, seu inter radicem et stipitem. PET. Estne in hepate anima vegetatiua, vt in plantis, qua viuit embryo? MICH. In lingua sancta non dicitur anima, nisi vbi est respiratio. Ideo in plantis non dicimus animam aliquam. Nutrix et auctrix facultas sit specifica quadam vi innati caloris, cum insita ideæ diuinitate. Ignis ita fere seipsum auget, attrahendo alimentum. Vita in plantis dicitur, non vita animæ, sed vita formalis illius caloris, vt in lucerna dicimus ignem viuere, seu extinctum esse. Quin et lapides et alia in re medica motricem vim habentia affirmant aliqui, non solum viuere, sed et senectutem, morbos et mortem pati: quod et vino accidere quotidie experimur. PET. Non est ergo similis nobis embryonis anima aut vita, qua plantis assimilatur? MICH. Non omnino cum non sit in eo anima propria. Embryo dicitur viuere vita vegetatiua antequam Deus animam inspiret. Sed alia tunc est radicum arboris ratio. Nam per vmbilicum tendit alimentum ad hepar. Radices arboris non sunt tunc venæ portæ, sed quasi polypodum capillamenta, ad materni vteri acetabula, seu κοτυληδονες, vt vocat Hippocrates. Multa inde vascula in secundas se inserunt, ac in duo duplicata vasa coëunt, quæ per vmbilicum fœtus ingrediuntur. Nascente puero acetabulorum vincula soluuntur, ablutione a chorii inquinamento mundantur, quasi noua arbor transplantata. Quæ mysteria in cælesti quoque natiuitate videbis, quasi tunc noua arbor ablutione baptismi in Christum transplantetur, noua anima donetur, et nouum cibum accipiat. PET. Non est cor primum viuens, si per hepar viuit embryo vegetatiua vita, antequam cor diastolis et systolis munere fungatur. MICH. Non est illa omnino hepatis vita. Aliunde enim fouetur. Et quanquam esset vita illa ex sola vi seminis, non est

vita animæ. In vtero fouetur embryo ab anima matris, ab ipſo corde matris. Nam ab eo originem trahunt arteriæ, quæ fœtum ipſum per vmbilicum ingrediuntur, et vitalem ſpiritum in eum infundunt. Huius materni ſpiritus vitalis calor viuificus, vna cum innata feminis potentia facit embryonem viuere vita vegetatiua abſque alia tunc anima. Cor ergo, ſi non omnino dicatur eſſe tempore primum viuens, eſt principaliter viuens, et primum vera anima viuens. PET. Quando inſpiratur a Deo vera hominis anima? MICH. Quando incipit homo ſpirare, quando naſcitur. In vtero non eſt inſpiratio, nec reſpiratio: nec propria anima viuit fœtus, ſed anima matris, veluti pars matris, vitali quem diximus ſpiritu per vmbilicares arterias immiſſo: in quibus contenti ſpiritus munus non ceſſat, donec naſcitur homo. Ergo eius munere ſemper in vtero viuit fœtus. Veluti ramus eſt tunc, qui per natiuitatem in arborem tranſplantatur. Hinc ad Deum ait propheta, In te proiectus ſum ab vtero, noua ratione exinde tibi inſitus, pſal. 21. Per flatum Dei in animam viuificatur homo. Animæ ſubſtantia id facile docet, quam oſtendimus eſſe reſpirationem, et flatum. In ſcriptura ſancta ſeu Hebraica lingua, non aliter dicitur anima, Latine quoque nomen ſumpſit anima ab eo, quod Græce dicitur ἄνεμος, ventus. A ſacris non diſſidet, quod Orpheus dixit, animam vento ferri, ingredi reſpiratione, ex aëre et cum aëre viuere. Idipſum ex Ezechiele et aliis eſt nobis iam oſtenſum. Faciendo animam facit Deus flatum. Eſa. 57. Per ſpirationem eſt in os et nares Adæ anima immiſſa, et in eius poſteros ita immittitur, et ſpiratione ſeruatur. Cum ergo fœtus in vtero nec inſpirationem nec reſpirationem habeat, ita nec animam propriam habet. Quomodo eſſet anima in corde, ſi cor nec diaſtolem habet, nec ſyſtolem? Nec cor, nec pulmo ibi mouentur. Valuulæ cordis, ſeu membranæ illæ ad

læ ad orificia vaſorum, non aperiuntur donec naſcitur homo. Spiritus vitalis ibi nullus in corde generatur, ſed eſt ille ſolus, qui a matre infunditur. Quomodo igitur eſſet ibi anima propria? Nullus eſt vitalis ſpiritus proprius, in quo ſita eſſe poſſit, donec naſcitur homo. Artificio magno fit tunc diuinæ animæ ſpiratio, cordis apertio, et ſpiritalis ſanguinis immiſſio. Aſtrorum quoque peritia id præclare docet. Nam hora natiuitatis, iuxta ſiderum talem, vel talem poſitionem, talis vel talis ſequitur anima. In totam vitam tunc imprimitur cæleſtis influxus, inclinationem, temperamentum, et reliquos animæ innatos mores inducens. Non proprie dicitur filius qui in vtero eſt, quia vere homo non eſt. Spe quadam aut feminis præparatione, dicitur filius, ſicut tempore legis Chriſtus erat filius. Tota lex eſt veluti mulier prægnans, vere nondum adepta filium. PET. Antequam inſpiretur anima, eſt in fœtu vis mouens, quæ membranam rumpit. MICH. Quidni? Pullus rumpit putamen oui, antequam ſpiret. Plantæ variæ ſuo motu, et muros et ſaxa rumpunt, vt ſibi viam aperiant. PET. Conſtans et in ſtirpium et animalium generatione eſt ad caput analogia. MICH. Animalium omnium generatio inſtar Chriſti eſt: non ſolum eorum, quæ ex parentum ſemine procreantur, ſed et eorum, quæ vt vermes pullulant: quod ex plantarum quoque iam dicta pullulatione colligitur. Supernæ lucis et pluuiæ actione fit in terrea materia ſemper talis generatio, vt in Chriſto. Sacræ litteræ nos vermes eſſe docent, ſicut Chriſtus ipſe ſe vermem vocat. Pſalm 21. In aliorum quoque animalium omnium generatione eſt hæc ſequens vera analogia. Sicut generantia omnia priùs in ſe ipſis ſemen formant, quam ad fœtum emittant: ita fuit in Deo ſemen verbi, priuſquam in Maria filius generaretur.

PET. Sophiſtæ nihil tale cogitant. Filium ipſi dicunt, vbi ſcriptura non dicit filium. MICH. Sicut verbum Dei vim omnis ſeminis ſubſtantialiter continens, fuit ros naturalis genituræ Chriſti in vtero virginis, ita et ſemen generationis animalium, ſicut ſol et homo generant hominem, ita Deus et homo generant Chriſtum. Corporis ſemper præparatio requiritur, ſicut facta eſt in Maria præparatio. Præparatio etiam requiritur ratione animæ, quæ immiſſo aëre intus a Deo creatur, ſeu producitur, ex interna, et externa ſubſtantia coaleſcens. Ita eouſque viuit anima in corpore, quouſque poteſt purum aërem attrahere, et ex corpore purum liquorem, quo fouetur ac veluti nutritur. PET. Ex corpore quodammodo eliciuntur animæ, vt ex terra, et aqua, dixit Moſes: et ex ſemine, vt animæ egreſſæ de femore Iacob, et de lumbis Abrahæ. MICH. Ex vi ſeminis in anima filii relucent paterni mores, eo quod anima aliquid accipit a ſemine. Aliquid a ſemine accipit anima noſtra, ſicut anima Chriſti a ſemine verbi. In elementis corporis, ſicut in ſemine eſt eliciendæ animæ ſubſtantiale ſymbolum, formatrix lux, formalis idea, diſpenſatio diuina, et ſpiritalis materia, cum variis accidentibus in anima formalibus. Eſt anima vna, ex elementis ſeminis et ſanguinis elicita, et a Deo afflata. Vna eſt anima plures habens vitas. Vnus halitus Dei dicitur נשמת חיים niſmath hajim, ſpiraculum vitarum Genes. 2. Vnum eſt ſpiraculum plurium vitarum hominem faciens viuere vita corporis et vita ſpiritus: vita vegetatiua, vita ſenſitiua, et vita intellectiua. Plures vitas dixit Deus et vnam animam viuentem. Si conſtat brutorum animas elici ex ſemine, et nobis eſſe cum eis plurima communia, conſtabit quoque noſtras ex ſemine quodammodo elici. PET. An in animis brutorum ſit deitas, vel immortalitas aliqua? Id enim Numenius, Plotinus, Porphyrius et Iamblichus cum reliquis Pythago

thagoricis tenent ex Triſmegiſti doctrina. Idque eo magis, quia eſt in eis aliquod mentis ſymbolum, quod a Deo eſt. In nares eis ſpiratur anima ſicut nobis, Ab eis ſicut ab homine colligit Deus ſpiritum ſuum et moriuntur, teſte propheta: et in ea ipſa, vt viuant, ſpiritum ſuum mittit Deus. pſal. 103. Pythagoræ hic erat fere diſcurſus, et iudicium Dei eſſe credebat in malas animas. MICH. Animæ brutorum eliciuntur de potentia lucis creatæ, in qua diximus eſſe ἐνδελεχειαν viuificam: ideo mortales, ſicut formæ ratione ſunt reliqua corruptibilia. Spiritum ſuum in aërei flatus vniuerſali energia illis impartitur Deus, inſpirationem et reſpirationem donans: ſicut in aliis rebus eſt varia ſpiritus et lucis Dei energia: ex qua tamen non ſequitur immortalitas propriæ ſubſtantiæ, ſed ſolius ideæ. Triſmegiſtus vero corruptionem omnem mortem et interitum penitus negauit, ſed partium ſegregatione res in eo deliteſcere. Cuius ſententia ſequuti ſunt veteres philoſophi, Xenophanes, Anaxagoras, Democritus, Leucippus, Empedocles, Parmenides, et plerique alii cum Pythagora. Non credebant ipſi, poſſe quid in nihilum abire. Error erat in cognitione formæ. Nos in candela extincta videmus, quam facile in nihilum redigatur forma illa lucis creatæ. Idipſum feneſtram claudendo videmus. Vt lux deſtruitur, ita deſtrui videmus ſubſtantiales rerum formas, quæ ſunt a luce. Triſmegiſtus ſolius ideæ diuinæ, quæ principalis eſt forma, conſiderationem habens, in ea omnium immortalitatem ponit. Mundum, et quæ in eo ſunt, omnia dixit habere deitatis participationem, eſſe vnum cum Deo, immortalia, incorruptibilia, et æterna: quaſi nefas ſit id perire aut corrumpi, in quo Deus ſit. Nobis vero, ſicut ex hoc, quod Deus immutabilis eſt, non ſequitur, ea omnia, quæ ſibi inſunt, eſſe immutabilia: ita nec ex hoc, quod incorruptibilis eſt, ſequitur, ea omnia, quæ ſibi inſunt, eſſe incorruptibilia. Sicut a-

nimæ vnio non impedit corporis corruptionem, ita nec deitatis ſymbolum deſtructionem formæ. Perire in totum nos dicimus formas, quæ ſunt a creata luce: nec illas ſic perire, quin ideæ maneant in Deo. Aeternitatem omnium quoad Deum nos ideo concedimus, quia omnium ideæ ſunt ſemper in Deo, et quia ſine tempore Deus omnia attingit, quæ exiſtunt, et quæ non exiſtunt, et ei omnia viuunt. Nihilominus tamen fiunt in tempore generationes, et corruptiones, ac illa intereunt quorum formæ deſtruuntur. Excuſari quodammodo poteſt Triſmegiſtus, ſi dicamus, eum tranſitoriam hanc rerum formam vt rem nihili flocci-feciſſe, ſed ſolam ideam cogitaſſe. Hoc in libro de regeneratione oportere ait omiſſa tranſitoria ac fallaci mundi forma, in Dei puram ideam reformari. Tunc acquiritur vera hominis æternitas, quam ipſe non in brutis, ſed in hominibus peculiarem ponit, in propria animæ ſubſtantia. Hinc ad Tatium filium de communi, omnia ait eſſe vnum in Deo, præſertim intelligentia corpora, quæ actu et æternitate viuunt, et quorum anima bona, vt ita ab intelligibili bono non diſtent, et ſupra fatum efficere poſſint, quæ volunt, vt mens ipſa Dei, cui vniuntur. Et paulo poſt, Maxime omnium immortalis eſt homo, qui Deum capit, diuinæ conformatur eſſentiæ, et cui ſoli Deus congreditur, ac futura reuelat. PET. Ad noſtræ generationis analogiam redeamus. An ſemen genituræ ſit a ſolo patre in Chriſto et in nobis? MICH. Negat Ariſtoteles lib. 2. de generatione animalium, muliebre ſemen ad generationem facere. Sed Ariſtotelem multis rationibus arguit Galenus lib. 2. de ſemine. Quia fua ſunt mulieri, ſicut viro ſpermatica vaſa, eodem artificio naturaliter conſtructa, ac viri et fœminæ ſpecies eadem ſpermatica. Item quia ſolo viro emittente ſemen non ſit generatio. Item quia fœtus anima et corpore matri ſicut patri aſſimilatur, vt moribus, temperamento, figura, et peculiaribus aliis ſignis.

Mulie

Mulierem quoque feminificare, et ſuo ſemine concipere, docet ipſe Deus Leuit 12. et pſal. 50. Clarius vero Genes. 3. vbi ſemen mulieris ait eſſe hominem, Chriſtum ipſum. Chriſtus eſt ex ſemine Dauidis, ratione Mariæ et ratione Ioſeph, natura et adoptione. Hinc referunt Matthæus et Lucas eſſe Ioſeph de domo et familia Dauid, filium Dauid, ac per eum eſſe Chriſtum filium Dauid, et ſemen Dauid. Nam ſecundum legem, qui nomine domus ſeu familiæ alicuius cenſebatur, eius ſemen, et illius filius dicebatur, quamuis non eſſet ex eo genitus. Ex ſanguinibus viri et fœminæ nos naſci, docet Ioannes, ſcilicet ex amborum ſeminibus et voluptate, Ioan. 1. At Chriſtus non eſt ita ex ſanguinibus nec ex voluptate carnis genitus. In hoc eſt vere diſſimilitudo. Inſtar Chriſti nos generamur excepta peccati ratione. Ros ille cæleſtis, et lucidæ nubis obumbrans virgini, eius ſemini et ſanguini ſeſe citra carnis libidinem immiſcuit, et humanam materiam in Deum transformauit, ſpiritu ſancto ibi ſine menſura ſpirante, vt in ſpiritum viuificantem germinaret, homo ipſe Ieſus Chriſtus, virga de ſtirpe Iſai. PET. Hinc iam mixtio in Chriſto declaratur. MICH. Materiæ cum materia dicitur potius mixtio et animæ ſeu formæ vnio. Mixtio deitatis dicitur, vbi eſt diuerſitas partium vel formarum. Chriſtus eſt omnis mixtionis et vnionis ſpecimen et prototypus antiquioribus melius quam ſophiſtis cognitus. Nam in Chriſto eſſe deitatis mixtionem, antiquiores docuerunt, quod nunc ſophiſtæ negant. Intelligere ipſi nequeunt, ex ſupernis et infernis, ex paternis et maternis elementis, vnum plaſma in Chriſto generari, cum in rebus his omnibus aliud nihil videamus. In rebus his creatis vides terram in cælum attolli, per aliorum cæleſtium elementorum mixtionem. Cæleſtem in Chriſto mixtionem ea res nobis figurat. Mixtio erat in Chriſto cæleſtium

elementorum cum terreno, et vnio diuinæ formæ. Imo et lucis increatæ cum creata erat tunc varia mixtio, siue vnio. Deitas erat Christo immixta et vnita. Immixta ob partium varietatem, et quia elementa superiora, quæ erant de substantia Dei, vna cum similibus elementis humanis, erant mixta terreæ materiæ de Maria sumptæ. Deitas etiam erat Christo hypostatice vnita, ratione elementorum, ratione animæ, et ratione formæ. Superelementaris illa archetypi substantia vnam cum hac elementari substantiam faciebat, seorsim spiritualiter in anima, et seorsim corporaliter in carne. Illa insuper animæ Christi diuina lux essentialis, et forma ipsa substantialis corporis Christi, est lux Dei et forma diuina, ei substantialiter vnita. Atque ita est Christus omnis mixtionis, et vnionis specimen, et prototypus: qui non solum in se ipso humana commiscet et vnit, sed et diuina cum humanis in vnam veram substantiam. Vnionem omnem et mixtionem ille continet, tam in anima quam in corpore. PET. Analogiam generationis Christi in anima et spiritu sancto esse quoque dixisti. MICH. Quod animæ substantia et spiritus sancti substantia instar Christi ex Deo et homine sit, ex iam dictis satis constat. Animæ substantia et elementaris, et a Deo, sicut Christus est elementare corpus et a Deo. Sicut verbum Dei in Christo est factum caro, ita hálitus Dei in Adam est factus anima. Similia de spiritu sancto dicas, in quo est cum Christo maior hæc similitudo: quia anima nostra non est Deus, sicut Christus est Deus, et spiritus sanctus est Deus. Spiritus sanctus ita fere descendit, in apostolorum animas, sicut verbum in carnem, vt diximus in fine libri quinti. Spiritus Christi substantia est elementaris, et diuina, sicut corporis Christi substantia est elementaris et diuina. Verus ipse spiritus Dei cum hominis spiritu facit vnum spiritum, quod totum dicitur spiritus sanctus, sicut verbum Dei cum ipsa car

carne facit vnum ens, quod totum dicitur filius. Sicut ſpiritus ſanctus dicitur a Deo procedere, ita filius ait, ego ex Deo proceſſi. PET. Vt olim in Deo erat figura filii, ita figura ſpiritus ſancti. MICH. In Dei theſauro ſunt noua et vetera, vt ait Chriſtus. Vmbras veteres ſuperiore dialogo tibi ſatis expoſui, et nunc eſſe omnia noua. Alium illi a nobis ſpiritum acceperunt, vt dicere poſſis, fuiſſe ibi figuram huius veritatis. Nihilominus erat tibi vera inſpiratio diuina, ſicut in verbo erat vera, et ſubſtantialis lux Dei. Similitudo inter filium et ſpiritum non eſt talis, qualis inter verbum et ſpiritum. Spiritus Dei, ſicut verbum Dei, vere intelligitur in carnis corpore, et ante carnis corpus: at filius vere ſemper eſt corpus. Spiritus ſanctus proprie eſt nomen ſolius Deitatis, ſicut verbum, filius proprie eſt nomen hominis. Et ſicut nomen verbi communicatur homini: vt homo ipſe Chriſtus dicatur verbum Dei: ita nomen ſpiritus ſancti communicatur ſpiritui hominis, vt in totum dicatur ſpiritus ſanctus. Diſpenſationem in Deo notant verbum et ſpiritus: at filii vocabulum eſt magis ſubſtantiale, ſeu quid reale magis. Filius realiter et corporaliter eſt in Maria per verbum et ſpiritum genitus. Filius in ſe et verbum et ſpiritum continet, quaſi corpus et animam, ſeu formam et halitum. Hæc ſola ratio deberet ſophiſtas ad veri et realis filii cognitionem excitare, quod ille in ſe verbum et ſpiritum hypoſtatice continet. Spiritus ſanctus ergo, vt iam diximus in ſe, et vere, eſt modus deitatis ſubſtantialis, et ſimpliciter intelligitur pura deitas. Communicatione eiuſmodi deitatis communicatur ipſi creaturæ nomen ſpiritus ſancti. Communicatur humano, et angelico ſtatui. Originaliter vero et naturaliter, in ſolo Chriſti halitu eſt ſpiritus ſanctus. PET. Lux illa verbi, eſt formaliter vnita materiæ: non ergo dicitur caro facta. MICH. Verbum caro factum eſt, verbum caro fuit, verbum caro extitit, ver-

bum eſt ibi ſubſtantialiter vnitum et mixtum. Ioannes pro Hebraica dictione הָיָה poſuit Græcam ἐγένετο. Quod vetus græca translatio probat, pro illa Hebraica voce hanc Græcam ſemper ita ponens. Proprie ergo ſermo caro fuit, caro extitit et caro factus eſt. Lux eſt materiæ forma, quæ materiam transformat et vnita eſt materiæ ſubſtantialiter, non ſolum in Chriſto, ſed in aliis omnibus creaturis, quæ inſtar Chriſti formatæ et plaſmatæ ſunt. Vt autem penitius intelligas, quid ſit caro factum, et quatenus differat ab eo, quod eſt carni vnitum, ſunt tibi in verbo hæc conſideranda, idea, elementum, et lux, eaque tria corpori et animæ communia. Verbum quatenus erat hominis idea, ſeu perſona, et præſiguratio, dicitur caro factum, et quaſi in carnem perſonaliter conceſſiſſe, vt carnis perſonæ nunc tribuantur, quæ olim verbi perſonæ tribuebantur, cum ſit eadem perſona. Idque eo magis, quia verbum illud non iam ſuam per ſe facit perſonam, ſed ſimul cum carne. In elementari quoque, ſeu ſuperelementari ſeminis ſubſtantia, eſt verbum homo factum, quia eius elementa ſunt corporaliter quodam modo facta carnis elementa, et ſpiritualiter facta animæ elementa. Quatenus vero erat verbum eſſentia lucis et vis formatrix corporum, dicitur carnis materiæ vnitum, ſeu humanitati vnitum hypoſtatice et ſubſtantialiter, vt totum plaſma ſit vnus homo, et vna Dei caro. Vnitum quoque ſpiritualiter in anima, vt totum ſit vna anima, et ſit anima Chriſti vnum cum Deo. Hanc incarnationis ſimilitudinem velut vmbram quandam inuenies in ſemine noſtro, ſecundum eoſdem tres modos. Nam ſemen noſtrum, iuxta ideæ hominis rationem, et elementorum ſubſtantiam eſt caro factum, carnique commixtum: atque eius lucis virtis eſt ibi vnita in corpore et anima. PET. Deus ea incarnatione dicetur ne factus homo? MICH. Semen noſtrum dicitur factum homo, in vmbra quadam referens ſimilitudinem

tudinem et rationem, qua Deus verbum eſt factum homo. Deus verbum erat perſonaliter homo, et ea ipſa perſona eſt nunc verus homo. Ideo dicitur Deus factus homo, non ſimpliciter, ſed perſonæ reſpectu. Sicut verbum factum eſt, caro hæc, ita verbum factum eſt homo hic, qui verus eſt homo, non connotatiuus homo. Verbum eſt carnis particeps, carnem ipſam ſubſtantiæ Dei participem faciendo, vt ſit vnus homo, vtriuſque particeps ſubſtantiæ, et vtriuſque naturæ. Ea eſt Dei incarnatio, vt in vna carne vnum ſint Deus et homo: Deus verbum fiat homo, et homo in Deum aſſumptus fiat Deus. Incarnationis huius ſimilitudinem aliam nos docet virga Aaron, quæ in terram proiecta eſt incarnata, caro extitit, et caro facta eſt, manente virgæ ſubſtantia, ſicut manet verbi ſubſtantia. Serpens ipſe incarnatus eſt virga vocatus, ſicut ipſe homo Ieſus nunc dicitur verbum Dei, apoc. 19. Poſitio deitatis in carne eius dignitatem auget, ſpeciem non mutat. Caro hæc dicitur Deus, et manet vera caro. Caro ipſa facta eſt verbum, ſicut verbum factum eſt caro. Sophiſtarum vero dux Athanaſius libro de fide ſua ad Theophilum, carnem ait factam verbum, non verbum carnem. Naturam diuinam ait eſſe mixtam humanæ, et humanam non eſſe mixtam diuinæ. Quæ ſunt delirameuta ridicula. Perierat iam generatio illa prior, quæ viderat et intellexerat magnalia Dei, et ſurrexerunt vice eorum alii neſcientes dominum, vt in ſimili olim dicitur Iudicum. 2. Si mixtio eſt et vnio, ſi poſitio Deitatis ſpeciem non mutat, ſed dignitatem auget, totum id eſt caro, totum verbum homo verus. Anima eſt ſpiritus ſanctus, angelus ſit ſpiritus ſanctus, et manet anima, et manet angelus. Verbum ſit caro, et manet verbum. Non eſt verbum anihilatum, nec tranſelementatione aliqua in carnem conuerſum: ſed eſt informis materia, a verbo transformata, vt totum plaſma ſit

caro ver

caro verbum. Ipſi verbi ſubſtantiæ acceſſit carnis transformatæ participatio, in vnam hypoſtaſim, vnam ſubſtantiam vnum corpus, et vnum verum hominem. Vnus eſt homo Ieſus Chriſtus, in ſe ipſo diuinam et humanam naturam continens. Duos ille continet in ſe ipſo, reconcilians ambos in vno corpore, et in vno nouo homine, vt ait Paulus Ephes. 2. Vere profecto fuit Chriſtus nouus homo, quia nunquam antea talem hominis conſtitutionem nouerat mundus. Nec poteſt hodie mundus hunc hominem cognoſcere, quia credere non vult, eſſe hominem ex Deo genitum. Ad huius noui hominis imaginem internus noſter homo ex Deo et homine in vna ſubſtantia conſtat. Ex diuino et humano ſpiritu eſt in nobis vnus ſpiritus. Ex inſpirata a Deo, et elementari noſtra ſubſtantia, eſt in nobis vna ſubſtantialis anima. Ex archetypa ſuperelementari, et hac elementari ſubſtantia reſultat in Chriſto vna ſubſtantia. Lux creata et increata in Chriſto fuerunt vna lux. Si totam illam animam mundi, ſeu ſpiritum illum, qui omnia viuificabat, ſeorſim conſideres, ex ea, et ex anima humana conſtitit in Chriſto vna ſubſtantialis anima. Diuinorum cum humanis coniunctio nunquam ſcindit entis vnitatem magis, quam animæ, aut ſpiritus cum corpore. Hoc in corporibus noſtris poſt reſurrectionem oſtendetur, quando etiam ſecundum corpus erimus participes Chriſti diuinitatis et vnum cum Deo. Idipſum in vnitate ſpiritus nunc oſtenditur, quando efficimur vnus ſpiritus cum eo. Oſtenditur et in eo, quod ait Chriſtus, Ego et pater vnum ſumus. Omnium creatorum elementorum increatorumque et corporis et animæ, et ſpiritus, cum Deo vnitas concluditur, in eo ſolo, quod dicitur, Ego et pater vnum ſumus. Subſtantialiter eſt Chriſtus vnum cum Deo, nos ſubſtantialiter eſſe faciens vnum cum eo. PET. Hanc vnitatem ſubſtantiæ Chriſti non ita intelligunt ſophiſtæ,

ſed

ſed aggregatiuam faciunt, ne ſi ſit ſubſtantia, ſit quarta perſona in diuinis. MICII. Verbum Homuſion, quod ipſi totius ore iactant, non intelligunt huc referendum, quod homo Ieſus Chriſtus dicatur homuſios, conſubſtantialis Deo. Vnionem hypoſtaticam vocant, quam non intelligunt eſſe vere hypoſtaticam, id eſt, ſubſtantialem. Nam ſi ſubſtantialis eſt vnio, vna inde ſubſtantia reſultat. Nequeunt ipſi intelligere eam prophetis decantatam vnius germinis et plaſmatis generationem. Nequeunt intelligere ex ſuperna et inferna, ex paterna et materna ſubſtantia vnum plaſma generari. Nequeunt intelligere ſubſtantiam verbi, et ſubſtantiam carnis, eſſe vnam ſubſtantiam, ſicut ſubſtantia viri et ſubſtantia vxoris in vnam embryonis carnem coaleſcunt. Eo myſterio Deus et homo vnum ſunt in Chriſto, quo vir et vxor vnum ſunt in vna filii carne. Magnum eſt Paulo myſterium, quod Deus ſit in carne manifeſtatus. Magnum eſt myſterium, quod caro illa ſit Deo homuſios, in vnam hypoſtaſim ei connexa. Ita Deus coaluit cum humana natura, vt illam extolleret, filium ſibi hominem generando. Vnus Chriſtus diuina et humana, in vnius ſui corporis plaſmate recapitulat, ſicut et reliqua omnia vnum in ipſo ſunt. Creata et increata vnum in ipſo ſunt. Deus et homo vnum in ipſo ſunt. Cælum et terra vnum in ipſo ſunt. Quam perdite in hac re ſit erratum, docet Epiſtola Athanaſii ad Epictetum, quam Epiphanius et Cyrillus, ſummis laudibus extollunt. Fortiter ibi negatur, corpus Chriſti facere vnam ſubſtantiam cum verbo. Infernum aiunt talia eructaſſe, cum ſint ipſi pluſquam infernali furore perciti. Theognoſtum, et Dionyſium Alexandrinum pro ſe citant Nicæni patres, vt in eorum decreto contra Euſebium refert Athanaſius: cum tamen ipſi aperte ibi docuerint, Chriſtum hominem eſſe eiuſdem eſſentiæ cum Deo, ſeu facere vnam ſubſtantiam cum eo. Idipſum Origines, et Cyprianus antea

docue

docuerunt, vt primo libro citaui. Hominem dixerunt esse vnum cum Deo in expositione illius dicti, Ego et pater vnum sumus. Hæc sunt verba Origenis libro tertio contra Celsum, Christi mortale corpus, et anima in ipso humana cum Deo habuerunt non modo communionem, sed vnitatem, ita vt diuinitatis participatione, in Deum commutata transierint. PET. Specie ais Christum a nobis non differre. MICH. Eadem enim species, et eadem veri hominis idea, Deitatis positio, vt antea dixi, non mutat speciem: cum præsertim deitas ipsa Christi nobis dispensetur. Deitatis positio non solum non mutat speciem, sed nec individui soluit vnitatem. Imo deitas ipsa omnem speciei et individui vnitatem facit. In resurrectione transformabitur caro nostra: at non propterea erimus alterius speciei, quam nunc sumus. Aliam speciem diceret Porphyrius, qui rationale et mortale ait esse propriam speciei hominis differentiam. Ego eandem speciem et idem individuum, post resurrectionem esse dico: sicut est idem individuum pueri et senis, licet a puero ad senem sint materia, et forma, et anima mutatæ. Qui Porphyrio adhærent, etiam dicerent, nos post baptismi regenerationem esse alterius speciei, quam antea eramus, cum anima ibi deitatem acquirat, et incorruptibilem substantiam. Dicendum ergo, Deitatis acquisitione non mutari speciem, nec in anima, nec in toto homine. Atque ita est Christus eiusdem speciei nobiscum, vere homo. PET. Vnitatem hanc in omnibus facit, et sustinet Deus. MICH. Solus Deus est vnitas, cuius rei in vna idea dans, vt vnum sit. Alioqui velut in puluerem et nihilum partes sine vnitate conciderent, nisi inde sustinerentur. PET. Omnia ergo sunt composita, nihil simplex, nihil in se ens. MICH. Vniuersali quadam ratione omnia componuntur ex Deo, seu ex ipso constant. Omnia ex Deo. Omnia ex ipso, per ipsum, et in ipso. Solus Deus est per se ens. Solus Deus est, ipsa simplicitas, forma et essentia: a quo reliqua compositionem

tionem, conſtitutionem, formationem et dependentiam habent. Solus ipſe eſt vita reliqua viuificans, et ſuis modis conſtituens, etiam angelos et animas. Hinc Triſmegiſtus ad Tatium ait, Deum eſſe comprehenſionem et conſtitutionem rerum omnium. Hinc reliqui poſt ipſum, ſolas ideas eſſe ſimplices aiunt, ex quibus alia conſtent. Apud Ieremiam capite decimo, Deus dicitur vita omnium, formator omnium, et eſſentiator omnium etiam cæleſtium, vt dicebamus in Iehovah Zebaoth. Ergo et cæleſtia in ipſo eſſentiam et conſtitutionem habent. Angeli et animæ ex eius ſubſtantia conſtant. PET. Carnis Chriſti conſtitutio mirabilis eſt, et exemplar conſtitutionis aliorum. Vnde et eam de cælo deſcendiſſe, manifeſte ſequitur. MICH. Caro Chriſti ſubſtantiam habens verbi corporaliter, ſubſtantialem ipſum vitalem ſpiritum diuinum, et lucis Dei formam ſubſtantialem, eſt vere cæleſtis de cælo et de ſubſtantia Dei. Illa eſt caro verbi, caro Dei, exiſtentiam habens æternam. Verba Chriſti ſunt manifeſta, quibus ſe et carnem ſuam de cælo deſcendiſſe clamat. Ioan. 6. Typus manna e cælo dati id ipſum probat. Deſcenſus manna carni Chriſti eſt tribuendus, quia illa eſt cibus per illum cibum figuratus. Item ſecundus homo Chriſtus venit de cælo cæleſtis 1. Corin. 15. Ipſe quem aſcendentem vidimus, eſt ille, qui prius deſcenderat, Ephes. 4. Corpus ipſum Chriſti et Caro ipſa, habuit initio illam gloriam in cælo, ad quam nunc glorificatur. Ioan. 17. Caro ipſa Chriſti eſt cibus, quem cibum Deus pater conſignauit dicto capi. 6. Ibi oſtenditur Deus eſſe pater huius cibi, a ſe conſignati, et ſigillati, tota Deitatis plenitudine in eum impreſſa. Deus eſt pater huius cibi, pater huius carnis, quod negant ſophiſtæ. Caro ipſa eſt vitis, et pater eius agricola, Ioan. 15. Ergo Deus pater huius vitis, eſt pater huius carnis, pater veri hominis. Niſi caro

Caro verbi.

ipſa

ipsa Christi esset cælestis de substantia Dei, et corporalis deitas, non esset ex Deo genita, et ita non esset filius Dei. Nisi res ita haberet, non diceretur caro illa habere incorruptibilem formam et corruptionem pati non potuisse. Nisi res ita haberet, non posset ab ipsa Christi carne tanti ecclesiæ corporis structura fieri in carnem vnam. Nisi diuina esset, non esset multis in vna cæna communicabilis, nec Dei membra nos faceret. Nec caro illa pœnam pro nobis luens, homines Deo reconciliare sufficeret, nec ea, quæ in cælis et in terra sunt, instaurare. Sed nulla clarior probatio, quam si perpendas, esse ex Deo genitam et natam. Nam si ex Deo genita est, a naturali origine habuit substantiam diuinam. Magnum haud dubie est in carne Christi mysterium, si in ea carne videtur Deus, et est corporalis Deitas. Qui non concedunt, carnem Christi esse consubstantialem Deo, inaniter se Christi diuinitatem defendere nugantur. Chimæras enim impossibiles defendunt, non Christum. Nulla alia commodiore via potuit satan in regno Antichristi deitatem Christi obscurare, quam prætextu inuisibilis filii hominem Christum puram creaturam facere: quod a Christiano quouis Deus auertat. PET. Non est igitur concedendum, hominem Christum esse creaturam? MICH. Verus ille Messias Iesus crucifixus, Dei et hominis participationem habet, vt non potuerit dici creatura, sed particeps creaturarum. Id pulchre docet apostolus. Heb. 1. 2. et 3. et psal. 44. Nam ille vnctus est præ aliis participibus suis, omnibus creaturis, et ipse earum particeps est factus. Ipse Christus qui sanctificat, et nos qui sanctificamur, ex eodem plasmate participamus et ex eodem Deo sumus: ideo nos fratres ibidem vocat. Etenim decuit, si ipse tanquam princeps, et pontifex salutis nostræ nos saluos facturus erat, vt ipse sicut et nos, carnis et sanguinis esset particeps, vt ibidem ait Paulus. Præterea, creaturarum particeps esse notatur, in eo quod dicitur

citur primogenitus earum Colos. 1. et initium creaturarum Dei apoc. 3. Participationem habet Dei et hominis, ſicut tu patris et matris. Participationem habet creatoris et creaturæ. PET. Videtur etiam in ſpiritu ſancto eſſe participatio creaturæ. MICH. Ea res Macedonium, Eunomium et metaphyſicos alios fefellit, qui ſpiritum ſanctum eſſe dixerunt puram creaturam. Diſpenſationem tantorum myſteriorum ſuis ſophiſmatibus illi ignorarunt, et humani ſpiritus per Chriſtum factam glorificationem, vt vnus ſit cum Deo nouus ſpiritus. Sicut verbum Dei eſt hypoſtatice homo, ita ſpiritus Dei eſt hypoſtatice ſpiritus hominis. Sicut nomen verbi communicatur homini, ita nomen ſpiritus ſancti communicatur ſpiritui hominis. In ſubſtantia ſpiritus ſancti continetur Chriſti halitus incorruptibilis. Spiritus ipſe Chriſti, qui erat Deus, dicitur in reſurrectione innouatus: quia erat ex diuino et humano ſpiritu vnus ſpiritus: qui ob nouam gloriam dicitur innouatus, et ob nouam incorruptibilis halitus creaturam, quam in ſe ſubſtantialiter continet ſpiritus Chriſti ſanctus. Non ſpirat nunc Chriſtus corruptibilem aërem, vt ante paſſionem ſpirabat. Incorruptibilem ſpirat in cordibus noſtris, et deitatem ipſam in vna hypoſtaſi, id totum ſuo halitu nobis communicans. PET. Alia hinc dicitur perſona patris, alia perſona filii, alia perſona ſpiritus ſancti. MICH. Viſus manifeſtatione, locutionis modo, actionis proprietate, modis quibuſdam, ſeu diſpenſatione multiplici, dicitut alia perſona patris, alia perſona filii, alia perſona ſpiritus ſancti. Realis quoque eſt diſtinctio ratione adiunctæ creaturæ. Quanquam ſpiritus ſanctus pura Deitas intelligatur, ſemper peculiaris eſt deitatis modus, cuius ad creatum Chriſti halitum adiunctio non mutat ſpeciem, vt dixi, nec nomen mutat ſpiritus ſancti. Vnde totam nunc collige trinitatis rationem. Pater eſt Deus, filius eſt

Deus, ſpiritus ſanctus eſt Deus. Pater non eſt filius, nec filius eſt ſpiritus ſanctus, nec ſpiritus ſanctus eſt Pater. Iuxta perſonæ proprietatem in filio videtur a nobis pater, et in ſpiritu ſancto intus a nobis videtur filius. Realiter differt filius a patre, et a filio ſpiritus ſanctus, non eſſentialiter, quia eſt eadem deitatis eſſentia. Pater eſt totius diſpenſationis, et deitatis origo, ſimpliciter Deus, ſine creaturæ admixtione vel participatione aliqua, in ſe conſideratus incomprehenſibilis. Filius deitatem habet patris, cum corporali participatione creaturæ. Spiritus ſanctus deitatem habet patris et filii, creaturæ quoque participationem a filio accipiens, per quem procedit et in nos proficiſcitur. Eſt itaque concedendum, in ſpiritu ſancto eſſe creaturæ participationem, ſeu eſſentialem communicationem. Communicationem hypoſtaticam habet cum halitu ipſo aëreo non corruptibili, ſed incorruptibili, qualis eſt ſubſtantialiter in Chriſto, et in vere regenitis, quorum ſpiritus eſt per potentiam reſurrectionis Chriſti, vere innouatus et incorruptibilis factus. Miro artificio ex re corruptibili facit Deus incorruptibilem in reſurrectione et regeneratione. Magno gratiæ myſterio hoc fit a Deo per Chriſtum mediatorem, vt intelligamus, nihil eorum, quæ in ſe ſunt Chriſtum nobis denegare, imo ſe ipſum totum, ſecundum ſpiritum et corpus nobis donare. Hinc intelligimus, nos ſecundum carnem reſuſcitandos, qui ſecundum ſpiritum nunc reſurgimus reſuſcitati Chriſti vere participes facti, iam intus incorruptibiles et communicationem veram habentes incorruptibilis ſubſtantiæ carnis Chriſti. Vt ſpiritu nunc incorruptibiliter glorificamur, quando ſpiritu in baptiſmo reſurgimus: ita ſecundum carnem reſurgentes ſecundum carnem glorificabimur,

mur, instar Christi glorioſe resurgentis. PET. Tertium esse dixisti, quod iam hic patefit, admirandum resurrectionis Christi mysterium. MICH. Post incarnationem et mortem est admiranda et glorioſa Christi resurrectio sequuta: per quam illud esse creaturæ, illud esse humanitatis, seu passibilis et mortalis hominis, ac si esset res accidentalis, est totum omissum. Nihil est in Christo, quod sit animale, sed est totum corpus spirituale. Per resurrectionem est caro Christi glorificata ad eam gloriam, quam habuit verbum apud Deum, Ioan. 17. Vt per incarnationem verbum effici carnem et creaturam, quis dixerit, ita contra, carnem per resurrectionem desinere esse creaturam, sit eadem ratione dicturus. PET. Quonam modo, illud esse creaturæ potest deponi? MICH. Hoc esse creaturæ nos in resurrectione corporis nostri deponemus, sicut nunc in spirituali regeneratione, internus noster homo fit Deus. In futuro seculo forma substantialis corporis nostri non erit creatæ lucis forma. Ideo illud esse creaturæ ea ratione deponemus. Quia ipsum esse, ab ipsa denominatur forma, sicut forma est, quæ dat esse rei. Atque ita depoſito esse creatæ formæ, illud esse creaturæ deponetur. Forma substantialis corporis Christi nullum creatæ solaris lucis participationem nunc habet: quam tamen ante resurrectionem habuit Christus, non solum in carne, sed in anima, quemadmodum et nos habemus. Sicut in finali resurrectione abolebitur corruptibilis hæc lux solis et lunæ, nec alia lux supererit, quam ipsa essentiæ Dei claritas. Esa. 60. apoc. 21. et 22. ita quod ad Christum adtinet, in eius resurrectione id factum est, vt corpus Christi resuscitatum solam habeat increatæ lucis Dei substantialem formam,

qualis ab æterno erat ſubſtantialis lux verbi diuini. Sicut in rebus his inferioribus maius lumen tollit minus, ita tunc fiet, vt ſola ibi lux Chriſti ſuperſit, ſicut illa ſola erat in archetypo, antequam ſolis lux crearetur. Fragilis eſt hæc lux, quæ facile deſtruitur, et fragilis mundus hic, in ea formatus. Nihil facilius deſtrui videmus, quam lucem candelæ et ſpiritum ſoni. Ideo lux hæc tunc non ſupererit, nec ſpiritus ſoni creati. Sicut ea, quæ in futuro ſeculo ſunt permanſura, permanentem iam nunc habent ſubſtantiam, vt elementorum materiæ cum ipſa anima: ita et quæ ſunt anihilanda, iam nunc anihilantur, vt formæ lucis creatæ, et ſpiritus ſoni creati. Nec id, quod nunc videmus, nec id, quod audimus, nec id, quod guſtamus, tangimus, aut olfacimus, tunc ſupererit: ſed Deum videbimus, audiemus, olfaciemus, guſtabimus, et tangemus. Exuenda itaque nobis eſt mortalitatis forma. Ac nihilominus dicetur idem indiuiduum, quia eadem cum anima manet idea diuina, tametſi reliqua mutentur, vt diximus de puero et ſene. Caro ipſa Chriſti non erat talis ante reſurrectionem, qualis nunc eſt. Etiam viuens fuiſſet immutata et tranſmutata, ſicut corpora viuentia hora finalis reſurrectionis immutabuntur et transformabuntur, vt ait Paulus. Tranſmutatio vera carnis erit in diuinam formam translatio. PET. Non eſt igitur eadem caro, ſi non eſt eadem creata forma. MICH. Eadem caro eſt, et eadem increata forma. Poſitio deitatis loco cuiuſuis formæ, nec ſpeciem mutat rei, nec indiuiduum deſtruit, imo a deſtructione ſeruat. Identitas principaliter eſt ab idea diuina manente et ab anima. Forma illa lucis erat ab idea diuina, in ea conſiſtebat, velut eius vices ad tempus agens. Sola ideæ diuinæ manifeſtatione tam lucida euaneſcet fragilis illa creata lux. Sicut itaque maior lux nunc eximanit minorem, ita in reſurrectione fiet, ob magnam vim lucis diuinæ, omnia transformantis et glorificantis. Non

ſup

ſupererit minor lux, in præſentia maioris. Ratio eſt cum experientia et ſcripturæ auctoritate. Experientia nos nunc docet Deus, quæ permaneant, vel non permaneant, anihilentur, vel non anihilentur. Si quis nullis horum mouetur, dicat creatam lucem ſimul cum increata manſuram. Nos dicimus non manſuram, tum quia fragilis, tum quia fruſtra, tum etiam quia lucis creatæ fons ſol ipſe non manebit. Id quod annihilatur, non eſt reſurrectionis capax. Imo non diceretur tunc reſurrectio, ſed iterum ex nihilo creatio. Denique ſcripturis nos credimus, quæ aperte docent, non manſuram aliquam ſolis aut lunæ lucem. Non eſt porro valde contendendum, an ſit eadem caro, cum Paulus dicat, non fore ſingulis in reſurrectione corpus idem, quod prius fuit, ſed Deus dabit corpus, vt volet. 1. Cor. 15. PET. Magna eſt gloria reſurrectionis Chriſti, ad cuius analogiam erit reſurrectio noſtra. Transformabitur caro noſtra, et conformis fiet corpori Chriſti glorioſo. Phil. 3. MICH. Iam aperte cernis illam Chriſti in Deo conſummatam et ab eſſe creaturæ ſeparatam gloriam. Secluſa deitate non poteſt in Chriſto homo aliquis intelligi, qualem eſſe humanitatem, ſeu purum hominem, in eo ſophiſtæ tradunt. Si deitatem tollas, ſoluitur in eo hominis vnitas et eſſentia. Quando igitur hominem dicimus et carnem Chriſti dicimus, ibi et diuinitatem comprehendimus. PET. Chriſtus eſt genitus ex ſemine Dauidis ſecundum Carnem: ergo erat caro creata? MICH. Carnis Chriſti diuinitatem vidiſti vere ſubſtantialem. Quia vero caro dicitur id quod a ſpiritu ſecernitur, carnis nomine licet aliquando intelligere carnis materiam creatam. Dicitur Chriſtus factus ex ſemine Dauidis ſecundum carnem, id eſt, creaturam carnis, aut humanam materiam. Aut ſecundum carnem, quia in carne continetur id totum, quod eſt humanæ propagationis, et a carne ſpiritui aliquid communicatur. Vere tamen

non eſt Chriſti caro pura creatura. Non eſt in Chriſto illa ſophiſtarum humanitas, quæ eis eſt purus homo, pura creatura. Quia non eſt in eo hominis forma creata, ſicut nec in nobis erit poſt reſurrectionem. Eſto, eſſet nunc in eo forma lucis creatæ, vt erat, quando in terris agebat; adhuc non eſt in eo talis purus homo. Secluſa enim deitate anima non eſt anima, caro non eſt caro, homo non eſt homo. Secluſa ergo Deitate non eſt in Chriſto aliquis purus homo. Si in rebus aliis ideam diuinam excludas, nihil dicitur lapis, nihil aurum, nihil caro, nihil anima, nihil homo: cum idea diuina ſit, quæ dat eſſe ſpecificum et indiuiduale, et quæ ipſi formæ creatæ dat eſſe formæ. Ergo in Chriſto, ſi deitatem excludas, nec eſt forma, nec homo. Chriſtus ipſe eſt idearum pelagus æternum, qui in rebus omnibus, per ideas adumbrari fecit, et ſecundaria quadam ratione præſtitit id quod in ipſo ſolo originalis deitas primo realiter ac ſubſtantialiter præſtat. Nunquam Chriſtum cognoſcet, qui rerum creatarum analogias deſpicit, et diſcurſus varios a creaturis ad creatorem: cum præſertim ipſe Chriſtus, principium, primogenitus et caput creaturarum, ſe habeat ad creaturas, vt caput ad membra. Inſeparabilis a re quauis eſt idea, vt a filio Dei deitas. Inſeparabilis eſt, ſicut quibuſdam dicitur inſeparabilis quantitas a re quanta, et figura a re figurata. Imo idea ipſa eſt quantitas rei, idea eſt figura, idea eſt vnitas. Hanc ab idea imaginem, ſeu munus hoc, ad tempus accipit cuiuſuis rei forma, ab idea ipſa formata. Temporalis ergo lucis forma non habet æternitatem illam, poſt reſurrectionem futuram. PET. Reſurrectionis Chriſti gloriam ea res facit illuſtriorem. MICH. Tanta eſt reſurrectionis Chriſti gloria et potentia, vſque adeo eſt ipſe in Deum aſſumptus, vt nihil maius poſſit quis in Deo excogitare. Sublimius quam ante eſt ipſe tunc

factus

factus filius patri magis similis, omni ex parte incorruptibilis, glorioſus et potens. Talis per reſurrectionem factus eſt regreſſus de homine in Deum, qualis per incarnationem fuit exitus de verbo in carnem. Quod ipſemet Chriſtus abunde teſtatur. Nam filium hominis ait aſcenſurum eo, vbi erat prius. Ioan. 6. et eodem, vnde exierat, redituruum. Ioan. 16. et ad eandem gloriam. Ioan. 17. Sicut a ſummo cælo egreſſio eius, ita recurſus eius ad ſummum eius pſal. 18. Diuina deſcenderunt ad humana, vt humana aſcenderent ad diuina. Ille ipſe homo Chriſtus Ieſus eſt in tantam gloriam et potentiam euectus, vt nihil maius dicere poſſis. Ille ipſe Ieſus crucifixus eſt æqualis Deo. Non eſt alia Dei potentia, quam ipſe, qui ideo dicitur eſſe potentia, virtus, et fortitudo Dei. Imo ad maiorem gloriam, quam fuerit verbi gloria, eſt nunc Chriſtus glorificatus, ratione maiorum donorum. Gloria illa ſpiritus regenerationis ſancti, nunquam antea talis fuit. Vnde et cæli facti ſunt noui, incorruptibiles, qui antea erant corruptibiles. Nouum quoque et cæleſte in nobis regnum. Plus artificii habet ipſa Chriſti reſurrectio et noui hominis in nobis creatio, quam tota illa prior mundi creatio: cum ibi fuerint facta corruptibilia, hic incorruptibilia: ibi vmbra, hic veritas. PET. Si totam habet Chriſtus Dei potentiam, non eſt res finita. MICH. Ille, qui omnem habet Dei potentiam, cuius ſunt omnia, quæ habet Deus, non eſt res finita: imo infinita, et intellectu et potentia, et duratione et loci ratione. Non eſt certi loci capacitate finitus Chriſtus, ſed eſt, vbique vult, ſine locali motu. Extra omne quantitatis corpus eſt ſpirituale corpus in nouo cælo, ſuperiora, et inferiora ſui plenitudine implens, Ephes. 4. Ipſe eſt ille, qui ſe cælum et terram implere dixit. Iere. 23. Imo illud fuit huius vmbra. Chriſtus omnia im-

plens, etiam illam prophetiam implet, omni plenitudinis genere. Propter hunc hominem fecit Deus mundum, et ab ipso mundus repletur, ait Petrus lib. 8. Clementis. Hic descendit ad inferiora inferni, et ascendit ad superiorum suprema, vt impleret omnia teste Paulo. Ipse ambulat super pennas ventorum psal. 103. equitat per æthera, loca angelis inhabitata, ערבות araboth, psal. 67. sedet in circuitu terræ, cælum palmo suo, et manu aquas maris metitur. Esa. 40. Aeque est nunc prope nos Christus Phil. 4. sicut olim, quando dixit, Deus de propinquo ego sum, Iere. 23. Aeque proprie sicut olim, est nunc cælum sedes eius, et terra scabellum pedum eius. Imo ibi velut figurali signo, ostenduntur ea, quæ nunc sunt, et in ipso vere implentur. Aeque proprie ambulat nunc Christus in medio nostri, sicut olim ambulabat per medium castrorum Israël. Deut. 23. Ambulat nunc Christus in medio candelabrorum, id est, in medio ecclesiarum, vt aperte docet apocalypsis. Ecce nunc tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Atrium nostrum interius est locus, in quo vere habitat Christus inter filios Israël, Ezech. 43. Ponam, inquit, sanctuarium meum in medio eorum, et erit habitaculum meum in eis, Ezech. 37. Non est Christus in certa parte cæli, vt quidam putant. Locus eius non est quærendus inter elementa, nec inter stellas, nec in tertio cælo. Non mansit Christus in certa parte cæli, sed supra omnes cælos, et intra nos est. Carnalem habent sensum, qui argumento situs dexteræ patris Christum a nobis eripiunt. Quæ res potius probaret, ipsum non esse ad dexteram patris. Sed ipsi putant, Christum esse animalem hominem, et dextram dei esse affixum aliquod. Aut certe putant, carnem Christi esse in cælo positam, vt sit spectaculum volatilibus cæli. Nos autem dicimus, quod sit Christus in eo cælo, ad quod angeli non pertingunt. Est in tertio cælo, vbi et vnde omnia implet. Etra omnem

locum

locum, et extra omne quantitatis corpus, eſt ſpirituale corpus, in nouo cælo, quod intra nos eſt. In ſolo Chriſto eſt Deus, et in eo eſt omnis deitatis origo. Nullibi ſpirat Deus, niſi per ſpiritum Chriſti: nemini loquitur, niſi voce Chriſti: neminem illuminat, niſi lumine Chriſti. Corpus Chriſti eſt multis in cæna communicabile, mirabili nexu nos in vnum connectens, vt ſimus membra corporis eius ex carne eius, et ex oſſibus eius. Corpus Chriſti, et corpus eccleſiæ ſunt vna caro, ſicut caro viri et caro vxoris ſunt vna caro. Sicut Eua conſtabat ex carne et oſſibus Adæ, ita eccleſia conſtat ex carne et oſſibus Chriſti. In qua re myſterium magnum exclamat Paulus. Ephes. 5. Aliud ſimile myſterium eſt manifeſtatio Dei in carne 1. Timot. 3. Ecce tria ſimilia myſteria, Adam et Eua ſunt vna caro, Chriſtus et eccleſia ſunt vna caro, Deus et homo ſunt vna caro. Tria hæc ſimul notauit Paulus dicens, Caput vxoris vir, caput viri Chriſtus, caput Chriſti Deus, 1. Cor. 11. idque ſemper per realem capitis cum corpore coniunctionem, alioqui monſtrum erit, ſi corpus a capite ſepares. Animaduerte quæſo trium horum myſteriorum ſimilem rationem. Vt Deus cum homine vna caro efficitur per incarnationem, ita vxor cum viro in vnam prolis carnem coaleſcit, et Chriſtus cum eccleſia vnam carnem vere facit in cæna. Manifeſtus eſt igitur error illorum, qui Chriſtum manducari negant, et eum in ſolo vno cæli loco concluſum contineri volunt. Deum vbi ſit, neſciunt, qui Chriſtum ignorant. Nunquam aliquid de Deo in mundo habuimus, niſi Chriſtum, nec aliud vnquam habituri ſumus vſque ad diem iudicii, in quo nos Chriſtus coram Deo patre præſentabit. Hæc omnia tibi abunde ſuppeditabit ipſe Chriſtus Ioan. 14. ſi eius verba non oſcitanter legas. Nam ſicut ad quæſtionem de viſione, ita ad quæſtionem de via et loco, illatio ſequitur ex illis Chriſti verbis, Nonne credis, quod pater in me eſt? Pater in me

manens ipſe facit opera. Quod verum non eſſet, ſi alicubi aliqua opera extra ipſum faceret pater. Sicut per ipſum omnia facta ſunt, ita per ipſum omnia nunc fiunt, et ſine ipſo fit nihil. Nec in cælo, nec in terra, aliquid ſine ipſo exiſtit, Ioan. 1. Ipſe eſt rerum omnium eſſentia, vt de Iehouah dicebamus. Ipſe eſt Iehouah, et rerum naturalium principium. Splendor ille, qui eſt forma rei cuiuſuis, a Chriſto eſt, et Chriſto ineſt. Omnia in ipſo conſiſtunt, Colos. 1. Ipſe fert et ſuſtinet et portat omnia verbo virtutis ſuæ. Hebr. 1. ipſe fecit nos, ſuſtinet nos, et portat nos, Eſa. 46. et 63. In ipſo viuimus, mouemur et ſumus, acto. 17. Ipſe viuificat omnia. 1. Timot. 6. Ipſe ſuo ſpiritu vitam omnium fouet, creat et recreat pſal. 103. Ipſe eſt vita noſtra, et longitudo dierum noſtrorum, Deut. 30. Sine Chriſto denique nihil fieri poteſt, nihil videri, nihil audiri. Lux hæc, quam oculis vides, ſplendor eſt Chriſti, ſeu eius lucis ſimilitudo quædam et ei inſita. Sonus quem audis, ſpiritus eſt Chriſti. Nihil eſt in mundo creatum, in quo non reluceat et agat creator. Omnibus mundi rebus immixtus eſt ipſe Deus, ipſa ſplendoris Chriſti forma et viuificans ipſe Chriſti ſpiritus. PET. Videndo ergo rem quamuis, non ſolum videtur Deus, ſed et videtur Chriſtus? MICH. Quodam modo et credentibus: quia in rem quamuis diffunditur lux Chriſti. Primario tamen in Chriſto ipſo videtur Deus. In re quauis pene palpatur Deus, acto. 17. ſed primario in Chriſto. In creaturis omnibus ſentitur odor quidam virtutis Dei, ſed primario in Chriſto. Deus eſt in omnibus, ſed primario in Chriſto: in quo ſolo vera et naturalis vnio deifica, hypoſtatica, admirabilis. In rebus omnibus eſt ſymbolum deitatis Chriſti, diſpenſatio deitatis ſecundaria et lux ſecundaria creata. In Chriſto vero eſt ſubſtantialis tota deitas, et lux ipſa primaria increata. In eo ſunt rerum ideæ primæ ſcilicet in

cet in eius intellectu, deinde in rebus ipsis. Ideæ primæ, vt ante creationem erant in sapientia dei, velut in anima quadam, ita nunc sunt in intellectu Christi infinito, in ipsa anima Christi. In anima Christi est rerum omnium notitia, etiam capillorum capitis, in eo est omnium tota plenitudo. In eo est omnium exemplaris cognitio, et re ipsa in eo sunt rerum omnium principia, ab ipso Christo in creaturas omnes fluunt essentiæ: instar secundæ solaris lucis ab eo varie radiat deitas ac ideales ipsæ formæ. Innumeri sunt gradus in corporalibus et spiritualibus. sicut solaris huius lucis sunt multi gradus. Imo et post resurrectionem, licet nulla erit lux solis, nihilominus erunt varii claritatis Dei et gloriæ gradus, sicut stella a stella differt in claritate. Christus semper erit vt sol, et alii postea suis ordinibus siti. Vnusquisque in proprio ordine, sed primitiæ Christus 1. Cor. 15. Vt nunc est in Christo tota deitatis plenitudo, ita illa eadem erat ab æterno in forma hominis. PET. Solam simplicem prædestinationem hominis Christi Sophistæ cogitant, vt de nobis fuisse dicunt parem in Deo præfinitionem. MICH. Quam grauiter errent, ex nobis ipsis facile nunc percipies. Si membra a se inuicem discernas, capitis summam discretionem colliges. Vt quisque nostrum habet varium donum, ita est ab æterno varie prædestinatus. Substantialis lucis, et gloriæ sedes, alia est huic, alia illi ab æterno parata. Ergo non est de nobis sola simplex et par prædestinatio. Quid iam de capite ipso dices? In eo sumus nos prædestinati, in eo omnes continemur, et ab eo omnes pendemus. Vt nunc sunt diuersi rerum ordines in Deo, ita ab æterno erant in eo, et princeps omnium ordinum Christus. Hunc ordinem in Deo æternum cogita, et Christum ipsum super omnia constitutum. Nos vere, quid fuerit λογος in Deo, intelligere a priori non

possu

poſſumus, niſi a poſteriori exordiamur, intrando per oſtium, per Chriſtum ipſum. In qua re eſt a Sophiſtis omnibus erratum. Hoc dico oportere nos Chriſtum intelligere, fuiſſe primam Dei cogitationem ſeu idealem rationem. In Chriſto nos cogitare debemus ipſam lucis Dei plenitudinem, et eandem olim in eadem forma dicere logon et Elohim. Chriſtum vnicum ſcopum tenere debemus, vt totum verbi arcanum fuerit olim futuri hominis gloria. Sine ſui mutatione ſe ab æterno Deus talem exhibere voluit et potuit. Sine ſui mutatione Deus hos magis diligit, illos minus, et omnium maxime Chriſtum. Sine ſui mutatione Deus his magis vnitur, illis minus, et omnium maxime Chriſto. Non eſt mutatio in Deo, ſed in rebus ipſis, quæ ſuis ordinibus Deo appropinquant. Ineffabiles ſunt modi, quibus Deus omnia ſuſtinet, omnibus vnitur, et in rebus omnibus agit. Imo Chriſtus ipſe eſt, qui omnia in omnibus operatur, et Deus per ipſum. Quis neget, Deum hoc poſſe per Chriſtum, cum et per Deitatem, quæ eſt in re quauis, poſſit nouum mundum creare, et rem ipſam in omnibus operantem facere? Quanto magis Chriſtus nunc omnia in omnibus operatur, cum ſit in eo tota deitatis plenitudo? PET. Operatur ergo ille opus peccati, peccatum ipſum, in diabolo et in homine? MICH. Stoici et magi cum ſuo ſerno arbitrio id fateri cogerentur. Non bene concluditur ſeruum arbitrium ex eo, quod Deus agit in nobis. Nam Deus agit in nobis hoc ipſum, vt libere agamus. Artificium eſt mirabile, et actionis diuinæ varii ſunt modi, ſicut eſt multiplex virtus et ſpiritus eius. Ac ſi actio non eſſet declarata peccatum, ipſe virtute naturali ſuſtentat et agit ad eſſentiam facti: nihilominus bonus ſpiritus occurit, dictans ne agatur. Factum Deus odit, et naturalem faciendi opem non denegat. Tale vult eſſe artificium facultatis liberæ, cui adſcribitur ratio peccandi. Sicut Deus liber eſt, ita liberam illam

illam facultatem, vt vult, varie communicat. Seruum in ipso creatore esse arbitrium, nos concluderemus, si in creaturis nihil nisi seruum arbitrium relucere videremus: in iis præsertim, quæ sunt vera Dei imago, et in quibus mens diuina relucet. Si Christus habet plene liberum arbitrium, et nos aliquid habemus, eius spiritu et libertate donati, eiusque in omnibus vere participes. Sed de his alibi. Hoc nunc, ne gloriæ Christi aliquid desit, firmiter asserimus, ipsum Christum habere liberum arbitrium, sicut libere ipse omnia potest, ita libere potest eos, qui a seruo arbitrio hodie fascinantur, ad sanam mentem reducere. PET. Hac ratione illi mouentur, Quæ Deus antea cognouit, et ordinauit, non possunt nunc aliter habere. MICH. Falsa suppositione tempus illi in Deo supponunt, vnde et falsum inferunt. Quæ nunc fiunt, non solum ab æterno cognoscit Deus, sed videt sibi præsentia: libere fieri videt, et ita ordinat. Alioqui nec Christus ipse liber est in factis suis, quia Deus iuxta eorum rationem antea cognouit et ordinauit. Ex eo ipso, quod Deo nihil est futurum, concludit Philo in lib. de mundo, cum prouidentia stare liberum arbitrium in homine, in quo mens diuina relucet. PET. Quomodo gloriam et potentiam accepit filius in resurrectione, si naturalis sibi erat? MICH. Non est naturale, quod filius omnia, quæ patris sunt, mox possideat. Sed naturaliter debetur filio omnis hæreditas et gloria patris: idque post testamentum morte confirmatum. Eam totam patris gloriam et potentiam dispensatione diuina non plene obtinuit Christus, donec testamentum est suiipsius morte confirmatum, et ipse per passionem glorificatus. Post eam vero glorificationem omnia ita possidet Christus, vt nullum nomen, nulla gloria, nulla potentia, nullus honor, Deo tribui possit, quin sibi etiam conueniat. Quanquam dare possis aliquod peculiare nomen, quod soli patri Deo conueniat,

niat, ſicut ſolus ille dicitur ingenitus, et pater Chriſti: nomen tamen aliud, quod gloriæ ſit aut potentiæ erga nos, filio conuenit, ſicut patri: imo patri tribuitur per filium. Vnum eſt neceſſario eorum nomen, ſicut ipſi vnum ſunt. Verus ipſe eſt Deus creator omnipotens, et vere Iehovah. Cui ſoli cum Deo Patre in ſubſtantiæ et ſpiritus vnitate regnanti, ſit in æternum gloria, imperium et omnis poteſtas. Amen.

De Fide

DE FIDE ET IVSTITIA REGNI CHRISTI legis iustitiam superantis et de charitate, LIBRI TRES.

PROOEMIVM.

Ostium iam est nobis apertum, vt per illud ingressi, omnia bene semper intelligamus. Nunc ostium idem fidei Christianæ est nobis aperiendum, vt per illud ingressi, omnia bene semper agamus. Nec enim bene intelligere, nec bene agere, est hactenus nobis datum. Quis hic non lachrymetur tantam Christianismi iacturam, quod Christianos nos omnes esse dicamus, cum nec Christianam fidem sciamus, nec secundum Christianam fidem operemur? Non in fide solum iam dudum erratur, sed in charitate quoque et operibus. Christianus item a Iudæo non bene discernitur, regnum Christi nescitur, et iustificationis vis ignoratur. Iacto vero fidei Christianæ primo fundamento, non erit difficilis aliorum explicatio, quam ego tribus libris perstringere conabor. In primo, iustificantem fidem, et regnum Christi annunciabo. In secundo, legem cum euangelio conferam, et Christianum a Iudæo discernam. In tertio, charitatis cum fide collatæ vim et opera commendabo. Faxit Iesus Christus, vt bene nobis hæc omnia cedant.

Liber

LIBER PRIMVS, DE FIDE ET IVSTITIA regni Christi.

CAP. I. DE FIDE.

Hoc primo libro, in quatuor capita dissecto, Christianam fidem primo loco enunciabimus, secundo eius essentiam inquiremus, tertio, Christianos esse in ea iustificatos et iam saluatos, dicemus, quarto, regnum Christi iam venisse, euangelizabimus. Circa fidem Christianam sunt nostro seculo quædam ortæ quæstiones. Prima, quæ et qualis sit fides illa. Secunda, an sola iustificet. Tertia, an sit operum adiectio aliqua. Plerique hodie fidem solam iustificare, merito affirmant: at quæ sit illa fides, plane ignorant. Quod magnum est erroris indicium, quisque eorum sibi nouam fidem excogitat, quisque fidem suo nouo modo definit, et alter ab altero dissidet: nec per credendi verbum aliquis eam definire vult. Parem illam Iudæis olim fuisse contendunt, et fuisse eos nobis æquales, quasi aduentus, et regeneratio Christi nihil noui orbi contulerit, nec fœdus nouum, nec nouas creaturas. Fidem quandam varie compositam pingunt, hinc et inde se mutuo contorquentes, vt charitatem cum operibus concubent, et baptismum cum cæna pessundent. Quæ omnia nunc omittens, simpliciore via cum eis agendum duco, et catholicam veram fidem ita facile ostendo. Profero eis sexcentos, imo omnes scripturæ euangelicæ locos, in quibus de credendo fit mentio: Resipiscite et credite: Credis, crede, credo: Si toto corde credas: Qui crediderit, si credideris, vt credatis, Dicant nunc, quid tibi toto corde credendum

dum præcipitur? Quid credendo saluabimur? Videant, quid ad hæc passim responderit Christus. Videant, quid responderint Paulus et Silas. Roganti enim cuidam, quid illi faciendum, vt saluaretur, Responderunt, crede in dominum Iesum, et saluus eris. acto. 16. Ergo in credendo consistit salus. In credendo consistit iustitia, si corde creditur ad iustitiam. Quod a credendo dicatur fides, docet ipsa vocis etymologia. Nam fides in euangelicis literis dicitur πίστις, a verbo πιστεύω, quod est credo. Hebraice a credendo dicitur fides. Vera autem vis et proprietas verbi credo, iuxta vim Hebraicæ dictionis האמין heemin est non solum assentiri, sed cum firma fiducia se ibi stabilem facere. Latine item a fidendo dicitur fides. Vere igitur credere est, firmum et fidentem credere. In quo sensu monemus accipiendum esse credendi vocabulum, vbi de vera fide agitur. Exemplo Abrahæ, hæc fidei et credendi ratio probatur. Nam Abraham, pater credentium, quia cum firma fiducia credidit, iustificatus est Gene. 15. Idem ibi notat dictio illa heemin. In nouo testamento quotquot iustificati sunt, ideo iustificati sunt, quia firmiter crediderunt, vere crediderunt, fidendo crediderunt. Sed quid apostoli crediderunt? Quæ fuit illa Pauli tanta πληροφορια? Quid Petrus firmiter credidit? Credidit Iesum illum esse Christum filium Dei viui Matth. 16. et Io. 6. Hoc credendum semper Christus docuit, et ea fiducia sibi credentibus regnum suum dedit. Hoc credendum docuit Deus ipse de cælo, id repetens in Iordane, et in monte, vt esset firma magis fides. Deus ipse ita nobis de cælo euangelium prædicauit, Hic est filius meus, in quo mihi placent credentes. Crede, et Deo places. Hoc ita credendum semper docuerunt apostoli, et discipuli omnes. In hac fide sunt ipsi iustificati, sicut ait Paulus, Nos in Christum Iesum credidimus, vt iustificaremur. Galat. 2. Per hunc omnis qui credit, iustificatur acto. 13. Hæc est fides de Christo, per quam

t. iustifica

iuſtificati ſunt ſancti acto. 26. Hæc eſt Chriſtus fides, purificans iuſtificans, et ſaluans, vt cum Paulo, et aliis omnibus apoſtolis affirmat Petrus in concilio acto. 15. Hæc fides eſt fundamentum eccleſiæ, ob quam dictus eſt Petrus beatus: quia credidit, hunc Ieſum eſſe Chriſtum filium Dei. Nullibi in euangelicis literis credendi verbum inuenias, vbi hoc credendum non præcipiatur. Nullibi de fide fit mentio, vbi hæc fides non intelligatur. Magnum igitur facinus eſt, velle fidem aliter pingere. Conſidera, lector, qua efficacia, quo verborum impetu, dixit Ioannes, Quiſquis crediderit, quod Ieſus eſt filius Dei, in Deo manet, et Deus in eo. Omnis qui credit, Ieſum eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt, Quis eſt, qui vicit mundum, niſi qui credit, Ieſum eſſe filium Dei. Credentes, quod Ieſus ille eſt filius Dei, vitam æternam habetis in nomine eius. Ipſum Chriſtum audi, qui ſemper docet, opus Dei eſſe, et vitam æternam iam præſentem eſſe, ſi credamus, eum eſſe filium Dei. Ioan. 3. 4. 5. 6. et alibi paſſim. Nunquam aliud egit, quam vt credamus, ipſum eſſe filium Dei, hoc mihi eſt perpetuum fundamentum. Chriſtus eſt mihi vnicus euangeliſta. Chriſtus ipſe prædicauit euangelium regni, vſque ad mortem ſemper ſe filium Dei clamans, et id credentibus fauſta omnia annuncians. Pro hoc articulo mortuus eſt, quia filium Dei ſe dicebat. Omnes apoſtolorum prædicationes hoc ipſum agunt, vt hunc Ieſum perſuaderent omnibus eſſe Chriſtum filium Dei, ſaluatorem mundi. Ad huius fidei Chriſti prædicationem deſtinatus eſt apoſtolatus Pauli, acto. 26. Ro. 1. et 16. Pro hac fide orauit Chriſtus pro Petro, ne deficeret fides eius, ſcilicet, qua ipſum eſſe filium Dei fuerat confeſſus. Pro nobis id credentibus patrem rogat Chriſtus Ioan. 17. Hæc fides nos facit filios Dei, Dedit ipſe poteſtatem, vt filii Dei fierent, qui crederent in nomen ipſius Io. 1. Filii Dei eſtis, eo quod credidiſtis Chriſto Ieſu. Gal. 3. Ex hac fide eſt donum ſpiritus ſancti. Spiritum ſanctum accepimus, eo quod credidimus Chriſto Ieſu, Io. 7. Ephe-

Ephe. 1. Gala. 3. acto. 11. et 19. Quos locos denuo vide lector omnino attendens, quid illi crediderunt, quando ibi dicitur, Postquam credidimus, et postquam credidistis. Hæc de Christo fides fecit primos Antiochiæ Christianos acto. 11. Vnde enim quis dici potest Christianus, nisi a fide Christi? An non fides Christianorum est, vere credere, hunc esse Christum? ex Deo genitum? Si tu Christianus es, quare te vere Christianum putas? Quæ est fides Christianorum? Illud insuper rogo, quid intelligis per testamentum nouum? Quid per euangelium Christi? Quid prædicandum, quando apostolis dicitur, Prædicate euangelium? Quid credendum, quando nobis dicitur, Credite euangelio? Mihi non satisfacis, librum hunc ab euangelistis conscriptum demonstrans. Nam antequam hæc scriberentur, iam erat a Christo prædicatum euangelium. In scriptis his, vt ait Lucas, est enarratio quædam, est enarratio actorum Christi, ad hoc solum tendens, vt credamus, Iesum illum esse Christum, filium Dei, saluatorem. Ita Ioannes testatur: Hæc scripta sunt, vt credatis, quod Iesus est Christus filius Dei, vtque ita credentes vitam habeatis per nomen eius Ioan. 20. Ecce totum Christi euangelium annunciatio salutis iis, qui ita credunt. Ob eam causam scripta esse euangelia, testatur Ioannes. Ob eam causam scriptas esse epistolas, et prophetarum vaticinia, docet Petrus, vt credamus Iesum esse filium Dei 2. Pet. 1. Epistolæ omnes Pauli et aliorum, aliud nihil sunt, quam documenta ad ædificandum super hoc fundamento Christi. Iam enim eis, ad quos scribebant, Iesum illum esse Christum filium Dei prædicauerant. Antequam apostoli et euangelistæ quicquam scriberent, iam erat a Christo prædicatum euangelium, quando fausta et regnum Dei, sibi credentibus annunciabat. Iam erat super hoc solo fidei articulo fundata ecclesia, vt super petra solidissima. Iam erat per Christum promulgata doctrina fidei, et testamentum nouum eius sanguine firmatum. Si ergo nescias, quod religio

et fides Christianorum est credere in Iesum Christum filium Dei, dico te non esse Christianum, nec cum Christo habere fœdus aliquod. Hoc est fœdus salutis nostræ, et in signum huius fœderis arra datur spiritus sancti, de hoc dictum est, Qui non crediderit, condemnabitur. Hoc est verbum euangelii corda purificans. Hoc est omnibus apostolis prædicandum commissum. Præcepit nobis, inquit Petrus, vt prædicaremus, quod ipse est a Deo vnctus iudex viuorum et mortuorum: et quod remissionem accipit per nomen eius, quisquis credit in eum acto. 10. Sola hæc Petri prædicatio Gentes conuertebat ad fidem Christi. Cui similis est apud Iudæos, prima Pauli prædicatio acto. 9. id solum contendens, quod hic Iesus sit Christus filius Dei. Quicunque ergo non ita credit, hunc Iesum esse Christum filium Dei, nescit, quid sit euangelium, nec Christianus est, nec Christi prædicationem vnquam audiuit. Non est nobis mirandum, si prædicare Iesum esse Christum filium Dei, videretur olim Iudæis scandalum, et Gentibus stultitia: cum et hodie scandalizentur et stultum putent, qui se Christianos arbitrantur. Imo eum esse filium Dei, nec audire, nec credere volunt. Sed cum Caiapha exclamant, Blasphemauit: quia dixit, Filius Dei sum. Reus est mortis, quia filium Dei se facit. Crucifige, crucifige, quia homo cum sit, filium Dei se facit. Planissime profecto, se esse filium Dei annunciabat, et planissime vt filius Dei agnitus est piscatoribus, centurionibus, mulieribus et rudi populo, reclamantibus semper phariſæis et sophistis. Perditissima est hæc natio, qua sublimius quid se scire putans, minus scit, quam idiotæ. Nec Deo, nec Christo sophistæ credunt. Nam vt ait Ioannes, credere Deo est credere verum esse testimonium eius, quod testatus est de filio suo 1. Ioan. 5. Testatus est autem voce de cælo facta, Hic est filius meus, Vides fidem Christi scripturis semper concludi. Qui creditis in Deum, inquit

inquit Christus, in me creditis: sicut qui videt me, videt Deum. Vide igitur et crede, lector, et noli mirari, si hanc fidem vrgeo. Semper dixi, et dico, et dicam, esse omnia scripta, vt credamus, hunc Iesum esse filium Dei. Hoc mandatum accipit Christus a patre, vt se esse Messiam declararet. Ad hoc euangelizandum missus est ipsemet Christus. Ob id mortuus, quod filium Dei se dicebat. Ipse est apostolus confessionis nostræ, eius videlicet, quam testatam fecit coram pontificibus et coram Pilato: qua ingenue confessus est, se esse filium Dei, regem Iudæorum. Paulus deinde hanc fidem semper prædicauit. Si quando de fide indefinite loquitur, mox Christi determinationem addit, vt ea fides sit fides Christi. Ex prædicationibus eius, et ex mandato de prædicando semper colligitur, eum hanc solam fidem prædicasse: licet in disputando vetera exempla ad comprobationem adducat. Apostolatus Pauli situs est in illis Christi verbis: Mitto te ad gentes, vt aperias oculos cæcorum, vt conuertantur a tenebris ad lucem, et a potestate satanæ ad Deum: vt accipiant remissionem peccatorum, et sortem inter eos, qui sanctificati sunt per fidem, quæ est erga me. Vides hic fidem, qua iustificati sunt sancti. Hinc Paulus continuo ingressus synagogam, illum prædicabat, quod is esset filius Dei, semper affirmans, quod is esset Christus, acto. 9. Hic inquit, est Christus, quem ego annuncio vobis. acto. 17. Per omne sabbatum disputans, suadebat Iudæis, Iesum esse Christum, acto. 18. Fidem eandem prædicauit Præsuli Felici acto. 24. Viua voce testatur, se semper hanc fidem prædicasse, acto. 20. Ad hanc fidem iuxta præscriptum mandatum prædicandam se missum, scribit Romanis, Corinthiis, Galatis et aliis. Vellem cogitares, qualis tunc esset Ethnicorum et Iudæorum populus, et qualis fides ex his prædicationibus acquirebatur. Claræ sunt confessiones et ostensiones fidei Ioannis baptistæ, Natanaël,

Marthæ, Samaritanæ, Centurionis, Eunuchi, ſurdorum audientium, cæcorum illuminatorum, et reliquorum, qui omnes de hac fide laudantur, quod fidentes crediderunt, hunc eſſe Meſſiam filium Dei. Vtinam in fide et ſimplicitate ipſorum, Ieſum eſſe filium Dei crederent nunc ſophiſtæ, abſque verſutis illis technis, et idiomatum cauillis.

Non eſt hæc hiſtoria fabula, ſi firma fiducia tu credas, hunc eſſe illum Meſſiam, a Deo genitum, ſaluatorem tuum. Per eam fiduciam a Chriſto ipſo nunc iuſtificaris, etiam ſi fuiſſes nequiſſimus latro, Lucæ 23. Etiam ſi nihil fuiſſes operatus, ſicut ille latro: et ſicut Paulus ait, Ei qui non operatur Rom. 4. Non ex operibus eſt hæc Chriſti ſalus, ne quis glorietur Ephes. 2. 2. Tim. 1. Si gratia eſt, non ex operibus Rom. 11. Mera gratia eſt, vt Chriſto credentes iuſtificemur. Galat. 2. Per hunc Ieſum omnis, qui credit, iuſtificatur acto. 13. Omnia inquit, a quibus non potuiſtis per legem iuſtificari, vobis nunc in Chriſtum credentibus remittuntur. Iuſtitia Dei effunditur, in omnes et ſuper omnes eos, qui credunt in Chriſtum. Rom. 3. Iuſtificatio eſt Chriſtus omni credenti Ro. 10. Perfecta res eſt iuſtificatio hæc, et perfectum donum, quod nunc nobis datur. Credentibus in Chriſtum non futura promittitur ſalus, ſed præſens donatur. Hinc ipſe ait, Fides tua te ſaluum fecit. Saluos ille fecit nos, eripuit a poteſtate tenebrarum, tranſtulit in cæleſte regnum ſuum, quia credidimus. Promiſſiones olim factæ per eam fidem tibi nunc donantur: tanta adeo vis eſt ſimplicis illius in Chriſtum conſenſus, idque per gratiam. Ita placuit cæleſti patri eam in filium fidem gratam habere, et nouo ſpiritu viuificare.

Fidem ſolius promiſſionis plerique ſibi hodie fingunt, non intelligentes, quod dare ſit plus, quam promittere: et quaſi Chriſtus euangelio ſolum promittat, non potius

potius donet. Hebræi credebant olim promiſſionibus, quas vere non ſunt tunc aſſequuti, ſed futuras ſperabant. Noſtrum autem eſt credere in eum, qui promiſſa implet, et maiora præſtat, quam fuerint promiſſa. Credentibus in Chriſtum datur nunc regnum cælorum, vita ipſa æterna, iam nunc præſens, et tranſitus de morte ad vitam. Ita Chriſtus ait, Qui credit mihi, habet vitam æternam, tranſiuit de morte ad vitam, et ad æternam vitam, vt cæleſtia iam nunc guſtet. Plura et ſublimiora, quam fuerint promiſſa, dat credentibus Chriſtus, naturam ſuam diuinam, corpus ſuum, ſpiritum ſuum, regnum ſuum, ſeipſum totum: vt efficiamur eius participes, amici cohæredes, et conregnantes in cælis.

Hiſtoricam illi, et inutilem aiunt hanc Chriſti fidem: quia etiam dæmones credunt, Ieſum eſſe filium Dei. Reſpondeo, Dæmones credunt et contremiſcunt: nos autem fidentes credimus, et credentes accipimus. Nos credimus in filium Dei, dæmones non credunt. Dæmones formidando credunt, ipſum eſſe filium Dei, qui venit ad eos perdendos. Nos fidendo credimus, ipſum eſſe filium Dei, qui venit ad nos ſeruandos, et a dæmonis poteſtate eripiendos. Dico ego me credere, ipſum eſſe filium Dei pro ſalute mea mortuum, et reſuſcitatum, qui mihi omnia donat, etiam cæleſtia, et ſeipſum totum. Hæc vera fides eſt, firma fiducia, ac viua perſuaſio de Ieſu filio Dei, ſaluatore meo, qui me ſibi fidentem gratis ſaluat, et regno cælorum nunc donat, non tantum promittit.

Imo ſimpliciter credere ipſum eſſe filium Dei, homini facit ad ſalutem, et dæmoni ad pœnam. Nam modica ab initio fides poſtea in nobis creſcit, velut ex grano exiguo facta arbor magna. Ex eo ſolo, quod credis, hunc eſſe filium Dei, reliqua conſequuntur, et pro nobis, et contra dæmones. Nam ſi filius eſt Dei,

hæres eſt æterni regni Dei: ergo in æternum eſt vnctus rex, ergo Meſſias, ergo ſuorum participum et amicorum ſaluator, liberator et benefactor, non aduerſariorum dæmonum. Pœnitentiam, ac peccatorum diſplicentiam hæc fides præ ſe fert. Non potes tu vere credere, hunc eſſe filium Dei, pro diluendis tuis peccatis mortuum, niſi et oderis illa pro quibus ipſe tanta paſſus eſt. Spem item, atque charitatem, hæc viua fides neceſſario comites habet, et alia ſubſequentia facta, vt liber tertius mox docebit. Quæ de promiſſionibus inſuper dicere tu potes, ex fide omnia ſequuntur, vt acceſſoria ex ſuo principali. Nam ſi credis, ipſum eſſe filium Dei, credis, ipſum eſſe in promiſſis veracem, et promiſſa omnia complere. Si credis, quod filius eſt Dei, credis, quod potentiam habet et bonitatem Dei, qui vt mala odit, ita bona docet. Si filius eſt Dei, dona Dei veniens ſecum adtulit rex, orbis regenerationem ipſe regenitus, mortis abolitionem per mortem ſuam, et nouam vitam per reſurrectionem ſuam. Regnum Dei ad homines rex ipſe veniens ſecum adtulit, cælum nouum, et ſpiritum nouum, qui nouas faceret creaturas, omnia noua. Qui de his omnibus non eſt certo perſuaſus, neſcit, quid ſit eſſe filium Dei: et ita non bene credit, quod male intelligit, quanquam credere ſe dicat. Qui ergo faciunt Iudæos nobis æquales, nec probe credunt, nec intelligunt, ad nos veniſſe regem, et regnum cæleſte ad nos attuliſſe. Innouationem per Chriſtum ipſi nullam cognoſcunt. At nos in filio Dei longe plura cognoſcimus et firma eſſe credimus. Qui vere credit, hunc eſſe filium Dei, in eo omnem plenitudinem credit. Filius Dei eſt nobis omnia, et continet omnia, Ipſe eſt nobis pater, frater, dominus, et amicus, Ipſe eſt ſacerdos, templum, altare, et victima, Ipſe eſt iuſtificatio, redemtio, et reliqua omnia. Ad ipſum eſſe filium Dei, plura ſequuntur, quam hic poſſint referri: præſertim quæ de homouſio, de potentia, et gloria, de vi-

de visione, cultu, et adoratione Dei alibi diximus. Quæ nunc ad rem faciunt, ex hac fide manifeste sequuntur, remissio peccatorum, amicitia cum Deo, reconciliatio, iustificatio, donum spiritus, et petitiones omnes, quas in fide petimus, etiam miracula, si spiritus sanctus eo vsque fidem viuificet. Multi enim sunt gradus vitæ fidei. Illa dicitur fides, vt granum sinapis, quæ cum spiritu habet virtutem incendentem. Quanquam vero eo vsque non profecerimus, semper est nobis credendum, hunc Iesum esse filium Dei saluatorem credentium. Hæc est fides catholica, a tantis doctoribus prædicata, a Deo ipso de cælo loquente, a spiritu sancto visibiliter descendente, a Ioanne baptista, ab angelis, a Christo ipso, ab apostolis omnibus, discipulis omnibus, et olim a Prophetis omnibus.

CAPVT SECVNDVM.

De Fidei essentia.

Prædicationem fidei, qualis vere fuit, apertam enuncianimus, vt ita aperte omnes credamus. Nunc vero penitiora fidei requiremus, ne a sophistis rudes arguamur, qui popularia tantum docuerimus. Dicamus ergo, quæ sit ipsa fidei substantia, vbi sita sit, quæ ipsius causa, quomodo in nobis formetur, quatenus sit spontanea, et an sit actus vel habitus. Fidem essentia sua nos dicimus esse fiduciam, actum quendam, per quem certo cordis impulsu credimus Christo, et ita credendo, eius spiritu viuificamur. Voluntarius est hic actus credendi in corde situs, alium intelligendi actum adiunctum habens. Antequam vero singula prosequamur, quædam de hac re aliorum dicta referemus. Quibusdam fides est cognoscere Dei erga nos beneuolentiam. Aliis fides est apprehendere iustitiam. Aliis est ipsa persuasio de remissis peccatis. Aliis est quædam promissio

missionum stipulatio. Hi omnes sine capite sibe singunt membra, aut secluso principali, quærunt accessoria. Primis ita respondendum: Nos fide cognoscimus, imo quod maius est, vere experimur Dei erga nos beneuolentiam: fides vero in se est credere. Fidei essentia male diffinitur esse ipsius intellectus cognitio, cum fides nec in intellectu sit, nec cognitio, licet cognitioni sit adiuncta. Ita fidei ipsi cognitionem adiungi, docuit Barnabas a Clemente Alexandrino citatus lib. 2. Stromatum. Secundis similiter dicendum: Nos fide apprehendimus, quia credendo apprehendimus et iustitiam, et reliqua Christi dona; Fides vero in se est credere. Tertiis item, Fide nobis vere remitti peccata, fidem vero in se esse de Iesu Christo filio Dei. Quartis negamus esse stipulationem. Fides non agit contra Deum, vt contra debitorem obstrictum. Fide ipsa Christi nos accipimus promissiones: ac fides ipsa est de Iesu illo crucifixo, fides vera recta tendit in ipsum Christum, vt in scopum. Ipse vero huic fidei maxime gratificans, superaddit omnia dona prædicta, vt cognoscamus apprehendamus, remissionem peccatorum et promissiones accipiamus, imo eum ipso in cælestibus nunc regnemus. Si dictis aduersariorum diffinitionibus sit locus, eadem ratione, Fidem diffiniemus esse audaciam, quia per fidem habemus audaciam Ephes. 3. Fidem esse fortitudinem, continentiam, castitatem, et alia. Imo fidem ipsam esse charitatem.

Obiiciunt alii, Fidem esse substantiam rerum sperandarum. Heb. 11. Respondeo, substantiam seu fundamentum omnium esse Christi fiduciam. Sed quare ad res tantum futuras dixit apostolus tendere fidem? Respondeo, Ad Hebræos ille scribens, et veterum Hebræorum fidem commendans fidem describit, vt Hebræis potius congruebat. Non erat eis salus præsens, vt nobis est, sed solum sperabatur futura. Ideo fides eis optime dicebatur substantia rerum sperandarum.

rum. Nobis vero fides reſuſcitati Chriſti eſt ſubſtantia rerum ſperandarum ac etiam præſentium, ſed magis ſperandarum, vt et nobis definitio illa conueniat. Fides eſt ſubſtantia ſpiritualis, per quam ſpiritualiter ſubſiſtimus et ſubſtantialiter in Deo viuimus.

Obiiciunt deinde: Fidem non eſſe actum, ſed habitum, vt charitatem, iuſtitiam, et alias animæ virtutes morales. Reſpondeo, Anima ipſa noſtra eſt actus, vera ενδελεχια, actio continua. Subſtantia lucis eſt, quæ lux ſemper eſt actus, agitatio continua, et iugis energia. Eius modi viuens energia eſt fides vera, et de ſubſtantia lucis. Tam animæ cognitiones, quam morales ipſæ virtutes, ſunt omnes luminoſæ formæ. Sunt actus actiui, quanquam habitus dicantur, quoniam radicantur et firmiter hærent. Eadem eſt ſubſtantia, et eſſentialis ſpecies eadem, actus et habitus. Non aliter differunt, quam lux tranſiens, et lux manens. Actus durans ſit habitus, et actus alius ſuperueniens, cum eo copulatur, vt lux cum luce, calor cum calore. Vſque adeo fides eſt actus, vt etiam in dormiente agat, et creſcat, teſte Chriſto. Concedentes ergo, fidem primam ex actu fieri habitum, eam quoque poſtea actum dici affirmamus, ne ſub illo habitus nomine ſopita videatur.

Iam exploditur illud argumentum, Fidei non congruere, vt iuſtificet, cum fides ſit in intellectu, et iuſtitia in voluntate. Hoc contra illos facit, qui fidem aiunt eſſe cognitionem. Nos cum ſacris omnibus ſcripturis, fidem in voluntate, ſeu in corde eſſe dicimus. Ita ſcribitur, Tardi corde ad credendum, Lucæ 24. Corde creditur Rom. 10. Si ex toto corde acto. 8. Cor incredulum Hebr. 3. Fides in corde eſt, ſicut a corde ſunt iuſtitiæ, vel iniuſtitiæ, Matth. 15. Euangelicus ſermo in corde ſeminatur, vbi fides naſcitur, Matth. 13. Aſſentiri mendacio, cordis error dicitur, pſal. 94. et Heb. 3.

Si fi-

Si fidei ortum verum cupis habere, animaduerte similitudinem, seu comparationem inter fidem Christi, et alios actus internos. Nam est analogia quædam. Actus voluntatis morales, virtute innatæ nobis deitatis, aut doctrina, aut vsu ipso in corde producti, ibi radicantur in anima. Fides item de rebus mundanis, vt apud logicos et physicos accipitur fides, ab argumento aliquo et nostro erga dicentem, vel rem dictam affectu, in nobis formatur. Ad eorum omnium in corde formationem, concurrunt et iuuant notitiæ intellectus, cum voluntas non feratur in incognita. At in fide Christi formatione vltra prædicta omnia, nouo supercueniente spiritus auxilio semper est opus. Ipse fidei Christi actus, mouente spiritu sancto, in corde substantialiter productus, ipsi animæ formaliter hæret, a qua productus est. Christum fides hæc in nobis format, ideam, seu formam eius refert, sicut illa prior de Christo in intellectu habita notitia, quæ ad fidei formationem concurrebat. Non est falsa Christi visio, nec falsa imago, quam nobis infundit spiritus ipse Christi, qui veram in nobis imprimit ideam filii, cum luce diuina creatam notitiam. Est enim in luce Dei referens idea.

Vt clarius adhuc rem totam explicem, fidei Christi prima formatio ad hunc habet modum. Obiectum eius primum et verum, est Iesus ille Nazarenus, qui fuit a Iudæis crucifixus. Intellectus ex auditu prædicationis format de obiecto illo suas notitias, conceptus varios, et propositiones: Quod ille sit missus a Deo, verus Messias, filius Dei, qui sibi credentes recipit, iustificat, eis remissionem peccatorum donans, regnum cælorum, et vitam ipsam æternam. Qui pro nobis mortuus est, et ad Deum resurrexit, vt nos ad Deum assumat. Qui in lege promissus, omnia legis promissa in nobis implet, et qui legem ipsam pro nobis implens, ab eo nos onera liberat. Cordis iam ad hæc proposi-

ta su

ta supereſt applicatio, mouente ſpiritu, ſeu trahente patre. Hinc eſt a corde vera fidei ratio ſumenda. Nam ea, quæ proponuntur, interim cor reſpuit, interim recipit, et interim recepta male ſeruat, vt in parabola ſeminantis docet Chriſtus Matth. 13. Quod non ideo eſt, vt aiunt Magi et Manichæi, quod ſint animæ noſtræ ita neceſſario adſtrictæ. Sed quia donatis quædam ſponte abutuntur, quædam ſponte ſeu libere benè vtuntur. Quare hic a nobis aliquid exigit Deus? Quare punit non facientes? Quia ipſe dedit, vt poſſimus. Inſanum eſſet a quoquam id exigere, quod ipſe nullatenus poteſt. Et multo inſanius, eum ob id acrius punire, quam Sodomam et Gomorram. Miro artificio agit nobiſcum Deus. Ipſe aperit corda noſtra acto. 16. Ipſe poteſtatem dat Ioan. 1. Aliud eſt adſtringere, aliud poteſtatem dare, Poteſtatem, optionem, et electionem liberam nobis dat Deus. Deut. 11. et 30. Ioſue. 24. et Iere. 21. et Eccleſiaſtici. 15. Ipſe pulſans non neceſſario cogit. Sic enim ait, Ecce ſto ad oſtium et pulſo, ſi quis audierit vocem meam, et aperuerit Ianuam, intrabo ad illum apoc. 3. Ipſe dat nobis, vt pœnitere poſſimus, et nos nolumus Matth. 23. et apoc. 2. Ipſe iuuans manum porrigit, et nos renuimus prouer. 1. Ab eo probe illuminati, et ingreſſi, adhuc aliquando retrocedimus, ob id merito acrius puniendi, quia in gratia data manere facilius poteramus. Exemplum aliud libertatis clarum habes in peccato primi angeli et primi hominis, quod mere liberum fuit. Nos vero quanquam ſimus oppreſſi aliquam tamen habemus ſuperſtitem deitatis, et libertatis ſcintillam. Eam oppreſſionem opportune ſubleuat Deus, obicem ſatanae tollendo, et nos illuminando, vt id intelligere et velle poſſimus, atque ita corde credere. Cor ergo liberum eſt, quod credit, fidit, ſperat, et diligit Chriſtum. Cor eſt incredulum, diffidit, deſperat et odit. Fides a corde radicem originis ducens, tranſit per intellectum et terminat

minatur ad obiectum, quod eſt ipſe Chriſtus. Ecce qualiter eſt fides cognitioni coniuncta, fides ex auditu, donum Dei et in corde.

Supereſt quædam obiectio phyſica, quam contra Chryſippum proſequitur Galenus, in libris de placitis Hippocratis, et Platonis. Origo motus voluntarii videtur eſſe in cerebro, a quo procedunt nerui, et animales ſpiritus, in quibus eſt illa muſculorum motrix, et ſpontanea facultas. Ibi etiam eſt mens et vis rationalis, vt multis ibi oſtenditur: ergo non in corde. Reſpondeo, Externo miniſterio et ſpeculationi præficitur cerebrum. Expectatur tamen ſemper cordis imperium et conſenſus: cuius voluntas, vt per cerebri miniſterium poſt ratiocinationes intellectus ſuum velle concludit, ita per cerebri miniſterium ſe foras exerit. Animales illi ſpiritus originem habent, a vitalibus ex corde prodeuntibus, in quo eſt prima vitæ, et animæ origo. In maximis apprehenſionibus, timoribus et doloribus, in corde maxime ſentitur affectus, velut in principe loco. Ibi eſt animæ et ſpiritus capacior locus, quam in cerebri vaſculis. Illud verum eſt, quod cordis voluntas non ita imperat, ipſi intellectus rationi, quin ab ea etiam reprimatur.

Princeps vna animæ facultas eſt in cerebro, ratiocinatio intellectus, ad quam veluti difficilem, in ſublimi ſpecula ſitam, magno ingenio ſunt varia organa facta. Alia eſt in corde ſimplex facultas, deliberatio voluntatis. Non poteſt cor velle, niſi obiectum ei intellectus miniſtret, quia voluntas non fertur in incognitum, ſicut et de incognitis nulla eſt fides. Imperat cor intellectui, quia ad cordis imperium intellectus ſe operi accingit, et intellectus ratio voluntatem cordis refrenat. Intellectus ea, quæ ſunt, vel apparent vera, perſequitur: voluntas vero ea, quæ bona. Voluntas per intellectum et ſenſum in res ipſas eadem via extrorſum tendit, qua res illæ per ſenſum et intellectum ad ſe introrſum venerunt. Qua ratione dicitur vis illa volendi,

lendi, et in intellectu esse, et in libero ipso singulorum sensuum motu: cum præsertim sit anima vna, volens, intelligens, et sentiens. Sensus proprie non est ipsa organi passio, sed passionis dignitio, quæ est in anima: ob idque eius postea recordatur anima. Ad eundem modum velle et intelligere est proprie in anima, non in organis cordis aut cerebri: sed est in eis coniunctus quidam motus: sunt prima instrumenta, agentem ibi animam continentia, ob idque eis actio tribuitur. Sunt qui cordi solam tribuunt concupiscentiam malam et iracundiam. Sed illa est a serpente carni intruso, alliciente cor et voluntatem. Alioqui cor est natura sua deitatis particeps, et bene vult. Ex his omnibus, hoc in summa colligimus, a corde esse liberam voluntatem. Fidem in corde esse aut non simpliciter liberam, cum ad eam ratiocinatio vera intellectus exigatur, et spiritus sancti motus. Nunquam tamen datur fides, nisi volenti libero.

CAPVT TERTIVM,
de Iustificatione.

CHristiana fide iam ostensa, eaque firmo corde retenta, ostendendum nobis est, Christianos veros esse omnes in ea, et per eam iustificatos. Id quod ex locis capite primo citatis aperte deducitur. Quibus nunc pauca adiungere sufficiet, præsertim ex Paulo. Ad iustificationes legis alludens apostolus declarat vbique, nos ex sola gratia esse iustificatos, i. e. factos iustos, quia credidimus Christo Iesu. Hoc in omnibus epistolis docet, signanter in prima ad Romanos in qua et mortem, quæ per Adam, et iniustitias, quæ per legem intrarunt, adnectit, vt magnam ostendat iustificantis Christi gratiam, quæ nos a morte illa, iniustitiis et delictis omnibus liberauit, Deo in gratiam reconciliando, quia ei credidimus. Proinde capi. 3. conclusis Iudæis et gentibus sub peccato, addit, inquiens: Nunc vero, tempore isto aduentus Christi, exclusa lege, iustitia Dei est per fidem

fidem Iesu Christi omni credenti ad remissionem præteritorum peccatorum. Ergo sumus iustificati, quibus sunt remissa peccata, a tempore, quo Christo credidimus. Nunc inquit, in præsenti tempore hæc sublimis gratia facta est, quæ ex impio facit pium, iustum, et sanctum. Adducit capite quarto exemplum Abrahæ, ad hunc modum iustificati. Sicut imputatum est ei ad iustitiam, quia credidit: ita et nobis est imputatum, quia credidimus. Sicut Abraham propter vnicum illum fidei actum factus est amicus Dei, ita nos propter vnicum illam Iesu Christi fidem sumus Deo reconciliati, facti amici, qui eramus inimici, et de filiis iræ facti filii Dei. Capite deinde quinto, cum nos esse iam iustificatos ostendisset, illationem pulchram facit dicens: Iustificati igitur ex fide pacem habemus. Iam habemus, et nacti sumus diuinam pacem, per collatam iustificationis gratiam. Ibidem ait nos fide perductos, siue aditum habuisse ad gratiam istam, in qua stamus, et in qua stetimus a tempore, quo Christo credidimus. De eadem gratia, in qua stamus et stetimus a tempore datæ fidei, facit mentionem Petrus in fine epistolæ prioris, et Paulus ipse Ro. 8. et 2. Cor. 11. Verba etiam illa non excidant, quæ repetit Paulus, Nunc reconciliati, in præsenti tempore, nunc reconciliationem assequuti, per Christi scilicet aduentum. Nam antea non erat talis reconciliatio. Ad Galatas etiam, ad Ephesios, et in reliquis epistolis, gratiam hanc veram, ad præsens aduentus Christi tempus semper refert. Capite sexto subiungit, Eos omnes, qui per baptismum sunt cum Christo mortui, esse iustificatos, a peccato. Item liberati a peccato, facti sumus serui iustitiæ. Capite octauo illatio alia sequitur. Si ita iustificati sumus, nulla nunc est condemnatio in iis, qui insiti sunt Christo Iesu. Lex spiritus vitæ liberos nos reddidit a iure peccati et mortis. Quod lex præstare non poterat operantibus, Deus per Christum præstitit credentibus, et

copio

opiosius. Præstitit veram iustitiam, nos omnes iustos faciens, vt iustificatio legis impleretur in nobis. Nos præ Iudæis glorificauit Deus per gratiam Iesu Christi. Reliqua capita et epistolas persequi non est opus, quia res est manifestior, quam vt egeat probatione. Cum præsertim dicat Christus, Vos iam mundi estis. Translati estis de morte ad vitam, et fides, qua in me creditis, vos saluos fecit. Omnes Christo credentes, sunt ab eo induti vestimento salutis et vestimento iustitiæ, vt ait Esaias. Qui Christum induerunt, certe vestimentum indŭerunt iustitiæ. Omnes autem rite baptizati, Christum induerunt Galat. 3. Ergo omnes habent vestimentum iustitiæ. Populus tuus omnes ipsi iusti, omnes arbores iustitiæ. Esa. 60. et 61. Christus sponsauit nos sibi in iustitia, Hoseæ. 2. Iustificauit nos, iniquitates nostras portando, Esa. 63. Fundauit nos in iustitia super fundamento petræ, Esa. 54. id est, super iustificante Christi fide, quæ petra est.

Adde prædictis generalem regulam, Omnes legis promissiones esse in nobis, qui Christo credidimus, impletas. Loquor de promissionibus iuxta spiritum. Nam iuxta literam et secundum carnem, nati sunt Israëlitæ suas promissiones: terram Chanaan adepti lacteque et melle satiati. Promissa est Abrahæ seminis benedictio, multiplicatio, et hæreditas. Quæ omnia nobis, sibi credentibus contulit Christus. Nos enim sumus semen benedictionis Christi, requiem spiritus, et cælestem regni eius hæreditatem, per eius fidem adepti acto. 3. Rom. 4. et 9. Galat. 3. et Heb. 6. Sumus in requiem domini introducti nos, qui Christo credidimus. Heb. 4. Sunt et alia prædicta, Quod ablaturus esset Deus peccata nostra, et impietates a Iacob, legem suam in cordibus nostris daturus, nobis inhabitaturus, se fore nobis placatum, et nos fore populum eius, omnes theodidactos. Quæ omnia impleta sunt, licet iniuria temporum plerisque non

apparuerint impleta. Prædictum et impletum eſt, quod iuſtus ex fide viueret: quod ſanandus eſſet omnis, qui ſerpentem aſpiceret. Impletum eſt, quod viſura eſſet omnis caro ſalutare Dei. Quod daturus eſſet nobis Deus panem de cælo verum. Quod effundendus in nos eſſet ſpiritus Dei. In Chriſti perſona impletæ ſunt omnes legis figuræ et omnia ceremoniarum myſteria: de quo in libro de circunciſione dicemus. Ad id vero, quod nobis de iuſtificatione propoſitum eſt, hoc vnum inferamus, quod infert Paulus Rom. 8. Omnes legis iuſtificationes eſſe in nobis, qui Chriſto credidimus, impletas per Chriſtum ipſum, qui ſolus eſt legis ſcopus et complementum. Omnes legis iuſtificationes, purificationes, ablutiones, et ſanctificationes, ſunt in nobis impletæ, vt ait Paulus, abluti eſtis, iuſtificati eſtis, ſanctificati eſtis, purificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti et ſpiritu Dei noſtri 1. Cor. 6. Impletæ ſunt etiam omnes de vocatione gentium promiſſiones: quanquam hæ non proprie dicuntur promiſſiones, ſed prophetiæ, vt diſcernit Paulus. Rom. 15. Promiſſio in ſacris literis proprie dicitur, quando præſenti, in gratiam ipſius et ſuorum, quid dandum vel faciendum dicit Deus. In promiſſione etiam nondum datur, quod promittitur, ſed futurum ſperatur: alioqui non eſſet promiſſio, ſed donatio. Futura promittuntur, præſentia donantur.

Ex dictis iam declaratur, quid ſit ſaluare, et quomodo nos Chriſtus ſaluauit. Saluare eſt remiſſis peccatis, in ſtatu ſalutis reponere. Eſt ſaluum reddere eum, qui peribat, ſanum facere eum, qui infirmabatur. Ita in euangelio ſæpe legitur, Fides tua te ſaluauit, ſeruauit, ſiue ſaluum reddidit. Sicut a corporis, ita ab animæ morbis ſanabat et ſaluabat Chriſtus remittendo peccata. Hoc continet angeli prophetia. Matth. 1. Is ſaluum faciet populum ſuum a peccatis ſuis. Ergo ſaluauit, qui abſtulit peccata. Ad idem Zacha. 8.

cha. 8. Saluabo vos, et eritis benedictio, postquam fuistis maledictio. Israël saluatus est in domino salute æterna. Esa. 45. et Paulus 2. Timot. 1. et ad Titum. 3. Saluauit nos, saluos fecit nos, et Ephes. 2. saluati estis. Non solum spe futuræ gloriæ, sed ad præsens sumus vere saluati, quia a morte et inferno liberati. Nec solum ab eis erepti, sed et in cælum euecti, spiritus noui donum, et æternam vitam iam adepti, per solam Christi fidem, ex mera ipsius gratia, sine nostris operibus.

CAPVT QVARTVM, de regno Christi.

Dicendum iam de regno Christi, in quod iustitia hæc per fidem nobis data nos introducit. Ratio efficax, quare nos iam saluatos, iustificatos et glorificatos dicimus, nascitur ex cognitione regni Christi, quod scriptura vocat regnum Dei, et regnum cælorum, idipsum intra nos esse dicens. Non solum post mortem ab inferno defensi, in hoc regnum seruamur, sed et nunc viuentes in illud assumimur. Hoc regnum Dei in nobis, et gloriam eius in nobis experiemur certissime in libris de regeneratione. Quicumque in Christo sumus regeniti, in hoc regnum sumus ingressi, et substantialem communicationem habet noster internus homo cum ipso Christo, in cælis regnante. Translati nos sumus in cæleste Iesu Christi Regnum, in cælestibus cum eo sedentes, vt ait Paulus. Eripuit nos Deus a potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii sibi dilecti, Colos. 1. Conuiuificauit nos cum Christo, et conresuscitauit, et consedere nos fecit inter cælestes Ephes. 2. Hinc sanctos altissimos nos vocat Daniel, ca. 7. Ioannes et Esaias vocant aues per medium cæli volantes. apoc. 19. et Esa. 60. Hoc ideo, quia conuersatio nostra in cælis est, Philip. 3. Delatum est ad nos regnum illud, quod est regnum spiritus, quo erat Christus

in ſanctis ſuis, accenſis in eorum cordibus illius æternæ gloriæ ſcintillis, vt dicat apoſtolus, eos futuri ſeculi virtutes iam deguſtare, Heb. 6. et gloriæ æternæ eſſe vere participes, vt iam ſit opulenta gloria hæreditatis Chriſti in ſanctis ſuis, Ephes. 1. Aeterna illa beatitudine iam ſpiritu fruimur, viſione illius æternæ lucis, ac eius gloria donati per Ieſum Chriſtum. Aeternam illam vitam iam habemus, in nobis manentem, vt poſt Chriſtum ait Ioannes. Societatem habemus cum patre, et cum filio eius Ieſu Chriſto. Aeterna illa vita, qua victuri ſumus in carne, nunc ſpiritu viuimus. Arra, ſeu arrabo gloriæ nobis datæ hoc manifeſtat. Nam arra eſt pars pretii. Arra gloriæ æternæ, et æterni illius regni, nobis iam data, æternæ illius gloriæ, et æterni regni nos iam facit participes 2. Cor. 1. et 5. Ephes. 1. Qui hoc in ſeipſo non experitur, et in ſeipſo Chriſtum non agnoſcit, non eſt Chriſto regenitus. Qui hoc in ſeipſo non agnoſcit, non intelligit, quid ſit regnum Dei, et qualiter Chriſtus nunc regnet in ſanctis ſuis. Vnum et idem eſt regnum Chriſti, quod eſt, et futurum eſt: nunc latens in ſpiritu, poſtea manifeſtabitur in gloria. Colos. 3. Prophetiæ, quæ futuram reſurrectionis gloriam ſpectant, etiam nunc ſunt in regenitis impletæ, per gloriam ſpiritus dati, illi enim iam cum Chriſto reſurrexerunt, in cæleſtibus cum eo ſedentes, conregnantes, cohæredes, et fratres. Hæc eſt potentia reſurrectionis Chriſti, et beneficium eius. Id quod nos vere facit huius gloriæ et regni participes, et reſurrectio Chriſti, quæ veram facit noſtri ſpiritus reſurrectionem. Hoc aperte docet Paulus Ephes. 1. et 2. Hinc dicitur Chriſtus reſurrexiſſe propter iuſtificationem et glorificationem noſtram. Rom. 4. et. 8. Quia iuſtificationis efficacia aliorumque omnium in nobis virtus et potentia inde robur habet. Sicut in reſurrectione firmatum eſt regnum Chriſti, ita iuſtificatio in reſurrectione noſtra ſortitur verum regni eſſe-

effectum: vt iustificati cum Christo resurgant, regnum illud assumentes, quod concuti non potest. Heb. 12. Per potentiam resurrectionis Christi donatum est iustificatis, vt vna cum ipso resuscitati, in regno eius sedeant et regnent. In regnum hoc nemo ingredi potest, nisi iustificatus, cum Regnum ipsum sit iustitia Rom. 14. Regnum hoc nunc nobis tribuit Christus dicens, Quærite primo Regnum Dei et iustitiam eius, ac deinde acquisito regno adiicientur vobis reliqua. Matth. 6. Regnum et iustitia nunc quæritur credendo filio Dei regi cælesti. Regnum hoc cæleste acquiri nequit, nisi ab iis, qui per baptismum resurrexerunt cum Christo. Ro. 6. Colos. 2. et 3. et Ioan. 3. De regno isto ibi dicitur, renatos ex aqua et spiritu sancto intrare in regnum cælorum. De regno eodem iam nunc præsenti, pulchrum Christi dictum Lucæ 22. Sicut disposuit mihi pater meus regnum, ita ego disponо vobis regnum, vt edatis et bibatis super mensam meam, in regno meo. Id quod post resurrectionem ipsius est impletum. Eodem loco ait Christus, se non editurum, donec compleretur regnum Dei, id est, vsque post resurrectionem suam. Apud eundem Lucam cap. 9. et Marci 9. dixit Christus, non gustaturos discipulos mortem, donec viderint, venisse regnum Dei cum virtute. Donec viderint filium hominis in regno suo, Matth. 16. Nec perambulaturos omnes ciuitates Israëliticas donec iam venerit filius hominis. Matth. 10. id est, vsque post resurrectionem. De eodem regno pulcre loquutus est Ioannes, cum nunc super terram esse docens, Fecisti nos Deo nostro reges, et sacerdotes, et regnabimus super terram apoc. 5. Excellentissima est hæc regnandi ratio. Nec absre a Prophetis tam sublimis decantatur gloria nostra. Maxima ac pretiosa gloriæ diuinæ dona, vt inquit Petrus, sunt nobis donata, et naturæ diuinæ dona, quæ ita nobis glorioſe donanda præ-

dixerunt prophetæ, 1. Pet. 1. et 2. Pet. 1. Per Ezechielem ait Deus, se nobis hic daturum plura dona, quam dederit vnquam, adeo, vt paradisum hic habeamus Ezech. 36. Eadem nobis donanda prædixit Ieremias, et animam nostram fore paradisum, Iere. 31. In qua re prophetæ ipsi non sibi ipsis, sed nobis prophetando ministrabant: non ipsis donata, sed nobis donanda prædicebant, vt ibidem ait Petrus. Hinc dicitur ecclesia Christi esse paradisus, Cantic. 4. Hortus conclusus, soror mea sponsa, Propagines tuæ paradisus pomorum, fons aquarum viuentium. Mira de hac gloria nostra canit Esaias. Paradisum ipsum nobis restitutum prædicit cæleste regnum, et cælestem ciuitatem gloriosam cap. 51. 52. 58. 60. 61. 62. 65. et plerisque aliis. Paucis cum Ioanne dico, Qui vere sumus in Christo, tales sumus nunc in mundo hoc, qualis est Christus ipse in cælis regnans. 1. Ioan. 4. Quia ipse Christus in nobis est, qui nos tales esse facit. Qualis est cælestis ille, tales et hi, qui cælestes sunt, teste Paulo.

Ex his declaratur, quod in euangelio sæpe legitur, Ioannem baptistam primum. Matth. 3. deinde Christum ipsum Matth. 4. et Mar. 1. deinde apostolos omnes Matth. 10. et Lucæ 9. deinde septuaginta alios discipulos Lucæ 10. Hos omnes inquam, euangelizare regnum Dei, et quod prædicabant euangelium regni. Instare et appropinquare dicebant regnum cælorum, quod post Christi resurrectionem erat mox futurum. De eodem regno Dei iam præsente loquutus est postea eunucho Philippus, acto. 8. et Paulus acto. 19. 20. et 28. Ecce verum euangelium regni cælorum. Ego euangelizo vobis regnum Dei. Annuncio vobis Iesum Christum filium Dei in cælis regnare, et sibi credentibus, regnum illud, et seipsum donare. Vtinam in hoc sensu regnum Dei concionatores omnes nunc euangelizarent. Euangelium est nuncium bonum de filio Dei: sicut Græci εὐαγγέλια vocarunt nuncia et præconia de rebus bene gestis. Hoc euangelium ipsemet verus euangelista prædicauit, et deinde reli

de reliqui omnes. Vulgus totum in ſpiritu Dei clamabat. Benedictum regnum, quod venit in nomine domini, Marci 11. Quicunque dona Chriſti cæleſtia per eius aduentum et ſpiritum orbi collata annunciat, is dicitur vere regnum Dei euangelizare. Id ipſum Chriſtus externis factis exprimebat, infirmos ſanando, dæmonia pellendo, et cæcos, intus et extra illuminando. Vnde infert, peruenisse ad eos regnum Dei, Matth. 12. et Lucæ 11. Etiam quia ſubdit, ſe potentem ſuperueniſſe, ſatanæ regnum deſtruxiſſe, atque adeo regnum Dei ad nos attuliſſe. Euangelium igitur Chriſti eſt euangelium gratiæ, euangelium regni Dei, quando hæc veniſſe quis annunciat. Vnde merito Paulus vocat nunciúm gratiæ Dei, acto. 20. Hoc eſſe verum regni euangelium, teſtis eſt Eſaias cap. 52. quam pulchri pedes euangelizantis pacem, euangelizantis bonum, annunciantis ſalutem, et dicentis ad Sion, Regnauit Deus tuus, id eſt, Chriſtus. Eodem modo gaudium magnum euangelizat angelus, quia natus eſt ſaluator Chriſtus, Lucæ 2.

Errant turpiſſime, qui euangelium definiunt, eſſe ſolam promiſſionem rei futuræ; quaſi a remotis quid euangelio promittatur, non potius donetur. Quæ olim promittebantur, nunc per euangelium annunciantur impleta, vt aperte docet Paulus acto. 13. Euangelium quod promiſſionem implet, aliud maius eſt, quam ipſa promiſſio. Euangelium Paulo dicitur olim promiſſum Rom. 1. Tunc non erat, ſed promittebatur futurum. Futura enim promittuntur, præſentia donantur. Aeternam ipſam vitam, iam nunc præſentem, euangelio nos dicimus annunciari et credentibus vere præſentem dari, non tantum promitti. Si intelligerent iſti, ante aduentum Chriſti fuiſſe regnum inferorum, intelligerent plane, eſſe nunc regnum cælorum. Ante aduentum Chriſti omnes in infernum ducebantur, non obſtantibus promiſſionibus illis, nunc vero in cælum aſſumuntur. Iterum dico, regnum Dei intra nos eſſe, per Chriſtum eſſe cælum ad nos allatum, per ipſum eſſe cælum nobis apertum, noſque cælum ipſum intraſſe,

imo per ipſum nos factos eſſe cælum templum Dei, et regnum Dei. Chriſtus in finali reſurrectione tradet patri regnum, id eſt, ſanctos, qui ſunt regnum ipſius, patri tradet. Per ipſum nos ſumus regnum, et ſacerdotium ſanctum, olim in vmbra, nunc in veritate. Nos ſumus templum Dei 1. Cor. 3. et 6. et 2. Cor. 6. Nos ſumus lapides viui, domus ſpiritualis 1. Pet. 2. et Heb. 3. Nos ſumus cælum ſedes eius. Nouas creaturas regenerans Chriſtus, facit cælos nouos. Nos ſumus cæli illi, quos ipſe plantat. Eſa. 51. 65. et 66. Cæli illi enarrantes gloriam Dei, erant apoſtoli prædicantes pſal. 18. et Rom. 10. Ipſi ſancti ſunt cæli enarrantes cæleſtem Chriſti iuſtitiam, pſal. 49. Qui in pugna contra Antichriſtum docent veram iuſtitiam, ſunt vt ſtellæ, et ſplendor firmamenti Dani. 12. Theſaurum ſuum optimum et cælum ſuum nobis aperuit Deus, vt rore cæleſtis pluuiæ per ſpiritum ſanctum in nos effuſo, omnes cum Chriſto in cælo regnemus. Cæleſtis illa ciuitas Ieruſalem intra nos eſt, teſte apoſtolo Heb. 12. alias non ſumus Chriſtiani, et regnum Dei non eſt in nobis. Magna adeo res eſt cum Chriſto regnare, vt ob id omnes vere dicamur reges. Vere regnamus, quia a poteſtate tenebrarum erepti tranſlati ſumus in cæleſte Ieſu Chriſti regnum Colos. 1. Vocauit nos Deus in ſuum regnum et gloriam 1. Theſſ. 2. et quos vocauit, glorificauit, Rom. 8. Vocati ſumus in conſortium et participationem Ieſu Chriſti filii Dei 1. Cor. 1. Participationem eius naturalem habemus, facti participes diuinæ naturæ 2. Pet. 1. Futuræ gloriæ iam ſumus facti participes, et magna eſt gloria hæreditatis Chriſti in ſanctis eius, Heb. 6. et Ephes. 1.

Ex his quorundam errorem perpende, qui ex huius regni cæleſtis introitu nobis impoſſibili, ſeruum arbitrium ſiniſtre concludunt, cum potius ſublimitas regni erat concludenda. Nam cum regnum Chriſti ſit regnum ſpiritus, et nos ſi-

et nos ſimus animales homines, tranſitus iſte de carne ad ſpiritum, qui eſt introitus in regnum Chriſti, per eius cognitionem et fidem, non eſt in humanis viribus ſitus. Sed fieri debet patre trahente, illuminante, et ex gratia vocante: quia non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis. Ex hoc tamen inferre ſeruum arbitrium perinde eſt, ac ſi dicas: non poſſum volare, ergo habeo ſeruum arbitrium. Imo vt ſublimitas gratiæ Chriſti dignoſcatur, oportet aliquas ab origine nobis eſſe vires ad ea tamen Chriſti dona impotentes. Ea ſiquidem eſt vera gratia, cum dono tu confers ea, quæ noſtris viribus adipiſci non poteramus. Quod autem hunc lapidem extollas, quæ gloria eſt, aut quod artificium? Sed de his alibi. Hæc nunc dixiſſe ſufficiat, quæ ad regni Chriſti, et ſublimitatis eius cognitionem attinent; vt te non tuis viribus, ſed vocatione et gratia huc accerſitum intelligas, eo ſolo quod credis in Ieſum Chriſtum filium Dei. Debes enim cogitare, certum eſſe, et ſingulare tempus, quo te mentis compotem Chriſtus ſua miſericordia ad ſe vocat, docens, vt reſipiſcas et credas. Te ex iniuſto tunc iuſtum facit, conferens remiſſionem peccatorum, regnum cælorum, et vitam æternam. Antea enim peccator eras, filius iræ, et ſub regno ſatanæ. Eſt verum hoc tempus vocationis tuæ, quando fide Chriſtum apprehendis, et regenerationis ſpiritu ſancto donaris, a quo in cæleſtia euectus, incipis cum Chriſto regnare. Oportet ergo te tempora diſcernere, quando fueris ſub Adam, et quando ſub Chriſto: quando a peccato tranſis ad iuſtitiam, et quando Chriſtum induis, nouus homo factus: qui et deinceps magis et magis adhuc innouaris.

LIBER SECVNDVS
DE LEGIS ET EVANGELII ac Iudæi et Christiani differentiis.

CAPVT PRIMVM, QVOD Iudæum excellat Christianus.

Oportet hic quoque tempora discernere, quando fueris sub lege, et quando sub gratia, et quomodo ex Iudæo efficiaris Christianus, vt intelligas, quantum interfit. Quia tamen plerique hoc non intelligunt, fusius de hac re nos hic differemus, ne quis Iudæos faciat nobis æquales. Hoc primo capite differentias aliquot annotabimus. Secundo, in lege ostendemus, fuisse iustitiam carnis, cum in euangelio sit iustitia spiritus. Tertio, in lege fuisse iustitiam operum, cum in euangelio sit iustitia fidei. Ad primum ergo perpendendum est bene, quantam inter legem et euangelium differentiam notet Ioannes cap. 1. dicens, Lex per Mosen, gratia per Christum. Vmbra per Mosen, veritas per Christum. Lex et vmbra est per Mosen tantum demonstrata, at gratia et veritas per Christum est facta, ad effectum perducta et completa. Sed qualis lex, et qualis gratia? Lex Mosis lex mortis, virtus peccati. Gratia vero Christi est pura misericordia. Et dicitur χάρις, gratuitus fauor, beneuolentia, quædam beneficia conferentis, dona donantis, ad omnia fauentis, illuminantis, dirigentis, et glorificantis. Est gratia a peccato liberans, et a seruitute legis. Est gratia gratis iustificans, spiritum sanctum infundens, regnum cælorum et vitam æternam iam conferens. Iudæorum seculo non fuit lauacrum regenerationis, ad cælestia tunc resurgere faciens. Ratio clara est, quia Christus non erat tunc

rat tunc reſuſcitatus. Illi nec in vita, nec poſt mortem aſſumi poterant in paradiſum, qui nondum erat apertus: nos autem contra. Nunquam fuit aliquis Iudæorum in regno cælorum, quia nondum venerat regnum Dei, quod veniente Chriſto ad nos venit: ſicut ipſe ait, Lex et prophetæ vſque ad Ioannem, et deinde regnum Dei euangelizatur. Matth. 11. et Lucæ 16. Nunquam fuit in eis regenerans ille ſpiritus υἱοθεσίας, ſed puerorum filiationem habuerunt carnalem, vt nihil differret a ſeruis Galat. 4. Illis datus eſt ſpiritus ſeruitutis in timore, nobis autem ſpiritus filiationis Rom. 8. Hinc nos præ illis clamamus abba pater, vt ait ibi Paulus. Aduentus Chriſti hæc operatus eſt, vt ipſe docet. Nam poſtquam venit fides, non amplius ſumus ſub pædagogo: ſed ſumus facti vere filii Dei, eo quod credidimus Chriſto Ieſu. Antea, inquit, eramus pueri, ſub pædagogo et veluti ſerui. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ſub lege, vt ab omni legis ſeruitute nos liberaret, et adoptionem filiorum veram nobis daret. Illi Deo ſeruiebant in vetuſtate literae, nos in nouitate ſpiritus. Ro. 7. Vbi duplex eſt notanda differentia, literæ et ſpiritus, vetuſtatis et nouitatis. Nouitas eſt ibi teſtamentum nouum. Nouum teſtamentum facit omnia noua, et nouas creaturas. 2 Cor. 5. et Gal. 6. Nunquam fuit aliquis Iudæorum electus, aut prædeſtinatus ea electione, qua nos prædeſtinauit Deus, vt liberam filiorum adeptionem reciperemus, et eſſemus fratres Chriſti, Ephes. 1. et Rom. 8. Et Moſes et prophetæ ſub lege erant, non ſub gratia, legis ſeruituti et obſeruationi erant obnoxii. Aduerte autem quid locis citatis dicatur Paulo eſſe prædeſtinatum, aut quæ ſit illa gratia, quam ante ſecula donatam, iam acquiſiuimus. Vere regnum Dei eſt, quod iuxta diſpenſationem plenitudinis temporum et Iudæis et gentibus in apparitione Chriſti donandum, a condito mundo deſtinauit Deus, Ephes. 3. et Colos. 1. Quod prædeſtinationis myſterium, ſicut et reliqua omnia, impleta eſſe docet Paulus. Chriſtus etiam ait, impletum eſſe tempus iuxta

diſpen-

diſpenſationem prædeſtinationis huius. Marci 1. Item ad praedicta differentia eſt, quod olim per prophetas, nunc per filium ſit Deus loquutus. Heb. 1. Nunc viſus, olim non viſus. Nunc primum vere adoratur pater. Nam antea ſola erat veræ adorationis vmbra, vt in primo dialogo iam oſtendi. Nunc vere diluit peccata, quibus obnoxii lege tenebamur, legem ipſam tollens. Non eam dedit Deus Judæis requiem conſcientiæ, quam nobis, nec ſui veram cognitionem, ſed ſub illo terrore et vmbra habuerunt cor velatum. At Chriſti manifeſtatio omnia manifeſtat et magnam ſecum affert gloriam, magnamque tranquillitatem internam.

Adde pulcrum locum, in quo differentiam inter nos et illos multiplicem notat Paulus 2. Cor. 3. Primo, quia Moſaica decalogi lex erat ſcripta in tabulis lapideis, Lex vero Chriſti eſt Ieremiæ lex cordis, lex fidei. Cuius ratione, eo ipſo quod Chriſtum agnoſcimus, efficimur omnes θεοδίδακτοι, quia patre trahente Chriſtum diſcimus. Hæc Chriſti lex non indiget externo illo modo ſcribi, nec per Papæ decreta. Imo etiamſi apoſtoli et euangeliſtæ nihil ſcripſiſſent, (ſi tamen duraſſet in nobis Chriſti cognitio et fides) ſtare poſſet hæc noua Chriſti lex, ſcripta interno atramento, quod eſt efficacia ſpiritus Dei, qui legem illam in tabulis cordis imprimit. Hic ſermo fidei Chriſti Paulo et Eſaiæ dicitur ſermo abbreuiatus in iuſtitia, quia ſumma breuitate continet iuſtitiam et ſalutem noſtram. Ait praeterea apoſtolus, illam decalogi legem fuiſſe adminiſtrationem mortis et damnationis, propter transgreſſionem: hanc vero adminiſtrationem vitæ, nullis decretis adſtrictam. Illam adminiſtrationem ſeruitutis, hanc libertatis: illam adminiſtrationem literæ, hanc ſpiritus. Comparat deinde gloriam faciei Moſis, ad gloriam ſpiritus noſtri. Sicut facies Moſis ex conſortio externo, quod habuit cum Deo, ad tempus ſplen-

ſplenduit, ita ſpiritus noſter ex interno cum filio Dei conſortio, interne et perpetuo ſplendet. Illa Moſis fuit ſuperficialis gloria, et quæ ad tempus durauit. Noſtra vero eſt gloria ſpiritus, plenior et perpetuo durans, ſicut facies Chriſti in monte transformata, perpetuo nunc in cælo relucet. Cum qua ſicut Moſes habuit temporale, et adumbratum, ita nos perpetuum habemus conſortium, idque ſecluſo velamine et vmbra. Velamen eis inerat, ne quis eorum poſſet ſplendorem faciei Chriſti videre. Elias operuit vultum pallio, ne faciem Chriſti videret. 3. reg. 19. Ita et Moſes fecit Exod. 3. qui et poſtea per obturatum foramen non potuit faciem, ſed poſteriora Chriſti videre. Exod. 33. Eadem deinceps ratione Moſes ipſe ponebat velamen ſuper faciem ſuam, ne filii Iſraël ſplendorem illum Chriſti in eius facie viderent, ſicut erat velamen literæ, ne intelligerent abdita intus myſteria ſpiritus. Imo nec ipſe Moſes erat ſui ſplendoris conſcius: ignorabat enim Exod. 34. Spiritus ſub litera erat tunc velatus, donec per Chriſtum eſt reuelatus, vt ait Paulus. Non clare nouit Moſes myſteria legis ſuæ, quanquam prophetico ſpiritu futurum Meſſiam ſub vmbra quadam viderit: ſicut a longe vidit terram promiſſionis, in quam non eſt ingreſſus. Soli Chriſto habenti clauem Dauid, et ſoli illi vero magiſtro datum eſt ſcripturas aperire, et regnum cælorum, in legis myſteriis ſub literali cælatura clauſum, nobis patefacere. Non eſt ingreſſus tunc Moſes in terram promiſſam, ſeu in requiem domini: ſed eam procul videns et aliis demonſtrans, mortuus eſt. Deut. 3. 4. et 34. Ipſi Ieſu Chriſto homines in requiem introducendos reliquit Moſes, cum ipſe id præſtare non poſſet. Typus Ioſue hoc olim indicauit in vmbra Chriſti: nam nec Ioſue ipſe homines in requiem veram introduxit, vt ait apoſtolus Heb. 4. Pro ſuis ignorantiis oblationem illi faciebant, Leuit. 4. illud ſignificante ſpiritu ſancto, quandiu con

diu constitit ritus ille, non esse illis manifestatam sanctorum viam Heb. 9. Illos vocat Christus seruos, nescientes domini voluntatem: nos vero amicos et fratres, eam ex ore magistri ad plenum edoctos, Ioan. 15. Desiderarunt illi, vt ait Christus, magistrum audire, et ab eo doceri: quod illis non contigit. Sed nobis ea, quæ erant a seculis abscondita, esse per Christum reuelata, docet sæpe Paulus et Christus ipse. Matth. 13. Alias inaniter Christus se tantum magistrum iactaret, et sermones suos tanti faceret, supra prophetas dicens nos beatos, quia eos audimus, dicto cap. 13. et Lucæ 10. Ratio huius est ipsa Dei voluntas: quia illi placuit per aduentum filii ea reuelare, quæ aliis fuerant abscondita. Matth. 11. et Ephes. 3.

Obiicies forsan, Nonne prophetæ futura hæc omnia viderunt? Respondeo, Sub velamine visiones adumbratas habuerunt. Quæ ipsi prædicebant, non ita clare, vt nos intelligebant. Sicut ait Daniel, Audiui et non intellexi: sicut Abacuc pro ignoratis orabat. Ad idem Ierem. 23. et 30. in nouissimo dierum intelligetis hoc. Ea quæ prophetis sunt reuelata, non propter ipsos, sed propter nos sunt eis reuelata, et in ea re non sibi ipsis, sed nobis prophetando ministrabant 1. Pet. 1. Id ipsum docet magister ille incomparabilis Ioan. 4. dicens, nos in labores eorum intrasse, et ex eorum labore fructum colligere, quem ipsi talem non colligerunt: quanquam nec ipsi fuerint fructus expertes, vt mox dicemus. Visio ænigmatica futurorum non talis tunc erat, nec tam excellens, vt est visio rei præsentis et cum visione possessio.

Sed ad Paulum reuertor, qui iam citato loco 2. Cor. 3. ad prædictorum comprobationem adduxit, quod dominus spiritus est. Ergo vera ministeria debent esse ministeria spiritus: non carnis, vt apud Iudæos. Ex eodem antecedente probat Christus, quod adoratio vera debet esse adoratio spiritus, quia Deus spiritus est, Ioan. 4. Ex eodem antecedente cum Paulo infertur,

tur, nos præ illis esse liberos, quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Concluditur ergo, spiritum hunc, et gloriam eius non fuisse in eis, nec libertatem veram, nec veram adorationem, nos postquam sciſſum est velum, reuelata facie gloriam domini, id est, faciem Christi, illuminato spiritus speculo, in nobis ipsis speculamur, et repræsentamus, in spiritus gloria videntes et habentes ipsum Christum. Spiritu transformamur ad eandem imaginem, i. e. ad similitudinem gloriæ filii Dei. Per illuminationem Christi transformatur spiritus noster simili modo, sicut facies Christi in monte transformata, nunc in cælo relucet. Et transformamur, inquit, a gloria in gloriam, a Iudaismo ad Christianissimum, a gloria illa faciei ad gloriam hanc spiritus, a gloria velata ad gloriam reuelatam, a gloria temporali, ad gloriam perpetuam.

Vides aperte, quemlibet nostrum, etiam minimum, qui est in regno Christi, esse maiorem, quam fuerint Abraham, Moses, Dauid, et reliqui legis prophetæ. Quod etiam eos omnes præcellamus, a fortiori colligitur ex argumento Christi, Matth. 11. Nam post Ioannem baptistam venit ad nos regnum Dei, et qui minor est in regno Dei, est maior Ioanne ipso, qui fuit maior aliis legis prophetis. Ergo nos, qui maiores sumus Ioanne ipso, maiores sumus aliis, qui fuerunt eo minores. Ioannes baptista fuit totus sub lege, non fuit baptismo Christi ad cælestia regenitus, cum obierit ante resurrectionem: ideo in terris fuit inferior eius conditio, quam eorum, qui ad regnum cælorum regenerantur. Per resurrectionem vero Christi est ipse Ioannes cælestia assequutus. Per resurrectionem admittuntur etiam patriarcharum et prophetarum animæ ad gloriam regni Christi, quia fidem eius illi omnes habuerunt. Resurrexerunt tunc illi cum Christo, Matth. 27. At cum in humanis agerent, non fuerunt eius regni ita participes, vt nos sumus: quia regnum cælorum nondum ad homines venerat. Hinc ait Christus Ioan. 12.

Ego si

Ego si exaltatus fuero, omnes traham ad me ipsum. Ergo ante exaltationem illam non erant animæ ad gloriam regni eius assumptæ. Viuentium quoque, nemo gloriam regni præsentis gustauit, quia Christus, nondum erat resuscitatus. Si statum populi Iudaici, qualis tunc fuerit, quis animaduertat, facile omnia intelligit. In Nicodemi legis periti persona, et in plerisque aliis, facile docet Christus, quantum hic de cælestibus sermo legis capacitatem superet. Ioan. 3. Terrestria illis maximæ curæ erant, quia præcepta, nobis vero cælestia, quia cum Christo resurreximus, Colos. 2. et 3. De nobis melius quam de illis disposuit Deus, ne sine nobis illi consummarentur. Heb. 11. Multiplices ibi inter nos et illos differentias ponit apostolus. cap 12. Ex baptismo, et cæna domini, tot et tanta colliguntur mysteria, tot et tantæ Christianorum et Iudæorum differentiæ, vt nequeant hic referri: sed in libris de baptismo commode omnia traduntur.

Illud hic addam, quod hæc tanta per Christum nobis data dona, cum sint æterna, efficient etiam, vt in resurrectione finali præcellamus alios saluándos, siue Iudæos, siue gentes. Nam postquam per Christum omnes viuificabuntur, vnusquisque in suo ordine collocabitur, vt ait Paulus. Sed quis erit ordo? Primitiæ, inquit Christus. Deinde ii, qui sunt Christi in aduentu ipsius. 1. Cor. 15. Qui Christi aduentum sequuti sunt, in regeneratione hac, super thronos, cum ipso sedebunt, vt iudices apoc. 3. Matth. 12. 19. Lucæ 22. et 1. Cor. 6. Ipsi non venient ad Iudicium, vt iudicentur, teste Christo, sed sedebunt iudicantes. Mortui in Christo resurgent primi, et fideles viui tunc inuenti assumentur 1. Thess. 4. Atque ita illis velut iudicibus constitutis, iudicabuntur tribus Israël, ac gentes omnes et inter eas fiet segregatio ouium ab hœdis. Matth. 19. et 25. Hinc post Christum ait Paulus, sanctos de aliis iudicaturos. Sicut ergo in

go in peculium nos hic habet Christus, ita et in futuro seculo habebit, extra aleam constitutos. Reliquos vero omnes, siue Iudæos, siue Gentes, non simpliciter damnabit Christus, sed iuxta facta sua iudicabit. Rom. 2. Christus saluator est omnis generis hominum, sed maxime fidelium. 1. Timoth. 4. Non pariter erunt Iudæi hæredes nobiscum, quia non pariter erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ. Galat. 4. Sua seorsim habebit munera, sicut Abraham filiis aliis largitus est diuina munera. Nemini vnquam inuidens Deus, et Græcos, et barbaros omnes vocauit, omnibus retribuens: iis autem, qui eximie crediderunt, honores tribuit eximios, inquit Clemens libro septimo Stromatum. Concludendum est igitur, veram Dei in omnes suas creaturas esse iustitiam et misericordiam: at in pusillum gregem suum, solum sibi peculiariter prædestinatum, insignem gratiæ sublimitatem.

CAPVT SECVNDVM, QVOD in lege fuerit iustitia carnis, cum in euangelio sit iustitia spiritus.

Sequitur iam differentia alia, ab initio proposita, quod in lege fuerit iustitia carnis, cum in euangelio sit iustitia spiritus. Populi iudæorum mundana iustitia tunc erat, vt ad tempus in terra illa bene viueret fauore diuino. Nostra vero, vt æternam vitam iam viuamus. Pro rudi hominum ingenio solet dari lex, et instructio rudis: atque ita rudibus illis coram Deo tandem profutura. Omnes quotquot fuerunt sub lege, fuerunt carnales, comparatione ad nouam spiritus regenerationem facta. Quamuis spiritus sanctus loquutus fuerit per eos prophetias, quamuis futura viderint: tamen suis gestis carnale quid, seu animale sapie-

bant. Omnes ſub vmbra gerebantur, et carnalia erant vmbra ſpiritualium, ſicut terreſtria cæleſtium. Eos fuiſſe carnales, oſtendit Paulus 1. Cor. 10. Videte, inquit, Iſraëlem ſecundum carnem, et Rom 4. Quid dicemus Abraham patrem noſtrum inueniſſe ſecundum carnem. Nota verbum, inueniſſe ſecundum carnem. Nam ex iis, quæ in ipſo Abrahamo, ſecundum carnem geſta ſunt, relucet ſpiritualium typus. Sacerdotium Aaron carnale, et præceptum carnale Heb. 7. Iuſtificationes legis iuſtificationes carnis. Heb. 9. Iuſtitia tota legis dicitur Iuſtitia carnis Phil. 3. Eramus tunc in carne, nunc non ſumus in carne, ſed in ſpiritu. Rom. 7. et 8. Spiritualis homo iuxta Pauli ſententiam non eſt ſub lege; ergo nemo eorum fuit ſpiritualis. Paulus in epiſtola ad Galatas cap. 4. in allegoria duorum filiorum intelligit duos populos, Iudæorum et Chriſtianorum, alterum ſecundum carnem, alterum ſecundum ſpiritum: totum illum populum carnalem oſtendens. Præmia, quæ lex promittebat, erant eis omnia carnalia: nec ipſi ſolent, niſi carnalia, a Deo petere. Ratio, quare carnalia tantum lex tunc promittebat, et donabat, hæc eſt, quia paradiſus non erat tunc apertus. Soli Chriſto id ſeruabatur. Pœnæ et maledictiones legis, omnes erant carnales et mundanæ Leuit. 26. et Deut. 28. In lege erat remiſſio peccatorum carnalis et mundana. Quærebant ipſi remitti ſibi peccata, quaſi a rege condonari delicta, ne abſorberet eos furor domini, et ne carnales illæ legis vindictæ in eos venirent. De pœna damnationis æternæ non erat ibi apertus ſermo. Ratiocinationes de hac re ſeorſim colligebantur. At Chriſtus, qui ſolus æternam vitam intulit, ſolus æternas damnatis fore pœnas, aperte mundo declarauit, magnus vndique magiſter. Nemo igitur intelligat, illos olim ideo dici carnales, quia futuram gloriam non ſperarent, vt de ſolis Saduceis dicitur. Iudæi eam hodie ſperant ac etiam Mahometani, et nihilominus ſunt maxime carnales. Carnales vocamus homines, qui ſpiritum regenerationis non aſſequuti

quuti carnales habent iuſtificationis ritus. Pro carnali expiatione erant in Leuitico ſtatutæ hoſtiæ, et ſanguinis effuſiones, in quibus nulla erat peccatorum remiſſio vera, vt ait apoſtolus Heb. 9. et 10. Erat quidem ibi remiſſio peccati, vt docet Deus Leuit. 5. 6. et alibi paſſim. At non erat vera, ſi ad hanc conferatur. Nec peccatum Adæ illa tollebat, nec peccatam conſcientiam reddebant. Adhæc, offenſum iam eſt, carnalem et mundanam fuiſſe olim adorationem, in tabernaculo ligneo, et lapideo templo. Nunc autem ſpiritualiter adoratur Deus, in ſolo viuente Chriſto. In eo ſolo videtur Deus, in ſpiritu, et interno homine.

Non deſunt tamen hodie, qui Aegyptiacos Iſraëlitas (omnes ſcilicet, exceptis duobus, reprobatos) dicant fuiſſe omnes ſpirituales, quia omnes eandem eſcam ſpiritualem comederunt, et omnes eundem potum ſpiritualem biberunt 1. Cor. 10. ſed cum Paulus ibidem vocet Iſraëlem carnalem, et dicat, fuiſſe ſub nube figuram: differentiam facit manifeſtam inter carnem et ſpiritum, inter nubem et lucem, inter figuram et veritatem. Erat ibi non ſpiritualis populus, ſed cibus et potus ideo ibi ſpiritualiter dicitur: quia ſpirituale myſterium figurabat in manna et petra adumbratum. Petra ipſa Oreb erat ſpiritualiter Chriſtus, quia Chriſtum adumbrabat. Exemplum eſt, ſi dicas eundem ſpiritualem Chriſtum in æneo ſerpente olim fuiſſe viſum, eumdem in manna manducatum, et in Abel ab origine mundi ſpiritualiter occiſum, apoc. 13. in vmbra ſcilicet et figura. Filius Iſaac dicitur natus ſecundum ſpiritum, ſecundum promiſſionem, et quia ſpiritualem Chriſtum allegoricè ſignificabat. Ille tamen in ſe carnalis erat. Si ex hiſtoria elicias allegoriam, quicquid eſt in lege, ea conſideratione dicetur ſpirituale, et figura ſpiritualiter erit idem cum re, quam figurat. Lex item dicitur ſpiritualis, quia internum ſpiritus motum exigebat, quem ipſi carnales non ſatis præſtabant. Rom. 7. Sola teſtamenti mutatio, ſi aduertas, alios homines eos fuiſſe docet. Aliud teſtamentum, aliam hæredis inſtitutionem, et alias eius qualitates notat. Adeo fuit rudis et carnalis populus, et duro corde, vt ob id, præceptis eorum ſublatis,

cor nouum et ſpiritum nouum nobis per Chriſtum dare voluerit Deus, et in totum nos innouare.

Fidem eos habuiſſe, quis nobis obiiciet. Quanquam fidem habuerint, carnales erant. Fides, quam habuerunt, fuit mundana quædam fides, Deo tunc grata. Quæ per eam fidem obuentura ſperabant, erant fere carnalia et mundana, vt ſeminis multiplicatio et hæreditas, quam credidit Abraham Genes. 15. Quanquam prophetico ſpiritu ſub ænigmate et vmbra quadam Chriſtum viderit, cæleſtem futuram vitam, et æternitatem in eo crediderit: non tamen fuit in eo tunc regenitus: temporalia tunc expoſcebat, Atque ita non obſtante futurorum ſpe, dicitur præſens tunc iuſtitia fuiſſe carnalis, ſicut acta alia carnalia. Abraham credidit verbo Dei, in promiſſione veteri et carnali. Nos credimus verbo Dei in euangelio nouo et ſpirituali, promiſſiones omnes complente. Dicitur fides eadem, vt figura eſt idem cum figurato. Abraham in vmbra credidit promittenti: nos in veritate credimus adimplenti et vberius donanti. Fides illa Abrahæ fuit fides Chriſti, ſeu vmbra fidei Chriſti: et ille, qui ſecum loquebatur, Chriſtum præſigurabat. Non fuit ibi completa veritas. Nec veras promiſſiones eſt Abraham aſſequutus, nec eius poſteri ante aduentum Chriſti: quia Deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne ſine nobis illi conſummarentur Heb. 11. Fidem veterum Hebræorum varie ipſis Hebræorum filiis commendat ibi apoſtolus, vt eos ita ad fidem inducat, et a minori ad maius noſtram in Chriſtum fidem concludat. Nam ſi illi fide Deo placuerunt, etiam carnales homines, vt ibi apparet in Gedeone, Iephte, Barac, et Samſone: quanto magis nos, quibus fides tam inſigniter eſt commendata, et vltra illam eorum fidem donis cæleſtibus ornata? Qua, quæſo, fide ſunt Iſraëlitæ promiſſionem Abrahæ aſſequuti? Quando Moſes et Ioſue populum armatum ad inuadendam terram ani

ram animabant, eam esse illis a Deo promissam, comminiscebantur. Huius promissionis fiducia illis animum addebat. Alioqui non credentes potuissent in Aegyptum reuerti. Et qui increduli fuerunt, in deserto perierunt. Sed an propterea non erant carnales homines? Carnalis fuit promissio, quam ipsi sunt carnaliter assequuti: et credendo hi iustificabantur: illi non credendo repellebantur. Ita placuit Deo populum disponi. Concludamus ergo, placuisse Deo fidem Abrahæ, sicut et fidem aliorum, et multa eos per eam fidem adeptos. Placebant et opera legis, quæ ipsemet Deus fieri præceperat: et ob id multa illis Deus bona faciebat, in futuro etiam seculo mercedem daturus. Quoquo tamen modo siue credentes, siue operantes, carnales erant, si ad spiritualia regenerationis Christi conferantur. Carnalis ita erat Abraham, nec propterea non dilectus a Deo. Quia ita Deus pro eo tempore statuit. Quoquo modo Deus velit, eius voluntati siue credendo, siue faciendo, obtemperare, est iustificatio vitæ, et vita ipsa: siue Deus quid promittat, siue non.

Promissio non necessario exigitur, vt quis iustificetur: quanquam eam semper exigi plerique hodie contendant. Asylum habent ipsum Abraham: vt vero Abraham ipse non ideo iustificatus est, quia de promissionibus erat sermo, sed quia Deus loquebatur, cui credidit. Credidit Abraham Deo, et Deus imputauit hoc ei ad iustitiam. Quæ ratione et nos hodie iustificamur, credentes voci cælesti, Hic est filius meus. Aliud loquutus est Deus ad Noë, aliud ad Abimelech, aliud ad Loth, aliud ad Iob, aliud ad Niniuitas, et ad alios alia: quæ singuli credentes iustificabantur, etiam vbi de nullis promissionibus erat sermo. Quia non in vi promissionis, sed in voluntate Dei acceptum ferentis consistit iustificatio. Hæc est voluntas Dei nobis declarata, vt hunc filium videntes, in eum credamus, Ioan. 6. Vt

ſe ergo manifeſtauit Deus, ita credere oportet: vt faciendum præcipit, ita facere oportet, ſemper ad iuſtitiam. Quis tam blaſphemus dicat, ſe Deo non creditурum, niſi Deus quid ſibi promittat. Promiſſiones ipſi Abrahæ et poſteris eius fecit Deus, adiiciens quoque beneficia, vt facilius ad credendum alliceret, et vt futura deſignaret, in nobis ſublimius complenda. Eas vero carnaliter obtinuerunt illi ante aduentum Chriſti: poſtea vero ſpiritualiter. In ea fide ſecundum voluntatem Dei illi viuebant in terra, in qua nos nunc viuimus in cælo, vt ex hoc ſupereminentem erga nos Chriſti gratiam deprehendamus, in ſeculis his, quæ ſuperuenerunt. Ephes. 2. Hoc tecum perpende, lector, Quare hodie non armis carnalibus accipimus promiſſionem, vt illi acceperunt? Quare Chriſtus hodie non dat ſeruis ſuis electis camelos, aſinos, ſeruos, agros, et diuitias, vt Abrahæ, et poſteris eius dedit: ſed crucem et perſecutiones? Niſi aliunde hoc nobis compenſetur, omnium miſerrimi ſumus, et præſtaret fuiſſe Iudæum, quam Chriſtianum. Item ſingularia geſta conſidera. Quare illi pro inimicis non orabant, ſed erant viri ſanguinis vindictæque auidi, oculum pro oculo requirentes? Quare tot vxores et tot concubinæ? Et libelles repudii? Nec in hoc ipſi conſcientiam criminis habebant, ſed iuſtificationes domini ſe ſeruaſſe, paſſim affirmabant. Alia ipſis erat, quam nobis mens, nec tanta data ipſis cognitio. Ea propter ea ipſis licebant, quæ nobis non licent, Matth. 5. et 19. quia vult ibi Chriſtus nos eſſe illis præſtantiores. Libellus ille repudii ſignificabat, carnalem illum populum et carnale cum eo initum fœdus, eſſe a Deo repudianda. Nobis vero eſt fœdus ſpiritus, et teſtamentum æternum.

Caput

CAPVT TERTIVM, QVOD in lege fuerit iuſtita factorum, cum in euangelio ſit iuſtitia fidei.

Aliud initio propoſitum, quod in lege fuerit iuſtitia factorum, docet euidenter Paulus ad Galat. 3. Lex non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea homo, viuet per illa. Idem docet ad Ro. 10. et Philip. 3. Quæ verba ex ipſa lege Paulus ſumpſit. Nam operum legis iuſtitia olim declarauit Deus, vt qui faceret ea homo viueret per illa, Leuit. 18. Hoc ex ipſo Dei inſtituto per ſe conſtat: quia Iudæis data eſt lex operum, et quia opera legis dicuntur iuſtificationes. Ratio autem, quare iuſtificationes dicantur, hæc eſt. Quia cum Deus iuſtus ſit, nihil poteſt niſi ſecundum iuſtitiam ſtatuere: eius ſtatuta et mandata non modo ſint in ſe iuſta: ſed et iuſtum faciant ſectatorem. Ideo ſtatuta illa recte vocantur iuſtificationes, Lucæ 1. Rom. 2. et pſal. 118. Neceſſario ambulat ſecundum iuſtitiam, qui operatur, quod Deus operandum præcipit. Cum data eſſet populo lex operum, licebat ipſis per opera iuſtitiam quærere. Semper eis promittit Deus ſuum fauorem, ſi eius legem, ceremonias et iudicia ſeruent. Proinde ſolent ipſi ſua benefacta coram Deo referre, vt eorum votis ſatisfaciat. Hoc appareret in Nehemia, ſuas iuſtitias coram Deo narrante. 2. Eſdræ. 5. et 13. In Ezechia, Eſaiæ 38. et 4. reg. 20. Hoc per legem licere, conſtat Deut. 26. Dauid etiam pluries iactat ſe, quod cuſtodierit mandata, et iuſtificationes domini, vt 2. reg. 22. pſal. 7. 16. 17. 43. et 118. Nobis autem ſolum licet facta Chriſti narrare, qui omnia illa opera pro nobis operatus eſt, legem implendo pro nobis, cum nos id non poſſemus præſtare. Carnali populo licebat in ſuis

factis gloriari: nobis autem ſolum licet gloriari in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Hanc operum iactationem aperte improbat Chriſtus in exemplo ſerui Lucæ 17. et in parabola iuſti Lucæ 18. Tanta pro nobis operatus eſt Chriſtus, tot et tanta in nos perpetua beneficia contulit, vt ſimus in perpetuum eius facti debitores et ſerui. Hac ratione ei tam obnoxii, quicquid poſtea faciamus, dicere debemus, Serui inutiles ſumus, quod debuimus facere, facimus. Tanta ſunt nobis, abſque noſtris operibus per Chriſtum collata dona, vt ſit demens, qui operibus eis ſatisfacere, aut propter opera ſe talia mereri putat. Eo magis, quia cum eſſemus impii, et nihil boni operaremur, ipſe in nobis operatus eſt, nos ad ſe trahendo. Præuenit Chriſtus omnia opera noſtra ſolus ipſe propter ſe peccata noſtra diluens. Eſa. 45. et 48. In gratia Chriſti nos gratis iuſtificantis ſita eſt vis iuſtificationis noſtræ, non in excellentia actus noſtri. Nam ſi ex debito fidei eſſet, iam non eſſet gratia. Chriſtus ob id ſolum, quod ei credimus, nobis tam multa donans debitores nos ſibi conſtituit. Imo id ipſum, quod credimus, ipſe donat, vt omni via et modo ſimus ſemper eius debitores. Atqui non propterea quod debentes operemur, inutiliter operamur, vt ſequens liber docebit. Opera noſtra, quæ iuſtificationem ſequuntur, non reliquit Chriſtus inania, ſed mercedem vltro vult ſuperaddere, et in hoc ipſo nos ſibi magis deuincit.

Sed ad iuſtitiæ legis comprobationem redeuntes, profuiſſe opera legis, fateri penitus cogimur. Alioqui populo rudi impoſuiſſet Deus, tam enixe ipſa facta præcipiendo, et ea ſeruantibus fauorem ſuum promittendo. Titulus vanus eſſet iuſtificationes legis vocare, ſi in operibus legis nulla fuit iuſtitia. Imo niſi hoc aliquid eſſet, ſuperuacua eſſet Pauli diſputatio, et ipſe de non quæſtione feciſſet ſibi quæſtionem. Igitur hoc præmiſſum eſſe oportet, quod

iuſtifi

iuſtificationis reſpectus erat per legem in factis ſitus. Verba legis ſunt manifeſta, quibus eos monet dominus, vt faciant, quod iuſtum eſt. Facere autem, quod iuſtum eſt, quid aliud eſt, quam iuſtitia, et iuſtificatio legis? Facere iudicium et iuſtitiam, quod paſſim in lege legitur, quid aliud eſt, quam iuſtificatio? Quid eſt, quod Moſes iubet reddere pignus, vt habeas iuſtitiam tuam coram Deo? Deu. 24. Repetita voce ait Moſes, Iuſtitia, iuſtitiam ſequeris, et per eam viues Deut. 16. Immolabant illi ſacrificia iuſtitiæ et faciebant iuſtitiam Domini Deut. 33. Quis negare poteſt Zachariam et Elizabet ante cognitum Chriſtum dici iuſtos, quia verſabantur in omnibus mandatis et iuſtificationibus domini Lucæ 1. Hoc ſolum perpende, quare iuſtificationes vocentur. Quare vocant Chriſtus et Paulus iuſtitiam legis, ſi nulla erat iuſtitia?

Ex Dauidicis pſalmis et aliis prophetis iuſtitiam legis fuiſſe iuſtitiam factorum, aperte conuincimus. Nam pſal. 10. iuſtum vocat eum, qui facit iuſtitiam. Iuſtus eſt qui operatur iuſtitiam, pſal. 14. Iuſtitiam meam, puritatem manuum mearum, pſal. 17. Iudicia Dei iuſtificata, in quibus cuſtodiendis retributio multa. pſal. 18. Oculi domini ſuper iuſtos declinantes a malo et facientes bonum, Pſal. 33. Beati qui faciunt iuſtitiam omni tempore pſal. 105. Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, pſal. 111. Similes alii ſunt pſalmi, in quibus fit mentio de faciendo iuſtitiam, et iuſtitiæ vocabulum cum operibus coniungitur, vt latiſſime habetur pſal. 118. In pleriſque vero aliis pſalmis, viſa tranſgreſſorum, et præuaricatorum hominum turba, iuſtitiam domini poſtulat Dauid, Chriſtum deſiderans cum iuſtitias operum noſtrorum inſufficientes eſſe videat. Sermo de Chriſto, ob ſui excellentiam obſcurat legis iuſtitiam: nihilominus erat ibi aliqua iuſtitia.

Poſt Dauidem in Eſaia quoque, ex factis eſſe iuſtitiam, ha

betur cap. 3. 5. 26. 32. 58. et 64. Et omnium clarissime apud Ezechielem. cap. 18. 20. et 33. vbi Iudaicæ iustificationis vim totam patefacit ostendens, quod bene operari, facere Dei mandata et iudicia, sit facere iustitiam. Idem docet Michæas cap. 6. et reliqui omnes prophetæ. Hoc ipsum habet tota lex. Hæc est mandatorum legis iustitia, vt faciens ea homo viuat in eis, dicto cap. Leuit. 18. cui concordat Deut. 4. 5. 6. 7. et 2. Esdræ 9. Non in cassum ait dominus, hæc præcepta sunt vobis: sed vt in eis viuatis, et ea facientes longo tempore perseueretis in terra vestra Deut. 32. Non est ea ratio præcipiendi cassa aut inanis, sed ad vitam facit, ergo non est impossibilis. Super impossibili enim non viuitur: sed in ipsis factis iustitiæ. Ita simpliciter ipsi accipiebant dicentes, In factis his erit iustitia nostra, et in eis viuemus. Deut. 6. Deus ipse ait de homine iustitiam faciente, Propter iustitiam, quam fecit, viuet, Ezech. 18. illud viuere, quod lex dabat, non erat super aliquo fidei articulo fundatum, sed super factis, vt ait Paulus, Lex non est ex fide, sed qui fecerit ea homo viuet in eis. Comprobat hoc ipse veritatis magister Lucæ 10. dicens, Hoc fac et viues, etiam vita beata. Item Matth. 23. Hæc oportuit facere. Iustitiam ibi vocat Christus dicens, Venit Ioannes per viam iustitiæ, id est, seruans legem. Ergo via illa obseruationis legalis non est penitus impossibilis, si per eam venit Ioannes. Iustitia aliqua erat, si iustitiam vocat Christus. Eidem Ioanni dixit Christus, Sine vt compleamus omnem iustitiam, et Matth. 5. nisi excelluerit et abundauerit iustitia vestra, plusquam scribarum et pharisæorum. Quanquam excellentia iustitiæ nostræ, sit ex gratia et fide Christi: tamen etiam in factis iustitiæ vult ibi Christus nos excellere et abundare. Iustitiam factorum vocat Matth. 6. dicens, Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Iustitiam factorum, per quam estis in cælo mercedem habituri. Nemo, nisi a Simone mago fascinatus, hic negaret, esse in factis iustitiam, et ei certam in cælo respondere gloriæ

gloriæ mercedem. Iuſtitiam factorum docet Ioannes in epiſtola, Qui facit iuſtitiam, qui exercet iuſtitiam, iuſtus eſt, ex Deo eſt, ſicut Deus iuſtus eſt, iuſte omnia faciens.

Quia vero ex Paulo male intellecto quidam hodie facta omnia vituperant, ex ipſo Paulo oſtendamus, non ſolum iuſtitiam legis, ſed et iuſtitiam naturæ, eſſe iuſtitiam factorum, quæ et Chriſtianis plurimum poſſit. Naturalis iuſtitia eſt reddere vni cuique, quod ſuum eſt: eſt omnibus prodeſſe et nemini nocere: eſt facere, quod conſcientia et naturalis ratio apud omnes dictat, vt quemadmodum tibi fieri velles, ita alteri tu facias. In hac iuſtitia docet Paulus gentes iuſtificari, et ſaluari, ſicut Iudæos Ro. 2. Opera legis vocat iuſtitias, ſiue iuſtificationes. Factores legis ait iuſti efficientur. Qui legem factis exprimunt, iuſti habebuntur. Circumciſio prodeſt, ſi legem obſerues. Dei iuſtitia eſt, vt qui male faciunt, male accipiant: et qui bene faciunt, bene accipiant. Qui male faciunt, obtemperant iniuſtitiæ. Operantibus bonum erit gloria, honor et pax. Redditurus eſt Deus vnicuique iuxta facta ipſius, ſcilicet iis, qui in benefaciendo perſeuerant, vitam æternam. Imo ait, quod benefactis quæritur gloria, honor, et immortalitas. Item quod ipſa bene facta, aut male facta, cum eorum regula ſit naturæ lege deſcripta, tam Iudæo, quam Græco proderunt. Ait item, Si præputium iuſtificationes legis ſeruauerit, erit iuſtitia. Si gentes opera fecerint iuſtificationibus legis ſimilia, ipſæ quoque iuſtificabuntur. Gentes a natura doctæ, ob innatam deitatem paſſim obſeruabant iuſtificationes legalibus ſimiles, opera, quæ naturalis ratio dictat. Ea ipſa vocat Paulus opera legis ſcripta in cordibus gentium. Quibus ſeruatis iuſtificabuntur per opera gentes. Quibus ſeruatis æquiparatur Iudæo Gentilis. Imo præcellit in hoc, quod Iudæus a ſuamet lege reus tranſgreſſionis arguitur. Vnde infert Paulus, Et iudicabit Ethnicus te Iudæum, qui per

qui per literam, et circuncisionem transgressor es legis. Vides hic modum iustificandi Iudæos et Gentes, a nostro distinctum, per opera, quæ lex vel naturalis ratio dictat. Nobis data est certa regula fidei, vt in ea sola iustificemur: at ipsis non talis est data. Ideo natura supplet in eis, per conscientiæ regulam, docens opera naturaliter bona. Ea vero cum sint naturaliter bona, omnibus in futuro seculo proderunt, cum sint omnes ex factis suis iuste iudicandi. Hanc naturæ regulam ad nos spectare, docet Christus, dicens, Omnia, quæcunque volueritis, vt faciant vobis homines, et vos facite illis: hæc est lex et prophetæ Matt. 7. Qui exercet misericordiam in proximum suum, etiam Samaritanus ille iustus est, et Iudæo iustior, Lucæ 10. Aduersarii quidam hodie nolunt concedere, Samaritanum illum esse ob misericordiam iustificatum: sed suis promissionibus aliter ludunt, quas vbique requirunt. Non solum Samaritanus ille eos conuincit, sed et publicanus, qui nec promissiones, nec Christum scions, cum oraret, Deum sibi fore propitium, iustificatus est Lucæ 18.

Ex singularibus aliis gestis ostendere possumus, etiam omissis promissionibus, in factis fuisse legis iustitiam et naturæ iustitiam. Phinees perfodiendo fornicarios iustificatus est, Num. 25. et psal. 105. Quæ licet fuerit tunc carnalis hominis iustitia, et carnalis sacerdotii ei data remuneratio; fuit tamen Deo grata, et in futuro seculo profutura. Obstetricibus Aegyptiorum simili iustitia domos fecit Deus, quia pueros abscondebant. Exod. 1. Rahab hospitalitate sua ex factis iustificata est. Iaco. 2. et tamen promissiones non habebat. Factum Rechabitarum iustitia fuit, et remuneratio mox sequuta, Iere 35. Factum hic intellige, non vt in homine dormiente: sed quod operatur quis Deum timens, misericordia motus, vt Samaritanus, zelo bono, vt Phinees, conscientia id dictante, Rechabitæ patri suo ob edien

ediendo fecerunt. Ieiunium Niniuitarum iuſtitia fuit, licet nullas ibi haberent promiſſiones, ſicut nec pro facto obſtetricum fuerat quicquam promiſſum. Sed timebant obſtetrices Deum, et credebant Niniuitæ, poſſe Deum ruinam vrbis auertere. Abimeleeh rex Gerar, iuſtus dicitur et integro corde Genes. 20. et promiſſiones nullas habebat. Niniuitæ credentes Deo Ionæ prophetæ iuſtificati ſunt, qui nec promiſſiones ab eo factas, nec legem ſciebant. Agar promiſſiones non habebat, ſicut nec Rahab, nec Thamar, nec Ruth, nec regina Saba, nec Iob, nec Cyrus, nec Naaman Syrus, nec Cornelius: et tamen eorum iuſtitiam legimus. Promiſſio ergo non in quauis iuſtificatione requiritur, vt quidam hodie clamant. Qualiſcunque de Deo fides in inſulis nouis, ſufficere poteſt, modo quis ſecundum conſcientiam recte operetur, Rom. 2. et acto. 10. Nam pareit miſericors dominus ſuper hominibus illis, qui quaſi iumenta, neſciunt inter dextram ſuam et ſiniſtram Ionæ 4. et pſal. 35. Factum Loth recipientis angelos hoſpitio, iuſtitia fuit, etiamſi nullæ ibi eſſent promiſſiones. Abſtinentia Danielis a vino et pollutis cibis, iuſtitia fuit. Factum viduæ Sidoniæ, recipientis Eliam, iuſtitia fuit. Factum viduæ mittentis in gazophylacium iuſtitia fuit, teſte Chriſto. Eleemoſynæ, quas Nabuchodonoſori indixit Daniel, iuſtitia erant, etiam in Ethnico, nec promiſſiones, nec legem habente. Vt paucis dicam, Ipſa vis vocabuli iuſtitia factum eſſe docet, cum ſit reddere vnicuique, quod ſuum eſt. Originalis et naturalis ipſa iuſtitiæ vis in facto eſt, eſt animi motus ad factum, ad reddendum vnicuique quod ſuum eſt. Iuſtitia naturalis et diuina eſt, aliis facere quemadmodum tibi fieri velles. Hæc eſt naturalis regula, doctore ipſo Chriſto, qui vice legis et prophetarum hanc naturæ regulam dedit, mandata legis abrogans.

Abraham item ex factis iuſtificatus eſt, offerens filium ſuum

ſuum ſuper altare, teſte ipſo Deo: Per memetipſum iuraui, quia feciſti rem hanc. Gen. 22. et Iac. 2. Eum antea et ca. 15. ſola fide iuſtificatum docet Paulus Rom. 4. Quia nullo penitus exiſtente ibi facto dictum eſt, Credidit Abraham Deo, et Deus reputauit hoc illi ad iuſtitiam, ſcilicet, ſicut ſi iuſtitiam feciſſet. Hæc eſt vis Hebraicæ dictionis חשב haſſab, cogitans reputauit. Reputatum eſt ei, ſicut ſi princeps apud ſe animum ſui militis cogitans, ex gratia et priuilegio reputet ei conatum bonum pro re confecta. Secundum naturam rei hoc non debebatur fidei Abrahæ, nec noſtræ: ſed ex gratia id ibi factum eſt. Figura fuit rei futuræ, vt Chriſti in nos gratiam magnam intelligamus. Nos ita Deo placemus Chriſto credendo, et ita hunc affectum ille nobis reputat iuſtitiam, ac ſi omnes legis iuſtitias feciſſemus. Imo plus, cum ſit hæc ſublimior regni cælorum iuſtitia: et eo magis, quia illæ legis iuſtitiæ male ſeruabantur. Hæc eſt cauſa mutati fœderis, et hanc prauam obſeruationem Iudæis ſæpe obiicit Chriſtus. Hinc rationes efficaces ſumit Paulus contra literalem illam legis iuſtitiam.

Primo, quia carnalis erat iuſtitia, inſufficiens, imperfecta, non veritas, ſed vmbra, quæ nec peccatum Adæ, nec infernum tollebat, nec paradiſum aperiebat mortuis, nec in regnum cælorum viuos inducebat. Secundo, quia non erat conſtans, eam non aſſequebamur. Ea quæ debebat, nemo eſt integre operatus, quin tranſgrederetur. Nam rebellis caro tendit ſemper ad malum, inſita nobis lege membrorum contraria legi Dei, vt in vetitum ſemper nitamur. Tertio, quia lex peccatum indicabat, et cognitio peccati, quæ per legem erat, delictum maius faciebat. Vnde concludimus, verum eſſe dictum Pauli, Carnalem hominem non potuiſſe ex operibus legis coram Deo iuſtificari, quin tranſgrederetur. Sngula verba ſuum pondus habent. Coram Deo ait, quia plerique hominibus iuſti videbantur, at non co

non coram Deo, qui cor nouerat, vt Christus declarat. Ecce legis difficultatem, imo impossibilitatem, si iugem obseruationem velis. Impossibile fuit legem iugiter obseruare. Nihilominus dabatur plerisque ea mens, ad certa saltem momenta, vt legem cum affectu tenentes nullam tunc transgressionem facerent. Faciam, inquit, vt in præceptis meis ambuletis, legem meam custodiatis et faciatis Ezech. 36. 37. et Deut. 30. Obseruatio legis erat, quando quis operabatur, quod poterat, confidens, misericordem dominum defectus condonaturum: qui ob id expiationes dedit, quibus, quoquo modo reconciliarentur: ab Adæ tamen peccato, et infernali morte, per legem nunquam liberati.

Cum itaque legalis, et naturalis ipsa iustitiæ vis sit in facto, sit animi motus ad factum, Abrahæ et nostram reputans Deus fidem ad iustitiam, ex mera sua gratia, non propterea naturalem totam iustitiam et operum omnium bonitatem deleuit: cum eorum sit coram Deo habenda ratio, non solum in Iudæis et Gentibus, sed et in nobis fide iustificatis. Ad huius item iustitiæ robur et confirmationem, facta ipsa plurimum faciunt, instar Abrahæ, ex factis quoque iustificati, Genes. 22. et Iaco. 2. Aliquid gratiæ, et maioris fauoris Dei, peperit factum illud ipsi Abrahæ, cum tunc copiosiorem, quam antea, fecerit Deus promissionem, et tunc iurauerit Deus, quod antea non fecerat, quando Abraham crediderat. Tunc est firmata, roborata, et aucta eius iustitia. Ex illo ergo cap. Genes. 15. est eum Paulo primo dicendum, Abrahamum esse sola fide iustificatum, sine aliquo tunc facto. Rursus ex cap. 22. eum Iacobo dicimus, Abrahamum ex factis quoque postea iustificatum, accessione ad priorem iustitiam facta firmataque tunc, et perfectiore reddita priore iustitia. Hoc Iacobus ipse docet apertissime, dicens, emori iustitiam fide par

fide partam, si consequentia facta eam non fulciant: dicens etiam, ex operibus esse fidem Abrahæ perfectam redditam et consummatam. In pauca rem totam contrahentes, dicimus, homines olim in lege naturæ, et lege scripta, variis rationibus, et varie iustificari. Erant iustificationes plures, quas ob id plurali numero iustificationes vocat scriptura: vt pro quocunque dicto, vel facto, vel cum affectu cogitato, iuxta Dei voluntatem iustificaretur homo. In Abraham autem, patre et veritatis typo, iustificatio vna describitur, quæ fide est parta, et facto locupletata. Christiani ergo fide iustificati, possunt adhuc per opera iustificari, accessione ad priorem fidei iustitiam facta. Quam operum accessionem, et factorum in animam impressionem, sequens nunc liber docebit.

Liber

LIBER TERTIVS,
DE CHARITATE CVM fide collata et operibus bonis.

CAPVT PRIMVM, DE MERcede, et gloriæ differentia.

DE Charitate nunc et operibus dicturi, præludii vice argumentum vnum in eos proferemus, qui nec charitati nec operibus quicquam tribuere volunt. Ponamus, quod cuipiam in Christum credenti dicat ipse saluator, Fides tua te saluum fecit, vade in pace. Aut si quam aliam fidem volunt, ponamus quod alicui eam reputet Christus ad iustitiam. Hic sola fide iustificatus dicetur, sine operibus. An propterea opera omnia, quæ hanc fidem in Christiano iustificato consequentur, erunt inutilia? Absit. Quare pro talibus Christus præmium et mercedem fore prædicit? Hoc alia res est, quam prior iustificatio. Fidei iustificatio, tamquam legis iustitiæ complementum, præsentem statum respicit: futuri quoque seculi gloriam inducens. In ea vero gloria poterit augeri merces et rependi, sicut rependitur gentibus omnibus. Rependetur, inquam, ad certam futurorum symmetriam, et mensuram, vt ea mensura, qua aliis metimur, remetiatur nobis. Non ludebat Christus, sed serio loquutus dixit, patrem redditurum mercedem in propatulo, pro eleemosyna, oratione, et ieiunio, quæ fiunt in occulto. Matth. 6. Inimicos diligens, præmium maius habebit, quam diligens amicos. Matth. 5. et Lucæ 6. Plus diligenti plus condona-

tur, Lucæ 7. Vocanti pauperes ad mensam rependetur in resurrectione iustorum. Lucæ 14. Etiam pro potu aquæ frigidæ certam mercedem dabit Christus. Matth. 10. Aiunt isti, iustificatis fore omnibus æqualem gloriam, et reprobis æquales pœnas. Hinc fit, vt Iudas Christi proditor, non grauius puniatur, quam quiuis alius, qui Christum non nouit. Nugabatur igitur Christus, tam graue dicens esse Iudæ crimen, esse maius Iudæ quam Pilati peccatum? Res profecto stupenda. Eo magis, quia sacris literis aperte docemur, futurum, vt vnus alterum præcedat, vnus maior, alter minor. Quibusdam tolerabilius erit in die Iudicii, quam aliis. Quidam grauius punientur, et erunt filii geennæ duplo plus quam alii. Duplo maius accipient iudicium, et damnationem maiorem ob mala opera. Matth. 5. 10. 11. 23. et Marci 12. Alii plagis vapulabunt multis, alii paucis, iuxta delicti rationem, Lucæ 20. pro mensura peccati erit plagarum modus, Deut. 25. ex seminato fidei grano nos crescimus et augemus ad triginta, sexaginta, et centum: super talento dato lucramur ad duplum, quintuplum, et decuplum. Sicut stella a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum. 1. Cor. 15. Quia opera illorum consequuntur illos, et quia iudicabitur de singulis secundum opera ipsorum, apoc. 14. et 20. Item apocal. 18. Duplicate duplicia secundum opera eius: quantum glorificauit se in deliciis tantum date illi tormentorum. Hæccine videtur eis vera iustitia, vt maiori crimini non maior pœna infligatur? Nonne de omni facto, et verbo ocioso, reddenda est ratio in die iudicii? Quorsum attinet tam altum de dictis et factis scrutinium vsque ad vltimum quadrantem, si nec dicta, nec facta prodesse ibi possunt, vel obesse? Supremus equidem ille iudex iuxta cuiusque opera vel facta pœnas vel præmia rependet. Filius hominis venturus est in gloria, et tunc rependet vnicuique iuxta facta ipsius, Matth. 16. Super recitatio

tatione factorum ſententiam laturus eſt, dicens, Eſurienti et ſitienti tu dediſti, ob id benedictus. Tu non dediſti, ideo peribis. Item quia tu nudum veſtiſti, tu nos veſtiſti, et reliqua, Matth. 25. Pro iis quæ benefecimus, mercedem accipiemus, et qui peccauerit, peccatum ſuum reportabit, nec erit perſonarum reſpectus, Coloſ. 3. Apud iſtos, qui opera omnia vilipendunt, ridicula eſt hæc ex factis iudicandi ratio, cum ſolam fidem ibi ſpectandam dicant. At veritas tota contradicit. Nam qui fidem veram ſunt adepti, ibi non iudicabuntur, vt iam eſt oſtenſum: ſed erunt ipſi iudices. De factis vero aliorum erit iudicii altercatio, de ſingulis eleemoſynis, et aliis operibus. Obſerua lector, aliud eſſe ſide quem iuſtificatum, nunc in regno cælorum viuere, et aliud ex operibus bonis mercedem in futuro ſeculo accipere. Perpende quæſo, iuſtificanti fidei, et homini iuſtificato, aliquid ex operibus accedere, ſiue illud ſit iuſtitiæ incrementum, ſiue futuræ gloriæ aliqua merces. Perpende adhuc, quod fidei iuſtificatio animam nunc glorificat et totius hominis glorificationem ſupereſſe. Si ergo eſt totius hominis aliqua felicitas, ad eam actus totius erunt accommodi. Alioqui fruſtra eſſent homini dati ſenſus et membra, ſi per ea nec poteſt iuuari ad ſalutem, nec lædi ad damnationem. Demum hoc cogita, etiam ipſi Chriſto in deitatis plenitudine, et in omnibus iuſtiſſimo, adhuc opera profuiſſe ad gloriam perficiendam, vt in ſummam ſit ſublimitatem exaltatus, quia ſe ſponte ita deiecit et morti obiecit, Phil. 2. Ergo qui pro eius fide propaganda, martyrium ſponte patiuntur, peculiaris gloriæ palmas habebunt, apoc. 7. Sicut actibus malis, quibus non eſt data remiſſio, reſpondebit peculiaris pœnæ remorſus: ita actibus bonis, ſi perduraueris, reſpondebit peculiaris gloriæ gaudium.

CAPVT SECVNDVM, DE Charitatis illuſtribus epithetis.

His præmiſſis latius eſt nunc de charitate dicendum. Cuius ſupremam laudem ſatis nobis indicant duo hæc apoſtoli præconia, Maxima omnium eſt charitas. Excellentiorem viam vobis oſtendo. Sed fuſius de ipſa loquamur, ne quis ſolis titulis eam nobis extollat. Nam maxima dici non poteſt ſine maximis proprietatibus, et excellentiis maximis. Hoc præmiſſum eſt notandum, charitati ſemper tribui perfectionis epitheta. Vt quando venerit, quod perfectum eſt, ſcilicet charitas, abolebitur quod ex parte eſt, ſcilicet fides. Varias fidei acceptiones hoc loco plerique ſibi fingunt, quaſi ratio Pauli non generaliter doceat: Fides iuſtificans excidet, imperfectior eſt igitur charitate. Annon fides vera eſt quam ait apoſtolus, eſſe iudicem non apparentium? Vbi igitur apparebunt omnia, non erit tunc fides, ſicut nec ſpes. In futuro perfectiſſimo ſeculo erit charitas, non fides aliqua. Chriſtus charitatem habuit, non fidem, ſed quid aliud maius fide, ſcilicet ſcientiam omnem. Noſtra igitur in Chriſtum perfectio eſt charitas. Charitas nos Deo magis aſſimilat, quia Deus ipſe charitas eſt. Perfectio et plenitudo legis eſt charitas: et qui diligit, legem impleuit Rom 13. Charitatis nomine tota lex ſummatim continetur. Conſummatio legis eſt dilectio. Chriſtus in dilectione totam legem conſiſtere dixit. Nam qui diligit, non furatur, non occidit, et reliqua. Veſtis nuptialis, quam ſemper debet indutam habere, quiſquis ad nuptias Chriſti per fidem intrarit, charitas eſt cum reliquis, quæ fidem ornant operum veſtimentis. Matth. 22. Charitas eſt oleum, quod ſemper in lampadibus ſuis habere debent, qui lampades illas

las in regno cælorum per fidem accenderunt, Matth. 25. Sublimis et eximia eſt charitatis via, 1. Cor. 12. Maxima omnium eſt charitas, 1. Cor. 13. Charitas ædificat, charitas permanet, charitas patiens eſt, benigna eſt: non inuidet, non eſt petulans, non inflatur, nihil faſtidit, non quærit, quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniuſtitia, ſed congaudet veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Præterea Galat. 5. complementum legis vnico verbo docet Paulus in charitate. Et Ephes. 3. Si iactis in charitate radicibus, cognoſcere valeas illam omniſcientiæ præeminentem dilectionem Chriſti, impleberis in omnem plenitudinem Dei. Et ibidem cap. 4. Corpus Chriſti in nobis facit incrementum per charitatem. Item Galat. 3. ſuper omnia charitatem, quæ perfectionis eſt vinculum, commendat. Et 1. Timot. 1. Finis præcepti eſt charitas ex corde puro. Et Iaco. 2. legem regiam vocat vere liberam, quæ dilectione conſummatur abſque ſeruitutis timore. Et 1. Pet. 4. ante omnia charitatem, quæ multitudinem operit peccatorum, eos vehementer habere monet. Demum, duo eſſe Chriſtianorum præcepta, ex ipſis Chriſti verbis infert Ioannes. Primum, vt credamus nomini Ieſu Chriſti filii Dei. Secundum, vt diligamus nos mutuo, Ioan. 13. et 1. Ioan. 3. Charitatis ſtatus poſt adeptam Chriſti iuſtitiam, eſt eximia quædam, et cæleſtis via in cælęſti regno, vt in cæna domini oſtenditur. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum, citat Clementem, Petri diſcipulum, cuius hæc ait eſſe verba, Charitas extollit in altitudinem, quæ non poteſt explicari, Charitas operit multitudinem peccatorum, Charitas nos Deo conglutinat, in charitate conſummati ſunt omnes electi, abſque charitate nihil eſt Deo gratum, eius denique perfectionis non eſt explicatio. Opus hominis maximum ait eſſe Deum diligere, et maius quam Deo credere.

CAPVT TERTIVM, QVID fides efficiat, quid charitas, et opera.

VT fidei peculiarem vim nunc intelligas lector, hoc aduerte primo, Adæ mortem infernalem, qua detinebaris. Huius mortis cognitionem te habere oportet, vt iustificationis vim perspectam habeas. Idcirco Paulus eam mortem in epistola ad Romanos admiscuit iustificationis tractatui. De qua re nos scripsimus satis in libro de peccato Adæ. Hæc sola ratio peccati, etiam barbaras fateri cogit mediatorem aut propitiatorem aliquem. Euidens res est, si se mole peccati oppressum quis intelligat, et liberari cupiat. Secundo aduerte iustificationes legis non potuisse te ab illa infernali Adæ morte liberare. Imo abundauit delictum propter transgressionem. Tertio aduerte, te non modo per fidei Christi iustitiam ab illa Adæ morte, inferno, et a legis iniustitiis liberatum, sed etiam alia adeptum eximia spiritus et corporis Christi cælestia dona, et cæleste regnum. Vt autem gratia ista, per Christum tibi prædicatum debite fruaris, oportet primo, vt malorum pœnitentia ductus, ita resipiscens te totum Christo credas, certo persuasus ipsum esse a Deo genitum saluatorem tuum, qui magna sua gratia te id credentem saluat: qui ob hanc fidem te ita iustum reputat, ac si totam mundi iustitiam esses operatus. Quod ille redemtionis tuæ precium suo sanguine persoluit, et pro te omnia redemtionis tuæ mysteria operatus est: sicut et pro te omnia legis opera operatus est, et compleuit, si forte te ad ea ex genere Abrahæ teneri putabas. Quod sola eius misericordia et gratia, sine tuis meritis, tibi sunt condonata peccata, et vita restituta. Hic sen

Hic ſenſus vitæ Chriſti debet in te neceſſario acquiri, vt cum hanc gratiæ ipſius dulcedinem olfeceris, iuſtificantis fidei, et redemtionis guſtum percipias. Fides igitur Chriſti ſola viuificat, iuſtificat, ſaluum reddit, et redimit. Viuificat a morte, iuſtificat a peccato, ſaluat ab infirmitate et damnatione, redimit a captiuitate. Vna ſola eſt perfecta iuſtitia, conſtans, ab inferno liberans, quæ eſt ex ſola fide Ieſu Chriſti. Nemo vnquam ex operibus eſt hanc iuſtitiam adeptus, atque ita nemo vnquam eſt per legem iuſtificatus. Adam nos captiuos diabolo fecit, Chriſtus nos ab ea captiuitate redemit, per ſolam hanc fidem, quia ei credidimus. Adam nos interfecit, Chriſtus nos viuificauit, per ſolam hanc fidem. Adam nos fecit peccatores, Chriſtus nos a peccato iuſtificauit, per ſolam hanc fidem. Adam nos in inferni damnationem præcipitauit, Chriſtus nos ab inferni præcipitio et omni damnatione ſeruat, per ſolam hanc fidem. Similiter lex nos tanquam ſeruos ſub iugo tenebat, Chriſtus nos ab ea ſeruitute eripiens, liberos reddidit, per ſolam hanc fidem. Lex nos accuſabat, Chriſtus nobis propitiatur, per ſolam hanc fidem. Lex nobis male dicit, Chriſtus nobis bene dicit, per ſolam hanc fidem. Lege peccatum augebatur propter tranſgreſſionem, Chriſtus et peccatum deleuit, et tranſgreſſionis occaſionem ſuſtulit, per ſolam hanc fidem. Denique Chriſtus per ſolam hanc fidem nos ab omni Adæ et legis maledictione liberauit et iuſtificauit. Imo et alia ipſi fidei velut ex abundanti adiecit lauacri ſpiritus et cæleſtis cibi cæleſtia dona, et cæleſte regnum. Hæc omnia gratis ſemel contulit Chriſtus a tempore, quo ei credere cœpimus. Nec ſolum collata fuit ſemel gratia, quando credidimus: ſed per fidem Chriſti in ea gratia ſeruatur et ſuſtinetur iuſtus, qui ex fide viuit. Per fidem Chriſti eſt iam data vita æterna, in cuius poſſeſſione, certa, et cæleſti poſſeſſione per fidem Chriſti nos regeniti ſeruamur: conſequente

ſemper manducatione ligni vitæ, vt poſtea dicemus.

Prædicta omnia ob fidem data, nec charitatem, nec opera bona mercede ſua priuant. Iis non obſtantibus, imo iuuantibus, charitatis opera ſi beatitudinem in futuro ſeculo reuelandam ſpectes, mercedis ſuæ, ſeu augmenti gloriæ, rationem habent. Hoc primum illa præſtant maximum fructum, futuræ gloriæ auctam mercedem. Secundo, fidem ipſam veſtiendo ſeruant, ſine quibus nudata moritur. Tertio, opera ſpiritus carnem mortificant, et ſpiritum magis viuificando, fidem magis augent, ac iuſtitiam augent, firmant, et roborant. Quarto, peccatis ſingulis reſpondet certa pœna, quam paſſim tollit charitas, et tollunt opera bona. Quinto, in ædificando corpus Chriſti in nobis, Charitas habet energiam ſupremam, in cæna domini declaratam. Sicut nos per officia charitatis, vnius membri in alterum, magis, et magis in vnum corpus ædificamur: ita corpus Chriſti magis in nobis per eandem charitatem facit incrementum. Ephes. 4. Tunc Chriſtus vltro ad nos venit, ſeſe nobis aperit, nobis ſe magis inſinuat, et manſionem in nobis facit, Ioan. 14. Hoc eſt in cœna verum charitatis ſymbolum, vt ſicut nos ex charitate panem noſtrum frangentes Chriſtianis communicamus, ita Chriſtus ipſe ſe nobis communicat, et perfectius tunc in nobis eſt. Hanc charitatis vim in tractatu de cœna domini cognoſces adeo efficacem, vt ſubſtantialiter ob id nobis adiungatur Chriſtus, ſecundum carnem et oſſa. Nec hoc ſolo dono nos his donat Chriſtus, ſed et pro ea cœnæ charitate in reſurrectione rependet certam gloriæ mercedem Lucæ 14. Mirandum ſane de illis, qui hoc augmentum agnoſcere nolunt: nolunt intelligere, quid ſit ſuperlucrari et theſaurizare. Nos ſcripturæ morem, ſignanter doctrinam verborum Chriſti in omnibus ſequi volumus, dicentes primo, quod credentibus in filium Dei, ex gratia datur nunc iuſtitia, et æternæ illius vitæ

vitæ fruitio, Ioan. 3. 4. 5. 6. et 17. Secundo dicimus, quod in ea vita, gloriæ mercedem augemus per charitatem et opera bona, Mat. 5. 6. et 25. præsertim in vocando pauperes ad mensam, dicto cap. Lucæ 14. Imo dare calicem aquæ frigidæ, certam mercedem habet Matth. 10. Fœneratur domino, qui miseretur pauperi, et retributionem eius reddet ei Deus, prouer. 19 Nec minimam tu facis eleemosynam, quin tibi reposita maneat, nec ab ærugine, nec a tineis perdenda, vt ait Christus. Eam eleemosynam tibi repositam postea tu inuenies, Ecclesiastes, 11. Qui sementem facit parce, is parce messurus est: qui sementem facit copiose, liberaliter, ac benigne largiendo, is copiose messurus est, 2. Cor. 9. Diuina pecunia, non iumentis habentibus seruum arbitrium, sed hominibus negotiatoribus ad mensam data est, vt eam velit Christus cum fœnore exigere. Matth. 25. et Lucæ 19. Nondum se nouit factum Christianum, qui charitatis vim in cœna domini non nouit, et qui mercedem istam totis viribus sibi non comparat et thesaurizat. Infelix erit seruus, qui talento fidei dato nihil superlucrabitur, et qui super fundamento iacto, nihil superædificabit. Pro hoc omni opere, quod superædificamus aut mercedem certam accipiemus, aut certam pœnam. 1. Cor. 3. et 9. Momentanea hæc afflictionis lenitas, et modicus pro Christo labor, mirum, et supra modum magnum, et æternum gloriæ pondus nobis parit. 2. Cor. 4. Hæc omnia nobis hic relinquere voluit Christus, vt interim negociemur, sicut ipse nobis negociandum præcipit: alioqui frustra in mundo viuimus. Quod enim ad fidem, et internum hominem adtinet, translati sumus in aliud cæleste regnum, et non sumus de hoc mundo. Quia tamen adhuc corpus adest, oportet eum in dies ad pietatem exerceri: vt in omnibus fructificemus et fiamus abundantiores: vt ex mammona nobis multos amicos faciamus, ac magis et magis Christus in no-

bis formetur. Si charitatis vis eſſet omnibus nota, non mirarentur quidam quod mulieri dixit Chriſtus, Remitti ei peccata multa, quia dilexit multum. Lucæ 7. Nam tametſi illud ſit fidei proprium, ſicut ibidem ait Chriſtus, quod fides eam ſaluam fecit, tamen qui diligit, plus eſt, quam qui credit. Vbi fidei additur inſignis aliqua dilectio, aut inſigne aliquod opus, multo fortius condonantur peccata, confirmatur iuſtitia, et gloriæ merces diligenti ſupra non ita diligentem vltro parata eſt. Ac dici tunc poſſet, Quia feciſti rem hanc, tibi condonantur peccata: quia hoc feciſti, iuſtificaris, Genes. 22. et Iaco. 2. perfecta ſcilicet, et conſummata magis iuſtitia. Tale bonis operibus teſtimonium dat Deus, vt Cornelii eleemoſynas et orationes in conſpectum Dei aſcendiſſe, dicat angelus, antequam Chriſto ille crederet, acto. 10. Idem de vidua paupercula docet Chriſtus Lucæ 21. et de Samaritano Lucæ 10. Martyres quoque virgines, et alii, qui poſt adeptam Chriſti fidem, magno operati ſunt, peculiarem ob id habent gloriam, vltra alios credentes, vt docet apocalypſis.

CAPVT QVARTVM, DE factorum origine et efficacia.

Non abs re iam fuerit, operum naturales cauſas perquirere, quanquam præſtaret ea factis potius exprimere. Quia tamen plerique de ipſis ſiniſtre philoſophantur, volo et ego meam philoſophiam in medium proferre. Quanquam fides, charitas, et alii interni habitus ad operandum promoueant, tamen alia princeps eſt operum cauſa, cuius illi habitus ſunt inſtrumenta. Motus ſpiritus eſt, qui ſponte et libere in opera prorumpit, vltra omnem volitionem, ſeu qualitatem internam. Imperatur actus exterior ex ſolo animi du

mi ductu, motrices ſpiritus ad externa membra mittentis. Et hic motus, ſeu proſequutio ſpontanea, ſupra omnem volitionem eſt. Maior eſt difficultas in proſequendo, quam in volendo. Nos multa dicimus, volumus, et cognoſcimus, ſed pauca facimus rebellante carne. Vltra omnem volitionem oportet ipſo motu membra rebellia vincere, ac contrarios actus ſuperare. Et hoc, quod difficilius in actu ſupereſt, eſt ſumme Deo gratum. Chriſtus quia in omnibus vincebat humanum affectum, vt faceret ſemper voluntatem patris, ideo fuit ſemper gratus patri. Egregium eſt nobis exemplum. Quanquam in Chriſto non eſt rebellio peccati, tamen caro ſemper actum mortis exhorreſcebat. At Chriſtus vt patri complaceret, et quia nos amabat, non ſolum libero animo interne conſenſit: ſed et externum actum libere proſequutus eſt, etiam cum lachrymis, ſudore ſanguinis, clamore valido, carnis multiplici dolore, et cruciatu maximo. Hoc non faciebat Chriſtus ex ſeruo arbitrio, ſed mere libere, ex dilectione erga patris voluntatem, et erga nos miſeros. Actus ergo ipſe pluris fuit quam ipſa volitio, quam ſemper habuit Chriſtus: quia in exſecutione ſibi ipſe vim maximam fecit, adeo vt ex ipſo conatu erumperet ſudor vt guttæ ſanguinis concreti. Luc. 22. Eius inſtar oportet, vt nos nobis ipſis vim faciamus violentia quadam regnum illud poſſeſſuri. Matth. 11. Violentia eſt in reſiſtendo carni, et contraria faciendo. Vltra priorem fidem, vim ſibi maximam fecit Abraham filium vnicum dilectum ſuis manibus occidendo: ob factum illud magis iuſtificatus. Adde quod ſcriptura ſancta prudenter opera reſpicit ea diſtincte commendans. Aliud eſt præceptum de non furando, et de non appetendo res alterius: quia aliud eſt ibi delictum: ſicut in concupiſcendo vxorem alterius, et adulterium committendo. Sicut ergo in actu

actu ipso est nouum delictum, ita a contrario in bono opere est nouum præmium, vltra priorem volitionem. Qui sapientius philosophati sunt, experti sunt, in operibus virtutis sitam esse arduam illam felicitatis viam: et vltra omnem habitum internum superesse ipsam operationem tamquam finem vltimum. Experti sunt viri, ab operibus animum affici, ab illis bonum in animo habitum generari, et genitum roborari. Ab ipsa operatione animus afficitur, sicut ab obiecto afficitur sensus. Per actus difficiles animus probatur, et bona opera bonum animi motum secum trahunt. Difficilis virtus paupertas, difficile est bona dare et crucem tollere, At Deo est id tanto magis gratum. Vltra omnem volitionem, seu mentis internam qualitatem, nouus quidam requiritur ipso exequutionis tempore conatus, et spontaneus membrorum rebellium motus, qui miræ est efficaciæ. Quæcunque sit præexistens fides, et qualitercunque sit arbor facta bona, adhuc tamen in nobis supersunt membra rebellia, ab omni bono opere retrahentia: contra quæ conari nos iugitur oportet, et hic labor non erit inanis in domino. Quanquam antenertens Christus a priori arborem fecerit bonam, vt facere possit fructus bonos: non tamen propterea eos semper facit, rebellante carne. Aliquid hic nobis relinquitur faciendum. Quanquam item a priori fecerit Christus arborem bonam: non tamen propterea sublatus est confirmatorius ille a posteriori processus, ab effectis ad causam. Fides adiumento est factis, et ad faciendum iuuat: sicut contra ex factis fides ipsa perficitur, Iac. 2. Vt ex bono habitu bonus actus generatur, ita contra a bonis actibus bonus habitus generatur, et genitus roboratur. Ab ipsa operatione animus afficitur, nec fiunt vnquam bona opera, quin aliquid in animum imprimant. Vsus operandi summos artifices facit, heroica facta fortes viros, et Christianos veros, quos fides fecerat Christianos, charitas consum

consummat. Sine actibus refrigescit habitus, et fides emoritur, vt ait Iacobus. Non ita producitur ab habitu actus, nec a fide opus, vt ab igne calor: sed spontaneus cordis motus, et conatus liber accedit. Alioqui nunquam non operaremur, et vt iumenta duceremur, cum seruo nostro arbitrio. A bonis igitur operibus, bonus habitus in animo generatur, a bonis operibus animus efficitur bonus: et qui per fidem erat factus bonus, melior adhuc efficietur: eiusque bonitas operando firmatur, roboratur et augetur.

CAPVT QVINTVM, DE charitatis et fidei collatione, ipsiusque charitatis excellentia.

COllationem nunc supereſt faciamus inter fidem et charitatem, vt quibus rationibus fides sit maior et quibus charitas, ostendamus. Hoc præmittendum est, fidem veram persistere non posse, sine spe et charitate, licet eis dicatur esse prior. Non potest quis vere credere, hunc esse authorem vitæ æternæ, quin vitam illam mox speret. Non potest quis vere credere, rem aliquam sibi esse in omnibus vtilem, quin illam mox amet. Eo magis, quia spiritus ipse fidei author charitas est, ad charitatem excitans, et spem certam ita faciens, vt Christo credens nunquam pudefiat. Quanquam ergo iungantur hæ virtutes, quia tamen vere differunt, collatio inter eas locum habet, vt sacris litteris exprimitur. Principio negari non potest, fidem esse primam, primum salutis principium, et ostium regni cælorum. Fides maior est, quia per eam habemus Christi gratiam, cui gratiæ nihil potest comparari. Fides maior est, quia est hypostasis, seu fundamentum æternæ salutis. Quia tamen excellentia ipsius

ipſius fidei non eſt ipſius fidei propria, ſed gratiæ Dei non erit repugnantia, ſi iterum dicamus, charitatem eſſe maximam. Non propter noſtræ fidei merita nos iuſtificat Deus, ſed propter ſuam miſericordiam et gratiam. Placuit Deo, eam in filium fidem acceptam habere: idque magis, quia in ea ipſa filii gloria patris gloria pateſit. Quamuis in fide ſit primum, et perpetuum noſtræ ſalutis fundamentum, tamen ſi ea, quæ ſequuntur, ſeruteris, charitatem inuenies eſſe maiorem. Hæc ſit prima ratio, quare ipſam charitatem voco maximam. Quia ea, quæ a nobis exiguntur, donata iam per fidem iuſtificationis gratia in charitate maxime ſita ſunt, et maximum allatura fructum. Secunda ratio. Quia charitas latius ſe diffundit. Fides eſt in Deum, charitas in Deum et in proximum, in caput et membra. Corpus Chriſti in nobis per charitatem ædificatur, per officia vnius membri in alterum. Tertia ratio, Quia charitas efficaciam ipſi fidei tribuit, et eam viuificat. Charitas fidem viuificat, quia ſpiritus ſanctus, qui charitas eſt, eſt vita ipſius fidei, et quia opera charitatis viuam fidem ſeruant. Quarta ratio, Quia ardua magis res eſt amare, quam credere. Ardua quæque charitas facile tolerat, omnia ſuffert, et facilia reddit, vt paupertatem, mortem et alia: qua etiam ob charitatem Chriſtus pro nobis tulit, nos ita impenſe amando, Quinta ratio, Quia charitas permanentior eſt, Charitas naturaliter ſymbolizat, cum regno futuro, in quo nihil erit, niſi charitas. Sexta ratio. Quia fides eſt oſtium, charitas eſt perfectio. Fides inchoat, charitas conſummat, improbi plerique crediderunt in Chriſtum, ſed improbus nemo dilexit Chriſtum, tanta eſt dilectionis perfectio. Regni Chriſti oſtium eſt fides, et eius perfectio charitas, ac media via tota charitas. Finis vltimus eſt charitas, manſura, ſicut origo noſtræ ſalutis eſt charitas, et amor Dei erga nos.

Septi

Septima et vltima ratio, Quia Deus charitas eſt. Nihil eſt quod nos Deo magis aſſimilet, quam charitas, quia Deus charitas eſt. Charitas ipſa Deus eſt per ſpiritum ſanctum in nos diffuſa, nos charitate inflammans. Quare potius dicitur Deus charitas, quam fides? et ſpiritus ſanctus charitas? quia proprium naturæ diuinæ eſt amare, non credere. Semper igitur concluditur ſublimis et eximia charitas, et Deo magis ſimilis charitas.

Quanquam hæc ſunt ſatis oſtenſa, adhuc tamen oſtenditur charitatis perfectio ex ordine doctrinæ Chriſti, a quo tanquam a verò magiſtro, omnem diſcas veritatem. Nam regnum Dei ipſe euangelizans ſemper nos fide vocabat. Poſtmodum autem in nouiſſimo dedit charitatis præceptum, eius vim mire commendans. Ioan. 13. 14. et 15. Nouum præceptum in regno cælorum eſt de charitate. Præceptum inquit nouum do vobis. Tunc eſt perfecte Chriſtus in nobis, quando eum cum affectu diligimus: tunc ſe nobis inſinuat, et facit in nobis manſionem. Fides nouis tyronibus eſt primo inſtituta, vt poſtea Chriſtum magis et magis diligant, et roboretur etiam fides. Suos puſillos Chriſtus pollicitationibus et miraculis in fide primo inſtituebat. Petri dilectio non fuit initio requiſita, quia nondum erat in eo, licet iam crediderat. In nouiſſimo autem dixit ei Chriſtus, Petre amas me? Tunc inuenta eſt in eo dilectio, ſcilicet in viro perfecto. Sicut Paulus charitate ait ſe factum virum, et aboleuiſſe puerilia 1. Corin. 13. Imo: (tanta eſt veræ dilectionis difficultas:) ter repetita eſt Petri dilectio, vt nemo Chriſtum vere diligere credatur, niſi fuerit pluries probatus interrogante tunc Chriſto: Diligis me, diligis me, amas me? Relinque omnia, et ſequere me. Duo ſunt hæc argumenta, charitatem eſſe nouiſſimam oſtendentia, nouiſſimum Chriſti præceptum, et nouiſſima Petri dilectio. Ecce quare ſcriptura fidem vocat hoſtium, et perfectionis prædicata chari

charitati tribuit. Hæc ratio perfectionis charitatem maxime arguit, quod maior de Christo cognitio requiritur, vt eum ames, quam vt ei credas. Tardius instar Petri eum amas, quando fueris cum eo diu conuersatus. Tunc nascitur vera charitas et amor Christi, cognita rei bonitate et excellentia, et cognitis tantis beneficiis eius in nos collatis. Prædicta omnia doctrinæ Christi vestigia in ipso discipulo Paulo licet intueri. Nam sicut ordinem fidei et charitatis, in præcipiendo seruauit Christus, ita et Paulus hunc ordinem seruans, in omnibus epistolis a fide semper inchoat, contra neophytos Iudaizantes, vt ratio temporis exigebat, multis de fide viriliter agens. Demum omnes in charitate semper concludit sua, charitati dans perfectionis epitheta. Quod primo apparet in epistola ad Romanos, vbi aperto Iudæis et gentibus ostio fidei, eos vult in charitate consummari et cap. 12. et 13. ad charitatem et bona opera se conuertit, charitatem dicens, esse omnium consummationem, et complementum: et per eam excellentiore quodam modo Christum nobis appropinquare. Propinquior inquit est nunc salus nobis diligentibus Christum, præsentem, quam tunc, quando credebamus eum futurum. Res enim absentes non æque diliguntur, vt præsentes, licet credantur. Qua ratione et nos excellimus Iudæos. Non fuit tunc tanta dilectio Christi futuri, quanta est nunc dilectio præsentis. Prædictum charitatis ordinem et eius perfectionem docet idem Paulus in epistola priore ad Corinthios cap. 13. charitatem miris modis supra fidem omnem extollens. Similis est scopus in epistola posteriore, cap. 6. ad Galat. 5. Ephes. 4. et in aliis epistolis. Hinc ait Ignatius, in epistola ad Ephesios, principium vitæ est fides, finis est dilectio. Ex lege id ipsum ostenditur. Nam dilectio Dei non initio præcipitur in dialogo. Sed in fine eam adiunxit Moses anno vltimo vitæ suæ, idque in Deuteronomio, post tan

torum

torum factorum repetitionem et beneficiorum Dei commemorationem. Antea enim vix rudis populus induci poterat miraculis ad Deo credendum.

Alia charitatis perfectio ex hoc colligitur. Quod fides de se quasi in contemplatione sola consistens in solum Deum tendit. Non est ita actiua vt charitas, quæ contemplatiua est, simul et actiua, in Deum tendens et proximum. Ideo dicitur quod fides per charitatem est efficax. Efficaciam accipit a charitate, ac etiam efficaciam dat charitati. Fides ad bene agendum nos viuificat, viuificante spiritu fidem illam, et nascente actiua charitate, a qua fides accipit robur et efficaciam. Fides non tam multa faceret, nisi a spiritu sancto viuificaretur. Spiritus autem sanctus charitas est, et charitas ociosa non est. Ergo quod fidem viuificat et operationem excitat, charitas est.

Non solum in actiuis efficaciam tribuit charitas fidei, sed in contemplatione Christi et Dei. Nam postquam Christo credidisti, in eum dies noctesque meditans eiusque excellentiam ac tanta in te beneficia recolens: tunc cum amans fidem magis viuificabis. Ipse te tunc ita diliget, et amabit, vt sis ei verus amicus. Quando ad amorem eius peruenis, tunc verum est Christo te penitus hærere, ab eo pendere, et in eum toto corde ferri, vt neque morte, neque vllo terrore, queas ab eius mutua charitate diuelli, instar exercitati Pauli. Rom. 8. Si rem aliquam ego intense diligo, ei totus hæreo, ab ea pendeo, et me ducit quo vult, cum præsertim me mutuo amari sciam. Proprium charitatis est aperire viscera tua ei, quem diligis, omnes tuas voluntates in ipso esse sitas, et quod omnia sua tibi complaceant. Charitas est, quæ nos in visceribus Iesu Christi reponit, complet et perficit. Aspice Christum, qui se tibi talem exhibet, vt eum possis diligere, tanquam amicum et fratrem, et tuum in omnibus propitiatorem, qui te ita amat, vt pro

te mortem ſubiiſſe ſibi complaceat. Super omnia te mihi reddit amabilem, o bone Ieſu, calix, quem bibiſti pro me, opus redemptionis meæ. Magna eſt vis huius dilectionis, et amoris: cui prævia fides, quaſi rei perfectiori viam parat.

Fides itaque, vt iam concludam, ſi pure et nude eius proprietatem conſideres, non tantam in ſe continet perfectionem, quantam charitas. Fides Chriſti alia ratione nos aſſicit, quia nos per eam Chriſtus viuificat et ſpiritum ſanctum donat, qui viuam eam reddit. Chriſtus eam fidem acceptam habet, et quæ per eam nobis donat, per alium actum donare potuiſſet. Quia non natura fidei, ſed gratia erga nos et amor Chriſti iuſtificationem efficit, vt in hoc ipſo nos Chriſto magis adſtrictos agnoſcamus, et eum magis amemus. Chriſtus ex ſola ſua miſericordia, iuſtificat ſibi credentes, non propter eorum fidei naturam. Illuſi ergo ſunt hodie, qui magica quadam cognitione, quam vocant fidem, ſe ſolos iuſtos exiſtimant: cum tamen eos veram Chriſti fidem ignorare, ſit ſatis oſtenſum. Qualemcunque fidei excellentiam quis adipiſcatur: ex hoc nunquam vere ſequetur, quin charitatis actus et opera bona, ſuam mercedem habeant, quoquomodo ex tali fide ea naſci ipſe contendat. Omnium eximia eſt ac maxima charitas, ardua, permanens, ſublimis, Deo magis ſimilis, et perfectioni futuri ſeculi magis propinqua.

De Regen

DE REGENERATIONE SVPERNA, ET DE REGNO ANTIchriſti,

LIBRI QVATVOR.

PROPOSITIO.

GEnerationem filii Dei naturalem, de ſpiritu ſancto, de ſubſtantia ſuperna, prioribus ſeptem libris, vt nobis datum eſt, diligenter explicuimus. Nunc generationem noſtram ſupernam, quæ et regeneratio dicitur, de eadem Chriſti ſubſtantia veram eſſe, ſupereſt oſtendamus. Ipſe eſt per ſermonem Dei ex ſpiritu ſancto naturaliter genitus, et nos per gratiam ipſius vere ſubſtantialiter. Generationem hanc in nobis eſſe vere cæleſtem, qua nouus homo deſuper generatur, ſacra doctrina certiſſime tradit. Generationis huius veram efficaciam per reſurrectionis Chriſti ſublimem potentiam tu nunc, Chriſtiane lector, intelliges ex aqua et ſpiritu deſuper genitus, ſimul et natus, ac cæleſtem ſubſtantiam nouus homo conſequutus. Generationis nouæ ſupernæ in te ipſo videbis magna myſteria, cum Chriſto ipſo ad cæleſtia immortalis reſurgens, nouus homo ex veteri factus et ex terreno cæleſtis. Ad hanc vero rem, ab ipſis principiis ordine deducendam, de Adamo et lege ſunt nunc quædam præmittenda. Noſſe prius oportet, qualem ob Adæ peccatum ſit paſſus totus orbis iacturam, vt Chriſti reſtitutio integra plenius dignoſcatur. Noſſe inſuper legalem vim, qua pec-

catum augebatur, esse per Christum sublatam, et legis typos esse per eum omnes impletos. Demum id quoque nosse est necessarium, instauratorem Christum, non solum vtramque illam Adæ et legis iacturam fide resarcire, sed et cælestia alia ipsi fidei dona super largiri per cælestem ex aqua et spiritu sancto regenerationem, ac cælestis cibi exhibitionem. Hinc factum, vt nos hanc totam redemptionis Christi energiam nunc ostensuri, cogamur de originali peccato legis veteris circuncisione, et testamenti noui ministeriis, hic quoque differere. Quam nostri consilii rationem postea latius aperiemus, omnia ad baptismi veri comprobationem adducendo. De regno item Antichristi, post sermones de Christo, pleraque suis locis adiiciemus, vt sint apertæ nobis antitheses, et opposita iuxta se inuicem posita magis elucescant. De Adami itaque et Bestiæ perditione ac integra Christi reparatione, primo libro trademus. Deinde Iudaicæ circuncisionis mystica significata, et reliqua Christi et Antichristi mysteria, completa esse ostendemus. Tertio, tria esse docebimus, apostolatus efficacia ministeria, prædicationem, baptismum, et cænam domini. Quarto, mysteria omnia baptismi ordine recensebimus, pœnitentiam et fidem prærequiri ostendentes. Erit itaque totius operis summa tractatio de baptismo, quem in iis, qui Christi fidem non norunt, esse nullum dicimus, ac perinde paruulis inutilem, et adultis necessarium. O Christe Iesu, domine Deus noster, adesto, veni, vide, et pugna pro nobis.

De Orbis

DE ORBIS PERDITIONE, ET Christi reparatione.

LIBER PRIMVS.

Circa primam illam Adæ perditionem, qua primus parens perdidit orbem, de originali peccato, et eius maculoso reatu varia sunt a plerisque prodita. Qualitates quasdam in infantibus quidam ponunt, alii qualitatum priuationes ob quas, in gehennam æternam illos coniiciendos omnes affirmant. At ego id tantum recipiam, quod euangelicus sermo, et ipsa mundi geneſis, aperte nos docent. Paruulos in futuram gehennam damnare nequeo, cum nec Ismaëlitas ipsos, nec Niniuitas, nec Barbaros alios ita damnent scripturæ. Paruulis, non baptizatis, data est a Christo benedictio. Clementissimus ille et misericors dominus, qui impiorum peccata gratis sustulit, quomodo eos, qui impietatem non commiserunt, tam rigide damnaret? An in paruulos non baptizatos sententiam illam mortis laturus est, dicens, Ite maledicti in ignem æternum? Quomodo eis maledicet quibus ipsemet benedixit? Si ita reprobæ essent innocentissimæ illæ Dei imagines, non tanto amoris indicio paruulos non baptizatos in vlnas suas tam sæpe Christus sumpsisset. Non dixisset, quod ipsorum angeli vident faciem patris sui. Nam hoc fauoris indicium indicat, eam ipsam faciem paruulos visuros. Ludere mihi plane videntur, qui infantuli salutem, ex mea voluntate pendere volunt, ex hoc quod ego eum insciũm baptizem, vel non baptizem.

Eo magis quia baptiſmi myſteria longe alio tendunt, quam vt ei poſſint conuenire. Ludunt illi plane, qui in lege naturae olim nec infantes, nec eorum parentes damnabant, et nunc eos omnes damnant, quaſi venerit Chriſtus animas perdere.

Paruulos ſimpliciter damnandos affirmant, quia Paulus ait regnaſſe mortem ab Adam vsque ad Moſen, in eos quoque, qui non peccauerunt Rom. 5. Sed quare dixit, Vsque ad Moſen? Moſes enim non ſuſtulit originale peccatum.

Vt vero rem totam oſtendamus, eſt nobis perpendendum, duplicem eſſe mortem, vt Ioannes in apocalypſi vocat mortem primam et mortem ſecundam: ambas ex Adæ delicto ſequutus, licet varia ratione. Ex Adæ delicto eſt omnibus ſequuta corporis mors, quam infernus comitatur vsque ad Chriſti iudicium, in quo mors et infernus deſtruentur, vt docet idem Ioannes. Huius infernalis mortis cauſſa eſt incorporatio ſatanæ, in hominem intruſio et poteſtas, vt mox declarabo. Vnde et paruuli ipſi, ex innato iſto inquinamento ſubiiciuntur corporali morti et inferno. Nec ſolum paruuli, ſed et omnes, qui ante mortem Chriſti mortui ſunt, ob vnum illud Adæ peccatum. Inde quoque eſt poſtea ſequuta gehennæ æternæ mors ſecunda, quæ poſt cognitionem boni et mali peccantibus iudicio finali decernetur. Ob delictum Adæ eſt facta quædam ſatanæ in homines poteſtas, ad malum cognitum ſtimulans: vnde in finali iudicio ſequetur corporis et animæ mors: quæ dicitur mors ſecunda irremiſſibilis. Vtraque hæc mors habet ſuum actum, vnde naſcitur, qui et mors dicitur. Primæ mortis actus fuit manducatio Adæ. Secundæ mortis actus varii ſunt peccatorum noſtrorum poſt cognitionem, in quibus eſt ſpiritualis mors. Ex Adæ peccato eſt nunc in hominibus quædam peccati mors, quæ et mors prima eſt, cum inferno tendens ad mortem ſecundam. Vaſa ſunt iræ, parata ad interitum. Omnis, qui non venit ad Chriſtum, manet in mor-

in morte. Viuentes nunc mortui sunt, qui in serpentis cognitione viuunt, sicut qui ad Christum veniunt, transeunt de morte ad vitam, Ioan. 5. Iam satis constat, mortem secundam, seu actus peccati eius, non esse in paruulis, licet dicantur esse in eis peccatum primum, mors et infernus. Hæc vero in finali iudicio destruentur. Adæ peccatum omnibus condonabit Christus, omnes a morte et inferno resuscitando. Atque ita ob primum Adæ peccatum non erit tunc damnatio. Tatianorum hæresis esset dicere peccatum Adæ nunquam tollendum, nec ipsi, nec infantibus remittendum.

Quæramus iam, de qua morte Paulus loquatur? Quæ est illa mors, quæ regnauit vsque ad Mosen? An prima, an secunda? Profecto vtraque prima tendens ad secundam: cum viuerent tunc omnes fere in errore, et ignorantia oraculorum Dei. Ro. 8. et acto. 17. Cognitio oraculorum Dei mentem illuminat psal. 18. Qua ratione dicuntur Iudæi præ aliis gentibus esse beati, quia quæ Deo placent manifesta erant illis, Barueh. 4. et psal. 147. Regnauit ergo peccatum incognitum et ignorantiæ mors, vsque ad Mosen, id est, vsque ad legem. Per legem enim eatenus illa mors tollitur, quatenus Deus, qui vita est, reuelatur, et cognoscitur: licet iterum occasione accepta per præceptum, reuixit peccatum et mors, propter transgressionem. Regnauit mors, ait, in eos, qui non peccauerunt instar transgressionis Adæ. Legem transgrediendo peccauit Adam: at gentes non sunt legem ita transgressæ, cum legem non haberent. Nihilominus omnes in Adam peccauerunt. Omnes habuerunt peccatum mortis primæ et inferni, etiam paruuli. Peccatum aliud erat cognitionis, adultos ducens ad mortem secundam. Nam in gentibus legem non habentibus peccati rationem faciebat insita boni et mali cognitio conscientia accusans vel excusans Rom. 8. Damnantur ergo infantes morte inferni, non ita morte futuræ gehennæ. Iram Dei non est fas nobis extendere vltra quam ipse indicauit.

Iterum hic perpendamus, quantam vim habet illud, Quod per vnum hominem peccatum omne et mors vtraque intrarit, et regnarit in mundo. Insufficiens est ratio eorum, qui peccatum aiunt intrasse per Adam, sicut per Ieroboam intrauit idololatria per Israël, in qua et eius successores perierunt. Hæc non est apta similitudo, cum longe plura effecerit Adam. Nam mortem ille in nobis causauit, reos nos nasci fecit, et in nobis impressit, vt adulti amplius peccemus. Causa huius est, quod serpentem diabolum nobis intrusit, serpenti potestatem sui faciens. Ita ab oppresso et leproso nascuntur oppressi et leprosi. Deum ille a nobis retraxit, et serpentem induxit, duo maxima mala. Faciem Dei a nobis fecit abscondi, vt in tenebris ambulantes, sine fide, et sine timore Dei, quisque in suam viam declinaret, semper in errore, idque magis vsque ad Mosen. Factum illud, præoccupante cognitionem nostram serpente, causauit in nobis naturalem carnis apostasiam, inobedientiam, rebellionem, a iudicio Dei horrorem, et fugam: sicut ipse Adam a facie Dei fugiens, voluit se abscondere. Post peccatum non amplius vidit Adam faciem Dei. Statim ortus est turbo venti, et territus Adam a facie Dei latitabat. Est tamen post illam boni et mali cognitionem ab innata deitate in eo excitatus pudor, velut initium pœnitentiæ, mali detestatio, et animi repressio. Pudor ille quamuis præcedentem malam causam arguit, in se tamen bonus est, Hinc nos in adolescentibus pudorem laudamus. Sed pœnitentia paulisper omissa, eius peccati mala nunc prosequamur.

Cum primum serpentis scientia mala in nobis ab infantia se exerit, tunc visa quæque pulcra concupiscimus, per ea crescere ambientes. Si non obtinemus concupita, mox cum impatientia sequitur iracundia in alium, inuidia, et maior superbia. Hæc omnia in nobis sunt dæmonis stigmata, ipsi dæmoni insita. Maxime omnium cupidus est dæmon

mon gloriam noſtram affectans, et ab homine adorari cupiens. Quia vidit ab initio tam multa homini data, impatienter eſt perculſus. Ira magna contra nos ille rugit. Inuidet homini, Euam ita compellens, quaſi Deus homini inuideret. Superbia inprimis eſt dæmoni propria, quando quis ſua pulcritudine elatus, quaſi alter Deus, recuſat Dei voluntati ſubiici: ſed tumens, de ſe magna præſumit, quaſi alter lucifer. Quid alia innumera dæmonis mala commemorem? In nobis, vt dixi, eſt quidam a iudicio Dei horror et fuga, vt cum ipſo Adam nos a facie Dei abſcondamus, ad humana præſidia confugientes: idque inſtar dæmonis, lucem fugientis. Ingratitudo inſtar ingrati dæmonis eſt, quaſi non admodum Deo teneri videamur. Negligentia eſt a dæmone in nobis remiſſio quædam, et auerſio, qua Deum facile obliuioni tradimus, inſtar Adæ, qui ſui creatoris eſt facile oblitus, ſicut et dæmon ipſe. Luxuria et gula leges membrorum ſunt et concupiſcentiæ ipſius proles. Auaritia concupiſcentia quædam eſt: et auaritia fuit in Adam, quando plusquam illi ſufficere debuit, concupiuit. Auari Deum non videntes, hæc amant, quæ carnis pariunt ſecuritatem. Rerum præſentium magnam fiduciam habent, ſicut dæmon præſentia maxime concupiſcit, quaſi futurum ei nihil immineat, quod ipſe excæcatus cogitare non vult. Confuſus et turbatus eſt dæmonis intellectus in cogitanda ſua damnatione: excæcante eum ſemper malitia et cupiditate nobis nocendi. Cuius rei typum in hominibus videmus. Transgreſſio inde ab initio nata eſt. In Adam fuit transgreſſio, et Legis Dei præuaricatio, inſtar præuaricatoris diaboli. Prima præuaricatio, et legis Dei transgreſſio, fuit a Diabolo. Nam Dei voluntas angelis cognita, eſt ipſis lex Dei. Cum Dei voluntatem, erga homines perpenderet dæmon, ea non obſtante, vt præ homine glorificaretur, et hominem ſibi ſubiiceret, in hominem ſemper præuaricatus eſt, hominem

ad prævaricationem semper stimulans. Serpens ipse ad transgressionem stimulans, efficit, vt lege augeatur delictum, quanquam lex bona sit. Rom. 7. Naturaliter ita omnes nitimur in vetitum, vt quanto plura monachis vetueris, et plures eis leges condideris, tanto eos feceris magis peccatores, instar Adæ et Iudæorum Hoseæ 6. Decalogum ipsum fere et dæmon et Adam sunt primi transgressi. Deficiente vnius Dei fide ac dilectione est nomen eius falso a dæmone assumptum, cum mendacio, et testimonio falso: et dæmoni assensit homo. Sabbatum ibi violatum. Nam in quiete tunc cogitauit dæmon suam calumniam. Adulterium item, vnde generatio sequuta dicitur generatio adultera, viparæ progenies, coitus quidam ibi fuit carnis cum dæmone, seu copulatio quædam cum sit ibi dæmon in carnem intrusus, et deinde posteri ex patre diaboli geniti, vt ait Christus. Carnali copula delectatur dæmon, et carnem nostram amat. Furtum ibi fuit pomi, et furtum maius, quo voluit homo se facere Deum: Furtum maximum diaboli vsurpare ea, quæ Dei sunt: sicut furtum maximum Antichristi, qui se facit Deum in terris, supra fratres suos se extollens.

Omne itaque mali genus a serpente et Adam ducit originem: et incipit in nobis, quando scientiam boni et mali habere incipimus, stimulante nos doctore serpente, idque a puero. Adam est causa efficiens nostræ perditionis: quia ob eius delictum facta est serpenti potestas, vt corporis et animi corruptionem in nobis causet, et inordinatas reddat omnes partes animæ nostræ, quando nos suam scientiam docere incipit. Tunc nos mori incipimus, tunc etiam pœnitentia et fide indigere incipientes, vt resipiscamus, postquam lapsi sumus. Mori dico incipimus, quia non repente, sed sensim morimur, per eum modum, quem Iacobus tradit, qui et in primis parentibus seruatus est. Nam Eua primo rem visu pulcram concupiuit, intelligens esse, et scire desiderans:

rans: deinde fragilitate muliebri temere comedit: demum conſentiens illi vir, etiam comedit. Simili myſterio nos pueriliter primo concupiſcimus res viſu pulchras, et cuiusuis rei ſcientiam affectantes, muliebri quadam fragilitate. Concupiſcentia illa poſtquam adoleuit et concepit, parit peccatum mali operis, ſed non ad mortem. Peccatum vero cum in viro perfecto Adam, ſeu rationis iudicium habente, conſummatum fuerit, progignit mortem, quando toto conſenſu carni applaudimus, et mala quæque extrinſecus operamur. Iaco. 1.

Quando autem conſummata in aliquo ſit ad ſecundam mortem damnatio, ſolius Dei eſt Iudicium. Hoc veruntamen dico, Deum tam multa Iſraëlitarum ſcelera non imputaſſe ad mortem, niſi iis qui viceſimum annum exceſſerant. Num. 14. et 32. Cui concordat Exo. 30. et 38. Pulchra eſt ibi allegoria de corporali morte ad ſpiritualem: pulcrum item myſterium, quo ſolum poſt viceſimum annum exigitur oblatio propitiationis peccati. Circa viceſimum annum incipit vera peccatorum remiſſio, ſicut tunc incipiunt vera, et actualia ſecundæ mortis peccata. Non ergo in infantibus, nec in pædobaptiſmo. Aliud myſterium, quod ſoli illi, qui viceſimum annum excedunt, accipiunt ſortem in terra promiſſionis, id eſt, regno cælorum, aliis omiſſis, nondum huius vocationibus capacibus. Num. 26. Non eſt ſine myſterio toties repetitus annus ille viceſimus. Soli illi, qui viceſimum annum excedunt, dicuntur numerati, et in ſortem aſciti, Num. 1. et ſequentibus. Naturali etiam ratione non cenſentur Deum ad mortem offendere, qui ad homines ita offendendos, habentur imbelles. Efficacem de hac re nota rationem in Deuteronomio. Quare non fuit in paruulis peccatum ante viceſimum annum? Quia inquit, non habuerunt ſcientiam boni et mali, Deut. 1. Peccatum ergo mortale non committitur ante viceſimum annum, ſicut nec

crimen

crimen corporali iuſtitia capitale. Nota ibi verbum de ſcientia boni et mali, correſpondens verbo de ſcientia boni et mali in peccato Adæ: et quod ſcientia boni et mali non dicitur ante viceſimum annum ſufficiens ad mortis punitionem. Similitudo eſt inter politicam et cæleſtem iuſtitiam, Deo ipſo iudice, vt extremo ſupplicio nemo afficiatur ante viceſimum annum. Ex verbis ipſius Dei colligimus, quod tunc incipit noſtrum peccatum, quando ſcientia incipit: et quod tunc eſt ad damnationem ſufficiens, quando eſt ſcientia ſufficiens. Idque totum iuſtiſſima ratione, quia ſcientia ipſa eſt comes peccati, ac etiam eius cauſa. Vnde et noua per bonum ſpiritum ſcientia tunc ſuperuenit, qui priorem cohibet.

Quia vero ſcientia prior a puero ſenſim incipit, et mala, teſte Deo Genes. 8. ideo nos oportet diuinum omnibus a puero terrorem ſenſim incutere, vt reſipiſcant: ac ſenſim etiam Chriſtum docere. Hic verus eſt catechiſmus, ante baptiſmum, quo et Ioannes vſus eſt, viperarum progenies vocans carnales homines: eos quaſi pueros pœnarum metu deterrens, ad pœnitentiam vocans, et ad Chriſtum inducens.

Confirmat inſuper hanc mortalis peccati ætatem ſuccedens baptiſmi peccatum ipſum remittentis ætas, quam poſtea dicemus. Tempus remiſſionis peccatorum tempus nouæ ſcientiæ, et doni ſpiritus ſancti, id ipſum confirmant. Adde, quod tempore, quo prævalere incipit illa ſatanæ mala ſcientia, prævalere etiam incipit in homine luxuriæ ſtimulus, angelus ſatanæ, circa annum viceſimum. Hoc naturæ experimentum monere nos debet, vt cum ſumma ratione dictum a Deo credamus, de peccato anni viceſimi, et eius deinde expiatione. Ob id ſpiritus domini, qui inſitus eſt et ſuperuenit, e. inde ſe magis exſerit, vt malo dæmoni occurratur. Omnibus a creatione inſitus eſt ſpiritus deitatis, Genes. 2. et 6. Et quando ventum eſt ad capacem ætatem, ille nos interne docet, et in ſpiritus libertate paſſim conſtituit, vt

tuit, vt a malo discedamus. Propter ipsum enim est sub potestate nostra virtus peccati, vt ad Cain ait ipse Deus Genes. 4. In ea ætate luxuriæ maxime vigere Adæ peccatum, vel hinc ostenditur, quod circa pudenda maxime erubuit Adam, et ea membra præ aliis tegere curauit. Quia enim a muliere venerat peccatum, in eo membro stimulus maxime apparuit, quo vir mulierem contingit. Eum ob id maceratione quadam reprimere curauit Adam: ob pudorem item eum contegit, a peccato oculos auertendo. Infantuli vero nullius horum sunt capaces, nec pudoris, nec repressionis. Antequam a serpente doceantur, nullius horum sunt conscii: nec catechismum, nec pœnitentiam, nec fidem admittunt. Typum et ordinem Adæ omnes ita seruamus, vt prior ille nostræ infantiæ sit similis innocentissimo illi primo Adæ statui: ac deinde incipiat omnis ad malum cogitatio, per serpentinam sapientiam a puero pullulare incipientem dicto cap. Genes. 8. Sicut Adam non erubescebat nudus, ita nec infantes. Per serpentinam sapientiam cœpit ille apertis oculis pudore affici, et malum cognoscere, sicut et nos. Sicut in ipso non cœpit peccatum ante transgressionem, ita nec in nobis vere incipit antequam transgrediamur, seu malum cognoscentes committamus.

Similitudine alia nos gerimus typum Adæ, et primorum parentum instar, in peccatum maxime prorumpimus, accedente extrinsecus rei visæ et concupiscibilis scandalo, vt fuit pulchrum pomum. Extrinsecus aduenient per visum, re concupiscibili, et per auditum falsa Euæ doctrina, simul et intrinsecus nos suggillante serpente cum ipso Adam labimur. Et dicimur tunc eius imaginem in peccatis gestasse, vt postea denuo nati, et a secundo serpente Christo, aliam externo sermone, et interno spiritu sapientiam edocti, eius imaginem noui homines gestemus, priorem Adamum cum serpentis concupiscentiis mortificando. Non

intelli

intelligas, Adamum intrinsecus a serpente ita suggillatum, vt fuerit in eo lex membrorum, quemadmodum in nobis. Nobis enim vere inest serpentis aculeus, et satanæ stimulus. 2. Cor. 12. In membris nostris et carne nostra est verus serpentis nidus, Rom. 7. Quanquam vero nihil horum habuit Adam, ante peccatum, potuit tamen non solum externo sermone, sed et mentis imaginatione, interne a serpente stimulari. Nam sola aëris inspiratione spiritus ille interiora nostra penetrat, ratiocinationes falsas intellectui obiiciens et cor impellens: idque magis in nobis.

Ecce quam misere nos malus dæmon vndique obsideat et opprimat. Nam corporis nostri molem occupat, animam inde inficit, et membra singula mire stimulat. Meritem nostram intus exagitat, imaginationibus falsis decipiens. Sensibus delectabilia obiicit, falsa audiri facit, et vndique nos concutit. Cor ebetat, cerebrum defraudat, et sensus inebriat. Nisi misericors dominus innatum nobis suæ diuinitatis spiritum ex gratia illustraret, vt aliquando bene cogitemus: et nisi nobis etiam non cogitantibus, mali dæmonis conatus per bonum angelum retunderet, singulis momentis nos præcipites ageremur.

Quamuis autem vniuersæ carni intrusus nunc sit serpens, et originalem habeat etiam in carne infantium nidum: hoc tamen nec infantes illos damnat, nec tollitur per baptismum, cum sanctis etiam insit. Non abiiciuntur carnis sordes in baptismo, nec tollitur lex membrorum, nec angelus satanæ. Perpetuo in nobis ipsis duos habemus pugnantes principes, Deum in spiritu et serpentem in carne. Vnde primo sequutum est, vt ad extinguendum eum serpentis aculeum, per Adamum carni inductum, omnes, originali sententia corporali morti et comiti inferno subiiciamur, siue paruuli, siue magni. Sequitur secundo, quod serpens sua boni et mali scientia nos omnes a puero inuadens, peccatores

tores nos ſenſim facere incipit, quando nos docere incipit, ad mortem tunc ſecundam perducendo. Serpentina ſapientia quando eam guſtare incipimus, nos in peccatum adigit, et in nouum quoddam mortis barathrum præcipitat, vt nouum mortis genus, nonam per Chriſtum vitam requirat, ſpiritualis mors ſpiritualem vitam. Sequitur hinc per antitheſim quandam vera pœnitentiæ, fidei, et baptiſmi commoditas. Tunc enim prædicanda eſt pœnitentia, poſtquam lapſi ſumus, vt reſipiſcamus. Tunc Chriſto nos oportet fide immitti, vt nobis peccata remittantur, et ab iniuſtitiis noſtris iuſtificemur. Tunc oportet nos denuo naſci, vt de ſerpentis carnali vita tranſeamus ad cæleſtem illam ſpiritus vitam. Quemadmodum a ſerpente apertis noſtris oculis, per illam rerum cognitionem quodammodo efficimur ſicut dii, ſcientes bonum et malum, et ab eo tunc occidimur: ita per Chriſtum poſtea denuo in baptiſmo morimur, vt viuificemur, id quod prius vixerat, mortificando. In quo myſterio, peccatis remiſſis nos iterum Chriſtus ſcientia boni et mali per ſpiritum ſanctum donat, et noua deitate deificat, a ſerpentis nos vindicans deitate, quæ eſt mundi ſapientia.

Hanc peccati rationem declarat Chriſtus, veritatis magiſter. Ioan. 8. Nam Iudæi, a peccati ſeruitute ſe liberos exiſtimantes, libertatem allegabant, quia ſemen erant Abrahæ. Quibus Chriſtus reſpondit, Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, ergo qui peccatum non facit, non eſt ſeruus peccati. Seruitus enim peccati eſt facere peccatum. Ab hac ſeruitute ait Chriſtus nos indigere, vt ipſe nos liberet, qui hactenus fecimus opera patris noſtri diaboli et ſerpentis, cuius deſideriis obſequuti ſumus, vt ibi ait. Ergo qui opera diaboli, et deſideria nondum fecerunt, nondum indigent a ſeruitute liberari. Ex ſententia ipſius Chriſti, hac præſenti a peccato liberatione nondum indi

indigent infantes, qui nondum sunt a serpente facti sicut dii, scientes bonum et malum. Qui serpentis scientiæ deitatem nondum habet, nondum est capax nouæ Christi deitatis.

Qualiter ergo inquies, a Christo paruuli iuuantur? Respondeo, paruuli a Christo iuuantur in eo, in quo ab Adamo et serpente sunt læsi, nempe vt corporaliter resurgant, a corporali morte et inferno, cui per Adamum et serpentem facti erant obnoxii. Infernus dabit mortuos suos, et pusillos et magnos, apoc. 20. In conspectum Dei ibi venient pusilli, et inferno destructo ipsi euadent, vt ait Ioannes. Benedictio Christi, paruulis hic data, vertetur eis in gloriam, quando a Christo resuscitabuntur. Hæc est dispositio Christi mirabilis, cum ratione maxima. Alieno solo facto infantes illi pereuntes alieno solo facto iuuabuntur, nos alieno et nostro. Solo Adæ facto illi pereuntes, solo Christi facto iuuabuntur, sine pædobaptismo. Certe resuscitabuntur, et id, quod eos damnabat, tolletur. In inferno nunc infantium animæ detinentur, ob Adæ peccatum, ob quod etiam corporaliter sunt mortui. Spirituali tamen morte nondum sunt illi mortui: ergo ab ea non opus est eos nunc in spiritu rèsurgere. Hæc est ratio fortissima, si quis intelligat, actionem spiritualem esse regenerationem. Infantibus non congruit lauacrum regenerationis, et renouationis spiritus. Non eis congruit iustificatio Christi, quæ est ex fide. Redemptionem redemptoris omnium Christi in futuro seculo illi perpetuam nanciscentur, sublato omni corporalis mortis et inferni aculeo. Nos vero, qui sapientiam habemus huius mundi, qui a serpente diabolo iam sumus per scientiam illam malam in peccati seruitutem adacti, et fidei Christi redemptione iam nunc indigemus, vt spiritualiter iam mortui, spiritualiter per Christum iam resurgamus, lauacro regenerationis tincti. In alio etiam paruulos

uulos iuuit Christus. Nam eius ad inferos descensus plurimum contulit paruulis, sicut et aliis ibi detentis, vt dixi in primo dialogo. Lux aduentus Christi illum tenebrosum horrorem innocentissimis illis, sine propria culpa detentis, leniuit. Eis quoque assistunt boni angeli cum diuinæ faciei splendore, ab illa dæmonum iniuria quodammodo vindicantes. Imbecillior est nunc inferni virtus, quam ante. Aduentus Christi omnia innouauit, et omnibus opem tulit, etiam paruulis, et eorum angelis. Cælestia, terrestria, et infernalia, aduentum Christi senserunt, et per eum sunt immutata.

Aliam prædictis de exquisita ratione peccati potes addere rationem. Quod peccatum in nobis, sicut in Adam, sit inordinatus gustus immaturi fructus, declaratur per mysterium arboris scientiæ boni et mali. Nam arbor illa Christum præfigurabat. Per Christum erat lignum scientiæ cum ligno vitæ coniungendum, sicut reliqua omnia ipse recapitulat. Soli Christo datum est, vt vera scientia boni et mali homines donet, per spiritum sanctum suum in baptismo, sicut ligno vitæ, id est, corpore suo, in cæna dominica. Nec solum scientiam boni et mali, sed adiutorium validum, ad bonum prosequendum, et malum vitandum, ipse donat. Illa diaboli vsurpatione præmissa clarius nunc manifestantur dona Christi. Cognito ad quid carnis scientia valeat, clarius cognoscitur, quantum prosit, et possit Christi spiritus. Carnem voco totum hominem cum omnibus Adami viribus a serpente occupatis, vix aliud quam peccati opera facere valentibus, præsertim in adolescentia. Quanquam ipsi hominis animæ sit insitus ab initio spiritus deitatis, tamen a superueniente carni serpente est ita in nobis sepultus, vt vix illi liceat respirare. Imo hoc iugiter in adultis conatur dæmon, vt scintillam illam spiritus Dei nobis insitam, magis et magis semper obruat, et se magis et

magis in animam intrudat. Huic rei diuinam opem fert nouus regenerationis Chriſti ſpiritus, qui ab anima dæmonem ſeiungit, animam ipſam incorruptibiliter innouans. In eo quoque ſpiritu firmam contra carnis impetus habemus ancoram, vt vigentibus carnis procellis ſpiritu firmi ambulemus, et ſpiritu facta carnis mortificemus, ne regnet peccatum in mortali corpore noſtro. Tunc iterum efficimur prudentes ſicut ſerpentes, donata ſapientia a ſecundo ſerpente Chriſto, qui nos a primi percuſſione ſanat, vt eſt in æneo ſerpente figuratum. Bona igitur erat arbor ſcientiæ boni et mali: quia in Paradiſo Dei nulla mala naſci potuit arbor. Imo tanquam precioſiſſima, erat vna cum arbore vitæ, in medio paradiſi. Erat tunc Adamo vetita, et ſoli Chriſto reſeruata, vt per eum veram ſine fraude ſcientiam adepti, efficeremur ſicut dii. Ille enim ſuæ deitatis communicatione deos eos vocat, ad quos ſermo Dei factus eſt, Ioan. 10. In lege dicebantur homines dii, in vmbra noſtræ veritatis: quia veritas per Chriſtum facta eſt, cuius vmbra per Moſen eſt demonſtrata. Ad ipſius ergo veritatem ſpectabat arbor ſcientiæ, et ſoli ipſi erat reſeruata. Tunc erat immaturus fructus, vt non poſſet vſui eſſe. Item furtum eius, et ante tempus occupatio, efficitur mors, ob præcepti transgreſſionem.

Voluit itaque diuina ſapientia, a precioſiſſima illa arbore Ieſu Chriſto, qui eſt arbor vitæ, vitalem fructum ipſi Adæ primum impartiri, vt cum Deo ita viueret animalis et terrenus homo. Vt innocentem in ignorantia illa ſtatum ſeruaret, donec per Chriſtum alterius arboris ſcientiæ ad eum et nos veniret fructus. Ecce hic magna gratiæ Chriſti myſteria, vt etiam ſi Adam non peccaſſet, Chriſtus qui iam erat verbum apud Deum, illam ſcientiam mundo impartiturus poſtea fuiſſet, ſtatu Adæ tunc meliorato, ſicut ſtatus noſter, quod ad ſpiritum attinet, factus eſt melior ſtatu Adæ. Cæterum ſerpens ille

anti

antiquus, qui est diabolus et satanas, totum hunc ordinem inuertens, curauit sua scientia carnis scientiam spiritus præuenire, vt immaturum inde fructum omnes comedamus. Qua ratione et Christus nos a serpente liberans, maturam scientiæ arborem nobis donat, per spiritum suum, et eam alteri præmittit, vt prius spiritu sancto baptizemur, quam lignum vitæ in cæna domini manducemus. Vult enim nos Christus cum spirituali diiudicatione manducare, ne temere cum Adam manducantes pereamus.

Naturali igitur regula (præcedente eo, quod est animale, et sequente eo, quod est spirituale, vt ait Paulus) antequam Christi cognitio per eius fidem ad nos veniat, præoccupamur a serpente, omne malitiæ genus ab eo docti. Tunc a puero omnis ad malum cogitatio tendit, per serpentinam sapientiam, quæ rei concupiscibilis est, et carnis sapientiam, id est, naturalis error, mors et ignorantia Dei. Cæci omnes nascimur, et serpens ipse a puero nobis oculos aperiens peruertit, vt rectum nihil videamus. Hic vides, quid homo possit per suum ingenium. Nam scientia nostra est contra naturam, naturaliter inimica Dei et veritatis: quia a serpente diabolo, qui est pater mendacii, scientiam boni et mali ab initio sumus edocti: progenies viperarum, generatio praua, adultera, peruersa, et peccatrix. Discipuli sumus serpentis, qui verissimilia pro veris obtrudit, et falsa multa veris immiscet, vt est in exemplo primæ matris, quam tali commixtione decepit. Nam vera quædam ipsi Euæ dixit serpens. Et quando loquitur mendacium, a seipso loquitur: vt quando Euæ dixit, Nequaquam moriemini. Quando autem verum loquitur, fraude id facit, idque coniecturis colligit, aut audiuit: sicut audiuit ibi arborem scientiæ boni et mali a Deo vocari. Vnde colligit callidus serpens futurum, vt adepta ea scientia aperiantur oculi manducantium, et efficiantur veluti dij scien-

tes bonum et malum. Eadem ratione colligimus, philoſophos vera multa ſcripſiſſe: aut quia illa ſunt fraude ſerpentis falſis admixta, aut quia ab illa deitatis ſcintilla, quæ animis ineſt, verum lumen ſæpe producitur. Nemini tamen poſſunt hæc in prima adoleſcentia bene contingere, cum ſit ibi a virentis carnis procellis ſubmerſus ille diuinitatis ſpiritus, et occultus ille ignis ob multum humorem ſe exerere nequeat. Sicut adoleſcentulus non eſt idoneus apprehenſor moralis diſciplinæ, ita nec euangelicæ, tametſi vtcunque tunc inſtruatur. Non eſt vere idoneus apprehenſor, vsque ad integram ætatem. Hinc poſt inſtructionis ætatem priorem, integram baptiſmi ætatem annorum triginta nobis Chriſtus indicauit, non infantiam vnius diei. Qui enim fieri poteſt, vt renatus ex aqua et ſpiritu ſancto videat quis regnum cælorum, id eſt, eius myſteria intelligat, niſi ætatem habeat ſcientiæ regni capacem? Ad ſcientiam enim regni cælorum adipiſcendam matura ætas requiritur, ad quam etiam auditus, lectio, exercitatio, et carnis cum ieiunio et oratione mortificatio plurimum conferunt. Vnde merito dixit Chriſtus, ſemen regni iactum, primo herbam producere, deinde teneram ſpicam, demum plenum granum in ſpica: et tunc eſſe tempus aptum, ad adultum hominem metendum, Marci, 4. Ex his conclude primo, Adultam in baptismo ætatem requiri, vt fiat ibi peccatorum remiſſio, vt milites Chriſto fiant, qui militare valeant. Conclude ſecundo, paruulos maturum ſcientiæ Chriſti fructum nondum poſſe guſtare, cum immaturum ſcientiæ ſerpentis fructum nondum guſtarint.

Ad hanc rem facit myſterium paradiſi per Chriſtum nobis reſtituti, qui eſt illo Adami longe excellentior: nempe regnum ipſum cælorum, quod intra nos eſt: in quo ſoli viri perfecti maturos ſpiritus ſancti et corporis Chriſti fructus manducant. Plantauerat olim Deus hortum in Eden

a par

a parte orientis. Eden vero erat Syriæ locus amænus, vt colligitur 4. reg. 19. Esa. 37. Ezech. 27. et 31. Vnde et domus regum Damasci a propheta vocatur domus Eden. Amos. 1. Vsurpauerunt illi sibi terræ promissionis partem et nomen. Ex hac terra ad orientalem plagam ipsius Eden perrexit profugus Cain versus Babylonem, Genes. 4. In eo ergo loco fuit primo paradisus terrestris, in quo fuit terra promissionis. Dicitur vero plantatus a patre orientis, et terra illa dicitur ad orientem vergere, eo quod ad occidentem sit mare. Vnde et occidentem Hebræi vocant mare ים. In huius horti medio plantatæ erant arbores vitæ et scientiæ, duæ vnum Christum figurantes, seu duplicia eius dona, corporis et spiritus. Erant item in medio horti, instar Iesu Christi, qui est arbor vitæ et scientiæ in medio mundi plantata, sicut est vere natus Christus in medio habitabilis terræ loco. Hinc dicitur Ierusalem posita in medio terrarum et gentium, Ezech. 5. Medium terræ, et medium populorum dicitur, Esa. 24. et psal. 73. Cui concordat geographica veritas, quanquam terræ facies deformis vix medium locum admittat. Non solum vero est locus ille in medio terrarum, et gentium, in medio et temperato solo, sed et in medio marium, oceani et mediterranei. In circuitu eius sunt maria, Cyprium, Aegyptium, Arabicum, Persicum, Hircanum seu Caspium, ac etiam Euxinum. Non est in aliis regionibus locus talis, ad quem sit ab omnibus terris tam facilis accessus, in quem maria omnia tendant, et magnis in terram factis sinuum excursionibus, illi loco appropinquent. Locum etiam illum terrestris paradisi esse locum terræ promissionis, probat Ioël, qui eam terram ait fuisse paradisum Dei, antequam hostis eam inuaderet, Ioëlis 2. Probat id ipsum Esaias cap. 51. 58. et 61. et Ezechiel cap. 36. Nam Sion arx, et locus paradisi, ab Adamo factus squalidus, desolatus, et sterilis, iterum per

Christum sit delitiarum hortus, et paradisus Dei. Effusis baptismi aquis nos in paradisum restitui, docet ibi Ezechiel. Ea ipsa est cælestis Sion, a cuius introitu nos vsque ad Christi restitutionem vetuit Deus per cherubim, cum acie gladii versatilis, Genes. 3. Figura illa indicat, non esse amplius in terris inueniendum paradisi locum, donec Christus restituat.

Quod si quis dicat, non fuisse illum locum paradisi, quia inde non egreditur fons, et quatuor flumina: nos dicimus, ob peccatum hominis, et superueniens diluuium, esse ruptos fontes, et immutatos fluuiorum ordines, vt docet Moses. Facta item montium et vallium deformitates variæ. Imo pro nobis facit, quod illa flumina circa locum illum vtrinque commemorantur. De Tigri et Eufrate manifestum est. Gihon ibi esse legitur. 3. reg. 1. et 2. para. 32. Hic ipse in Esaia et in Euangelio dicitur postea Sílohe: et Chaldæus interpres vocat Gihon שִׁילֹחִא Siluha, siue Silohe, locis iam citatis. Pison vero quartus fluuius est, in vicina terra Havila, quæ est Arabiæ pars, Genes. 2. 25. et 1. Samu. 15. Quid de cherubim? In nube sunt ipsi postea visi: vnde et paradisum eo translatum, quidam retulerunt. In nube eos Deus collocauit, hortum totum propter peccata destruens, sicut destruxit templum, in quo erant Cherubim, Christum adumbrantes. Indicabat Deus, se velle omnia in melius reformare, per Christum ibi adumbratum: id quod manifeste docet in reprobatione lapidei templi, Esa. 66. Ad tempus reliquit ibi Deus hortum, si forte eius rei cognitio vicina homines prouocaret ad peccati cognitionem et pœnitentiam. Paradisus ergo ille carnalis fuit ipsamet promissionis terra, quæ per peccatum primam illam amisit pulchritudinem, sicut et reliqua tota terra per peccatum est alterata, vt tribulos proferat et spinas. Perire debuit hortus ille pollutus, et propter hominem factus, cum deesset homo cultor horti et cu

et cuſtos. Opera enim et cultura hominis indigebat hortus, vt docet ibi Deus. Quanquam porro terram illam primam amiſerit paradiſi pulchritudinem, adhuc tamen poſtea lacte et melle manare dicitur, et aliis dotibus ornatur, Num. 13. vt veſtigium quoddam, et paradiſi vmbram illa contineat, in Iudaica reſtitutione. Ille idem locus, a quo eſt primo electus Adam, eſt Abrahæ poſtea promiſſus, et filiis Iſraël iuxta literam reſtitutus. Quæ figura fuit veræ reſtitutionis nobis ibidem factæ: quibus id totum quod a ſeculis perierat, eſt iam ſpiritualiter reſtitutum. Reſtituta eſt nobis terra promiſſionis, cæleſtis paradiſus, vera domini requies, et ſpiritus ſancti ſumma voluptas: maximæ piis animis delitiæ. Chriſtum vere poſſidere, et cum eo iam regnare in æternum. Ibi fuit paradiſus, et ibi natus Chriſtus, ei ſoli loco paradiſum primo reſtituit, cum deinde vniuerſo orbi communicans. Cæleſtis illa Ieruſalem et Sion, cæleſtis paradiſus, regnum ipſum cælorum, intra nos eſt: huiusque gloria longe maior, quam terreſtris illius Adæ paradiſi. Gloria maior, et latius diffuſa. In anima ipſa eſt nunc paradiſus, vt ex Eſaia, et Ezechiele eſt iam citatum, et docet Ieremias cap. 31. In nobis eſt fons ille paradiſi, vnde flumina aquæ viuæ orbem irrigant, Ioan. 7. Erat Iudæis, ſicut ipſi Adæ, paradiſus carnis, nobis autem paradiſus ſpiritus. Data eſt ipſi Adæ lex, per quam in delitiarum horto ſecundum carnem perpetuo viueret. Data eſt Iudæis lex, per quam in terra promiſſionis ſecundum carnem ad tempus bene viuerent. Nobis vero, ſublatis legibus, quas ſunt illi transgreſſi, reſtituta eſt gratis cæleſtis paradiſi iuſtitia, in qua ſecundum ſpiritum perpetuo viuimus. Immortalem illam futuram vitam nos iam in interno homine viuimus. Corporalem requiem habuit Adam, Iudæi in requiem domini, quæ carnis erat requies, vt quiete viuerent, ingreſſi ſunt. Nos vero in requiem

cœleſtem et perpetuam, magna ſpiritus tranquillitate: nemine nos accuſante, ſed Chriſto propitiante. Chriſtus ea, quæ a ſeculis erant deſerta, reædificat, paradiſum ipſum Eſa. 58. Deſolatum et deſertum ibi docet propheta paradiſi locum, quem Chriſtus reſtituit. Idque facit cum fœnore multiplici. Nam altera tantum arbore in paradiſo veſci poterat Adam, nos vtraque. Nos vera ſcientia boni et mali in fidei baptiſmo per ſpiritum ſanctum donamur, et lignum vitæ in cæna domini verum cibum habemus. Vere ſunt nobis baptiſmus ſpiritus, et cæna corporis Chriſti, plus quam duæ illæ arbores paradiſi, cum illud fuerit vmbra huius veritatis. Altera poſtquam fuerimus e ſupernis nati, iugiter vti nos oportet, vt cæleſti illa paradiſi vita viuamus. Hæc eſt arbor vitæ in cæna domini, qua et iugiter ſuo modo vtebatur Adam: Alteram nos ſemel inſigni ſpiritus dono per regenerationis lauacrum accipimus, ſicut eam ſemel Adam male accepit. Hic itaque paradiſus, et eius dona infantibus non competunt. Non poſſunt hæc reſtitui, niſi lapſis ob comeſtionem immaturam et maturum fructum per Chriſtum iterum comedentibus. Hæc eſt ſiquidem perfecta medicina, vt contraria contrariis curentur.

Ex dictis hoc inferas: cum Chriſtus per ſpiritum ſanctum ſuum in cælum nos erigat, regni cælorum cognitionem et fruitionem donans, ac viuum illius immortalitatis guſtum: manifeſte ſequitur, eos in Chriſtum blaſphemare, qui carnalem illum Adæ paradiſum huic regno cælorum præferunt: quaſi potentior fuerit Adam in lædendo, quam Chriſtus in ſanando. Eos etiam Paulus manifeſte damnat, oſtendens, gratiam hanc Chriſti multis nominibus caſum illum Adæ vincere, et ſuperabundare, Rom. 5. Si vnius inquit delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, et donum, per vnum Ieſum Chriſtum exuberauit: Et iterum, Si vnius delicto mors regnauit, per vnum, multo

multo magis qui exuberantiam gratiæ et exuberantiam doni iuſtitiæ accipiunt, in vitam regnabunt, authore vno Ieſu Chriſto. Tertio ait, Vbi abundauit delictum, ibi ſuperabundauit gratia. Et Chriſtus ipſe ait, Ego veni, vt vitam habeant, et abundantius habeant Ioan. 10. Nihil vnquam habuit Adam, quod cum gloria reſurrectionis Chriſti, et ſpiritu regenerationis eius nobis datis, poſſit conferri. Nam ſpiritus eſt hic nouus, gloria noua, et cælum nouum, in quo nos cum Chriſto noua ratione regnamus. Nos ſoli vere comedimus de fructu illo paradiſi, non carnaliter, vt Adam, ſed ſpiritualiter. Nos ſoli vera Chriſti carne nutrimur, et eius ſanguine potamur. Nos ſoli per Chriſtum ſpiritu ſancto et ſalubri illa boni et mali ſcientia donamur. Nos ſoli vere Deum in Chriſto videmus, quem in angeli vmbra, et tantum carnaliter vidit Adam. Differunt hæc ab illis, ſicut cælum a terra, ſpiritus a litera, veritas ab vmbra. Primus Adam de terra terrenus, et animalis homo: ſecundus de cælo cæleſtis et ſpiritualis Ieſus Chriſtus, et qualis eſt cæleſtis ille, tales et hi, qui cæleſtes ſunt. 1. Cor. 15. Regnum Chriſti eſt regnum ſpiritus, et cæleſte. Ea quæ per Adam erant mortua, nunc Chriſtus ſpiritu viuificat, vſque ad cælum meliora reddens, et ſe totum ad noſtrum vſum accommodans.

Obiiciunt illi, imperfectam eſſe Chriſti redemptionem, quia non id totum, quod perdidit Adam, reſtituit Chriſtus. Reſpondeo perfectiſſimam eſſe Chriſti redemptionem, in eo quod ipſe voluit eſſe redemptum. Maxima ac perfecta eius in nobis dona dicuntur. In Chriſto nos non ſolum habemus λύτρωσιν redemptionem, ſed ἀπολύτρωσιν, perfectam et conſummatam redemptionem, Colos. 1. Perfecte nos Chriſtus ab inferno eripuit et in cælum tranſtulit: nunc ſecundum animam, poſtea ſecundum carnem. Satanæ ſcopus erat, animam perdere. Ob id eſt in carnem intruſus, vt

animam laceſſat. Animas etiam ad ſe poſt mortem omni diligentia trahit. Ob id quoque ſapienter Chriſtus, quod nobilius erat, prius ſanauit: contra carnis item aculeos opem tulit eximiam. Imo immortalem verum hominem ex carne et oſſibus, nunc facit Chriſtus, vt oſtendemus libro quarto. Serpentis iacturam nunc perfecte reparat Chriſtus in anima, et ſuperaddit. Corporalis namque externi hominis mors, quam ipſemet Chriſtus ſua ſententia intulit, vitari non poteſt, niſi ipſe contra ſeipſum agat. Peccati morte per ſerpentem primo mortuus eſt Adam: mox factus ſerpentis ſeruus, et ſatanas in eius carnem intruſus. Ob quam rem ipſi Adæ iam pœnitenti, medicinali ſententia eſt decreta in puluerem reuerſio, vt hac via poſſet caro polluta mundari, et munda reſurgere. Quanquam in ſolam pœnam hoc ei feciſſe videtur Deus, tamen et formam liberationis ſpectauit, per Chriſtum futuram: qui pro nobis mori voluit in carne munda, vt ſpem alterius mundandæ daret. Si iterum obiicias, Quod plures perdidit Adam, quam ſanauit Chriſtus: reſpondeo, Eximii doni eſſe proprium, vt paucis conferatur. Multi ſunt vocati, pauci electi. Omnes etiam, quos læſit Adam, ſanat Chriſtus, in eo in quo læſi ſunt: omnibus enim mortem primam et infernum tollet. Omnes in Adam mortui, omnes in Chriſto reſurgent 1. Cor. 15. Ad mortem ſecundam non ex facto Adæ, ſed ex factis propriis damnabuntur, qui bona et mala cognoſcentes mala fecerunt. Ecce verum iudicium Dei.

Quæſtiones hic non nullæ ſuperſunt, quibus explicatis omnia magis illuſtrantur. Prima quæſtio, Quare illum ſerpentis aculeum non penitus in nobis extinxit Chriſtus, ſuo ſpiritu nos viuificando? Reſpondeo, Quia voluit Chriſtus nos ſibi militare, ideo hoſtem dimiſit. Arma ſpiritus contra carnis procellas ſufficientia nobis dedit, vt ſerpentis caput iugiter conteramus, et hoſtem ipſum, qui nos ſemel interfecit, nos

cit, nos pluries mori faciamus, carnem cum ſerpente mortificando. Ad maiorem gloriæ victoriam ea res nobis cedit, ſi tam ſæuum hoſtem iugiter vincamus, aut de iam victo in dies magis et magis triumphemus. Non tantum fuiſſet Dei artificium, ſi ipſum Adamum impeccabilem feciſſet. Sicut eum voluit initio examinare et probare, ita nos redemptos probare vult: ſicut et filios Iſraël, relicto inter eos Chananæo. Quod infirmitates carnis, et labores alios nos patiamur, auget in nobis potius gloriam regni Chriſti, quam diminuat. Nam in hac carnis infirmitate voluit Deus ſuam potentiam et gloriam manifeſtare, vt ſingularis in hac re virtutis Dei eminentia dignoſcatur. 2. Cor. 4. Carnis ſordes, et ſtimuli ſerpentis, in nobis adhuc manentes, non faciunt nos inferiores, ſed per gratiam Chriſti maiores: et gloriamur in infirmitatibus noſtris, vt inhabitet in nobis virtus Chriſti. Nam virtus in infirmitate perficitur, vt reſponſum eſt Paulo, cum angelum ſatanæ a ſe abigi rogabat 2. Cor. 12. Eo magis, quia ab hac pugna, qui legitime certauerit, reportabit gloriæ coronam.

Secunda quæſtio, Quare illa paſſionis via nos ſaluare voluit Chriſtus? Quia ita pater volebat, quia ita docebat, et quia nos ipſe amabat. Vt tantæ victoriæ nobis daret exemplum, et vt mortuam carnem carnis morte liberaret. Sicut peccatum ſuperbiæ fuit, quod homo ſe faceret Deum: ita medicina fuit, quod Deus verbum ſe faceret humilem hominem. Dignus erat homo infinita pœna, qui maieſtatem offenderat infinitam. Nec lege naturæ, nec lege ſcripta, ſe inſtaurare homo poterat. Homo ſatisfacere non ſufficiebat, et de reatu mortis agebatur. Oportuit ergo homine maiorem ibi ſatisfacere, et morte ſatisfactionem mortis fieri: quæ mors iuſtum eſſet illius a morte redemptionis precium. Hæc autem fuit mors precioſiſſima filii Dei, precium alterius mortis digniſſimum, grata Deo redemptio, immenſi

menſi ſceleris immenſa compenſatio. Vniuerſalis hoſtia, pro vniuerſali delicto, hoſtia gratiſſima, cuius nidore delinitus pater iram remiſit. Obtinuit mors innocentiſſimi filii Dei, ab ipſo ſatana inique procurata, prioris mortis captiuorum liberationem, ipſamque deinceps infernalis mortis erga credentes ſublationem. Magnum eſt hoc mortis Chriſti myſterium, quod in ipſius mortem baptizatos, quaſi ſecum mortuos, et reſuſcitatos aſſumit ad cæleſtia, infernum nunquam viſuros. Magnum vndique beneficium, magna gratia, et magnus erga nos amor, quod omnia omnium peccata et miſerias in ſe tranſtulit. Se ante Deum pro omnibus reum conſtituit, pœnam nobis debitam ſuſtinens, quaſi flagitia, et ſcelera noſtra ipſe commiſiſſet: ſicut ait, Quæ non rapui, tunc perſoluebam, pſal. 68. Ipſe erat illa mactata victima legis, in quam coniectis manibus conficiebantur aliorum peccata, et maledicta. Singulari item ratione hominem eſſe oportuit, qui liberaret: ſicut homo erat, qui captiuitatem fecerat. Iniuriam ſibi factam quæreretur dæmon, ſi Deus ipſe aut angelus quiſpiam, ab inferis eriperet hominem, iuſta Dei ſententia, in prædam datum hoſti, cui ſe ſubiecerat. Si homo non viciſſet inimicum hominis, non iuſte victus eſſet inimicus. Sed quare mortem Chriſti procurauit dæmon? Quia graue illi ſemper fuit in terris iuſtum aliquem videre, qui alios doceret. Hinc iuſtos ipſe occidi perpetuo curauit, et vt eos ſibi ad inferna raperet. Excæcatus dæmon Chriſtum quoque cogitabat, per mortem in infernum tradere, etiamſi viuentis illius fuiſſet maximam conta ſe virtutem expertus. Cogitabat ideo, quia inſignes alios omnes ab origine mundi, eo deductos, velut ſibi ſubditos detinebat. Et hunc magis appetebat, quia ſibi magis nocebat. At in huius morte fefellit dæmonem regula ſua. Cum in hunc, qui mortem nullo modo merebatur, ius mortis dæmon inique habere voluerit, ius

ius mortis tunc merito perdidit. Et eo magis id meruit dæmon, quia semper antea in homines fuerat iniquus, contra Deum agens hominemque Deo carum decipiens. Serpens ipse, qui ab initio lignum conscenderat, vt homini imponeret, serpere deinde humi iussus est, demittendæ suæ potestatis indicio. Serpens ille astutus, qui in lignum se exaltans, per lignum vicerat: a serpente illo astutiore in lignum exaltato iuste victus est, ipsemet id contra se procurans. Christum in inferno ligatum tenere putans, per Christum eo descendentem est ipse legatus, et carceres ipsius confracti. Hinc dicitur Christus spoliatos dæmones in confusione maxima reliquisse; Colos. 2. Nimirum, si per discipulos Simonis magi, vt ait Ignatius, prædicabant dæmones, non fuisse veram mortem Christi, ne in eorum confusionem crederetur vera resurrectio, potestatem inferni tollens. In laqueo itaque, quem Christo tetenderat dæmon, ipsemet captus est, cum in morte esset Christi virtus abscondita. Captiuam inde duxit Christus captiuitatem, captiuitatem captiuauit, et dedit dona hominibus. Sicut tridui fuit tentatio serpentis in paradiso, a sexta die, qua creatus est homo, per sabbatum, vsque ad primam sabbati, qua fuit eius in hominem infernalis victoria: ita triduo Christus in inferno manens, partem diei sextæ, et totum sabbatum, prima sabbati de inferno victor resurrexit. Per omnia mortis et inferni mysteria transiuit Christus, vt nos a morte et inferno liberaret, ac omnia mysteria compleret. Decens ergo et necessaria nobis fuit mors Christi, quamuis in ipso non esset moriendi necessitas. Decuit perfectum doctorem facere, quæ docebat. Passus est ille, et patiendo vicit, qui homines in passionibus docebat fore victores. Si in sola Dei forma veniens, docuisset homines Christus, non tam commoda videretur doctrina, solo verba data, sicut quæ verbo et exemplo: cum præsertim sit eius virtus nobis ad

bis ad faciendum communicata. Eorum doctrina facile contemnitur, qui dicunt, et non faciunt: nam loqui est semper facile, præstare autem difficile. Carnem pati oportuit, cum in carne esset peccati omnis origo: et artificium maius est in imbecilla carne tantam gloriam et potentiam manifestare. Bene igitur omnia fecit, et magno sibi nos amore deuinxit, ita pro nobis tanta humilitate se offerens.

Ipsum Adæ peccatum, quod fuit interna causa propriæ ipsius mortis, fuit etiam externa causa mortis Christi. Christus in se non habebat necessitatem moriendi, sicut nec Adam ante peccatum. Nisi fuisset interfectus, Christus perpetuo vixisset. At genus humanum non fuisset tunc redemptum, nisi ipse pro nobis mori sponte et libere voluisset, magno suæ erga nos dilectionis beneficio. Christus ipse antequam Adam peccaret, iam in verbo erat apud Deum, futurus verus homo. Si Adam non peccasset, citra mortem fuisset Christus incarnatus nos ad gloriam cælestem viuentes, immutaturus absque aliqua morte. Cum autem per peccatum, sit caro tota corrupta, quam oportebat mortem obire: voluit pater misericors, vt Christus in carne veniens, morte sua mortem nostram tolleret, nunc in spiritu eam tollens, demum in tota carne.

Tertia quæstio, Quæ est illa æterna mors, quam sibi et suis promeruit Adam? Non enim videtur æterna. Respondeo, Adam ipse æternam mortem promeruit, cum æternis animæ doloribus: et morte æterna omnes cum æternis doloribus, quod in se erat, similiter interfecit. Id est, quod nisi Christus subueniisset omnes in Adam moriebamur, nunquam resuscitandi. Hac ratione dicitur Christus resurrectio, quia sine eo nihil vnquam resurgit. Resurrectio omnis per Christum est, Ioan. 6. 11. et 1. Corint. 15. Vere est ipse resurrectio, quia eius opera non solum omnes resurgimus, sed etiam ad ipsius immortalitatem. Non esset nobis immortali

talitas ſine Chriſto, cum ille ſua morte immortalitatem nobis peperit. 2. Timot. 1. et 1. Pet. 1. Homo, quod in ſe eſt, moriebatur nunquam amplius futurus Iob. 14. et Eccleſiaſtes. 12. Spiritus vadens et non rediens, pſal. 77. Sola Chriſti miſericordia datur hæc reſurrectionis vita ipſi homini, qui alioqui quaſi puluis, et arida herba peribat, non amplius cognoſcendus pſal. 102. Habemus ergo, quauis exceptione ſeclusa, generalem regulam, Filios Adam et paruulos et magnos, omnes natura filios iræ, omnes in ipſo eſſe mortuos, morte infernali, quæ in ſe erat æterna: niſi ex mera gratia, et liberali miſericordia ſuccurriſſet Chriſtus.

Magi tamen noſtro ſeculo nati, ob ſeruum ſuum arbitrium, negant, hanc eſſe gratiam Chriſti liberam, ſed neceſſariam: quia Chriſtus non potuit contradicere voluntati patris. Mirum diaboli præſtigium. An non potuit Deus aliud velle? An non potuit Chriſtum a morte ſeruare? An non potuit Chriſtus patrem rogare? Potuit Deus Chriſtum a morte ſeruare, Marci 14. et Heb. 5. Potuit Chriſtus propoſito ſibi gaudio frui, ſine morte et ignominia. Heb. 12. Hallucinantur miſeri, quid id, quod ex ſuppoſitione neceſſarium dicitur, faciunt ſimpliciter neceſſarium: vt nec Deus, nec Chriſtus aliud poſſint. Prouidentiam Dei, et prædeſtinationem Dei, inſano ore iactant, quaſi inde ſequatur illa in omnibus adſtringens neceſſitas. Illud verum eſt, quod Chriſtus non potuit contradicere voluntati patris. At voluntas patris ab omni tempore et neceſſitate eſt mere libera, ac etiam voluntas Chriſti. Sicut vero ipſe libere in omnibus poteſt, ita facit, vt nos in aliquibus libere poſſimus, ipſe poteſtatem dans.

Quarta quæſtio, Quare tam ſeuere egit Deus, toti orbi hæc tanta mala mox inducens, ob vnius hominis peccatum, non ita magnum, ſicut pleraque alia a poſteris commiſſa, quæ ipſe tolerat? Reſpondeo, Deus ita in originali iuſtitia omnia creauit, pura, et immaculata, vt peccante

cante homine et seipsum maculante, necesse fuerit, cum ab immaculata vita pelli, cum se talia non compatiantur. Nunc vero nobis ab origine maculatis ea punitionis ratio cessat. Nouum peccatum non est nobis incompatibile, sed coinquinata cum coinquinatis se compatiuntur. Ob infirmitatem conceptionis nostræ inquinamenta nostra tolerat Deus, ne totiens oporteat nos omnes repente perdere. Hoc apparet in orationibus Mosis pro populo. Hinc orat Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Et alibi, Tu nosti figmentum meum, et stultitiam meam. Ad remissionem nobis ea infirmitas facit, si ad propitiatorem confugiamus. Quanquam vero ad tempus multa tolerat Deus, tamen vbi consummatum fuerit peccatum, mortem secundam non pœnitentibus tandem infert. Hanc autem pœnitenti Adæ, et morte prima punito, non intulit Deus pro peccato primo. Qua ratione est grauior peccati nostri secundi, quam primi Adæ peccati punitio: sicut grauior est mors secunda, quam prima. Idque tanto magis, quanto maior est in nobis boni et mali scientia. Secundum statuum mutationem, mutatur ratio pœnarum, sicut ratio delictorum iustissimo iudicio.

Quinta et vltima quæstio, An vera ipsa substantia diaboli sit in homine? Qualis facta est per peccatum in ipso Adam mutatio? Facta siquidem fuit ibi mutatio, et in oculis, et in reliquo corpore, et in anima, quæ mox in cognitionis vitium est transmutata, cum insigni pudore. Hinc homicidarum, flagitiosorum, et a dæmonibus occupatorum solent facies mutari. Hanc totam rem plenius cognoscemus, si conferamus hominem terreum cum ipsa terra, quæ per ipsius peccatum est immutata, ita infecta, vt nisi culta, victum non proferat: et adhuc tribulos proferat et spinas. Non terram modo et fructus eius, et animalia, sed et mundum totum infecit dæmon, et obscurauit. Fumus quidam

quidam immensus vniuersam huius mundi domum, per peccatum repleuit, et hominibus intuendi conditorem, liberum aspectum non permisit, nec ea, quæ ei sunt placita, peruidendi, vt ait Petrus libro primo Clementis. Multam in nobis esse a malo spiritu, caliginem, in ipsomet rationalis animæ loco, experientia docet, et modos varios ego iam indicaui. Oculos Adæ externe velut aperiens dæmon, mentem intus obscurauit. Quanta sit hominum cæcitas, nos in aliorum factis iudicamus. Ipsi quoque de nobis iudicant, et nemo se trabem in oculo gestare videt. Dæmonis est hoc præstigium, ex primo peccato cœptum, et deinceps auctum.

Ea quoque, quæ in cælis sunt, infecit, turbauit dæmon, et tanquam nostræ captiuitati condolentia captiuauit, solicitudine quadam, qua de nostra salute erant boni angeli soliciti. Hinc de Christi aduentu gaudent angeli. Lucæ 2. Hinc quæ in cælis, et quæ in terra sunt, instauraſſe dicitur Christus. Ephes. 1. et Colos. 1. Corporalis cælorum ruinæ est ipse instaurator. Nam corpus ipsum cælorum est a serpente pollutum. Stellæ, quæ erant creatæ mundæ, sunt nunc immundæ coram Deo, Iob. 25. et noxiæ inde nunc fluxiones ob peccatum. Potestate in hominem accepta, potestatem accepit dæmon in ea, quæ erant ad vsum hominum facta: sicut et in animalia, in quæ erat initio soli homini data potestas. In animalia se extendit maledictio: a serpente sunt infecta, et nobis noxia facta, cum præsertim sint de ipsa terra maledicta, sicut et fructus. Ob dæmonis infectionem, est in animalibus pollutio, et pudor, in cibisque noxia nutritio. Hinc benedictione mensæ docet Paulus cibos a nobis sanctificari per sermonem Dei, et orationem, quasi esset antea in eis immundities aliqua. Etiam metalla et res alias docet lex ab immunditia purificari, antequam ad vsum diuinum admoueantur, Num. 31.

An propterea dicemus, in singulis hominibus, animalibus, fructibus, metallis, in singulis cibis, in singulisque cæli et terræ particulis, esse substantialiter singulos dæmones? Non ita res habet, sed est facta potestas dæmoni, substantialiter intrandi. Sicut anima et angelus vim habent, quasdam luminosas formas producendi: ita et dæmon producit quasi luminosas, aut cum Petro caliginosas: id quod sortilegiis et incantationibus quoque fit. Deo se ob peccatum velut retrahente, licuit dæmoni omnia, quæ erant ad vsum hominis condita, velut occupare, et suo nidore inficere, tam cælestia, quam terrestria. Ad huius similitudinem dicitur fumus inferni solem obscurare, apoc. 9. Se ipsum quoque dæmon obscurauit et deformauit. Insignis et tenebrosa per peccatum facta est deformatio, in angelo, in Adamo, et in nobis. Insignis et lucida per regenerationem fit reformatio ad diuinam imaginem Christi. Angelus serpentis formam accipiens, a priore diuina forma ita degenerauit, vt eam accipere non amplius possit sine deformitate, quoquo modo se lucis angelum fingat. Adam per peccatum est subito momento secundum corpus et animam deformatus, ac fœdatus, flatu draconis totus infectus. Nos miseri ita deformes nati, adhuc quotidie peccantes, ideam diaboli impressius accipimus, externe facientes quæ ipsum in nobis interne facientem videmus. Illud ergo in nobis stigma dæmonis, aculeum, infectionem, quia est vere impressio dæmonis, cuius ratione dæmon ingreditur, et egreditur, ac substantialiter ineſt: nos dæmonem vocamus angelum satanæ. Ipse diabolus est omni carni potenter intrusus. Ipse satanas est peccatum in nobis habitans. Ipsemet est nobis morbus et mors. In carne nostra et membris nostris, est serpentis nidus, stimulus peccati, aculeus mortis, lex membrorum, angelus satanæ. In nobis est radix germinans iniquitatem, genimen viperæ, et serpentis. Serpens terra vescitur, id est, carne nostra, cuius illecebris afficitur maxime. Carne nostra ipse ita vescitur, vt pingue pabulum

serpen

ſerpenti paret, qui carnis curam gerit. Contra vero, qui carnem mortificat, ſerpentem contabeſcere facit.

Peccatum ergo originale in nobis, vt iam definiam, eſt ſerpentis occupatio, inhabitatio, et poteſtas, ab ipſo Adam ducens originem. Peccatum hoc in paruulis eſt ſubſtantialiter, mors prima et infernus. Sub maledicta carne, et a ſerpente occupata, in libidine concepti ſunt. Non ſolum partus, ſed et conceptio ipſa eſt maledicta, Genes. 3. In voluptate et libidine concipiuntur ab immundis immundi, Leuit. 12. Iob. 14. 15. 25. et pſal. 50 Venenum ſerpentis et errorem habent ab vtero pſal. 57. Ex patre diabolo geniti, Ioan. 8. Semen diaboli, inimicum ſemini Dei, dicto cap. Gen. 3. Arbor mala faciens fructus malos, eſt a diaboli radice mala. Progenies viperarum, generatio peccatrix, adultera, praua, et filii rebellis matris, quæ præ viro lapſa eſt. Hinc fit etiam, vt matrem huius concupiſcentiæ cauſam, proles potius torqueant, de vulua egrediantur cum fletu, inquieti ſint, inobedientiam quandam inſitam habeant, et rebellis carnis ſigna præ ſe ferant. Sed quum deſit ſcientia boni et mali, hæc non arguunt eorum culpam, nec innocentiam lædunt, teſte ipſo Deo. Nullum eſt penitus nec in cæleſti, nec in terreſtri iuſtitia, crimen, ſine ſcientia boni et mali: quanquam ſine ea ſint nunc infantium animæ ſub tenebras in infernum deductæ. Ob Adæ peccatum non ſolum in eorum carnem eſt intruſus ſerpens, ſed et in animam ſunt inductæ tenebræ. Sub poteſtate ſunt tenebrarum, et tenebras ob id iam in infantia perhorreſcunt. Cum innata luce Dei ſunt in nobis et tenebræ. In anima noſtra eſſe lucem et tenebras, docet Chriſtus, dicens, Si lumen, quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ? Hinc pugna naſcitur, vt quis per illuminationem Chriſti ab ea tenebrarum poteſtate liberetur. At infantuli nec pugnant, nec illuminantur, ſed manent adhuc ſub infernali regno.

SECVNDA LIBRI PARS,

de cæleſti, terreſtri, ac infernali ſatanæ et Antichriſti poteſtate, et de noſtra victoria.

Infernale diaboli regnum, quod ipſe a condito mundo habuit, et habet, fiet nunc magis perſpicuum, ſi magni Antichriſti regnum coram exponamus. Non ſolum infernale dixeris regnum, ſed totius huius mundi regnum. Princeps huius mundi Chriſto dicitur diabolus, qui et Paulo dicitur Deus huius ſeculi. Antichriſtus quoque eſt rex mundi, Deus huius ſeculi, Deus in terris. Magnam ipſius in cæleſtibus, terreſtribus, et infernalibus poteſtatem nunc aperiemus, de dæmonibus pauca præmittendo. Non ſolum ex hominis delicto, carnis dominium habent infernales illæ et potentes furiæ, ſed et in cæleſtibus poteſtatem habent. Dicuntur de cælo cecidiſſe, quia ceciderunt a beatitudine, pulchritudine, et verbi viſione, ad ima reſpicientes, atque ideo ſuper pectus gradientes. Nihilominus inter cæleſtes oblique incedunt. Spiritus nequam inter bonos angelos in cæleſtibus agunt, et cum eis ibi pugnant. 3. reg. 22. Iob. 1. et 2. Dani. 10. et 12. apoc. 12. Zacha. 3. et in epiſtola Iudæ. Cæleſtes illi principatus, poteſtas et dominationes, de quibus loquuntur apoſtoli, tam boni, quam mali angeli, intelliguntur in cælis. Rom. 8. 1. Cor. 15. Ephes. 1. 3. 6. Coloſ. 1. et 2. et 1. Pet. 3. In cæleſtibus illi agunt, vnde eſt nobis pugna contra ſpiritus nequam in cæleſtibus, vt ait Paulus. Sicus regnis, principatibus, poteſtatibus et dominationibus aliis præſunt in cælo angeli: ita et Papatui præſunt angeli. Hinc in cælo erit nunc prælium magnum contra

contra draconem et angelos eius, qui beſtiæ regnum ſuſtinet, vt poſt Danielem eſt a Ioanne prædictum. Cæleſtes angelos bonos ab initio fere vicit diabolus, in Adæ miniſterio, eos inde excludens. Primos parentes vincens draco, angelos etiam bonos grauiter affecit, qui pro eo pugnabant, ſicut pro nobis pugnant. Antequam Chriſtus opem ferret, malorum angelorum erat regnum et victoria. Deſideratiſſimus ideo fuit angelis bonis aduentus Chriſti, qui eorum iacturam inſtauraret. Nobis inſtauratis, illi inſtaurantur, et maxime gaudent. Gaudium magnum eſt angelis cæli, nobis reſipiſcentibus, ſicut fletus magnus, nobis pereuntibus. Nobis victis, illi vincuntur, ſpoliati munere et poteſtate nobis rite miniſtrandi. Illi pro nobis pugnant, quaſi miniſtri, et nobis vincentibus illi vincunt. Imo illæ angelorum pugnæ noſtras pugnas deſignant, et figurant, ac in nobis illæ complentur, vt manifeſte apparet Dani. 10. 12. et apoc. 12. Propter nos in miniſterium miſſi illi pugnant, nobis miniſtrando, Heb. 1.

Hoc meminiſſe oportet, hominis a Chriſto regeniti conditionem eſſe angelo ſublimiorem, vt ipſa fraternitas Chriſti manifeſte docet: qua non angelos, ſed nos vocat Chriſtus fratres, angelos vere miniſtros. Noſtræ pugnæ angelorum pugnis præualent, vt ip pugna Iſraëlis angelo bono præualentis eſt nobis oſtenſum Genes. 32. et Hoſeæ. 12. Imo ob id, quod angelo præualuit, eſt dictus ישראל, Iſraël, id eſt, præualens Deo, ſiue angelo, vt ibi manifeſte exponitur. Idque propter nos, qui veri ſumus Iſraëlitæ, angelis præualentes. Nos angelos iudicabimus, vt ait Paulus. Nos regni Chriſti participes facti, ſi viriliter ſtemus, angelis præualebimus, angelos iudicabimus, angelis imperabimus, vt Chriſtus imperat. Ea, quæ ipſe facit, nos faciemus, Ioan. 14. Nos faciemus ſtellam ſatanæ de cælo cadere, caſtra Aſſyriorum nos nunc perdemus, ſicut et vrbem

Iericho: id quod olim per angelos factum est in vmbra huius veritatis. Christus dedit nobis hanc potestatem, et authoritatem, vt spiritus nobis subiiciantur, in illos nos vere pugnemus, et de cælo cadere faciamus Lucæ 9. et 10. et apo. 12. Potestatem, quam accipit Christus a patre, non angelis, sed nobis ipse communicat. apoc. 2. sicut nec angelos assumit Heb. 2.

Nemo igitur improbus quæratur, quasi non satis liberarit nos Christus a morte, et dæmonum subiectine. Liberauit nos vere Christus a morte, immortalem nouum hominem faciens. Liberauit a dæmonum subiectione, cum eos ipsos dæmones fecerit nobis subditos, vt nos calcaneo conteramus caput serpentis, quasi rei abiectæ. Iugis tamen nobis adhuc supererst pugna aduersus angelos illos nequam in cælestibus. Nam regnum cæleste nunc turbant transformati illi spiritus, sicut olim terrestre turbarunt, in forma terrestris animalis, ipso Adamo segniter resistente. Ex hominis primi delicto est facta magna serpentis potestas, quæ hominis secundi beneficio tollitur.

Pollutio magna facta est per serpentem in cælo, in terra et in paradiso ipso. Ex consortio spiritus immundi est cælum factum immundum, sicut terra, et terreus paradisus. Cælum factum est immundum inuenta in angelis Dei prauitate, vt ait Iob. Adeo sunt cæli, sol, luna, et astra, a serpente omnia contaminata et polluta, vt eadem ratione, qua nos oportet in cinerem reuerti, oporteat etiam cælos ipsos, cum sole, luna, et stellis, ignea vi in die iudicii dissolui. Alioqui sine tanta deflagratione fuissent omnia innouata. Ignis repurgatio ob peccatum est sequuta, vt a peccato nos per ignem saluamur. Vt per peccatum cœperunt calidum et frigidum esse nobis noxia, ita et ignis. Alioqui non fuisset ignis hic ita vorax. Deus ipse non fuisset nobis ignis consumens. Non tam potentem ignem spiritus misisset Christus in terram, si Adam non peccasset: sed simpliciore via nos

via nos glorificaſſet, citra combuſtionem vel mortem. Ad tollendum vero illum diaboli ignem, qui nos ita in libidinem calfacit, miſit Chriſtus potentiorem alium ignem, qui carnem vrit, debilitat et mortificat. Eſt itaque elementaris huius ignis pollutio quædam per diabolum facta, ſicut et caloris natiui. Aërem quoque et aquam ille turbauit. Nullæ, ſi Adam non peccaſſet, fuiſſent tenebroſæ nubes, nec horrenda fulgurum tonitrua, ſed ſimplici rore irroraſſet Deus terram, ex aſcendente puro vapore, vt habet litera Geneſeos. Propter peccatum eſt orta venti tempeſtas, in ipſo paradiſo, Genes. 3. Dicitur enim ibi רוח היום ruah haiom, ventus eius diei, eo die ſcilicet ortus. Ionas quoque, qui primo gerit typum hominis peccatoris, deinde Chriſti ſaluatoris, fatetur, propter peccatum eſſe ortam venti tempeſtatem. Habes ergo naturalia elementa cum cælo ipſo eſſe a ſerpente omnia polluta, et terreſtrem ipſum paradiſum. Omnia ſunt polluta, excepta arbore vitæ, carne vera Ieſu Chriſti. Subſtantia ipſa lucis huius eſt a dæmone violata et polluta. Aliam lucem, ſeu aliter videbat Adam, antequam ei dæmon oculos aperiret. Lux tunc erat, in qua ipſæ naturæ rerum pateſiebant, quas primo cognouit Adam. Lux ergo iſta non eſt vera et pura illa lux prior. Atque ita eſt neceſſario deſtruenda. Præſtigium eſt quod hodie videmus, ſicut in præſtigiis aliis ſolet dæmon aciem oculorum nobis præſtringere. Lux a nobis inquiritur, non hæc polluta et mundana, ſed alia lucidior, in facie Ieſu Chriſti relucens, et intus in nobis. Influxus quoque aſtrorum ex dæmonis pollutione eſt nobis factus noxius et mortifer. Si Adam non peccaſſet, nulla in nos de cælo mortis ratio deflueret, nec morbus aliquis, nec aliqua peſtilens aura. Morborum cauſas, medicamentorum et venenorum vires, non penitus colligunt medici ex ſolis illis quatuor qualitatibus primis, quæ et ipſæ ſunt pollutæ.

Si Adam non peccaſſet, adhuc fuiſſent caliditas, frigiditas, humiditas et ſiccitas, non tantum morbi, nec venena, nec medicamenta, ſed fuiſſent omnia ſine nocumento in vita paradiſi.

Ex dæmonis igitur actione ſunt morbi. In morbis eſſe dæmonium, Hippocrates docet. Eſt in morbis a dæmone quippiam, eſt ſpiritus infirmitatis. Sicut mors ipſa eſt dæmon, teſte Ioanne, ita et morbus ipſe mortem inducens, dæmon eſt. Operatione dæmonis turbata eſt humani corporis harmonia, factæ viarum obſtructiones, putredines, flatus, excrementa noxia, fluxiones, febrilis æſtus, et rigor. Hinc Chriſtus quaſi dæmonem quendam increpauit febrem, et ſpiritum infirmitatis abire iuſſit. Non abs re Lucas medicus vocat ſpiritum infirmitatis cap. 13. Contractionem neruorum vocat ibi Chriſtus vinculum ſatanæ: ſicut Paulus infirmitatem ſuam dicit eſſe angelum ſatanæ. 2. Cor. 12. Hinc oratione noſtra aliquando fugatur malus ſpiritus, et pellitur morbus. Naturali quoque medicamento pellitur, pulſa materia, quam ſpiritus inficiebat, et alterata forma noxia. Imperfectior tamen eſt hæc medendi ratio, et paſſim altera parte nocet, venenum veneno pellens.

Obiiciet fortaſſe quiſpiam, Si corruptio omnis eſt a peccato, ſequitur, rem nullam fore deſtruendam, ſi Adam non peccaſſet. Non ſequitur. Nam fructibus veſcebatur homo, qui in ſubſtantiam eius per nutrimentum fuiſſent conuerſi, et deſtructa creatæ lucis forma. Lux creata in Dei lucem increatam erat per Chriſtum commutanda, et Adam ipſe ita fuiſſet ad gloriam immutatus. Humidi conſumptio à calido, ſemper in terris fuiſſet, reſarcita tamen per lignum vitæ. In ligno ipſo ſita erat immortalitas, non in homine, principia corruptionis, ſen deſtructionis intus in ſe continente. Dicebatur immortalis Adam, quia inmortalitate ſeruare ſe poterat, præceptum ligni ſeruando. At poſtea miſer pollutus eſt, et cum eo mundus totus. Ob quam rem

ſunt

sunt omnia igne diuino conflagranda, et repurganda, ad tollendam tantam dæmonum pollutionem, et destruendam tantam potentiam, quæ mundum totum tam potenter infecit. Dæmones Paulo merito dicuntur rectores tenebrarum seculi huius, principes potestatis aëris, dii huius seculi κοσμοκρατορες, domini mundi. 2. Cor. 4. Ephes. 2. et 6. Frustra Manichæi Deum alium quærebant, tanquam mali principium, cum princeps iste omnis nequitiæ abunde sufficiat, qui et a Christo dicitur princeps huius mundi Ioan. 12. 14. et 16. Audisti, lector, quanta sit dæmonis in totum mundum potestas, quanta mutatio, et quanta pollutio. Audi nunc longe maiora.

Alia maior est serpentis in cælum et regnum Christi ad nos delatum, potestas, abominabilis desolatio, et contaminatio. Sicut carni intrusus per mulierem serpens, deceptione quadam corporalem orbem olim perdidit: ita nunc in Romanæ meretricis spiritum facto impetu, nouum a Christo regenitum mundum, per similem deceptionem denuo pessundedit, cum denuo ambirent carnales homines effici papæ et dij. Ipsemet est draco ille magnus, serpens antiquus, qui est diabolus et satanas, seductor orbis terrarum, qui potestatem suam Babylonicæ bestiæ, id est papæ, dedit apoc. 12. 13. et 20. Quem nunc pugnantibus contra ipsum angelis Christi, videbimus sicut fulgur de cælo cadentem: et quem Deus conteret sub pedes nostros, vt Christus et apostolus nobis prædixerunt. Contra draconem hunc Papatus fautorem nunc pugnabunt angeli, apoc. 12. et Dani. 12. Hic ipse serpens est angelus abyssi abaddon, id est, perditio, qui hactenus regnauit apoc. 9. Vt merito sit hic filius perditionis 2. Thes. 2. et authorꝫ sectæ perditionis. 2. Pet. 2. Verus nanque rex, filius perditionis, et author sectæ perditionis est papa, qui veneni calicem nobis immiscuit, et omnia profanauit, ex pietatis initio ad impietatem maximam degenerans. Sacra profanis hic miscuit, tempora

lis regni coronam Papatui commiſcens. Hinc papali cóncilio ſtatutæ tritoitarum in Deum vnum blaſphemiæ, idola, Babylonica ſacra, ceremoniarum leges, et ſacrificulorum ſectæ. Vetitum ille pomum comedit, vt naſcerentur in terra noui dii, et noui reges, cum regnum Chriſti non eſſet de hoc mundo. Vetitum regnum vſurpauit, et deitatem ipſam, ſupra fratres ſe extollens, et ſe deum in terris vocari faciens. 2. Theſs. 2. Maius profecto ſcelus, quam fuerit in Adam, et grauius in die iudicii animaduertendum, ſicut grauior ob id eſt nunc ſerpentis maledictio, quam olim, non ad terram comedendam, ſed ad ignem æternum, non cum ipſo Adam, ſed cum Babylonica illa beſtia tolerandum, apoc. 19. et 20. Spirituali Chriſti regno plus intulit incommodi hæc ſpiritualis Papæ impoſtura, quam carnali mundo intulerit olim carnalis adam. Ob id data fuit Adæ pœna corporalis mortis. Beſtiæ vero cum ſuis miniſtris datur in apocalypſi pœna ignis æterni, apoc. 14. 18. et 19. Legant ibi, qui accipiunt, characterem eius. Væ illis, qui in propria conſcientia ſunt conuicti, et deſiſtere nolunt, ob culinarum pinguedinem, lucrum et ambitionem. In ſpiritum ſanctum eſt ſcelus hoc. Sed præſtabit de his omnibus hic latius diſſerere, cum hæc ipſa beſtiæ perditio ab eodem perditionis angelo, et abyſſi ſerpente ducat originem ob deitatis ambitionem.

Tanta eſt draconis et angelorum eius in cæleſtibus et terreſtribus poteſtas, vt in angelos et homines iugiter pugnent. Vsque adeo a malignis ſpiritibus violatur cæleſtium nobis miniſtrantium maieſtas, vt cæli et ſtellæ dicantur denigrari, perdere lumen ſuum, triſtari, et condolere, Ier. 4. Angeli etiam ob id commoueri ſeu flere dicuntur. Eſai. 33. et Matth. 24. Deſlent vere, triſtantur, dolent nunc, et grauiter doluerunt angeli Dei, durante inſigni hac deſolationis abominatione per tempus et tempora et dimidium temporis annos mille ducentos et ſexaginta, vt ex prophetis aperte colligitur. Inſignem hanc fore in cæleſtibus

leſtibus mutationem, prædixit Chriſtus, prædixerunt Daniel et Ioannes, prædixerunt et alii prophetæ. Confer dicta Eſa. 13. Iere. 4. et Ezech. 32. cum dictis Matth. 24. Lucæ 21. apoc. 6. et 9. Sol Chriſtus in captiuitate hac Babylonica obſcuratus illis omnibus dicitur. Luna eccleſia non dedit lumen ſuum, ſed in ſanguinem verſa eſt, cruenta tyrannide. Stellæ cæli, id eſt veri euangelii et veritatis miniſtri, deciderunt. Interfecti ſunt a Babylonica beſtia duo illi Chriſti teſtes, Moſes et Elias, lex et prophetæ, apoc. 11. et Matth. 17. Interfecti ſunt nec amplius teſtantur Ieſum eſſe filium Dei, quia eorum teſtimonium nemo accipit. Atque ita, irato nobis Chriſto, et clauſo libro, clauſum eſt cælum. Imo receſſit a nobis liber ſcripturarum Dei, ſicut volumen inuolutum, liber complicatus, et clauſus, quem nemo nouit legere, apoc. 5. et 6. Eſa. 29. 34. Ezech. 2. et Zacha. 5. Denique, (vt ait Ieremias dicto ca. 4. et Ioannes dicto cap. apoc. 6.) montes, id eſt, mundi monarchæ ab imperiis ſuis ſunt deturbati, et nos grauiter afflicti. Exercitus cælorum, teſte Chriſto, ſiue angeli ipſi conſternati et commoti hanc tantam Chriſtianiſmi iacturam, hanc tantam ſtatus noſtri miſeriam, lachrymantur, et deflent. Durauit lachrymabilis noſtra conditio ad tempus, quo in templo Dei ſedit homo peccator, quaſi Deus in terris. 2. Thes. 2. Cuius myſterium iniquitatis iam apoſtolorum tempore agebatur, vt ait ibi Paulus. Verum nanque fuit myſterium iniquitatis, cum ſe apoſtolatus munus in Papatus dignitatem et regnum ſenſim transformauit, idque magis poſt Sylueſtrum et Conſtantinum. Annos mille ducentos ſexaginta durauit regnum Antichriſti, quibus finitis erit nunc cæleſtis pugna.

Cogita, lector, quid apud Danielem et Ioannem ſignificet ille Michaëlis futurus aduentus, et pugna poſt annos deſolationis mille ducentos ſexaginta, Dani. 12. et apoc. 12. Obſerua bene, quam certa ſit ibi de hac re prophetia, qua nos docet Ioannes, a tempore, quo ereptus eſt a nobis filius Dei, et a quo eius eccleſia in ſolitudinem

fugata

fugata feceſſit, iam tranſiſſe tempus, tempora, et dimidium temporis, annum vnum, annos duos, et ſemiannum. Hi declarantur ibi eſſe tres anni cum dimidio, quos et Ioannes vocat menſes quadraginta duos, dies mille ducentos ſexaginta. Diem vero prophetico more pro anno eſſe ſumendum, paſſim nos docent prophetæ, vt a Conſtantini, et Sylueſtri tempore iam annos mille ducentos ſexaginta regnauerit Papa, verus Antichriſtus. Ab eo tempore eſt in tres res tripartitus Deus, fugatus ommino Chriſtus, peſſundata omnino eccleſia, prævaluerunt tunc idola, innumeræ ortæ perditionis ſectæ, et abominabiles regni Chriſti deſolationes. Ab ipſa perpetui euerſione vsque ad reſtitutionem cum Ioanne dixit primo Daniel, fore annos mille ducentos ſexaginta. Poſtea aliquot annos adiecit, vsque ad perfectam reſtitutionem: quia ſenſim cœpit abominatio, ſicut ſenſim tolli nunc incipit, et breui erit tota ſublata. Danieli dixit angelus, Claude fermones et ſigna librum, quia poſt multos dies erit viſio Dani. 8. et 12. Ioanni vero dixit, Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius, quia tempus prope eſt apoc. 1. et 22. Inter Danielis et Ioannis reuelationes fuerunt anni circiter quingenti, et poſt Danielem dicitur tempus longum, poſt Ioannem breue; ergo poſt Ioannem erat breui futurum. Prope erat Paulo defectio eccleſiæ, et myſterium iniquitatis, quod in Papatu iam agebatur. 2. Thſe. 2. Ab apoſtolorum enim tempore, et in ipſa apoſtolorum perſona, originem ſibi fecit Papatus: et myſterio magno ex Papatu factum eſt regnum duos habens gladios ad effundendum ſanguinem. Myſterium iniquitatis Romæ ſemper fuit principatus ambitio, et verorum Chriſtianorum perſequutio. Iude eſt publice ſemper edictum, vt Chriſtiani interficiantur, quæ veriſſima eſt Antichriſti nota: adeo vt Sibyllæ, teſte Lactantio, ob id Romam interituram dixerint. Ob id ipſum eam Ioannes maledicit, et perituram

ait

ait, apoc. 18. Hanc Papatus eruptionem, quid initio detinuerit, ait Paulus, se Thessalonicensibus dixisse. Eam initio retinuit virtus spiritus sancti in Ecclesia, et imperii sedes: quibus deficientibus erupit Antichristus. Defectio ecclesiæ maxima fuit, seu discessio, vt Paulus defectionem vocat, seu discessionem. Quæso te, lector, hoc ibi cogita, De quo iniquitatis mysterio iam præsente loquitur Paulus. Et quis est ille filius perditionis, qui in templo Dei sedens, se ab eo tempore, vt Deum nobis ostentat. Rem ipsam ob oculos vides et dubitas? Sexaginta euidentissima signa tibi postea producam. Qui papisticos ritus vere intelligit, non esse secundum Christum, vere intelligit, Papam esse Antichristum, qui Christi regnum occupans, Christo contraria statuat, et Christo contraria faciat. In exercitu Romanorum contra Ierusalem aperte significauit Christus exercitum ethnicorum, qui ecclesiam occuparet, et desolaret, vsque ad dicta tempora. De tanta abominatione non sine mysterio dixit Christus, Qui legit, intelligat. Mat. 24. et Mar. 13. Legimus nos, et non intelligimus. Sermo ille est gladius vtrinque scindens. Ex Christo ipso Lucæ 21. et Ioanne apoc. 11. euidenter docemur, fore quædam tempora gentium, et calcandam a gentibus ciuitatem sanctam ad annos 1260. Quando ea prædicebat Ioannes in Pathmo, iam erat destructa Ierusalem: ergo aliam fore destructionem, ipse notat adiecto certo tempore, quo ethnici calcabunt ecclesiam. Paulos quoque docet, fore quædam tempora plenitudinis gentium, post quæ Israël totus ad Deum conuertetur Rom. 11. Destructa bestia cantant sancti, omnes gentes venturas, et adoraturas in conspectu Christi apoc. 15. Vtinam id cito fiat. Futurum ait Christus, vt in consummatione prædicetur euangelium regni in vniuerso orbe, Matth. 24. Hoc vltra factam prædicationem expectandum est, in consummatione mundi destructo Antichristo. Ex

Danie-

Danielis item cap. 7. apertiſſime conſtat, cornu quoddam mirabile, poteſtatem quandam mirabilem de ferreo illo Romanorum regno egreſſuram, mutaturam tempora et leges, in Deum loquuturam mirabilia, et ſanctos afflicturam, duraturamque ad annos 1260. eis vero finitis eſſe deſtruendam, et ſanctos prævalituros. Quod totum plane a Conſtantini et Sylueſtri tempore factum videmus, a quo iam anni illi 1260. tranſierunt, quibus horrenda abominatio regnauit. Conſtantino imperatore facto tunc monacho, et Sylueſtro in Papam regem conuerſo, neceſſe fuit faciem orbis inuerti. Occupante eccleſiam regno carnis, neceſſe fuit regnum ſpiritus deſolari. Conuolantibus Eccleſiæ miniſtris ad mundi dignitates, neceſſe fuit miniſteria ſpiritus deturbari: quia duobus his nemo poteſt ſeruire. Subigente nos omnes ipſo dracone, beſtiam, et idola nos adorare faciente, neceſſe fuit Chriſtum in cælum rapi, et nos cum beſtiæ charactere negociatores fieri. Quæ omnia mox futura docet Ioannes, et tempus prope eſſe. Eandem regni ſui diſceſſionem prædixit nobis ipſemet rex. Lucæ 19. Nam poſt ipſius diſceſſum coniurauerunt in eum tritoitæ, dicentes, nolumus hunc regnare. Imo ſtatutum ab eis eſt, eſſe incorporeum quendam, et inuiſibilem realem Dei filium. Ieſum ipſum hominem non eſſe verum filium Dei, nec verum Chriſtum, nec regem Iudæorum, ſed humanitatem. Regni quoque gubernationem Antichriſtus hic vſurpauit. Atque ita manſit Chriſtus regno et dignitate ſpoliatus a Sylueſtri et Conſtantini tempore ad annos 1260. Docet nos Zacharias cap. 11. Babylonico paſtore confractam eſſe Chriſti elegantiam, et iritum factum pactum eius cum gentibus initum. Ad idem Daniel cap. 9. Occidetur, inquit, Chriſtus, et erit in nihilum, diſſipante omnia venturo illo Romano duce, vere Babylonico. Babylonicus ille fuit, et in Babylone factus eſt Babyloniorum rex tempora

poralis : qui et Babylonicas ſtatuit ceremonias, matrimonium interdixit, legales fecit tonſuratorum regulas, vnguenta conſecrationis, Iudaicos ritus, Iudaica et Babylonica ſacrificia. Hic trinitarias ibidem in Deum blaſphemias induxit, et monarchiam Romanam migrare Conſtantinopolim fecit, glorioſus confeſſor. Idola et imagines, vt dixi, ſub hoc Sylueſtro cœperunt, ad Helenæ mulieris ſuggeſtionem. Varia tum mortuorum cadauera primus Conſtantinus Conſtantinopolim retulit, vt ibi adorarentur, et darentur ſpiritus imaginibus, apoca. 13. et Ezech. 14. Mahometani ipſi et Hebræi affirmant, immutatam fuiſſe Chriſti religionem temporibus Conſtantini, vt ex Alchorano iam alibi citaui, et affirmat Aben Ezra Genes. 27. vbi et Conſtantini et Sylueſtri meminit. Ipſimet Papiſtæ omnes fatentur, canones conciliorum, et Papiſticas leges, tunc ſtatui cœpiſſe temporibus Conſtantini et Sylueſtri, vt habetur in eorum decretis diſtinct. 15. cap. canones. Tunc venenum in eccleſia effuſum eſſe, voce de cælo miſſa, publice auditum eſt. Vera ſunt hæc Antichriſti ſigna. Vera Chriſti eccleſia tunc in ſolitudine fugata ſeceſſit, apoc. 12. Quanquam ante hunc Sylueſtrum aliqui ſeruarentur Iudaiſmi, hic tamen plenam vndique colligens induxit abominationem, ſe eccleſiæ caput eſſe dicens, et regem faciens quaſi alterum Chriſtum, imo vero Antichriſtum. Ante hunc Sylueſtrum Romani epiſcopi fuerunt fere martyres. Hic vero rex potens, duplici gladio accinctus, cœpit alios martyres facere, Papæ et Pontificis ſummi nomen ſibi tribuens, ſe Deum in terris declarans, ſanctiſſimum et beatiſſimum.

Obiicies nobis fortaſſe, ante Papatum fuiſſe ſpiritum Antichriſti, vt docet nos Ioannes. Id prorſus concedimus, ſimul cum ſpiritum Chriſti agere cœpit ſpiritus Antichriſti. 1. Ioan. 4. Sed in Papatu regnum occupauit. Per diſcipulos Simonis magi per agere prius ſolebat ſpiritus Antichriſti, ſed non præualebat, do-

bat, donec beſtia eſt a ſpiritu ipſo draconis in pontificali ſede collocata. Tunc eſt apoſtaſia conſummata.

Ad idem apoſtaſiæ myſterium, vt intelligas, in lege olim delituiſſe omnia Chriſti myſteria, aduerte, quod poſt tantam Aegypti de ſeruitute liberationem ſolos tres dies pie in Chriſto Iſraëlitæ vixerunt, in eum deinde murmurantes. Exo. 15. Poſt triduum etiam accepta lege murmurarunt Num. 10. et 11. Poſt mortem Ioſuæ, qui eos in terram promiſſam introduxit, mox eſt apoſtaſia ſequuta, Iudicum. 2. Poſt pios item reges, qui typum Chriſti gerebant mox eſt ſequuta abominatio. Quæ omnia vmbræ fuerunt rerum futurarum. Cum primum tranſierunt Iſraëlitæ illos duodecim fontes aquarum, et ſeptuaginta palmas, id eſt duodecim apoſtolos, et ſeptuaginta Chriſti diſcipulos, acriter murmurarunt, Chriſtianam illam et arctam vitam exoſi, Exo. 15. et 16. et Num. 33. Ibi oſtenditur apoſtaſia noſtra poſt apoſtolos et diſcipulos mox futura. Adeo ſuimus nos variis erroribus per Babylonis deſerta circumacti, vt fuerimus multo grauius quam Iſraëlitæ, afflicti, ad idola declinantes, fame et ſiti verbi Dei ſcabidi, contabeſcentes, a ſerpentibus, ſcorpionibus et locuſtis percuſſi, a beſtiis paſſim interfecti, et a fornacis igne viui concremati. Quanquam iudicio ſenſus noſtri nihil videretur nobis deeſſe, vere tamen caruimus fide et promiſſione Dei. Non habentes Dei ſcientiam, iudicauimus dulce amarum, et amarum dulce. Eſa. 5. Accepta Moſis lege, et audita Chriſti prædicatione, poſtquam aſcendit in montem Moſes, et in cælum Chriſtus, deſciuit denuo omnis populus a Chriſto, Deo ſuo. Sicut confractæ ſunt primæ teſtamenti tabulæ, ita confractum Chriſti euangelium eſt denuo reparandum. Bono igitur animo ſimus, nam completus eſt fere iam interficiendorum numerus, vt dicatur apoc. 6. Completum eſt tempus trium annorum cum dimidio, quibus, regnante beſtia, erat ciuitas ſan-

tas ſancta calcanda, Lucæ. 21. apoc. 11. 12. et 13. Sicut ad tres annos cum dimidio Chriſtus in terris prædicauit et regnum cælorum nobis prædicans aperuit, ita beſtia ad tres annos cum dimidio regnans, cum nobis clauſit, tot annos illa complens, quot Chriſtus dies. Regnante impia Iezabel, ſicut regnante impia beſtia, clauſum eſt cælum ad tres annos cum dimidio: vt illud fuerit vmbra huius veritatis. Poſt eos tres annos cum dimidio miſſus Elias, cælum aperuit, et ſacerdotes Baal cum ſuis idolis exterminauit. Hoc totum denuo futurum Chriſtus et Ioannes nos docent, poſt Ioannem baptiſtam eſſe denuo mittendum Eliam, dicitur Matth. 17. Mar. 9. et apoc. 11. Itaque poſt tres annos cum dimidio Lucæ 4. poſt tempus et tempora et dimidium temporis, dicto cap. apoc. 11. Spiritualem docet ibi Ioannes eſſe ſacram a beſtia interfectionem Moſis et Eliæ, interfectionem ſpiritus legis et prophetiæ: et ſpiritualiter poſt annos 1260. eſſe omnia nunc reſtituenda. Neceſſario debet nunc fieri eorum omnium reſtitutio, cum nunc ſit reuelatus homo ille peccati, et illuſor qui prævalebat. 2. Theſſal. 2. et Eſæ. 29. Ipſe eſt ille paſtor idoli, paſtor vanitatis, duplici gladio accinctus, qui poſt alios legis paſtores, futurus prædicitur, qui oues infirmas non ſanabit, ſed inſtar lupi deuorabit Zacha. 11. In ſancto, tuto et excelſo loco nidum ſuum collocatum ille putat, apoſtolicam benedictionem ſibi tribuit et clamat, pax, pax. Iere. 6. 8. et 1. Theſſ. 5. Vere tamen non eſt pax, ſed ruet Babylon impetu magno apoc. 18. Eſa. 21. et Iere. 51. Quod enim antiquæ illæ Babylonis prophetiæ ſint denuo nunc implendæ, hinc manifeſte colligitur, quod illa prior Babylon fuit vmbra huius ſecundæ, quod Roma eſt dicta Babylon, et quia in noua Ioannis de Babylone prophetia ſunt priorum prophetarum verba repetita. Sed omnia melius comprobemus. Babylonis et beſtiæ myſteria ſunt hic fuſius exponenda.

Babylonem esse Romam, non est quod dubitetur, cum a Petro iam dudum hoc sit declaratum capite vltimo prioris epistolæ, vbi Romam expresse vocat Babylonem. Ioannes quoque hoc docet aperte cum Babylon nunc dicatur ciuitas magna habens regnum super reges terræ, apoc. 17. Ea ipsa est, quæ sedet super aquas multas, et populos multos, vt ibi dicitur, sicut in figura olim de altera Babylone dicebatur. Esa. 47. et Iere. 51. Ad idem facit, quod in Babylonis excidio ait idem Ieremias de gloria et eleuatione aquarum Iordanis in baptismo ascensurum populum fortem, quasi leonem, ad perdendam Babylonem Iere. 50. et cap. 51. draconi confertur rex ille Babylonicus, qui delitias paradisi Dei a nobis abstulit, eis ventrem suum replendo. Certe abstulit a nobis cælestem paradisi regenerationem, abstulit eucharistiam, vt mensam suam impinguaret. Eodem cap. apoc. 17. illa est Babylon, in qua sedet coronata meretrix purpurata et auro plena. Euidentissima res est. Non datur alicubi ciuitas alia, quæ regnum habeat super reges, in qua sit bestia talis, et tam sublimis negociatio. Item apoc. 18. illa declaratur esse Babylon, cuius præstigiis, veneficiis et erroribus, seducuntur gentes: in qua etiam inuentus est sanguis omnium sanctorum, qui interfecti sunt in terra. Iustinus, Irenæus, et alii veteres, Romam ibi intelligunt Babylonem, vt docet aperte Tertullianus, et citat Eusebius in historia ecclesiastica, libro secundo, capite decimo quinto. Pulchrum est huius secundæ Babylonis dictum apud Zachariam capite quinto: vbi destructa iam priore Babylone, adhuc ostenditur ædificanda impietatis domus in terra Sennaar, quæ est Babylon. Plerisque aliis rationibus Romam esse Babylonem, ostendit Paulus Orosius libro secundo, et comprobant socii ipsius Hieronymus et Augustinus, qui etiam imprudentes coguntur

vera

vera fateri. Et Babylonem et purpuratam meretricem, vocat Hieronymus Romam, præfatione in libro Didymi.

Cognita Babylone, beſtiæ myſterium nunc ſupereſt exponendum. Beſtia babylonica fuit, et non eſt, et aſcenſura eſt de abyſſo, vt ait Ioannes apoca. 17. Cuius rei hic eſt intellectus. Fuit legis tempore in terris ſummus pontifex, nunc autem non: quia ſolus eſt in cælo pontifex Chriſtus, qui ſi in terris adhuc eſſet, ne pontifex quidem eſſet, vt ait apoſtolus Hebr. 8. Fuit ergo, et nunc non eſt pontificatus terrenus. Id etiam docet Zacharias capi. 11. vocans paſtorem vanitatis, rem quæ non eſt, parietem dealbatum vocat Paulus. Quod etiam Michaël angelus increpato ſatana, ſit cidarim mundam a Babyloniis detractam, Chriſto reſtituturus, colliges ex Zacharia cap. 3. Mira res eſt, quod Petrum fuiſſe Papam nos dicamus, cum ille de ſuo Papatu nihil vnquam cogitarit. Imo plane norit, Papatum non eſſe in rerum natura, vt videbis libro ſequenti. Imo nec ſe aliis apoſtolis dignitate maiorem vnquam cogitauit Petrus, ſed tantum compresbyterum. 1. Pet. 5. et 2. Pet. 3. et acto. 8. Sciebat ipſe, eam maioritatem contraire præcepto Chriſti, qui inter miniſtros verbi, neminem vult in eccleſia alio dici maiorem, nec aliis dominari, nec in alios poteſtatem exercere. Matth. 20. Eo magis, quia quod ad miniſterium attinet, excellentius in Paulo apoſtolatus organum Petrus ipſe agnoſcebat, vt apparet 2. Corinth. 11. et 12. Galat. 2. acto. 9. et 2. Pet. 3. Nec in Petro, nec in aliis, etiam accepto ſpiritu ſancto, erat tanta ſapientia, quanta in Paulo, vt apparet acto. 10. et 11. Ab initio ſuæ vocationis perfecte nouit Paulus myſteria Chriſti, vocandas gentes, et tollendos omnino Iudaiſmos, id quod alii tunc neſciebant. Quædam peculia-

ria iuxta fidei suæ rationem habuit Petrus, sicut Ioannes, et alii, sed hoc nihil ad papatum istum.

Rogabit hic quispiam, Si pontificale illud terræ sacerdotium fuit, et non est, vnde nobis prodiit hic Romanus Pontificatus? Ad hoc eodem cap. 17. respondet Ioannes, de abysso ipsum ascensurum, inquiens. Post diluuium est malorum spirituum carcer in abysso, vt alibi ostendimus, et comprobatur Lucæ 8. apoc. 20. et 2. pet. 2. De eo maris abysso ascendens draco, et in Bestiæ corpus intrusus, dicitur de abysso bestiam ipsam educere, eam super populorum aquas multas, inter superum et infernum mare, in Exquilino monte, antiqua idolorum sede collocando, in qua iam olim in satanæ pontificatu sedere solebat idolorum pontifex. Dedit ibi satanas ipsi bestiæ clauem putei abyssi, dedit ille pontificiam sedem suam, et potestatem magnam, apoc. 9. 11. 13. et 17. De maris potestate in terræ montes ascendit bestia, vt terræ marique dominetur. Super montem etiam inter maria, ait Daniel, esse ab Antiocho fixa tentoria sacri palatii, idque in figura futuri Antichristi. Daniel. 11.

Hæc satanæ antiqua sedes, dicta nunc sedes apostolica, (nomina enim nihil moror: nam et sacris nominibus Ieroboam, et alii olim idololatræ, suos lucos decorabant) hæc inquam sanctissima sedes, sita est in monte exquiliarum, qui septiceps dicitur. Sunt et bestiæ ipsi capita septem, montes septem, et monarchias septem referentia, quas et reges septem Ioannes vocat, apoc. 13. et 17. Septem vere fuerunt regna, siue septem monarchiæ, in quas captiuus migrauit populus Dei. Earum quatuor notauit futuras Daniel capi. 7. Iam vna tunc præcesserat Assyriorum. Tempore Zachariæ præcesserant quatuor, Assyriorum, Chaldæorum, Medorum, et Persarum, quas ipse vocat quatuor cornua, quæ ventillauerunt Iudam et Israëlem, Zacha. 1. Sequuntur eas

tur eas monarchiæ Græcorum et Romanorum. Vnde quarta Danieli, eſt Ioanni ſexta, nempe Romana: quam ſolam ſupereſſe ait Ioannes, cum aliæ quinque ipſius tempore iam cecidiſſent. Quinque inquit ceciderunt. Sexta nunc eſt Romana. Septima veniet Conſtantinopolitana, quæ non diu durabit, dicto cap. 17. Super hos omnes montes, imperium et poteſtatem ſibi vendicat beſtia, quaſi totius terræ Deus: vt videatur eius eſſe octaua monarchia. Vere tamen in illis ſeptem continetur, præſertim in Romana. Et ita ait Ioannes: Beſtia, quæ fuit et non eſt, octaua eſt, et de ſeptem eſt, et in interitum vadit. Pulcherrime profecto de hac re loquutus eſt Ioannes, ſi bene intelligatur. Hinc etiam intelligitur plaga illa, quaſi ad mortem beſtiæ illata, apoc. 13. Nam præcipuum illorum ſeptem capitum caput, nempe monarchia Romana, eſt aliquando cum ipſo papatu fere deleta. Reuixit tamen Papa, multo quam antea potentior. Imo ob id ſolet gloriari, quod a vulnere reuiuat, ob id ſe magis ab hominibus adorari faciens, vt ibi refertur.

Iam aſſequutus es, lector, omnia fere coronatæ illius beſtiæ myſteria, Quod fuerit et non ſit, quod de abyſſo Romam aſcenderit, cum poteſtate magna ſe adorari faciens, quod ſeptem fuerint eius capita, ſeptem montes, ſeptem monarchiæ. Paucis nunc accipe, quæ ſint illius beſtiæ cornua decem: id quod eodem cap. 17. nobis declarat Ioannes dicens, Decem beſtiæ cornua decem reges ſunt, qui vno conſenſu virtutem et poteſtatem ſuam Beſtiæ tradent. Hos nunc plane vides in Chriſtianiſmo reges Beſtiæ ſubditos, quorum poteſtate Beſtia, quaſi cornibus fulcitur, eis omnibus ad laſciuiam abutens. Hos omnes ſimul cum Beſtia regiam poteſtatem accepiſſe, ait angelus. Quia cum primum facti ſunt hi, qui nunc ſunt Chriſtiani reges, ſimul et papiſtica poteſtas in eos regnare cœpit, vt virtutem ſuam hi omnes reges conſenſu vno Beſtiæ ipſi tradiderint. Imo regiam po-

teſtatem a Beſtia recognoſcunt, eam genibus flexis et pedis oſculo adorando. At nunc eam odio proſequentur, et deſolatam facient dicto cap. 17. Quod etiam cornua hæc Antichriſti ſint ad Romanum regnum referenda, docet euidenter iam citata Danielis viſio cap. 7. Nam ferreo illi Romanorum regno tribuuntur cornua decem, ex eodem regno ait Daniel oriturum mirabile quoddam ſupra illa decem cornua cornu, in quo erit os loquens ingentia, in quo erit tanta poteſtas, vt reges humiliet, ſanctos conterat, mutet tempora et leges, per tempus, tempora, et dimidium temporis annos mille ducentos ſexaginta. Horrendum eſt huius cornu poteſtas, quod ab initio erat paruulum, vt ait Daniel. Poſtea adeo creuit, vt contra principem principum conſurgens, et Ieſum Chriſtum conculcans, in Deum loquatur magnifica: montes, id eſt monarchas, migrare faciat, reges humiliet, ſanctos conterat, leges et tempora mutet, ſtellas cælo detrahat, et infernum aſcendere faciat. In infernum poteſtatem habet, vt animas a purgatorio liberare poſſit. Apoſtolis non in inferno, ſed in terra datum eſt ligare et ſoluere, Matth. 16. et 18. Antichriſto vero datum eſt, in inferno ligare et ſoluere, quia claues habet putei abyſſi, infernalis dæmonis poteſtatem habet, apoca. 9. et 13. Adde quod in vrbe ipſa fuit inſignis pontificatus ad idololatriam. Pontifex ipſe ſatanas, parentalia, iuſta funebria, placandos manes, inferias, exequias, et alia pro mortuis ſuffragia, ab Aeneæ ſeculo Romæ docuerat. Quos omnes ritus, ab ipſomet ſatana inſtructa beſtia, ad vnguem nunc ſeruat, ſicut ritus terræ Chanaan ſeruarunt Iſraëlitæ. Sicuti ibi colebatur Hecate τρικέφαλος, ita nunc a tritoitis colitur triceps cerberus, tres in vno numine ranarum ſpiritus, vt ait Ioannes. Sicut habebat Hecate capita tria, apri, equi, et canis: ita Beſtia habet imaginem pardi, vrſi et leonis, apoc. 13. Nam immanior eſt beſtiis aliis omnibus, vt ait

vt ait Daniel. Ab æterno non eſt viſum monſtrum tale, nec tanta diaboli impoſtura.

Beſtiæ imaginem ſupereſt nunc paucis exponere, et Beſtiam aliam ſecundam de terra, quæ dicitur pſeudopropheta. Beſtiæ imaginem eſſe papiſticum quoduis idolum, non eſt difficile intelligere. Nam in vniuerſum dicitur, quoduis idolum eſſe beſtialis imago: cui qui ſe flectunt, et incuruant, ſunt plusquam beſtiæ, ſine ſenſu et intellectu, vt clamant omnes ſcripturæ.

Beſtiam ſecundam bicornem, quæ dicitur pſeudopropheta de terra, eſſe Sorbonicum magiſtrum (qui malo draconis ſpiritu imbutus, et terrena quadam ſapientia præditus, eſſe in terris papatum, duplici cornu et gladio prodigioſe defendit, et quaſi in verbo domini loquens eum nos adorare cogit) res ipſa, ſi oculos habeamus, ſatis nos docet, bene perſpectis Ioannis verbis apoca. 13. 16. et 19. vnde completa eſt trium malorum ſpirituum trinitas, qui ſunt tres ſpiritus nequam in ore draconis beſtiæ et pſeudoprophetæ, vt ait Ioannes. Pſeudoprophetæ iſti dicuntur habere duo cornua ſimilia agno, et loquuntur ſicut draco, teſte Ioanne. Loquuntur, inquam, ſicut draco, ad roborandam beſtiæ potentiam, a dracone ſumtam. Ita diſcipuli loquuntur, ſicut pater ille mendacii, a quo docti ſunt. Duo vero agni, id eſt, Chriſti vera cornua, ſunt duæ eius cæleſtes dignitates, regnum et ſacerdotium. Ad cuius æmulationem pſeudoprophetæ iſti, falſi verorum imitatores, homines mere terreni et infernales, duo ſibi vſurpant cornua, eis a dracone data, duas dignitates et poteſtates, duos gladios ad nos interficiendos et anathematizandos. Temporalem gladium habent in dextra ad percutiendum et occidendum, ſpiritualem habent ſpeculatorem in oculo, ad inſidiandum et

fulminandum, vt manifeſte docet Zacharias iam citato capite vndecimo. Habent quoque in ſuis epiſcopiis temporales et ſpirituales poteſtates, regalia dominica et ſpiritualia iura, quæ eis ſunt regnum et ſacerdotium, cornua duo. Bicornes ſunt etiam inferioris gradus adminiſtrationes, habentes temporalem præbendam, et ſpiritualem canonicatum: terrenos cenſus, et ſpirituales ceremoniarum vſus. Hinc et bicornia geſtant caputia, et bicornes cucullas. Spiritualitas eorum eſt tota in veſtibus, et ceremoniis, ſpiritualitas Babylonica, vere Antichriſtiana, picta et fabuloſa.

Sigilla libri nunc interpretemur, de quibus ſcribit Ioannes apoc. 6. Sex priora ſigilla, ſex tubæ, ſex phialæ, ſunt ſex in hebdomada dies, afflictionis, laboris, et perſequutionis, citra ſeptimi requiem. Sex erant anni ſeruitutis, ſeptimus libertatis. Senarius numerus in ſacris litteris mala ſignificat, quæ ſeptenarius tollit. Numerus ſenarius eſt mundi huius ſex diebus creati. Senarius eſt numerus hominis, ſexta die formati, et ſex diebus laborantis. Sex ſunt modi afflictionis dæmonum. Hinc ait Iob, in ſex tribulationibus liberabit te, et in ſeptima non tanget te malum. Poſt ſex plagas Gog, ſeptimi eſt requies: et poſt ſex vaſtatores viros ſeptimum liberatorem vidit Ezechiel. Hinc numerus beſtiæ apoc. 13. eſt ſexcentorum ſexaginta ſex, ex ſenariis vndique cumulatus, cumulus omnium malorum. Quia in ea eſt omnis malitiæ, et prauitatis cumulus. Numerus hominis malus eſt, vt ait Ioannes. Poſt ſex igitur Babylonicæ vaſtitatis modos, quos in ſex ſigillis mox referemus in ſeptimo myſterio, quod iam appropinquauit, donante nobis Chriſto Ieſu veram ſabbati requiem, deſtruitur Babylon, et libro aperto manifeſtatur Chriſtus viui fontes baptiſmi, cæna agni, et regnum Dei. In perditionem tunc mittitur rex Abaddon, cum omnibus filiis perditionis, qui terram perdiderunt, apoc. 9. et 11. Huius rei figura olim in

Ioſue

Ioſue præceſſit, vrbe IerichoRomam adumbrante. Nam Michaële archangelo euaginatum gladium ibi tenente, poſt ſex dierum circuitum, clamantibus verbi Dei tubis, concidit Iericho die ſeptima.

Particularius vero ita exponuntur ſigilla. Qui in primo ſigillo ſuper equum album primus ſedet, eſt papa æmulus Chriſti, ſuper equum album ſedentis, apoca. 19. Sed integra audiamus Ioannis verba dicto cap. 6. Cum aperuiſſet, inquit, ſigillum primum, Ecce equus albus, et qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, et data eſt ei corona, et exiuit vincens, vt vinceret. Primam habuit Papa draconis ſpiritualem poteſtatem, arcum ad eiaculanda anathematum fulmina. Data eſt ei deinceps regia corona. Data eſt ei a Conſtantino Imperatore, aut aliunde addita, corona regni temporalis. Et ita exiuit vincens, vt vinceret, duplici ratione. Nam temporali gladio cum regibus dimicat et ſpirituali gladio eos excommunicat. Poſt Papam ſuccedunt alii, qui ad papatum aſpirare ſolent militantium ordines. In ſecundo ſigillo eſt rubeus et aureus cardinalium equitatus, presbyteria et epiſcopia ſecum habens, miſſus cum gladio legatus, ad bellum regibus indicendum, et eos anathematizandos, vt pax de terra tollatur. His a latere legatis datur gladius magnus, magna Papiſtica poteſtas, vt poſſint, quoquo vergant, a dextris et ſiniſtris percutere. Succedit in tertio ſigillo tertius ordo nigrorum monachorum, in amœnis locis degentium, cum omni fructuum terræ vbertate: quorum cura eſt ventri indulgere, vino, frumento, oleo, et aliis pinguiter abundare. Imo cibaria omnia, ſibi indies ad ſtateram pendi faciunt, quaſi ea nullius ſint apud eos æſtimationis. In quarto ſigillo eſt quartus et infimus ordo pallidorum mendicantium, qui in quatuor ordines diſtributi, quartam terræ partem peſſundant, ſicut quatuor illa genera locuſtarum, quæ apud Ioëlem paradiſum Dei

perdiderunt, vt oſtendemus libro tertio. Horum omnium pſeudoprophetico conſilio ſequitur in quinto ſigillo interfectorum martyrum ingens numerus. Ad quæ deinde in ſexto ſigillo ſequitur ſolis Chriſti iam expoſita obtenebratio: et hæc eſt mors, qua nos Antichriſtus ſpiritualiter interfecit: a qua nos nunc oportet ad mille annos reſurgere, et erit hæc reſurrectio prima apoc. 20. Reſurgere a morte dicuntur, qui a Babylone liberantur, Ezech. 37. Dani. 12. Eſa. 26. 59. et Epheſ. 5. Eo magis, quia nunc per regenerationem in Chriſto ad cœleſtia reſurgemus. Precamur igitur, o domine Chriſte Ieſu, adueniat regnum tuum. Regnet in terra veritas tua. Circuncide, domine, cor noſtrum, ne a ſerpente amplius ſuperemur. Da ſeruo tuo, militi tuo, vt contra draconem ſerpentem diabolum, qui poteſtatem Beſtiæ, id eſt, Papæ dedit, potentia tua magna viriliter pugnet, et ſequentia circunciſionis myſteria ita aperiat, vt liber tuus omnibus aperiatur. Tu enim ipſe, qui mentiri neſcis, Danieli reuelaſti, vtriuſque teſtamenti libros, ſtante Romano imperio, deſtructa beſtia, eſſe aperiendos, vt nunc aperiuntur. Et quod tunc iudicium tuum in cælo ſedebit, et pugnantibus miniſtris tuis cornu Antichriſti perdatur, et regnum tuum ſanctis tuis reſtituatur, Dani. 7. Lege hæc omnia, lector, et fidem adhibe ſcripturis ſanctis. Aut ſaltem patientiam habe, donec ſequentia melius intelligas.

De Cir-

DE CIRCVNCISIONE VERA, CVM RELIQUIS Christi et Antichristi mysteriis, omnibus iam completis.

LIBER SECVNDVS.

CIrcuncisionem Christi veram esse totam spiritualem, priori mystice respondentem, profani homines ignorant, qui eius argumento pædobaptismum inducunt, ex carne carnem inferentes. Totum mysterium Christi ordinem ita illi confundunt, vt dicas, eos nihil intellectus aut iudicii habere: imo nec naturæ ordinem intelligere, quæ nos per ætatem ipsam a carnalibus ducit ad spiritualia. Quemadmodum naturæ mutatio, ita temporis, legis et euangelii mutatio, ex paruulis facit viros, ex carnalibus spirituales. Carnales erant olim actiones, carnalia ministeria: nunc spirituales actiones, spiritualia ministeria. Christianos omnes oportet a spiritu incipere, teste Paulo, sicut in lege a carne incipiebatur. Hoc pædobaptistæ non cogitant, nec vere intelligunt ea, quæ secundum carnem in lege fiebant, fuisse typos spiritualium. Circuncisio illa carnalis fuit typus secundæ circuncisionis spiritualis, quæ per Christum sit, Roma. 2. et Colossen. 2. vt duos homines, veterem et nouum, ita duas veterem et nouam euangelio docemur esse natiuitates, et suam cuique circuncisionem. Primus homo est typus secundi, prima natiuitas est typus secundæ, primæ

dæ, prima circunciſio eſt typus ſecundæ. Prima natiuitas eſt ſecundum priorem Adam, quæ eſt carnis: ſecunda natiuitas eſt ſecundum Chriſtum, qua naſcimur e ſupernis. Prima circunciſio, quæ eſt carnis, in carnalibus ſit paruulis: ſecunda, quæ ſpiritu conſtat, in his, qui efficiuntur paruuli ſpiritus. Hi vere circunciduntur, circunciſione per Chriſtum facta, exuentes corpus peccatorum, præputium carnis, et eius delicta reſecando. Ex carne carnem inſerunt pædobaptiſtæ, cum ex re geſta in puero carnis inſerunt aliam in puero carnis gerendam. Circunciſio ſpiritus conuenit paruulis ſpiritus, cum præſertim nulla in paruulis carnis ſint peccata, a quibus circuncidi tunc debeant, nec poſſit ſecundus homo, ſiue nouus homo in eis incipere. Euangelica circunciſio eſt, per qua circuncidimur, peccatorum corpus reſecando, vt nos ipſi dicamur circunciſio, Phil. 3.

Obiiciunt pædobaptiſtæ, circunciſionem per Chriſtum vniri baptiſmo. Reſpondeo primo, Chriſtum eſſe paruulum circunciſum, non tamen eſſe paruulum baptizatum, ſed cum eſſet annorum triginta, Lucæ 3. Myſterium magnum eſt. Triginta annorum Chriſtus baptiſmum accepit, exemplum nobis dans, ac nos ita docens, ante eam ætatem non eſſe quem ſatis aptum ad myſteria regni cælorum. Qui igitur Chriſtianus imaginem Chriſti ſequi vult, inſtar eius debet ad lauacrum regenerationis accedere. Ex ſuperiore libro conſtat, poſt ætatem commiſſorum peccatorum ſequi debere lauacrum peccata diluens. Ex Adamo quoque et lege probatur hæc ætas. Sicut primus Adam triceſimo anno naſcitur, ita cum ſecundo nos triceſimo anno renaſcimur. Sicut adulta ætate paradiſum perdidit Adam, ſponte inobediens: ita adulta ætate paradiſum reſtituit Chriſtus, ſponte obedientibus. Idipſum in figura oſtenſum eſt. Num. 4. vt ſolum poſt triceſimum annum aſſumantur, quibus liceat ingredi ſanctuarium, id eſt, regnum cælorum: in quod

quod per lauacrum illud ingredimur, facti veri sacerdotes. Item non solum vnctione illa sacerdotali nos in baptismo vngimur, sed et vnctione Dauidis in regnum et sacerdotium sanctum, Zacha. 12. Dauid vero anno tricesimo in regem est vnctus, 2. Samu. 5. Ioseph ab Aegypti carcere in regnum translatus est anno tricesimo Genes. 41. Ministros Dei solum a tricesimo anno recipit Dauid, 1. Para. 23. licet ad catechismi ministeria a vicesimo anno habeatur idoneus. Veri igitur Christi ministri, qui per baptismum fiunt omnes reges et sacerdotes, et sanctuarium ipsum, id est, regnum cælorum ingrediuntur, non pueri carnis, sed viri spiritus esse debent. Hæc triginta annorum ætas est, ætas viri perfecti, ætas adulta Christi, in qua docet Paulus peruenire ad veram cognitionem filii Dei: antea vero esse puerilem cognitionem, Ephes. 4. In ea ætate fiet finalis resurrectio corporum, in qua nos nunc spiritu resurgimus, quæ dicitur resurrectio prima. Mysterium est magnum, et similitudo vtriusque resurrectionis: sicut et similitudo ætatis, qua perditus est paradisus, et ætatis, qua restituitur. Ea ætate dicitur nobis, sicut dictum est Christo. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quia dies baptismi assimilatur diei resurrectionis. Tunc nos cælesti dignitate ac sacerdotali decore ornamur, cælestium potestatem adepti, instar Christi resurgentis, cui data est tunc omnis potestas. Non est Christianis abbatum, antistitum, aut cardinalium dignitas alia, quam baptismus. Per quem sacerdotes effecti, in ministeria, et episcopatus opera mitti possunt, qui communi testimonio fuerint comprobati, et ad docendum idonei. Non est consecratio aliqua, characteris bestiæ, sed per manuum impositionem benedictio, vt ostendemus. Quemadmodum Christus statim a baptismo prædicare cœpit et apostoli omnes: ita nos statim a baptismo prædicare debemus, et aliis manifestare fidem, quam sumus ibi professi.

Si quis

Si quis obiiciat, Timotheum in priore ad ipſum epiſtola vocari a Paulo adoleſcentem, ſeu potius iuuenem: facile ibi colligitur, eum ſatis exceſſiſſe annum triceſimum, cum multo antea fuerit diſcipulus, omnium teſtimonio probatus, acto. 16. Iuuentus dici poterat reſpectu tanti oneris ſenem exigentis, imo ſeniorem, ob id dictum preſbyterium. Puer et iuuenis dicitur Ioſue, quadrageſimum excedens annum, Num. 11. ſicut et Roboam. 2. para. 13. Prophetia item ad hoc de ipſo Timotheo præceſſerat, 1. Timoth. 1. Ideo id in conſequentiam non trahitur.

Hanc inſuper inter nos et Iudæos differentiam nota. Nam erat Iudæis pactum carnale et carnalibus hominibus accommodum. Nobis vero eſt ſpirituale pactum, et teſtamentum morte confirmatum, vt non poſſit cum Chriſto in baptiſmo mori, qui non habet liberam teſtamenti factionem. Hoc eſt enim in baptiſmo, teſtamentum tuum, vt relictis omnibus Chriſtum ſequaris, cum eo moriturus. Non poteſt in Chriſto baptiſari, qui non poteſt baptiſmate, quo Chriſtus baptizatus eſt, baptizari, id eſt, pro eo ſponte mori, Matth. 20. Item erat Iudæis matrimonium carnale, et libellus repudii. Nobis vero non poteſt eſſe matrimonium ſpiritus, et ſine repudio æternum, niſi ſit nouus homo, ætatis adultæ Chriſti, et Chriſto inſitus, qui ei fidem deſpondens, cum eo perpetuo viuat. Item, adoleſcentulus non ſolum non eſt vere capax regenerationis cæleſtis, ſed et periculum eſſet, ne temere relaberetur. Quod eſt irreparabile, vt poſtea videbis.

Ad argumentum igitur de baptiſmi et circunciſionis coniunctione dico ſecundo, Circunciſionem per Chriſtum vniri baptiſmo, non carnaliter ad mentem pædobaptiſtarum. Vnitur certe, non in prima carnali, ſed in ſecunda hominis cæleſti natiuitate. Ibi naſcimur e ſupernis, denuo paruuli facti, ibi circuncidimur, morimur item cum Chriſto, intra

aquas

aquas ibi ſepelimur, reſurgimus, et paracleti noui ſpiritus ope in cælum aſcendimus, regnantes cum Chriſto, ſponſus, ſponſa, frater et ſoror Chriſti. Myſtice hæc omnia coniungit ibi Chriſtus et omnia vnum in ipſo ſunt. Quod inferunt pædobaptiſtæ, baptiſmum eſſe poſt carnalem natiuitatem neceſſarium, quia poſt carnalem natiuitatem puelli circuncidebantur, eſt, vt dixi, ex carne carnem inferre, et carnalem actum alterius actus carnalis gerere typum: eſt Chriſtum cum Moſe, ſpiritum cum litera, et cælum cum terra confundere. Nam illa omnia Iudæorum carnalia geſta rem ſpiritualem præfigurabant, in ſecundo nouo homine implendam. Sicut variæ figuræ legis, in vnum in vno Chriſto concurrunt, implentur, et recapitulantur, ita vna et eadem eſt in homine noua hora generationis, natiuitatis, mortis, et reſurrectionis. Tunc generamur, naſcimur, et a corpore peccatorum circuncidimur. Tunc morimur et viuificamur. Tunc Chriſto conſepelimur, et reſuſcitamur, noui regni cæleſtis inchoatione. Plura ſunt in baptiſmo myſteria, quam cogitent pædobaptiſtæ: qui aliud nihil norunt, quam baptiſmi typum dicere circunciſionem, et in hoc ipſo a veritate aberrantes. Nam apoſtoli cum baptiſmi typum ex lege citant, non nominant circunciſionem, etiamſi et illa ibi includatur. Sed typum baptiſmi nobis oſtendunt in tranſitu maris ac Iordanis, et nauigio Noë per arcam. 1. Corin. 10. et 1. Pet. 3. In quibus etiam fides prærequiſita oſtenditur. Circunciſio igitur non proprie dicitur baptiſmi typus, ſed circunſio illa carnalis, typus erat alterius circunciſionis ſpiritualis, in regeneratione factæ, quæ non ab omnibus fit, ſed a Deo. Si circunciſio, vt aiunt, tantum valebat, quantum baptiſmus, quare tollit ipſe circunciſionem? Quare ſolis maſculis illa dabatur? Poſſunt hic adduci plurima, quæ contra pædobaptiſtarum obiectionem faciunt, eaque certiſſima. Primo, quia Chriſtus eſt paruulus circunciſus, et non eſt

non eſt paruulus baptizatus. Quorſum differentia hæc? Vtrunque tempus, et legis et euangelii, in corpore ſuo tulit Chriſtus, vt omnia in ſeipſo recapitularet, et compleret: et vt vetera complens, ad aliam nos vitam innouaret, Secundo, in lege ſub pædagogis, tutoribus et curatoribus agebamus, quia eramus paruuli. At ea, quæ ſunt Chriſti, viros exigunt, et nouas creaturas, ex fœdere nouo. Tertio, carnali genti datum eſt ſignum, in puero carnis, Erit, inquit, fœdus meum in carne veſtra, Geneſ. 17. Fœdus autem noſtrum eſt fœdus ſpiritus. Quarto, circumciſio id tunc conferebat, vt a corporali morte, quam maſculis incircumciſis Deus indixerat, quis ſeruaretur: et vt in terra illa ſub Dei protectione viueret: quorum vtrunque paruulo carnis conferebat, et ei vitam tribuebat. Exo. 4. Baptiſmus vero ſeruat a ſpirituali morte, et per eum in regno cælorum ſpiritu iam viuimus: quorum neutrum poteſt paruulo carnis conuenire. Ab inferno non magis liberabat maſculum circumciſio, quam fœminam non circumciſam: quorum vtrumque facit baptiſmus. Quinto, non lex, ſed Abraham eſt noſtræ fidei regula, vt Paulus docet. Abraham vero poſtquam credidit, eſt circumciſus, ſicut nos credentes baptizamur. Sexto, vt argumento alio Pauli ad Galatas vtar, id quod de circumciſione in carnalibus paruulis ſequutum eſt, non abrogat præcedentia, in Abrahæ perſona geſta, cum nos non per legem, ſed per Abrahamum, cui ſalus noſtra erat promiſſa, hæreditatem quæramus. Imo non ſolum non abrogatur factum Abrahæ, ſed per legis circumciſionem firmatur, iuxta veram eius ſignaculi ſignificationem, quam mox exponam. Nam ad ſignificandum futurum myſterium in paruulis ſpiritus, fuit ita in carnalibus paruulis præfiguratum: ſicut reliqua legalia ſunt ita per Chriſtum myſtice impleta, et in nobis per ipſum myſtice implentur.

Iterum atque iterum te precor, o lector Chriſtiane, vt poſſis

poſſis mecum in beſtiam valide pugnare, hunc modum implendi legem in animo tuo firmum repone, modum ſpiritualem. Chriſtus eſt impletio legis. Ipſe ſolus omnia in ſeipſo impleuit, et implet in nobis eius imaginem ſequutis. Prophetiæ quædam poſſunt in nobis ſeorſum impleri, vt in Roma implentur prophetiæ Babylonis, in Iuda Iſcariote prophetiæ Achitophelis, in Ioanne baptiſta prophetiæ Eliæ. Legis tamen ipſi Moſi datæ myſteria omnia ipſum Chriſtum reſpiciunt, et in eo eſt omnium plenitudo, Coloſ. 1. et 2.

Dirigamus iam in beſtiam illam bellica tormenta, ineptiſſimaſque pædobaptiſtarum, et ſacrificiorum rationes in eos conuertamus. Si ipſi ratione valida ex carnali circunciſione ſuum carnis baptiſmum inferrent, eum eſſe volentes circunciſionis puerile complementum: pariter inferrent, quod noſtrorum pontificum et ſacrificorum raſuræ, tonſuræ, ſtolæ, vnguenta, et mitræ typos legis implent, et quod implementum legis eſt Papa, beſtia quæ ſuit, et non eſt. Similiter, quod vota, et Nazareatus legis, non in baptiſmo per Chriſtum, ſed per cucullas implentur, et quod implementum legis Nazareorum eſt cuculla: cum tamen cucullæ ſint illæ de abyſſo egreſſæ locuſtæ, vt poſtea videbis. Item ex eodem fundamento ſequeretur, quod Romæ ſit iubileus, ſimilis Iudaico, quod nos aqua ſalſa et hyſſopo Iudaica ſpiritualitate rite aſpergamur, quod campanas ſacras habeamus pro tubis ſynagogæ, lampades pro lampadibus, et pro lapideo templo lapideum templum, idolis et abominationibus plenum. Velum etiam quadrageſimale pro velo templi ſynagogæ vt ſimus cum illis plane excæcati, ne faciem Chriſti videamus. Dedicationes item templi, parietum ſanctificationes, vnguenta, altaria, incenſa, thuribula, et alia eiuſmodi, quæ Paulus vocat Iudaicas fabulas, ſuperſtitiones, ἐθελοθρησκείας, et præcepta hominum auerſantium ve-

ritatem. Recte etiam probarent, quod inſtar ſabbati Iudaici ſuccedens illi feria ex Paparum decreto ociari nos cogat: et quod carnalis ille ſabbatiſmus fuerit alterius carnalis typus, ſicut circunciſio pueri carnalis typus eſt baptiſmi pueri carnalis. Sed cæci et ſurdi, qui per Chriſtum videre iam incipiunt, et audire verba libri. Iudaiſmos hos ſpiritu carere apertiſſime norunt, vt eos omnes actutum improbabimus. Eſſet enim hoc de carne in carnem tranſire, et Iudaicæ ſeruitutis iugo rurſus implicari. Mera eſt hæc κακοζηλία picta quædam legis deriſio, ſeu ridicula imitatio, vt mimos quoſdam, et Iudæorum ſimias nos potius dixeris, quam Chriſtianos. Simili κακοζηλία Mahometus diem veneris voluit ſuis eſſe ſolennem, in quo penitus otiarentur. Nec deſunt Turcarum religioſis et monachis ſuæ rationes, quibus a libro Dei traditiones varias, ſicut et noſtri phariſæi, ſuffurati ſunt, vt prædixit Zacharias. Quicunque, inquit, a libro Dei traditionem aliquam ſuffuratur, pius et innocens habetur: et quicunque iurat et vouet inuentiones ſuas ab eo libro detortas, pius et innocens habetur, Zacha. 5. Ob hanc cauſam ibi docet, maledictione magna receſſiſſe a nobis librum Dei, et impietatem Babylonicam regnare: quia in phariſaicis illis votis mendaciter iuratur. Contra præceptum Chriſti ibi iuratur, qui vouendo iurare vetuit, Matth. 5. Sacrilegium ibi committitur, furtum ſacrum monachalium cucullarum, Papiſticorum rituum, et legalium ceremoniarum. Sacrilegi illi ſunt, traditiones a libro Dei furando, ſicut furatus eſt Mahometus, et veteres phariſæi. Videns Mahometus, Iudæos habere tubas, et nos campanas, ſtatuit in ſuis Meſquitis ſiue templis, vt ore humano clametur: quia dignior eſt hominis vox, quam tuba vel campana: et quia legis tubæ erant vmbra humanæ vocis. Vino ille ſuis interdixit, ſicut Papa carnibus et matrimonio. Ad quam rem probabiliores Mahometus habuit rationes, vt apparet Leuit. 10. et Num. 6. Videns Iudæos

dæos ter in die preculas inſtituiſſe, mane, meridie, et veſpere, exemplo Danielis et Dauidis: noſtris vero eſſe ſeptem horas canonicas: ille quaſi inter vtrumque volans, quinquies in die orandum eſſe docuit. Videns Iudæos orare ad occidentem, et nos ad orientem, ſtatuit, vt ſui verſus meridiem orent, ad domum Mecha. Ita docet Mahometus ca. de domo Abraham, quod eſt pars Azoaræ ſecundæ. Supereſt igitur, vt ab aquilone veniant Gog, et Magog, qui verſus aquilonem orare docebunt. Pro peregrinationibus Papiſticis ille ad Mecham peregrinationes inſtituit, quam eſſe domum Abrahæ, ab Adamo conditam, illi affirmant, a diluuio ſeruatam, et in æternum duraturam: vt multis nominibus illa templo Salomonis apud eos præferatur. Si reliquas traditiones perſequaris, et ſacrilega furta, inuenies pleraque Mahometanis deteriora, a noſtris Sacerdotibus obſeruari. In hoc ſunt Papiſtis Mahometani præferendi, quod idola abhorrent, et idololatriam Papiſticam maxime deteſtantur. Quanquam Deus nec in manufactis templis habitet, nec manibus humanis colatur, ſed ſolo ſpiritu: Sacerdotes tamen Papiſtici varia templa variorum ſanctorum cultibus dedicant, et cadauera multa ſuper altaria recondunt. Statuas, idola, et ſimulachra, aurea, argentea, ærea, ferrea, lignea, lapidea, variis picturis pulchre adornata, illis fabreſaciunt, cadauerum reliquias intra idola reponunt, ſuper humeros portant, hunc orantes pro peſte, illum pro tonitruis, et pro aliis morbis alios. Ad hunc pro bobus, ad illum pro ouibus, ad alios pro equis et aſinis, peregrinationes inſtituunt, et vota vouent, imo tot ſunt diui, quot oppida et pagi: ſicut Iſraëlitæ olim pro numero ciuitatum multiplicabant Deos Iere. 2. et 11. id ipſum Aſſyrios in terra Iſraël feciſſe legimus 4. reg. 17. Deum illi, ſicut et noſtri, ſe ibi colere dicebant, alias quoque diuorum adorationes admittendo. Quanto plures ſunt vbertatis terræ fructus, tanto plura ibi

eriguntur diuorum altaria, et ſtatuæ. Hoſeæ 10. Vnumquodque artificum genus, fabrorum, ſutorum, tonſorum, et reliquorum ſuos habet peculiares diuos, quibus feſta colit, et bachanalia conuiuia. Membra cerea illis diis offerunt, quando ſimilis membri languore corripiuntur, ſicut Pheliſtim anos fecerunt aureos propter hæmorroydas. Oportere etiam dicunt noſtri Sacerdotes, nos ad eorum diuorum altaria panem, vinum, et alias oblationes offerre, et altaria ipſa de noſtra ſupellectile ornare. Candelas ad cadauera illuminanda circum idola deberet nos accendere, eis vota vouere, coram eis aperto capite nos incuruare, genua flectere, et eorum pedes religioſe oſculari: imo cæcos clauſos oculos ſacra illa pictura deuote oblinire. Defunctorum item manes, quos ea idola referunt, orandos eſſe docent. Datis inſuper quibuſdam a Beſtia ſigillatis bullis, non ſolum nos delictorum indulgentias conſequi, ſed et mortuos a pœnis aiunt liberari. Mortuorum quoque noſtrorum et maiorum animas, ſuis miſſis, meritis et ſacrificiis, a tartaris aiunt eripiendas, et purgatorio burſam purgandam. O ſtantem in loco ſancto abominabilem deſolationem. Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, pauete et deſolamini. Clament contra hos Iudæi, vt relictis adinuentionibus humanis vnum Deum colant. Clament Mahometani, vt idola reiiciant, clamemus et nos cum Paulo, vt cæleſtia quærant, non terreſtria. Sed ipſi nec quærere, nec intelligere cæleſtia poſſunt, quia nondum cum Chriſto reſurrexerunt. Si regenerationis vim cognoſcerent, viderent in ſeipſis Chriſtum præſentem et propitium, vt non opus ſit alios diuos longius petere: cum nec ſit alius poſitus pro ſigno, nec opem ferre valens. Cum renati fuerint, intelligent vere in lege fuiſſe futurorum vmbras, et ſigna, eſſeque omnia per Chriſtum impleta, vt nulla nunc poſt effuſam Chriſti lucem vmbra ſuperſit, nec carnalis ſabbatiſmus, nec aliquod inter diem et

diem

diem discrimen.

Obiiciunt ipsi, Ioannem in apocalypsi meminisse diei dominici. Respondeo. Qui ibi dicitur dies dominicus, aliis dicitur dies domini, in quo reuelatur abominatio Bestiæ, filii perditionis, vt dies domini, quem bestia colit, in eius caput retorqueatur. Dies dominicus dicitur apud Ioëlem dies ille magnus Assyriacæ perditionis. Diem illum dominicum Babylonicæ destructionis legimus apud Esaiam, capite 13. et 28. Amos. 5. Sophon. 1. et alibi passim. Quicunque dies, in quo res insignis est gesta, scripturis dicitur dies dominicus, dies domini, sicut nox domini. Exo. 12. Sopor magnus, quo nunc sunt sopiti Papistæ, dicitur sopor domini, sopor dominicus. Insigne bellum, bellum domini, bellum dominicum, contra dominicos hostes. Cæna domini dicitur, et cæna dominica. Hebraica phrasi res omnes insignes habent titulos illos dominicos, vt arbor magna, arbor domini: exercitus magnus, exercitus domini, siue dominicus: terror domini, terror dominicus. Solennem itaque vocauit Ioannes diem, in quo facta est sibi reuelatio de Babylonica perditione, et hic est dies dominicus, in quo perire bestiam oportet.

Vrgent adhuc, apostolos diem pentecostes obseruasse. Respondeo, Ex lege constat, festum illud hebdomadarum, festum diei quinquagesimi, seu diei pentecostes, post septem hebdomadas ab initio primitiuæ frugis, fuisse festum Iudæorum. Exo. 23. 34. Leuit. 23. Num. 28. et Deut. 16. Hinc Paulus ad id Ierosolymam properabat ad diem pentecostes, vt in eo Iudæorum conuentu posset Christum prædicare. Ita Christus ipse pro Iudæorum consuetudine, ad diem festum Ierosolymam sæpius ascendebat. Quid hinc Iudaizabunt Papistæ? Dierum azimorum fit mentio actorum 12. et 20. quod a Iudæis illi obseruabantur, non a Christianis, nisi quis adhuc Iudaizaret. Quod ad mysterium at-

tinet, et myſticum verum ſenſum, dies nouæ frugis eſt dies reſurrectionis Chriſti, a quo poſt quinquaginta dies datæ ſunt primitiæ ſpiritus ſancti. Vt quinquageſimo die, ab Aegyptiaca liberatione eſt data Iudæis lex, ita quinquageſimo liberationis noſtræ die datus eſt doctor ſpiritus ſanctus, qui multo ſublimius nos docet, quam lex: atque ita non eſt nobis alia lex, quam lex ſpiritus. Impletum eſt ergo myſterium illud. Inſtar Iubilei eſt hic quinquageſimi reſtitutio in hæreditatem noſtram, non terreſtrem, ſed cæleſtem: iugis nobis eſt iubileus, iugiſque azimorum ſynceritas. In die Iudæis celebri voluit Chriſtus effundere ſpiritum ſanctum in apoſtolos, vt res tanta publice innoteſceret, coram tot nationibus, acto. 2. Vt loti ſunt Iudæi legem accepturi Exo. 19. ita nobis baptizatis datur ſpiritus ſanctus. Beneficia hæc commemorare licet. Laudamus maxime in eccleſiis, ſeu concionibus fieri ſæpius commemorationem diei natiuitatis Chriſti, mortis eius, reſurrectionis, ſpiritus ſancti miſſionis: ac etiam diei dominici, in quo concidet Babylon, qui erit dies noſtræ reſurrectionis, vt fuit vere dies dominicus dies reſurrectionis Chriſti. Nunc a Papiſtica morte ad annos mille reſurgemus, quæ Ioanni dicitur reſurrectio prima. Erit ergo hic dies dominicus, dies reſurrectionis. Dies item finalis reſurrectionis dicitur dies domini, magnus et illuſtris. Licebit igitur horum dierum commemorationem poſtea facere. Ex decreto tamen Papiſtico, ad æmulationem legis otiari, nefas eſt: cum ocium illud, et ſabbathum illud fuerit carnalis vmbra myſterii per Chriſtum impleti. Col. 2. Cum aſpirauit nobis dies, fugierunt vmbræ, Cantic. 2. Paulus omnino vetat, nos a quoquam iudicari ſuper ſabbati aut alterius feſti obſeruatione. Sabbatum illud, quod ſanctificauit Deus, Genes. 2. fuit ſignum ſanctificationis noſtræ, Exo. 31. et Ezech. 20. id ſignificans, vt nos, qui ſanctificatione æterna ſumus ſanctifica

ctificati, non amplius ſeruilia opera faciamus, quæ nos in peccati ſeruitutem adigant: ſed perpetuas ferias, mortificato veteri, noſter nouus homo colat, et ſabbatum ex ſabbato. Tota vita noſtra, imo nos ipſi ſumus ſabbatum ſanctum, Eſa. 58. Sicut carnalia legis non habent typum alterius actus carnalis, ita non eſt nobis quærendum ſabbatum carnale, ſed ſpirituale, per requiem ſpiritus, in qua eſt ceſſatio ab operibus carnis dicto capite 58. in requiem illam æternam Chriſti nos iam ſumus introducti, Heb. 4. vt nullo interpellante Die habeamus ſabbatum ex ſabbato, Eſa. 66.

Carnalem habent ſenſum, qui eo argumento nos volunt ſabbatizare, quod iugem laborem vernaculi ſerui ferre non poſſunt. Quaſi euangelium noſtrum de iis iudicandis ſe intromittat: id quod Chriſtus aperte recuſauit. Ciuilia iudicia ſeorſim permittit Chriſtus, ſecundum quæ liberum eſt, de labore corporis paciſci. Non obeſt, quod diei ſeptimæ ab exordio mundi benedixit Deus, in ea quieſcens, et poſtea per legem quieſcere iubens. Nam illud fuit figura, vt in primo dialogo dixi. Iuxta literam fuit carnali populo huius legis, ſicut aliarum carnis legum, carnalis et literalis inſtructio. Sabbatum illud fuit cum Chriſto ſepultum, et ibi ab omnibus, quæ pro nobis paſſus eſt, quieuit Chriſtus, omnibus finem imponens. Sabbatum illud carnale fuit ſepultum, ſicut velum templi ſciſſum, vt omnia noua ſequerentur. Obſerua in hac re artificium Chriſti mirandum. Nam legis præcepta ſæpius in euangelio recitans, ſabbati obſeruationem perpetuo tacuit. Imo reclamantibus Iudæis ſabbatho ſemper operabatur, nolens nos ad illam ſabbati obſeruationem cogi. Docens item, Chriſtianorum opera debere ſemper ſabbato fieri, in perpetua ſabbati requie. Pater meus, inquit, huc vſque iugiter operatur, etiam ſabbato, et ego iugiter operor,

Ioan. 5. Argumentum aliud Ioan. 7. est notandum, Venerabilior erat circuncisio sabbato, quæ sabbatum soluebat, et a sabbato non soluebatur. Cum ergo circuncisio ipsa soluta nunc sit, et sublata, multo magis sabbatum. Si pro otio sabbati illius nobis ocium alterius diei inducat Papa, eadem ratione deberet, pro abscisso præputio aliud membrum abscindere, cum fuerit circuncisio fortior sabbato. Præterea, vt habetur Mar. 2. dominus est homo, cum aliorum, tum etiam sabbathi: et dominos nos fecit sicut dominus est ipse Christus, etiam sabbati: et sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum. Liber ergo homo potest sabbato libere vti, licet seruili populo sint ad tempus correctionis quædam impositа iuga. Docet item ibi Christus, pueros Dauidis esse mundatos, vt liceat eis veluti sacerdotibus, panes propositionis comedere, sabbato spicas vellere, et ad vitæ vsum omnia facere: quia dominus nos fecit sacerdotes, et sabbati dominos. Adde hic, quæ de boue et asino adaquandis, de asino et oue a fouea die sabbathi extrahendis, dominus tam sæpe loquutus est. Nullum Iudaismum pluribus dictis et factis sustulit Christus, quam sabbatum, vt admiranda hic dignoscatur Papistarum cæcitas, quam vane nos velint decretis teneri, et probabilitate sermonis nobis imponere, vt pulcre docet apostolus in epistola ad Colossenses, quam vtinam omnes Papistæ bene intelligerent. Hac ratione mutauit Bestia tempora et leges, vt ait Daniel: quia dies festos mutauit, et suas leges pro diuinis posuit.

Quod illa Iudæorum festa, et paschalis agni, et pentecostes, et tabernaculorum, omnia simul in nobis hodie compleantur, omnia in nobis vnum sint, baptismi et cænæ mysterium omnia simul habeant annexum, paucis nunc collige, vt baptismum esse cum cæna coniungendum intelligas. Nam in mortem Christi baptizatus, te ipsum ibi immolas, et ab

Aegy

Aegypti opprobrio liberatus feſtum primum celebras in azimorum ſinceritate, omiſſo fermento veteri, et paſchalem agnum cum Chriſto in cæna manducas. Feſtum item ibi agis primitiæ frugis et tabernaculorum. Nam primitias accipiens cæleſtis ſpiritus ſancti fructus, de area et torculari tuo panem et vinum colligis, et ſpontanea miſſa, id eſt, offertorio ad cœnam domini, eum communicans, cum eccleſiæ pauperibus epularis, in regni cælorum tabernacula receptus, Deut. 16.

De templi machina nunc ſupereſt dicamus. Graue id videbitur multis, quod tam pulcras ſtructuras nos nihili faciamus. Sed nos nihil horum miramur. Graue impiis videbatur, quando propheta lapideum templum improbabat. Eſa. 66. Imo Deum ipſum ob id dicebant eſſe grauem et moleſtum. Nihilominus rationes improbationis ſunt ibi efficaces, vt docet Deus. Quia locus ille non eſt capax Dei, nec conueniens eius habitatio. Quia Deus in ſpiritu habitat. Quia lapides iidem erant, antequam facerent templum. Quia templum Dei iam antea erat homo, ante lapideam domum. Quia in lapidea domo cultus Dei erat carnalis. Et quia abominationes multæ ibi committebantur. Adde, quod Chriſtus eſt verum Dei templum, et quod excelſus Deus non in manu factis templis habitat. Recedere gloriam Dei a lapideo templo docet Ezechiel. ca. 3. 9. 10. et 11. Olim exigebatur lapideum templum, ad offerenda carnalia ſacrificia: nunc autem ſecus. Nunc ſolus homo dicitur templum Dei, et ibi eſt Deus ſpiritu adorandus. Ad quam rem latius eſt nobis de templi dedicatione dicendum, et quod ab initio fuerit homo Dei templum. De templi dedicatione habetur Num. 7. et 3. reg. 8. et 2. Ezræ. 12. cui myſterio adiungitur ille Deo dicatus Henoch. Nam חנך hanach, eſt initiare, inſtituere, dedicare. Vnde dicitur Henoch, inſtitutus, ſacris initiatus, Deo dicatus et conſecratus. Omiſſo illo ter-

lo tertio Henoch, filio Cain, qui fuit sacris serpentis initiatus, de illo nos Henoch, in cælum translato, loquimur, qui fuit septimus ab Adam, sicut est nunc septima dies Deo sacra, in qua nos cum ipso Henoch requiem cælestem habemus. Ille fuit in figura translatus, in signum mysterii Christi. Christus mysterium illud vere in se ipso compleuit, in nobis item faciens spirituale complementum. Nos in veritate sumus in cælum translati, sicut Henoch in vmbra. Nos per Christum sumus veri Henoch, theodidacti, a Deo instituti, Deo dicati, et consecrati. Nos sumus in cælum translati, Colos. 1. et Ephes. 2. Nos sumus templum Dei, et templum spiritus sancti, 1. Cor. 3. et 6. et 2. Cor. 6. Nos sumus domus habitationis Dei, Heb. 3. Nos sumus viui lapides domus spiritualis. 1. Pet. 3. Ante diluuium non habitauit Deus in lapideo templo, aut ligneo tabernaculo, sed in Abel, et Henoch, quasi esset Christus in altero moriens, in altero resurgens, et in cælum ascendens. Post diluuium templum Dei fuit Melchisedech, rex Salem, et sacerdos Dei, Genes. 14. Propter quem ait propheta, fuisse olim tabernaculum Dei in Salem, psal. 75. Omitto hic mysterium salutis gentium in Melchisedech designatum. Nam Salem fuit ciuitas gentium in terra Sichem, Genes. 33. Hic ipse fuit templum Dei, rex, et sacerdos, vero Christi regis, sacerdotis, et Dei templi typo. Lapideum igitur templum ab initio non fuit, sed ad tempus est rudi populo datum. Nunc templo maior est Christus, Matth. 12. Christus est verum Dei templum, Ioan. 2. Excelsissimus non in manufactis templis habitat, acto. 7. et 17. Vnde merito, tanquam rem abolendam, destrui voluit Christus lapideum templum, cum iustis rationibus improbans, dicto cap. Esa. 66. Atque ita nos destructa rursus ædificantes præuaricatores nos ipsos fecimus, Gal. 2. Quare tabernaculum ligneum non similiter reædificamus? Si Deus in manufactis templis non habitat, sequitur in Papistarum templis aliud nihil habitare, quam idola.

Si ut

Si, vt teſtantur regum libri, ſoli filio Dauidis Chriſto datum eſt, deo templum ædificare, ſequitur, Papiſtas aliud nihil ædificare, quam turrim Babel. Si in cæleſti illa Ieruſalem, quæ intra nos eſt, nullum teſte Ioanne conſpicitur lapideum templum, ſequitur, Papiſticas abominationes, ad cæleſtem Ieruſalem non pertinere, ſed carnalium hominum eſſe pietatem corruptam. Verum templum Dei Chriſtus eſt, et nos per ipſum. Verum item tabernaculum. Ipſe eſt rex et Sacerdos Melchiſedech, et nos per ipſum. Ipſe eſt lapis viuus, et nos per ipſum. Ipſe eſt paradiſus Dei, et nos per ipſum. Ipſe eſt ſabbatum ſanctum, et nos per ipſum. Ipſe eſt circunciſio, et nos per ipſum. Ipſe eſt verus Nazaræus, et nos per ipſum. Chriſtus eſt omnium complementum, omnia in ſe ipſo et in nobis complens. Cum ipſe ſit caput, et nos membra, facit nos ſui participes, ſuam gloriam nobis communicando, ſicut ſe ipſum nobis communicat.

Hinc et velum Papiſticum tollitur. Velum templi et faciei Moſis, eius temporis infirmitatem notabat, ac veri myſterii occultationem. 2. Cor. 3. et Heb. 9. quod velum per Chriſtum eſt ſciſſum et ablatum, facta vera Dei reuelatione. Vnde et in eius paſſione ſciſſum eſt velum templi, Matth. 27. Non ſupereſt nunc aliud velum, quam ipſa Chriſti caro, quæ ipſi patris deitati, pro vero eſt, Heb. 10. ipſa eſt velum, tabernaculum, arca, vrna, manna, et reliqua.

Similis eſt ratio ſalis victimarum Leuit. 2. vt ipſimet Chriſto tribuatur. Idem de ſale mortiferas et amaras aquas ſanante. 4. reg. 2. quanquam Papiſtæ neſcio, quas hinc traditiones de aqua ſalſa furati ſint ſacrilegio illis peculiari. Ipſe Chriſtus eſt verus ſal, nos ſibi in victimam oblatos condiens: cuius ratione nos dicimur ſal terræ. Aquæ nobis amaræ, et mortiferæ ſunt illæ, in quas eſt immiſſum Babylonicum abſynthium, apoc. 8. aquas mortiferas, quas hactenus in Iericho potauimus, reddemus nunc dulces, ſale ſapientiæ eas condiendo per ſpiritum ſanctum. In vaſe nouo contentus nunc ſal

immola

immolatam victimam condit, ne sine sal insatuata putrescat. Aquis baptismi dulcorantur aquæ omnes, siue sint marinæ, siue salsæ, siue amaræ: et per eas viuificantur omnia animantia, Ezech. 47. Hoc salis mysterium in nobis completum docet Christus, salem nos habere monens, et dicens, vos estis sal terræ. Christus ipse primaria ratione dicitur sal dans nobis sapientiæ condimentum: vt deinde per ipsum nos scimus aliis sal, eis condimentum nostrum communicantes, vt sapienter gustent, et ab insatuatione, corruptione, seu putrefactione seruentur. Nihil enim magis a corruptione seruat, quam sal. Vnde et fœdus Dei dicitur fœdus salis, incorruptibile Num. 18. et 2. para. 13. Dicitur item fœdus salis, quia in fœdere domini erat, vt in omni oblatione offerretur sal, dicto cap. Leuit. 2.

Hyssopus non est nobis alia, quam ipsemet Christus, proprii sanguinis aspersione nos expians, et mundans: per quem nos dicimur esse hyssopo mundati. Ipse nos expiat, et ipsemet est hyssopus expiationis nostræ: sicut ipsemet est sal et victima a seipso oblata. Ratio, quare iussit Deus hyssopo vti, est multiplex: cum ex naturali proprietate hyssopi, pectus expiantis, seu mundantis, cum ex vitandis contrariis Aegyptiorum superstitionibus: tum maxime, vt Christum ita præfiguraret, verum expiatorem.

De lampadibus et lucernis dicendum, quod Dei lucem exspectantes, candelis vtimur in noctis vmbra. Populo in nocturnis tenebris constituto, cui et lux verbi Dei sub vmbra et nube abscondebatur, institutæ merito sunt lucernæ, circa oraculum illud velamine obumbratum, ad significandum, maiorem aliam ibi desiderari lucem. Nunquam enim candelis vtimur, nisi quando solis lucem desideramus. Exorto ergo nobis iam die et vero sole lucente, reuelata nobis verbi Dei luce, sublata nube, vmbra, et tenebris, nullæ sunt eiusmodi lampades necessariæ. Frustra enim

enim coram ſolis luce candelam quis accenderit. Ipſemet Chriſtus eſt nobis vera lucerna, totum cælum illuminans, et in futuro ſeculo illuminaturus. Ipſe eſt lampas, ſplendor gloriæ, et lux mundi. In cæleſti illa Ieruſalem, quæ intra nos eſt, nullam aliam ait Ioannes eſſe lucernam, quam ipſam agni claritatem et ſplendorem. Secluſis igitur Papiſticis impoſturis, danda nobis eſt opera, vt nos ipſi dici ſemper poſſimus lux, et filii lucis, poſtquam ipſe lux vera nos lucem eſſe fecit, qui antea eramus tenebræ. Id fiet, ſi charitatis oleum habeamus, qui lampades noſtras in regno cælorum per fidem accendimus. Duo candelabra ſeu duæ oliuæ, varia ratione apud Zachariam et Ioannem leguntur, ratione varii myſterii tunc oſtenſi. Apud Zachariam ſunt duo filii olei, duo vncti, Iehoſua in ſacerdotem, et Zerubabel in principem: ad tempus ita vncti, vt domum Dei erigerent, Zacha. 4. Apud Ioannem vero duo candelabra, et duæ oliuæ, declarantur eſſe duo Chriſti teſtes, Moſes et Elias, lex et prophetæ, apoc. 11. vt vere ſit lucerna ardens, et lucens ſuper menſam, qui palam facit Ieſum eſſe filium Dei: ſicut Eccleſiæ hanc fidem tenentes, et docentes, dicuntur eſſe candelabra aurea, coram Deo perpetuo lucentia, apoc. 1. Impletæ igitur in Chriſto, et in nobis per Chriſtum ſunt illæ omnes legis figuræ, absque Babylonicis figmentis. Externa illa obſeruatio arguebat eius temporis infirmitatem, nondum propalata ſanctorum via, Heb. 9. Candelarum accenſio arguebat veræ ſolaris lucis abſentiam. Per quem modum Iudæi diminuto illo lumine vtentes, veram poſtea exorituram lucem indicabant, quod et factum eſt.

De votis monachalibus iam oſtendimus, eſſe traditionum ſacrilegia, vere mimica. Oſtendimus ex Zacharia, ob iuramenta illa regnare Papiſticam impietatem, et maledictione magna librum Dei a nobis receſſiſſe. Perfectionis regulam

regulam esse in votis suis, iactant monachi, multa iurantes, et se variis legibus adstringentes: cum tamen ipse Christus in ipsis perfectionis documentis iuramenta illa vetuerit, Matth. 5. Nihil ad perfectum duxit lex, et ipsa libertatis ablatio est imperfectio, teste Paulo: ac etiam teste Iacobo, qui perfectionem ponit in libertate. Scrigtum est antiquis, Vouete, et reddite Deo iuramenta vestra. At ego dico vobis, o monachi, ait Christus, nolite vouere, nolite iurare, nolite vobis iugum imponere. In testimonium veritatis nobis iurare licet de rebus præteritis vel præsentibus. At in futurum te aliquid facturum nec vouebis, nec iurabis, sed si Deus voluerit, ita facies, vt Iacobus docet. De futuris iurare proprium est Dei, qui futura præstare solus potest. Nos autem nec capillum album, nec nigrum facere valemus. Adde, quod per Christum sublata lege sunt in nobis vota legis impleta. Ipsemet Christus est in nobis vnicum votum, qui se pro nobis morti deuouit, vota omnia complens. Ob id nos ei in baptismo vouemus, ei commorientes, et votorum omnium complementum accipientes. Perenne id nobis supereſt votum, vt semper in votis nostris sit, gratias Christo agere de tot acceptis beneficiis: id quod Paulus post Dauidem passim docet. Cælibem vitam non improbo, quam ipse mihi elegi, quam et Paulus supra coniugalem commendat: ita tamen, si ea libere agatur, citra necessitatem. 1. Cor. 7. Ad hunc modum et eremitas et monachos laudabo, si larua illa, et voti necessitas tollatur. Arguunt vero laruati monachi, viduas vouisse, 1. Timot. 5. ergo ipsi quoque vouere possunt. Non agitur ibi de voto. Suam esse viduitati fidem, docet Paulus, instar fidelitatis, quam in dispensatore quouis exigit Deus. In fide viduæ ponit ibi, vt suis prospiciat et contineat. Quod quæ non facit, infideliter vtitur ministerio suo, fidem Deo debitam irritam faciens. Votum ergo nullibi in Christianismo legitur, nisi vbi Iudaismus simulatur, vt acto.

vt acto. 18. et 21. quo modo nunc monachi Iudaizant.

De Papatus sacerdotio nunc superest dicendum. In qua re nemo esse potest adeo stupidus, qui non videat, sacerdotium legis esse per Christum impletum. Quis non videt, legis pontificatum, non Romanam illam et Babylonicam mitram, sed spirituale Christi pontificatum præfiguratse? Christus solus est et erit pontifex, perpetuum secum habens sacerdotium, et manens sacerdos in æternum. Nihil de hac re dici potest euidentius, quam quod in epistola ad Hebræos tradit apostolus, de vero solius Christi sacerdotio. Imo addit quod si Christus in terris adhuc esset, ne pontifex quidem esset. In eum enim est translatum sacerdotium per resurrectionem. Est et alia ratio, quare non diceretur pontifex in terris. Nam regnum et sacerdotium Christi est cæleste, non terrestre: spirituali et interna spiritus sancti vnctione constat, non externis oleis, aut coronalibus rasuris. Pontifex noster Christus, in cælis existens, nobis erit in cælum secum translatis, omnia quæ pontificis sunt, vere et interne ministrat, oblatione sui facta pro nobis orans. Heb. 8. Talis, inquit, est nobis pontifex, sanctorum administrator, et veri tabernaculi, in quo nemo in terra factus pontifex ministrare potest. Terrenus pontifex non potest, nisi externe, Iudaice, aut Babylonice sacrificare. Nostrorum vero sacrificiorum longe alia est ratio, cum spirituales tantum hostias nos offeramus. Nulla sunt nobis corporalia, sed spiritualia sacrificia. Sacrificium Deo spiritus. Nos omnes Christi participes effecti, veri sumus sacerdotes, vnctione spiritus sancti instar Christi interne facta: non instar Bestiæ, quæ tantum est paries dealbatus, et externe inunctus. Romanum Papatum, seu principatum hunc, esse rem surreptitiam, vel hinc manifeste constat, quod longa fuit in primitiua ecclesia concertatio, antequam Romanus episcopus Papæ aut pontificis summi nomen vsurparet. Frigidissimum est argumentum ex Petri vel Pauli institutione. Nam illi

et Ro

et Romæ, et alibi episcopos instituebant, sicut reliqui apostoli in Asia, India, et Aethiopia, nullis a Roma petitis bullis. Antiochena ecclesia, teste Ignatio, est a Petro, Paulo, et aliis fundata, prior est quam Romana, et primi sunt ibi dicti Christiani, vt ait Lucas. An propterea dicetur ibi Papatus iste? Quod Romæ sint sancti illi, et alii plurimi occisi, arguit eam esse tanto magis maledictam, teste Ioanne, sicut et ob id est Ierosolyma maledicta. Alio argumento nos impetunt, quod iuxta Paulum, oportet omnem animam potestatibus subditam esse, Rom. 13. quasi ipsi sint tales potestates, quod negat ibi Paulus, et negat Christus Matth. 20. differt plurimum virtus doctrinæ et spiritus, a bullata illa, et laruata Papistica potestate, meras imposturas et tyrannidem continente, virtutem spiritus nullam. Quando facta fuit contentio inter apostolos, quis eorum futurus esset maior: non respondit Christus, Petrum eis fore Papam. Imo vetuit quem ministrorum in ecclesia dominari, aliis maiorem dici, aut in alios potestatem exercere, pro singulari personæ ratione onus varie iniungebatur. Petro qui tunc erat in fide robustior, iussit Christus, vt alios in fide confirmaret, Lucæ 22. Sed hoc nihil ad Papatum, si Papatum pro principatu isto pontificio sumas: alioqui episcopos concedam Papas, siue patres vocari. Petro prius credenti prius claues pollicetur Christus, nondum donat Matth. 16. Postea omnibus in fide firmis pariter donat Ioan. 20. Peculiaria excellentiæ munera, et Ioannes et alii habuerunt, præsertim Paulus, cuius amplior fuit apostolatus, quam Petri. Fides et industria in apostolis varie commendatur, non Papatus iste. Quis vnquam audiuit, Petrum, vel Paulum Papam pontificem vocatum? tanquam blasphemus, pseudo Iudæus, et antichristus, fuisset ab eis reiectus, qui talis dignitatis imposturam ausus fuisset nominare. Soli filio perditionis datum est, Christi Pontificatum, in terris

vsur

vſurpare, eſſe ſacerdotum principem, facere, vt in templo Dei quaſi Deus ſederet Antichriſtus. 2. Theſſ. 2. Illi ſoli licuit miſcere ſacra profanis, regnum ſpiritus cum temporali confundere, ſacrilega furta et Babylonica ſacra ſuperinducere. Nos vero ſcimus, Chriſtianis non eſſe terrenum pontificatum ad Iudaizandum, ſed cæleſtem, ſicut eſt ſpirituale ſacerdotium. Non eſt Chriſtus nunc mortuus, vt ſucceſſore indigeat: nec abſens, vt vicarium ſeu vices gerentem deſideret. Ille viuit, ille nobis ſufficit, ille nobis præſens eſt, ille nobis vere, vt pontifex miniſtrat, vt melius poſtea videbis in interno homine. Ille in nobis vere regnat, nos cum illo regnamus, et regnum beſtiæ deteſtamur. Quæ igitur, inquies, erit ratio miniſtrandi in eccleſia Chriſti, ſi nullum ſit caput? Reſpondeo, Liber tertius mox ſequens indicabit, quæ et qualia ſint miniſteria eccleſiæ Chriſti. Caput Eccleſiæ aliud nullum eſt, quam Chriſtus, vere præſens, et in interno homine vere miniſtrans. In ciuilibus et externis actionibus, nos magiſtratum habemus externum, in ſpiritualibus internum. Si cum Chriſto ad cæleſtia reſurreximus, a legalibus liberati ſumus. Externum hominem, quaſi externam monetæ effigiem, nos cum Chriſto dicimus, temporalis poteſtatis legibus regulari. Internus vero non ſubiicitur mundo, qui non eſt de mundo. Hoc ſane modo nos reddemus ea, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, et ea, quæ ſunt Dei, Deo, et Papam ipſum reddemus ſatanæ, qui dedit illum.

Omnes Chriſtiani, veri fratres, æqua ratione dicuntur reges et ſacerdotes, quatenus æque precioſam ſortiti ſunt fidem, vt ait Petrus, peculiariter ſe ſupra alios in ſacerdotum principem nemo extollit, niſi Antichriſtus, vt ait Paulus. Imo eſt ad hanc rem efficax ratio, ſi quis myſteria legis intelligat. Nam iuxta legem nemo ſacerdotio conſecratur, niſi per baptiſmum, Exo. 29. et 40. Leui. 8. et Num.

8. Nullum penitus priſcis illis ceremoniis adumbratur myſterium, quod in baptiſmo vere non compleatur, ſicut eſt per mortem et reſurrectionem Chriſti completum, in quibus verus conſiſtit eius baptiſmus, vera in ſacerdotem conſtitutio, et veteris ſacerdotii innouatio. Expreſſus in prædictis legis locis eſt ſermo de baptiſmo, in quo ſicut tunc ſacerdotes, ita nos nunc abluimur, et inſtar immolati Chriſti immolationem noſtri ibi facimus, in azymorum ſynceritate. Pro oſtio tabernaculi, quod ibi lotis aperiebatur, nobis lotis aperitur oſtium regni cælorum, ſicut et Chriſtus eſt poſt ſuum baptiſmum in cæleſte tabernaculum ingreſſus. O pædobaptiſtæ, qualem cæli apertionem vos in baptiſmo cogitatis? Quorſum in Iordane ſunt aperti cæli? Veſtimentis item ſalutis, confirmatæ, ac cæleſtis nouæ iuſtitiæ, nos ibi ornamur, vt olim ſacerdotes: iure iurando ſacerdotium noſtrum ibi firmatur, regiam coronam ibi accipimus, et pro Aaronis oleo ſpiritus ſancti inunctionem. Internus noſter homo in baptiſmo genitus, habet incorruptibile ſpiritus ornamentum. 1. Pet. 3. veſtimentum iuſtitiæ vere ſacerdotale, apoc. 19. Ornamento, inquit, iuſtitiæ, et ſacerdotali decore ornauit me. Eſa. 61. Sicut igitur illa omnia in baptiſmo vere implentur myſteria, ita verum, in lege figuratum, nobis in baptiſmo datur ſacerdotium: non ad corporalia, ſed ad ſpiritualia ſacrificia, ad offerendas ſpirituales hoſtias, et fructum labiorum. 1. Pet. 2. et Hebr. 13. Ipſamet corpora noſtra, tanquam hoſtiam viuentem, nos inſtar Chriſti offerimus, Rom. 12. et 15. Totum hominem in baptiſmo offerimus Chriſto ſolenni voto et ſacramento, vt nulla alia nobis nunc vota ſuperſint, niſi hoc, vt ſemper in votis noſtris ſit, gratias Chriſto agere, de tot acceptis beneficiis, pſal. 55. 115. et Colos. 2. cui concordat pſal. 49. vbi hæc ipſa vocat propheta ſacrificia et oblationes. Vituli labiorum hi dicuntur, Hoſeæ. 14. Oratio ieiunio adiuncta eſt ſacrificium, acto, 13. et

pſal.

pſal. 140. Dicitur immolatio ſacrificium et hoſtia fidei. Phil. 2. In voce laudis immolabo tibi, Ionæ. 2. Nos ſpiritu orantes vera adeo offerimus ſacrificia, laudes, et gratiarum actiones, vt nulla alia ſint nunc incenſi thuris odoramenta, et ſuffitus, quam orationes ipſæ ſanctorum, apoc. 5. et 8. pſal. 140. et Eſa. 56. Carnem noſtram mortificare eſt hepar, renes et adipem Deo in holocauſtum offerre. Verum denique ſacrificium Deo, vt ait Dauid, eſt ſacrificium ſpiritus, cuius motus ſurſum, precioſum eſt ei ſuffumigium. Abominabilia videns Deus carnalia illa ſacrificia, iuſſit nos baptiſmo lauari, et mundari, Eſa. 1. An non magis erunt Babyloniorum abominabilia, ſi ea, quæ ipſemet Deus ſtatuit, vt abominabilia reſpuit? Si in nobis vere completur totum legis ſacerdotium, vnde Papiſticum illud? Res admiratione digna, quod Deus manibus humanis coli nolit, et Papiſtæ verum Dei cultum eſſe putent illud ſuis manibus factum ceremoniale ſacrificium. Non intelligunt, miniſtros noui Teſtamenti eſſe miniſtros ſpiritus, non externarum ceremoniarum. Non intelligunt, nullum eſſe nobis externum pontificatum ad Iudaizandum, cum ſolo nos ſpiritu oporteat ambulare, et ſit regnum Chriſti regnum ſpiritus. Nullus eſt nobis alius a Chriſto princeps ſacerdotum. Omnes per Chriſtum vnum ſumus, ſicut maior, ita et minor, omnes miniſtri. Hæreditas domini non patitur, vt quis in eius gregem dominetur, quia ipſe viuit, dominus et magiſter. Vinea domini non fert diuerſorum generum ſemina et palmites, ſed vnicum tantum, quod eſt ſemen Dei. Non patitur aues diuerſorum colorum, aut ſectas aliquas, vt hi ſint purpurati cardinales, illi monachi nigri, illi albi, illi aliter commixti, Leuit. 19. Deut. 22. et Ierem. 12. Chriſtus et apoſtoli communibus veſtibus vtebantur: quare ergo in tot laruas ſunt deſigurati monachi? quare tot ſibi leges condiderunt?

Omitto hic referre locos, quibus nos passim monet apostolus, ne iugo aliquo seruitutis nos a quoquam implicari permittamus: sed Christi a vinculis legis factam liberationem integram seruemus, non in ceremoniis aliquibus, sed in sola fidei Christi iustitia salutem nostram constituentes. Quis Antichristi leges sustineat, videns, leges sanctissimas ab ipso Deo datas, esse sublatas? Data a Deo lex ipsi Adæ sublata est. Data ipsi Noë lex sublata est. Data ipsi Abrahæ lex sublata est. Data ipsi Mosi leges sublatæ sunt. Ab Antichristo nos accipiemus Babylonicas leges? Sacrilegæ sunt ceremoniarum leges, furta, et mendacia. Quis Papæ imposturis fidem adhibeat, cum ipsemet non credat verum esse, quod facit? Clanculum ridet stultitiam nostram: ridet quoque tota Romana curia.

Obiiciet fortasse quispiam, esse adhuc papatum, et rasorum peculiare sacerdotium, cum peculiari papæ charactere: quia peculiare fuit olim Leuitarum sacerdotium, a communi populo longe diuersum. Respondeo, Leuiticum illud sacerdotium per Christum esse translatum: imo per Christum omnia nunc vnum esse. Ipse ex Iudæis et gentibus vnum populum facit, sicut ex Leuitis et aliis vnum sacerdotium, coniungendo omnia per fidem, in vnius baptismi vnitate. Leuitas vice primogenitorum sibi ad tempus sumsit Deus, Num. 3. et 8. Nunc vero nos sumus illa primogenitorum ecclesia, Heb. 12. Ephraim nunc primogenitus, sicut Iuda, Iere. 31. Nos omnes per Christum sumus primogenitus Israël et primitiæ quædam suarum creaturarum, omnes sacerdotes et Leuitæ. Ob hanc causam multiplicandos ait Ieremias Leuitas ministros Christi, vt arenam maris, Iere. 33. Sicut a communi populo secernebantur, qui sacerdotio consecrabantur, ita per baptismum a carnali mundo secernuntur veri Christiani, omnes Leuitæ, et Sacerdotes effecti.

Vt au-

Vt autem veram ſacerdotii in Chriſtum translationem, per mortis eius baptiſmum eſſe factam intelligas, ſicut et in nos ſit, et veram ibi eſſe noui ſacerdotii conſtitutionem: aduerte, quod ſine victima non efficitur quis ſecundum legem ſacerdos. Victima autem Chriſti in paſſione fuit. Citatæ etiam omnes ceremoniæ, per quas quis ſacerdotio conſecrabatur, typum habent Chriſti baptiſmi, mortis, et reſurrectionis. Tunc vero pontificem egit Chriſtus, quando ſe ipſum victimam offerens, eſt mox in ſancta ſanctorum a ſacrificio reſurgens ingreſſus, ſicut nos in baptiſmo. Tunc eſt Chriſtus gloria et honore coronatus, tunc eſt eius ſacerdotium iure iurando firmatum in æternum, quando regenitus eſt, quando dictum eſt ei, Ego hodie genui te. Ad eius ſimilitudinem nobis dicitur in die noſtri baptiſmi, filius meus es tu, hodie genui te. In die baptiſmi nobis in Iordane dicitur, Tu es filius meus dilectus. Sicut in torrente nobis dicitur, Tu es ſacerdos in æternum. Illud inſuper animaduerte, quod ante paſſionem Chriſti adhuc dicebatur eſſe Caiaphas legis pontifex, et ob id prophetauit, Ioan. 11. et 18. poſt reſurrectionem vero translato iam ſacerdotio erat tantum paries dealbatus, acto, 23. Poſtquam ſedit Chriſtus a dextris Dei dicitur eſſe ſacerdos in æternum, ſecundum rationem ſacerdotii Melchiſedech. Tum quia ſicut Melchiſedech ſimul erat rex et ſacerdos, ita et Chriſtus, et nos per ipſum. Tum quia ſicut Melchiſedech panem et vinum ſuum educens, militibus Abrahæ protulit, largitus eſt, et donans benedixit, idque poſt partam de hoſte victoriam: ita ſacerdos noſter Chriſtus, poſt partem de hoſte victoriam proprium ſui corporis cibum et potum, nobis in ſui militiam baptiſmo conſcriptis, profert, largitur et donans benedixit. Id quod nos etiam in cœna faciemus, vt videbis. Hoc autem, antequam a dextris Dei ſederet, non fecit Chriſtus, cum nec nos tunc eſſemus in eius mi-

litiam conscripti per baptismum. Ante missum enim paracletum non est consummatum cænæ mysterium: vt in ipsa cæna apostolis testatur Christus, dicens se nouum eis postea daturum cibum et potum. Discipulis frangens et porrigens panem, euanuit Christus, nondum ab eis vere introsumtus, Lucæ. 24. Nondum erat natus cælestis homo, qui erat cælesti pane nutriendus. In cænæ sermone hoc intelliges, et qualiter noster cælestis pontifex, lex et sacerdos, nobis interne ibi ministret: quod si in terris adhuc esset, facere non posset. Solus ergo est nobis cælestis pontifex, qui omnia pontificatus mysteria solus compleuit, sine Babylonicis figmentis.

Confirmari demum potest vniuersale in nobis omnium complementum, ex ipsis Christi verbis. Nam legem destrueret, si non compleret ea omnia, quæ lex designabat. Ea propter dixit Christus, Non vt destruam, sed vt compleam. Sed quomodo compleam? Quia donec transibit cælum et terra, iota vnum, aut apex vnus, non præteribit ex lege, quoad omnia facta fuerint Matth. 5. Ergo, id, quod Pontificatus legis significabat, per Christum est impletum, id quod circunciſio significabat, id quod sabbatum significabat, per Christum est impletum et factum, quotidieque impletur, et in nobis mystice fit. In nobis impletum est, et impletur, per fidem in baptismo: factis ibi nobis omnibus sacerdotibus, data nobis perpetua sabbati requie, nobis omnibus per Christum spiritu circunciſio.

Sed omnes et generales et speciales circunciſionis significationes hic fusius excutiamus, quid sit fœdus, siue pactum, et vetus et nouum, prius inquirendo, vt omnia in Christo completa videamus. Pactum est duorum vel plurium in idem placidum et consensus. Necessario in omni conuentione debent ad minimum esse duo paciscentes, et pactum ipsum fidem requirit. Inter Deum et Abraham initum est eius-

eiusmodi fœdus, seu pactum, quod legis peritis nostris diceretur vna de quatuor speciebus contractus innominati, illa scilicet, quam vocant, facio vt facias. Nam ex parte Dei fuit promissio hæc. Patrem multarum gentium faciam te, daboque tibi et semini tuo terram Chanaan, vt sim Deus tuus, et seminis tui post te, Genes. 17. Ex parte Abrahæ et seminis eius fuit pactum, vt in omni masculo circunciderctur præputii caro, adiuncto eo, quod ei dixit Deus, Ambula coram me, et esto perfectus, dicto cap. 17. Hæc circunciſio dicitur ibi fœdus, et signum fœderis. Nam parte altera pactum id exigit, et id, ad quod vi pacti Abraham Deo tenetur, est vt circuncidat. Et hoc vocat ibi Deus pactum suum, quo secum paciscens sibi tenetur. Est etiam signum fœderis, seu promissionis Dei, eo pacto firmatæ. Nam sunt in eo contractu duo pacta, alterum alterius signum. Est contractus correlatiuus, vt iuxta vim pacti respondeat Dei promissio obseruanti signum illud, promissionem dandam significans. Supponitur ibi, quod paciscentem cum Deo credere oportet Deo, et coram eo ambulare. Nemo enim cum eo paciscitur, cui fidem non adhibet. Pactum vero ipsum in se continebat factorum expressionem, sicut et lex ipsa: præsupposita fide, quam de Deo illi habebant, mundanum quid continentem.

In nouo vero testamento est cælestis fides de Iesu filio Dei, in cælestibus nunc regnante, et cælestia credentibus donante. Noui testamenti fœdus, seu pactum nouum, ex parte nostra est lex cordis, quæ est sola lex fidei, vt firmi credamus. Fœdere nouo est nobis cum fiducia credendum, Iesum illum crucifixum esse Messiam filium Dei, in cælestibus regnantem, et id credentibus cælestia donantem. Ex parte vero Dei pactum nouum continet plusquam promissiones. Continet dona cælestia, iam nunc præsentia,

quæ non tantum promittuntur, ſed donantur. Quæ olim promittebantur, dat nunc Deus credentibus in Chriſtum, et modo alio longe ſublimiore. Pro terreſtribus dat nunc Chriſtus cæleſtia. Credentibus in Chriſtum datur nunc remiſſio omnium peccatorum, datur regnum cælorum, vita immortalis, Chriſtus ipſe totus. In hoc nouo fœdere vetus continetur et impletur. Hic pro terra illa datur nobis cælum. Hic data eſt hæreditas et requies. Hic ſeruatur egregie circunciſio, in iis, quos ipſe circuncidit. Impletum eſt, quod dixerat, ſe fore Deum noſtrum et nobis inhabitaturum. Quemadmodum vetus illud non eſt iuxta literam impletum in incredulis, qui proſtrati ſunt in deſerto, ſed in credentibus; ita et iuxta ſpiritum, pactum nouum non in pædobaptiſmo, ſed in ſolis credentibus impletur. In pædobaptiſmo vero non eſt fœdus aliquod, nec efficiuntur Chriſtiani, nec Deus efficitur Deus eorum, magis quam ante: quia non poſſunt pacto conſentire.

Prima igitur hæc fuit circunciſionis ſignificatio, ſignaculum fœderis, et dandæ promiſſionis ſignum. Quod ſi circunciſio fuit ſignum dandæ promiſſionis, qui circuncidebantur, indicabant nondum eſſe vere datam. Atque ideo illi circuncidebantur, nos vero ſecus. Impleta enim re ipſa, ceſſat ſignum rei futuræ.

Secunda ex eodem fœdere colligitur circunciſionis ſignificatio, vt colligit Paulus, qui circunciſionem Abrahæ ait fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ fidei ipſius, iam præcedentis, vt deinde eſſet pater credentium. Nam ablatio proprii præputii ſignificat, eum ſeipſum abnegaſſe, Deo credendo, et pacto eius fidem adhibendo. Ideo merito fuit hominis iuſtificati indicium, ſignum, et ſignaculum. Hoc vero iuſtificationis fidei ſignaculum non poteſt in pædobaptismo impleri, nec eſt ibi præcedens fides, nec aliqua ſui ipſius abnegatio, nec fœderis conſenſus. Qui vero ſe ipſos abnegantes,

gantes, ſe totos Chriſto credunt, ei in baptiſmo commorientes, cum concupiſcentiæ præputii reſecatione: tales habent iuſtitiæ per circunciſionem ſignificatæ complementum. Cum itaque nullius talis myſterii complementum ſit in pædobaptiſmo, quis ſanæ mentis ludum illum non rideat? Rem tam ineſficacem, et omnis veritatis prorſus expertem? Non eſt quod circunciſionem baptiſmo carnaliter æquiparando, hic ludant pædobaptiſtæ. Eiuſmodi enim carnalibus æquiparationibus Iudaizat hodie Chriſtianiſmus, quibus Galatarum pſeudapoſtoli Paulum moleſtabant. Imo puerilius iſti ludunt. Quos omnes ipſe manifeſte damnat, argumento ſumpto ab Abraham patre noſtro, qui non per circúnciſionem, ſed per fidem vocatus eſt. Ergo gentes in eo promiſſæ, per fidem ſunt ad eccleſiam Chriſti vocandæ, non per circunciſionalem illum, imo Iudaicum pædobaptiſmum: cum præſertim in eo nihil agatur, niſi carnale mimicum et ridiculum.

Specialis alia circunciſionis ſignificatio, et conſideratio nunc ſequitur, Quare præputii circunciſio pro ſigno data eſt, et quid ſignificet. Prima fronte Dei verbum videri ſolet hominibus ſtultitia. Stultum quis hodie facile iudicaret, ſi res circunciſione ſimilis, et hominum iudicio tam turpis, et abſurda, cuiquam præciperetur, et tam ſolemniter. Sed oportet, vt quoquo modo Dei verbo parere, dicamus eſſe ſapientiam. Fides et iuſtitia Abrahæ fuit, credere promiſſioni ſeminis. Hanc autem fidem ſeminis ſignatam eſſe voluit Deus in ea parte corporis, per quam trajicitur ſemen. Hoc inſuper dicimus, quod ſignum illud, quod vitiorum abſciſſionem ſignificat, decenter datum eſt. Sicut eo ſigno futura Iſraëlitis bona per pactum firmauerat Deus, ita voluit eo ſigno ad vitia reſecanda illos moneri, vt ſi volentes cum Deo expoſtulare, circunciſionem, vt promiſſionis ſignum, allegarent, illico argumentum retorquere

tur, quod circuncisionem non seruarunt, et circuncisionem ipsam respicientes, a se ipsis confunderentur, vnde merito Israëlitæ monentur, vt corda circuncidant, si in circuncisione viuere volunt, Deut. 10. et Iere. 4. Simili argumento confunduntur Romani proceres, qui arguunt Christum pollicitum, se cum eis mansurum, tamen ipsi non præstant ea, quæ ipse præcepit, quando pollicitus est, ite, inquit, prædicate, docete, baptizate, seruate, quæ vobis præcepi, et ecce ego vobiscum sum. Imo ridiculum cum scortis illis et beluis Christum manere, etiam si cum eis se mansurum iurasset, vt ex Iosue cap. 5. aperte colligitur. Item ex 1. Samu. 2. et 3. Iere. 7. et 18. et Ezech. 33. Ad idem psal. 88. 131. et Ioa. 15. vt Christus nobiscum sit, si nos in eius præceptis maneamus, non confidentes in verbis mendacii Babyloniorum instar, qui clamant, Sedes apostolica, sedes Romana, sedes Papalis, templum domini est. Iere. 7. Datum itaque signum hoc abscissionem vitiorum significat. Et maxime in præputio data est circuncisio, vt concupiscentias carnis, quæ ibi maxime vigent, circuncidamus. Ibi enim Adam et Eua carnis stimulum et pudorem primo senserunt, et eas corporis partes præ cæteris occultare voluerunt, sicut peccatum originale a fœmina venit in virum, ita in illis partibus mox apparuit, quibus fœmina iungitur viro. Soli viro data est circuncisio, quia in eo fuit consummatio peccati: item ob viri excellentiam, sub cuius dicta protectione intelligitur protegi fœmina. Ob id item, ne ille tam facile alliciatur in muliebrem perniciem. Ad quam rem nota, quod præputii circuncisio non solum abscissionem concupiscentiæ significabat, sed abscissionem illam re ipsa efficiebat, concupiscentiæ stimulum diminuens. Membrum enim debilitatur, cum vulneratur et naturali tegumento spoliatur: sicut auditus sit imbecillior abscissa aure, et visus abscissa palpebra. Euidens

hæc

hæc res eſt intelligentibus naturalem vſum et vtilitatem cuiuſuis partis. Pruritus item ſpermatis circunquaque ſub præputio ſolet abundare, et calore quodam ibi concluſus fouetur. Abſciſſo vero præputio frigeſcit, et quodam modo mortificatur. Eam vero mortificationem validiorem nobis dat ſpiritus fidei, et circunciſio ipſa Chriſti, non in pædobaptiſmo, in quo nulla eſt efficacia. Maioris igitur erat efficaciæ, et plus operabatur circunciſio Iudaica, quam pædobaptiſmus Papiſticus. Præſtaret nos a Iudæis circuncidi, quam a Papiſtis pædobaptizari in Antichriſti regno.

Circunciſio item erat redemptionis ſignum: ſanguine fuſo fiebat ibi quodammodo redemtio, et dicebatur ſponſus ſanguinis. Exo. 4. Quæ omnia vides per Chriſtum impleta. Redemptionem per ſanguinem ipſius, imolationem et reliqua omnia, vides noſtra fieri per fidem in baptiſmo. Vides, legem ſtabiliri per fidem, et omnem circunciſionis ſignificationem impleri per fidem. Non quod nos implea-mus, ſed Chriſtus implet in nobis auferendo præputium, et carnis mortificationem ſuo ſpiritu donando, non paruulis carnis, ſed paruulis ſpiritus. Quanquam caro nobis magis et magis mortificanda relinquatur, et carnis aculei a baptiſmo ſuperſtites inſtar Chananei, in dies reprimendi: per baptiſmum tamen caro ſepulta, et mortificata dicitur, et opprobrium Aegypti vno momento a nobis ablatum. Ioſue. 5. Quia ablatum eſt ibi omne peccatum, et ſpiritus ibi datus, omnes ad prædicta efficacias ipſi fidei tribuit. In baptiſmo nos vere circuncidimur, non ſuperficialiter, ſed toti facti circunciſio, corpus peccatorum deſtructum, nos toti Chriſto conſepulti, reſuſcitati, et in cælum euecti, Coloſ. 2. et 3. At in pædobaptiſmo nullum opus efficitur, quod a Chriſti ſpiritu procedat, ſed eſt execrabilis deriſio, extinguens Chriſti myſteria. Omnia quæ pædobaptiſtæ ibi

ſtæ ibi agunt, ſunt mortua, ſine ſpiritu, et ſine efficacia.

Alia circunciſionis ſignificatio ex eius die colligitur. Nam ſicut olim circunciſio fiebat octauo die, id eſt, prima die ſequentis hebdomadæ: ita in nobis dies reſurrectionis Chriſti, quæ eſt nouæ hebdomadæ initium, circunciſionis parit efficaciam, per potentiam reſurrectionis eius, per quam in baptiſmo reſurgimus. Mors Chriſti primam hebdomadam finit, et reſurrectio aliam inchoat, et eſt dies vnus baptiſmi, ſicut eſt veſpere et mane dies vnus: vt hodie moriens, hodie quis cum Chriſto reſurgat, et hodie ſecum ſit in paradiſo. Prima ſabbati diluculo reſurrexit Chriſtus, cæleſtem aliam nobis hebdomadam inchoans: quanquam nos ad medium huius hebdomadæ ad tres dies cum dimidio, tempus, tempora et dimidium temporis, a Deo noſtro deſciuimus, Dani. 9. et apoc. 11. Cæleſtem hebdomadam nobis Chriſti reſurrectio inchoauit, vt reiecta primæ hebdomadæ immunditia, hodie, id eſt, in die reſurrectionis, baptizatus quaſi octauo die totus homo circuncidatur, et toties circunciſi oblatio munda Deo offeratur, cuius odor ſuauis cum Chriſto aſcendat in cælum. Octaui igitur diei in eo ſita vis eſt, quod dicitur nouæ hebdomadæ initium, ſicut fuit in reſurrectione Chriſti nouæ hebdomadæ initium, nouos homines et noua tempora faciens.

Allegoriam vnam nunc audi, qua aperte docemur, nouum hominem in ſecunda circunciſione requiri. Celebrata eſt a Ioſue ſecunda circunciſio capite quinto, vbi poſtquam ventum eſt in Galgala, Iſraëliticus populus ſecunda circunciſione circunciditur, vt opprobrium Aegypti, et peccati vetuſtas ibi auferatur per Ioſue, qui gerit typum Chriſti, ſit hæc circunciſio, in tranſitu Iordanis, id eſt, in baptiſmo. Solus hic eſt nouus populus, qui promiſſionem obtinet, in requiem domini introductus. Myſterium eſt plenum, oſtendens, neminem poſſe in hæreditatem domini in

ni introire, nisi innouetur, et vetustate dimissa Iordanem transiens a Iesu Christo circuncidatur. Ratione mysterii, et translationis peccati ibi factæ, est loco nomen impositum Gilgal, seu Galgala, id est, translatio. Certus locus datur, et certum tempus, in quo et peccati Adæ, et aliorum peccatorum fit tibi remissio, vetustatis ablatio, et in cæleste regnum translatio. Certa iustitiæ imputatio, certum spiritus donum, et initiatio cælestis. Similis est fere Galilææ, sicut Galgalæ, significatio, et vterque ad Iordanem locus translationis. Adde quod Christi catechismus prius est discipulis in Galilæa factus, quam spiritu sancto baptizarentur. Atque ita nos cum apostolis prius oportet esse catechumenos, quam per Iordanem in cælestem ciuitatem transferamur.

Aliud in Iosue ibidem nota mysterium, vt intelligas, baptismo iungi cænam. Nam post Iordanis transitum sequitur mox nouus terræ promissæ cibus, sequitur ibi mox manducatio paschalis agni, qui die ipso, quo Iordanem transierunt, est eis ad cænandum paratus. Iuxta legem paruuli carnis circuncidebantur, et paruuli carnis cænabant, et simul vtraque licebant præcedente circuncisione, Exo. 12. Ergo et in nobis, quando efficimur paruuli spiritus, simul vtraque licebunt, præcedente baptismo: sicut in Iosue post Iordanis baptismum sequitur mox cibus nouus et cæna. In pædobaptismo vero est monstrum horrendum ingens. Nam hominem nouum in suo baptismo generant, cui nihil dant ad manducandum: Imo est res monstruosa, homo genitus, qui neque manducare queat, neque bibere. Eiusmodi enim nouus homo in baptismo nascitur, qui nouo cibo in cæna domini pascitur. Necessario enim indiget nouus homo nouo cibo. Magna est vis Christi donorum, per quæ ipse nos generat et nutrit. Ipse est nobis vice patris et matris. Ipse est nobis omnia, pater, mater, frater, sponsus, amicus,

amicus, dominus, magiſter, rex, Pontifex, et reliqua. Ipſe in regno cælorum eſt omnia in omnibus, et omnia in nobis complet.

SECVNDA LIBRI PARS, de Antichriſti myſteriis, omnibus iam completis.

Poſtquam de myſteriorum Chriſti, et circunciſionis eius complemento, ſermonem compleuimus, non abs re fuerit, de myſteriorum Antichriſti complemento, et coronali illa raſi capitis circunciſione, hic quoque differere. Magna ſunt enim et multiplicia myſteria beſtiæ, et circunciſionis illius coronalis, per quam ſe reges, et ſacerdotes ſanctos Papiſtæ dicunt, et Chriſtos domini. Quemadmodum præputii circunciſio facit Iudæos, et cordis circunciſio Chriſtianos, ita et capitis circunciſio facit pſeudoiudæos, Papiſticos ſacrificulos, et Antichriſtianos. Quemadmodum pietatis myſteria oſtendimus ad Chriſtum relata, et in eo eſſe completa: ita et nunc impietatis myſteria ad Antichriſtum relata, et in eo eſſe completa, oſtendamus, vt reuelatum nunc omnes melius intelligant hominem peccati, filium perditionis. Nihil enim de Babylone, Sodoma, Aegypto, et aliis ſimilibus locis, nihil de gigantibus, nihil de Antiocho, Ieroboam, Achab, et aliis improbis, nihil de pſeudoprophetis et falſis ſacerdotibus, lex vnquam adumbrauit, quod verum non habeat in coronata illa beſtia et ſacrificulis eius complementum. Regnum et ſacerdotium illa ſibi inſtar Chriſti Antichriſtus recapitulat, et conſecratorum habet turbam ſibi miniſtrantem.

Primo, quod carnalis illius primæ Babylonis myſteria ſint in

sint in secunda hac spirituali Babylone completa, satis ostendimus libro præcedenti, et in sequentibus non nihil adhuc addemus. Quod Sodomæ et Aegypti mysteria sint in ea spiritualiter completa, docet manifeste Ioannes, qui Romam ait esse spiritualem Sodomam, et spiritualem Aegyptum. Propter fornicationes est illa vocata meretrix, magna meretrix. Sodomitica meretrix, apoc. 11. et 17. Sodomiticum scelus esse Romanis peculiare, docet Paulus Rom. 1. quod et præsens seculum testatur, et Sibyllæ prædixerunt. Peculiare Romanis esse meretrices colere, multis docet Lactantius Lib. 1. cap. 20. Mysterium est Ioanni, Roma dicta meretrix prophetis קדשה Kedessa, sancta fornicatrix. Mysterium est, quod cum nomine sanctitatis misceatur ibi fornicatio: eo magis quia idolorum cultus fornicatio semper dicitur. Sacerdotes ipsi vocantur קדשים Kedessim, scorta masculà consecrata: quia ad scortandum a Papa consecrantur. Sunt vere, quales olim fuerunt, cinædi religiosi, capite circuncisi, sicut Babylonici sacerdotes caput olim radebant, Baruch. 6. Sodomiticum hoc scelus, tria sunt, quæ nostris religiosis, cælibem vitem agentibus, induxerunt, vt ait Ezechiel: fastus vitæ, opiparus victus, et abundantia otii, Ezech. 16.

Propter Aegyptiacas et idolorum et sacrificiorum abominationes est illa a Ioanne vocata Aegyptus, dicto capite apoca. 11. confirmat hoc idem Ioannes, qui liberationem ab Aegypto ad nos ait referri: et ob id nos denuo cantaturos canticum illud Mosis, quod ipse cecinit, quando est populus ab Aegypto liberatus, Exo. 15. et apoc. 15. Idem ibi canticum eandem liberationem notat nunc, sicut tunc ab Aegyptiaca seruitute: ob idque a Ioanne repetitur, vt de Babylonis repetitione diximus. Eodem tendit Esaiæ canticum post Antichristi destructionem, cap. 12. Aegyptiorum fluuio et mari minatur Esaias ca. 11. et 19. ne Aegyptii piscatores suis retibus amplius

vtan

vtantur. Percutiendum dixit fluuium in ſeptem ſuis riuis, ſeptem ceremonialibus beſtiæ ſacramentis. Septenario hoc numero gaudet beſtia, vt ſepties in eam effundatur calix, iræ indignationis omnipotentis Dei, teſte Ioanne. Aegyptiacas has beſtias, theſauris, et diuitiis onuſtas, videre licet Eſa. 30. vt merito in tot exactionum, nobis ab eis factarum, compenſationem, eas ſimus nunc ſuis beneficiis ſpoliaturi, vt olim factum eſt, Exo. 11. et 12 Tenebræ ſunt nunc horribiles et palpabiles, quales fuerunt in Aegypto, in vmbra huius veritatis, vt Pharao paruulos in flumen coniici, et necari præcipiebat, ita beſtia nos omnes in pædobaptiſmi flumen coniiciendo necat, illa quoque Aegyptiorum et magorum Pharaonis myſteria hic licet intueri. Vt verbum Dei, virga Aaron, eſt vere incarnatum: ita et magorum opera factum eſt ſimile in papatu, in ſpirituali Aegypto. Incarnatus eſt ibi Satanas, vt beſtia, de maris abyſſo aſcendens fieret in terris Papa, ſicut verbum Dei de cælis deſcendens, factum eſt in terris homo, hic Chriſtus, ille Antichriſtus. De abyſſo aſcendiſſe beſtiam, ex Ioanne euidenter oſtendimus, quaſi ſpiritus draconis, de abyſſo aſcendens, Papiſticum corpus indueret, ad faciendum ſigna et prodigia. Vt aquæ fluminis ſunt olim in ſanguinem verſæ, ita et Papiſtica poteſtate idem in apocalypſi factum eſt. Nam aquæ baptiſmi ſunt verſæ in martyrum ſanguinem. A tempore Papatus, non vero aquæ baptiſmo, ſed ſanguine baptizati ſunt, qui vere baptizati ſunt. Nuno potuit veri fluminis aquam bibere, ſed foderunt ſibi Aegyptii putres ciſternas, et traditionum lacunas. De ranis, quas ex pædobaptiſmi flumine, cum fide quadam ſatyrica trium ranarum, tribus qualitatibus infuſis, educunt Papiſtici et magi, dicemus paulo poſt. Reliqua inſuper, quæ magi Pharaonis facere nequiuerunt, (vt beſtias noxias nobis immittere, fornacis fauillam, lucem, grandinem, fulgu

ra, lo

ra, locuſtas, et tenebras) a Babylonica beſtia admirando præſtigio eſſe in Chriſtianiſſimo facta, ex Ioannis apocalypſi abunde doceberis: vt nec iota vnum, nec apex vnus ſit derelictus, quin ſint omnia facta, ſicut et legis maledictiones omnes ſunt in nos myſtice latæ.

Gigantum quoque myſteria huc referuntur, vt docet Chriſtus in euangelio, et in ſecundo de trinitate ego iam expoſui. Sicut Romæ Sodomitice viuitur, ita et gigantes ibi faciunt vxores eſſe communes. Filii Deorum, diis conſecrati, coëunt ibi cum filiis hominum. Sicut, inquit, factum eſt in diebus Noë et Loth, de gigantibus et Sodomitis, ita fiet in diebus filii hominis, Matth. 24. et Lucæ. 17. Mali angeli ſunt nobis de abyſſo ſuſcitati, vt in expoſitione locuſtarum de abyſſo aſcendentium, ex Ioanne declarabimus. Babylonica poteſtate denuo ſuſcitando gigantes prædixit Eſaias cap. 14. Nam in abyſſum illi fuerunt diluuio præcipitati: et de abyſſo nunc aſcendens beſtia gigantum manes genios inde ſecum eduxit, cum claues habeat putei abyſſi, vt a purgatorio illo tartarorum cruciatu manes educat. Res ipſa quoque docet, repletam nunc eſſe terram ea ipſa gigantea chamas, qua fuit tunc totus orbis repletus, Genes. 6. Nam חמס chamas ibi dicitur rapacitas, oppreſſio, iniqua exactio, noſtris ſeculis omnia peculiaria. Nunquam apud Aegyptios et Babylonios eſt populus Dei, tot paſſus exactores. Si beneficiales hodie mercaturas, et forenſes in eis negociationes, reſignationes, ac deuolutiones quis bene cogitet nunquam a creatione mundi tot et tanta inueniet fuiſſe latrocinia, cum coloratis titulis. Meretricio iure, certis rapinis, et celeritate curſus, omnia nunc deuoluuntur. Quid cum apoſtolis vicariatus iſti? regreſſus, inſinuationes, annatæ, paruæ datæ, reſeruationes? Ad ſolam pompam et opulentiam ſpectat hodie totus Papiſmus. Lege iam citatum caput Ezechielis 16. et intelli-

ges ibi deſcribi meretricem hanc, quæ poſtquam Chriſti baptiſmo fuit lota, et in magna gloria conſtituta, fecit ſibi excelſa proſtibula, in cunctis plateis, precioſas veſtes multicolores, et imagines varias. Filios ſuos paruulos cœpit falſis diis tradere, et dominicum panem coram idolis offerre. Fornicata eſt cum Sodomitis, Aegyptiis, Chananæis, Chaldæis, Palæſtinis, et aliis. Hæc ſola contra aliarum meretricum morem fornicatur, vt ait ibi Ezechiel. Nam aliæ meretrices accipiunt munera: hæc vero ſuis amatoribus dat eccleſiaſtica beneficia. Quæ nunc a ſuiſmet amatoribus, vt adultera iudicabitur, ſicut olim ſynagoga.

Summa ſummarum. Omnia, quæ lex vnquam adumbrauit, iniquitatis myſteria, huc ſpiritualiter tendunt, hic omnia implentur, et fuerunt vmbra huius veritatis. Quia a ſeculis non eſt audita, nec viſa, talis et tanta abominatio, quæ tot monſtra peperit, quæ tantum Chriſti regnum deſolare potuerit, tantam Chriſti lucem obſcurare, et Deum ipſum in tres Chimæras conuertere. Hæc denuo potuit totum Chriſti populum in Iudaiſmum retrudere, et Chriſtum fugare. Hæc in Aegypti et Babylonis captiuitatem nos denuo reduxit, et omnia ab origine mundi nobis mala ſuſcitauit. Specta, qualis apud beſtiam ſit Romæ vicendi ritus. Ibi purpura et byſſo Babylonice veſtitur. Ibi Sodomitice viuitur. Ibi Tyri et Sidonis negociaciones. Ibi Aegyptiorum abominationes. Ibi Chananæorum illæ doloſæ mercaturæ, quibus in ſeruitutem homines ipſos ſubigunt Romani, negociatores animarum hominum. Ibi Aedomæi, id eſt purpurati, fratres ſuos in captiuitate coartant, adeo, vt ob effuſum ſanguinem rubeſcat Aedom. Ibi Philiſtinorum ſatrapæ populum Dei dilacerantes, et arcam Dei ſurripientes. Ibi Moabitico ritu pro mortuis offeruntur ſacrificia, quod eſt lege vetitum. Denique ibi eſt Chri-

Christus iterum crucifixus, apoca. 11. Ideo Tyro, Sidoni, Sodomæ et Gomorræ tolerabilius erit in die iudicii, quam ciuitati illi magnæ.

Quod in bestia sit completa Antiochi prophetia, abominabilis desolatio, et contaminatio, est res apud Danielem manifesta: cui et Christus attestatur, dicens abominationem illam denuo futuram, et temporibus certis a Ioanne repetitis. Vnde constat, priorem illum Antiochum fuisse vmbram huius veritatis, sicut et reliqua omnia priora gesta res post Christum gestas adumbrarunt. Hic est ille Antiochus, rex seuerus et ferox, עז az, qui idola מעוזים mauzim, id est, ferocia, nos tanta seueritate et ferocitate cogit adorare, vt renuentes trucidet. Hic est ille Antiochus, qui Deum patrum suorum non intelliget, sed intelliget sophisinata. Qui loquetur verba, ex parte Dei, quasi sit Dei vicarius, et in Deum ipsum loquetur mirabilia. Qui Deum, quem ignorauerunt patres eius, colet in auro, argento, et aliis idotis. Qui veritatem prosternet, et sanctos conteret, qui mutabit tempora et leges. Qui terram diuidet in prouincias, et ecclesiastica beneficia, eam distribuens mercede בימחיר bimchir. Qui nec Deos, nec mulierum connubia curauit, sed gloriam et magnificentiam. Qui fortis erit viribus sibi aliunde a Romano imperio mutuatis: cui potestas Romana concessa erit, ad inuadendum regnum populi Dei. Qui tempore, quo quies sperabatur, interficiet plurimos. Qui ducem ipsum fœderis Iesum Christum conculcabit. Qui sacrum palatium in summo fastigio collocauit. Qui tandem, nemine ipsum iuuante, sine manibus conteretur, post tempus et tempora, et dimidium temporis, annos mille ducentos sexaginta. Quia eum nunc dominus conficiet spiritu oris sui, et claritate aduentus

ſui, ipſo cælorum regno ſanctis Dei reſtituto. Huic ſimile de rege Aſſyriorum dicitur Eſa. 31. Cadet Aſſyrius in gladio, non viri, et gladius non hominis deuorabit eum. Hoc eſt Chriſti bellum, vt tantum beſtiæ regnum, quod tot monarchas contriuit, conteratur nunc ſola Gedeonis tuba, et lucerna, id.eſt, ſolo verbo Dei, et luſtratione ſpiritus eius. Duobus his gladiis conterendi ſunt duo beſtiæ gladii. Hunc Antiochum, caput nequitiæ, nos præmiſimus, velut ipſiſſimam noſtri Antichriſti imaginem. Alii deinceps impietate memorabiles ſuis imaginibus ſequuntur.

Hic ipſe Antichriſtus, beſtia cum decem cornibus, eſt ille Ieroboam, qui decem tribus alliduxit, idololatrarum pater in Iſraël: qui Dauidis Chriſti regnum proſcindens, et excelſa varia ædificans, idololatriam vſque ad captiuitatem Babylonicam nos perducentem inuexit. Ille fuit olim vmbra huius veritatis. Nam multo eſt ille iſto deterior. Ille regnum carnis tantum euertit, hic regnum ſpiritus, et tanti regis cæleſte regnum. Veriſimilius potuit ille in Bethel, loco Dei nomine nominato, et in monte Samariæ, in quo Patriarchæ adorauerant, et in aliis ſimilibus locis, qui inſtar terrenæ illius Ieruſalem ſacri videbantur, ſacra ſua conſtituere, quam Beſtia hæc, in Babylonis illo Exquilino monte, ſede ſatanæ, et Dianæ luco: cum præſertim non ſint nobis corporalia, ſed ſpiritualia ſacra. Veriſimilitudinem hanc comprobat argumentum Samaritanæ mulieris, Ioan. 4. Veriſimilius potuit Ieroboam authoritatem ad hæc facienda vſurpare, cum eſſet Dei voce et mandato, vnctus et conſecratus. Beſtia vero ſolam habet ſatanæ conſecrationem et poteſtatem, ad ſacerdotii et regni Chriſti deſtructionem. Veriſimilius ille potuit in monte hoc aut illo adorare, quam nos, quibus non licet dicere, ecce hic, aut ecce illic. Probabilius ibi dicebatur domus Dei, et ſanctuarium regni,

gni, Amos. 7. Verisimilius potuit Ieroboam ex primogenitura Ioseph, et benedictione prælati Ephraim, sumere argumentum principatus sui, cum esset de ea familia. Bestia vero est de familia diaboli, et progenie draconis, ineptissimis rationibus sibi principatum vsurpans. Cum esset tunc externa adoratio, et in Aegypto ille didicisset, Apin sub specie bouis apparuisse, in cherubim esse vitulum, et vitulo oblatum Deum delectari: hinc in imagine vituli finxit diuinum numen, certis locis adorandum. At bestia hæc babylonica, nisi esset bestia, omnis sensus et rationis expers, scire debuit, Deum in solo Christo esse spiritu adorandum: idque nec in monte Samariæ, nec in monte Exquilino, nec Ierosolymis, nec Romæ, Ioan. 4. In viuo corporis Iesu Christi templo est Deus spiritu adorandus, non in Babylonicis illis ædibus, mortuorum cadaueribus, aut aliis picturis. Non est tantum flagitium, in vitulo aureo, aut æneo serpente, Deum colere, quantum est, in statua quauis adorare creatum numen, et dissolutos illos mortuorum manes. Deterius est cum Iezabel fornicari in Baal, id quod fecit Babylonica meretrix, quam cum Ieroboam colere aureos vitulos. 4. reg. 10. Si illis nec in æneo serpente, qui erat verus Iesu Christi typus, nec in aureo immolationis Christi vitulo, licuit Deum colere, quanto minus in imagine bestiæ id licebit? Si eis non licuit altaria erigere, nec in memoriam immolationis Isaac, nec instar altarium, quæ in Beersebа, Bethel et Galgala, patres erexerant, vt ait Amos, multo minus debent talia bestiæ licere. Rationes suæ traditionis probabiliores illi habebant, si quis eorum locorum antiquam venerationem perpendat. Deum ipsum illi omnes se ibi colere dicebant, sicut papistæ dulias quasdam et hyperdulias adorationes excogitarunt, quod iam olim fuit antiquum commentum. 4. reg. 17. Quoquo tamen modo in illis nunquam licuit: ergo multo minus debet id in

ſpirituali regno licere. Si inuito ſatana, Moſis cadauer ſepeliuit et abſcondidit angelus, ne a quoquam adoraretur, multo fortius eſt nobis fugienda cadauerum, aut imaginum adoratio, cum ſolo ſpiritu ſit nobis adorandum. Quod aiunt Papiſtæ, ſimulacro nos prouocari ad zelum, ſeu vitæ talis æmulationem, improbat Ezechiel, ca. 8. Nec in monumentum, nec ad ruſticorum eruditionem licet idolum habere, Iere. 10. eruditio enim et doctrina vanitatis eſt, quam ab idolo illi cauſantur, vt docet ibi Ieremias. Doctrinam mendacii in ſtatuis eſſe, et in imaginibus pictis, ait Habacuc. cap. 2. Nulla penitus eſt conuenientia templo Dei ſpirituali, et idolis illis corporalibus 2. Cor. 6. tunc expiabitur iniquitas noſtra, quando ponemus idola, vt lapides calcis contritos, ita vt nunquam amplius exſtent ſtatuæ, aut imagines Eſa. 27.

Aliam adhuc in Ieroboam nota ſimilitudinem, quæ ponitur, 3. reg. 13. Nam quicunque erat extremus in populo, ineptus, mancus, et mutilus, fiebat ab ipſo Ieroboam ſacerdos, modo manum oblato munere impleret. Qui mos eſt nobis hodie perpetuus, vt in quacunque familia filium, quem viderint parentes ineptum, ſacerdotio papiſtico conſecrari iubeant, et oppleta manu pecuniis ei pinguia ſacerdotia a Papa impetrent. Nos Papæ ipſi manus implemus, vt ipſe noſtras impleat, et mercenario illo ſacerdotio conſecret. Vnde vocat iſtos Chriſtus mercenarios, non paſtores Ioan. 10. Eorum ſacerdotium ſicut Antiochi et Ieroboam, in mercede conſiſtit, ſicut iam olim conſiſtebat, Iudicum 17. et 18. quæ fuit ibi cauſa perditionis populi.

Præterea, ſicut pro menſe ſeptimo ſtatuit Ieroboam ſolemnitatem menſis octaui, et reliqua ſacra immutauit, ne Iudaizare videretur: ita beſtia nobis Iudaica feſta tranſpoſuit, et ſuos ritus immutauit. Sequi

tur ex

tur ex his, quod quemadmodum brachium Ieroboam exaruit. 3. reg. 13. ita et nunc brachium ipsius bestiæ siccabitur, ablata eius potestate, Zacha. 11. Sicut apud Ieroboam pseudopropheticus ille oculus obtenebratus est, ita oculus bestiæ, et omnium eius sacerdotum, ac pseudoprophetarum, obtenebratus est, vt veritatem intelligere nunquam potuerint, teste ibidem Zacharia, et teste Michæa capite 3. Sed alia exempla sequamur.

Hic ipse sanctissimus Papa Babylonicus est ille, qui Dei populum pessundedit, Babylonicus Nabuchodonozor, qui ciuitatem sanctam destruxit, qui imagines aureas et sublimes nos adorare cogit, qui legatos mittit ad reges terræ, vt sibi subditi fiant, alioqui eos anathematizaturus, qui miris blasphemiis Dei potestatem sibi tribuit, contra populum sanctum: bos, bestia, qui fœnum comedit et comedet, donec restituatur illi mens, et intelligat, Christum esse solum pontificem. Hic est Pharao induratus, qui magos et sapientes contra populum, quem liberare vult Christus, sedulo congregat, vt ita possit nos in Aegyptiaca seruitute detinere. Hic est ille Absalon, qui furto surripuit corda virorum Israël, eis per hypocrisim imponendo: qui pseudoprophetico Achitophelis consilio Dauidis Christi regnum vsurpauit: qui triumphales currus, mulas equitantes equites, et purpuratos viros sibi cardinales elegit: nepharius in patrem suum scortator, qui lachrymantem Christum a suo regno fugauit. Hic imitatus est omnium iniquitates. In malefactis imitatus est ipsum Salomonem. Nam sicut ille suis concubinis peculiares fecit diuos, 3. reg. 11. ita hic suis scortis, Iacobinis, Celestinis, Benedictinis, et aliis, peculiares diuos adorandos canonizat. Imitatus est etiam in malefactis ipsum Aaron. Nam quasi Aaron, ex dato a nobis auro, aurea simulachra nobis facit,

coram eis altaria ædificans: oblationes et holocausta, et alias dierum solennitates instituens: vt diebus festis statutum nobis sit, sicut olim factum est, mane primum ad idololatriam conuenire, et coram Papistici idolis sacrificare, deinde opipare comedere, et bibere, et post prandium ad ludendum surgere. Exo. 32. Obserua, lector, aduerte quæso, pulchrum ibi nostrarum festiuitatum ordinem, a spiritu sancto iam olim descriptum, vt intelligas, hanc esse potissimam causam confractionis tabularum testamenti Christi. Imo in honorem Dei hæc festa se colere, nostri dicunt, sicut illi solennitatem domini illam vocabant. Hos Deos nos cum illis putamus, de Aegypto nos educere, et remissionem peccatorum nobis impetrare.

Festa Papistica.

Hic præterea est ille Achan, qui tulit de anathemate gentium, et Babylonico furto totam Dei ecclesiam profanauit, miscens sacra profanis: Babylonicis vestimentis, et gentium thesauris locupletari cupiens. Hic cum Simone mago, et magis Aegyptiis, veritati Christi et Mosis simul reluctatur. Hic est vere Simoniacus, qui instar Simonis et Giezi, dona Dei pecuniis commutat. Hic est Balaam, qui vt maledicat populo Dei, copiosam pecuniæ mercedem accipit: cuius consilio missum est scortationis scandalum in Israël, concubinas offerendo pro legitimis vxoribus: cuius consilio ad idolorum sacrificia declinauimus. Hic est Achitophel, consiliarius falsus, cuius tamen consilium reputatur diuinum. Hic est Iudas Ischariotes, Christi pro argento venditor. Iudas pro nummis argenteis, hic pro aureis Christum vendit. Hic est pontifex Caiaphas Christi abolitionem semper procurans, ne regnum ipsius Romani tollant. Hic est Cain, Christi homicida. Hic est Nemrod, Babylonicæ turris erector. Hic est denique quicquid malorum cogitare potes. Hæc meretrix est illa Iezabel, quæ homines docuit fornicari in Baal. Hæc est illa Athalia impia, quæ stirpem re

pem regiam domus Iuda, et verum Christi semen interfecit. Hæc est illa Ahola et Aholiba, fornicatrix, et idololatra. Sed ad reges reuertor, vt impius Achab narrationi coronidem imponat.

Hic ipse rex Abaddon est ille Achab, cuius seculo reædificata est Iericho, cuius seculo sunt serui Dei occisi et profligati, cuius seculo clausum est cælum ad tres annos, cum dimidio, donec missus Elias, omnes sacerdotes Baal, paucis exceptis, qui interfecti sunt, aut delituerunt. Hic est ille Achab, cuius ministri malo sunt draconis spiritu imbuti, in quibus ei adulantibus pseudopropheticus ille spiritus mendacii potenter agit, eos in secundam bestiam transformans. Illi olim pseudoprophetæ suo principi tribuebant duo ferrea cornua, duos ferreos gladios, ad ventilandum Ramoth, vt hic ventilat excelsas Romanorum arces. Per quem iterum in Roma, sed in excelsa Roma, auditur vlulatus et fletus Rachel, id est, ecclesiæ plorantis filios suos, qui non sunt.

Ne mireris, lector, quod spiritualiter in bestia hæc omnia cumulentur, et spiritualiter huc referatur ploratus Rachel, quasi tertio repetitus. Repetita vidisti Babylonis, Aegypti, Gigantum, et aliorum mysteria. Omnes mundi generationes, et omnia mundi acta post Christi regenerationem inueniuntur, sicut post primam generationem. Triplex est differentia mysteriorum Christi, ante incarnationem in vmbra, per incarnationem in corporis infirmitate, post resurrectionem in gloria et potentia. In huius triplicis dispensationis analogia consistunt omnia mundi mysteria. Alius apud Ieremiam in captiuitate priore fuit iuxta literam ploratus Rachel in vmbra. Idque iuxta historiam ideo dictum est, quia erat sepulchrum Rachel in Bethleem, qua via filii ipsius captiui ducebantur: et ibi transeundo

eſt facta magna commotio, et ploratus multus. Alius apud Matthæum fuit ibidem in Bethleem ploratus maternus, in corporis puerorum imbecillitate, quando ab Herodis ſatellitibus pueri coram matribus interficiebantur. Tertius eſt nunc in ſpiritu ploratus, filiorum Dei, ploratus orbatæ eccleſiæ, quæ filios ſuos, qui non ſunt, iugiter plorat, idque in excelſo: ploratus angelorum in cælo ipſo, propter magnam beſtiæ et draconis potentiam. Imo ploratus ille, quem fecit Herodes, vmbra quodammodo fuit huius, quem fecit beſtia: ſicut et reliqua omnia, quæ Chriſto in terris agente geſta ſunt, vmbram quandam, ſeu ænigma continebant, vt apparet in baptiſmo, et cæna, ante et poſtea miniſtratis. Omnia enim ſunt poſtea ſublimius et nouo modo miniſtrata, vt in ipſis cænæ ſermonibus nos docuit Chriſtus, dicens, ſe nouum poculum poſtea nobis propinaturum, et myſterium eſſe poſtea complendum in regno Dei. Deriſio quoque corporaliter facta ipſi Chriſto purpura induto, aliam maiorem ei a purpurata meretrice factam irriſionem deſignat, vt etiam in ipſis Chriſti myſteriis fuerint prænotata Antichriſti myſteria: id quod Antichriſti exigit ratio, vt ſit ſimilitudinum contrarietas in eorum myſteriis. Quam rem vt melius aſſequaris, ſtatue tibi ob oculos crucifigendum Chriſtum, purpureo veſtimento a Romanis indutum, ſpineam coronam eius capiti ſuperadditam, et eius manui arundinem, qua percutiatur, hominibus coram eo genua flectentibus Matth. 27. Vide iam ſucceſſorem, ſeu vicarium eius Papam, cuius regnum eſt de hoc mundo, alios crucifigentem, indutum etiam purpura, quæ interfectorum ſanguine tingitur, ſicut Chriſti veſtimentum erat ſanguine tinctum, Eſa. 14. et 63. apoc. 17. 18. et 19. Pro ſpinea corona geſtat hic mitram gemmis refertam. Pro arundine habet pedum, ſeu baculum paſtoralem, quo nos conſtringit, et coram

coram se genua flectere facit. Est ne vera hæc imitatio vitæ Christi? Potest esse alia maior Christi derisio? Potest Christo maior alapa impingi, quam eius vice Antichristum salutando?

Eandem mysteriorum legis et Christi spiritualem tertio factam repetitionem ex Eliæ tertio aduentu licet comprobare. Nam repetitus est post Ioannem baptistam Elias, et denuo ante finalem resurrectionem venturus dicitur, vt restituat omnia, Mala. 4. Matth. 17. et apoc. 11. Conuertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres: simile reddet cor nostrum cordi, et menti apostolorum, et recordari nos faciet illius primæ ecclesiæ. Adde quod Christi mors ter est in scripturis repetita, et Christus ter est occisus, in vmbra, corpore, et spiritu. In vmbra est in Abel et aliis Christus occisus ab origine mundi, apoc. 13. In corpore est occisus a Iudæis, Matth. 27. In spiritus mysterio est occisus a Papistis, apoc. 11. Ter est Christus solus quodammodo relictus. Primo in vmbra, vt ait Elias, relictus sum solus. 3. reg. 19. Secundo in corpore, vt ipsemet ait, me solum relinquetis, Ioan. 16. Tertio est nunc spiritu derelictus solus Christus, ecclesia in solitudinem fugiente, apoc. 12. Ter aduersus Christum astiterunt reges et principes terræ. Primo in vmbra, vt cum Absalom, psal. 2. Secundo cum Caiapha corporaliter acto. 4. Tertio cum Papa spiritualiter, apo. 17. Ter est facta domus Dei spelunca latronum et domus negociacionis, Iere. 7. Matth. 21. et apoc. 18. Triplex est ab Aegypto filii Dei vocatio. Primo ab Aegypto vocatus est Israëliticus populus in vmbra, Hos. 11. Secundo ab Aegypto vocatus est corpore Christus. Mat. 2. Tertio nos nunc ab Aegypto spiritu vocamur, apoc. 11. et 15. Triplex est vox clamantis in deserto. Nam secundum historiam ad Cyri regis imperium fuit præconis vox per omnes deserti vias, vt pateret iter Israëlitis a Babylone redeuntibus. Secunda fuit vox Ioannis baptistæ clamantis in deserto.

Tertia

Tertia erit nunc vox liberatorum ab horribili et vasta hac Babylonis et Antichristi captiuitate, vt nulla deserti vastitas impedire possit, quo minus viæ nostræ dirigantur, et Papistici illi montes, ac Babylonici colles humilientur. Sodomiticum etiam seelus, gygantum et aliorum mysteria, ante Iudaismum in Iudaismo, et in Christianismo licet intueri: sicut tria sunt genera hominum, Gentes, Iudæi et Christiani, quorum nulli suis mysteriis sunt destituti. Tria enim farinæ fata fermentauit regnum cælorum. Alia exempla hic omitto referre, de spiritu sancto aliquid addens, de spiritus sancti noua tertia missione, et nouo Christi aduentu.

Triplex est spiritus sancti missio, instar triplicis illius missionis columbæ ex arca Noë. Primo in prima mundi genesi, missus est spiritus Dei, qui ibi super aquas, nondum siccatas, instar columbæ volitans, et non habens vbi integre requiescceret, reuersus est, seu in cælo se continuit, sicut columba in arca. In nullo patriarcharum aut prophetarum requieuit spiritus Christi, Esa. 11. at in nobis per eum requiescit, et permanet Ioan. 14. Nemo ante aduentum Christi fuit donatus vero regenerationis spiritu sancto, Ioan. 7. Secundo mittitur columba post septem dies in noua Christi hebdomada, seu post hebdomadam hebdomadarum in die pentecostes, quæ etiam non dici permansit. Sed de monte oliuarum ramum oliuæ, quasi primitias quasdam primæ frugis colligens, et solis apostolis ac paucis aliis primitias spiritus impartiens, in cælum secundo reuertitur, sicut columba in arcam cum ramo oliuæ. Tertio nunc repetito post Christum nouæ hebdomadæ mysterio, denuo mittitur columba, et spiritus paracletus, qui nobiscum perpetuo manebit, et nos docebit omnia. Prima fuit missio spiritus in vmbra. Secunda fuit corporalis missio, quando corporaliter visi sunt aperiri cæli et corporali specie

li ſpecie deſcendere ſpiritus ſanctus. Tertia erit nunc ſpiritualis et interna miſſio admodum neceſſaria. Neceſſarium eſt Chriſtum denuo regnum aſſumere, vt ipſe ait. Neceſſaria eſt per Paracletum noua conſolatio, poſt nouam deſolationem. Poſt Antichriſti glorificationem neceſſaria eſt noua Chriſti glorificatio. Repetendum eſſe Chriſti aduentum, et regni ſpiritualem fore reaſſumtionem, docet ipſemet in parabola regni, Lucæ. 19. Nam impii hactenus noluerunt eum ſuper ipſos regnare in terris, Papam regem petendo. Simile fecerunt olim filii Iſraël, 1. Sam. 8. Ob quam rem dicuntur Papiſtæ Chriſtum a regno expuliſſe, ſicut Iſraëlitæ Deum. Chriſtus tamen denuo regnum aſſumit, impios illos perdens. Venturus ita dicitur Chriſtus, et non inuenturus fidem in terra, Lucæ 18. Tria tempora rogarunt apoſtoli a Chriſto, tempus deſtructionis templi, tempus aduentus ſui, et tempus conſummationis ſeculi, Matth. 24. Vbi aduentus iſte notatur, ante conſummationem ſeculi: id quod apertiſſime docet Paulus, 2. Theſſ. 2. et Ioannes in apocalypſi: vbi ait Chriſtus, ſe cito in Antichriſtum venturum. Vere docet Eſaias capite vndecimo, futurum, vt deſtructo Antichriſto dominus ſecundo manum adiiciat populo ſuo, eum ex omnibus orbis prouinciis ſibi denuo colligens. Ibi propheta ſecundi myſtici aduentus meminit, ſicut cap. 56. et 66. et Zacharias cap. 14. Eiusdem meminit ipſe Chriſtus Ioan. 14. et 16. Hic eſt ille aduentus, de quo dixit, Veniam ad vos, ne videamini orphani derelicti. Venturum denuo, ait Chriſtus, regnum Dei, et tempus noſtræ redemptionis, Lucæ. 21. Futurum ait Paulus, vt cum aduenerit plenitudo gentium, Iſraël totus ad Chriſtum conuertatur, Rom. 11. Ita in aduentu Eliæ futurum, ibi omnes intelligunt. Si Chriſtus eſt a Papiſtis ſpiritualiter occiſus, vt ait Ioannes, ſequitur inde futura ſpiritualis reſurrectio. Spiritus Moſis et Eliæ, ſpiritus legis et ſpiritus prophetiæ nunc

reſur-

reſurget, qui per tres dies cum dimidio fuit extinctus, apoca. 11. Corpora Moſis et Eliæ, literam ipſam, cadauer legis et Prophetarum habent Papiſtæ, non verum ſpiritum, nec verum intellectum, teſte ibi Ioanne.

Vidimus iam inſigniora iniquitatis myſteria, in impiis hominibus deſignata: nunc abominationes alias, et Deos beſtiæ videamus, vt omnibus appareat, quam admirabilis ſit beſtia hæc, quæ Danielem et Ioannem vertebat in ſtuporem. Mirabilis eſt beſtia, quæ omnes illas regum et ſacerdotum abominationes duplici illo gladio in ſe recapitulet, et ſuos habeat, quales olim fuerunt, adulatores, et pſeudoprophetas. Vt Chriſtus rex et ſacerdos, ſuos habet miniſtros: ita vicarius eius, rex et ſacerdos, ſuos habet ſacrificulos. Vt de Chriſto dictum eſt, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum: ita Papa ob hanc cauſam ab aliis portari ſe facit. Terram pedibus ille tangere non audet, ne eius ſanctitas polluatur. Super humeros hominum portari, et vt Deum in terris adorari ſe facit: quod nemo vnquam impius a condito mundo ita tentare auſus eſt. Hiſce oculis nos vidimus, cum ſuper principum ceruices cum pompa geſtari, cruces ſua manu minando, et in mediis plateis a cuncto populo genibus flexis adorari. Vſque adeo, vt qui pedes ſeu calceos ipſius oſculari poſſent, ſe ſupra alios exiſtimarent felices: indulgentias plurimas eſſe lucratos dicerent, et inferni pœnas ad multos annos ob id eſſe remiſſas. O beſtiam beſtiarum ſceleratiſſimam, meretricum impudentiſſimam. Pulchre meretricem hanc ſacram deſcribit Eſaias, cap. 47. Super montem excelſum et eleuatum, o meretrix, poſuiſti ſtratum tuum, et ſuper illud aſcendiſti ad offerendum ſacrificium. In conclauibus poſuiſti ſtratum tuum. Cantaſti regibus cum Chriſmate, multiplicaſti pigmenta tua, miſiſti legatos tuos procul, vsque ad inferum homines humiliari faciens. Quemadmodum ſpiritus

ritus ſancti inunctione nos Chriſtus ad regnum cælorum in baptiſmo vngit, ita beſtia Babylonico chriſmate nobis characterem imprimit, et vnguentariam quandam qualitatem, fronti impreſſam, ad negociandum in eccleſia ſatanæ, ſimul et ſcortandum. Chriſtus vnctione ſua facit homines קדושים Kedoſſim, ſanctos: Papa fecit קדשים Kedeſſim, ſcorta ſacra. Pulchra metamorphoſi vertitur ibi conſecratio ſpiritus vera in Babylonicam execrationem et vnctionem illam Papiſticam, ad ſcortandum factam. Quemadmodum item קדוש Kados, ſanctus ille ſanctorum rex et pontifex Chriſtus, filius Dei, ſedet in throno Dei patris ſui: ita קדש Kades, conſecratus ille cinædus, filius perditionis, pontifex et rex Babylonicus, ſedet in templo Dei, oſtentans, ſe ipſum eſſe Deum. Papa eſt Deus, in Papatu eſt trinitas, draconis beſtiæ et pſeudoprophetæ. Trinitatem Papiſticam faciunt tres realiter diſtincti ſpiritus, qui Ioanni dicuntur tres immundi ſpiritus ranarum, multis rationibus. Quia ſunt de abyſſi aquis immundis, ſicut ranæ: amphibia animalia, ſicut ranæ: quia ranarum glocitatione tres illi trinitatem conciſe balbucinant: quia eorum trium immunda virtute cum tribus qualitatibus infuſis ranas Papa baptizat in immunditia. Aqua eſt ranarum immunda, et lingua earum eſt impedita. Vnde vitium linguæ βατραχος rana dicitur. Rana eſt, qui lingua ſonans nequit fidem ſuam exprimere. Ranas ita baptizant Papiſtæ, falſa trinitatis fide. Ranarum inſtar paruulos ibi videas calcitrantes, et ranarum clangore clamantes in pædobaptiſmo. Sicut cæleſti reformatione Chriſtus mundum reformat nouos homines generans; ita Papa monachali reformatione mundo abutitur, nouas generans beſtias cum nouis cucullis. Sicut olim erant factiones dicentium, Ego ſum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo: ita nunc ſunt factiones dicentium,

tium, Egó ſum Franciſci, ego Dominici, ego Auguſtini. Sicut legis ſacerdotes, et Nazaræi, nec caput radunt, nec barbam, nec mortuorum exequiis interſunt, Leuit. 21. et Nu. 6. ita Babylonici ſacerdotes habent caput raſum, et barbam raſam, et mortuorum cadauera in funeralibus deuorant, Baruch. 6. Romani ſacrificuli comedunt ſacrificia mortuorum, vt olim Moabitæ, pſal. 105. Immolant ſuper hoſtiæ albedinem, obſeruant ſepulchra, ſuper ſingula exequias celebrando, et aquam ſalſam aſpergendo. Eſa. 65. Sicut olim Pythones muſſitationibus, et cantationibus quibusdam, mortuorum animas ab inferno excitabant, ita iſti nunc ſubmurmurationibus, adiurationibus, et aquæ ſalſæ aſperſionibus, mortuorum manes excitant. Totum illis negocium eſt cum mortuis, licet vetitum ſit, pro mortuo quicquam offerre, aut pro mortuo ſolicitum eſſe. Pythonis plane, id eſt, ſerpentis, eſt hoc opus, et infernalis poteſtas. Sicut reſponſa olim dabantur a veſtitis diuorum ſtatuis, Maſſecha et Teraphim, et ab earum veſtitis lino ſacerdotibus: ita et nunc paſſim dantur, transformato ſatana in angelum lucis. Per idola, ad impiorum vindictam, permittebat Deus dari reſponſa, Ezech. 14. et ſpiritum dari imagini beſtiæ, apoc. 13. Certo id quoque veſtitu et capillatura fiebat, vt nunc fit; cum tamen nulla ſit Chriſtianis veſtimenti aut capilli religio. Per Chriſtum nec raſura quicquam valet, nec capillus, nec cuculla, nec circumciſio, nec præputium, ſed noua creatura, Gal. 6. Sicut olim iurabant homines per numina Dan, per ſacramenta Samariæ et per peregrinationem, quæ eſt ad Beerſeba, Amos. 8. ita apud nos hodie eiusmodi numina, locorum iuramenta, et peregrinationes paſſim videas. Sicut impii Iſraëlitæ olim adorabant ad ortum ſolis, Ezech. 8. ita in Romanis templis homines nunc ad ortum ſolis adorantes, vbique vides. Nam templorum fornices ita ſemper conſtrui volunt Papiſtæ, vt magnum altare ſit

tare ſit in occidentali templi latere. Vnde eos ait Ezechiel, Deo terga vertiſſe et templo eius. Salomonis enim templum ad occidentem ſpectabat, ſicut tabernaculum Moſis: quia in occidentali parte erat ſanctum ſanctorum. Ideo dicuntur Iudæi ad occidentem adorare. Babylonii vero Papiſtæ, ne Iudaizare viderentur, ad orientem adorare maluerunt, ſicut Mahometani ad meridiem. Chriſtiani vero neutro modo, ſed in ſpiritu. Cauſam adorationis Iudæorum ad occidentem, refert Moſes Aegyptius, lib. I. cà. 46. quia idololatræ ad orientem ſolebant adorare, credentes ſolem eſſe Deum. Aegyptii item ad orientem adorabunt, vt docet Triſmegiſtus in Aſclepio. Quæ omnia lege voluit Deus immutare. Papa vero nos a Iudæis, ad Aegyptios, et ad priores gentium abominationes reducit, vt ad orientem adoremus. In Romanis quoque eccleſiis plorant mulieres mortuum Adonidem, anniuerſaria celebrando, vt fiebat olim in menſe Tammuz, teſte ibidem Ezechiele. Nemo enim in Papiſtica eccleſia moritur, qui ſuum non habeat anniuerſarium, encenniorum inſtar. Ibi ſunt ſeptuaginta illi presbyteri, vrbis Romanæ parochi, cum thuribulis adolentes incenſum ante picturas, dicto cap. 8. Septuaginta in vrbe ipſa Roma fecit Papa parochos, presbyteros cardinales, inſtar ſeptuaginta Chriſti diſcipulorum, vt ſimilia habeat Antichriſtus Chriſto myſteria. Stupenda hæc tibi, lector, videbuntur, ſicut Babylonis excidium homines in ſtuporem adducet, apoc. 18. Mirabile hoc opus operatus eſt Deus in diebus noſtris, quod nemo hactenus credidit, quod poſſederint Chaldæi tabernula non ſua, Habacuc. 1. Quod impietatis hæc omnia myſteria fuerint ita in beſtia complenda, docet aperte Ioannes apoc. 10. dicens eſſe conſummandum beſtiæ myſterium, ſicut euangelizauit Deus per ſeruos ſuos prophetas. Vbi autem hos prophetas inuenias, et vbi alia myſteria? Vnico item verbo

hæc omnia docet Ioannes capite ſequenti dicens, Chriſtum in ciuitate illa magna iterum crucifixum. Ergo repetita ibi ſpiritualiter Chriſti morte, neceſſe eſt, omnia homicidarum myſteria eſſe ibi ſpiritualiter repetita. Neceſſe eſt, Antichriſtum ſimilia habere Chriſto myſteria. Eo magis, quia dicitur ibi Sodoma Aegyptus et Babylon. Si omnes mundi generationes perſequaris, omnia de iniquis prophetice ſcripta, in beſtia inuenies eſſe completa. Si omnes legis maledictiones perpendas, eas omnes in nos myſtice latas videbis. Si omnes gentium Deos fueris ſcrutatus, eos omnes Romæ comperies. Quidquid vnquam ante Chriſti aduentum in myſterio ſcriptum fuit, vmbra fuit: ergo alicubi eſſe debet eius rei veritas. Cum præſertim beſtia ritus gentium ſeruarit ſicut Iſraëlitæ ſeruarunt ritus terræ Chanaan. Sed de gentium diis, et Romanorum ſimulachris aliqua recolamus.

Perpendendum nobis eſt, quid ſibi olim voluerint, Bel, Baal, Baalpehor, Aſtarot, Dagon, Regina cæli, Theraphim, Elilim, Moloch et reliqua. Bel dicitur confuſio: qua ratione congruit, vt in Babel colatur Bel, in confuſione confuſio. Omnia hic promiſcue coluntur, et ex quacunque occaſione quisque ſua ſibi idola facit. Iuxta hiſtoriam fuit Belus, vt Beroſus refert, filius Nemrod, ſanctus canonizatus, qui in regno Babylonis claruit: deinde in idolo adoratus. Hic ipſe forſan aut quis alius, a certa dominandi ratione dictus eſt Baal, qui colebatur in monte Pehor, vt apud nos paſſim ſunt in montibus ſacella, quæ ſcripturis dicuntur excelſa. Poſt linguarum confuſionem idem Bel, ab aliis facile dici potuit Baal, et ratione loci Pehor, Baalpehor. Apud alios dicebatur Baalberith, apud alios Baalzebub, Baalzaphom. Prophetæ vocarunt בעל פעור Baal Pehor, quod eſt coiens palam, publicus ſcortator, vt colliges Hoſeæ, 9. et Num. 25. Non maritum aut dominum propric ſignificat Baal, ſed ſubactorem concubinarium, vt docet ipſe Deus Hoſeæ 2.

ſeæ 2. Huius Dei ſacris licet initiari Romæ, quæ eſt mater ſcortationum, quæ et In Baal docet fornicari, apoc. 2. et 17. Vt rem autem melius noris, lector, oportet te perpendere, nullam fuiſſe gentem adeo ſtupidam, quæ idola coleret, ſine deitatis aut numinis aliquo prætextu. Deus tamen nullis eiusmodi prætextibus coli vult, nec iota vnum vult libro ſuo addi, aut detrahi. Illi itaque omnes deitatis prætextum in ſuo numine ponebant, et religioſe loquebantur: ſed fornicationes, et alia turpia ſibi permittebant, vt faciunt nunc Papiſtæ. Hinc ſumpto a turpitudine nomine vocata ſunt gentium idola, vt pulchre idolis Romanis ea nomina conueniant, cum ſit ibi omne turpitudinis genus. Hac ratione dicitur eſſe Romæ idolum zeli, typus inuidiæ inter paſtores, ad poſſidendum eccleſiarum gregem, vt ait Ezechiel, citato cap. 8.

Quod Romæ colatur Deus עשתרת Aſtoreth, ouilis Deus, iam oſtendimus, in paſtore idoli ſuper humeros portato. Erant olim עשתרות Aſtaroth, imagines ouium, quæ certo quodam dæmonis prætextu adorabantur, quaſi greges protegerent: ſicut plerosque eiusmodi Aſtaroth nos hodie colimus, vt armenta noſtra, et greges, a lupis et morbis defendant. Talibus hodie diuis peregrinationes inſtituimus, et vota vouemus. Eiusmodi erat olim piſcis Dagon, nautarum Deus, eiusmodi ſunt apud nos diui varii, quibus nauigantes homines ſe comendant.

Quod Romæ etiam reginæ cæli, duodecim ſignis cæli, et reliquæ militiæ cæli, libamina offerantur, euidens cuique res eſt. Nam Papiſtica inſtitutione, Mariæ idolum reginam cæli refert, ſicut alia idola alios referunt duodecim apoſtolorum et defunctorum ſanctorum manes. Tales proprie dicuntur Elilim, non ſimpliciter dii, vt aiunt, ſed diui, numina canonizata et a Romano Papa ſtatuis poſt mortem donata. Vnde et coli ibi dicuntur Theraphim. Sunt תרפים, diſſoluti morbo humani corporis languida ſimulachra: a quibus nos varia precamur, et ab eis, quaſi a ſomno

excitatis mortuis, reſponſa petimus. Hinc Michol ſtatuam Theraphim poſuit in lecto, quaſi eſſet perſona Dauidis, 1. Sam. 19. Quod verò eiusmodi Theraphim fuerint olim Babyloniis in vſu, apparet Genes. 31. et Ezech. 21. Iam olim erant Babyloniis ſtatuæ mortuorum in veneratione, ſicut nunc ſunt in noua Babylone, quæ illi priori ſucceſſit, et tempore eodem, quo illa deſtruebatur, hæc ædificabatur.

De Moloch, ſeu Molech dicimus, quod erat Regium idolum ipſius Baal, cui per ignem fiebat oblatio, et pueri ei offerebantur, Leuit. 18. et 20. Deut. 12. et 18. Ammonitarum hic quoque fuit Deus. 3. reg. 11. cui Iſraëlitæ offerebant, in loco Tophet, ſiue Gehinnom, qui in Euangelio dicitur gehenna ignis. Ibi olim illi per ignem offerebant in memoriam illius magnæ combuſtionis Aſſyriorum ibi factæ, quaſi Baal eius combuſtionis fuerit authior. Ita ſolent idololatræ, miracula Dei ſuis idolis attribuere. De hoc idolo lege 4. reg. 23. Eſaiæ 30. Iere. 7. 19. et 32. Huic idolo illi pueros offerebant, vt ab incendio ſeruarentur: nos ei a puero ſacrificat beſtia, vt perpetuo Gehennæ igne deuoremur. A puero nos omnes occidit in pædobaptiſmo, vt nulla ſit amplius ſpes regenerationis: ſed igni perpetuo ibi deſtinamur, quaſi dæmonio ipſius Baal in holocauſtum oblati. Ibi Papiſtico candelarum igne luſtramur, vt vere dicantur nobis eſſe ignea Babyloniorum ſacrificia, quia ſine accenſo igne non fiunt. Paruulos eiulantes magno applauſu offerunt in pædobaptiſmo, ſicut olim ipſi Molech offerebantur cum tympanis. Ibi immolant paruulos in torrentibus. Eſa. 57.

Vere etiam homines concremat Beſtia, vt in Vr Chaldæorum. Ignea hominum facit ſacrificia, viuos eos in ignem mittens, vt adoretur Bel, et ſuſtineantur excelſa, regni Molech. Ac in eo ipſo cultum ſe illa putat præſtare Deo, Ioan. 16. Ita debuit excæcata beſtia prophetiam Tophet et Gehinnom cum ſuis Chemarim adimplere, 4. reg. 23. et tabernacula

nacula Dei in terra comburere, pſal. 73. Ita de Antichriſto prædixit Daniel, cap. 11. quod flamma quoque ſanctos conficeret, idque diebus multis. Adde quod fornacis ardentis pœna erat olim Babylonis peculiaris: vt ſine ea impleri hic non poſſint Babylonica myſteria.

Admirabilis iterum atque iterum Beſtia, quæ ſola potuerit illa omnia gentium myſteria complere. Flamines illa ſibi confecerat, Salios Lupercios, et alios ſacerdotes: ad conficienda liberi patris, Eleuſinæ Cereris, Orphica, Baccanalia, et alia diis manibus ſacra. In ſumma, nihil ſcriptum inuenias, in gentilium Deorum ſacris myſteriis, quod hic non compleatur. Nam ita debuit Beſtia ſeruare ritus Gentium, ſicut Iſraëlitæ ſeruarunt ritus terræ Chanaan: alioqui in ea non complerentur omnia, quæ lex adumbrauit, iniquitatis myſteria. Mortuorum ſacrificia a Gentibus didicit Beſtia, ſicut et idolorum cultum: nam Iudæi hæc omnia deteſtantur. Sicut apud Gentes in diuorum numerum relatos legimus Iouem, Iunonem, Herculem, et alios: ita Beſtia, cacodæmonum ſuggerente cuculla, ex mortuis hominibus nobis deos facit, ab eorum ſtatuis nos docens varia precari. Denique, ſicut Chriſtus ex Iudæis et Gentibus vnum facit, ita Antichriſtus Iudæorum et Gentium abominationes in vnum coaceruat. Cuius rei typus in Antiocho præceſſit. Nam ſtatuit ille, vt eſſet ex Iudæis et gentibus populus vnus, ipſius ſtatuta, et cæremonias obſeruans, reiectis libris teſtamenti Dei. O vos omnes Chriſtiani principes, nolite amplius cunctari: deſolatam facite meretricem, et Beſtiam, quæ Chriſti religionem deſolauit, vt compleatur in vobis Ioannis prophetia apoc. 17. Beatos vos dicunt prophetæ, ſi hoc facitis, pſal. 136. Eſa. 13. Iere. 50. et apoc. 18.

DE MINISTERIIS ECCLESIAE CHRISTI, et eorum efficacia.

LIBER TERTIVS.

MInisteria noui testamenti efficaciam nouam habere, est nobis nunc post vetera dicendum. Propter nouum hominem instituta esse omnia, eique miro modo singula seruire, manifeste nunc cognoscet, qui noui hominis generationem veram cognouerit. Euangelica vero ministeria, vt Christus ipse nos docuit, sunt prædicatio, baptismus, et fractio panis. Hæc tria, quia vere sunt ministeria spiritus, sub ministerii appellatione libet tractare, vt agnoscas esse in omnibus arcanam vim, esse internam, volente ita Deo, spiritus efficaciam, et singularem gratiam.

DE PRAEDICATIONIS euangelii efficacia.

DIcamus igitur primo de prædicationis euangelii efficacia, et de clauium potestate. Omnibus receptum est, eos qui nobis pœnitentiam et Christi fidem prædicant, esse ministros spiritus: quia eis externe prædicantibus, spiritus interne operatur. Non quod sit coactus spiritus domini, aut ministerio alicui necessario alligatus, sed quia placet ita agere. Ministri illi sunt, per quos credimus: ergo si per eos credidimus, spiritus est in eorum prædicatione, cum fides sit donum spiritus. Non est sine spiritus actione prædicatio, si ad pœnitentiæ prædicationem sequitur cordis compun-

punctio, Lucæ. 3. et actorum. 2. Prædicante Paulo aperiebat dominus cor mulieris, vt animum auditis intenderet, acto. 16. Hinc dat Christus spiritum sanctum apostolis, quando eos ad prædicandum mittit, Ioan. 20. Ad id datus est, vt eos loqui doceat, eorum sermonibus insit, et eis loquentibus in auditores agat. Comprobat hoc ipse Christus dicens suis ministris, Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri Dei in vobis loquitur, qui et audientes trahet, dicta vestra in eorum animos imprimendo. Si spiritus sermoni non inesset, quomodo diceretur, quod sermo ille, quem a ministro accipis, agit in te, vt credas? 1. Thess. 2. Quomodo verbum prædicationis diceretur gladius spiritus? Ephe. 6. Quomodo esset fides ex auditu? Rom. 10. Magna vis est prædicationis, si per eam mittit Deus gladium et ignem in terram, Lucæ. 12. Sermoni huic adeo inest sancti spiritus efficacia, vt per sermonem euangelii renatos nos dicat Petrus, 1. Pet. 1. Et Paulus per euangelium, inquit, ego vos genui, 1. Cor. 4. Est internus noster homo de spiritu sancto per euangelii prædicationem vere genitus, instar Christi per Dei sermonem de spiritu sancto geniti. Nos ex aqua et spiritu renati, dicimur mundati lauacro aquæ per verbum, sicu tex auditu genita fides est, donum spiritus. Ille euangelii sermo Petro dicitur semen immortale, quia per eum generatur internus homo immortalis, secundum veram, quam postea trademus, generationem interni immortalis hominis: qui per prædicationem plantatur et seminatur, per baptismum rigatur, et viuificatur, per cænam domini nutritur, spiritu sancto internam efficaciam his omnibus tribuente. Ad quem modum subdit Petrus, absconditum nostrum et nouum cordis hominem, esse per euangelii sermonem a spiritu sancto incorruptibilem genitum. Nec mirandum, quod ab externa illa voce interne generetur nouus homo incorruptibilis. Nam ex-

terno illi ſermoni ineſt ſpiritus, ad interna penetrans, et intus in nobis agens. In ſermone eſt ſpiritus, et ab imo viſcere cum voce prodiens ſpiritus, ad ima etiam per aures interne penetrat. Ingreſſus eſt, inquit, in me ſpiritus, quando vir ille loquutus eſt mihi, Ezech. 2. Imo ſermo ipſe doctoris eius ſpiritum quodammodo in auditore refert. Ille ipſe ore miniſtri prolatus ſermo, interne in nobis agit, et plurimum habet latentis energiæ viua vox, maxime euangelii vox. Ille ipſe euangelii ſermo ſcripturis dicitur ſemen ſeminantis, id eſt, ſermo euangelizantis: et ſermo ille regni cæleſtis dicitur eſſe ſemen, quod ſeminatur in corde, Matth. 13. Simul atque ſermo eſt auditus, ſuo ſpiritu Deus inſpirat, trahit, quos vult, et efficit, vt cadat ſemen in terram bonam. Hinc factum, vt Pauli prædicatio eſſet tantæ potentiæ per potentiam ſpiritus Dei, Rom. 15. Nam prædicationis euangelii miniſterium præbet ſpiritus ſanctus, Phili. j. Prædicatio crucis Chriſti potentia Dei eſt, cum ſit ſermonibus, quos docet ſpiritus ſanctus. 1. Cor. 1. et 2. Illud autem nota, quod ait ibi Paulus, ſe miſſum ad euangelizandum, non in eloquentia ſermonis, ne inanis reddatur crux Chriſti. Docet Paulus per eloquentiam ſermonis exinaniri vim crucis Chriſti, vt in affectatis quibusdam hodie videmus. Vim crucis Chriſti illi inaniunt, qui elocutionis vi prævalere certant, quaſi vis crucis Chriſti eam victoriam non pariat, ſed ſuæ orationis lenocinium. Vim tolerandæ crucis in ſuis exigit Chriſtus: ſermonem vero non ſuco aliquo aliunde quæſitum, ſed quem efficacem ipſe petentibus dat, vt ſe daturum pollicitus eſt Matth. 10. et Lucæ 21. In hoc ſermone eſt efficacia ſpiritus ſancti, qui loquitur in nobis. Qui ſermonem noſtrum contemnit, non homines contemnit, ſed Deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis, 1. Theſſ. 4. Deus dat in ore miniſtri verba, tanquam ignem et gladium, ut per ea Ieremias ædificet et deſtruat, per ea apoſtolus liget, et ſol

et ſoluat, credentes vel non credentes, vt ſuper petram ædificentur, vel non ædificentur. Denique cum potentia erat ſermo coniunctus. Sicut Dei ſermoni annexa eſt ſpiritus virtus, quia ipſe loquens ſpirat et agit, ita et in miniſtris, qui hac ratione dicuntur Dei cooperarii: et prædicabant, Domino cooperante, et ſermonem ſignis confirmante. Quomodo non erit miniſterium ſpiritus, ſi prædicando ipſi nos generant? Quomodo diceret apoſtolus, Opus meum vos eſtis in domino? Quomodo diceretur, quod ſpiritualia ſua illi nobis communicant? An ſpiritualia hæc ſint Romanæ bullæ, reſcripta, vel præbendæ? Quicunque fidelis, a quo aliquam Chriſti cognitionem accipis, dici tibi poteſt apoſtolus, et ſpiritualis miniſter, ſicut ait Paulus: Si aliis non ſum apoſtolus, vobis tamen ſum, quia Chriſti fidem per me habetis, quæ ſigillum eſt apoſtolatus mei. Hæc ſunt miniſtrorum Chriſti vera ſigilla, non characteres beſtiæ. Magna vis eſt prædicationis, ſi per eam generatur Chriſtus in corde credentium. Imo tanta vis eſt prædicationis de Chriſto, vt etiamſi fiat per inuidiam, vel inanem gloriam, adhuc dicat Paulus, eam cedere ad ſalutem, propter ſubminiſtrationem ſpiritus Ieſu Chriſti Philip. 1.

De prædicatione euangelii hæc ſint pauca præmiſſa, quia hoc potiſſimum eſt miniſterium, per quod mira Chriſtus operatur. Mirabili efficacia, ſine ſtrepitu armorum, mundum per prædicationem ſuæ ditioni ſubiecit, et nunc ſubiiciet. Per illam ſtultitiam prædicationis de Chriſto crucifixo, mentes dicuntur captiuæ in obſequium fidei. Vnde argumentum colligimus, externo dicto aut facto ſpiritum cooperari, vt baptiſmo et cænæ cooperatur. Qua etiam ratione dicuntur Miniſtri eſſe Dei cooperarii, et diſpenſatores myſteriorum Dei. Niſi ipſe cooperaretur, inaniter præciperet, dicendo: Ite, prædicate, in ſpiritu ſancto baptizate, et in veram communicationem corporis mei panem

frangite. Qui ſapienter antecedentia diſponit, conſequentia non deſerit. Chriſtus hæc dixit, et ita fieri inſtituit, cum inſigni efficacia. Quanquam externum verbum, ab externo alio facto differentiam habeat, quia auditus eſt ſenſus diſciplinæ, et ex auditu fides: tamen ex Dei voluntate argumentum eſt æquale. Auditus in rebus aliis non talia faceret, qualia facit prædicatio euangelii, quia Deus ita fieri vult. Leuare feſtucam ſi Deus vellet, miram haberet energiam. Energiam habent baptiſmus et cæna, quia ita Chriſtus volnit. Quot et in aliis dictis et factis apparet. Nam voluit ipſe, vt dicentibus apoſtolis, pax huic domui, pax ſequeretur, vbi quis in ea eſſet pacis capax. Voluit morbi ſanationem ad eorum manuum impoſitionem eſſe annexam. Quia Chriſtus id dixit. Dicere, prædicate remiſſionem peccatorum, perinde illi eſt, ac ſi dixiſſet, remittite peccata, ligate, ſoluite, virtute ſpiritus vobis data. Per potentiam ſpiritus Dei ab ipſo euangelii prædicatore ſoluuntur vel ligantur, credentes, vel non credentes. Prædicatio euangelii Ieſu Chriſti, ab hac ſpiritus virtute prodiens, eſt clauis aperiens oſtium regni cælorum, quod eſt oſtium fidei, acto. 14. Hac claue donatus eſt ibi Paulus, non claue putei abyſſi. Claue illa apoſtolica non poteſt beſtia donari, cum ſit clauis poteſtas in fide per ſpiritum fundata. Quam rem dator ipſe clauium aperte nos docet. Nam Petro, cum eſſet aliis apoſtolis in fide robuſtior, et prior credidiſſet, prius claues Chriſtus pollicetur, non tamen donat, Matth. 16. Poſtea omnibus firmiter credentibus data eſt eadem clauium poteſtas, dato ſpiritu ſancto, et apertis ſcripturis, vt intelligerent, quid eſſent prædicaturi, Ioan. 20. Hinc et clauis ſcientiæ dicitur: quam ſcientiam beſtia non habet, ſicut nec ſpiritum fidei: quomodo igitur clauem habebit? Hac ſcientiæ ratione ſuperueniens Paulus, prio-

res apo

res apoſtolos excelluit in eo clauium munere: quia potentior illi fuit gladius ſpiritus, id eſt, verbum Dei. Peritior ille erat in figuris legis, earumque myſteriis dignoſcendis, et Iudaiſmis improbandis. Excellentiore poſt effuſum paracletum eſt Paulus apoſtolatu donatus: ob quam rem Iudaiſmos ille acrius perſequitur, et regnum cælorum nobis clarius patefacit. Non enim a tempore aduentus Chriſti fugantur omnino Iudaiſmi, ſed a tempore miſſi paracleti: et eouſque vmbræ adhuc vigebant, Chriſto ipſo adhuc legem ſeruante, vt eam ſeruans impleret. Vnde ratio colligitur, quare noluerit Chriſtus apoſtolos ad gentes initio tranſire, ſed in ciuitatibus Iſraëliticis ſe continere, Matth. 10. Tum quia Chriſto ſuper omnes gentes data eſt in reſurrectione plena poteſtas: tum ne Iudæi immature ſcandalizentur: tum maxime, quia nolebat Chriſtus, per Iudaizantes adhuc apoſtolos, legis vmbras et ceremonias gentibus inculcare. Imo tunc vetuit eos declarare ſublimem illam viſionem Matth. 17. Cum nondum eſſent apoſtoli ſpiritu ſancto et igne per paracletum baptizati, nondum ad eos venerat nouum illud Dei regnum, cuius oſtium erant gentibus aperturi. Ideo appropinquaſſe regnum illi tunc prædicabant, nondum plene veniſſe. Imo neſciebant apoſtoli, quid rei hoc eſſet, ſed Iudaicum quoddam regnum ipſis deferendum cogitabant, acto. 1. Matth. 20. et Marc. 10. Poſtea vero miſſo paracleto in regnum illud cæleſte ſunt vere ingreſſi, facti noui cæleſtes homines, et ſpiritu cæleſtia guſtantes. Miſſus tunc ad gentes Paulus, cum vera claue, et ſcientia regni cælorum, euangelizans, adeſſe cæleſte regnum, per Chriſti reſurrectionem nobis e cælo datum, in quod Chriſto credentes aſſumuntur. Qui regnum cælorum poteſt hominibus aperire, ille dicetur habere claues regni cælorum. Eo magis, quia cum hac ipſa claue ſcientiæ regni cælorum coniuncta eſt efficax quædam gladii ſpiritus

pote

poteſtas, in fidei certa virtute conſiſtens. Hac virtute, et ſpiritus poteſtate vtebantur aliquando apoſtoli, etiam vſque ad corporalem hominis mortem, et eius in poteſtatem ſatanæ deditionem, ad aliorum ædificationem, et aliquando ad ipſorummet, qui tradebantur. Poteſtatem magnam habebant apoſtoli, et habent veri miniſtri, gladium duplicem, ſermonis et ſpiritus. Gladium iuſſit Chriſtus apoſtolos emere, inſtante paſſione, Lucæ 22. gladium fortitudinis fidei. Alibi dicitur gladius ſpiritus ſermo Dei, Ephes. 6. Idem gladius eſt, et eadem fortitudo. Nam a ſpiritu Dei eſt fidei fortitudo, et in ſermone Dei eſt ſpiritus fidem roborans. Sermonis et ſpiritus gladius vnus eſt duo gladii; eſt gladius vtrinque ſcindens; qui non ſolum duplicia ſenſa referat, ſed et duplici virtute externe et interne auditorem immutat. Hic ipſe ſermonis et ſpiritus gladius, vtrinque ſcindens, de ore Chriſti egreditur, apocali. 1. 2. et 19. Vniuerſa euangelii armatura duos habet fortiſſimos gladios, verbum Dei et ſpiritum eius. Duæ iſtæ manus erant, per quas formauit Deus mundum, et per quas eum reformat. Duobus his gladiis deſtruentur duo beſtiæ gladii. Gladio vtrinque ſcindente, de ore Chriſti egreſſo, percutiet nunc Deus Antichriſtum, et gentes ei adhærentes 2. Theſſ. 2. apo. 17. et 19. His duobus gladiis in prælium armati prodeunt Chriſtiani. Hi duo verbi et ſpiritus gladii ſunt in euangelii defenſore neceſſarii, vt ſermone doceat, et ſpiritu ſit fortis, ne ob perſequutiones vnquam vacillet, vt Petro dixit Chriſtus dicto capite. 22. Vnum fortitudinis gladium petenti domino, duos ferreos gladios oſtendunt ignorantes apoſtoli. Quos ſufficere, myſtice reſpondit Chriſtus, quanquam id tunc apoſtoli non intellexerint. Sicut rudes apoſtoli duos illos gladios carnaliter intelligebant, ita beſtia id ſolum, quod carnale eſt, ex eorum dictis vſurpat, duos inde ſibi tribuens

ferreos

ferreos gladios. Similis eſt eius ratio rationi eorum, qui ignito ferro ſignaculum fronti imprimunt, ita credentes, nos igne fore baptizandos. Sacrilegium eſt, quod duos ſibi tribuit beſtia gladios, quia dictum eſt, ecce duo gladii. Adeo eſt bonæ mentis expers, vt quiduis in ſui pompam ſibi perſuadeat. Nec id ſolum, ſed et gladiis illis ad necem per carnifices vtitur, quod apoſtoli non fecerunt. Vides, lector, qualis ſit beſtiæ ſenſus carnalis et facinoroſus, non ſolum in gladiis, ſed et in clauium bullata poteſtate. Pro clauibus theſaurorum regni habet claues mammonæ. Sicut vnus eſt gladius vtrinque ſcindens, qui eſt duo gladii: ita eſt vna clauis ſcientiæ, quæ eſt duæ claues, cum duabus capitum inciſuris. Eſt clauis biceps, vtrinque arcana ſenſa referans, iuxta literam et ſpiritum. Quod vero clauis regni cælorum ſit clauis ſcientiæ, docet Chriſtus Matth. 23. et Lucæ 11. Hæc ipſa eſt clauis Dauid, aperiens theſauros eius, id eſt, ſanctas ſcripturas, Eſa. 22. et apoc. 3. Hæc clauis ſcientiæ cæleſtis omnes legis clauſuras viua intelligentia referat. Hæc Iudæis et gentibus aperit oſtium fidei Chriſti, et regni eius. Beſtia autem illa Babylonica non habet ſcientiam, vt oſtium hoc fidei, et regni Chriſti, prædicando aperire poſſit: ergo clauem non habet. Si ſcientiam Dei haberet, non diceretur beſtia. Non poteſt illa de regno Dei verba facere, cum neſciat, quale ſit regnum hoc cæleſte, quod intra nos eſt, et qualiter regnet nunc Chriſtus in ſanctis ſuis. Qui per Chriſtum tot theodidacti, ſunt veri Chriſti miniſtri, habentes clauem Dauid, quæ aperit ſcripturas, beſtiæ illi clauſas. apoc. 3. et 5. Qui per regenerationem ex aqua et ſpiritu ſancto viderunt et ingreſſi ſunt in regnum cælorum, illi poſſunt de regno cælorum verba facere, cum regnum ipſum in ſeipſis videant et contineant, ac cæleſtem illam vitam iam viuant. Sine hac claue ſcientiæ regni cæleſtis nemo poteſt ſacerdotis munere fungi, Hoſeæ. 4. Sine hac nemo po-

mo potest episcopum agere, cum oporteat episcopum esse ad docendum idoneum. 1. Timoth. 3. et 2. Timoth. 2. ad Titum. 1. Esa. 66. et Iere. 3.

Hac tanta potestate donati apostoli, et veri Christi ministri, habuerunt potestatem ligandi, soluendi, et alia faciendi iuxta mensuram fortitudinis fidei, et doni spiritus. Hinc excommunicatio, et in potestatem satanæ, vsque ad corporalem mortem traditio, ad aliorum terrorem consurgebat: non per carnifices, vt facit bestia, sed virtute spiritus. Excommunicationis vis in tractatu de cæna cognoscetur. Nam quando reus quis persistens deprehendebatur, a cænæ communione arcebatur. Hæc erat excommunicatio, magnæ efficaciæ, ob magnam vim manducationis ligni vitæ, sine qua quis efficitur aridum lignum. Bestia vero Babylonica imaginariam habet excommunicationem, qua indefinite excommunicat, etiam non deprehensos, et vbi nulla est cæna. Non solum homines excommunicat, sed et irrationalia pecora, sicut nos a Papistis locustas agri solennitate magna excommunicari vidimus. Id quod rationem quandam Babylonicam habet, vt ex potestate clauium bestiæ licet colligere, qua ipsa cum locustis agit, apoca. 9. Cogor hic in locustas has inuehi, quia eas nobis repetit Ioannes, si te prius lector orauero, ne molestia afficiaris ob digressiones has, quæ nostro seculo sunt necessariæ.

Vice apostolicarum, et cælestium clauium, habet Papa claues putei abyssi, vt magnam inde locustarum vim, ad homines excruciandos in terram emittat, dicto cap. 9. Claues habet, quibus librum claudat, et abyssi puteum aperiat, vt a putei et fornacis fumo denigretur Christus, teste ibi Ioanne. Magna est clauium bestiæ potestas, qua ignem anathematum ita facit de cælo in terram fulminando descendere, vt homines in terra viui concrementur, apoc. 13. Magna adeo

gna adeo eſt clauium beſtiæ poteſtas, vt homines poſſit in beſtias conuertere, plumbum in aurum commutare, et idolis numinum virtutes donare, vt in auro et argento ab hominibus adorentur. Similes illis fiant, qui faciunt ea, et qui confidunt in eis, vt oculos habeant, et non videant, aures habeant, et non audiant. Beſtia non poteſt niſi beſtias generare, et locuſta locuſtas: vt fictor locuſtarum nunc dicatur, qualem olim vidit Amos cap. 7. Loquitur Amos de locuſtis Ieroboam, has noſtras adumbrans, quæ ſerotinam herbam deuorarunt poſt Chriſti meſſem. Homines vero pro terræ frugibus, et ibi et in Exodi locuſtis intelligendos, exponit nobis Ioannes in apocalypſi, et paſſim alii prophetæ, qui locuſtas has ita vocant. Aperta eſt earundem locuſtarum prophetia, et naturalis ſimilitudo, apud Naum. ca. 3. vbi monachos vocat מִנְזָרִים minzarim, pſeudonazaræos, ſacris coronatos. Erunt, inquit, pſeudonazaræi, quaſi locuſtæ, et apoſtatarum priores quaſi locuſtæ locuſtarum, caſtrametantes in ſeptis locis tempore frigoris, et orto poſtea ſole volantes. Ea eſt locuſtarum, et reliquorum ex putredine genitorum animalium natura, vt calidum et humidum ament tempus et locum, putredinis ſuæ fomitem. In apricis quibuſdam, ſepibus et foueis generantur, nocturno ſeu nubiloſo tempore coacerruantur, et orto poſtea ſole volant: ſicut eas nunc ſolis Chriſti ſplendor a ſuis culinis et hypocauſtis auolare faciet, vt earum ne veſtigium quidem ſuperſit, nec locus manſionis earum amplius dignoſcatur, vt ait ibi Naum. Sicut putredinis fomes, orientalis ventus, Aegyptiacas locuſtas ſuper faciem terræ produxit: ita contra occidentalis venti ſpiritus eas in orientalem abyſſum præcipitabit, vt olim factum eſt in Aegypto. Exo. 10. Adde hic quatuor illa locuſtarum genera, quæ apud loelem paradiſum Dei perdiderunt, inſtar quatuor ordinum mendicantium, de quibus in quarto ſigillo diximus. Si locuſtam, cui a natura eſt indita cuculla, induas lorica, ſeu monachali facco, habebis

inte

integrum monachum, laruatum dæmonem. Admiratur merito Ioël horridum aſpectum populi huius cucullati, cui nunquam ſimilis viſus eſt, nec videbitur. Admiratione ducerentur apoſtoli, ſi nunc reſurgentes hæc monſtra viderent. Admiratione nos duceremur, niſi eſſemus laruis aſſuefacti. Poteſtas caudæ harum locuſtarum eſt falſa doctrina quaſi ſcorpionis caudæ venenum. Ita caudam Ioannes exponit cum Eſaia, apoc. 9. et Eſa. 9. Horrendæ ſunt beſtiæ, quæ cum leoninis dentibus habent muliebres fallacias: et ſunt velut equi ad bellum ſanctis inferendum expediti. Vnde merito et concorditer inferunt Ioannes et Ioël, ſolis obſcurationem ad locuſtas conſequutam, vt in fine primi libri iam expoſui. Vbi etiam cum Ioanne dixi, beſtiam de abyſſo aſcendiſſe, ſicut de abyſſo quoque aſcendunt locuſtæ, apoc. 9. et 17. Cuius rei myſticam ex toto nunc audi rationem.

Carcerem ſpiritus nequam eſſe diximus in illo tartarorum abyſſo cum gigantibus, Lucæ 8. apoc. 20. 2. Pet. 2. et Iob. 26. Ab eo maris abyſſo aſcendens ſpiritus draconis, et in Papiſticum corpus intruſus, facit, vt dicatur beſtia de abyſſo aſcendere, apoc. 13. Huius clauium poteſtate et fumo aſcendunt inde locuſtæ, habentes regem Papam, qui eſt nuncius abyſſi, dicto cap. apo. 9.

Alia ratione locuſtarum vita de abyſſo nunc aſcendit. Nam poſtquam credidit mundus, poſſe Papam de abyſſo, et purgatorio illo fornace manes eruere, creditum etiam eſt, ob ſacrificulorum ignea ſacrificia, merita, et miſſas, quando panis et vinum locuſtis deuoranda offeruntur, liberari tunc animas a purgatorio illo tartarorum cruciatu. Vnde magni adeo ſunt locuſtarum orti prouentus, vt tota eorum eſſentia et victus de abyſſi fornace nunc veniat. Omnes enim miſſarum et benificiorum fundationes propter purgatorii animas fiunt. Pernitioſum ſatanæ commentum, vt vi

vt viuentes homines benefacta ſu[illegible] poſt mortem differant, omittentes, quæ proſunt, et expectantes, quæ non proderunt. Pinguia itaque de abyſſo venerunt locuſtarum ſacerdotia. Locuſtis ſolis licet panes propoſitionis in menſa domini comedere, et Chriſti meſſem deuorare. Solis illis licet in eccleſia negociari, beneficia obtinere, permutare, reſignare, emere, vendere, apoc. 13. Idque per reſcripta, ſeu bullas, Papæ nomine, numero charactere ſeu ſigillo ſignatas, vt ait ibi Ioannes. Characterem beſtiæ ait in fronte et manibus imprimi, quia hæc loca in Papiſtica conſecratione inunguntur, et tunc datur vnctis licentia negociandi in ſuis eccleſiis.

Aliud hic adiunge myſterium, ne forſan quis putet, hos beſtiæ miniſtros ſcripturis vocari tantum locuſtas. Imo ſuis coloribus ita eos olim depinxerunt prophetæ, ac ſi præſentes vidiſſent, apoc. 18. Eſa. 13. 34. Iere. 50. et Sophon. 2. Primo eos in apocalypſi vocat Ioannes harpyias, ſeu volucres immundas, dæmonum laruas, ſcortatores, negociatores animarum hominum, poma deſiderii, ad ſpiritualem mercaturam a longinquis Romam nauigantes. Ab Eſaia cap. 13. variis nominibus vocantur habitatores Babylonicorum locorum, vt ſint variæ domus, nempe eremitarum, mendicantium, monialium, monachorum, et antiſtitum cathedralia templa. Primi horum dicuntur ibi צִיִּים zijm, ſolitudinarii, eremitæ. Deinde cultores alii dicuntur אוֹחִים בִּבְתֵּיהֶם ochim bebethim, fraterculi in monaſteriis. Deinde בְּנוֹת יַעֲנָה benoth iaænah, filiæ vlulæ, puellæ moniales vlulantes. Poſt eas שְׂעִירִים רוֹקְדִים ſeirim rokedim, hirci prurientes, monialium œconomi. Pulcher eſt ordo Prophetæ aſcendendo. Primi Babyloniorum fuerunt eremitæ, deinde vrbani, deinde puellæ moniales, et caprarum cuſtodes hirci. Sequuntur iam prioratus et abbatiæ in amœnis et inſularibus pratis: deinde magni alii

prælati, antitiſtites et cardinales in delitioſis vrbium palatiis, vt aperte docet propheta. Ibi, inquit, habitabit cœtus אִיִּים ijm, conuentus inſularium beſtiarum. Demum in delitioſis palatiis erunt תַּנִּים thanim, magnæ beluæ, magni prælati in delubris voluptatis. Ad noſtram Babylonem hæc referri docet Ioannes, verba Eſaiæ fere repetens, ac dicens, eam eſſe factam cuſtodiam et habitationem talium beſtiarum, apoc. 18. Quod et Sybilla palam exprimit libro quinto, Romam dicens eſſe Babylonem, ſanctorum interfectricem, idolorum, beſtiarum, et Antichriſti domicilium.

Capite inſuper triſceſimo quarto, pleraque alia docet Eſaias eſſe nomina beſtiarum, in eiuſmodi Babyloniorum et Aedomæorum ruderibus habitantium: quæ variis linguis varie exponuntur. Habitare ibi ait noctuas, vlulas, veſpertiliones, lamias, coruos ad cadauera, lupos circa gregem, accipitres, et gryphones: pingues porcos, cæcas talpas, onagros, onocrotalos, et onocentauros. Denique miluorum collegium, quando aliquis moritur, ad cadauera deuoranda. Hoſque miluos cum coruis, vulturibus, et aliis beſtiis, per mutuos concentus, et ſine intellectu ſubmurmuratos odarum verſiculos, alternatim ad prædam ſibi acclamantes. Imo, inquit, nidos, foueas et domos ſibi facient, vbi viderint eſſe pinguium carnes, et pinguia ſacerdotia. Ne putes, lector, te hic fabulas audire, cum hæc omnia nunc ita eſſe, plane conſpicias. Vera hæc ſunt, et olim prædicta, ſpiritus ſancti myſteria. Ipſum Eſaiam audi, qui eodem capite 34. hæc tibi ibi inquirere præcipit, magnum in his latere affirmans ſpiritus ſancti artificium. Illa omnia in figura contingebant illis, et propter nos ſcripta ſunt. Non de bobus ea cura eſt Deo, vt ait Paulus, nec propter beſtias agri dictæ ſunt prophetiæ, ſed propter nos. Nos enim ſumus beſtiis aſſimilati, quia verbum Dei non obſeruauimus, pſal. 48. vt vere dicatur propheta in ænigmate de nobis loqui, et na

qui et naturali similitudine nos iumentis comparare. Petrus quoque et Iudas bruta animantia hæc vocant, quæ se a communi ecclesia segregarunt. Bestiæ hæ Babylonicæ se ipsas excommunicauerunt, nobiscum in cæna non communicantes. Indignum illæ iudicant, si nobiscum in ecclesia misceantur, sicut ait Daniel, ferrum non misceri luto. Quod prædictæ bestiæ esse homines ipsi Esaiæ intelligantur, apertissime docet idem Esaias cap. 43. vbi eisdem vocibus vtitur, et tam thanim, quam benoth iaænah, ad Christum reducendos affirmat, foreque tam monachos, quam moniales, nouas creaturas Christum glorificantes. Imo post prædictum caput 34. mox capite sequenti 35. omnia prædictarum bestiarum loca ad Christum reducit Esaias. Et cap. 11. omnes illas bestias ait esse a Christo cicurandas, quas et bestias gentium vocat Sophonias, feras bestias Ezechiel, et ploraturas iacturam suam ait Michæas. Bene igitur est illis precandum, vt illuminentur, ne sint perpetuo bestiæ. Prædicandum est illis Iesu Christi euangelium, vt prædicationis efficaciam agnoscentes, et vere credentes, baptismi etiam vim agnoscere possint, quam nos nunc trademus.

DE BAPTISMI efficacia.

DIcamus igitur de secundo ecclesiæ ministerio, nempe de baptismo, et cælestem in eo, ac regenerantem energiam, nunc ostendamus, verba Christi cum primis obseruando. Nihil de hac re dici potest sublimius, quam quod ipsius ore prolatum est: Nisi quis genitus fuerit e supernis, nisi quis denuo natus fuerit, ex aqua et spiritu sancto, non potest cælestia cognoscere, non potest intrare in regnum

cælorum. Non friuole eſt a Chriſto dictum, denuo naſci, vt ſias nouus homo: ex aqua naſci, ex aqua et ſpiritu naſci. Ex aqua ait, ſicut dicimur mundati lauacro aquæ, lauacro regenerationis. Ea ipſa eſt e cælo generatio, in cælum nos introducens. Nemo enim e cælo naſcitur, niſi cæleſtis homo. Ad huius autem rei perfectam cognitionem eſt nobis ſciendum, quid ſit regnare Chriſtum in ſanctis ſuis, et quale ſit illud regnum, in quod facti nouæ creaturæ intramus. Sciendum item, huius regni oſtium eſſe fidem, ne quis pædobaptiſmo det ingreſſum ſine fide. Qui in fide Chriſti ex aqua et ſpiritu regenerantur, de ſerpentis infernali regno transferuntur in cæleſte Ieſu Chriſti regnum, Eph. 2. Coloſ. 1. et 2. Inſigni dono aliquando incipit in nobis credentibus regeneratio ſpiritus, illuminatio, et in cæleſte regnum translatio: quanquam deinceps magis et magis innouamur, et ad cæleſtia perficimur. Inſigni dono, et certo tempore, dicitur quis eripi ab inferni ditione, cui erat ab origine ſubditus, atque tunc in cæleſte nouum regnum aſſumi. Contraria hæc duo ſunt, carcer inferorum, et regnum cælorum: ſitque aliquando ab altero tranſitus ad alterum, vt antea moriens in infernum ducereris, poſtea vero in cælum. Manifeſta ſunt hæc omnia, quibus adiungere potes Petrum et Paulum, qui baptiſmum aiunt nos ſaluare, Baptiſmus nos ſaluos facit, ad Titum. 3. et 1. Pet. 3. Lauacrum regenerationis et renouationis ſpiritus vocat ibi Paulus, quia de cælo ibi regeneramur, et innouamur: nouus ſpiritus nobis datur, et nouum cæleſte regnum. Non ſolum ſymbolum ablutionis, ſed peccata in baptiſmo vere ablui, docet Ananias acto. 22. et Petrus acto. 2.

Familiaribus item exemplis efficaciam baptiſmi oſtendamus, et externa quædam facta notemus, quæ baptiſmi ſimilitudinem referunt. Cæcum illuminandum ad piſcinam mittit Chriſtus, vt lauetur, Ioan. 9. Naamam Syrus ad Iordanem

danem mittitur, vt lauando ibi curetur a lepra. 4. reg. 5. Dicto ibi credentes, ſanati non fuiſſent, ſi ſequutum lauacrum non fuiſſet. Nec ſanati ſunt tempore, quo crediderunt, ſed tempore, quo loti ſunt, et in loco illo. Nota verbum hoc, quod tempore lotionis, et in loco illo datur ſalus, vltra præcedentem fidem. Perperam igitur faciunt, qui baptiſmum vilipendunt, vt ſolam externam lotionem. Quid ſi Deus vult, ad opus illud ſequi munus internum? An non voluit Chriſtus, ad externam manuum impoſitionem ſequi ſpiritus ſancti dationem? Quare effuſis aquis ſuper Chriſtum ſunt aperti cæli, et deſcendit ſpiritus ſanctus? loco eodem et tempore? An non eſt verum iam recitatum myſterium loci, qui ob peccati translationem dictus eſt Galgala? Clamant ipſi, ſpiritum ſanctum non debere externis hic eſſe alligatum. Nos nec alligatum dicimus, nec coactum, cum nec ſemper ita cuiuis detur. Sed quod Deus modis aliquibus fieri vult, nos credimus ita fieri. Quare per impoſitionem pallii Eliæ fuit Eliſeus ſpiritu diuino afflatus? etiam nihil cogitans, 3. reg. 19. Quare pallii eiuſdem percuſſio ſcidit aquas Iordanis. Vt quid cum cæſarie Samſonis veniebat fortitudo? Quare per ſalem, per farinam, per lignum, faciebat Eliſeus operationes ſpiritus? Quanquam eſſet præexiſtens fides, adhuc externis aliis vti placuit, vt actio aliqua ſequeretur. Factum igitur, quod vltra fidem exigit Deus, nos quoque exigimus, cum ſine eo non fuiſſet data ſalus illis, quibus præcipiebatur, vt eſt res euidens in Naaman Syro, in cæco illuminando, et pleriſque aliis. Noë quoque Deo credens, non fuiſſet a diluuio ſeruatus, niſi per arcam, cui reſpondet baptiſmus, nos inſtar nauis ab abyſſi eruens perditione, et nos ſuper aquas in cælum eleuans. Non fuiſſent filii Iſraël in terram promiſſionis, et requiem domini ingreſſi, niſi facta per aquas via in mari et Iordane. Eodem die regenerationis noſtræ, velut in maris baptiſ-

mo, vestem lotis albis meam, quam mihi tunc fe
cit. Exod. 19. Eadem die in lectulo baptismi ei
lotae magnificatae, lotis Christus in nobis glorifica-
tus, lotis. 4. Observa, quid tibi velint voces
istae, hae die, hae die, hae die. Hae die transivi
Jordanis fluvios ex populo domino Deo meo. Deut.
27. Hae die abstuli a te opprobrium Aegypti, lotis.
5. Hae die te genui, et mihi accubuisti cordi: hae
die fidei baptismi. Indignus fuit hoc opere Dei.
Sicut Chananaeorum cordi fuit ille dilectus, multo
baptismi mercede, ita mihi quoque dilectissimi, et in
Christo dilectus discessit. Sicut lectus ille per
Jordanis transitum datur meae terrae, et omnis obse-
quii nubis per baptismum datur mihi regnum, et ho-
nor Christi populi. Imo omnium quid haec res
creatae, ut pulchra videbis. Abrupta vita hanc Chri-
stus mundum in fide regeneratione, nec celsa mons
fecibit, nec nubes creatae. Ubi pedisequa,
quibus mare cedet omnes, quae regnum eorum, ubi
hic coniugis? Ite ad aquas Siloe, et videbitis: fi-
cubi, qui regnabit hic, videbit. Joan. 5. Mitte vos
Christus ad aquas Siloe, ut lavemini, et vitam ge-
pietis. Vos autem ite negligitis, sed pervulgo mittit,
qui talis videre non potuit, nec lavare voluit.
Nonnam intelligis, nonnam nobis in Siloe lavari, nisi
a Christo mittimur? Mittimur vere illo, cuius ovili fuit
per Christi cognitum ille populus oblatus. Ioan. 9.
In Bethsaida etiam non lavamur, nisi qui ritualis morbo
fuit correpti, ut lavemur. Dicitur enim ab ΤΣΝ ebbe,
et hoth ebbe, donum baptismi, fontes effudisti aquae:
quemque habens peccatum, quia per quemque filios per-
tinuit libros eli in tuo comprobatos agnoscis. Imo
quia verapentateuchi my lord, et eorum complementum,
in fe continet baptismum, quemque fecimus portas in no-
bis aperiens. Quemque petens habet Eucharistiae complem.
simul hoc ebbe aquae irrigatae. Exod. 2.° Templum hoc
est, quod hominis omnes quemque fecimus in baptismo
aperi

aperiuntur, et viuificantur. Ibi incipimus Chriſtum tangere, vero cordis contactu. Ibi cæleſtia olfacimus, guſtamus, videmus, et ſpiritus ſancti ſonum audimus, Ioan. 3. Efficaciam lotionis hinc colligite, quod angelus de cælo deſcendens, aquam ibi agitet, vt vos a quocunque detenti fueritis morbo, ſanemini, dicto cap. 5. pluſquam triginta annorum languidus ibi ſanatur, non infans vnius diei: ſicut et ille, qui ad piſcinam Siloë miſſus eſt, ætatem habebat, vt pro ſe ipſo loqueretur. Quanquam fide ille ierat ad aquas, tamen nondum erat integra luce donatus: ſed eius fides lotione eſt poſtea illuſtrata: quia ſpiritus ſanctus fidem in baptiſmo viuificat, et illuſtrat. Vos pædobaptiſtæ, fidem habetis de Chriſto confuſam, et viſionem obſcuram: quia nondum ille in cordibus veſtris illuxit, vt videatis ibi claritatem Dei in facie Ieſu Chriſti. Lutum vobis illeuit Chriſtus, oculos veſtros nondum lauans. Si ſciretis, quanta in baptiſmo ipſi fidei acceſſio fiat, non cunctaremini. Si intelligeretis, quis ſit ille internus nouus homo, cæleſti ille natiuitate natus, qui ſolus viuum Chriſti corpus manducat, curreretis vtique. Vos enim manducare nondum poteſtis, quia nondum eſtis nati. An non eſtis ſtupidi, qui velitis, Chriſti corpus adeſſe cænæ, et nolitis, eius ſpiritum adeſſe baptiſmo? An neſcitis, fide pleroſque iuſtificatos, qui tamen baptiſmi defectu in regnum cælorum non ſunt ingreſſi? Nondum intelligitis, quid inter catechumenum et Chriſtianum interſit? Neſcitis, quod ſine cæleſti natiuitate fides non regenerat? Cæleſtem autem natiuitatem, viſionemque regni cæleſtis, ex aqua eſſe et ſpiritu ſancto, quis eſt, qui neſciat? Addamus his pulchrum dictum Matthæi, relatum in recognitionibus Clementis lib. 1. Si quis, inquit, Ieſu Chriſti baptiſma non fuerit conſequutus, non ſolum regno cælorum hic fraudabitur, verum et in reſurrectione mortuorum non abſque periculo erit, et ſi bonæ vitæ et rectæ mentis prærogatiua muniatur. Hic ergo, in hoc ſeculo

eſt ingreſſus in regnum cælorum per baptiſmum. Beati ſunt, inquit ibi Petrus, qui regnum Chriſti fuerint adepti: quia non ſolum inferni pœnas effugient, ſed et incorruptibiles manebunt, primi Deum videbunt, et primum honoris ordinem conſequentur. Apud eundem Clementem libro ſeptimo docet Petrus, eſſe in baptiſmo magnum munus, et per ipſum dari vitam æternam, quæ nunc in nobis eſt vita immortalis. Clemens alter Alexandrinus, lib. j. pædagogi, cap. 6. baptiſmi perfectionem aperte docet, eo lauacro nos perfici, et ſpiritu ſanctificari. Tincti, inquit, illuminamur, in filios adoptamur, perficimur, immortales reddimur, facti Dii, et filii excelſi omnes.

Obiiciet quiſpiam, Fidem eſſe oſtium regni cælorum, per quam videmus, intramus, et cum Chriſto in cæleſtibus regnamus. Reſpondeo, Fidem Chriſti eſſe omnium fundamentum: et euangelicæ fidei cæleſtia tribui epitheta, qualia lege non tribuebantur, quia fides tunc non regenerabat, ſicut nunc in baptiſmo regenerat, per potentiam regenerationis Chriſti, quæ eſt reſurrectio eius. Fides ergo omnia facit, ſed per baptiſmum illuſtrata. Sequitur fidem baptiſmus, in quo per ſpiritum ſanctum viuificatur fides, et formatur Chriſtus in nobis. Eſto, per fidem ſis iuſtificatus, ſicut Abraham, in regnum tamen Chriſti cæleſte nondum es ingreſſus, ſicut nec Abraham ipſe eſt tunc ingreſſus, donec acceſſit Chriſti regeneratio. Eſto per fidem fundamenta feceris firma et ſolida, ædificium tamen nondum eſt conſummatum: imo nec conſummari, nec compleri poteſt, niſi per charitatem in cæna domini, vt videbis poſtea in interni noſtri hominis formatione. Si hoc nondum aſſequeris, ſaltem intellige, et animo perpende, quare miniſterium ſpiritus dicatur illi aquæ baptiſmus: An non propterea, quia eſt in eo ſpiritualis diſpenſatio? Magna adeo, volente ita Deo, eſt illius myſterii vis, vt baptiſmo externe miniſtra-

niſtrato, aperientur cæli. Magna vis eſt inſtituti Chriſti, eo miniſterio ſpiritum ſanctum dari volentis. Magna vis eſt, ſi ibi denuo naſcimur, morimur, refurgimus, et in cælum aſcendimus. Tanto miraculo operatur Deus in baptiſmo, quanto in mari, et Iordane. Ille fuit vmbra huius veritatis. Non in ſolis aquis, vt ibi, ſed in ipſo cælo viam aperit baptiſmus, vt tunc deſcendat de cælo ſpiritus, et nos aſcendamus in cælum. Per baptiſmum tanta nunc dabitur populo Dei fortitudo; vt quaſi leo de Iordane aſcendat, ad Babylonem cum ſuo paſtore perdendam, Iere. 50. Idem ait Ieremias cap. 49. contra paſtorem eundem, et contra Aedom, per quem ſignificantur impii, fratrum ſuorum perſequutores. Hoſtes omnes deſtruit virtus, quæ de Iordane ſuſcitatur, vt ait Ieremias. In cælorum regnum nos introducens baptiſmus, de Aedomæis, et Babyloniis nos facit victores: vt olim contra Aegyptios et Chananæos baptiſmus maris et Iordanis nos fecit victores. Per baptiſmi aquas nos in Ieruſalem reducimur, perdita Babylone, Iere. 31. Baptiſmi aquæ ſunt amœniſſimi illi paradiſi fluuii, per quos nauigare nequit nauis Papiſticæ eccleſiæ, Eſa. 33. Per baptiſmi aquas nos, perdita Babylone, reſtituimur, in terram promiſſionis, et in paradiſum ipſum, Ezech. 36. Earundem aquarum baptiſmi, poſt perditam Babylonem, futura myſteria prædicit Eſaias, cap. 42. 43. et 49. et Zacharias capi. 14. Vt baptizato Chriſto ſunt aperti cæli, et deſcendit ſpiritus ſanctus: ita et in nobis fit, quia membra ſumus corporis eiusdem, cuius ipſe eſt caput. Hoc intereſt, quod in nobis id fit occulte, ſicut vita noſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo. Vt ipſi Chriſto, ita et nobis in die regenerationis dicit Deus: Filius meus es tu, ego hodie genui te, tibi dans cæleſtem hæreditatem et regnum. Tanta vis eſt aquarum baptiſmi, vt nec vir eas tranſeat, niſi ab angelo manuductus, tantum abeſt, vt infantulus per eas tranſeat,

Ezech. 47. In illis aquis, ait Ezechiel, ſitum eſſe terminum hæreditatis noſtræ, vt cum ad eas venerimus, hæreditatem noſtram poſſidere incipiamus. Eodem modo dixit Moſes, Iſraëlitas hæreditatem accepturos, cum tranſierint Iordanem, Deut. 12. et 32. Quæ omnia in figura ſunt dicta. Moſes non tranſiuit Iordanem, nec eſt ipſe in requiem domini veram introductus, nec aliquis eorum, qui fuerunt ſub lege. Ipſe Chriſtus ſolus eſt, qui populum vere per Iordanem inducit in requiem domini: id quod olim in figura Ioſue oſtenſum eſt.

Hæc ſola ratio valida eſt contra eos, qui miniſteria vilipendunt: Si miniſterio noſtro non vteretur Deus in donis effundendis, fruſtra tot ſibi et tales miniſtros eligeret. Fruſtra nos diceremur miniſtri ſpiritus, Dei cooperarii, et diſpenſatores myſteriorum. Vere tamen ſumus diſpenſatores ſpiritualium donorum, quæ in myſterio per miniſterium noſtrum diſpenſat Deus. Vere ſumus Dei cooperarii, tametſi nihil ſumus, quia miniſterium noſtrum aliquid eſt. Ego plantaui prædicando, Apollos rigauit baptizando: et Deus miniſterio noſtro internum dat incrementum et efficaciam. Petrus nihil eſt, Paulus nihil eſt, tamen eorum miniſterium aliquid eſt. Quanquam autem Petrus nihil ſit, Papa tamen aliquid eſt, et eius miniſterium nihil eſt. Papa aliquid eſt. Quia poteſtatem habet huius mundi. Characteres et qualitates ſuis ſigillis in fronte et manibus poteſt imprimere, plumbum in aurum commutare, homines in beſtias conuertere, duplici gladio ſanguinem potenter effundere, et multa millia martyrum canonizare. Nonne hoc aliquid eſt? Papa igitur aliquid eſt. Et eius miniſterium nihil eſt. Quia non vt miniſtret, ſed vt ſibi miniſtretur, Matth. 20. et Lucæ. 10. Vt pinguium carnes comedat, gentibus dominetur, a regibus et imperatoribus coram ipſo incuruatis, aperto capite

pite, flexis genibus, et pedis oſculo, terræ Deus adoretur, Paſtor et idolum, 2. Theſſ. 2. et Zacha. 11.

Sed Antichriſto cum ſuis miniſteriis omiſſo, baptiſmi efficaciam alia via oſtendamus. Baptiſmo aliquid ineſſe gratiæ, vltra prædicta poſſumus ad hunc modum vrgere. Nam pædobaptiſtæ non poſſunt inutilem eis Chriſti baptiſmum a Ioannis baptiſmo diſcernere. Cum ergo ſcriptura inter eos diſcernat, vt a Ioanne baptizati, iterum in nomine Chriſti baptizarentur: ſequitur, eos non recte tenere Chriſti baptiſmum. Si a Ioanne ipſo poſt pœnitentiam et fidem baptizati, iterum in nomine Chriſti baptizantur, acto. 19. multo fortius a pædobaptiſtis, ſine fide, ſine intellectu, extra Eccleſiam Chriſti baptizati, ſunt iterum in fide Chriſti et eius eccleſia baptizandi. Præterea, Ioanne ipſo baptiſta nos ſumus præſtantiores, non alia, quam baptiſmi ratione. Sicut ait Chriſtus, Qui minor eſt in regno cælorum, maior eſt Ioanne baptiſta, Matth. 11. Hoc autem eſſe in regno cælorum, per baptiſmum datur, Ioan. 3. et Colos. 2. Magnus fuit Ioannes baptiſta, plusquam propheta, fidem habuit Chriſti, ad quam prædicandam fuit in vtero ſanctificatus. Fuit tamen totus ſub lege, et Chriſti baptiſmo non fuit regenitus, nec nouo regenerationis Chriſti ſpiritu donatus: quia non peruenit ad Chriſti reſurrectionem, et paracleti miſſionem. Per potentiam reſurrectionis Chriſti, quæ eſt regeneratio eius, et per quam peruenit ad nos cæleſte regnum, efficaciam habet regeneratio, quæ eſt reſurrectio noſtra. Antequam Chriſtus regeneraretur, nemo fuit in ipſo regenitus. Antequam ipſe reſurgeret, nemo potuit cum ipſo reſurgere, nec in regnum illud, quod nondum venerat, ingredi. Quicunque vere baptizati ſunt, in mortem Chriſti baptizati ſunt, cum eo ſepulti, et reſuſcitati, Rom. 6. Non potuit ergo in baptiſmo impleri myſterium paſſionis, Chriſto nondum paſſo. Spiritus ille

regene-

regenerationis sanctus, hominem glorificans, Christo nondum glorificato, nondum tunc erat, vt baptizatis conferri posset, Ioan. 7. Vnde semper colligimus, esse totam vim baptismi, per potentiam resurrectionis Christi.

Ne quis igitur, duos nobis supereſſe baptismos putet, aut Ioannis baptismum cum Christi baptismo confundat, aduertendum, Ioannis baptismum simul cum lege euanuisse, completo eo, quod ipse significabat. Euanuit vmbra, aduenïente veritate, et aduenïente ipsiusmet Christi de pœnitentia prædicatione, et præsente vera fide, quam ille futuram designabat, et dato spiritu sancto, quem ille dandum significabat. Proinde acto. 13. dicitur: cum compleret Ioannes cursum suum. Et cap. 10. rem præteritam tunc Petrus significat, dicens, Post baptisma illud, quod prædicabat Ioannes: Ipse quoque Ioannes ait, Gaudium meum impletum est. Perperam igitur Pædobaptistæ quidam suum baptismum, tanquam Christi baptismum, cum Ioannis baptismo confundunt, vtrumque facientes in signum rei, quæ non est. Tot enim sunt differentiæ, quot sunt in baptismo Christi mysteria. Nam Ioannis baptismus, quasi præparatio quædam, Christum regem venturum significabat, cuius regnum in propinquo esse, ille prædicabat, dicens, appropinquauit regnum cælorum. At Christi baptismus, non solum regnum illud iam venisse, significat, sed reipsa id nos facit experiri, et regnum ipsum intra nos ponit. Baptismus Ioannis non regenerabat, sed carnali legi populo erat vice cuiusdam legis purificationis, et ablutionis, plebem tamen Christo præparans per pœnitentiam et propinqui regni spem. Et in baptismo erat differentia, et in doctrina, vt a Ioanne baptista ad pœnitentiam instituti, adhuc indigerent institutione alia viæ Christi, acto. 18. Illa erat institutio futuri, hæc institutio præsentis. Hinc finita Ioannis prædicatione, cœpit Christus prædicare, Matth. 4. In doctrina

Ioannis

Ioannis baptiſtæ non oſtendebatur gloria reſurrectionis Chriſti iam præſens. Hæc eſt maxima differentia, quod a Ioanne baptiſati adhuc in infernum ducebantur, ſicut et Ioannes ipſe. Baptiſmus Ioannis erat profeſſio pœnitentiæ cum expectatione futuri regni. Baptizabat Ioannes in remiſſionem peccatorum, per Chriſtum perfecte conferendam. Baptizabat item, vt per occaſionem baptiſmatis, filium Dei venientibus annunciaret. Ita ipſe teſtatur, dicens, Vt manifeſtus fiat Iſraëli, propterea veni ego aqua baptizans. Vnde colligitur, non fuiſſe verum baptiſmum, qui gratiam non conferens, eam ſolum indicabat futuram. Si verus ille fuiſſet baptiſmus, repeti non potuiſſet. At poſt reſurrectionem ſunt illi denuo baptizati, et datus nouus ſpiritus, dicto cap. acto. 19. Hinc ſe Chriſtus continebat, in terris non baptizans, Ioan. 4. tum quia præclarum magis erat docere, tum ne quis putaret, eum eſſe baptiſmum, quem Ioannes baptiſta Chriſto tribuit, quo nos erat ipſe ad cæleſte regnum baptizaturus ſpiritu ſancto et igne. Vnus nunc eſt aquæ et ſpiritus ſancti baptiſmus, per potentiam reſurrectionis Chriſti. Baptiſmus verus eſt poſt reſurrectionem a Chriſto inſtitutus, et tunc eſt ei data omnis poteſtas. Matth. 28. Ita nos poſt ipſius reſurrectionem fore ſui regni participes in regeneratione, aperte docuit Lucæ. 22. Vnde Paulus ad Epheſios, nos Chriſto conregnantes in cæleſtibus ſedere, cum eius et noſtra reſurrectione coniungit, ſcilicet quæ fit per baptiſmum, in quo eſt reſurrectio noſtra, Coloſſ. 2. et 3.

Ex his colligimus, nos eſſe præſtantiores, quam fuerint Iudæi et legis prophetæ, ob magnam baptiſmi excellentiam, quæ nos in cæleſte regnum introducit, per potentiam reſurrectionis Chriſti. Si maiores ſumus Ioanne baptiſta, maiores ſumus aliis, qui fuerunt eo minores. Illud verum eſt, quod per Chriſti reſurrectionem in cæleſte regnum aſ-

ſumpti

ſumpti ſunt Ioannes baptiſta, Abraham, et alii prophetæ, qui fidem Chriſti olim habuerunt. Atque ita ſunt regenerationis donum aſſequuti, cum reſurgente Chriſto reſurgentes, Matth. 27. Reliqui vero inferiores ſemper manent, et manebunt. Ob donum regenerationis baptiſmi non ſolum nunc, ſed et in finali reſurrectione eos præcellemus: quia non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ, ſed ſua ſeorſim habebit munera. In reſurrectione quisque in ſuo ordine collocabitur, vt ait Paulus. Sed quis erit ordo? Primitiæ, inquit Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti in aduentu ipſius, 1. Cor. 15. Qui mortui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, 1. Theſſ. 4. Iis ſolis, qui Chriſti aduentum ſequuti ſunt in regeneratione hac cæleſti, diſponit ipſe tale regnum, et edant et bibant ſuper menſum eius in regno eius, et ſedeant ſuper thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël, Matth. 19. et Lucæ. 22. Eandem ordinis prioritatem noſtram, ex Petro apud Clementem nuper citauimus.

Adde hic ſchema finalis iudicii, vt intelligas, nos a Iudæis in ea re differre. Locus finalis iudicii figuratur per vallem Iehoſaphat, vt ait Ioël. Vnde et יהושפט Iehoſaphat, Dei iudicium interpretatur. Sita eſt ea vallis ad orientalem partem vrbis Ieruſalem, inter eam et Sodomiticum ignis et ſulphuris lacum, Ioëlis 3. et 2. para. 20. prope etiam ad ſtercorariam, ſeu orientalem vrbis portam, eſt vallis Tophet, quæ dicitur gehenna, ſiue gehinnom. 4. reg. 23. Iere. 7. 19. et Marc. 9. Quæ vallis vsque ad lacum ignis et ſulphuris tunc dilatabitur, Eſa. 30. Eadem eſt vallis Gog, ab oriente vrbis vsque ad lacum, Ezech. 39. In eo itaque iudicio, relatis nobis in ciuitatem Ieruſalem, et priſtinum paradiſi locum, mittentur Babylon beſtia et locuſtæ in lacum iræ Dei, in ſtagnum ignis et ardentis ſulphuris, vna cum Gog et

dracone ipso, apocali. 14. 19. et 20. Infantes vero, qui antequam scirent bonum vel malum, ab Herode et serpente quasi in Bethleem sunt interfecti, in eos fere limites ibi recipientur, vicino cælestis ciuitatis loco. Martyres fere dici possunt, qui occisione ipsa testantur, se sine proprio delicto ob aliena crimina pati. De infantibus ergo non erit iudicium, nec disceptatio aliqua, qualis de adultis scribitur Matth. 25. Israëlitarum vulgus, aut in pœnam ibit, aut pingui terra, velut lacte et melle, satiabitur, vt carnalem ibi transactam vitam quodammodo illi redoleant. Erunt quidem participes regni, quanquam non pariter sint in cælestem ciuitatem ingressi. Ex gentibus quoque eis similes erunt fere, qui benedictionem aliquam sunt assequuti. Generales hæ sunt differentiæ, vltra peculiares alias et varias mansiones.

Modis aliis ex Ioannis apocalypsi, Iudæorum a nobis differentia probatur. Nam in cælesti illa Ierusalem post finalem resurrectionem filii Israël pro foribus stabunt, cum angelis, qui fuerunt ipsorum dii. Christiani vero, angelis ipsis præstantiores effecti, agno assidebunt, apoca. 21. et 22. Duodecim etiam margaritæ, quibus duodecim filii Israël ibi conferuntur, minores sunt lapidibus illis duodecim preciosis, quibus apostoli ibidem comparantur, qui etiam dicuntur fundamenta muri ciuitatis. Ipsi ibi dicuntur habere flumen aquæ viuæ baptismi, et lignum vitæ cænæ domini. Vnde magna infertur baptismi, et cænæ excellentia, si eorum fruitionis in beatitudine illa erit adhuc recordatio felix.

Alia sæpius notata est baptismi dignitas, per quam fit regenitus homo angelo excellentior, frater Christi, in angelos ipsos potestatem habens. Angelos sibi quodam

quodammodo ſubditos habet eccleſia, ſi eſt vera Eccleſia.

Supereſt alia iam relata baptiſmi efficacia, nunc iterum explicanda. Nam eorum, qui ſine baptiſmo decedunt, animæ ſentiunt inferni dolores, ob Adæ peccatum. Poſt baptiſmum autem, et veram Chriſti regenerationem non magis in eas poteſt infernus, quam in Chriſtum reſuſcitatum. Ergo, inquies, ſi ſint duo credentes, ſeu duo in Chriſto catechumeni, et alter baptizatus decedat, alter non baptizatus, inter eos plurimum intererit? Reſpondeo. Si inter gentes ſint duo, pietate pares, aut inter Iudæos, et alter ad fidem Chriſti poſtea vocetur, nonne intererit? Voluntas Dei eſt. Cui vult, miſeretur. Inter propoſitos catechumenos certe intererit, cum ex parte baptiſmi, et eius cæleſti efficacia, tum ex parte fidei. Nam fides ipſa in baptiſmo per ſpiritum illuſtratur. Ante baptiſmum non eſt fides ita viua, ſicut poſtea, nec ita vera pœnitentia, vt videbis. Atque ita non erat inter eos æqualitas fidei, ſi ſequentia conſideres. Catechumini tamen decedentis fides non erit irrita: cum præſertim aqua non baptizatum contingat morte, vel martyrio regenerari. Baptiſmi commendatio abditis Dei iudiciis nihil contradicit.

Ex legis quoque figuris magna baptiſmi myſteria licet colligere. Nam baptiſmo, vt dixi, conſecrabantur ſacerdotes, Exo. 29. 40. Leuit. 8. et Num. 8. Eccleſiæ tabernaculum et ſanctuarium ingreſſuri lauabantur, Exo. 30. et Leuit. 16. Leproſi mundandi baptizabantur, Leuit. 14. Denique a ſeminis, vel menſtrui, vel mortui, vel alterius rei immunditia, baptiſmo lauabantur, Leuit. 15. et Num. 19. Adde locos. 3. reg. 7. et 2. para. 4. in quibus figuratur baptiſmi myſterium, ſi tibi ob oculos ponas vaſa illa, in quibus lauabantur ſacerdotes et holocauſta, ſuper quatuor rotas, et animalia: vt lotione illa cæleſtem ſuper Cherubim quadrigam aſcendas.

Ex dictis iam ſequitur, quod Chriſti regnum ignorant eſſe

esse cæleste, et potentiam resurrectionis eius nesciunt, qui non amplius baptismo hodie tribuunt, quam olim circuncisioni: quæ solum erat signum, nullam habens spiritus dispensationem. De circuncisione si quidem illud verum est, quia erat ibi regnum carnis, et vmbra futurorum. Hic vero est spiritualis actio præsentium, et veritas ipsa. Ministeria legis erant in significando: ministeria vero noui testamenti in grátiam conferendo. Quia lex per Mosen data est, gratia et veritas per Christum facta est. Vmbra per Mosen demonstrata est: veritas autem est, quod per Christum factum est. Quia vere inest Christi symbolis id, quod inesse significatur. Cænæ vero adest Christus, sicut baptismo vere adest spiritus. Alioqui quid prodesset mundo ipsa Christi præsentia? Datus est, et venit Christus, vt sit nobis vere præsens, non in vmbra, vt erat Iudæis. Item ministeria spiritus nobis Christus instituit, a ministeriis legis infinito interuallo dissita. 2. Cor. 3. Per operationem spiritus habet baptismus eam efficaciam, vt vere dicamus, baptismum nos saluare, ad Titum. 3. et 1. Pet. 3. Per solam enim fidem sine baptismo non complentur omnia salutis Christi mysteria. Baptismus nos saluat, et lauat, sicut panis cænæ corpore Christi nos cibat, interno mysterio. Fides interne per spiritum sanctum hanc efficaciam suscipit: quam externus ille dare dicitur baptismus, quia Deo sic volente eo symbolo datur. Sicut concedimus, quod externus hic sermo auditus nos interne viuificat per spiritum: ita etiam concedemus, quod hæc aqua nos interne per actionem spiritus regenerat, vt coniunctim nascamur ex aqua et spiritu sancto. Per aquas ipsas in nos agit spiritus, qui aquas ipsas viuificat et agitat. Quando ex aqua et spiritu nascimur, aquas ipsas agitat spiritus in regeneratione hac, sicut in prima mundi generatione spiritus Dei agitationem faciebat super aquas. Aquas ipse spiritus Dei vi-

uificabat, vt illæ iterum terram viuificarent, ad rerum generationem, ſicut hic ad regenerationem. Hinc apud Clementem libro ſexto iubet nos Petrus perpendere, qualiter omnia generentur ex aquis, terræ ſcilicet admotis, vt eodem modo ex aquis regenerari nos intelligamus. In eandem ſententiam Irenæus lib. 3. cap. 19. ait, Sicut de arido tritico maſſa vna, vel panis vnus, fieri nequit ſine humore: ita nos in Chriſto vnum fieri non poſſumus ſine aqua, quæ de cælo eſt. Sicut arida terra, ſi non percipiat humorem, non fructificat, ita nec nos. Corpora noſtra per externam aquam accipiunt vnitatem, ſpiritus per internam. Vtraque ſunt neceſſaria, et vtraque proficiunt ad vitam Dei. Hæc ille. Imo ait, quod Chriſtus poteſtatem regenerationis dedit diſcipulis, dicens, Euntes baptizate. Quemadmodum concedimus, quod Petrus vel Paulus nos ligat, vel ſoluit, cum ſolum ſit miniſter: ita concedemus, quod hæc aqua nos intus lauat, et hic panis nos intus nutrit: cum præſertim ab eisdem ſpiritus miniſtris hæc diſpenſentur. Baptiſmus nos ſaluat ſalute eadem, qua fides ſaluat: et ea fidei ſalus per baptiſmum redditur perfecta. Sicut iuſtitiæ fidei Abrahæ per ſacrum Dei iusiurandum acceſſit confirmatio in ſuæ carnis, id eſt, filii immolatione, Genes. 22. et Iaco. 2. ita quando poſtquam credidiſti, te Deo immolas, et mortis ſymbolo carnem tuam in baptiſmo ſacrificas, ſacramento ſolenni tibi Deus tunc iuſtitiam confirmat, et reſurrectionis typo te ab aquis reducit, ſicut reſurrectionis typo eſt Iſaac ab immolatione reductus. Sicut eſt Chriſti teſtamentum morte confirmatum, et ſicut eius ſacerdotium, vna cum regno, eſt Dei iuramento firmatum, quando ſe ipſum victimam offerens eſt mox in ſancta ſanctorum reſurgens ingreſſus: ita tibi victimæ facto, et in ſancta ſanctorum per regenerationem nunc ingreſſo, regnum et ſa-

et ſacerdotium hoc ſacramento firmantur, et velut teſtamento morte firmato hodie donantur, quando dictum tibi eſt, filius meus es tu, ego hodie genui te. Vera autem tu victima per baptiſmum efficeris, carnem tuam immolas, corpus tuum crucifigis, moreris, et particeps fis Chriſti paſſionum, cum eo quoque ſepultus, Rom. 6. et Colos. 2. Tunc efficeris noua creatura, ad regnum Chriſti regenita, et tunc in cælum reſurgis. Nec baptiſmus ſine fide, nec fides ſine baptiſmo, hæc omnia facere poteſt. Ideo ſimul hæc coniunxit Chriſtus, dicens, Qui crediderit, et baptizatus fuerit, ſaluus erit, Marci. 16. Fides nos facit filios Dei, ſequente fidem baptiſmo, per quem Chriſtum induimus, et ſpiritum filiationis accipimus, Gal. 3. et 4. Fide datur hæreditas regni cæleſtis, in quod per baptiſmum intramus, Ioan. 3. Denique omnia paſſionis et reſurrectionis Chriſti myſteria vere refert baptiſmus, eorum efficacias viuas in nobis imprimit, et veram ipſam filii Dei filiationem. Eſſe filium Dei non eſt res de ſolo titulo, nec poteſt quis dici filius Dei, niſi ex ſubſtantiali Dei ſemine generationem habeat. Generationem, inquam, qualem habent omnia, quæ viuificantur, ex aqua et ſpiritu, ſubſtantialem, innata interno homini ſubſtantia diuina, vt effectus ſit homo particeps diuinæ naturæ. Eſt itaque generatio hæc vere ſubſtantialis, ac regni cæleſtis participatio, incipitque in nobis, et fit, per lauacrum regenerationis, per aquam et ſpiritum, qui in baptiſmo fidem magis viuificans, nos in veram regni cæleſtis poſſeſſionem inducit.

Si fidei et baptiſmi proprias vires ſeorſim conſideres, inuenies, quod fidei proprium ſit iuſtificare inſtar Abrahæ, qui iuſtificatus eſt, non regenitus, nec ab inferno penitus tunc liberatus. Regnum autem cælorum confert natiuitas e ſupernis, per ſpiritum ſanctum, ſpiritum nouum, quem in baptiſmo dari vult

Chriſtus. Cæleſti dono neminem donat fides, niſi adſit cæleſtis natiuitas. Nec fides ipſa dicitur cæleſtis, niſi aliunde fiat cæleſtis. Poſſumus fide iuſtificari, absque hoc quod regnum cælorum intremus. Catechumeni, ſicut apoſtoli, ante datum paracletum, iuſtificari dicuntur: in regnum tamen cælorum nondum ingreſſi. Nec videbant tunc, nec intelligebant, quid ſibi vellet regnum hoc, ſed aliud terreſtre meditabantur, acto. 1. Poſtea vero a paracleto ſunt omnia edocti, intellexerunt, viderunt, et intrarunt in regnum Chriſti cæleſte. Baptiſmus eſt, qui nos regenerat, et in cæleſte Chriſti regnum introducit, ab inferno tunc penitus liberans. Per baptiſmum nos Chriſtum induimus. Per baptiſmum, vt ad Romanos ait Paulus, non efficimur Chriſto σύμφυτοι, inſerti, inſititii, et in eum transplantati, tanquam palmites in noua vite, idque ſubſtantialiter. Per baptiſmum nos efficimur magni illius regis in regno participes, in cælis cum ipſo regnantes, ſupra angelos, et alias omnes cæli et terræ poteſtates. Per baptiſmum virtutes futuri ſeculi iam guſtamus, Heb. 6. Experimur tunc, quod ſana conſcientia bene reſpondet apud Deum, per reſurrectionem Ieſu Chriſti.

Familiari adhuc exemplo tibi oſtendo, qualiter fide, et qualiter baptiſmo, fiat remiſſio peccatorum, etiamſi tempora ſepares. Detur quis vere credens filio Dei, et baptizantem quærens. Hic iam eſt a peccatis iuſtificatus, iuxta præſens donum Dei, et iuſtitiæ imputationem, vt ſi tunc moriatur, ſit tandem ſaluandus. Ab inferno tamen non eſt omnino tutus. Nondum eſt plene inſitus eccleſiæ, contra quam nihil poſſunt inferorum portæ. Conſcientia item eius nondum quieſcit, et peccati adhuc ſupereſt inquietudo, donec regeneratis ſpiritus dono cæleſti ſit penitus pacata et illuſtrata. Verum ergo eſt, peccata fide remitti, et in baptiſmo remitti. Non enim erat perfecta remiſſio, cum fides ſuam

des ſuam nondum haberet perfectionem. Baptiſmus igitur non eſt res ita friuola, et ineſficax, vt quidem hodie contendunt. A tempore, quo cœpit Chriſtianiſmus, efficacia baptiſmi nemo ſuſtulit, exceptis paucis quibusdam tropiſtis nuper natis. Non habet rationem, quod baptiſmo fidem illi opponunt. Imo fides efficit, baptiſmum eſſe ſalutarem: et contra baptiſmus fidem conſummat. Fides intus gratiam recipit: inſtrumentum, quo confertur, eſt baptiſmus. Peccata, a quibus fide iuſtificamur, per baptiſmum abluuntur. Fides ſine baptiſmo non eſt viua, nec inſtar grani ſynapis: nam efficacia ſpiritus eam in baptiſmo viuificat, et in cælum magis erigit. Baptiſmus et cæna domini ſunt vita et fomentum ipſius fidei: ſunt vita, fomentum, et nutrimentum interni hominis, per fidem ex Deo geniti. Per prædicationem euangelii plantatur fides, quod nec ſine operatione ſpiritus fieri poteſt. Varia tamen eſt ſpiritus diſpenſatio. Alius eſt ſpiritus, quem peperit Chriſti prædicatio, alius, quem peperit reſurrectio. Apoſtoli omnes, antequam, miſſo paracleto, ſpiritu ſancto et igne baptizarentur, ſolum erant catechumini, vt nunc ſunt pædobaptiſtæ, qui ſe iam ſummam tenere putant doctrinæ Chriſtianæ. Decipiuntur plane, qui ſine fidei baptiſmo ſe putant a ſpiritu ſancto regenitos. In baptiſmo nanque, per potentiam regenerationis, ſeu reſurrectionis Chriſti, datur nouus ſpiritus, naſcitur nouus homo, reſurgens cum Chriſto, in viuam illam et nouam cælorum vitam.

Imo adhuc vltra fidem et baptiſmum quid aliud requiritur, nempe, vt nouum ibi genitum hominem, nouo cibo nutrias, idque in cæna domini. Per cænam domini, quæ baptiſmum conſequitur, nutritur, adoleſcit et incrementa vitæ ſuſcipit, ille in baptiſmo genitus nouus homo. Magis et magis tunc in dies in nobis Chriſtus formatur, et nos magis et magis in vnum Chriſti corpus cum aliis membris

ædificamur per charitatem. Quemadmodum nos in vnitatem corporis per mutuam charitatem magis ædificamur, ita Christi corpus in nobis tunc facit incrementum, per charitatis illud in cæna symbolum, Ephe. 4. Charitatis symbolum est cæna, vt in ipso cænæ sermone nos docuit Christus, qui et tunc charitatis præceptum dedit, Ioan. 13. et sequentibus. Ita se habet cæna ad charitatem: sicut baptismus ad fidem. Cæna igitur et charitate neglectis, recedit a nobis Christus, arescit fides, euanescit spiritus, fame contabescit, et moritur homo Christianus. Nisi enim manducaueritis carnem filii hominis, et biberitis eius sanguinem, vita, quam ex fide accepistis, non permanebit in vobis, Ioan. 6. Quasi dicat, fame peribitis, nisi hoc alimento foueamini, quantumcunque credideritis, et fueritis e supernis nati. Nam cælesti nato debetur cæleste alimentum, quo vtens viuat in æternum. Sicut immortalitas Adæ ex ligno vitæ seruabatur, ita nouum hominem nouus hic cibus in immortalitate seruat.

DE COENA DOMINI.

SErmo iam nos de sacrosancta illa fractione panis hic interserere monet, vt eius cum aliis facta collatione, internam et arcanam in omnibus efficaciam melius agnoscamus. Nam et in hac dominica cæna manducatio vera corporis Christi interna est, et spiritualis. Demonstratur tamen ea manducatio interna per hanc externam, et spiritualis per corporalem. Qua ratione hic panis est nobis corpus Christi, sicut hic aquæ baptismus est lauacrum spiritus: quia sicut per hunc interne nascimur, ita per illum interne pascimur. Hic panis est corpus

corpus Christi, quia hic panis in externa manducatione est id ipsum, quod Christi corpus in interna: et quia ad huius panis manducationem, ille se nobis vere communicat, et nos sui participes facit. Aliqua ergo per Christi voluntatem et institutum, est vis huius mystici symboli. Vim aliquam indicauit Christus, cum est ex illa panis fractione miraculo cognitus, Lucæ, 24. Magnam in mysterio efficaciam significasse intelligendus est, panem vocans corpus suum. Hoc, inquit, est corpus meum, hoc manducate: quia hunc panem manducantes, corpus meum manducatis. Non solet scriptura res varias ita connectere, nisi vbi est arcana quædam, et mystica connexio. Ad hunc fere modum dicitur, Petra fuit Christus. 1. Corin. 10. quia dixit Christus, Stabo super petram, Exo. 17. Ioannes baptista est Elias, quia venit cum spiritu et virtute Eliæ, Lucæ. 1. Ille igitur panis est caro Christi, ipsa Christi carne nos vere pascens. Per mysticam et arcanam rationem idem tribuitur externo et interno pani munus, et proprietas, vt non solum dicas, hunc panem esse corpus Christi, sed et corpus ipsum Christi dicas esse vere panem. Quia et per hunc panem se nobis vere præsentem facit, et ille tanquam verus panis internum nostrum hominem cibat et nutrit. Caro ipsa Christi vere dicitur cibus, et talis cibus per quem nos efficimur membra, ab ipsa Christi carne in vnum corpus interne compacta. Membra, inquit, sumus corporis eius, ex carne eius, et ex ossibus eius. Vt Eua ex carne et ossibus Adæ constabat, ita ecclesia tota, nos ipsi ex carne et ossibus Christi constamus, Ephes. 5. Mysterium magnum est, non res imaginaria, sed substantialis. Ecclesia est vere corpus Christi, veram membrorum Christi in se continens compagem et structuram. Christus carnem suam multis membris communicans, ex illis omnibus facit vnum ecclesiæ corpus, quod est corpus

Chriſti, ex carne eius, et ex oſſibus eius. Vnus hic externus panis conſtat ſubſtantialiter ex multis granis, in vnitatem corporis vnius. Ad eundem modum nos participatione Chriſti in vnum corpus ſubſtantialiter coaleſcimus. Hanc carnis Chriſti participationem et alibi docuit Paulus, qui luculentam verborum Chriſti nobis fecit expoſitionem. Hic panis eſt corpus Chriſti, quia huius panis fractio eſt corporis Chriſti participatio. 1. Cor. 10.

Imaginariam eſſe hanc Chriſti carnis participationem, plerique hodie contendunt ex Paulo ipſo, qui eodem loco docet, eſſe in hac menſa participationem Chriſti, ſicut in menſa idolorum eſt participatio dæmoniorum. Eſto vero, concedamus, valere ſimilitudinem. Sicut eccleſia noſtra eſt ſubſtantialiter vnum cum Chriſto, ita idololatrarum eccleſia eſt ſubſtantialiter vnum cum dæmone. Verum ibi eſſe dæmonis participationem, ex ſcripturis ſuperius docuimus. Spiritum immundum exire ab homine, quando ad fidem conuertitur, poſt Chriſtum docet Petrus apud Clementem in fine libri ſecundi, et circa medium libri quarti. Si ſubſtantialiter idololatris iungitur diabolus, et per varios actus malos, eis ſe ſubſtantialiter magis et magis in animam inſinuat, quare non et nobis Chriſtus? In progenie illa viperarum, imo et in carne noſtra, eſſe ſubſtantialiter ipſum ſerpentem, ſeu angelum ſatanæ, ſatis iam oſtendimus: et docet Chriſtus, eos, qui ex patre diabolo ſunt, in ſeipſis habere diabolum facientem. Eſt igitur in nobis vera corporis Chriſti participatio. Verus eſt cibus, qui vere nutrit. Per illam in memoriam eius factam inter nos panis et vini participationem et communicationem, ille ſe nobis vere participat, et communicat, internum hominem cibo et potu reficiens. Præſertim Chriſtum ibi ſpiritu colimus, et adoramus, vt ex hoc velit Paulus idolorum cultum, et eorum altaria explodere, ſolam iſtam volens obſeruari menſam, quæ

quæ nos Christi vere participes facit. Non intelligas in externo pane adorando idololatrandum: non instituit Christus externa adorandi symbola, sed solo spiritu adorandum esse docuit. Ipsummet Christum nos spiritu adoramus, qui est nobis lignum vitæ, panis viuus, et mensa ipsa. Ipsemet et nobis altare, sacrificium et hostia, a seipso oblata. Tale nos habemus altare, de quo non licet manducare eis, qui lapideo templo, aut ligneo tabernaculo deseruiunt, Heb. 13.

Vere itaque dixit Christus, hunc panem esse corpus suum, quia est manducationis similitudo, et quia per hunc panem nobis corpus suum vere communicat. Vsque adeo vult in hoc pane corpus suum præsens diiudicari, vt hunc panem indigne sumens, reus sit corporis domini. Et in cibum est nobis instituta cæna, et in charitatis symbolum, et ad passionis recordationem, vt beneficia Christi quotidie commemorando, ei iugiter gratias agamus. Cæna certo signo nobis ostendit, corpus Christi ita esse pro nobis immolatum et traditum, vt eo nunc vescamur, atque ita vescendo, sacrificii illius efficaciam, et corporis eius veram participationem sentiamus. Sanguinem quoque eius sic esse nouo testamento in remissionem peccatorum pro nobis effusum, vt sit nobis perpetuus potus, datique beneficii iugis memoria et applicatio. Exercitium plane diuinum, et incomparabile, quo iugiter vti debemus, tanti beneficii iugiter memores: et passionis domini memoriam ibi recolentes, ei gratias agamus pro salute nobis in cruce impetrata.

Videamus iam, quantum a cænæ veritate hodie aberrent impanatores, tropistæ, et transubstantiatores. Impanatores sensu peruerso corpus Christi cum pane coniungunt. Per arcanam mysterii efficaciam est ibi mystica coniunctio, non per impanationem. Quia spiritualis cibus non potest carnali ore manducari. Ipsi tamen vo- Impanatores.

lunt, carnem Chriſti impanatam comedi: et intra panem, quaſi nuces intra ſicus dentibus mandi, et deinde per gulam in ventrem deglutiri. Quæ manducatio animalis eſt, non ſpiritualis. Non norunt iſti externum hominem ab interno diſcernere. Non intelligunt, qualia habeat internus homo ad manducandum inſtrumenta, nempe fidem et charitatem. Ea ipſa manducatio, quæ in cæna fit, per fidem fit, et charitate perficitur, vt apud Ioannem cap. 6. et in cænæ ſermone nos docuit Chriſtus, et Paulus ad Epheſios. Miror, eos non intelligere, Chriſti corpus eſſe ſpirituale, cum et corpora omnia noſtra futura ſint poſt reſurrectionem ſpiritualia. 1. Cor. 15. et menſura hominis, quæ menſura angeli, apoc. 22. Impanatio illa, cum ſit res externa, nihil facit ad propoſitum ſacri myſterii, quod eſt ſpirituale et internum. Myſtica manducatio ibi dicitur, non profana, non carnalis, non animalis. Spiritus eſt, qui manducat, non caro, Ioan. 6. Repugnaret ſane carneis inſtrumentis corpus ſpirituale manducari: nec eſt illa manducatio magis, quam ſi quis aërem ſe manducare dicat. Imo quid aliud abſurdius eſt, quod iſti, ſicut et Papiſtæ, cogitant. Imaginantur, carnem Chriſti in ventriculum ſolum demitti, deinde reuomi, ſeu abire. Cum primum aſſumptæ ſunt in ſtomacho ſpecies panis, aiunt migrare Chriſtum, nec ibi manere. Quæ non eſt ratio veri cibi. Si enim caro Chriſti eſt verus cibus, eſt verum alimentum. Si eſt verum alimentum, in vnam ſubſtantiam coaleſcit, vt qui nutritur, fiat ſubſtantialiter vnum cum Chriſto. Chriſtus nos vere ibi nutrit, et ſubſtantialiter, non ita, vt ipſe mutetur in nos, ſed nos mutemur in ipſum. Ergo ſi nutrit, non a ſtomacho reuomitur. Subſtantiam ſuam nutriendo largitur, et cum anima noſtra ſubſtantialiter vnum facit. Alia ratione migrationem illam damnat Chriſtus, qui teſtatur, ſe manere in eo, qui carnem ſuam mandu-

manducat, eumque iugiter viuificare vita perenni. Præterea, quod in ſtomachum non ita demittatur caro illa, vel hinc conſtat, quod Chriſti ſedes in corde eſt, non in ſtomacho. In corde ſunt inſtrumenta huius manducationis, fides et charitas. In corde fit illius cibi elaboratio, per ſpiritum ſanctum in cor effuſum, qui ſedem domino præparat. Sicut dicitur internus noſter homo abſconditus in corde homo, teſte Petro, ita et manna abſconditum ibi manducat, teſte Chriſto. Adde Chriſti dictum, Quod intrat in ventrem, nec coinquinare poteſt, nec mundare, ſed quod intrat in cor, Marci 7. Non ſolum carnale iſtud os, ſed nec cæli ipſi ſunt glorificati illius corporis contactu digni, quia immundi ſunt, donec in die iudicii a calore diſſoluti fiant cælum nouum. Nec ſpiritus noſter poteſt eum nunc contingere, niſi per regenerationem innouatus. Simili figuræ ratione non licebat olim filiis Chaat, manu tangere vaſa ſancta. Num. 4. Solus ſacerdotum princeps Chriſtus hæc tangit, et videt, qui interne miniſtrat. Ille nobis hæc ſancta miniſtrat, ſeipſum exhibendo, non quod ſacrificuli manibus tangatur. Ipſe Chriſtus dicens Mariæ, Noli me tangere, quia nondum aſcendi ad patrem meum: indicat nobis, corpus ſuum non eſſe in ſua gloria ita tangendum. Sed cum ad patrem aſcenderit, licebit eos, qui interne renati fuerint, eius corpus glorificatum interne tangere, vero cordis contactu, non manibus externis. Solus princeps Chriſtus aperit, et ingreditur portam cordis noſtri, ibique dicitur panis manducatio coram Deo, Ezechiel. 44. et 46.

Tropiſtæ iam, ſi eſſent ſenſum hunc aſſequuti, dicere vere poſſent, panem eſſe corporis Chriſti ſymbolum, abſque hoc quod ſophiſticis tropis Chriſtum a nobis eriperent, eum in carcerem quendam relegando. Non enim abſentis rei ſunt hæc ſymbola, vt in vmbris legis: ſed eſt viſibile ſignum Tropiſtæ.

ſignum rei inuiſibilis, et externum ſymbolum rei internæ. Exemplum habes in aqua baptiſmi, quæ eſt ſymbolum internæ ablutionis, et renouationis ſpiritus. Item externa hæc manus impoſitio dicitur ſpiritus ſancti datio: ſicut columba et linguæ igneæ dicuntur ſigna effuſæ diuinitatis, non abſentis, ſed præſentis. Pro ſigno ſunt hæc nobis ita obſeruanda, ac ſi ſemper fiat, quod ſignificatur. Inde nos rei efficimur, ipſum præſentem oſtendendo. Ad hoc datum eſt mundo Chriſti corpus, ad hoc venit Chriſtus, vt nobiſcum ſit vere præſens: alioqui perinde eſſet, ac ſi eſſemus Iudæi. Imo deteriores nos nunc eſſemus. Illi enim Deum ipſum in illa oraculi nube perſonaliter præſentem habuerunt, in medio caſtrorum Iſraël. Quod ipſum veram hanc Chriſti præſentiam in medio noſtri figurabat. Nam atrium cordis noſtri eſt, quod nunc inhabitat Chriſtus, eſtque verum eius tabernaculum in hominibus. Pleraque alia ad hanc rem facientia diximus circa finem dialogi ſecundi. Adeo familiaris eſt nobis Chriſtus, vt ad nos veniat, ad nos intret, manſionem in nobis faciat, et nobiſcum cænet, vt ipſemet teſtatur. An non monſtrum erit, Chriſtum vocari caput, ſi ſuis membris non iungitur? Res mortua eſt corpus totum, ſi ab eo caput ſepares. Pernitioſus admodum eſt error, et ipſiſſima regni Chriſti deſtructio, negare præſentiam eius in nobis.

Sicut igitur hic aquæ baptiſmus eſt lauacrum ſpiritus, quia eſt demonſtratio quædam eius, quod ſpiritualiter fit: ita de pane illo dicendum, vt demonſtratione quadam ſit corpus Chriſti, ſit nobis pro corpore Chriſti, ſit in externa manducatione id ipſum, quod Chriſti corpus in interna. Et demonſtrando dixit, hoc eſt, hoc manducate: volens ea demonſtratione et manducatione panis, demonſtrationem et manducationem corporis ſui exprimi et diiudicari. Aduerte, quid ibi demonſtretur. Hoc, id eſt, panis iſte, in memoriam paſſionis meæ congregationi fractus, et fidelibus

fidelibus communicatus per charitatem. Hoc, inquam, eſt corpus meum, quod volo deinceps vobis communicari, quoties in mei memoriam feceritis, ſicut ego feci, vos mutuo diligentes, ſicut ego vos dilexi, et panem meum pro vobis tradidi. Hæc eſt exactiſſima veritas, vt iuxta vim pronominis demonſtratiui, hoc ſit demonſtratio corporis Chriſti, et manducationis eius. Nam cum ſit manducatio illa, et communicatio inuiſibilis, aliter demonſtrari non potuit, quam per hanc viſibilem, ſpiritualis per corporalem, et interna per externam. Qua ratione hic panis vere dicitur ſymbolum corporis Chriſti, et corpus ipſum Chriſti vere dicitur myſticus panis. Et eſt inſtitutum hoc Chriſti tantæ efficaciæ, vt ſine eo non poſſit internus homo in Chriſto nutriri, magis quam externus homo ſine externo pane. Nam ita Chriſto hæret internus homo, ſicut palmes viti, in vnam Chriſti ſubſtantiam. Quod ſola externa apparitione receſſerit a nobis Chriſtus, vſque ad diem iudicii non videndus, probant illa verba, quibus de videndo fit mentio. Non videbitis me, quia ad patrem vado. Sicut vidiſtis euntem, ita videbitis venientem ad iudicium. Non dixit, non ero vobiſcum; ſed non videbitis me, et ego vobiſcum ſum.

Ex his generalem in eccleſiæ Chriſti miniſteriis inferas regulam, quod in iis ſemper oporteat ſpiritualiter diiudicare. Sicut in pane illo diiudicatur corpus domini, vt rei efficiantur indigne ſumentes, ita in prædicatione euangelii diiudicatur et agit ſpiritus ſanctus, vt Sodomæ et Gomorræ tolerabilis ſit futurum in die iudicii, quam illis, qui reſiſtunt, credere nolentes. In baptiſmo quoque maxime diiudicatur et agit ſpiritus ſanctus, vt magna pœna ſint afficiendi pædobaptiſtæ, qui baptiſmum ſine ſpirituali diiudicatione tractant. Sicut alii rei ſunt corporis domini, ita ipſi rei ſunt ſpiritus domini, quem ibi adeſſe non permittunt.

tunt. Viuas ſpiritus operationes obſcuraſt, et ipſiſſimum ſpiritum exſtinguunt, cum baptiſmum ita ibi extinguunt, vt nihil agatur. Imo in ſpiritum et corpus domini ſimul peccant, quia ſine baptiſmo nulla eſt cæna. Ridiculæ ſunt et inſipidæ omnes pædobaptiſtarum cænæ, cum nondum ſit natus ille, qui ibi debet cænare. Magnum eſt ſacinus, inuidere orbi ſpiritum ſanctum, et panem vitæ. Sine his enim non habet eſſe Chriſtus in nobis. Sine his tu non diceris Chriſtianus, etiamſi Chriſtum prædicaueris, et catechumenos feceris. Hæc ſola ratio tropiſtas cum frigidis ſuis ſymbolis deſtruit. Nam ſi ſymbola ibi ſunt rerum verarum, alicubi ſunt res illæ veræ. Alicubi eſt vera noui hominis generatio, alicubi eſt vera corporis Chriſti manducatio: alioqui ſymbola hæc eſſent ſymbola nihili.

Transſubſtantiatores.

De Papiſtica tranſubſtantiatione, in albedinem ſolam tranſelementatione, et panis annihilatione, hic inuitus loquor. Magis miror, an ſenſus communes in cerebris illis circumciſis reliquerit ſatanas, vt de pane faciant nobis non panem, vtque pro pane albedinem habeant venalem. Nam pro albedinis bucella, ſine vino data, pecuniam nos numerare ſacrificuli cogunt; vt vere dixerit propheta, nos pecuniam appendere pro non pane, Eſa. 55. et ſacrificare ſuper albedines, Eſa. 65. et hoſtias nobis a Babylonicis ſacerdotibus vendi, Baruch. 6. Vſque adeo ſunt in reprobam mentem dati, vt carnem ipſam Chriſti dicant, a brutis, canibus, et muribus, ſub illa albedine comedi. Et ob id Lombardum contradicentem damnarunt, vt habetur in articulis Pariſienſibus, et lib. 4. ſenten. diſt. 13. Pudet me amplius fanatica hæc monſtra comminiſci. Sed has duas infero prophetarum regulas. Prima, Papiſtica omnia dogmata eſſe doctrinas dæmoniorum, et meras illuſiones. 2. Theſſ. 2. et 1. Timot. 4. Secunda regula, Papiſtica omnia dogmata tracta eſſe de libro ſignato, et ſeptem ſigillis clauſo, vt ne verbum quidem

quidem vnum in eo viderint. apoc. 5. et Esa. 29. Nunquam profecto tanta fuit cæcitas in populo Iudaico: et eo maior est cæcitas, quod dicunt, se errare non posse. Noli igitur, lector, mirari. Nam ita oportuit Babylonios inebriari, Sodomitas cæcitate percuti, et Aegyptiis horribiles tenebras induci. Percussurus erat Deus legis suæ transgressores amentia, cæcitate, et stupore cordis, vt palpent in meridie, sicut palpat cæcus in tenebris, Deute. 28. Consequens ex his sequitur, errare Papistas in eo, quod fingunt, transelementatiuam, annihilatiuam, sacramentatiuam, aut nescio quam aliam virtutem, in prolatione illorum verborum, Hoc est corpus meum. Quæ verba sui canonis Babylonica institutione a nobis legi prohibent: sed soli sacrificuli ea magno boatu super azymam hostiam sufflando proferunt. Veritas tamen ipsa nos docet, ea verba esse tantum enunciatiua, rem actam designantia, et a Christo postea prolata. Nec a nobis ita proferri est necessarium. Mentitur sacrificulus, dicens, hoc est corpus meum. Sed illi prosopopœia quadam fingunt, se esse Christos, cum sint Antichristi. Nihil eorum, quæ ipsi ibi agunt, præcepit Christus: sed gratias agens fregit, et distribuit panem. Quæ gratiarum actio dicitur benedictio: sicut Christus benedicens, et gratias agens, panem fregit Lucæ. 24. Matt. 14. et 15. Eam ipsam gratiarum actionem Marcus vocat benedictionem ca. 8. et Paulus, 1. Cor. 10. Ipsamet gratiarum actio est benedictio, seu laudatio Dei: sicut fidelis ille Abrahæ famulus gratias agendo benedicebat, et benedicendo gratias agebat, Genes. 24. Idem de Salomone et populo legitur 3. reg. 8. Formulas in hac re obseruandas scribere non licet, ne fiant Babylonica et ceremonialia præcepta. Ipse Christi spiritus suis ministris abunde suppeditabit, modo fiant omnia ad eius et apostolorum imitationem hanc.

Conueniebat olim ecclesia, conueniebant apostoli, siue seniores,

ſeniores, cum reliquis Chriſtianis, ad frangendum panem, a quouis ſponte oblatum. Ibique hiſtoria cænæ cum ipſis Chriſti verbis, vt a Paulo referuntur, pro concione recitatis: ſeu quo alio modo, Chriſti et mortis eius tunc inſtantis et beneficiorum eius commemoratione celebrata: gratias Chriſto agendo, ac eius benedictionem imprecando, et frangendus oblatus panis, et diſtribuendus, tanquam pluribus vnus. Tunc ſi quis panem illum dicat eſſe corpus Chriſti, verum dicet. Nam propter illam charitatis vim in fide Chriſti radicatam, propter illam mortis eius, ac tantorum beneficiorum commemorationem, cum debita gratiarum actione, propter illam panis fractionem et communicationem, communicato ipſi Chriſti eccleſiæ pane noſtro, ſe ipſum Chriſtus nouo homini fideli communicat, non propter verborum formulas. In ea autem benedictione gratiæ Chriſto ſunt agendæ, de tot paſſionis ſuæ beneficiis, de tanta in nos Charitate, et quod ad tale ſui corporis conuiuium ſola ſua gratia nos admiſerit. Oratio etiam dominica commode adhibetur, vt nobis tunc detur panis epiuſios, panis quotidianæ ſuſtentationis, de manu Chriſti ſanctus, magis ad nos adueniat regnum ipſius, et reliqua. Denique orandus Chriſtus, vt interne compleat id, quod eo ſymbolo nobis indicauit. Hoc conuiuium vocarunt antiqui τῆς ἀγάπης σύναξιν. Epiſtola Iudæ charitates noſtras vocat conuiuia hæc eccleſiæ, pauperibus ob charitatem exhibita. Paulus beneficentiam vocat illam panis et vini largitionem. Beneficentiæ, inquit, et communicationis ne obliuiſcamini, Heb. 13. Ob hoc dicta eſt εὐχαριστία, eucharistia, bona gratia, Chriſtianorum inter ſe comitas, et charitas, cum gratiarum actione. Sicut charitate, qua nos dilexit Chriſtus, ſe ipſum pro nobis tradidit, ita inſtante paſſione, in ſui commemorationem hoc ſæpius fieri præcepit, charitatem tunc in cænæ ſermone maxime commendans, per quam

eccleſiæ

ecclesiæ vnitas seruatur. Quotiescunque, inquit, hæc feceritis, facite in mei commemorationem. Commemoratio hic fit magnorum Dei mirabilium, Christo ipso escam Dei nobis dante. Memoriam facit mirabilium suorum misericors et miserator dominus, escam dedit timentibus se. Non solum igitur passionis Christi beneficia ibi commemorabimus, sed et in memoriam eius bona nostra trademus et communicabimus, sicut se Christus nobis et pro nobis tradidit et communicauit. Hanc charitatem nos Christo debemus, qui eam prior in nos exercuit. Nos omnes, si facultas adsit, panem et vinum nostrum, quantum sponte visum fuerit, tradere ecclesiæ debemus, vt fiat communio. Idque quotidie faciendum. Nam sicut quotidie externus homo indiget alimento, ita et internus. Qua ratione panem quotidianum in oratione dominica precamur. Sicut quotidie visui datum est lignum vitæ ipsi Adam, ita et nobis quotidianus est eius vsus, vt cælesti illa paradisi vita viuamus. Quotidie manna vescebantur Hebræi, quibus nos non sumus deteriores. Quotidie apostoli eo pane vescebantur, acto. 2. et 6. Olim iussit Deus esse iugiter panem super mensam suam, coram facie sua, qui ob id panis faciei, siue panis præsentiæ Dei dicebatur, Exo. 25. Num. 4. et 1. Samu. 21. Errant igitur turpissime, qui aut semel in anno, aut post trimestre eucharistiam celebrandam docent. Tanto spiritus et charitatis feruore hic panis in prima ecclesia quotidie offerebatur, cum reliquis aliquando bonis, vt quotidie in ministrando mensis occuparentur apostoli, et cogerentur ad hoc opus alios ministros instituere. Tanta erat copia, vt desolatæ viduæ inde nutrirentur in ecclesia, acto. 6. et 1. Timothe. 5. Bona sua sponte communicabant ad inuicem illi primi Christiani, cænæ communioni aliam aut quorundam aut omnium bonorum communicationem adiicientes, qui ita volebant, acto. 2. et 4.

ſicut olim plus quam neceſſarium eſſet, offerebat ſponte populus ad huius corporis eccleſiæ ædificationem, Exo. 36. et 1. paralip. 29. Non eſt illis credendum, qui aiunt, fuiſſe in eccleſiis Bachanalia conuiuia ſine cæna domini. Paulus aperte docet, fuiſſe cænam domini. 1. Cor. 11. quæ et per ſingulas domos quotidie fiebat, acto. 2. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine Chriſti, in memoriam mortis eius communicantes, ibi eſt cæna domini, et Chriſtus in medio eorum. Hoc modo intelligendum eſt in actis apoſtolorum, primos Chriſtianos fuiſſe coniunctos, frequenti videlicet cænæ communicatione, et habuiſſe omnia communia, promtitudine ipſa communicandi: non deſertis ſingulorum omnium domibus, vt monachi hodie ſingunt. Conſtat ibi ſemper fuiſſe priuatas domos, quas paſſim vendebant, ob communicationis charitatem, non ex voto aliquo, aut neceſſitate.

Charitatis etiam eſt opus, pauperibus, peregrinis, et itinere feſſis, pedes lauare, ſeu ſeruilia quæuis miniſteria exhibere, vt in ipſamet cæna docet Chriſtus. Et bona noſtra, et operam noſtram indigentibus debemus, inſtar Charitatis Chriſti. Ea lotione duo nos docuit Chriſtus, charitatis opus humile, et debere nos mundos accedere.

Aliud ex cæna collige charitatis argumentum, vt ſcias, qua ratione te oporteat fratrem tuum diligere, et ei communicare. Ipſe tecum vnum eſt, ſicut tu es vnum cum Chriſto, et ſicut Chriſtus eſt vnum cum patre, Ioan. 17. Vnus Chriſtus ſubſtantiam interni tui hominis efficit, ſicut ſubſtantiam illius. Vnum tecum eſt frater tuus ſubſtantialiter, vt vnum illum non diligens, qui vnum eſt cum Chriſto, Chriſtum ipſum, qui in te eſt, et vnum tecum eſt, diligere nequeas. Subſtantialiter vnum tecum eſt frater tuus in vnam Chriſti ſubſtantiam, et maiori nexu tibi iungitur, quam alii fratres, ex eodem patre et matre naturaliter geniti. Nam eundem ſpiritum, eandem

dem carnem, eundem ſanguinem, et eadem oſſa tecum habet. Vnum corpus eſtis, et vnus ſpiritus, ex eadem carne, et eiſdem oſſibus. Maior eſt hæc noſtra cum Chriſto ſponſo coniunctio, quam viri et vxoris, qui in carnem vnam ſunt vnum. Plus communicationis cum ipſa Chriſti ſubſtantia habet noſter internus homo, quam habuerit mater eum in vtero gerens, in quantum carnalis mater. Matth. 12. Ille vere eſt pater et mater Chriſti, qui eum in credentium cordibus vere generat. Ille eſt vere frater et ſoror Chriſti, qui filiationis eius eſt vere particeps. Mundana hæc omnia, fratres, matres, et patres, facile ſunt propter Chriſtum omiſſuri, qui communicationem Chriſti guſtarint. Atque ita vere centuplo plures fratres, matres, et patres, in hoc ſeculo per Chriſtum lucrifacturi. Perſpicua magis hæc erunt libro ſequenti, cognita interni noſtri hominis ſubſtantiali formatione. Tunc denuo completam videbis Chriſti prophetiam, Ioan. 14. In illo die vos cognoſcetis, quod ego ſum in patre meo, et vos in me, et ego in vobis, ſubſtantialiter. Nam qui edit meam carnem, et bibit meum ſanguinem, in me manet, et ego in eo maneo ſubſtantialiter.

Magna quoque huius charitatis vis ex lege colligitur. Nam complementum legis, quod eſt charitas, hic in nobis completur. Operum legis iuſtitia (quæ erat, vt qui faceret ea homo viueret in eis) ex abundanti hic quoque completur: vt hoc nos faciendo, in Chriſto viuamus, ac in ea cæleſti Chriſti vita ſeruemur. Sicut filii Iſraël fide et baptiſmo Iordanis ſunt in terram ingreſſi, adepta promiſſione: et poſtea, vt in terra illa ſeruarentur, leges alias acceperunt, quas faciens homo viueret in eis: ita nos fide et baptiſmo ad Chriſti regnum aſſumpti hoc charitatis Chriſti miniſterium, velut legis complementum, ſeruare debemus, vt in cæleſti hac Chriſti vita ſeruemur. Seruamur ita, ſicut in paradiſi vita per lignum vitæ ſeruabatur Adam. Magna igitur eſt huius miniſterii vis, quod ad omnium conſummationem eſt

a Christo tam solenniter institutum.

Nunc de præparatione, quæ ad cænam domini requirirur, et de confessione, id solum dicamus, quod est sacris literis proditum. Incircuncisis et immundis non licet hanc cænam manducare, Exo. 12. et Num. 9, passim iubet lex eorum animas excindi, qui immundi accedebant ad esum sanctificatorum: id quod vmbra fuit huius veritatis. Antequam igitur ad mensam domini accedas, te ipsum probabis, ne indigne sumas, sicut Paulus ait, Probet se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat: qui enim indigne sumit, reus est corporis et sanguinis domini. 1. Cor. 11. Probatio vero ea est, quam docet idem Paulus, dicens, Vos ipsos probate, num sitis in fide. 2. Cor. 13. Qui seipsum probans, in seipso Christi spiritum placatum non agnoscit, aut conscientiæ remorsum abstrahentem sentit, abstinere tunc debet. Peccabis, si hæsitans manducabis, non ex certa fide. Abstine igitur, ieiuna, ora, Christo confitere delicta tua, et ab eo veniam pete. Vade, reconciliare fratri tuo, si habet aliquid aduersum te, delictum tuum, si eum offendisti, non negando, sed ingenue id illi confitendo, vt post Christum Iacobus docet, Marci 5. et Iaco. 5. Ita debemus alterutrum delicta confiteri, et reconciliari. Si incidat inter aliquos iurgium, et quisque eorum se inde iustificet aduersarium reum faciens, rei ambo inuenientur. Si autem quisque eorum se coram alio reum faciat, tunc concordia diuina nascetur, et inde ambo ad cœnam domini proficiscentur. Si de re aliqua quis adhuc hæsitat, peritis se ministris ostendat, ecclesiæ presbyteros consulat: qui eum instruent, in fide firmabunt, et pro eo orabunt. Si quem in aliquo fraudauerit, restituet antequam ad iudicem veniatur. Confessio igitur hæsitanti prodest, ad extirpandam conscientiam malam. Potestas ministris est, remittendi peccata, et reconciliandi homines Deo. Qui contempserit iudicium, in cæ-

na il-

na illa malum accipiet, vt plerosque ibi iudicari docet Paulus. Est ergo ad cænam domini præparatio, quasi ante baptismum pœnitentia, vt fiat ibi remissio aliqua, et sanctificatio maior. Vt in lege quis tangendo carnem sanctam sanctificabatur, ita et nunc corde tangendo. Cæna domini mysterio quodam in se continet vetera sacrificia, tam expiatoria, quam eucharistica. Charitas cænæ peccata multa operit, ne accedenti imputentur. Sanguine in remissionem peccatorum effuso, nos tunc potans Christus, peccata remittit, sordes videlicet, et immunditias, quæ superuenerunt. Qui lotus est, indiget adhuc, vt pedes lauet, id est, sordes in via contractas emundat. Non communicaret nobis Christus se ipsum, nisi vas nostrum mundaret, cum non cadant in vas immundum talia dona. At non omnes mundantur, sicut non omnes vere manducant. Quemadmodum non omnes, qui euangelii audiunt prædicationem, in terram bonam semen excipiunt: et non omnes, qui baptizantur, vere regenerantur: ita non omnes, qui mensæ accumbunt, Christum vere manducant. Quin potius cum Iuda Iscariote satanam in pane illo deuorant, iudicium sibi manducantes, et ea ipsa iniqua manducatio iudicabit eos. Non sunt externis symbolis dona Dei ita alligata, vt cuiuis conferantur: sed sunt ecclesiæ Christi ministeria, internis donis decorata, in gratiam fidelium. Baptismum et cænam ita debemus nos ministrare, ac si semper sequatur effectus: quia ad id sunt instituta. Quod si non sequitur, culpa est indigne accedentium.

Circa cænæ œconomiam id dicimus obseruandum, ne diuites, qui panem offerunt, plus aliis sumant, aut priuatim cænent. Schismatum hinc fuit origo varia, et vndique pernitiosa. Quemadmodum lex damnat priuatas oblationes, Leuit. 17. ita nobis damnantur priuatæ cænæ, sine ecclesiæ communione factæ. Paulus merito arguit eos, qui

pauperibus esurientibus inebriabantur, aut priuatim cænabant. Non potest Christus esse diuisus: ergo non potest cæna esse diuisa. Diuideretur vero, si isti sint seorsim membra, illi seorsim membra, et non faciant vnum corpus. Vnum corpus esse debet, per vnum consensum participans. Vnus panis in cæna esse debet, non vna furni torta, sed in vnitatem communionis a quibusuis oblatus. Panis a quouis super mensam domini oblatus, non debet effici priuatus, sed æque omnibus communicari et frangi. Alioqui non seruaretur mysterium corporis domini, quod æque pro omnibus traditum est. Falsa tunc esset illa propositio, Hoc est corpus Christi: propter eius a corpore Christi dissonantiam.

De vino eadem est ratio, nempe oblatio spontanea gratiarum cum benedictione, actio, et communicatio. Fuit autem vini communicatio necessaria, et ob sanguinis mysterium, et quia ratio cænandi id exigit. Ad iustam enim refectionem, si detur, et si egeas, licet tibi panem manducare, et bibere ad sobrietatem. Ita de esurientibus contra ebrios docet Paulus, et citat Tertullianus. Sicut ad iustam refectionem olim quisque vescebatur carnibus agni, et cælesti manna: ita et in cæna domini, quæ ibi figurabatur. Eodem charitatis symbolo pauperes potamus, sicut cibamus. Præterea hoc addit vini symbolum, quia habemus ibi signum fœderis noui, i. e. remissionis peccatorum: sicut dixit ibi Christus, esse sanguinem noui testamenti, pro remissione nostrorum peccatorum effusum. Oportet igitur, si ratum nobis esse volumus Christi pactum, vt sicut sanguinem suum ille pro nobis effudit, ita nos in eius beneficii commemorationem, gratias agendo vinum nostrum effundamus, communicemus, remissionem peccatorum nobis precemur, et nos ipsos probemus, ne indigne bibamus. Quanquam vero nulla ratio suaderet, vinum esse communicandum, communicari tamen oporteret, vrgentibus Christi

ver

verbis: a quibus non licet nobis vel latum vnguem diſcedere, niſi beſtiæ inſtar velimus euertere inſtituta Dei, et mutare leges altiſſimi.

Qui nec panem, nec vinum ad cænam offerunt, nihilominus communicabunt, gratias Chriſto agentes, et orantes, vt Chriſtus, qui ſeipſum pro eccleſia tradidit, eo euchariſtiæ ſymbolo ſe velit eccleſiæ communicare, omnes ſui corporis et ſanguinis participes facere, ac omnes in vnum corpus, per mutuam charitatem magis ac magis ædificare. Hæc charitas fidelibus omnibus ſufficit, vt fiant corporis Chriſti participes. Beatius tamen eſt dare, quam accipere. Beatius tibi erit, ſi Chriſtum ipſum tu in tam multis membris nutrias, quam ſi te alius nutriat. Ecce quanta ſit vis huius charitatis, vt Chriſtum ipſum tu ibi ſubſtantialiter nutrias, et in multis creſcere facias: ipſe quoque te ſubſtantialiter nutriat, et creſcere faciat mutua charitate. Peculiare hoc eſt ſignum, per quod voluit Chriſtus cognoſci, nos eſſe diſcipulos ipſius, ſi charitatem habuerimus mutuam: non verbis, ſed factis ipſis expreſſam et auctam.

Alias escas præter panem et vinum ad cænam domini non offerunt Chriſtiani, quanquam in lege carnibus agni cænaretur, typo veræ carnis agni immaculati Ieſu Chriſti, quæ nobis eſt vere cibus et vere cænanda datur. Docuit nos hic Chriſtus rem facilem, quæ iugiter in vſu eſſe poſſit. Poculum alterius rei ſufficiet, in prouinciis vino carentibus: idemque erit charitatis et communicationis ſymbolum. Sufficiet eadem ratione panis alterius grani, ſi frumento careamus. In eisdem duabus rebus, cibo et potu erit cæna Chriſti, in quibus eſſe ſolent aliæ cænæ. Quanquam indignum ſit, ſi quis deteriora offerat, grata tamen animo accipiendum eſt. Docuit nos hic Chriſtus

euangelicam paupertatem, vt non ſolum parce temporalibus fruamur, ſed et indigentias quasuis alacriter feramus: cum præſertim ille carnem ſuppeditet, nobis panem et vinum offerentibus.

Panem et vinum hic offerri dico, non ad eum modum, quo a Papiſtis in ſacrificio Babylonico fit ceremonialis oblatio: ſed quia Chriſtiani panem et vinum offerebant et donabant. Vnde nomen ſumpſere offertorium et miſſa. A panis et vini offertorio, ſeu largitione illa dicitur miſſa. Vox illa eſt vulgaris Syriaca, ſeu Chaldaica. Chaldæorum lingua, quæ apoſtolorum tempore apud Iudæos erat vulgaris, dicitur
Miſſa. מִיסָא miſſa, quaſi largitio, oblatio, ſeu penſus quidam ſpontaneus. In eadem ſignificatione Hebraice ſcribitur miſſah, cum finali aſpiratione, quæ in prolatione omittitur. Eius miſſæ meminit Moſes Deut. 16. vbi miſſam ſpontaneam vocat. Ibi dicitur ex collectis terræ frugibus de area, et torculari tuo, ad commune pauperum, viduarum, et peregrinorum conuiuium, miſſa ſpontanea, largitio ſpontanea, diffuſio ſpontanea manus tuæ charitate liquefactæ: iuxta vim verbi מָס mas, quod eſt liquefacere, diffundere, ſicut ſe charitas diffundit. Miſſam, inquit, ſpontaneam, ſeu largitionem ſpontaneam manus tuæ, quam dabis iuxta benedictionem domini Dei tui, et epulaberis a corū̃ domino Deo tuo, cum paupere, peregrino, & vidua. Noſtrum igitur munus eſt miſſa ipſa, non Babylonici ſacrificuli. Nos benedictionem noſtram ipſi eccleſiæ largimur, non ſacrificuli illi, qui aliena ſemper deuorant, et ſua nunquam largiuntur. Ipſum donum eſt ſcripturis benedictio, ſicut Deus nobis donans, nos benedicit. Quiſque noſtrum eſt ſicut Melchiſedech, rex et ſacerdos, ipſi familiæ Abrahæ panem et vinum proferens, et benedictionem. Eſt itaque miſſa, donorum benedictionis Dei diffuſio quædam, communicationis defluxus, largitio illa offertorii, quam nos liberali et diffu

et diffusa manu ipsi ecclesiæ sponte offerimus, et largimur, vt Deus nobis largitus est. Ita se ibi charitas Christiana diffundere debet, vt Deus suam in nobis diffundit, non solum nobis externum panem et vinum benedictione sua, et cælesti pluuia donans, sed et corda nostra cælesti alia irrigatione perfundens, vt alterius panis et vini internus prouentus in nobis fiat. Nimirum igitur, si tam frequens erat olim missa et frequens hoc ad mensam domini, panis et vini offertorium, vt apostoli ob id ipsum quotidie occuparentur in ministrando mensis acto. 6. Nota tunc erat hæc Christianæ Charitatis vis, quæ iamdudum nobis periit. Quoniam, inquit, abundauit iniquitas, refrigescet charitas. Vestigium tamen hoc de panis et vini offertorio in nostri seculi missis hodie videmus: quanquam Papistæ missam suam pro Babylonico quodam ceremoniali ritu nunc vsurpent, mira illusionis efficacia. Petri traditionem iactant, et non vident, quam longe a Petri traditione receserint. Nam Petrus in populi missis, seu panis et vini largitionibus, gratias Deo agens, orationem dominicam, et verba cænæ domini referebat, quando panem singulis distribuendum frangebat. An propterea ceremonialis hic ritus Papisticus missa dicetur? Vnde missa? Admiratione profecto, et stupore duceretur nunc Petrus, si mimicum hunc ludum videret, a mitratis illis, cucullatis, et rasis, cum vestimentis illis ita celebrari, vniuerso populo tam insigniter idololatrante. Papisticæ huius missæ originem hinc licet colligere. Nam initio nascentis ecclesiæ antequam liceret publice congregari, in singulis domibus erant ecclesiæ, et per singulas domos, frangebatur panis. Ex quibus conuiuiis per singulas domos, vocato vno aut altero presbytero, factis, orta est occasio priuatæ Papisticæ missæ, ab vno sacrificulo factæ. In qua multis adhibitis histrionicis pompis, et ceremonialibus picturis, solus ille comedit, aliis spectaculum

obseruantibus. Nulla igitur in Papistica missa ex panis et vini offertorio sit nunc eucharistia, nec communio aliqua. Panis ille offertorii non in communione frangitur, sed a sacrificulis rapitur, vt oblata olim rapiebant Babyloniorum sacerdotes. Imo pecunias nunc videmus pro viuis offerri, panem et vinum pro mortuis, et candelas pro idolis. O facinus horrendum. Mortui mortuis offerunt panem et vinum ad cænandum, candelas idolis, et sacrificulis mammona. Nulla in Babylonica illa missa est eucharistia, nulla communionis cæna, nulla charitas, nulla corporis Christi participatio. Sed velut in synagoga satanæ, sacrificulus sibi soli frangit rotulum azymæ hostiæ, et priuatim deuorat, dicens, corbam, hoc etiam vobis proderit. Ad hunc sane modum rudi plebeculæ imponebant olim pharisæi, sua traditione inuertentes mandata Dei, Matth. 15. et Marc. 7. Detestanda est ibi abominatio, facere Christum priuatum, detestandus quoque azymi panis Iudaismus. Sed infermentati synceritas aliter est nobis seruanda, 1. Corin. 5. Prohibitionis fermenti mysterium impletum est per Christum. In signum tollendi fermenti veteris, a dæmone inducti, quod erat fermentum malitiæ, prohibuit lex, fermentatum aliquod offerre, sed in azymis celebrare. Hinc contrario modo, nos fermento nouo regni cælorum efficimur noua consperſio azymi synceritatis, sublata dæmoni potestate, nos amplius suo modo fermentandi. Contra Papisticos azymos vide Originem in Matthæum, homilia 35. eius hæc sunt verba: Requiret imperitus aliquis cadens in Ebionismum, Si Iesus celebrauit corporaliter pascha more Iudaico in azymis, conueniet nos imitatores Christi similiter facere. Non considerans, quoniam Iesus, cum veniſſet plenitudo temporis, factus est sub lege, non vt eos, qui sub lege erant, sub lege relinqueret, sed

vt ed

vt educeret eos ex lege. Si ergo ideo venit, vt educeret eos, qui erant ſub lege: quanto magis non conueniet, illos introire in legem, qui prius fuerunt extra legem? De litera ergo legem egreſſi, et intra virtutem ſpiritualem conſtituti, ſpiritualiter celebrantes implemus legalia omnia. Expellimus vetus fermentum malitiæ et nequitiæ, et in azymis ſynceritatis et veritatis celebramus paſcha. Hæc ille manifeſte docens, Ebionitarum hæreſim eſſe nunc Papiſticam, quæ azymis et aliis Iudaiſmis abutitur. Nulla ratione potuit Antichriſti præceptor ſatanas, diuinam hanc communionem turpius maculare, quam Iudaiſmos commiſcendo, et ſacrificulis illis permittendo priuata illa ſacrificia, ad priuatum lucrum facta. Qua ratione eiusmodi omnes a Petro et Iuda vocantur maculæ, ſeorſim conuiuantes in erroribus ſuis, et ſemet ipſos paſcentes: qui in ſua perditione peribunt, cum ſuo Antichriſto, perditionis filio. 2. Pet. 2. Multis illi ornamentis et aureis veſtimentis, ſuam miſſam, ſicut et reliqua omnia depingunt. Sed quod excelſum eſt hominibus, abominandum eſt coram Deo. Lucæ. 16. Fucauerunt, inquit, ſermones falſos coram domino Deo ſuo. 4. reg. 17. Scientiam Dei amat Deus, plus quam omnia illa ſacrificia, Hoſeæ. 6. et pſalm. 39. Verbo ſuo ſimpliciter obedire vult Deus, non diuinationibus, et adinuentionibus noſtris, quantuncunque pulchris, et religioſe excogitatis: vt vere dicatur theraphiſticum ſcelus, vanitas, et diuinationis augurium, quoquomodo tergiuerſari, et gloſſis circa Dei verbum augurari, 1. Samu. 15. An non vanitatis eſt diuinatio, dæmonum ſigmentum, et Antichriſti præludens augurium, ex quibusdam fidei Petri teſtimoniis regium Papatum inferre? Theraphiſticum ſcelus eſt, ex detortis quibusdam ſcripturæ locis idola et cucullas inducere, et

tradi

traditiones varias tanto sacrilegio de libro Dei suffurari. Ne igitur diuinatores dici possimus, faciendum pure nobis est, quod Deus præcipit, non quod rectum nobis videtur. Deut. 12. quanquam id bono zelo nos facere videamur, vt faciebat Saul, dicto cap. 15. Sicut nos delactamur in adinuentionibus nostris, ita Deus delectatur in illusione sensus nostri, Esa. 66. In vanum colitur Deus a Papistis per Papæ doctrinas, et mandata hominum, Matth. 15. et Marci. 7. Abstulit dilectus Deo Christus a Papistica ecclesia carnem sanctam suam, propter illius malesicia, Iere. 11. vt ita delusi super albedines sacrificent, Esa. 65. Comedent, inquit, de fructu viæ suæ, et adinuentionibus suis saturabuntur, prouer. 1. Nemo igitur miretur, ablatam a nobis esse cænam, cum præsertim sine baptismo non possit esse cæna. Hic ipse iugis et perpetuus panis est, תמיד thamid, iuge illud, quod Antiochus suis decretis nobis eripuit, vt ait Daniel. Nam iugis est huius panis oblatio, et iugiter esse voluit Deus panem hunc coram facie sua. Aliud item erat, iuge sacrificium, de quo Exo. 29. et Nu. 28. quod per Antiochum est sublatum. Iugis erat ignis coram domino, et alienus interdicebatur, Leui. 6. 10. et 24. Per Antiochum vere extinctus est ignis spiritus sancti in ecclesia, et ignis alienus inductus. Nihil ille integrum reliquit.

Ex hoc toto tertio libro inferas, ministeria noui testamenti esse ministeria spiritus, propter spiritus arcanam et internam efficaciam. 1. Cor. 4. et 2. Cor. 3. Spiritus ratione est interna euangelii prædicatio, interna generatio, et interna manducatio, sicut per spiritum data est nobis lex interna, scripta atramento, et tabulis internis. Externa vero data sunt ministèria, vt tesseræ, et indicia certa internæ actionis, vere præsentis. Det nobis Iesus Christus ministeria hæc ita seruare, vt sit ipse semper in medio ecclesiæ. Amen.

De Or-

DE ORDINE MYSTERIORVM REgenerationis.

LIBER QVARTVS.

PRopius iam ad peculiaria baptiſmi myſteria accedentes, vt doctrinam, pœnitentiam, et fidem, prærequiri oſtendamus, Chriſti ſermones nobis vnice obſeruandos in animo primos reponemus, vt quemadmodum ab eo præceptum eſt, verorum diſcipulorum inſtar nos exequamur. Obſeruandum item, quid egerit ipſe, quid apoſtoli, vt ex eorum dictis et factis diſcamus ſapientiam.

Quod doctrina Chriſti prima requiratur, ipſius doctoris verba manifeſte nos docent. Matth. vltimo. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. Concedemus cuiquam mortalium, vt ordinem, vim verborum, ipſaque Chriſti verba nobis ſuffuretur? Imo nec apicem vnum de verbis Chriſti nobis inuerti permittemus. Chriſtus ait, Docete baptizantes. Pædobaptiſtæ aiunt, Baptizate non docentes. Omitto verbum, Euntes: quod indicat, miſſum a Chriſto eſſe debere miniſtrum. Doctrinæ nunc ordinem et in eo dicto, et in aliis obſeruo. Primum omnium, quæ Chriſtus egit aut præcepit, fuit docere. Docebat autem pœnitentiam, et fidem, dicens, Reſipiſcite, et credite. Quanquam vero nullus verborum Chriſti ſit ordo, quanquam prius et poſterius te non moueant: tamen ea verba eſſe coniuncta, negare non potes. Ergo qui baptizat, non poteſt Chriſti præceptum exequi, niſi doceat baptizans. Iuxta vim relatiui eos, intelligi oportet, Docete omnes gentes, baptizantes eos, ſcilicet, Doctrina.

cet, quos docuiſtis. Quid hic vos dicetis pædobaptiſtæ? Baptizate eos, quos docuiſtis, vt Chriſtus præcepit. Græca vox μαθητεύσατε, proprie ſignificat, diſcipulos facite, baptizando eos. Adde, quod Chriſtus in eo præcepto bis meminit doctrinæ, ante baptiſmum, et poſt. Primo dixit μαθητεύσατε baptizandos. Secundo dixit διδάσκοντες baptizatos. Primo in pœnitentia et fide initiandos omnes præcipit. Poſtea addit, dicens, docentes eos ſeruare omnia, quæ præcepi vobis, nempe charitatem, et cænam. Quæ omnia eſto ſint ſemper docenda, tamen ante baptiſmum non eſt neceſſarium ita docere, ſicut pœnitentiam et fidem. Ex Marco etiam habemus verba Chriſti, quæ nolim accipias, vt verba libri ſignati, ſed vt verba viua: Qui crediderit, et baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui crediderit, me eſſe Meſſiam filium Dei, et in hac fide baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ecce regulam Chriſtianiſmi, credere et baptizari. Non ſolum ordo verborum Chriſti prius credendum docet, ſed quia prædicandum antea præceperat. Ite, inquit, prædicate euangelium. Prædicate, me eſſe filium Dei, qui in cælis regno, et mihi credentibus omnia dono. Qui ex audientibus id crediderit, et credendo baptizatus fuerit, ſaluus erit. Videant pædobaptiſtæ, quod totis euangeliis Chriſtus egerit, vt eius imitentur veſtigia. Primum quod Chriſtus egit, fuit, pœnitentiam et euangelium regni prædicare, vt reſipiſcerent et crederent. Nouiſſimum autem, quod præcepit, fuit baptiſmus. Vbi iterum præceptum de prædicando et docendo, quod prius dederat, repetens, præmiſit dicens, Docete, vt credant, et credentes baptizate. Item vt omnis Chriſti actio ſit noſtra inſtructio, Chriſtus triceſimum agens annum baptizatus eſt, Lucæ. 3. Idque magna myſterii et perfectionis ratione: cum illa ſit ætas viri perfecti, et plane adulta Chriſti, in qua quis efficitur capax myſteriorum regni, in qua fit vera hominis innouatio et reſurrectio. Chriſtus inſuper orans baptizatus eſt, vt ait Lucas: er

cas: ergo nos orantes debemus baptizari. Christus et apostoli statim post baptismum prædicare cœperunt: quod pædobaptizati facere nequeunt. Rogo te per Deum, lector, an temere factum putes, quod sit Christus anno tricesimo baptizatus? Et an debeat homo christianus ad imaginem Christi baptizari? Conferamus iam et coniungamus euangelistarum verba. In Marco dicitur, Ite, prædicate euangelium. In Luca vero prædicandam ait pœnitentiam, et remissionem peccatorum in nomine Christi. Ergo si prædicare Christi euangelium, sit primo pœnitentiam prædicare, sit hanc in Christi remissionem peccatorum credentibus annunciare: manifeste sequitur, apud pædobaptistas non posse Christi euangelium secundum hanc rationem prædicari. Nam antequam pœnitentiam alicui prædicent, factam ei iam dudum esse dicunt remissionem peccatorum in pædobaptismo. An non certo tempore quis incipit doceri? An non est aliquod initium pœnitentiæ ex ipsa doctrina? Constat igitur verus ordo ministeriorum ecclesiæ Christi, vt primum omnium sit docere. Christianus omnis a spiritu incipit, et a doctrina incipit. Est vero pœnitentiæ et fidei prima doctrina, eaque tam priuatis catechismis, quam publicis concionibus, vt Christus ipse docebat.

Pœnitentia.

Quod autem pœnitentia baptismum præcedat, vltra iam dicta potest ex ipsis Christi et apostolorum actis demonstrari. Nam primum verbum prædicationis Christi fuit, Resipiscite, Vitam emendate, Pœnitentiam agite. Mat. 3. et Marc. 1. Idem in prima sua prædicatione prædicarunt omnes apostoli, Marc. 6. Et post resurrectionem Petrus christi præceptum primus exequens, ad pœnitentiam primo exhortatur, acto. 2. Idem facit ca. 3. et 5. Et Paulus. cap. 20. et 26. Sed nihil apertius, quam Ioannis baptistæ ad Christum præparatio. Totus ipse Ioannes baptista, et vita tota ipsius, typus est pœnitentiæ, fidem Christi præcedentis, sicut Ioannes ipse prior missus est. Christi baptismum præcessit Ioannis baptismus, qui erat professio pœnitentiæ: ad quem venientes confitebantur peccata sua, id est,

ſua, id eſt, profitebantur ſe peccatores, et malorum pœnitentes. Baptiſmi ipſius doctrina erat ad pœnitentiam exhortatio, et rigida, vt terrore perculſi auditores contererentur, et reſipiſcerent. Rigide increpabant Chriſtus et Ioannes phariſæos. Rigide ita beſtiam et beſtiæ miniſtros increpare debemus, ſi forte aperiat Deus eorum oculos, et dormientes euigilet, vt corde compuncti reſipiſcant, et impleatur in eis Danielis prophetia, de iis, qui in terræ puluere dormiunt. Hoc proprium eſt prædicationis pœnitentiæ, terrorem incutere, vt faciebat Ioannes, ac etiam Chriſtus, Matth. 11. et Lucæ. 13. Pœnitentia ergo non ſolum a malo conuertit, ſed et intus conterit: malum ibi diſplicet, vbi bonum placet: quod et verbum נחם nacham aperte nobis indicat. Aduerte autem, quod reſipiſcentiæ primus motus, fidem Chriſti præcedens, erat quædam ad Deum conuerſio cum malorum diſplicentia. Hinc Paulus prædicabat pœnitentiam erga Deum, et fidem erga dominum Ieſum Chriſtum, acto. 20. Ioannes quoque antequam Chriſtum indicaret hominibus, erga Deum ipſos a malefactis reſipiſcere docebat, Matth. 3. Hanc pœnitentiam et reliquum baptiſmi ordinem notauit Ezechiel cap. 36. eripiendos nos eſſe, dicens, a viis gentium ad fidem ſaluatoris, effundendam ſuper nos aquam mundam, et dandum nobis ſpiritum ſanctum. Eodem ordine ea tradit Petrus acto. 2. Pœnitentiam primo agite, deinde baptizabimini in remiſſionem peccatorum, in fide et nomine Ieſu Chriſti, et accipietis donum ſpiritus ſancti. Idem docuerat Chriſtus, Reſipiſcite, et credite: deinde, credite et baptizamini, Marci. 1. et 16. Reſipiſcant igitur pædobaptiſtarum infantes, vt baptizari poſſint.

Aliud rurſus pœnitentiæ argumentum colligimus ex verbis apoſtoli, Heb. 6. Fundamentum noſtræ ſalutis poſt opera mortua pœnitentiam vocat et fidem. At pædobaptiſtæ huic fundamento non innituntur, nec ſunt ipſi vnquam

quam ab operibus mortuis ad pœnitentiæ, fidei et baptiſmi ſacramentum perducti. Opera mortua idem docet eſſe, quæ ante patrabamus delicta. Purgabit, inquit, conſcientias noſtras a mortuis operibus, ad ſeruiendum Deo, Heb. 9. Et cum eſſemus mortui per delicta et peccata, Ephes. 2. Ait deinde apoſtolus dicto cap. 6. fieri non poſſe eos, qui ſemel fuerint illuminati, ſi prolabantur, renouari denuo per pœnitentiam et baptiſmum. Nec vltra pro peccatis reliqua eſt hoſtia, quia vnica eſt tantum pro omnibus oblata. Vt non eſt poſſibile, Chriſtum iterum crucifigi, ita non eſt poſſibile hunc ab eius gratia prolapſum, iterum baptizari, cum baptiſmus fiat in mortem Chriſti. Quod enim nos fide iuſtificemur, credentibus peccata remittantur, ac cæleſtia donentur, id totum non noſtræ fidei meritis, ſed paſſioni Chriſti adſcribendum eſt. Chriſtus ſua paſſione eam gratiam nobis obtinuit, ſicut ſua reſurrectione in cælum nos euexit per baptiſmum, nos regeneratione innouando, ipſe per regenerationem factus nouus homo. Vnde merito colligit Paulus, applicata nobis debite ea paſſionis et reſurrectionis Chriſti beneficia, ſi ea poſtea perdamus, non poſſe amplius recuperari, ſicuti nec poteſt Chriſtus denuo mori pro nobis, vt iterum in mortem eius baptizemur. Relapſum hic hominem non intellige, qui poſt baptiſmum Chriſti peccatum quoduis commiſit. Sed relapſum, ſeu a gratia Chriſti prolapſum intelligit Paulus eum hominem, qui ſemel a Chriſto per baptiſmum regenitus et illuminatus, eius poſtea fidem abnegauit, ad Paganiſmum vel Iudaiſmum reuerſus. Talis nunquam amplius baptiſmi gratiam, ſancti ſpiritus ac regni cæleſtis donum recuperare poterit. Peccatum maximum eſt in ſpiritum ſanctum, ſi quis illuminatus, poſtquam cæleſtia ſpiritus ſancti dona guſtauit, Ethnicus denuo fiat. Hoc eſt peccatum, pro quo Ioannes ait, non eſſe orandum. Quid ſi talis pœniteat?

Reſpondeo, Id Dei eſt iudicium, eiusmodi ſcienter relapſos eſſe ita indurandos in reprobam mentem, vt nec pœnitere poſſint, nec curent, et quamuis curent, in regnum tamen cælorum non ingrediantur: ſicut nec Adam eſt per pœnitentiam in voluptatis paradiſum reuerſus, nec Eſau per pœnitentiam primogenita recuperauit. Eandem ſententiam repetit apoſtolus cap. 10. Si is, qui iuſtificatus eſt, ſe poſt adeptam cognitionem veritatis ſubduxerit, non probabitur animo meo, nec ei pro peccatis reliqua eſt hoſtia. Subducunt autem ſe in perditionem, qui a fide Chriſti ad Iudaiſmum vel Paganiſmum deciſcunt. Idem tradit cap. 12. Curam, inquit, agentes, ne quis ſit, qui deficiat a gratia Dei. Nam tunc argumento Eſau probat non eſſe locum pœnitentiæ, quanquam ea poſtea cum lachrymis petatur. Monet apoſtolus Hebræos, ne in Iudaiſmum relabantur, Chriſtum abnegando, vt olim ſolebant poſt Deos alienos ſæpius ire et redire. Nam puerorum inſtar carnales homines ferebantur quouis vento doctrinæ. Illi etiam pluries ſoliti lege baptizari (vt hodie Iudæos et Muhametanos pluries ſeipſos baptizantes videmus) pluries etiam ſoliti offerre hoſtias, et ſanguinis effuſiones, arbitrabantur, noſtrum quoque baptiſmum repeti poſſe, vt Mahometus arbitratus eſt, ex legis et Ioannis baptiſmi repetitione deceptus. Non intelligens, quod nihil ad perfectionem duxit lex: Chriſti vero acta ſunt ad perfectionem conſummata. Vanas ergo eſſe illas repetitiones, docet merito Paulus. Nam cum ſit nexus quidem baptismi cum veris ipſis Chriſti myſteriis, ſemel tantum peractis, quæ omnia vere in nobis imprimit baptiſmus, non poteſt ille denuo repeti, ſicut nec Chriſtus poteſt denuo mori et reſurgere. Cum baptiſmus ſit viuum Dei opus, non poteſt ad mortua opera denuo reduci. Non rurſum, inquit, fundamentum iaciamus pœnitentiæ ab operibus mortuis, rurſus

rursus fundamentum fidei. Non eos imitemur, qui ad opera mortua relapsi, repetunt denuo pœnitentiam, denuo fidem, et doctrinam baptismatum, catechismum baptismorum, quasi sint multa baptismata, vt erant Iudæis. Improbans hic Paulus multa baptismata, docet, coniunctam esse baptismo doctrinam, sicut ait Christus, docete baptizando. Videamus iam, quem sensum faciant pædobaptistis hæc verba. Nam impossibile est ipsos relabi, cum nondum sint erecti: sed iacent adhuc in veteribus peccatis, et mortuis operibus. Nondum euangelicam illam primam pœnitentiam, nec remissionem illam peccatorum nouerunt, qui in baptismi regeneratione continetur, cum ibi fit veræ pœnitentiæ et fidei complementum. Antea enim resipiscere vere nemo potest, nec in nouam vitam transferri, nisi novo spiritu donatus. Pœnitentia, quæ præcessit, est quasi ex prædicatione Ioannis, præparatio quædam. Quæ vero coniuncta est baptismo pœnitentia, est ex prædicatione ipsius Christi vera resipiscentia, quam et Christus ipse agere dat. Non est vera pœnitentia ante baptismum, sicut nec fides viua, antequam datur spiritus viuificans. Sed est tantum præparatio quædam, eo modo, quo Ioannes baptista plebem domino præparabat.

Ex dictis vero nascitur quæstio, Nouatianos exagitare solita, An relapsos illos ecclesia respuet? Nulla ratione. Nescimus nos, quis plene fuerit illuminatus. Nescimus, quis ex animo Christum negarit. Deo sunt interna iudicia seruata. Nos quod nostrum est, faciemus, amplectendo venientes, etiamsi intus fingant. In ecclesiæ sagena sunt pisces boni et mali, semen bonum et zizania, Matthæi 13. Pœnitentia ergo semper ducit ad ecclesiam, ante et post baptismum.

Quod vero poſt pœnitentiam, et ſimul cum ipſa pœnitentia fides ante baptiſmum, et in ipſo baptiſmo requiratur, vltra iam relata Chriſti verba plerosque alios habemus ſcripturarum locos, et apoſtolorum praxim, quæ omnia fidem præcedere docent. Vt acto. 8. ſi ex toto corde credas, baptizari licet. Specta ibi, qualis ſit fides illa ad baptiſmum requiſita. Credo, inquit, filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. Hæc eſt fides catholica, ad baptiſmum requiſita, quæ trinitarios ſophiſtas in regno beſtiæ perpetuo latuit, vt nec crediderint vnquam, nec credere nunc poſſint, Ieſum illum crucifixum eſſe verum filium Dei: et in eius nomine baptizari. Eodem cap. 8. dicitur, Samaritanos, cum credidiſſent, fuiſſe baptizatos. Crediderunt Philippo euangelizanti de regno Dei, et de nomine Ieſu Chriſti. Regnum Dei euangelizabat ibi Philippus, id eſt, iam veniſſe annunciabat: id quod Samaritani adhuc hodie non intelligunt: ſicut de aliis refert Chriſtus, qui ſermonem regni audiebant, et non intelligebant. Iterum ibi dicitur, quod Simon ille magus credidit, et baptizatus eſt. Item acto. 16. prius iuſſus eſt cuſtos carceris credere in dominum Ieſum, et poſtmodum baptizatus eſt. Et acto. 18. multi Corinthiorum audientes credebant, et baptizabantur. Archiſynagogus prius credidit domino cum tota domo ſua, et deinde omnes baptizati ſunt. Ad idem acto. 11. 19. et Epheſ. 1. dicitur, Cum credidiſſemus in dominum Ieſum, et poſtquam credidiſtis. Idem ordo præcedentis fidei probatur Ephe. 4. et Heb. 6. Efficaciter idipſum oſtendit Paulus Rom. 6. ſi eius verba quis acutius ſcrutetur. Nam Chriſtianos omnes ait per baptiſmum cum Chriſto eſſe mortuos, et omnes, qui ſunt per baptiſmum cum Chriſto mortui, eſſe iuſtificatos a peccato. Ergo ſi omnes rite baptizati ſunt iuſtificati, neceſſe eſt, omnes credentes fuiſſe baptizatos, cum iuſtificatio ſit ex fide. Omnes baptizatos ait Chriſtum induere, Gal. 3. Induere quis

Fides.

re quis non poteſt Chriſtum ſine fide: ergo baptizari non poteſt ſine fide. Præceptum Chriſti, in actis Paulo datum, neceſſario probat, omnes a Paulo vocatos debuiſſe per fidem vocari, cum non ad baptizandum miſerit eum dominus, ſed ad euangelizandum. Non hoc in baptiſmi contemptum, ſed quia euangelii prædicatio præcedere debet, quia maior in euangelizando, quam in baptizando, peritia requiritur, et quia Paulus alios comites habebat, qui baptizabant, ipſe quoque aliquando baptizans. Mandatum eſt Paulo, vt prædicatione aperiat oculos cæcos, vt fide conuertantur acto. 26. In pædobaptiſmo nulla eſt ad Deum conuerſio, nec oculorum mentis apertio. Mandati Chriſti exequutionem candide ſeruauit Paulus, fidem prædicando. Multa ideo de fide ſemper loquitur, Iudæorum cæcitate id exigente, qui ſpiritualem fidei Chriſti iuſtitiam eſſe carnali iuſtitiæ operum legis ſubrogatam, non agnoſcebant. Sciebat Paulus, ad fidem prædicandam ſe eſſe miſſum, et primam eſſe per fidem vocationem. Pædobaptiſtæ tamen neminem ita vocant, quia non a Chriſto, ſed a beſtia illa, quæ fuit, et non eſt, præceptum ſuæ vocationis acceperunt. Aut oſtendant nobis, vbi ſit domini præceptum de prius baptizando, quam docendo. Nam certum in re tanta præceptum requiritur. Certius eſt, quod dixit Paulus, Dogmata omnia beſtiæ eſſe efficaces illuſiones, et dæmoniorum doctrinas.

Friuola igitur eſt pædobaptiſtarum defenſio, qua dicunt, Chriſtum et apoſtolos in prædictis locis, de illis tantum loqui, qui ſunt adulti baptizati. Ecquidem, verum dicunt. Ideo nos adulti baptizamur, vt Chriſtus et apoſtoli de nobis loquantur. Sed pædobaptiſtæ cum non ſint Chriſtiani, ſat habent, ſi de ipſis Antichriſtus loquatur. Ne vnus quidem eſt in ſcripturis locus, de baptiſmo loquens, qui infantibus conueniat. Nec de adultis, nec de infantibus

eſt ſpecialis ſermo, ſed generalis regula, Docendos eſſe qui baptizentur, et credere debere. An non generalis eſt, regenerationique propria, cæleſtis illa ſpiritus innouatio? Quid eſt baptizari in nomine Chriſti? Quomodo baptizantur in nomine Chriſti, qui Chriſtum neſciunt? Nam illa verba, in nomine Chriſti, mentis motum in Chriſtum deſignant: vt id ipſum ſit baptizari, inuocato nomine Chriſti, acto. 22. Ergo ſi hæc adultorum baptiſmo duntaxat conueniunt, iam ſequitur, paruulos non baptizari in nomine Chriſti. Si in adultis efficaciam habet baptiſmus ob præcedentem fidem, iam ſequitur, in pædobaptiſmo non eſſe talem efficaciam. Si filii iræ ſunt omnes, quotquot iuſtificationem fidei Chriſti non ſunt aſſequuti, ſequitur, pædobaptizatos eſſe filios iræ. Generalis regula ex nuper citatis Pauli locis ad Rom. 6. et ad Galat. 3. aperte colligitur, Omnes vere baptizatos eſſe iuſtificatos, et omnes baptiſmo Chriſtum induere: ergo paruuli, qui nec credere, nec iuſtificari, nec Chriſtum induere poſſunt, nec baptizari etiam poſſunt. Baptizatos omnes ait Paulus ſpiritum vnum haurire, et vnum corpus effici. 1. Cor. 12. Ergo infantes non poſſunt ita baptizari. Verbum vitæ et lauacrum aquæ ſimul connectit apoſtolus Ephes. 5. Sine verbo vitæ nulla eſt baptiſmi efficacia: ergo qui non eſt capax verbi, non eſt capax baptiſmi. Omnis, qui natus eſt ex ſpiritu, vocem ſpiritus audit, Ioan. 3. ergo infantes non naſcuntur ex ſpiritu.

Procuratoris in baptiſmo fidem paruulo ſufficere, ipſi contendunt: quaſi ſub tutoribus et curatoribus ſimus nos, quemadmodum Iudæi. Nulla vera ratione poteſt dictum illud conſtare, imo maximum eſt ſatanæ figmentum, omnia deſtruens baptiſmi myſteria: quia ex fide ſua viuet ipſe iuſtus, et qui crediderit, ipſe ſaluabitur. Fingamus tamen, alienam fidem ſufficere, et videamus, qualem in tuo pædobaptiſmo fidem trium ſpirituum ranarum habuerunt patroni

patroni tui. Oſtenſum eſt in libris de trinitate, eos veram Chriſti fidem ignoraſſe, et adhuc ignorare. Ergo pædobaptizatus non poteſt dici in fide Chriſti baptizatus, nec a Chriſti miniſtris, nec in Eccleſia Dei: ſed in Babylonica et ſatanæ ſynagoga. Denuo igitur nos oportet innouari, ſicut denuo efficietur regnum huius mundi domini noſtri Ieſu Chriſti, poſtquam proiectus fuerit accuſator iſte Babylonicus, qui ob præceptorum ſuorum transgreſſionem nos ſemper accuſat, apo. 12. Denuo cantantes halleluja, ad viuos fontes aquarum, et cænam agni vocabimur, poſtquam impetu magno ceciderit Babylon, apo. 6. et 19. Si fidem habentes ſunt denuo baptizati, acto. 19. quanto magis qui nullam habuerunt? Obſerua doctrinam, vt intelligas, quæ fides in baptiſmo requiratur. Nam quidam ante paſſionem baptizati, iterum poſtea baptizabantur, quidam vero non. Qui a Ioanne baptizabantur, de futuro Chriſto loquente: ii poſtea iterum docebantur, vt præſenti Chriſto crederent, acto. 18. et tunc iterum baptizabantur, act. 19. Nam Chriſti baptiſmus fidem requirit, ipſius Chriſti iam præſentis, vt Pauli ratio ibi docet. Qui vero ab apoſtolis baptizati, vel apoſtoli ipſi ante paſſionem baptizati, Chriſto in præſenti credebant, ii vere dicebantur in fide Chriſti aqua baptizati, nec alio doctrinæ aut aquæ baptiſmo indigebant, ſed ſolo ſpiritus complemento. Baptiſmus itaque Ioannis non erat vere baptiſmus Chriſti, ſed præparatio ad futurum, vt Paulus docet, et ſuperiore libro ego ſatis expoſui. Non ſolum in baptiſmo requiritur fides Chriſti, ſed fides Chriſti tibi iam præſentis, et iam propitii.

Quod fides item ante baptiſmum requiratur, docet ordo et via perueniendi ad eccleſiam Dei. Nonne oportet accedentem credere? Nonne Chriſtus eſt via? Nonne fides eſt oſtium? Hoc nos quærimus, Qui ſint filii Dei? Illi quidem, in quibus eſt ſpiritus υἱοθεσίας, Gal. 4. et Rom. 8. qui et per fidem filii Dei, Ioan. 1. et Gal. 3. Quod ſi hæc infantibus non poſſunt conuenire, ad quid eis confertur baptiſmus? Quæ eſt ratio miniſteriorum eccleſiæ Dei, niſi vt filiis Dei ſint vſui, diſcipulis Chriſti et fi-

delibus Christianis ? Sed quis discipulus Christi, qui eius doctrinam nescit ? Quis fidelis Christianus, qui Christi fidem ignorat? Doctrina Christi? fides Christi, regnum Christi, regeneratio Christi, omnia sunt vltima perfectione consummata, et solis viris perfectis conuenire possunt.

Cæleſtis hæc perfecta Christi doctrina nos monet, vt de catechismo hic cum pœnitentia et fide iterum dicamus, cum catechismus ipse pœnitentiam doceat et fidem. Nihil in hac re excogitari potest insanius, quam infantulorum eo ipso die, quo natus est, a pædobaptistis catechizari. Puellum ipsum interrogant, ac si ille respondere posset. Ridiculus sane Catechismus, qualem ridet Esaias cap. 28. Ipsum infantulum ibi vocant, Heus, audi, aperi oculos, Ego te baptizo. Cæcorum et surdorum est ibi cum cæcis et surdis negocium, vt cæci et surdi omnes perpetuo remaneant. Innumeras ibi cum adiurationibus super recalcitrantem rectas lineas, ad rectos angulos se mutuo secantes, sacrificuli manibus ducunt, quas vocant cruces. Vix sunt postea crediturí, qui ludum illum non viderunt. Est sane ridiculum, facere cum catechumenum, qui a catechizante nihil accipit. Nam audienti sermonem debet fieri catechismus. Et qui catechisatur sermone, ei, qui ipsum catechisat, debet communicare bona sua, vt nos docet Paulus Galat. 6. Ipsa etiam vocabuli ratio nos monet, catechismum non posse nisi adultis conuenire. Nam κατηχεῖν est voce quem erudire, seu viuo sermone instituere. Per quem modum Apollos erat catechumenus, acto. 18. Confirmatur catechismus ex facto Corinthiorum. Nam cum catechismus a puero inciperet, nec dum ille baptizaretur, si catechumenus quis ante baptismum moriebatur, defuncti nomine quis baptizabatur, 1. Cor. 15. Cuius facti rationem mox subiungam. Hoc nunc perpende, non solere ibi baptizari pueros, sed expectari tempus facti catechismi, et veræ fidei. Perpende, ibi non

Catechismus.

non esse quem temere baptizandum, etiam moribundum: quia non est tunc capax donorum baptismi. Qui enim fieri potest, vt spiritu regeneretur in nouam illam et cælestem vitam, qui nec spiritu nec corpore sibi constat? Fides Christi catechumeno ad iustificationem sufficiet, quanquam cælestibus aliis spiritus et corporis Christi donis ille tunc non donetur. Instituendus pluries, et præparandus est quis, antequam baptizetur, sicut Ioannes baptista dicitur missus, vt pararet domino plebem apparatam, seu perfecte dispositam. Semel et iterum oportet præparare, sicut ait Deus, præpara eos hodie et cras, et lauabunt vestimenta sua, tertia die resurgentes, Exo. 19. Quanquam vero apostoli propter temporis augustiam in tam copiosa messe, et propter abundans eorum virtutis donum, post vnam aut alteram prædicationem baptizarent, nobis tamen id non facile licet. Multis diebus debere eos instrui, et doceri ante baptismum, docet Petrus libro septimo Clementis. Multis sunt exhortandi, vt resipiscant. Monendi, quam solenni voto et sacramento ibi in nouam vitam transferantur. Nullum aliud est Christianis sacrum religionis votum, aut iuramentum, quam istud, quod solum merito dixeris sacramentum, quasi sacrum iusiurandum etiamsi non per iurandi verba adhibeatur. Eo ipso tamen, quod quis credens et volens baptizatur, perinde illi est, ac si in verba Christi iuraret, solenni sacramento. Ipsa insuper Christi prædicatio docet, vocatos esse diligenter et sæpius instituendos, repetita sæpius Christi doctrina. Nam totum Christi euangelium vsque ad paracleti missionem, catechismus fuit, et verbalis instructio, nondum dato nouo illo regenerationis Christi spiritu. Imo per ænigmata et parabolas mysteria regni tunc tradebat Christus. Non poterat tunc cælestem illam suam regni cælorum doctrinam patefacere, cum non haberet auditores capaces, sicut nec nunc habet, vsque ad

noui paracleti miſſionem. Rudes igitur apoſtoli eo vſque fuerunt catechumeni, et innouato Chriſto eſt tunc in eis vere genitus nouus homo. Tunc fuit eis vera cæna corporis Chriſti nouus cibus noui hominis, ex Deo geniti. Ibi fuit Chriſti prima cæleſtis eccleſia, et regnum cælorum inter homines.

Aduerte autem, qua ratione moti fuere, qui pro mortuis baptizabantur. Imo et mortuos ipſos aliqui baptizabant, ſimul et vngebant, vt refert Irenæus. lib. j. cap. 18. Aut cadauer ita ad reſurrectionem mundantes, et ſanctificantes: aut animam mortui ita redimentes, vt arbitrabantur. Argumento illis erat Iudaicus ritus, mortuos vngendi et lauandi, et de vnguento ſepulturæ ſuæ docet Chriſtus, et de mortui lotione legimus in actis apoſtolorum, capite nono. Ritum hunc eſſe circa mortuos ſeruandum, credidit Dionyſius ille Hierarchicus. Non leuis apud Corinthios erat hæc opinio, quam ideo citat eis Paulus. Redemptionis mortui, ſeu baptiſmi illius, hæc erat ratio: Qui baptiſmo vere regeniti decedunt, inferni dolores non ſentiunt, ſicut alii. Hinc arbitrabantur illi, catechumenum mortuum poſſe baptiſmo redimi ab inferno: cum videretur iniquum, ſi ex duobus credentibus vnus, ob baptiſmi defectum, plus alio patiatur. Hæc apud Valentinianos erat mortui redemptio, quæ apud alios erat cadaueris ad reſurrectionem purificatio, et conſecratio hierarchica. Nos vana dicimus hæc omnia. Iniquitas nulla eſt apud Deum, qui hunc voluit ad baptiſmum accedere, illum vero non. Solus ipſe fidem cuiusque nouit, et occulto nobis iudicio iuſte iudicat. Non facit Chriſtus catechumeno decedenti aliquam iniuriam, ſicut nec aliis, qui ante reſurrectionem Chriſti crediderunt, et in regnum cælorum non ſunt tunc ingreſſi. Fides catechumini non erit irrita, peccata ſunt ei remiſſa. Eſt vero ali

ro aliqua differentia, nisi catechumeno accedat in morte regeneratio. Dictum iam est, non esse parem fidem ante et post baptismi regenerationem, cum fides ibi nouo modo viuificetur, vbi spiritus sanctus datur. Varia sunt dona cælestia. Mortuo autem non potest prodesse baptismus, quia venit nox, in qua nemo potest operari, vt ait Christus. Legislatoris iusta voluntas alio tendit. Christi præceptum ipsosmet baptizari vult, non alios pro ipsis: sicut ipsimet credere debent, qui baptizantur, non alii pro ipsis. Non omnes Corinthii id faciebant, sed eorum aliqui: quos ob id ab aliis obiurgatos omittit tunc Paulus, solam facti rationem, in qua omnes consentiebant, pro argumento resurrectionis assumens. Spe enim resurrectionis hoc faciebant Corinthii.

Qui autem baptismum mortuo prodesse contendebant, et cænam ei prodesse dicebant. Vnde sequutum est, vt pro mortuo quis eucharistiam sumat, etiam pluries. Qui error est priore longe deterior. Nam hic non suppletur sacramenti defectus, sed scelera inferni se sensim pro sua libidine tollere dicunt sacrificuli. Quæ scelera et bulla quadam passim tolli affirmant: quasi Papæ sit data in infernum potestas, quam apostolis non dedit Christus. Insigni fraude Papistis suggessit diabolus illa pro mortuis suffragia, vt viuentes homines negligant benefacere, dum tempus habent, et benefacta post mortem differant, ferendi postea subsidii spem vanam habentes. Non ex copia Papisticorum suffragiorum, sed ex propriis dictis et factis sunt omnes iudicandi, vt gessit quisque in corpore suo. Opera ipsorum sequuntur ipsos. Beati illi, qui in domino moriuntur, non illi, quos Papistæ post mortem beant. Nunc quoque esse tempus bene agendi, non postea, docet ipse Christus, Ioan. 9. et 12. Antichristus est, iudicandi et saluandi munus Christo præripit, et in infernum potestatem apostolis non datam vsurpat,

pat, qui hominem ante iudicium inde se eximere putat, non amplius iudicandum. Quis mentis compos diceret, esse secundum iustitiam Dei, vt hominis in inferno siti salus et redemptio ex mea vel tua voluntate pendeat? Quisque suum quadrantem, ad nouissimum vsque persoluet, suamque sarcinam portabit. Filius non potest animam patris inde redimere, nec frater animam fratris, psal. 48. Nullam talem esse ab inferno redemptionem, docent vere Iob, Ezechias et alii. Nullum post mortem posse dari subsidium, docet Ecclesiasticus cap. 14. Vetitum est pro mortuo quicquam offerre. Deut. 26. et psalm. 105. Moabiticus ille fuit ritus sacrificandi pro mortuis, vt ibi colligitur. Deus ille Baal Pehor in sacrificiis mortuorum homines et fœminas scortari docebat, Num. 25. Id passim nunc faciunt sacrificuli cum mulieribus, missarum pro mortuis prætextu viuos generando. Ob hanc Moabiticam et Medianiticam impostoram vetuit in Deuteronomio Moses, pro mortuo quicquam offerre, dicto capit. 26. Pro mortuis se alii incidebant, et caluitio deformabant, quod vetuit Deus, Leuit. 19. et Deut. 14. Cæna pro mortuo est sicut clamor ad idolum, vt ait epistola Ieremiæ. Pro mortuis non debere nos esse ita sollicitos, docuit satis Christus Matth. 8. et Paulus 1. Thes. 4. Hæc sola ratio efficacissime destruit hanc pro mortuis oblationem. Nam qui vere baptizatus et regenitus decedit, nullum inferni dolorem sentiet, sed cum Christo iam regnat. Ergo talis nullo post discessum indiget suffragio. Qui regenerationis gratiam perdidit, est Ethnicus, extra ecclesiam in inferno vsque ad Christi iudicium detinendus. Sola de catechumenis erat Corinthiorum difficultas. Sed catechumeni fidem dixi non esse irritam, cum præsertim in morte regeneratio vera contingat. Soli itaque Deo sunt de mortuis iudicia relinquenda, et catechumeni a nobis diligenter instituendi in fide Iesu Christi.

Mortis

Mortis in baptiſmo myſterium, pædobaptiſtis incognitum, ſequitur nunc tradendum. Morimur in baptiſmo, et in mortem Chriſti baptizamur, vt veterem hominem quaſi mortuum deinde geramus, eumque magis mortificemus. Morimur autem ibi ad hunc modum. Nam mori Adamum oportet, vt corpus peccatorum deponat. Nec poteſt granum frumenti in terram lapſum viuificari, niſi prius moriatur. Ecce iam in baptiſmo myſterium magnum, et magnam Chriſti gratiam, vt eo vno pro nobis mortuo omnes ibi pro mortuis habeamur, quod ad peccati extinctio nem adtinet. Pro mortuis ita habemur, vt nemo audeat dicere, ſe ſibi viuere, cum ſoli Chriſto omnes viuamus, Rom. 14. et 2. Cor. 5. Qui enim ſibi viuit, corpus peccatorum adhuc ſuſtinet, quod a conceptione dedit illi ſerpens. Qui autem Chriſto viuere vult, debet corpus illud peccati, ibi moriturum, ſub aquas in baptiſmo mergere, et ibi eum ſepelire: vt depoſitis ibi, velut in ſepulchro, peccatis, et eo lauacro mundatis, denuo ab aquis nouus homo reſurgens aſcendat, et ſuper aquas, id eſt, cælos, a ſpiritu ſancto eleuetur. Hinc intelligitur, vitam noſtram eſſe cum Chriſto in Deo abſconditam, et nos per Adam mortuos, et per legem legi mortuos, vt ſoli Chriſto viuamus, Colos. 3. et Galat. 2. Solus Chriſtus viuit, ſolus ille viuit, in carne et ſpiritu. Nos vero omnes peccati morte per Adam et per legem ſumus varie occiſi, in infernum et futuram gehennam. Moriens iam ob id pro nobis Chriſtus, peccati omnis et inferni mortem aboleuit, et vitam ſpiritus nouam in lucem nobis produxit: in quam nihil poteſt mors nec infernus. Hoc Chriſti myſterio vetus noſter homo peccati, qui ſecundum carnem viuebat, hic moritur et ſub aquas ſepelitur: vt qui ſuper aquas reſurgens aſcendit nouus homo, ſolam illam habeat internam Chriſti vi

Mors.

ſti vitam abſconditam. Sola igitur cæleſtis illa, quæ intus latet, Chriſto inſita vita, eſt Chriſtiano cuiuis requirenda: nec carni, vt viuat, permittendum. Aut ſi viuat, ne dominetur, ſed mortificata viuat: vt verum in nobis compleatur mortificationis Chriſti ſymbolum. Alioqui mendaceem Chriſtum in ſuis ſymbolis faciemus, et rei erimus ſiniſtre diiudicantes.

At quomodo, inquies, cum Chriſto eſt abſcondita, et cum Chriſto eſt hæc vita manifeſtanda? Reſpondeo, Chriſtus, qui a mundo nunc non videtur, dicitur in Deo abſconditus, et in reſurrectione manifeſtandus. In Deo eſt abſconditus Chriſtus, non ſurſum in loco aliquo carceris. Et ita abſconditus vt eſt, in nobis eſt, vitam noſtram ſibi inſitam abſcondens in Deo, in quo ille abſconditus eſt. Hæc itaque vita, qua ſpiritu in Deo et Chriſto, et in Deo per Chriſtum interne viuimus, eſt abſcondita: quia de externa eſt facta interna. Nam qui externus ſecundum carnem ſerpentis vita viuebat homo peccati, ſublato peccato intelligitur mortuus, et ſub aquis in baptiſmo ſepultus. Cui internus alius ſolo ſpiritu in Chriſto viuens ſucceſſit, cæleſtem illam æternam vitam viuens, quam ſolus Chriſtus in cælo nunc viuit, et in nobis interne viuit. Abſcondita eſt etiam hæc vita noſtra, quia mundus eam neſcit, nosque ideo tanquam amentes ridet et perſequitur: vt pulchre hac ratione abſconditos nos vocarit propheta pſal. 82. Regnum cælorum, quod intra nos eſt, ſimile eſt fermento abſcondito, et theſauro abſcondito. Matth. 13. Abſcondito, inquam, in teſtaceis vaſculis, vt ait Paulus. Internus noſter homo eſt abſconditus in corde homo, 1. Pet. 3. Hunc hominem non nouit mundus. Nam, vt ait Ioannes, mundus non nouit nos, ſicut nec nouit Chriſtum, qui in nobis eſt. Quanquam igitur nos rideat mundus, nihilominus abſconditam illam cæleſtem immortalem vitam in Chri-

Christo nunc viuimus, cum ipso resuscitati, vt finalis resurrectio aliud nihil sit nobis futura, quam eius vitæ manifestatio in gloria. Vita hæc interna externe ibi apparebit in gloria. Vita hæc spiritus fiet ibi vita totius in gloria. Colos. 3. Manifestabitur, inquit, in gloria, quando Christus mundo ad indicium manifestabitur: et tunc eos, qui nos rident, indicabimus. Immortalis est vita nostra, vt nos nunquam moriamur, nostra ista vita semper nobis seruata in Christo ipso, qui vere est vita nostra, vt ait ibi Paulus. Qui in hoc mundo sine hac vita vixerunt, in infernum moriuntur in resurrectione transituri de morte ad vitam. Nos vero, qui Christo credentes semel iam transiuimus de morte ad vitam, solam ibi accipiemus vitæ manifestationem. Apostolorum animæ ita nunc in Deo viuunt. Internus noster incorruptibilis homo in Christo iam viuit. Interna est hæc vita incorruptibilis, vt dicamur perpetuo victuri, et sepulchrum nunquam visuri. psal. 40.

Hanc porro internam perpetuam vitam turbare solet externa carnis victoria. Ideo ad eam tutandam terrestria membra mortificare oportet, vt mox subdit Paulus, dicto cap. Colos. 3. Hac ratione Christus nos instruens, statim a baptismo ieiunauit in solitudine orans. Quibus duobus, oratione et ieiunio, caro maxime mortificatur, serpentis caput magis et magis in nobis conteritur, et tentationibus omnibus potenter resistitur, vt est ibi Christus in tentatione factus victor oratione et ieiunio. Fides nostra baptismo viuificata, viuens non permanebit, nisi nos carnem mortificemus. Dæmonia pellere, morbos sanare, et alias virtutes operari, nemo potest nisi per orationem et ieiunium, Matth. 17. id est carne mortificata, et spiritu viuificato. Quanto caro magis mortificatur, si ex fide fiat, tanto spiritus magis viuificatur. Quorum vtrumque oratione fit, et ieiunio. Per orationem erigitur spiritus in Deum

in Deum gemitibus inenarrabilibus: et per abſtinentiam ipſi appetitus carnis imbelles redduntur, vt ſpiritui reſiſtere nequeant. Concupiſcentias carnis mortificare, eſt hepar, renes et adipem Deo in holocauſtum offerre. Nam concupiſcibilis, quæ eſt in hepate, per renes in libidinem prorumpit, et per adipem roboratur. Talem itaque voluit miſericordia diuina in Chriſto mortificationem conſummari, per eius baptiſmum, id eſt, corporalem mortem, vt hoc noſtro baptiſmo, tanquam eius rei ſymbolo, omnes mortificemur et moriamur. Cum tamen non ſit nobis mors, ſed vita ipſa, et peccati mortis deſtructio. Moritur ibi vetuſtas, et peccatum ipſum, quod nobis erat mors, vt mortem ipſam hic mori dicas, et nos viuificari. Nam ad eundem modum, deſtructa peccati morte, nos hic reſurgimus ad æternam ſpiritus vitam, ad quem in finali reſurrectione, deſtructa corporali morte, reſurgemus ſecundum carnem ad æternam vitam. Omnia illa futura myſteria ſunt hic ſpiritualiter impleta: quia hæc eſt reſurrectio ſpiritus, ſicut illa reſurrectio carnis: hæc reſurrectio prima, illa reſurrectio ſecunda. Hanc mortis Chriſti ſimilitudinem eſſe baptiſmum, per quem nos morimur cum Chriſto, probat apoſtolus. Ro. 6. et coloſ. 2. Vnde mors, qua Chriſtus pro nobis mortuus eſt, dicitur baptiſmus, quo ipſe pro nobis baptizatus eſt, Matth. 20. Marc. 10. et Lucæ 12. Aquæ eius baptiſmi fuerunt Chriſti afflictiones et anguſtiæ. 2. Samu. 22. pſal. 17. 68. et 143. Has aquas guſtauit Chriſtus, non ſui cauſa, ſed pro nobis, aquarum ſignum nobis reliquens, tanquam mortificationis ſymbolum, cum velut morituri, aquis mergimur, et ibi ſepelimur, qui abyſſi ſepultura eramus cum gigantibus digni.

Non ita intelligas, vt ob id oporteat te totum in aquas a baptizante præcipitari. Sed cum in aquas deſcendis, effuſæ ipſæ in caput et corpus tuum aquæ te totum tingere, mergere, et lauare dicuntur. Βαπτίζειν eſt proprie tingere, ſicut tinctor

cut tinctor, qui et baptistes dicitur, pannum in aqua ponit, et aquam desuper fundit. Ad quem modum nos cum baptizamur, in aquam ipsam descendimus, et desuper aqua nobis a baptizante funditur. Ita desuper renouamur et abluimur, in cælum postea super aquas ascendendo. Ad hunc modum descendit Christus ad aquas Matth. 3. et Eunuchus acto. 8. Inde postea ascendentes.

Ex his inferas primo, Esse in pædobaptismo ridiculum ad aquas descensum vel ascensum, cum infantulus nec descendere possit, nec ascendere. Inferas secundo, non posse cum Christi baptismo baptizari, qui non est mortificationis capax: nec posse in baptismo sequi mysterium resurrectionis, nisi præcedat mysterium passionis. Hoc modo voluit Christus pro nobis mori, et nos pro mortuis haberi, vt pro eo nos mortem obire simus deinde parati, in eisdem baptismi eius aquis stolas nostras dealbando, apoc. 6. et 7. Qui cum Petro eum tam cito negaturus est, nondum est Christi baptismi capax, tantum abest, vt pædobaptistæ sint eius capaces. Quid tu par reddere posses amico, qui se pro te morti obiecit? Nonne te pro illo morti offerre? Nihil gratius nos Christo reddere possumus, nec quod propius ad debiti solutionem accedat. Quanquam adhuc differentia sit infinita, sicut sua mors differt a nostris: ob personæ, quæ patitur, excellentiam, et quæ non merendo patitur: et pro iis, qui mortem merebantur. Quando tu crucem et mortem pro Christo pateris, memento primo, te talia Christo debere, qui pro te talia passus est. Memento secundo, non esse tibi mortem, sed vitam ipsam, et mortis destructionem. Non est tibi pro Christo mors formidanda, quæ tam debita est, et tam preciosa in conspectu eius. Eo magis, quia non est tibi mors, sed carceris satanæ dissolutio, et in libertatem gloriæ collocatio, vita ipsa semper in Christo viua manente. Vitam illam æternam sci-

mus, gustamus, et iam habemus vere præsentem, a qua per mortem non separamur, quin semper viuat internus noster homo. Hoc nos scimus, et resuscitatum Christum in nobis ipsis experimur. Hoc experimento scimus, nos eius instar resuscitandos, qui eius instar iam sumus in interno homine vere resuscitati, vt visa sepultura resurrectionem mox videbis.

Sepultura.

Post mortem sequitur sepultura: de qua dictum est, nos esse cum Christo sepultos. Vt liceat plane ex dictis inferre, quod quanquam Iudæis, in cælum non assumptis, magni momenti fuerit sepulturæ ius, nobis tamen eam cadaueris sepulturam esse rem exiguam, docet in Euangelio Christus, Matth. 8. et Lucæ. 9. Sumus iam omnes cum Christo per baptismum sepulti, Roman. 6. et Colos. 2. vt quod supereſt post corporalem mortem cadauer, sit ad vitandam putredinem ciuiliter abigendum. Idque maiori pietate faciendum propter imaginem Dei, in cadauere ipso sitam, et propter Christi donum, quod ibi placuit inhabitare. Verus christianus, qui est nouus internus homo, et noua in Christo creatura incorruptibilis, in æternum cum ipso Christo iam viuens in cælestibus, nec mori potest, nec sepeliri, testante etiam ipso Dauide. Magni, inquit, pretii erit redemptio animæ eorum, et quiescet quis in seculum, et viuet vsque in perpetuum, sepulchrum nunquam visurus, psal. 48. qui est Hebræis 49. Idque eo magis verum est, quia sepulchri nomine infernus simul ibi intelligitur: in quod non ingrediuntur, qui sunt a Christo regeniti. Magna quoque est vis verborum Christi, Qui credit mihi, habet vitam æternam, in æternum non moritur, nunquam amplius moritur, sed transiuit iam de morte ad vitam, et ad æternam vitam. Est vere internus noster homo incorruptibilis, et immortalis, vt mox videbis. Qui vero non moritur, sepultura non indiget. Vere est Christus pro nobis mortuus, et sepultus, ad inferos vsque de-

que descendens: vt nos postea ei insiti, et consepulti, nunquam amplius moriamur, nec in inferni limbis sepeliamur, sicut sepulti sunt olim Iudæi, in regnum hoc tunc non assumpti. Polluebantur illi, cum aderant sepulturis: et ipso contactu cadauer aut sepulchrum, velut infernus, tangentes polluébat. Num. 19. Si teneas, quæ diximus in primo dialogo, facile intelliges, nos non sepeliri, vt sepeliebantur olim Iudæi. Eorum animæ ad sepulchrum ducebantur, sicut et corpora: nostræ vero in cælum assumuntur a Christo. Sicut Adam postquam peccauit, si de ligno vitæ denuo comedisset, vixisset in æternum, vt ait Deus, ita nos pane illo vitæ, et potu illo incorruptibili nutriti, mori nunquam amplius poterimus, nec esurire, nec sitire Ioan. 4. et 6. ergo nec sepeliri. Sicut ergo, inquit, ego ita qui edit me. Ego autem immortalem et incorruptibilem vitam viuo, ita qui edit me. Ex incorruptibili cibo non potest, nisi incorruptibilis homo nutriri. Fortissima est ratio, si vera sit manducatio.

Ex morte igitur et sepultura hæc duo inferuntur. Primum, quod nos mortua opera reddunt immundos, sicut Iudæi ex contactu mortui polluebantur. Polluta eis erat mors et pollutionis peccati mors infernalis. Secundum, quod sicut magna erat olim Iudæis maledictio, si post mortem ob sepulturæ defectum, a bestiis cadauer deuoraretur: ita est nobis res execranda, postquam sumus Christo consepulti, denuo a concupiscentiis inescari. Sicut olim non licebat sacerdotibus et nazaræis adesse sepulturæ, quæ erat infernus ipse: ita nobis sunt cauenda infernalia sepulchra, quæ sunt sepulchra concupiscentiæ. Post mortem et sepulturam sequitur resurrectio. Nam aquis mergimur mortis, et sepul- Resurrectio.
turæ Christi symbolo, vt iterum ab aquis ascendentes, quod est resurrectio, ex nouo aquæ elemento na

ſcamur, qui antea eramus ex terra nati. Magnum myſterium, quod ex terreo maledicto elemento carnaliter antea nati, ex aliis cæleſtibus poſtea naſcamur: vt ita ſecunda natiuitas primam ſuperet, ſicut anima corpus. Naſcimur in baptiſmo ex aqua, ſpiritu, et igne, Matth. 3. Lucæ 3. Ioan. 3. Simul hic intelliguntur creata et increata, vt ſimul erant in Chriſti generatione. Ex illis omnibus oſtendimus, animam eſſentialiter conſtare atque ita nunc innouari. Ea omnia in Chriſti generatione fuiſſe diuina et humana vnum facientia elementa, in libris de trinitate docuimus: in eius regeneratione eſſe ea omnia innouata, eiusque inſtar in nobis deſuper innouari. Ex ſupernis nos denuo naſcimur, vt ab eis maledicta terra transformetur, abluatur, et viuificetur. Aqua et ſuperiora illa ſpiritum ſanctum in ſcripturis deſignant, ſicut cælum: vt ex illis naſcentes, dicamur e cælo naſci. Illis nos in diuinitatem interne nunc transformamur, et glorificamur, externe poſtea corpore transformandi et glorificandi. Solius corporis Chriſti præmiſſa eſt nunc reſurrectio, innouatio, transformatio, et glorificatio tanquam ſpecimen quoddam nobis guſtandum exhibitum, vt eam nos ſpiritu nunc Chriſti innouationem intus percipientes, futuram noſtri corporis innouationem certius cognoſcamus. Qui in ſeipſo Chriſtum viuere non cognoſcit, non eſt regenitus. Qui in ſe ipſo Chriſtum cognoſcit, reſuſcitatum eum vere percipit, et ſe eius inſtar reſuſcitandum. In regeneratione noſtra ſpiritus noſter inſtar Chriſti nunc reſurgit, ad eius imaginem transformatur, et glorificatur. 2. Cor. 3. Ex facta iam ſpiritus noſtri glorificatione inſtar Chriſti, futuram inſtar Chriſti, noſtræ carnis glorificationem efficaciter colligimus. Spiritus reſurrectio arguit corporis reſurrectionem, accedente experimento reſuſcitati corporis Chriſti, quod in nobis experimur. Aeque facile eſt, carnem, ſicut ſpiritum transformare, et glorificare, cum ea omnia diuinæ

uinæ lucis immixtione pariter fiant. Ergo æque facile eſt, corporis reſurrectionem credere, ſicut reſurrectionem ſpiritus. Proprium lucis eſt, terream materiam in ſplendentes margaritas, et precioſos lapides, lucide transformare, vt ſpiritum transformat. Sicut a lucis ſplendore eſt Chriſti corpus in monte transformatum, et in reſurrectione glorificatum: ſicut a lucis ſplendore ſpiritus noſter ad eius imaginem et gloriam nunc transformatur, et glorificatur, dicto capite 2. Corin. 3. ita ad eius imaginem corpus noſtrum transformabitur et glorificabitur, Phil. 3. Magna eſt vis reſurrectionis Chriſti, vt eam agnoſcentes, noſtram etiam euidenter agnoſcant, in interno homine iam guſtent, et experiantur. Cuius rei verum guſtum et experimentum nobis præbet baptiſmus, in quo vera ſit et dignoſcitur noſtri ſpiritus reſurrectio, regeneratio vera, et noui hominis formatio, inſtar Chriſti, qui nouus homo reſurrexit.

Vt vero cæleſtem hanc noui hominis ſubſtantialem diuinam generationem penitus aſſequaris, lector Chriſtiane, repetenda tibi ſunt, quæ ſæpius diximus, Creatoris ſubſtantiam eſſe creaturæ in vnum plasma varie vnitam et mixtam, tam in anima, quam in corpore, quorum omnium ſpecimen eſt Chriſtus. Diximus, vitalem Chriſti ſpiritum eſſe halitum quendam, qui elementorum horum ſubſtantiam veram continet, ſed incorruptibilem et nouam. Sicut verbum Dei eſt hypoſtatice homo, ita ſpiritus Dei eſt hypoſtatice ſpiritus hominis: et ita ſe totum nobis communicat. In gratiam noſtri eſt ſpiritus Chriſti Deo adglutinatus, vt ita ſe nobis communicet, et Deo nos adglutinet. Spiritus ipſe Chriſti humanus Deo in vnum adglutinatus, per reſurrectionis gloriam et potentiam eſt innouatus, ſicut et caro ipſa. Anima eius hinc dicitur innouata, ob nouam deitatem, et nouam incorruptibilem vitalis ſpiri-

tus ſubſtantiam. Ab eo item animæ noſtræ, fide reſtitutæ, ſubſtantialiter innouantur, cum Chriſtum totum ordine quodam nanciſcuntur. Conſtat potiſſimum hic ordo, prædicatione, baptiſmo, et cæna. Priora ſunt generalia quædam dona ſpiritus Dei etiam in gentibus, per quæ bene quis agit, ipſo conſcientiæ teſtimonio, antequam ſpecie Chriſtum cognoſcat. Deinde ſpecialis alius eſt ſpiritus, quem ex Chriſti doctrina accipit catechumenus, et iterum alius excellentior, quem baptiſmo accipit Chriſtianus: ſicut alius eſt ſpiritus, quem peperit Chriſti prædicatio, alius, quem peperit reſurrectio. Quando in Chriſto quis ex aqua et flatu generatur, fit in eo flatus Chriſti impreſſio, quædam ſubſtantialis inſertio, Chriſti veſtimentum: ſimulque accedit carnis cibus, et ſanguinis potus. Ita ex aqua et flatu naſcimur, ac ſi Chriſtus flatu oris ſui in nobis flaret, mox in cæna nos nutriens. Horum miniſteriorum eſt in diſpenſationis modis differentia, varia fruitio, et concomitantia certa. Spiritus Chriſti humanati, baptiſmo nobis datus, iam propinqua quadam aptitudine, id quod in Chriſto reliquum eſt, tribui nobis indicat. Proprium baptiſmi eſt ita regenerare, vt Chriſto ſubſtantialiter inſeraris, et Chriſtum induas. Proprium eius eſt dare ſpiritum ſanctum, ſed ita humanis elementis iunctum, vt reliqua conſequantur, conſequente quoque cæna. Eo magis, quia cum ex elementis illis deſuper renouamur, et illa in nobis renouari ſequitur, et nobis ea, quæ Chriſti ſunt, communicari. Atque ita datur nobis in baptiſmo integer ſpiritus Chriſti, ſicut in cæna datur integra caro. Cum elementari flatu datum cernimus ſpiritum ſanctum apoſtolis Ioan. 20. et acto. 2. Cum elementari flatu eſt anima data in generatione, geneſ. 2. Cum eo igitur fit regeneratio, inſtar primæ generationis: et nos ex flatu renaſcimur, ſicut ex aqua, creatis ſimul et increatis. Cogita, in ſolo Chriſto eſſe

ſto eſſe originaliter ſpiritum ſanctum, ſpiritu humano veſtitum, in gratiam noſtri, et ita nobis communicari. Cum ipſo ſpiritu Chriſti diuino, nouam vitalis ipſius ſpiritus ſubſtantiam accipiunt animæ noſtræ, ita veſtitæ, ſicut verum ſanguinem, et veram carnem: eſto, ſine illis dari poſſit ſpiritus ſanctus.

Sed ipſam animæ iacturam, et reparationem, hic paucis audire confert. Animæ eſſentiam, corruptibilibus carnis elementis in vnum alligatam, ita per Adam occidit ſatanas, vt ſit quodam modo anima reddita mortalis. Mortalitas dicitur animæ quibuſdam rationibus: vt quando pars corporis tollitur, dolet ibi, et velut moritur anima: et quando ſpiritus eius abſumitur. Inſigniore alia ratione eſt per peccatum anima reddita mortalis, ſicut caro mortalis. Non quod in nihilum anima redeat, ſicut nec caro. Sed moritur, quando cum dolore vitalibus actionibus priuatur, et in inferno languens detinetur, quaſi non amplius victura. Contra vero per Chriſtum ſunt animæ redditæ immortales, ſicut caro immortalis. Chriſtus immortalitatem attulit mundo, 2. Timot. 1. et 1. Pet. 1. Adam totius hominis immortalitatem ſeruare potuiſſet, et peccando eam totam perdidit, quaſi moreretur, nunquam amplius futurus. Ad hanc vero immortalitatem nobis iam præſentem intus reſtituendam, Chriſtus reparator animas noſtras reddidit immortales, et vitalem eorum ſpiritum incorruptibilem, inſtar vitalis ſui incorruptibilis ſpiritus, quem nobis communicat, ſeipſum totum communicando. Aërem illum, ſeu ſpiritum, quem nunc ſpirat Chriſtus, in nobis ſpirat in cordibus noſtris, ſuæ totius naturæ communicatione. Non ſine myſterio ex cæleſtibus elementis nos naſcimur e ſupernis, et denuo generamur, idque per potentiam reſurrectionis Chriſti: communicata nobis integra ſubſtantia ſpiritus ſui, quem regeneratione eſt ipſe totum incorruptibilem nactus. Hanc incorruptibilitatem ita

animæ noſtræ ſubſtantialiter coniungit Chriſtus, vt aliam dicas eſſe regenitis animam, quam ante, propter ſubſtantiam innouatam, et nouam deitatem adiunctam. Sicut ergo vere eſt in nobis integra caro Chriſti, ita vere eſt in nobis integer ſpiritus eius. Sicut anima noſtra ſanguine ipſo Chriſti vere reficitur, ita et vitali ipſo ſpiritu in ſanguine fito. Vere et realiter ſunt in nobis cæleſtia incorruptibilia, qualia Chriſtus in cælo nunc ſubſtantialiter habet, ſuperiora elementa, per quæ ipſi animæ noſtræ ſubſtantialiter iungitur corpus ipſum Chriſti in interno homine. Nouam diximus cæleſtem illam halitus Chriſti ſubſtantiam, per reſurrectionem eius innouatam, ſicut eſt terreum elementum in glorificata eius carne innouatum. Cælum factum eſt nouum, ſicut et terra noua, in die reſurrectionis Chriſti. Spiritus nouus, regnum nouum, nouæ in Chriſto creaturæ, omnia denique noua, fœdere nouo. Et omnia nobis communicata. Admirabilis eſt in nobis noua generatio, ex aqua et ſpiritu, elementari ſimul et ſuperelementari. Per natiuitatem hanc cælum ipſum nobis datur, ſicut e cælo ibi naſcimur. Talia nobis dantur, qualia Chriſtus in cælo habet elementa, cælum nouum facientia. Ea dat Chriſtus, dans ſe ipſum totum. Hæc eſt vera regeneratio, non ita friuola, vt vulgo creditur, ſed ſubſtantialis et integra noui hominis productio. Subſtantialis in nobis eſt innouatio, poſtquam Chriſtus eſt ſubſtantialiter innouatus, et ſe talem nobis communicat. Modus innouationis eſt facilis ab ipſa Chriſti luce. Ab eximio illo increatæ lucis fulgore immutatur in ſpiritu noſtro prior creatæ lucis forma, ipſeque tunc Chriſti integer ſpiritus adiungitur, ſicut integra caro. Innouatio eſt ibi neceſſaria, cum eſſet ibi prior dæmonis pollutio, in elementis ipſis animæ. Cui tantæ pollutioni nefas eſſet Chriſtum totum inuolui. Non poſſet corpus Chriſti incorruptibile ſubſtantialiter iungi animæ noſtræ, niſi ea

nisi esset in ea participatio illius spiritualis substantiæ incorruptibilis. Id enim est commune vinculum. Per corruptibile vinculum alligatur anima nostra corpori nostro corruptibili, et per incorruptibile vinculum alligatur illa corpori Christi incorruptibili. Nisi illius incorruptibilis substantiæ esset in nobis vera communicatio, aliquid spiraret Christus, quod nobis non communicaretur. Quod nefas est dicere, cum ille se totum nobis communicet. Priora illa creationis mundi elementa, sunt insigni mutatione in finali resurrectione innouanda, sicut et cæli ipsi: cum sint omnia polluta, et ob id vi caloris in die iudicii dissoluenda. Quæ vero sunt noui hominis elementa, impolluta sunt, innouata, ab omni mutatione et alteratione immunia, vt sit vere internus noster homo instar Christi incorruptibilis. Ex incorruptibili semine est vere genitus, incorruptibilis est in Christo conditus, et ex incorruptibili cibo vere nutritus. Quomodo non erit immortalis nouus homo, si vetus ille Adam in prima generatione erat immortalis? An non est iste multo nobilior, quam fuerit ille? Incorruptibiles illi sunt homines, qui, vt ait Ioannes, non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo, geniti sunt: qui ob id nec peccant, nec peccare possunt, cum sint verum Dei semen, Ioan. 1. et 1. Ioan. 3. Ex incorruptibili carnis et sanguinis Christi cibo et potu, non potest nisi homo incorruptibilis nutriri, cum nutritio sit naturalis assimilatio. Eo magis, quia homo ille ex ipsa carne et ossibus Christi essentialiter constat. Ephes. 5.

Illi itaque spiritali animæ nostræ substantiæ, eo modo, quo diximus, innouatæ, illisque nouis resurrectionis Christi elementis incorruptibilibus, per regenerationem veram adiunctis, adiuncta in cæna domini ipsa Christi incorruptibilis caro, efficit verum, et incorruptibilem internum nostrum hominem, ex carne et ossibus Christi eiusque et no-

ſtro ſpiritu compactum. Quæ vera eſt Chriſti in nobis formatio, et interni noſtri hominis integra generatio, prius vitam tribuens, quam corpus, inſtar Chriſti, non inſtar Adæ. Nam in Adæ formatione præceſſit animam corpus, et arbor vitæ arborem ſcientiæ. Chriſtus vero prius habuit in mundo vitam et ſpiritum, quam carnis corpus; prius ſpiritum ſuum nobis dat, quam corpus, prius ſcientiam, quam nutrimentum. Magna ſunt hæc myſteria, quæ docent, poſt lauacrum mox ſequi cænam domini, ad complementum et nutrimentum noui interni hominis. Hac ratione nos dicimur eſſe per vnum ſpiritum in vnum corpus baptizati. 1. Cor. 12. et Epheſ. 4. Omnia myſteria Chriſti in vnum ita concurrunt, vt ſimul fide, baptiſmo, et cæna domini idem effici dicas, et peccata remitti, et nouum hominem gigni. Magna hic arguitur potentia reſurrectionis Chriſti, per quam fides, baptiſmus, et cæna ſuam habent efficaciam. Tantæ molis fuit, Chriſtum reſuſcitare ad immortalitatem, et nouam illam gloriam, quantæ erit poſtea finalis tota reſurrectio, et totius orbis innouatio. Sicut ibi fiet, ita hic factum eſt vere cælum nouum et terra noua. Plus artificii habet hæc Chriſti reſurrectio, quam prima tota mundi creatio. Illa omnia ſunt corruptionem perpeſſa, hæc vero incorruptibilia ſemper et glorioſa. Maioris eſt artificii, ex re facta corruptibili facere incorruptibilem, quam rem totam ab initio facere. Creatio hic facta eſt, noua mundi productio, et nouæ creaturæ factæ incorruptibiles. Eadem illa finalis reſurrectionis futura innouatione ſunt iam in Chriſti corpore, per eius reſurrectionem, omnia innouata et terreæ carnis, et ſpiritus elementa, quæ diuina et humana Chriſtus habuit, vnum facientia: et ea omnia ille nobis communicat, ſeipſum communicando. Perpende, lector, ex quibus elementis in cælo nunc ſubſtantialiter conſtet ipſum Chriſti cor-

ſti corpus, et vitalis ſpiritus eius. Indc intelliges, qualem ex ſpiritu et carne ipſius, compoſitionem habeat nouus homo, Chriſto inſitus, vt palmes viti, in vnam Chriſti ſubſtantiam.

Fortaſſe hic nobis obiicies, Si impeccabilis et incorruptibilis ſit in nobis homo, ſequitur, nullum poſt baptiſmum et cænam, poſſe a quoquam committi peccatum. Reſpondeo. Internus homo non poteſt vnquam peccare. Nos vero ſæpius et varie peccamus. Tunc internus homo non mox corrumpitur, ſed in Chriſto ſeruatus quodammodo delitescit, Chriſto ipſo longanimiter ſuſtinente. Multa enim peccata operit charitas et gratia Chriſti.

Non igitur, inquies, mortalia peccata omnia tollunt gratiam. Reſpondeo. Peccata varia in lege erant ad mortem mox inferendam, quæ nunc, præponderante gratia Chriſti, non ſunt ad mortem, Chriſto tegente, et operiente peccatum illud, ne tunc imputetur: quod maximum eſt dilectionis et gratiæ Chriſti argumentum. Peccatum inſigne, quod tollit gratiam Chriſti, peccatum ad mortem, pro quo non eſt orandum, eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. Qui ita peccauit, ille vere in ſeipſo Chriſtum necauit. Ita Chriſtus hodie interficitur in nobis, impietate noſtra ipſum necante, cum ab infidelitate et vitiis carnis penitus obruimur.

Non eſt igitur, dices, immortalis internus homo. Nam tale in ſpiritum ſanctum ſi ab illuminato committatur peccatum, tunc dicitur in eo mori internus homo, et in eius ſpiritu Chriſtus extingui. Reſpondeo. Immortalis et incorruptibilis dicitur in nobis internus homo, ſicut Adam ante peccatum: quia in immortalitate ſeruare ſe poteſt, ſicut poterat Adam, libero hic et ibi arbitrio, ſeu libera potens facultate. Facta autem in arborem ſcientiæ hic et ibi transgreſſione, ſimul perditur

et arbor

et arbor vitæ. Quæ nunquam deinceps recuperatur, nec poteſt amplius cum Chriſto cænari. Ex ſuppoſitione ergo dicitur hic homo, ſicut ille immortalis et incorruptibilis. Iugiter contra hunc hominem pugnat ſerpens, ſicut contra Adamum, et eius poſteros pugnaſſet, ſi primo occurſu Adam victus non fuiſſet. Corruptio in nobis interni hominis nunc fit, reſolutione quadam per diſceſſum Chriſti facta: tunc-que praua anima hominis a paradiſo, ſeu regno cælorum, pellitur, et cacodæmoni traditur.

Iterum obiicies, Sicut ipſum Adam ob primum peccatum mox expulit Deus a paradiſo, quare Chriſtus peccantes non mox expellit a Regno cælorum? Reſpondeo. Sublimitas gratiæ Chriſti erga nos oſtenditur. Differentia item eſt manifeſta, vt dixi libro primo. Nam Adam immaculatus totus creatus non potuit in paradiſo Dei cum macula tolerari. Nos vero in carne maculata iam ſitos Chriſtus ſecundum ſpiritum glorificans, peccata maculatæ carnis adhuc tolerat, ſed non peccata in ſpiritum ſanctum.

Iam ſequi tu contendes, hominem Chriſtianum non poſſe damnari, niſi ob vnum peccatum in ſpiritum ſanctum. Non ſequitur, niſi peccatum in ſpiritum ſanctum latius extendas. Peccata omnia per Chriſtum petentibus remittuntur. Impœnitentia vero durante, ſenſim recedit a nobis Chriſtus, ſuis momentis, ad pœnitentiam excitans. Tunc peccatum, quod non erat ad mortem, perducit ad mortem, vincente ſemper carne excitatum ſpiritum. Longa pugna ſenſim nos ad mortem ducimur, vt primo libro dicebamus. Multis nos hortatur Chriſtus, et expectat, vt pœnitentiam agamus, antequam candelabrum noſtrum tollat, et deleat nos de libro vitæ, apoc. 2. et 3.

Vehementer igitur errant Papiſtæ, qui mortalium peccatorum magno facto catalogo, a quouis eorum aiunt, vno momento hominem necari, baptiſmi gratiam tolli, ac pluries

pluries eam reproduci: quasi sint nobis plura baptismata, instar Iudæorum et Mahometanorum. Imo et apud Iudæos peccatum idem erat huic ad mortem, et non illi, præponderantibus in eo aliis bonis, vt 2. para. 12. et 19. Vbi penitus quis auertebatur a iustitia, omnia erant ad mortem, nec prioris iustitiæ erat tunc aliqua vtilitas, Ezech. 18. imo acrior punitio, post cognitam veritatem deficere: quod et Christus nos docet, ac etiam apostoli. Hoc insuper est nobis certissimum, contra Papistas omnes, Internum nostrum hominem esse in Christi iustitia conditum. Ephes. 4. vt quamdiu ille intus permaneat, permaneat iustitia et gratia Christi, sintque tunc peccata commissa omnia venialia. Quamdiu manet in nobis vera fides Christi, manet et iustitia, quæ est ex fide, daturque per eam delictis omnibus venia. Iustitia hæc Christi in nobis perfecta est permanens, in sola ipsius fide consistens, iustitiis omnibus legis præponderans, in interno incorruptibili homine sita, vt sit ipsa incorruptibilis. Omnia apud Iudæos erant iterabilia, et facile corruptibilia: nobis autem contra. Iudæos maxime intelligo vulgus ipsum. Nam prophetas videntes, et in Christum credentes, fides hæc stabilius iustificabat: quanquam et ipsi nobis fuerint inferiores. Artificio vario in singulis agebat Deus.

Argumentaberis adhuc, Si illa eadem Christi corporis et spiritus in nobis est substantia incorruptibilis, erimus nos æquales Christo. Imo internus noster homo aliud nihil erit, quam ipsemet Christus. Ad hoc primum dico, quod in regno cælorum Christus est omnia in omnibus, Colos. 3. Christus se nobis communicans, facit ex nobis vnum ecclesiæ corpus, quod est corpus Christi, complementum sumens ab ipso corpore Christi, qui omnia in nobis implet, Ephes. 1. Dico secundo, non propterea sequi, nos esse pares Christo, nec in futuro seculo erimus ei

pares

pares. Imo nec inter nos erimus inuicem pares. Nam ſicut ſtella a ſtella differt in claritate, ita reſurrectio mortuorum. Ab ipſo Chriſto ſemper gloriam noſtram eſſe, et eam nos illi debere agnoſcemus. Generatio noſtra eſt de creatura, generatio Chriſti de ſubſtantia Dei. Chriſtus ſua gratia ſe ipſum nobis donans, omnia nobis donat, et ſuam gloriam nobis communicat. Gloriam, inquit, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſim ego in eis, ſicut tu, pater, in me, Ioan. 17. Tales nos ſumus nunc in mundo hoc, qualis Chriſtus ipſe eſt in cælis. 1. Ioan. 4. Et hoc propterea, quia ipſe in nobis eſt, qui nos tales eſſe facit. Qualis eſt cæleſtis ille, tales et ii, qui cæleſtes ſunt, vt ait Paulus. Non tamen propterea ſimpliciter dicitur Chriſtus eſſe noſter internus homo: ſed quatenus innato nobis ſpiritui ſeipſum communicat, eum in dies renouando. 2. Cor. 4. et Epheſ. 4. Ignis ſpiritus Chriſti carnem noſtram ad diſſolutionem vſque mortificat, ſicut moriebantur olim carnales Iſraëlitæ, quos ignis gloriæ domini contingebat. Quanto magis ſpiritum noſtrum ſuo igneo ſpiritu Chriſtus innouat, et magis ſecundum corpus ſe nobis inſinuat, tanto magis dicitur noſter internus homo in Chriſto adoleſcere, et Chriſtus ipſe magis in nobis formari, et externus homo magis aboleri, vt generatio vnius ſit corruptio alterius. Conſtat itaque internus noſter homo ex diuina Chriſti, et humana ſpiritus noſtri natura, vt ob id nos merito dicamur participes diuinæ naturæ, et dicatur vita noſtra cum Chriſto ibi abſcondita. O gloriam incomparabilem, et incomparabilia dona cæleſtia. Quomodo non erit regnum Dei in nobis, ſi Chriſtus ipſe, qualis in cælis regnat, in nobis eſt, nos tales eſſe faciens, qualis ille eſt? Internus noſter homo eſt vere cæleſtis, de cælo deſcendit, de ſubſtantia Dei, de ſubſtantia Chriſti diuina. Non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis genitus, ſed ex Deo. Internus noſter homo iuſtus eſt, iuſtus natus eſt, ſi

eſt, ſicut Chriſtus natus eſt iuſtus, et in iuſtitia ſemper habitat. Internus noſter homo Deus eſt, ſicut Chriſtus eſt Deus, et ſpiritus ſanctus eſt Deus. In vmbra huius veritatis olim dictum eſt, Ego dixi, dii eſtis: quam deitatem et Zacharias nobis prædicit cap. 12. Sicut vnus Deus eſt in multis, ob id Deos dici faciens: ita vnus Chriſtus eſt in multis, nos eſſe faciens Chriſtos et Deos.

Spiritus ſancti donum.

Quia vero ſubſtantiam interni noui hominis non ſatis nouerunt pædobaptiſtæ, ſicut nec ſubſtantiam integram vitalis ſpiritus noui, familiari alia via de ſpiritus ſancti dono in baptiſmo, cum eis diſcepte-mus. Sciſcitemur ab eis, quare dicitur baptismus ſpiritus? Ego, cum omnia ſpiritus ſancti effecta, per omnes ſcripturas diſcurro, inuenio ſpiritum ſanctum nunquam alicui tribui, niſi vbi aliquid in eo effeciſſe apparet. Vni per ſpiritum datus ſermo ſapientiæ, alii prophetia, alii dona linguarum. Spiritus ſanctus eſt ſpiritus conſilii, timoris, pietatis, et ſimilium. Eſa. 11. et 1. Corin. 12. Hæc omnia vocat ibi Paulus manifeſtationes ſpiritus. Vnicuique, inquit, datur manifeſtatio ſpiritus ad id, quod expedit. Vanum eſt igitur, quod pædobaptiſtæ fingunt, eſſe in paruulis dationem ſpiritus ſancti, inſtar Ioannis baptiſtæ, cum non ſit in paruulis, vt in Ioanne baptiſta ea ſpiritus manifeſtatio. Imo, quod inſanius eſt, ſpiritum ſanctum vocant infuſas quasdam qualitates. Ioanni præcurſori ad Chriſti manifeſtationem ex priuilegio datum eſt in vtero, vt de eo teſtimonium ferret, etiamſi non eſſet baptizatus. Hoc vero in aliis paruulis non reperias. Nec etiam ſi reperiretur, ad pædobaptiſmum quicquam faceret. Quomodo ex non baptiſmo probant ipſi baptiſmum? Si baptiſmum inde deducere volunt, baptizent in vtero matris, ſicut Ioannes erat in vtero. Spiritus ſancti itaque munus fuit ibi manifeſtum, quia ſaliit infans in vtero matris.

In pædo-

In pædobaptiſmo vero aliud nihil manifeſtatur, quam clangor quidam, ſeu vagitus ranarum, aquis illis innatantium, et calcitrantium. Si in Ioanne baptiſta non fuit regeneratio, multo minus erit in pædobaptiſtarum infantibus. Confirmatur ratio præcedens, ſi a pædobaptiſtis rogemus, Quid ſibi velit ignis ſpiritus? An non Chriſtus baptizat nos ſpiritu ſancto et igne? Putas, ignem hunc eſſe rem mortuam? Poteſt eſſe ignis, niſi vrat et luceat?

Dices tu nobis, Quemadmodum apoſtoli vno tempore aqua baptizati ſunt, et alio tempore ſpiritum ſanctum acceperunt: ita nihil prohibet paruulos carnis aqua baptizari, et adulto ſpiritum ſanctum accipere. Sed quando nihil prohiberet, quorſum eis baptiſmus exhiberetur? quis eſſet effectus? quæ vtilitas? Vbi verbum domini, id facere iubens? Apoſtoli credentes ſunt aqua baptizati. Spiritum regenerationis ſanctum, ante reſurrectionem accipere non potuerunt, cum ſpiritus ille nondum eſſet. Velut ænigmate quodam Chriſtus myſteria ſua ante reſurrectionem deſignauit, quo omnia poſtea vere noua in ſuo regno compleuit. Idem in myſterio nunc ſunt baptiſmus Chriſti in Iordane, et reſurrectio eius, quanquam ille baptiſmus Iordanis verum regenerationis ſpiritum nondum integre habuit, cum Chriſtus nondum eſſet glorificatus. Ioan. 7. Idem nunc ſunt, aquæ et ſpiritus ſancti baptiſmus, quod nunc fieri non poterat. Quamuis baptiſmum fides tempore præcedat, et aliquando baptiſmum ſpiritus præcedat aquæ baptiſmus, in fide ſemper factus: tamen operatione diuina ſic denuo coniunguntur illa tempora, vt ſimul fide et baptiſmo idem effici dicas, cum in baptiſmo ſit fidei complementum. Per baptiſmum datur remiſſio illa peccatorum, quam fides iuſtificando confert. Peccata, a quibus fide iuſtificamur, per baptiſmum abluuntur. Nequit ego baptiſmus ſine fide aliquo modo concludi. Neceſſario oportet, nos

iuxta

iuxta Christi præceptum, credentes baptizari, vt sic eo lauacro regeneremur. Impossibile autem est, paruulos lauacro regenerari. Non solum ergo prohibentur paruuli baptizari, sed et impossibile est, *nobis* ipsos baptizare, vt baptismi omnes definitiones ostendunt, quas mox trademus. Prohibuit Christus paruulos baptizari, iubens, vt apostoli baptizarent eos, quos docuissent: iubens prius credere, quam baptizari.

Si de manuum impositione loquamur, quid magis mimicum pingere possis, quam sacramentum illud mitratorum, quod vocant confirmationem, vnum de septem illis bestiæ sacramentis? Non fuit possibile, de puteo abyssi ascendere pictos alios dæmonas, qui tot et tantis modis Christi euangelium ludibrio exponerent. Si, postquam credideris, baptizaris, nihil de hac manuum impositione, quæ baptismum consequitur, verius tibi dici potest, quam id, quod tu ipse leges acto. 6. 8. 13. 19. et 1. Timoth. 4. Non legitur illa manuum impositio ad dationem spiritus sancti a Christo peculiariter instituta, sed generaliter est ab eo probata, ad virtutes edendas et morbos sanandos. Sine ea vere dicitur baptismus spiritus, lauacrum regenerationis, tinctio renouationis, spiritus regeneratio ex aqua et spiritu sancto. Illa manuum impositio superabundantem benedictionem continet, et certam virtutem, seu operationem, sicut per manus fiunt operationes. Manuum impositione et oratione vtebantur Israëlitici patres ad benedictionem imprecandam. Genes. 48. Num. 27. et Deut. 34. Re fieri solita ad benedictionem dandam vsus est Christus, et post eum apostoli. Non est illa formula baptismo penitus necessaria, eo magis, quia sublime illud linguarum donum, quod per impositionem manuum tunc dabatur, ad ecclesiæ multiplicationem, non necessario oportet baptizatis omnibus dari: sed superabundans benedictio ibi ostenditur. Ma-

Manuum impositio.

nuum impositio aliquando est baptismo præmissa, aliquando omissa, aliquando repetita, ac pueris non baptizatis adhibita. Paulo ipsi prius est manus imposita, quam aqua baptizaretur, acto. 9. Petrus datum Cornelio cernens spiritum sanctum, ei manus imponere non curauit, acto. 10. Illud obserua, quod quamuis post datum spiritum sanctum Cornelio, omiserit Petrus manuum impositionem, tamen aquæ baptismum non omisit: quia ille magis mysterio conueniebat, et erat a Christo omnibus institutus. Repetitam manuum impositionem vides acto. 6. et 13. Apostoli itaque illa benedicendi prisca ratione, a Christo probata, vtentes, super ægros manus imponebant, et orabant, vt sanarentur: sicut baptizatis manus imponentes, orabant, vt daretur eis spiritus sanctus. Id quod nos iuste faciemus, benedictionem semper Christi ac eius spiritus multiplicationem imprecantes. Vocatis quoque ad ministeria ecclesiæ manus, apostolorum instar, imponemus, orantes, vt sit semper manus Christi in ecclesia: ne quando, vt irruerunt Papisticæ laruæ, et Iudaicæ picturæ, adinuentione aliqua noua surrepant iterum Gog et Magog. Hanc vero manuum impositionem nemo accipere debet a ministro, quem videt idololatram, non missum a Deo, vt sunt hodie mitrati et bullati. Non absre monet nos Christus, vt ministros et operarios a Deo ipso mitti oremus. Matt. 9. Operarios, inquam, non Papisticis bullis, pecunia emptis, ad pinguium carnes comedendas intrusos: sed populi suffragiis ad prædicandum, et ministrandum electos, acto. 6. Aut ab iis, in quibus conspicua erit spiritus sancti virtus, consensu ecclesiæ constitutos, ad Titum. 1. Aut forte et oratione discretos, quando inter aliquos videbitur æqua ratio, acto. 1. Hæc est nobis seruanda triplex ratio constituendi ministros in ecclesia Dei, secluſa Papistica impostura.

Sed quid de illa in sanandis ægris olei vnctione, qua vtebantur apostoli, qua nec lex, nec Christus vsi leguntur? Respon-

ſpondeo. Quemadmodum Chriſtus, dicens, Cum ieiunas, vnge caput tuum, vnctionis vſum fuiſſe docet, non vnctionis præceptum dat: ita apoſtoli vnctione fieri ſolita vtentes, vnctionem illam non inſtituunt. Hoc docent Iacobi et Marci verba, quæ ſunt tantum enunciatiua. Apoſtoli, inquit, vngebant oleo multos ægros, et ſanabant, Marci 6. Iacobus inter Iudæos agens, in circunciſione et plerisque aliis Iudaizans, docet presbyteros ſuper infirmum orare, quando eum vngunt, Iaco. 5. Orent, inquit, ſuper infirmum, vngentes eum oleo, et oratio fidei ſanabit eum. Vnde Phariſaica colligitur traditio, quæ in lege non ita ſcribitur. Illud verum eſt, prophetas et apoſtolos vltra ſanationis donum, aliis remediis vſos. Vnde facilius potuerunt remedium vſitatum retinere, cum dono ſanationis vtebantur. Oleo ſe Iudæi ad ornatum, et ad ſalutem vngebant, et olei vnctio inter benedictiones legis continebatur. Naturale eſt in morbis, ægros linimentis aliquibus obliniri: et tunc oratio adiuncta proderit. Aegyptiorum priſco ſeculo vnus et communis erat olei vſus ad morbos omnes ſanandos, vt de chamæmelino refert Galenus. Sacris item literis, oleo inungere idem eſt, quod medicamento oblinire, Eſa. 1. ſicut Samaritanus oleo inunxit vulnus proximi ſui, cum tamen purum oleum nulli vulneri conueniat. Rudes itaque adhuc apoſtoli vnctionem illam tempore, quo refert Marcus, vt euangelicam non excogitarunt, cum præſertim ipſi tunc omnes iudaizarent. Fuit igitur Iudaica traditio. In rebus aliis maioribus Iudaizare cogebantur apoſtoli, præſertim Iacobus, qui Ieroſolymis in media ſedebat Iudaizantium turba, acto. 21. et Galat. 2. Circunciſionem ille ſiliis Iudæorum, ad Chriſtianiſmum conuerſorum, permittebat. Purificationes, raſuras, et legis vota, Paulo ſeruanda conſulebat, ſicut et aliis vnctionem illam. Cogebantur illi, vt liceret de Chriſto loqui, coram Iudæis ſimulare, a ſuffocato et ſanguine abſtinere, et alios

Iudaiſmos obſeruare, propter offendiculum et Iudæorum metum. Babylonios alios longe deteriores idololatrarum ritus nos hodie ſeruare aut diſſimulare cogimur, propter offendiculum et metum. Quia ſæuius multo in nos agunt beſtiæ miniſtri, quam egerint Iudæi in apoſtolos. Sanguinem ſemper ſitiunt, et cum Caipha et Phariſæis exclamant, Non licet nobis interficere quenquam.

Completis iam et ordine traditis baptiſmi myſteriis, ſupereſt nunc, ad totius noſtri operis complementum, quasdam alias rationes et baptiſmi ſinitiones adducere, ac obiecta quædam diluere, vt, pædobaptiſmo vndique improbato, nullus amplius ſuperſit ambiguitati locus. Primo ratio contra pædobaptiſmum. Quia Chriſti ſymbola perfecta viros perfectos exigunt, aut perfectionis capaces. Secunda ratio, Chriſti ſymbola ad memoriam etiam ſunt inſtituta, vt poſſit homo Chriſti beneficia recolere, et diem, quo ſuit cum Chriſto ſepultus, comminiſci, ſciens, ſe non poſſe renouari, ſi a tali gratia cadat. Magna res eſt, ſi cui penitus inhæſerit. Cuius memoriæ defectu Chriſtum facile tradimus obliuioni. Tertia ratio, qui iuſtificationis fidei vim norunt, aperte etiam norunt, quemuis ante adeptam Chriſti fidem iniuſtitiæ ſeruiſſe, et fuiſſe filium iræ. Si ergo filius iræ fuit, quid illi profuit pædobaptiſmus? Syllogismum hunc pædobaptiſtæ diſſoluant, Omnis, qui non credit filio Dei, manet in morte Adæ, et ira Dei manet ſuper eum: Pædobaptizatus non credit filio Dei: Ergo pædobaptizatus manet in morte Adæ, et ira Dei manet ſuper eum. Pædobaptizatos non credere, manifeſtum eſt: quia non audierunt prædicationem, quia fides eſt ex auditu. Quomodo enim credent ei, de quo non audierunt? Alios ſyllogismos ex ſupra dictis collige, Omnis, qui natus eſt ex ſpiritu, vocem ſpiritus audit, Ioan. 3. pædobaptizatus non audit: ergo non eſt natus ex ſpiritu. Vniuerſalis prima vera eſt, et a Chri-

a Christo tradita, vbi generaliter de baptismo docet. Omnes, quicunque baptizantur, Christum induunt, &c. syllogismus est euidens, sicut ex vniuersali illa, Quicunque baptizati sumus, mortui et iustificati sumus. Quarta ratio, Iuxta Pauli sententiam nemo potest initio esse spiritualis, sed præcedit, quod animale est, deinde sequitur, quod spirituale. 1. Cor. 15. Ministeria autem noui testamenti sunt ministeria spiritus, et in eis spiritu incipimus 2. Cor. 3. et Gal. 3. ergo ea non possunt a puero carnis incipere. Quinta ratio, Vt docet historia Dauidis, qui ascensurus est arcem sion, nec cæcus, nec claudus esse debet, sed strenuus miles. Nemo sublime illud protectum attingere potest, nisi percusso Iebusæo, abstulerit idola omnia cæca et manca, quæ odit anima Dauidis, 2. Samu. 5. Sexta ratio, In fluminibus illis aquæ viuæ de cælesti Ierusalem, vt ait Ezechiel, egredientibus piscatores hominum sunt apostoli, non piscatores paruulorum. Boni piscatoris est piscículos nuper natos non attingere, sed alios maiores ab aquis tollere. Septima ratio, spiritualibus spiritualia, sicut carnalibus carnalia, teste Paulo, oportet conferre: nam hæc inter se, sicut et illa, suum ordinem seruant. Dispice iam, an pædobaptizatus sit ad dominicam cænam admittendus? Si puero, secundum carnem nato, non dederis carnale alimentum, fame peribit. Ad eundem modum in spiritualibus nouus homo per baptismum e cælo natus, nisi nouo cælesti pane nutriatur, fame contabescet. Necessario enim indiget nouus homo nouo cibo. Eo magis, quia sine cæna non est completus nouus homo. Octauo ratio, Omnes suos Christianos ad cænam suam Christus vocat, ergo qui cænæ Christi non est capax, non est ad Christum vocandus. Nam portentum est magnum, si hominem generes, qui manducare non possit. Nona ratio, Fidelis dispensator dat familiæ domini cibum in tempore suo, Lucæ. 12. Sed pædobaptistæ ante tempus

omnia faciunt. Dant cibum non petentibus, nec indigentibus. Dominica miniſteria diſpenſant iis, quibus nondum eſt agnitus Chriſtus. De paruulis carnis faciunt regnum ſpiritus: cælum cum terra confundunt, confuſione Babylonica. Decima ratio, Chriſtus iubet apoſtolos reſpicere ad regiones iam albas, et paratas ad meſſem. Sed pædobaptiſtæ omnes fructus immaturos colligunt, et eos immaturos perdunt. Ad veram enim meſſem, vt docet nos Chriſtus, oportet expectare, primum, vt herba creſcat, deinde tenera ſpica, deinde granum integrum in ſpica: et tunc eſt tempus aptum, ad adultum hominem metendum, Marc. 4. Pulcher eſt locus, cui contrarium facientes pædobaptiſtæ, teneram herbam, antequam fructum ferre poſſit, inſtar locuſtarum deuorant. Vndecima ratio. Iidem erant Chriſtiani et diſcipuli, idem ſonabat initio apellatio Chriſtianorum, quod ſonare ſolebat appellatio diſcipulorum, acto. 11. Ergo nemo Chriſtianus, niſi diſcipulus. Ergo pædobaptizati non ſunt Chriſtiani, qui non ſunt diſcipuli. Euidentiſſima eſt hæc ratio, nullos tunc eſſe vocatos ad baptiſmum infantes, cum ſolum vocarentur diſcipuli. Ita iuſſit Chriſtus, vt apoſtoli diſcipulos facerent, quos baptizarent. Duodecima ratio, omnes Chriſtiani fratres ſunt. Si Chriſtiani ac fratres ſunt infantes illi, quare eos a fraterna Chriſtianorum communione repellis? a cæna Chriſti? Hoc ipſo iam fateris, non eſſe fratres noſtros. Decima tertia ratio, Fratres noſtri non ſunt, qui non acceperunt ſpiritum adoptionis filiorum Dei. Spiritus iſte nos facit fratres, qui nos facit eiusdem parentis filios. Hic autem ſpiritus, ex auditu fidei eſt: ergo in infantibus non eſt. Decima quarta ratio, Cornelius adhuc, accepto ſpiritu ſancto, eſt baptizatus, ex ſymbolo accipiens maius ſtabilimentum, et certitudinem. Tam certi eſſe debemus, Deum non intus abluere, quam certo

certo videmus corpus noſtrum ablui. Quæ certitudo infantibus dari non poteſt. Decima quinta ratio, Regeneratione efficiuntur homines dii. Sunt autem dii, ad quos ſermo Dei factus eſt. Ergo pædobaptizati non ſunt dii, qui ſermonem Dei non audierunt. Decima ſexta ratio, Non poteſt eſſe generatio noua in eo, in quo non poteſt eſſe homo nouus: in infante non poteſt eſſe homo nouus, qui eſt per ſermonem Dei genitus: ergo in infante non poteſt eſſe generatio noua. Decima ſeptima ratio, ex legis figuris pædobaptiſmum improbat, Bos ſiquidem, quis, et capra, non poſſunt, cum primum nata fuerint, offerri, ſed noua expectanda eſt hebdomada, Leuit. 22. Non licet primis annis arborum fructus colligere, ſed velut incircunciſi cenſentur, donec per tempus erunt ad ſanctificationem apti. Leuit. 19. Ipſos hominum primogenitos, quos maxime ſibi elegit Deus, noluit ſibi ſtatim offerri, ſed ad nouæ hebdomadæ initium, Exo. 22. Decima octaua ratio, Non poteſt ad Chriſtum vocari, qui non poteſt a Ioanne præparari. Vt Chriſto præmittitur nuncius, viam parans, ita et Chriſtiano cuiuis: vere catechizans erat Ioannes baptiſta. Decima noua ratio, Ex Trismegiſto ipſo in libro de regeneratione, et ex Sibyllinis oraculis, aperte docemur, baptiſmum non conuenire, niſi hominibus adultis.

Qui laticis culpas abluti fonte perennis
Præteritas, rurſum geniti, planeque renaſti,
Iam non infandis parebunt moribus orbis.

Hæc docet Sibylla octauo libro, quæ et primo docuerat, baptizandos debere inſtitui.

Vt rectos faciant calles, animosque repurgent
A vitiis, et aqua luſtrentur corpora cuncta,
Vt nunquam deinceps peccent in iura, renati.

Viceſima ratio, Si infantes liceat ſine intellectu baptizari, licebit quoque pueros, a pueris ludentibus, mimice et

per iocum baptizari, vt de Athanasio puero et baptizante fertur: res omnium maxime ridicula. Licebit item nobis æreas campanas, argenteos calices, áltaris lectos, aquæ vrceolos, et brandones paschales in ecclesia nostra baptizare: atque ita calicum vrceorum, æramentorum, et lectorum, cum pharisæis baptismata facere, Marci. 7. Sed quid obsecro sibi volunt illa campanarum et brandonum nostra baptismata? O miseri pharisæi, quousque tandem eritis ebrii, et somno sopiti? O Christe, Deus noster, itane ad mille ducentos sexaginta annos iumentis nos assimilari passus est? Vbi sunt, domine, illæ tuæ antiquæ misericordiæ? Iustus tu es. Expectasti, vt compleretur Chananæorum iniquitas, ne iniuste videreris illos expulisse. Istos quoque ad duplum tempus expectasti, qui Chananæis sunt duplo peiores. Magnæ tibi curæ fuerunt pauci martyres, electi tui, et preciosa in conspectu tuo mors eorum, vt tot peritura bestiarum millia sæuire permiseris, ad complendum tuorum martyrum numerum, apoc. 6. Sæuæ illæ beluæ nihil in conspectu tuo habitæ sunt. In illis tu gloriam tuam ostendisti, omnes velut Aegyptiacam turbam præcipitans, vt gratiæ tuæ erga electos tuos magnitudo appareat. Iustus igitur tu es domine, et illi omnes impii, qui Aegyptiorum, Babyloniorum, et Chananæorum omnium impietates superarunt. Admiranda profecto in hac re Dei sapientia patefit, vt quos ille improbos nouit, in ea temporum momenta detrudat. in quibus gloriam suam, et in electos misericordiam patefaciat, et ea, quæ prædixit, compleat, in hoc ipsum malos indurans, propter impietatem suam. Non propter seruum arbitrium. Impietas nostra passim facit arbitrium nostrum ex libero seruum proposito ad certa momenta libertatis biuio, et neglecto. Atque ita nemo in æternum ignem damnabitur, nisi qui malum cognoscens libere commiserit. Tametsi aliquando corporali morte iustum cum

ſtum cum impio, ſimul occidat Deus, et parunlum cum magno, Ezech. 21. et Lucæ. 13. tamen æternæ illius futuræ mortis non eſt ſimile iudicium. Ea enim nemo gratis damnatur. Si obiicias, Deum gratis ad euangelium quoſdam vocare, et quoſdam gratis repellere: Reſpondeo, id verum eſſe, et dictis non contradicere. Euangelicæ vocationis, vel non vocationis, vel non vocationis cauſam non ad pietatem, vel impietatem noſtram, ſed ad Dei voluntatem, ſimpliciter referri vult Paulus, Rom. 9. Quod maxime verum eſt. Quia aliud eſt, ad euangelium non vocari, id quod gratis facit Deus: et aliud, ad æternum ignem damnari, id quod nunquam gratis facit Deus. In vocatione hac euangelica nec ipſius Moſis miſertus eſt Deus, quia noluit, vt ex ipſo Moſe citat ibi Paulus. Ad regnum hoc per donum præſens non vocauit tunc Deus ipſum Abraham, nec Dauidem, nec alios legis prophetas. quia noluit. Non tamen propterea illos gratis damnat, nec facit eis iniuriam, ſicut nec catechumenis, ante baptiſmum decedentibus. Non facit Deus aliis gentibus iniuriam, nos ad euangelicum, et cæleſte hoc regnum, gratis vocando: cum et eis ſua merces reſpondeat, vt et filiis Cain reſpondere dixit ipſe Deus. Genes. 4. Nam ſunt illi omnes ex factis ſuis iuſte iudicandi. Innatus omnibus a creatione eſt ſpiritus Dei, Genes. 2. et 6. Conſcientiæ regulam ad ſalutem ſufficientem docens, vt ſint impii omnes inexcuſabiles, Rom. 1. et 2. acto. 10. et 17. Propter hunc nobis inſitum Dei ſpiritum eſt ſub poteſtate noſtra virtus peccati, vt ipſi Cain reſpondit Deus. Apud te, inquit, o Cain, et in carne tua, erit illecebra eius, ſcilicet peccati, et tu dominaberis ei. Propter delicta ergo datur quis in reprobam mentem, non propter ſeruum arbitrium. Sicut Chriſtus in cælo habet liberum arbitrium, ita ex parte nos ab eo illuminati habemus. Libertate, qua Chriſtus liber eſt, nos liberi ſumus, eius ſpiritu et libertate donati. Aliis alius eſt ſpiritus, et a-

lia libertas, quam paſſim ſerpens obſcurat. Sed de his ſatis.

Proferamus nunc baptiſmi veras deſcriptiones, quibus verbo Dei deſcribitur, et ex quibus veras diffinitiones conficies, vt videas, quam longe abſint a pædobaptiſmo.

1. Baptismus eſt tinctio, cum doctrina, et manuum impoſitione Heb. 6. At pædobaptizati doceri non poſſunt.

2. Baptismus eſt viuum Dei opus, adiunctam habens pœnitentiam, fidem, et ſpiritus ſancti donum. Ibidem. Mortua autem hæc omnia in pueris ſunt.

3. Baptismus eſt poſt opera mortua ita deſuper natum viuificari, illuminari, et futuri ſeculi virtutes ita guſtare, vt ſit relapſo res irreparabilis. Ibi. Sed pueri ſolum habent lactis guſtum, quem ſæpius repetunt.

4. Baptismus eſt abluere peccata, inuocato nomine domini, acto. 22. pueri vero neminem inuocant, nec nomen Chriſti norunt.

5. Baptismus eſt Chriſto credentem inſtar mortis eius aquis ſepeliri, ibique circunciſione ſpiritus facta, corpus peccatorum deponere, et deinde cum Chriſto reſurgere, Colos. 2. Quæ res in pædobaptismo eſt merum præſtigium.

6. Baptismus eſt, ſic cum Chriſto reſurgere, vt quaſi terrenis quis mortuus, ſola cæleſtia curet. Colos. 3. Pueri nil tale curant.

7. Baptismus eſt ablui, iuſtificari et ſanctificari in nomine Ieſu Chriſti, et in ſpiritu Dei noſtri. 1. Cor. 6. Examina ſingulas partes, et vide an infantibus conueniant.

8. Baptismus eſt ablutione noua Chriſtum induere tuncque filium Dei eſſici, Galat. 3. Quæ omnia pædobaptiſtis ſunt friuola et ridicula.

9. Baptismus eſt, audito Dei verbo, pœnitentiam agere, et tingi in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, vt donum ſpiritus ſancti accipiatur. acto. 2. Pueri nec

audiunt

audiunt, nec pœnitent.

10. Baptismus eſt renaſci ex incorruptibili ſemine per ſermonem Dei, vt quis quaſi tunc genitus infans omni dolo vacet, et guſtet, quam ſuauis ſit dominus, 1. Pet. 1. et 3. In pueros non ſeminatur ſermo, nec guſtare illi cæleſtia poſſunt.

11. Baptismus eſt nauicula Chriſti, ab aquarum abyſſo nos eruens, idque efficiens, vt bona conſcientia per reſurrectionem Chriſti in cælum erecta, bene reſpondeat apud Deum, quanquam ſordes in carne adhuc maneant. Ibi. Puerorum vero nulla eſt conſcentia.

12. Baptismus eſt ἐπερώτημα ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum, eſt declaratio fidelis animi erga Deum, quo ſordes animæ abluuntur. Ibidem. Stipulentur iam pædobaptiſtæ a ſuis paruulis, vt fidelem erga Deum animum illi declarent.

13. Baptismus eſt accedendo in certitudine fidei, ac depulſa conſcientia mala, ablui corpore aqua pura. Heb. 10. In pædobaptiſmo eſt ſicut baptizare campanas.

14. Baptismus eſt lauacrum regenerationis et renouationis ſpiritus, nos ſaluans, vt cæleſti iuſtitia iuſtificati regnum Chriſti poſſideamus, ad Titum. 3. Pueros regigni, aut innouari, aut iuſtificari, eſt vnum purum nihil.

15. Baptismus eſt per operationem ſpiritus denuo ex aqua ita naſci, vt vocem ſpiritus audias, regnum Dei videas, et in cælum ingrediaris. Ioan. 3. Pædobaptizati nec vident, nec audiunt.

16. Baptismus eſt iuxta veterem hominem vna cum Chriſto veluti mortuum ſepeliri, et iuxta nouum ſic cum illo reſurgere, vt quemadmodum Chriſtus reſurrexit a mortuis, ita baptizatus in nouitate vitæ ambulet, Ro. 6. At pædobaptizati ſerpentis vitam in carne viuunt, veteribus peccatis adhuc conuoluti.

17. Baptismus eſt Chriſto ſic inſeri per hoc mortis eius ſymbolum, vt et reſurrectionis eius particeps fias. Ibidem. Pueri nullius horum ſunt capaces.

18. Bapti

18. Baptismus eſt mortis Chriſti ſic fieri participem, vt crucifixo veteri homine, aboleatur corpus peccati. Ibidem. Sed quid obſecro poſſunt infantes illi crucifigere?

19. Baptismus eſt a peccato ſic ablui, vt quemadmodum antea ſeruiebamus iniuſtitiæ, et iniquitati, ita nunc ſeruiamus iuſtitiæ. Ibidem. Pueri nec iniuſtitiæ ſeruire ſunt apti.

20. Baptismus eſt ſcire et credere, quod quemadmodum tunc cum Chriſto morimur, ita deinceps cum illo viuemus. Ibidem. Pueri vero nec credunt, nec quicquam ſciunt, nec viuendi rationem mutant.

21. Baptismus eſt ſic orantem tingi, vt ei tunc cælum aperiatur, Lucæ. 3. Pueri clauſis oculis plorant.

22. Baptismus eſt, audita pœnitentiæ et nominis Ieſu Chriſti prædicatione, ſpiritu ſancto, et igne cælitus afflari. Ibidem. In pædobaptiſmo ſolus auditur vagitus, et ranarum clangor.

23. Baptismus eſt fide Chriſti ad aquas deſcendere, et deinde aſcendere, Acto. 8. Infantuli nec deſcendere poſſunt, nec aſcendere.

24. Baptismus eſt ſic tingi, vt per vnum ſpiritum in vnum corpus coniungamur, vnius conſenſus vnitate. 1. Cor. 12. Infantium nullus eſt conſenſus, aut ſpiritus, aut corporis vnitas.

25. Baptismus eſt, audito euangelii verbo, in vnitate fidei, lauacro aquæ mundari, ad vnitatem et conſortium, immaculatæ cæleſtis eccleſiæ, Ephes. 4. et 5. In pædobaptiſmo nulla ſpiritualis eccleſia colligitur, ſed chaos Babylonicum.

Ex prophetis diffinitionis aliæ colliguntur, quarum nulla pædobaptiſmo congruit. Quod baptiſmus ſit effuſio aquæ mundæ, de gentibus colligens in cæleſte regnum, tollens iniquitates et dans ſpiritum nouum, Ezech. 36. Quod ſit

fons

fons datus domui Dauid, ad expiandum peccatum et immunditiam. Zacha. 13. et plerisque aliis locis.

Diluendæ nunc supersunt duæ aduersariorum rationes, quibus illi pædobaptismum inducere conantur. Prima sumitur ex illo Matth. 19. Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Sed nihil contra nos: quia non veniebant ibi paruuli, vt baptizarentur, sed vt manuum impositione, et oratione benedicerentur. In ea re exemplum nobis datur, vt paruulis benedicamus, seu eis beneprecemur. Talium dixit Christus, esse regnum cælorum, id est, eorum, qui efficiuntur vt paruuli. Ipsemet Christus ita exponit, iubens apostolos effici tales, quales sunt paruuli. Verissima est ibi regula Christi, nobis obseruanda, Quicunque non acceperit regnum Dei, tanquam puer, haudquaquam ingredietur in illud Marci, 10. et Luc. 18. Quod si quis ipsorummet paruulorum carnis dicat esse regnum cælorum, et futuram gloriam intelligat, nos non contradicemus, qui paruulos ipsos carnis non baptizatos a futura gloria non penitus excludimus. Nunc vero, cum sit regnum spiritus, in illud ingrediuntur, qui efficiuntur paruuli spiritus. Duplicem ita vim nos admittimus, in illis Christi verbis, Talium est regnum cælorum: vt sit sermo eius gladius vtrinque scindens, Vnum ille agens aliud intendit, et vtrunque verum. Paruulos ad se lubens admittebat Christus, cum sciret saluum esse eorum statum: et vt nos eorum exemplo, et similitudine moneret, essici sine dolo, infantium simplicitate. Eis benedicebat, vt futura prospere succederent: nosque instruebat, vt paruulis futura cælestia dona benedicendo precemur. Plurimum illis potest hæc iusti oratio prodesse, contra morbos, contra maleficia, ad omnem dæmonis in eos potestatem coërcendam, vtque ad regnum cælorum sint postea magis præparati.

Secun-

Secundo argumento nobis obiiciunt illud Ioan. 3.. Nisi quis natus fuerit e supernis, ex aqua et spiritu, non videbit, non intrabit in regnum cælorum. Profecto non viderunt ipsi vnquam, nec intrarunt in regnum cælorum, quod intra nos est. Ideo eos moneo, vt denuo nasci velint, vt videant, et intrent. Nam sicut est nunc spiritualis natiuitas, ita est spiritualis introitus, qui erit postea corporalis. Introitus in regnum cælorum fit nunc per fidem in spiritu, sicut fiet postea per gloriam in corpore. Ea ipsa hora, qua quis e cælo nascitur, cæleſtis fit homo, et in cælum intrat. Quomodo enim potest quis e cælo nasci, nisi fiat cæleſtis? At constat, paruulos carnis nec cæleſtia curare, nec videre, nec intrare. Quid sit intrare in regnum cælorum, et quod nunc intretur, declarat nobis ipsemet Christus, contra phariſæos Matth. 23. Vos non intratis in regnum cælorum, nec alios finitis intrare in regnum cælorum. Intrari nunc, et a nobis nunc accipi regnum cælorum, docet Matth. 11. et Lucæ. 18. Quid sit videre regnum Dei, ipse etiam declarat Matth. 13. Marci. 12. Lucæ 17. et alibi passim, docens, regnum ipsum nunc a nobis videri, et certo myſterio intelligi. Myſterium magnum suæ spiritualis regenerationis, et doctrinæ tam cæleſtis, voluit Christus Nicodemo aperire: quod illi plane non intelligunt, qui regnum cælorum in hominibus non vident. Sermo item Christi perinde sonat, ac si dixisset, Nisi quis ingrediatur per arctam portam, et anguſtam viam, non potest intrare in regnum cælorum, Nisi abundauerit iuſtitia vestra, plusquam scribarum et phariſæorum, nos intrabitis in regnum cælorum. Hoc vero quid ad paruulos? Nisi conuersi fueritis, et efficiamini sicut paruuli, non ingrediemini in regnum cælorum. An paruuli carnis possint conuerti, et effici sicut paruuli? Præterea

terea, ſicut dictum eſt, niſi quis renatus fuerit: ita dictum eſt, Niſi manducaueritis carnem filii hominis. Ergo ſecundum hanc rationem deberent paruuli ad cœnam admitti. Vt igitur ad omnia vno verbo reſpondeam, dico primo, quod promulgata lex eos tantum ligat, quibus loquitur. Dico ſecundò, quod Chriſti ſermo ſimpliciter verus eſt, etiam in paruulis: qui nec renaſcuntur, nec ingrediuntur, nec regnum cælorum videre tunc poſſunt. Aliis etiam modis poteſt argumentum controuerti, ſi ponderes verba, denuo gigni, deſuper naſci, et ex ſpiritu. Si cognoſcerent pædobaptiſtæ, quid ſit per actionem ſpiritus gigni, naſci, aut renaſci, erubeſcerent dicendo, paruulos carnis hoc modo naſci. Cum præſertim ex cæleſti ſubſtantia naſci non contingat, niſi per cæleſtem fidem. Item quid eſt denuo naſci, niſi effici noua creatura? Quid eſt effici noua creatura, niſi, abolito corpore peccati, nouum hominem in nouitate vitæ ambulare? Item qui renaſcitur, et reſurgit, prius debet mori, qui ex ſpiritu natus eſt, vocem ſpiritus audit, et videt regnum Dei, eius myſteria intelligendo. Quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt, ſpiritualis homo eſt. Quæ omnia infantibus non conueniunt. Hoc eſt igitur vnice deteſtanda pædobaptiſtarum abominatio, et regni Chriſti deſolatio, quod nolunt Chriſtum nunc regnare in ſanctis ſuis. Nolunt nos cum Chriſto regnare, quia non permittunt nos cum eo reſurgere. Væ vobis pædobaptiſtæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines, in quod nec vos intratis, nec alios finitis intrare. Væ væ.

Concluſio

CONCLVSIO.

PAedobaptiſmum eſſe dico deteſtandam abominationem, ſpiritus ſancti extinctionem, eccleſiæ Dei deſolationem, totius profeſſionis Chriſtianæ confuſionem, innouationis, per Chriſtum factæ, abolitionem, ac totius eius regni conculcationem. O pater omnipotens, pater miſericordiæ, eripe nos miſeros ab his tenebris mortis, per nomen filii tui Ieſu Chriſti, domini noſtri. O fili Dei, Ieſu Chriſte, qui pro nobis mortuus es, ne moreremur, ſuccurre, ne moriamur. Hoc vnum, vt nos docuiſti, te ſupplices oramus, Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, et tu ipſe, domine, veni. In apocalypſi ſponſa tua eccleſia orans dicit, veni: ſpiritus filiorum tuorum ibi orans dicit, veni. Omnis, qui hæc audit, oret, clamet, et cum Ioanne dicat, veni. Venies certe tu, qui dixiſti, venio cito, apoc. 22. Et Antichriſtum aduentu tuo certe deſtrues. 2. Theſſa. 2. Fiat Amen.

EPISTOLAE TRIGINTA AD IOANnem Caluinum Gebennenſium concionatorem.

EPISTOLA PRIMA.

IEſum illum Nazarenum, pro nobis miſeris crucifixum, fateris tu nomine dici filium Dei, ſed re ipſa non eſſe filium. Nam rationem veram, quare hic homo ſit filius Dei, non credis eam eſſe, quod hic homo ſit vere genitus de ſubſtantia Dei: ſed tropo quodam ais filium, quia eſt in eo inuiſibilis alius filius, quaſi radius deciſus. Monſtro magno Deum diſcerpis, verum filium obliteras, et Deos nouos fingis. Te plane fefellit allegoricum dictum de ſapientia genita, quæ et creata dicitur, vt vel hinc colligas, eſſe figuratam loquutionem. Realitatibus illis nedum diſcerpitur Deus, ſed et duo filii, diſſimiles aperte docentur, alter incorporeus inuiſibilis, alter corporeus viſibilis. Abſurda hæc te non mouent: id tantum obiicis, Si homo ſit ſermo, duos eſſe ſermones, cur non et duos filios? Nihil tu ibi diſcernis, quaſi vtrunque promiſcue liceat vocibus confuſis. Vt abſurditatem omnem et confuſionem tollas, vnice te rogo, ne vocibus abutaris. Si propriam ſignificationem tu ſeruas, aliud proprie ſignificat ſermo, aliud proprie ſignificat filius. Sermonis eſt proprie prolatio, et repræſentatio, filii eſt ſubſtantialis generatio. In

hoc eſt realis diſtinctio, non in illo. Hic homo filius, quia prolatione Dei genitus eſt, dicitur ſermo. Et ſermo ille olim, quia ad filii generationem tendebat, et filium referebat, dicebatur filius. Erat ſermo referens, perſonalis filius. Cogita, λογον eſſe rationem referentem, et filium eſſe ex Maria genitum. Si proprio ſignificatu λογος eſt ſermo referens, ſeu ratio referens, quis tecum dicere audeat, Ioannem eſſe abuſum? Si duos ſermones, aut duos filios ratione aliqua dicere lubet, alterum eſſe figuram alterius, dicendum eſt. Atque ita tandem conueniemus, dicentes, fuiſſe olim filii perſonam et figuram. Vobis potius dicuntur eſſe duo, cum ſit vterque realis, nullaque inter illum et iſtum ſimilitudo. Ego illum dico fuiſſe huius naturalem ſimilitudinem et perſonam. De perſona ita proprie loquebantur antiqui, ponentes in Deo perſonam filii, quæ eſt vna cum homine perſona. In perſona Chriſti dicitur ſapientia olim formata. Nam Chriſtus eſt vera ſapientia, qui ab æterno ſuam formam habet in Deo. Sed realis illius, et inuiſibilis filii, quem aſſeris, quam tu formationem dabis? Impoſtura diaboli eſt, et impoſſibile monſtrum in Deo. Aduerte autem, quod apud Salomonem Hebraica vox חוללתי holalti, non proprie ſignificat generationem, ſed expreſſionem, et formationem, qualis fuit in mente diuina. In anima hominis eſt notitia, imaginis expreſſio, formæ conceptio, certæ rei figuratio. An propterea conceptus ille in anima noſtra dicitur filius? Nequaquam profecto niſi metaphoriee. Potiore vero ratione diceretur in anima noſtra eſſe vera et realis generatio illius conceptus, quam in Deo. Quia animæ noſtræ quid extrinſecus aduenit realiter diſtinctum, non autem Deo. Erat in Deo æternaliter mente concepta formata et expreſſa ſapientia, figuratio Chriſti. Et in ea ipſa Chriſti figura relucebant res omnes, quæ futuræ erant in ipſo. Hæc erat diuina ſapientia cuncta componens ad gloriam Chriſti, et Chriſtus in Deo. Illa non erat in Deo realis filius, ſed perſona Chriſti realis filii. Relucentia erat futuri filii, et ad filii generationem ſubſtantialiter tendebat. Similitudinem aliquam

vel hinc

vel hinc potes accipere. Quando in patre futuri Petri eſt genituræ ſubſtantiale ſemen, eſt iam in eo ſubſtantia filii, nondum filius ipſe. Nondum eſt tunc homo Petrus, ſed eſt origo generationis eius. Ita erat in Deo ſubſtantia Chriſti, æternalis origo generationis ipſius, eſſentialis imago et perſona. Ibi iam hic homo concipiebatur, exprimebatur, generabatur, et ſi velis, creabatur. In eius perſona et figura ait ſapientia, Concipiebar, formabar, generabar, creabar. Plura tibi concedo, quam petis, modo Chriſtum intelligas creatum, quia participes creaturæ. Si omnium ſcripturarum ſcopum tibi Chriſtum proponas, erunt tibi omnia facilia. Totum verbi arcanum erat huius hominis glorificatio, ſicut ipſe iam olim erat in Deo glorioſus. Ioan. 17. Memineris quæſo, hominem hunc eſſe vere genitum de ſubſtantia Dei, atque ideo eſſe verum filium Dei. Per ſermonem eſt hic homo ab æterno genitus, et in ſapientia ſermonis figurabatur filius. Vnde dicitur ſapientia perſonaliter genita, perſonalis filius, in huius geniti ſponſa. Relucebat iam ibi homo eſſentialiter futurus in Deo, propter quem omnia et per quem omnia. Nullum erat in Deo monſtrum, nulla diſſectio, nulla realis diſtinctio: ſed gloria æterna hominis Ieſu Chriſti, filii Dei, in eo ab æterno, et in æternum, perſonaliter et ſubſtantialiter exiſtentis. Sit tecum Ieſus Chriſtus, vt ipſum bene cognoſcas. Amen.

EPISTOLA SECVNDA.

INcorporeum a patre diſtinctum realem illum inuiſibilem filium, et radium deciſum tibi perſuades ex Paulo, qui Chriſtum ait eſſe genitum ex ſemine Dauidis ſecundum carnem Ro. 1. Vnde a pari tu infers: ſicut Chriſtus ratione naturæ humanæ filius Dauidis nominatur, ita etiam ratione naturæ diuinæ filius eſt Dei. Recte quidem infers. Et ego a pari quoque ita infero: Sicut natura ipſa humana non dicitur filius, ita nec natura ipſa diuina dicetur filius. Vides, qualiter in te vertitur argumentum. Tres alioqui

nobis filios facies. Natura humana est tibi filius, natura diuina est tibi filius, et totus ipse Christus filius. Si Pauli æquiparationem sequaris, κατὰ σάρκα et κατὰ πνεῦμα, dices, esse secundum carnem filium Dauidis, et secundum spiritum filium Dei. At spiritus Christi non dicitur ibi filius, sed est per spiritum hic homo declaratus filius. Simili diuisione vtitur Petrus, Mortificatus est Christus carne, viuificatus spiritu. Spiritum Christi non vocat filium. Ad idem 2. Cor. 13. Crucifixus ex infirmitate viuit ex virtute Dei. Quam virtutem constat ibi non esse filium. Tota diuinitas Christi his locis vocatur spiritus, non filius. Ego itaque ingenue tibi fateor, Christum ipsum, ratione naturæ humanæ, esse filium Dauidis, sed naturam ipsam humanam non esse filium. Christum quoque fateor, ratione naturæ diuinæ, esse filium Dei, sed naturam ipsam diuinam non esse filium. Tu es filius patris et matris, tamen id, quod habes a patre, non est seorsim filius, nec id, quod habes a matre, licet eorum ratione tu sis filius. Ratione animæ tu es homo, et anima ipsa non per se dicitur homo. Ratione Deitatis Christus est Dei filius, et deitas non est filius. Ab eo nobis datur spiritus, qui nos filios facit, et spiritus ille non est filius. Si separatam animam videns, ob similitudinem, et essentialem rationem, tu concedis, esse hominem, eadem ratione concedes, verbum esse filium: nec ob id proprie, esse in vno dices duos homines, nec duos filios. Ostende tu, alicubi dici, Deum esse patrem deitatis Christi, sicut est pater Christi. Christum esse hominis vocabulum, fateris: ergo Deus pater Christi est pater hominis, Deus genitor hominis. Naturalis homo natus est, naturalis homo filius, homo naturaliter genitus est naturaliter filius. Si ille ipse Deus meus et pater est Deus vester et pater: Deus hominis est pater hominis, Ioan. 20. In Christo est duplex natura, diuina et humana, neutra tamen earum est filius, sed ipse ex vtraque natura constans est Christus fi-

ſtus filius vnigenitus, filius patris et matris, vnicus filius. Similitudines aliæ ſunt remotiores, vt deitas vincit in omnibus. Ratione deitatis eſt hic lapis, hoc aurum, illud ferrum: at non ſolam deitatem, ſed id totum proprie dicimus lapidem, aurum, vel ferrum. Doce nos, ſi potes, deitatem illam, quæ eſt in Chriſto, alicubi dici filium. In Chriſto non eſt vna illius ternarii portio, vt ais, ſed tota deitatis plenitudo: ergo in eo non eſt aliquis filius, ſed ipſemet eſt filius. Ne vnus quidem eſt in ſcripturis locus, in quo dicatur ſine homine filius. Quare ergo vos facitis ſine homine filium? Error maximus eſt. Erroris cauſam ſi velis audire, paucis ego referam. Chriſtum fuiſſe apud Deum, legentes, et æternam ei tribui generationem diuinam, audientes, metaphyſici ſophiſtæ inuiſibilem alium filium imaginari coacti ſunt. Hinc ad tertiam rem diſtinctam ſaltum fecerunt. Draconis fuit hæc triceps illuſio, quæ in ſophiſtas facile irrepſit, inſtante regno Antichriſti. An non legiſti ibi ſpiritum draconis, ſpiritum beſtiæ, et ſpiritum pſeudoprophetæ tres ſpiritus? Tres ſunt vere dæmoniorum ſpiritus, a quibus occupati tenentur, qui beſtiæ trinitatem agnoſcunt. Orbem hi tres ſpiritus concitant, contra agnum immaculatum Ieſum Chriſtum, filium Dei, apo. 16. Falſi ergo ſunt trinitariorum inuiſibiles dii, adeo falſi, ſicut dii Babyloniorum: cum præſertim dii illi in Babylone colantur. Vale.

EPISTOLA TERTIA.

SAepius ego te monui, ne illud trium rerum monſtrum tantum, et tam impoſſibile, in Deo tu admittas, nullis bene intellectis ſcripturis probatum. Hac tamen ratione tu moueris, quod Deus ab æterno dicitur pater: item quia patriarchæ dicebantur filii Dei, ratione incorporei illius iam tunc exiſtentis filii. Leuiſſimæ ſunt hæ rationes, ad tantum in Deo monſtrum inducendum. Ad primam ego cla-

re docui, fecluſa in Deo temporum ratione, eum ſemper dici patrem, et ab æterno filium hunc generare, in quo et patres antiqui ſpem habuerunt. Hinc ſecunda ratio diluitur, imo vt inſulſiſſima reprobatur. Nam filiatio illius ſecundæ inuiſibilis rei nihil habet nobiſcum commune, vt eius ratione dicamur filii. In homine Chriſto eſt vera filiatio, hominibus communicata. Quod in patriarchis fuerit filiatio Chriſti, fuit vmbra Futurorum, ſicut erat illis ſpes futuri Chriſti. Deus dicebat, ſe fore patrem, et nos fore filios, tunc in vmbra, nunc in veritate. Deus erat pater perſonaliter, ſicut erat in eo perſona filii. Erat pater realiter, ratione ipſius hominis Ieſu Chriſti, ſine tempore ſibi iam præſentis, et ab eo æternaliter geniti: ſicut ſi tu ab æterno ſpiraſſes ad prolem aliquam, et mulier eam nunc pareret. Hinc dicitur Chriſtus ſecundum ſpiritum eſſe filius Dei, quia eſt per ſpirationem Dei genitus, et ſpirituali diuina ratione productus. Graue tibi eſt concedere, hominem Chriſtum eſſe ex Deo genitum. At nos ſumus ex Deo geniti, Ioan. 1. An ſimili ratione, An ſublimiore, eſt ille ex Deo genitus? Certe ſubliniore, et ab æterno. Imponis mihi, quod ſermonem ego dixerim in creatione cœpiſſe, quando Deus ſententiam de creando mundo protulit, quaſi tunc exſtiterit ſermo prolationis ad Chriſti generationem. Ego æternitatem ſermonis, ſeu rationis diuinæ, vbique docco, Chriſti relucentiam æternam, futuri hominis perſonam, et ſubſtantiam, vt in ea facie videatur Deus. Extitit quidem ſermo in creatione, et exiuit ſe manifeſtans, exiuit poſtea varie ad prophetas. In incarnatione latius exiuit, et generationem totam conſummauit. Myſterium magnum eſt, et donum Dei eſt, bene noſſe generationem hominis huius æternam, et egreſſiones eius varias, vt ait Michæas.

EPISTOLA QVARTA.

Craſſam

CRaſſam iudicas hanc meam hæreſim, quæ Ieſum hominem credit eſſe verum et naturalem filium Dei, corpus ipſum, in verbo et angelis olim præfiguratum. Craſſam ob id, quod viſibile ſeu perceptibile quid verbo, ſpiritui, et angelis tribuam. Craſſam hanc fidem amplectebantur olim rudes diſcipuli, et amplectuntur nunc veri Chriſtiani, quamuis eam ſublimes mathematici et metaphyſici rideant. Tam vehemens eſt illuſio, vt manifeſtationem ipſam Dei nemo agnoſcat. Deus a mortalibus non intelligitur, niſi per ſpeculum: nec tunc vere intelligitur, niſi vt ſe nobis exhibet, manifeſtatione quadam, et communicatione. Si Deus per verbum et ſpiritum ſe fecit perceptibilem, in verbo et ſpiritu erat quid perceptibile, ac perinde in angelis. Materiam quandam luminis diuini ſuſceptibilem, et corpus quoddam ſubſtantiale, ſpiritibus et angelis tribuerunt antiqui theologi: cum quibus id affirmant magnus Baſilius, et Auguſtinus, quem tibi patronum iactas. Lucem hanc ſolis ipſe in Geneſi dixit, eſſe ſubſtantiam et corpus, quod ſe intus penetrari ſinit. Tale eſt angeli corpus, aliunde penetrabile, corpus ſpirituale, ſubſtantia ætherea. Spiritus omnes etiam rationales, etiam ſubtiliſſimos, penetrat lux diuina, Sapien. 7. et Heb. 4. Omnia implet, omnia penetrat, in angelos intrat et animas. Non obeſt, ſi dicas, ſpiritus illos aliis corporibus veſtiri. Nam id fieri poteſt. Nihilominus eſt ipſis propria ſubſtantia, quam nos aliquando ſenſibiliter percipiemus, et nunc perciperemus, ſi ſenſus eſſent nobis tam exquiſiti. Quicquid eſt in mundo, eſt ſpecie aliqua perceptibile. In Deo quoque ſermo et ſpiritus percipiuntur, per quos ſe ille manifeſtare voluit, et per quos perceptiles ſunt omnia facta perceptibilia. Si verbum et ſpiritum concedis perceptibilia eſſe, quæ ex eis ſequuta ſunt effecta, perceptibilia dices: tametſi inuiſibilia dicamus, quæ ſpirituali alio modo, quam per viſum percipiuntur. Inuiſibilem dicimus aërem, perceptibilem tamen. Inuiſibilem, inquam, quia eſt acie noſtri viſus tenuior. Spiritus ipſe diuinus, velut aura tenuis, in

animas noſtras ſpirans, ſe nobis perceptibilem facit, licet ſit inuiſibilis. Cæleſtes creaturas ſub ſpecie angeli dicimus viſibiles, ſub ſpecie ſpiritus inuiſibiles nobis, vere tamen in ſe viſibiles. Eas cum Dauide dicimus eſſe aëreos flatus, et igneas flammas, ſuperelementares ſcilicet: non habentes carnem et oſſa terrea, vt ait Chriſtus. Quemadmodum inter homines, ita inter ſpiritus illos, alii aliis imperant, ſunt excellentiores, acutiores, habentes plus agilitatis, tenuitatis et ſplendoris. Alii habent plus craſſitiei, et minus intellectus. Craſſi adeo et materiales ſunt inferiores ſpiritus, vt in muliebrem laſciuiam moti, eam genii exequantur, velut ſatyri, et incubi. Imo ob id ſunt diluuio in abyſſi tartarum cum gigantibus deturbati, vbi ligati in finale iudicium ſeruantur puniendi. Ita ex antiquitatibus Iudaicis refert Ioſephus. Ita et Henoch, vt a pleriſque citatur. Ita Philo Iudæus in libro de gigantibus. Ita quoque ſeptuaginta ſeniores Hebræorum interpretati ſunt, et alii Hebræi. Ita cum apoſtolis ipſis, Petro, Iuda, et Ioanne intelligunt Iuſtinus, Irenæus, Clemens Romanus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Lactantius, Euſebius, et reliqui veteres. In aquam ſunt dæmones merito præcipitati, ſicut et per aquam peccabant. Nam velut aquea corpora, pulchra ſpecie filiorum Dei, mulieribus imponebant, et generabant, aqueum ſperma, malis artibus paratum, immittentes. Sine dæmonum opera non fuiſſent ita genita tam ingentia monſtra. Ita filios Dei vocat Iob, malos angelos cum gigantibus in diluuio ponens. Sicut Salomon et Eſaias, vt explicui libro ſecundo de trinitate, loco decimoquarto. Non ergo te debuit hoc tantopere offendere, quod poſt prophetas et apoſtolos, maximi Hebræorum ac Chriſtianorum theologi docuerunt, ac etiam philoſophi. Philoſophos taceo, quia innumeri ſunt, Chaldæi, Aegyptii, Græci, et Latini, qui dæmones eſſe aërea corpora,

dixe

dixerunt. Aërei dæmones, seu velut aërei, sunt initio per terreum cibum puniti, deinde in aquam submersi, demum in ignem æternum. Varii sunt modi, quibus a dæmonibus generari potuerunt gigantes, ex propria et multiplici dæmonum virtute, ex obseruatione locorum in astris, magna corpora facientium, ex sumpto a magnis hominibus semine, et ex victus ratione, corpora roborante.

EPISTOLA QVINTA.

ILlud te pariter offendit, quod veluti naturalem verbo et angelis, dixerim humanam Christi formam ætheream, secundum quam erat ipse in forma Dei. Sed paulisper animum adtende, et te multis viis manuducam. Sicut nunc est vere reale, quod ibi erat in figura: ita nunc est homini Christo vere naturalis ea forma, quæ olim dispotione Dei figurabatur in verbo et angelis. Angelis hac ratione non est humana forma ita naturalis, vt nobis. Cum enim sint spiritalis ætherea substantia, terræ nihil communicans, quasuis formas facile accipiunt. Humana tamen, quæ potior erat in verbo, ipsorum formatore, fuit quoque semper ipsis potior. Imaginem hominis vocat angelum Daniel, ca. 10. Ad angelos dictum est, Faciamus hominem terreum, ad formam et figuram nostram ætheream. Terreus dictus Adam ab adama, vt homo ab humo, accepit vere supernam formam. Ipsi terræ data est tunc ea forma, quæ iam antea erat in æthere, omnium formarum speciosissima, quam reliquæ omnes mundi formæ venerantur, quam et filio suo Deus elegit. In verbo iam ea forma multis viis, seu multis inductionibus, ostenditur, si hoc bene prius teneas, me non dicere in verbo formam corpoream, sed prolationem, exhibitionem diuinam, instar formæ corporeæ. Audi nunc in-

ductiones meas, vt in verbo intelligas formalem aliquam rationem. Inductio prima est ex ipsa sapientiæ omniformis cognitione. Si sapientiam credis omniformem, credes et in ea forma hominis principem formam. Inductio secunda est, ex proprio significatu vocis λογος, quod est, sermo referens, ratio referens, repræsentans. Inductio tertia est ab ipsa luce. Si naturale et proprium creatæ, et increatæ lucis semper fuit, rerum aliarum exprimere ideas, in ipsa Christi luce sitas: multo magis erit ei proprium, exprimere Christum, a quo omnia, et qui primus erat scriptus in capite libri. In luce animæ tuæ, quam ais inuisibilem, concedis, esse rerum visibilium formas: cur igitur offenderis, si in luce ipsa Dei dicam ego esse formas tales? An non inde deriuantur illæ, in animam tuam? Inductio quarta est, a visione et facie Dei. Non erat falsum, id quod videre cupiebat Moses. Lux erat Dei ibi abscondita, nobis manifestata. Inductio quinta est ab omni semine, sicut verbum erat semen, vere formale. Ad illius exemplaris instar, in semine tam animalis, quam stirpis cuiusque, est formalis virtus quædam, talis rei figuratiua: non solum talis iuxta certam speciem, sed iuxta certum indiuiduum, quale est ipse Christus. Non solum erat in verbo naturalis virtus figuratiua Christi, sed figura ipsa visibilis, ob peccatum reddita inuisibilis. Inductio sexta est ab hominis formatione, qui ad formæ illius supernæ imaginem et similitudinem est corpore et anima formatus. Inductio septima est ab essentiali conformatione. Si essentialiter nunc est verbum in homine, et essentialiter est verbum homo, essentialiter conformatur et coaptatur formæ et figuræ hominis: atque ita ab æterno habuit aptitudinem et respectum formæ et figuræ hominis. Inductio octaua est a naturali potentia. Naturalis erat ibi potentia, actu nondum terreus homo: sicut in aliis generationibus omnibus naturalis potentia, antequam sit actus: prius potentia filius, quam actu filius. Hinc ab omni generatione inductionem nonam collige, contra mathematicam illam vestram, et realem inuisibilem generationem, hoc

hoc vnum et vniuerſale axioma ſeruans: Omnis, qui ge-
nerat, in ſeipſo et ex ſeipſo ſemen elicit, antequam ſit fi-
lius, et ideale ſemen. Hoc dicimus verbi ſemen eſſen-
tiale, a quo omnia, et in quo omnia relucebant, etiam an-
geli, qui in ipſa creatione ſunt verbo aſſimilati. Vnde in-
ductio decima conſurgit, ab angelica viſione et aſſimila-
tione. Angeli nihil vnquam de Deo ſcire potuerunt, niſi
quod eis in verbo ipſo videre datum eſt, in quo ipſi vi-
debant faciem Dei: tanta fuit verbi excellentia, manife-
ſtatio Dei, Chriſtus facies Dei. Angeli et in actionibus,
et in natura ipſa, ſunt aſſimilati, conformati, et quodam
modo vniti verbo. Ab omni naturali actione eſt vndeci-
ma inductio, ſi rerum analogias intelligas. Vt in natura-
libus actionibus omne agens aſſimilat, conformat, et vnit
ſibi paſſum: ita in diuinis nos ſibi, ac etiam angelos,
Deus aſſimilat, conformat, et vnit, externa lucis viſibili
forma, et interno inuiſibili ſpiritu. Imo communicatione
ſuæ externæ lucis, ac ideæ diuinæ ratione, omnia initio
ſibi naturaliter ſimilia et vnita fecit Deus, pulchra et bo-
na: multo autem magis hominem, Deo multipliciter aſſi-
milatum et vnitum. Prima eſt in homine ex innato Dei
halitu vnio naturæ, cum ſimilitudine lucentis formæ. Se-
cunda eſt vnio gratiæ noui ſpiritus, cum maioris fulgo-
ris renouata intus imagine. Tertia erit eximia vnio fina-
lis gloriæ, in qua videbimus eum, ſicuti eſt, in abditiſſima
illa luce, nemini vnquam viſa, nec angelis ipſis, nec bea-
tis animis, ſed ſoli Chriſto. Adhuc ſunt nobiscum magis
beandi boni angeli, ſicut mali magis puniendi. Vt nunc
omittam angelorum ſimilem et conformem Deo voluntа-
tem, et ingentem erga nos charitatis ardorem: in hoc
quoque ſe verbo Dei conformabant, quod ſicut eius
erat omniformis eſſentia, ita illi pro ipſius imperio,
vt nobis miniſtrarent, in varias formas paſſim trans-
ibant, humanam ſemper reuerendo. Cuius odio ſa-
tan, contra Dei imperium agens, et a beata vnio-
ne diſcedens, in ſerpentem degenerauit, relicta
forma

forma Dei. Duodecima igitur a deformatione dæmonis sequitur inductio. Deformatio intus et extra, tanta fuit in dæmone, vt hominis formam assumere iam non possit, sine deformitate aliqua. Non potest nunc dæmon se hominem fingere, quin deformis appareat. Cecidit enim a priore pulcritudine. Honorabilis Deo et angelis bonis fuit semper humana forma, vt vera creatoris imago. Ad quam rem ab ipsis cadaueribus, et separatis animis, est inductio decima tertia. In cadaueribus mortuorum, ob huius formæ læsionem et iniuriam ei factam, afficiebantur angeli, et separatæ animæ, in ea forma creatæ, et essentialiter corpori conformatæ. Ob id item iubentur lege puniri, qui hanc formam læserint, eo quod sit imago Dei. Ex his iam aliquam in verbo illo formalem rationem facile est intelligere, si Christum ibi credis: quod vtinam tibi detur. Amen.

EPISTOLA SEXTA.

MVtationem Dei nec in creatione, nec in incarnatione esse factam, et substantiam eius esse manifestatam ex iam dictis pauca repetens ostendam, vt totum pietatis mysterium intelligas, ad gloriam Iesu Christi domini nostri. Ante creationem erat verbum, iam præsidens æterna Dei ratio, verbum manifestatione nondum exhibitum. In creatione se Deus visibilem exhibuit, thesaurum suum aperuit, ostia æternitatis. Mutatus non ob id dicitur, quod hoc vel illo modo a nobis percipiatur: cum ille omnem percipiendi formam in seipso contineat, quam vult nobis offerens. Si intelligas, communicationes nobis diuinas non esse in Deo mutationes, intelliges quoque, exhibitiones non esse mutationes. Nihil Deus creat, cui se modo aliquo non exhibeat et communicet. Deus vbique est, rerum omnium essentia plenus. Rerum omnium essentiam in se

in se ita continet, vt sola sua essentia, sine alia creatura, se hic nobis exhibere possit, vt ignem, vt auram, vt lapidem, vt electrum, vt virgam, vt florem, vt aliud quiduis. Similitudinibus his te commodius excitabo. Nam si Deus non est mutatus, ob singula hæc patefacta, nec mutatus erit caput ipsum Christus patefaciens. Exhibeat se iam nobis Deus, vt lapis ille Zachariæ ostensus: oculos nostros ita aperiat, vt lapidem ipsum videamus. Deus non est mutatus, et visus est lapis in Deo. Verus lapis? Deus in ligno est lignum, in lapide lapis, in se habens esse lapidis, formam lapidis, veram substantiam lapidis. Concedam igitur, hunc esse vere lapidem, quoad essentiam formæ, quanquam desit materia lapidis. Concedam quoque ignem illum esse verum ignem, et esse id ipsum, quod Deus. Est ne ob id mutatus Deus, formam occultam nobis patefaciens? Ignis ille figuram hominis exhibeat, virtute Dei fiat homo, substantiale corpus ex virgine genitum. Quis quæso, dicitur ibi esse filius Dei, a patre Deo realiter distinctus? Ignis ille formali ratione, et personæ figuratione dicitur filius, non realiter distinctus a patre. At homo hic vere realiter, et corporaliter genitus est de substantia Dei patris, et virginis matris. Loco item moueatur ignis ille, aut aura diuini spiritus, aut lapis, aut flos: an mouetur tunc Deus? Deus vbique semper existens immobilis, nec loco mouetur, nec ob ostensam illam formam alteratur. Sed sunt illi modi dispensationis seu exhibitionis diuinæ, qua se nobis, vt vult, vere Deus exhibet, et in rebus agit. Moto homine Christo, non mouebatur substantia deitatis. Externe mouebatur, per aërem descendebat spiritus sanctus, in Deo immobili semper existens. Verbum suum Deus visibile patefecit, varie misit, et immobilis mansit. His modis verum est, quod scribitur Deus olim descendisse, iuisse, venisse, pedes suos lauandos ipsi Abrahæ exhibuisse. Vera res erat, non præstigium, etiam

tiam ſecluſo angeli miniſterio: ſicut vera res erat, quod deſcendit ſpiritus ſanctus in Chriſtum. Motus erat ratione adiunctæ creaturæ, non ratione deitatis: niſi motum dicas iuxta formæ exhibitæ modum, ſecundum quem locos mutabat, locis ita ſe exhibens. Quanquam eſſet ibi angelus, in angelo erat Deus. Viſus Deus deſcendebat, et ſpiritus ipſe ſanctus, qui Deus eſt, deſcendebat: nec ob id eſt mutatus Deus, formam certam exhibens, et patefaciens. In angelo, Abrahæ viſo, erat forma Chriſti, forma lucens, et viſo angelo ſimul Deus videbatur, verbum videbatur Chriſtus, Elohim. At quomodo in Angelo relucebat Deus, relucebat Chriſtus? Ipſam angeli et animæ noſtræ ſubſtantiam penetrat intus, et implet lux verbi, ſicut lux ſolis aërem penetrat et implet. Erat nomen Dei in medio angeli, Deus ipſe in media angeli ſubſtantia. Exo. 23. Quid obeſt, quo minus in angelo videretur Dei lux verbum? et angelus quaſi transformatus, diceretur quis quaſi Deus? Si in aliis creaturis, luce informatis, pene videtur, et palpatur Deus, multo fortius in angelo illo, et multo iterum fortius in Chriſto. Incarnatione ergo non eſt mutatum verbum, ſed aſſumpta caro eſt in verbum transformata. Verbum illud erat ſubſtantialiter filius, quoad eſſentiam formæ, quamuis nondum eſſet adiuncta terrea carnis materia, quæ eſt vere de eſſentia filii. Verbum ipſum erat vere Chriſtus homo, quoad eſſentiam formæ, et formam ſuam ab æterno retinet, formam hominis: nec confuſam, nec imminutam, nec alteratam. Obſecro te, id omnipotentiæ Dei tribuas, vt idealem illam animæ tuæ rationem, quæ hominis alicuius formam tibi interne refert, poſſit Deus externe in aëre lucentem et viſibilem exhibere. Hinc ſine materiali corporatura cognoſces, idealem rationem exhibitam, hypoſtatice ſubſiſtentem, formam hominis. Formam hominis fulgorem diuinum, qui vt homo conſpiciendus, vt homo ſe olim exhibebat. Nihil horum in verbo tu agnoſcis, ſed procaciter vrges, fuiſſe realem, diſtinctum, inuiſibilem filium, actione reali genitum. Sed vnde hoc probas?

Nec

Nec iota vnum habes, quo filium alium ab homine do-
eas. Non ſubſtantialiter in Patre filium hominem fuiſſe
icimus, non tamen realibus tuis motibus et punctis.
Naturalis erat Deo ſcientia, vt ſpeculo relucentia, natu-
aliter referens, ſubſtantialiter et primario Chriſtum con-
inens. Naturalis illa relucentia, idea naturalis, et per
e prima dici poteſt, vt Chriſto dicitur εἶδος, et ſicut
dea eſt mentis ratio λογος. Si λογον in Deo dici idealem
ationem tibi non placet, dicatur ſermo repræſentans,
licatur cum Paulo relucentia, fulgor, ſplendor, reſul-
gentia. Nullibi ſane dicitur eſſe λόγος, ſeu ratio, quin
it idealis ratio, relucentia rei alterius. Omnis quoque
apientia eſt naturalis relucentia. In æterna Dei luce
elucebat Chriſtus glorioſe, ob id dictus relucentia glo-
ioſa, Heb. 1. Erat Chriſtus in Deo prima reſulgentia,
rima omnium potentia, omnia continens ſapientia, o-
nnibus in creatione ſuum ordinem præbens, velut ex
eipſa ſcriptum depromens. In verbo erant omnia per
creationem ex inuiſibilibus facta viſibilia, et verbum
ipſum, antea inuiſibile, ſe exhibuit viſibile: prius oc-
culta ratio, deinde manifeſtus ſermo. Extitit lumen de
lumine, lumen apparens de lumine non apparente.
Idea Chriſti antea imperceptibilis, ſe poſtea, vt cor-
pus verbi, perceptibilem exhibuit, viſibilem, et tangi-
bilem. Spiritus quoque in archetypo diuinus, vt ſpi-
ritus idea imperceptibilis exiſtens, poſt creationem ſe
perceptibilem exhibuit, et omnia impleuit. Ea res
nullam Dei in ſeipſum arguit realem actionem, aut ſuſ-
flationem, ſed in creaturas. Quid igitur, inquies, ante
creationem agebat Deus? Idipſum, quod nunc agit.
Sibi iam erant omnia præſentia, et creaturas ſuas iam
tunc attingebat. Sine tempore Deus eſt actus æ-
ternus, in creaturas ſemper agens. Seipſum au-
tem non ita immutabat, vt tu cum ſophiſtis illu-
ſus intrinſecas reales actiones, et deriuationes fin-
gis. Si erat ibi actio, erat et paſſio. Ante creatio-
nem, ſi Deum in ſe ibi conſideres, non erat eius

in ſei

in seipsum actus aliquis, non actio aliqua realis. Non erat spiratio passiua, non res aliqua spirata. Non erat ibi actus realis intus generationis, non actio spirationis, sed cum naturali cognitione et Dei constituto, erat propositum et potentia. Relucentia filii non erat actu realis filius, sed potentia. Idem de spiritu sancto dicas, vt fuerit in archetypo potentia spirandi, non actus passiuus. Cum ibi nemo ageret, nemo patiebatur: nemo spirabat, nemo spirabatur. Ecce veram inter filium et spiritum æquiparationem, vt ante creationem vere fuerint, non tamen actionibus vestris et passionibus realibus. In creatione quoque similis in hoc erat exhibitionis verbi et spiritus ratio, vt sine sui mutatione verbum et spiritum exhiberet Deus: verbum externe visum ostenderet, et spiritum interne communicaret. Ita verbum et spiritum olim discernimus, vt angelum et spiritum ex hominis et flatus specie. Nunc vero in corpore Christi est omnis et integra verbi et spiritus plenitudo. Intelligis hanc Christi totam gloriam? Quod filius verbum et spiritum plene contineat? hypostatice? Intelligis insuper qualiter formali potentia fuerit olim filius, qui nunc est actu filius? In omni generatione prius est potentia filius, quam actu filius. Et ei, quod est potentia filius, aliquid additur, vt fiat actu filius. Hæc sunt apertissima conformia diuinis scripturis, et omnibus rerum naturis, sine monstro aliquo, et sine sophismate. In omni generatione, quod a patre solo prodit, non per se dicitur filius, sed per matrem. Vnde igitur vos tantam filii separati in diuina generatione deformitatem somniatis?

EPISTOLA SEPTIMA.

MVtationes varias et agitationes, vos Deo turpiter impingere, sum nunc ostensurus, si de accidentibus errorem prius indicauero. Accidentia nulla esse in Deo, et ei ni-

ei nihil accidere, vulgo iactatur: quanquam sophistæ quidam relationes in trinitate sua ponant, res imaginarias, quæ non sunt in rerum natura. Accidentia quæ vocant, nos, esse formales substantias, diximus, sicut lux est vera substantia. Ne vero sit de nominibus contentio, quando accidunt, accidentia vocentur. Nos in vniuersum accidentia omnia Deo accidere dicimus, id est, accidentia omnia, quæ vere sunt, in Deo esse, in quo omnia consistunt. Accidentia dixi, quæ vere sunt, id est, res omnes, entia naturalia. Peccatum non est in Deo, quia non est in eo ratio peccati. Peccatum non est ens, sed entis actio, creaturæ libere deficientis actio praua. Siue actio illa sit interne velle, siue externe aut loqui, aut operari: quamuis mala sit operatio, si supereſt, opus illud in se creatura Dei est, et Deo inest. Omnia ergo quæ vere sunt, in Deo sunt, et bona sunt facta, quanquam actibus malis sint quædam postea deprauata, vt diabolus ipse, et animus prauus: qui etiam Deo insunt, cum insitis accidentibus, et a Deo ita sustinentur. Hanc rem indicauit Deus ipso creationis vocabulo, quod est ; iehi, quasi dixisset, insit mihi lux, insit mihi firmamentum, insint mihi luminaria. In Deo omnia consistunt, accidentia Deo insunt, atque ita Deo accidunt. Quicquid in rerum natura accidit, Deo semper accidit, seu Deo incidit: non præter spem, sed ipso suscipiente. Deus non ob id mutatur, sed res, quæ accidunt, mutantur. Non eam hoc continet absurditatem, quam intrinsecæ illæ rerum motiones, et agitationes, quas vos in Deo varie concluditis, in trinitate vestra. Mutationes varias in ipso Deo efficacius arguebant Arrius et Macedonius contra vos omnes sophistas, qui stupenda illusione somniatis, Deum in se duas res distinctas iugi productione et emanatione quotidie gignere et spirare, idque intrinsecis motibus, actionibus diuersis. Incorporeo filio, vt aiunt omnes, idem est gigni, quod esse, et nascendo accipit esse. Non se-

mel, inquiunt, facta eſt illius cognatio, et poſtea deſiit; ſed nec principium, nec finem habet, et ſemper eſt in fieri. An non hoc eſt iugiter mouere? iugiter producere? generari? ſpirare? mittere? An non hæ ſunt ſpecies motus? Emanationes ſunt duæ reales, et non eſt motus realis? Si peculiari hæreſi tu neges, incorporeum filium nunc generari, ita facile ab ipſis omnibus argueris: Generatio, quæ nec principium, nec finem habet, ſemper eſt in fieri: ſicut ſplendor, aiunt, ſemper naſcitur ab igne, et lux a ſole producitur, Alia ratione, Quemadmodum, inquiunt, ſpiritus ſanctus ſemper intus procedit, ita filius ſemper ibi generatur? Quicquid ad hæc reſpondeas? an non hoc tibi erit mouere? producere? generare? ſpirare? An non erant duæ reales emanationes? An non erat confuſa rerum trium implicatio? huius ex illa generatio, et iſtius ex illis ſufflatio? fluxio? deriuatio? proceſſio? An in confuſione hac, et motibus his, tu vere quieſcis? Quid eſt motio, ſi productio non eſt motio? ſi emanatio non eſt motio? Naſci non eſt moueri? Et ſpirari? Procedere quid eſt? Hos tam abſurdos motus, et agitationes, in Deo intrinſecus non tolerantes Arrius et Macedonius, Deum dixerunt, non in ſe, ſed extra ſe filium quendam olim creaſſe, et ſpiritum ſanctum meram creaturam feciſſe. Labyrinthos admodum varios, et tenebris vndique obſitos, eſtis omnes ingreſſi, filium veritatis non manuducentes, ſed citra omnem Dei ſenſum vagantes. Simplex alia eſt veritatis via, non metaphyſicis, ſed idiotis et piſcatoribus nota, quæ hominem docet eſſe filium Dei vere genitum, cuius generatio in Maria eſt vere conſummata. In creaturas ſunt reales omnes Dei actiones. In ſeipſo Deus hac ratione ab æterno egit, et genuit, quod apud ſe meditans conſtituit. Verbum princeps conſtituit et ſpiritum principem conſtituit, ſine realibus veſtris motibus. Atque ita conſtituens, per eos hunc hominem genuit. Generatio erat in Deo conſtitutio generationis, quæ ad generationem tendebat, et creatio, quæ ad creationem.

Epiſtola

EPISTOLA OCTAVA.

CVm ex nullis scripturis realem illam incorporei filii distincti generationem possis ostendere, ad allegoricam figuram confugis, et mordicus arripis vnicam de sapientia parabolam, proverb. 8. Demiror sane, quod homo mente bene composita, vt de iactas, tam tenui flatu in tam altum pelagus agiteris, in tot impingens scopulos et monstra. Plurimis ego, solidissimisque rationibus ostendo, nihil tibi locum illum suffragari, imo plane aduersari. Prius tamen cogites velim, quid proprie significet sermo, quid sapientia, ne tu sacris vocibus abutaris. Sæpius iam dicta repetam et ex Paulo quædam addam, vt vel ipso duce, quid fuerit sapientia, tandem intelligas. Omnis sermo, et omnis sapientia aliquid naturaliter repræsentat, seu est naturalis relucentia. Hæc ipsa est Salomoni data sapientia, rerum diuinarum et humanarum relucentia. Ioannis non est abusus proprietate vocabuli, sed appositè dixit λογον sermonem referentem. Erat igitur sermo, et erat sapientia, relucentia vere repræsentans. Nunc Christus ipse, qui ibi princeps repræsentabatur, est vera relucentia, vera sapientia, omnem lucem in se substantialiter continens. Hinc Paulo dicitur Christus relucentia gloriæ, et substantialis figura, in Deo figurata. Heb. 1. Ex aliis eiusdem Pauli locis, sapientiam fuisse in Deo arcanum Christi, aperte colligimus. Nam ad Eph. 3. sapientiam vocat præfinitionem seculorum, quam fecit Deus in Christo, in quo secula relucebant. Ibidem ca. 1. sapientiam vocat arcanum Christi, quod proposuerat Deus in seipso. Sapientia igitur erat ipsa præfinitio et relucentia Christi, omnia in Deo continentis, et omnibus gentibus communicandi. Erat Paulo σοφία πολυποίκιλος sapientia multiformis, sapientia vehementer varia, in qua Iudæi et gentes continebantur, suis temporum articulis. Hinc mysterium vocationis gentium in hac verbi sapientia merito Paulus concludit. Ipsa rerum in Christo dispositio erat sapientia, vt apud Clementem et in epistola docet Petrus. Ipsum Ioannis λογον declarans Paulus

ad Colos. 1. ait, λογον fuiſſe myſterium Chriſti reconditum, nunc manifeſtatum, et gentibus communicatum, in cuius imaginis luce omnia conſiſtebant, et conſiſtunt. Ipſam Salomonis ſapientiam declarans, 1. Cor. 2. ait, ſapientiam illam, ante ſecula præfinitam, in myſterio reconditam, et nunc manifeſtatam, eſſe ipſum Ieſum Chriſtum, dominum gloriæ. Sapientiam ipſam ibi ait eſſe præfinitam ad gloriam hominis. Vndique vides eſſe theſauros ſapientiæ omnes propter Chriſtum, et in Chriſto reconditos. Pertinacia tua eſt, hic fingere ſapientiam, rem diſtinctam, realiter genitam: cum præſertim ſapientia creata dicatur, et formata, vt ſapientiſſimi quique antiquorum expoſuerunt, Hebræi, Græci, et Latini, etiam Ieſus filius Sirach, et author libri ſapientiæ. Vtrunque ergo per ſe realiter dicetur, ſapientia creata, et genita, quod eſt Arrianum: aut vtrunque figuratiue, ſicut eſt figurata loquutio, et ſicut ſapientia aliud figurabat, quod eſt vere Chriſtianum. Ne igitur realem illam ibi probes generationem, hæc tibi maxime occurrunt. Primum eſt, quod Hebraica vox חוללתי holalti, quæ ibi ponitur, non ſignificat generationem. Nam eſt paſſiuum, cuius actiuum, ſi locos omnes inquiras, proprie et vniuoce, vbique ſignificat premere. Paſſiuum quoque vbique eſt premi, expreſſione formari, ſeu preſſura quadam parturiri. Hoc longe aliud eſt, quam paterna generatio, quam vox illa nunquam ſignificat, tametſi ad fœmineam preſſuram extendatur. Hebræi ita ſapientiam in mente formatam docent, et in lingua ſancta aliud eſt peculiare verbum, quod proprie vbique ſignificat generare, et Deo generanti tribuitur, ſcilicet חוליד holid. Vnde conſtat, non proprie in parabola illa dici generationem. Si enim ſpiritus ſanctus proprie de generatione loqui voluiſſet, ea voce vſus fuiſſet, quæ generationem proprie ſignificat. Adde, quod verbum illud חוליד holid, quod proprie ſignificat gene-

rare

rare, et Deo generanti tribuitur, eſt tranſitiuum ad mulierem, in qua ille generat. Deus ergo vere et realiter in muliere genuit. Ille eſt vere filius Dei, quem in muliere genuit Deus, non ille, quem tu ſomniaſti. Ex proprietate linguæ ſanctæ, et vi Hebraicæ dictionis, non dicitur generatio ſine matre, nec filius ſine matre. Filius enim Hebraice dicitur ædificium in muliere factum, ben a verbo banah. Septuaginta quoque, et reliqui Græci interpretes, in Parabola illa Salomonis, per verbum κτίζω, quod eſt creo, condo, fabrico, Hebraicæ dictionis ſignificatum aptius tranſtulerunt, quam per verbum γεννάω, quod eſt improprie vſurpatum. Ex latinis inſuper verſionibus tam Hieronymi, quam Pagnini et aliorum, non habetur ibi generatio, ſed formatio, et iuxta mentis conceptionem expreſſio. Alterum tibi veriſſima ratione iam occurrit. Quamuis enim generatio eo vocabulo ſignificaretur, conſtat eſſe id prouerbialiter et figuratiue a Salomone prolatum: cum ex profeſſo ibi tractet parabolas, ſimilitudines, et figuras. Quis ſanæ mentis negaret, ſapientia illa Salomonis perſonam Chriſti ſignari et figurari? Aeque ergo dicitur in perſona Chriſti ſapientia creata, genita, et formata. An non in perſona Chriſti dicitur tibi ſapientia creata? Aut creata pro conſtituta olim dicitur, aut in perſona Chriſti creata, vt omnes ſemper intellexerunt, exceptis Arrianis. Ita exponit Auguſtinus in Ioannem, ſermone quinquageſimo octauo. Ita Nicæna ſynodus expoſuit, vt in eius decreto contra Euſebium refert Athanaſius. Ita poſt Hilarium lib. 12. de trinit. aperte docet Cyrillus, Epheſini conſilii præſes, libro quinto Theſauri cap. 4. et ſequentibus. Addens ibi, eſſe prouerbialiter et figuratiue dictum, et aliquando improprie in ſacris literis dici quid creatum, vel genitum. Si improprie dicis creatam ſapientiam, improprie dices et genitam, in figura alterius rei, ſicut ſapientia aliud figurabat. Omnes

denique fatentur, esse prouerbialiter et figuratiue dictum, vt ex eo nec creatio, nec generatio realis ibi probetur. Tertium, quod tibi occurrit, est proprie dicta in Deo ratio, proprie dicta sapientia, scientia relucens, sine reali generatione, Deo insita, ac postea visibiliter expressa. Occurrit quoque Paulus, sapientiam docens arcanam Christi præfinitionem. Quartum occurrit, quod sicut apud Salomonem dicitur sapientia ante colles formata, ita apud Iob, dicitur homo ante colles formatus, idque eisdem omnino dictionibus Hebraicis Iob. 15. Eamque formationem discernit Iob a generatione, per aliam vocem ibi significata. Vnde constat per holalti, significari formationem. Quintum occurrit, quod de Christo olim ait Deus, Formaui eum et faciam, Esa. 46. Et Petrus Christum ait ante creationem in Deo præformatum et postea manifestatum. 1. Pet. 1. Sextum tibi occurrit, quod dicitur spiritus sanctus genitus, sicut sapientia genita. Imo ipsamet sapientia erat spiritus sanctus, vt exponit Irenæus lib. 4. ca. 17. et 37. et Tertullianus, li. de carne Christi, aduersus Hermogenem et aduersus Praxeam. Erat vere sapientia, sine reali distinctione, simul verbum et spiritus sanctus, sicut Christus verbum et spiritum sanctum simul continet. Hebræi omnes veriſſime docent, sapientiam illam esse spiritum sapientibus datum, qui erat iam in Deo præfinitus, seu præformatus. Salomo de sapientia loquens, sapientiam illam sibi datam testatur, id est, spiritum sanctum. IesusSirach, Baruch, et liber sapientiæ, palam interpretantur, sapientiam illam esse spiritum in Israëlitis habitantem, et in animis sanctorum radicatum. Si sapientia erat spiritus sanctus, cogita iam, si erat spiritus sanctus genitus et realis filius. Ipsemet Chaldæus Ionatas, qui genitam sapientiam ait, spiritum sanctum intelligit, absque aliqua in Deo reali distinctione. Septimum tibi occurrens est, quod eodem contextu prouer. 8. et 9. quædam alia de ipsa sapientia profert Salomon, quæ metaphysicam illam generationem non sapiunt: Quod per vicos et plateas clamarit, quod domum ædificarit, columnas exciderit, et

mensam

mensam instruxerit. Parabolicum fuit ædificium, sicut parabolica generatio. Ait item, quod sapientia erat אמון amon, multitudo, vniuersitas ipsa rerum, et שעשועים shaasuim, delectationes coram Deo, singula suis ideis producendo. Plurali numero dicitur ibi in Deo חכמות hachmoth, plures sapientiæ. Quæ tibi plures essent reales filii, nobis multiplex sapientia, spiritus vnus et multiplex. Vnde iam octauum occurrit, quod Valentinus, eius loci, de pluribus sapientiis, falsa reali interpretatione, ex Deo somniauit, realiter gigni multitudinem hachamoth, quæ apud Irenæum et Tertullianum dicuntur hachamoth. Simili tecum errore tenebatur, in eo, quod realem generationem interpretabatur. Sicut Salomon prouer. 3. in Deo discernit sapientiam, prudentiam et scientiam: ita realiter Valentinus, qui res distinctas, ex Deo genitas dixit, synesin, enthymesin, demiurgum, syzigiam, et alios æonas, esseque matrem sophiam, sicut Salomoni dicitur sophia mater. Illi erat sophia mater, tibi filia realiter genita. Quia sacræ literæ in Deo ponunt delectationes, pœnitudines, et consolationes, Valentinus æonas filios esse dixit, delectationes, lachrymas et mixturas. Quibus omnibus realitatibus et falsis interpretationibus explosis, animo pende, num sit quoque falsa, ad locum illum tua realis interpretatio. Nonum occurrit eiusdem Salomonis dictum, et loco eodem, Quod Deus sapientiam et intelligentiam acquisierit, suo ingenio inuenerit, figurate scripserit, disposuerit, ordinarit, et reliqua, quæ secundum præfinitionem dicuntur. Similia de sapientia profert Iob. ca. 28. Quod eam Deus scripserit, numerauerit, recensuerit, parauerit, perueſtigauerit. Idipsum Ecclesiasticus, Baruch, et liber sapientiæ comprobant, sapientiam vocantes, vt speculi relucentiam, imaginem claritatis. Hic decimum occurrit, quod Iesus Sirach post suos maiores, capite primo ait, eam sapientiam visu plerisque apparuisse, eiusque speciem ipsis olim visam, perspectamque fuisse. Eam ipsam ait Baruch, olim visam ab hominibus. Videri poterat, si

erat tam lucidum ſpeculum, et imago claritatis, vt ait liber ſapientiæ. Ea ipſa erat in ſublimi ſedens, cuius thronus, ſiue ſolium, erat in nube, in Moſis tabernaculo, et Salomonis templo, Eccleſ. 24. Vndecimum occurrit, quod ſicut apud Salomonem, ita apud Eſaiam dicitur olim in Deo creatio et formatio, Chriſtus ipſe in Deo creatus et formatus. Eſa. 45. et 46. Mira verborum concordia. Adde rationem vltimam, quæ ſumitur ab omnibus, qui Hebraice vnquam ſcripſerunt. Nam ſi realis illa ibi ſignificabatur rei diſtinctæ generatio, inſigniter hoc fuiſſet ab eis notatum, ante et poſt Chriſti aduentum. Res tam inſignis inſigniter erat notanda. At nemo vnquam ibi talia cogitauit. Tantum hoc dixerunt veteres, In Dei ſapientia, velut in anima hominis, res alias conſpici. Faſcinatis ſophiſtis et linguæ ſanctæ imperitis debebatur veſtra illuſio, in regno Antichriſti: vt Deum laceretis, impoſſibilia in eo fingatis, et hominem eſſe naturalem filium, negetis.

EPISTOLA NONA.

CItaui tibi, et in vnum redactos ad te miſi omnes euangeliſtarum, apoſtolorum, et diſcipulorum locos, in quibus de fide ſit mentio, et in quibus de credendo ſit mentio: vt bene videas, quid illi tunc crediderunt, et quid credendum docuerunt. Citaui tibi ex Ioanne, ea omnia ad hoc ſcripta eſſe, vt credas Ieſum illum Nazarenum eſſe verum Meſſiam filium Dei, idque credens iuſtificeris, Ioan. 20. Hæc Chriſti fides ab ipſis apoſtolis eſt ita ſimpliciter prædicata, et hoc illi credentes iuſtificati ſunt. Paulus ait, Nos in Chriſtum Ieſum credidimus, vt iuſtificaremur. Galat. 2. Per hunc Ieſum omnis, qui credit, iuſtificatur, acto. 13. Si quis ergo aliam eſſe Chriſtianorum iuſtificantem fidem, prædicauerit, ſit anathema. Si angelus de cælo aliud docuerit,

Paulo

Paulo dicitur anathema. Quæ de promiſſionibus tu dicere potes, ex hac fide omnia ſequuntur, vt acceſſoria ex ſuo principali. Nam ſi credis, ipſum eſſe filium Dei, credis ipſum eſſe in promiſſis veracem, et promiſſa omnia complere. Per hanc ſolam Ieſu Chriſti fidem dantur nunc promiſſiones omnes. Omnes quotquot ſcriptæ olim ſunt promiſſiones, per hanc fidem dantur nunc vera fiducia credentibus, hunc eſſe illum filium Dei promiſſum, qui promiſſa implet. Ea ipſa fides nos prioris noſtræ inopiæ, ac miſeriæ, conſcios facit. Si enim credis, hunc eſſe filium Dei, mundi ſaluatorem, iam credis mundum, in peccato eſſe conſtitutum, vnde ſaluari indigeat: cum item dicatur ipſe redemptionem facere credentium prius captiuorum. Non eſt, quod aliam hic in pædobaptiſmo, aliam ibi in cæna, et alibi aliam fidem tu tibi diſſimilem pingas. Nam ipſe eſt filius Dei, rex cæleſtis, qui ſibi credentes ad cæleſtia regenerat, et cæleſti cibo paſcit. Vnum eſt omnium fides, vnum caput, vna fundamenti petra, qua creditur Ieſus ille eſſe verus filius Dei ſaluator, et id credendo eius in nobis virtus cognoſcitur. Hæc vna fides et in baptiſmo requiritur, et in cæna requiritur, et in reliquis omnibus Chriſtianorum actibus ſemper requiritur, et ex ea ſequuntur omnia. At tu ſatis tibi feciſſe videris, ſi per communicationem illam idiomatum ſophiſticam concedas, hunc hominem eſſe filium Dei: alioqui non eſſe vere filium. Sophiſtica ergo eſt fides tua, ſicut ſophiſtica eſt ratio tua, quod hic homo dicatur filius Dei, et quod ſit in eo filius alius incluſus: quaſi nomine ſit hic filius, non re ipſa. Eo magis, quia falſum tu ſupponis. Falſum eſt, quod fingis, eſſe filium in filio; cum non filius in filio, ſed pater in filio vere dicatur, Deus in Chriſto. Noui ſane, quod tu non vere credis, hunc hominem eſſe filium Dei, quia non vere credis, hunc hominem eſſe genitum de ſubſtantia Dei. Sed quis te dæmon communicationem il-

lam idiomatum ita de charactere beſtiæ ſumere docuit? Hoc ne cauillo dixit cæleſtis pater, Hic eſt filius meus? Ecce puer meus? An non vides, communicationem illam rerum inuiſibilium ſumptam eſſe de Antichriſti doctrina, in qua vigent illuſores, tres dæmoniorum Spiritus? Per quam conceditur, Deum in aſino mori? Ab Antichriſto inuentum eſt ſophiſma illud, ad obliterandum verum filium Dei. Filius Dei ita vobis eſt homo, ſicut ſpiritus ſanctus eſt mulus. Filius Dei ita vobis eſt mortuus, ſicut ſpiritus ſanctus in mulo moreretur, aut angelus in aſino. Hoc adde, quod antequam communicationem illam inducas, oſtendere prius debes, eſſe in Deo inuiſibilem alium ab homine filium. Hoc vero nunquam oſtenſurus es. Vnum hoc item cogita. Eſto per tropum aliquem, aut ſophiſma illud, hic homo nominetur filius Dei, quanquam reuera non ſit naturalis filius Dei: eſt ſaltem naturalis filius Mariæ, vt habetur Matth. 1. et Lucæ 1. Ibi enim dicitur, quod Maria peperit filium ſuum primogenitum, quem vocauit Ieſum. Si ergo hic ſine tropo eſt verus filius Mariæ, et ille ſine tropo eſt verus filius Dei: iam ſequitur, duos eſſe ſine tropo veros filios, in vnum cumulum vnitos. Papiſmi ſchola tota nunc docet, hunc hominem dici filium, gratia vnionis, non veritate generationis. Quod eſt Antichriſti maxima blaſphemia, et maxima duorum filiorum impoſtura.

EPISTOLA DECIMA.

SIne promiſſione neminem poſſe iuſtificari, pertinaciter defendis, et fidem Chriſti veram callide diſſimulas. Ex ſolo aſpectu Chriſti, miracula facientis, poterat mulier Chananæa, vel Cæſarianus aliquis illi credens iuſtifica-

ſtificari, etiamſi de promiſſionibus nihil vnquam audiuiſſem. Nam Chriſtus factis quoque declarabat, ſe eſſe filium Dei, et id credentes homines ſaluabat, et iuſtificabat, etiamſi eſſent Scythæ, nullam promiſſionem habentes. Imo ridiculum, ſi quis non ſit Deo crediturus, niſi aliquid ipſe promittat. Qui erant in naui cum Iona, et in Niniue, crediderunt Deo, nihil promittenti, ſed eis mortem minanti. Fiducia certa ſe illi Deo commiſerunt, credentes, eum poſſe mortem auertere, ob id iuſtificati, teſte Chriſto. Euangelium Dei eſt annunciatio illa Dei patris, Hic eſt, filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt, ipſum audite. Nihil hic promittit: tantum declarat, quid velit, et quid ſibi placeat. Ita Chriſtus docet, hanc eſſe voluntatem Dei, nobis declaratam, vt hunc filium videntes, in eum credamus Ioan. 6. Etiamſi nullæ fuiſſent vnquam promiſſiones, nec lex, nec prophetæ, ſolus aduentus Chriſti iuſtificaret ſibi credentes, vel ſolo ipſo patris teſtimonio. Sicut ſolus aſpectus ſerpentis, ita ſolus fidei intuitus in Chriſtum, ſaluabat etiam ſurdos, qui promiſſionem nullam audire poterant. Ex aſpectu enim poterat in eis ſufficiens haberi de Chriſto fides. Ex ſolo etiam apud abſentes auditu. In Iſraële promiſſiones habente, non inuenit Chriſtus tantam fidem, quantam in Centurione: in quo ſine promiſſione, ſine priore inſtructione, erat fiducia tam præſens, tam vehemens Matth. 8. Fiducia illius, quem videbat, et credebat, poſſe omnia. Poſſem ad hoc tuum dictum explodendum, teſtimonia alia, et exempla iuſtificatorum adducere innumera, tam ante tempus legis, quam tempore legis, et tempore gratiæ. Iuſtificatum ais Cornelium, antequam Petrum audiret, acto. 10. et nullam ſibi factam promiſſionem, ille tunc ſciebat, ſed credebat eſſe iuſtitiam in Deo. Idem ſcribitur de rege Abimelech. gen. 20. de Raab caupona, de Samaritano, et plerisque aliis. In inſulis nouis, Solo con-

conſcientiæ teſtimonio inuenitur fidei et iuſtitiæ ratio, in finali iudicio coram Deo profutura. Et tamen ibi nihil de promiſſionibus auditur. Libro ſecundo, de iuſtitia regni Chriſti, cap. 2. et 3. pleroſque iuſtificatos oſtendi, quibus nulla tunc ſuccurrebat promiſſio. Promiſſiones quidem addebat olim Deus in lege, et promiſſiones addebat Chriſtus, cum ſalubribus miraculis, vt ad ſe facilius nos alliceret. Scopus tamen fidei noſtræ eſt ipſe Chriſtus, vt eum eſſe verum Meſſiam, filium Dei, ſaluatorem noſtrum, fiducia certa credamus: ad idque promiſſionibus diuinis, et aliis de cælo teſtibus, magis firmemur.

EPISTOLA VNDECIMA.

Quia facta omnia, et actus quoscunque bonos vos omnes deluditis, veſtro in Iacobum commento, Abrahamum dicentes eſſe factis iuſtificatum, id eſt, declaratum iuſtum: operæ pretium me facturum puto, ſi errorem hunc eliminare tentauero. Fateor quidem, operibus declarari fidem, ſed opera quid aliud efficere, multis rationibus oſtendo. Primo, Malefacta aliud efficiunt, quam declarare. Furtum, adulterium, homicidium, et alia eiuſmodi nonne ſunt peccata? Si actibus his, ſiue externe, ſiue interne ſumptis, reſpondet aliqua pœna, quare contrariis non reſpondebit aliqua gloria? Saltem poſt ademptam gratiam, ne tu omnia antea fuiſſe praua cauilleris. Virtus gratiæ æquatur virtuti peccati, ac etiam ſuperabundat. Rom. 5. Ergo benefacta in gratia tantum valent, ad augendam gloriam, quantum malefacta in peccato valent ad augendam pœnam. Secundo, Cognoſcenda tibi eſt vis dictionis excluſiuæ Iacobi, Non ex fide tantum iuſtificatus eſt Abraham, ſed ex factis quoque. Ergo ad eandem iuſtitiam, quam fides effecerat, ali-

rat, aliquid adiecerunt facta. Tertio, Declaratio illa res inanis est; hypocrisis est, si sola declaratio quæratur. Solus erat Abraham cum Deo, qui declaratione non indigebat, sed veram, et spontaneam operum accessionem adhuc expoſcebat. Quarto, Merces operum, doctore Christo, re ipsa aliquid est, quod rependetur. Intellige mercedem, ad certam mensuram factis singulis respondentem, vt ea mensura, qua aliis metimur, remetiatur nobis. Quinto, Aliquando dicimur iustificari, id est, iusti declarari, vt in iudiciali foro. Alioqui iustificari dicitur, qui ex iniusto fit iustus, et qui ex iusto fit iustior, seu cuius iustitiæ aliquid accedit, vt accipit Iacobus. Sicut qui sordidus est, sordescit adhuc, et fit sordidior: ita qui iustus est, iustificatur adhuc, et fit iustior, teste Ioanne. Paulus quoque per opera augeri docet iustitiæ prouentum. 2. Cor. 9. Sexto, Facta externa agunt in animum, sicut actus in habitum: ab operibus bonis vel malis, bene vel male afficitur animus, sicut ab obiecto afficitur sensus: ergo aliquid efficiunt, augent, vel minuunt. Septimo, Verba sunt Dei Genes. 22. Quia fecisti rem hanc, iuro tibi. Aliquid fauoris peperit factum illud ipsi Abrahæ, vt tunc iuraret Deus, quod antea non fecerat: et vberiorem faceret promissionem, quam ante, quando Abraham crediderat. Octauo iustificatus dicitur Abraham, Genes. 15. eo solo, quod credidit Deo, promittenti numerosam progeniem. Mera fuit gratia. Iustificatus vero iam erat antea credens Deo, iubenti exire de terra propria, Genes. 12. et Heb. 11. Quonam modo est iterum cap. 15. iustificatus? accessione maioris iustitiæ. Insignis ille de iustitia eius locus præ aliis notatur capite decimo quinto: quia ibi Christus promittitur, creditur, et a propheta videtur, et quia fuit ibi intensior assensus. Sensim induitur fides, crescit fides, et crescit iustitia. Ad quem modum et in nobis debet ad certam metam esse intensa fides, vt dicatur viua, et viuificante

cante ſpiritu magis ornetur. Nono, Fides eſt credere, credendi actus factum eſt. Ergo ſicut ex facto illo incipit ad iuſtitiam imputatio, ita ex factis aliis, Deo gratis, creſcere poteſt, cum ſint omnia Dona Dei. Decimo, Factum Phinees imputatum eſt ei ad iuſtitiam, pſal. 105. Non ait, fuiſſe ſolam declarationem, ſed imputatum eſt ei, ſicut Abrahæ imputatum eſt. Ipſa reſtitutio pignoris imputatur ad iuſtitiam coram Deo, Deut. 24. vt iam concludam, Data fide, quid eſt ſuperlucrari? Quid eſt per bona opera recondere ſibi theſauros, in futuro ſeculo inueniendos? Theſauros, ait Chriſtus, multiplices, Matth. 6. Fidem ſolam Chriſti, ſecluſis operibus, gratis iuſtificare ſibi credentes, docet merito Paulus. Sola fides Chriſti, quem ex impio facit pium, ex iniuſto iuſtum, ſine aliis operibus, vt latronem iuſtificauit. At nihilominus bonorum operum theſaurus ſuus cuique ſeruatur. In futuro ſeculo nihil magis obſeruandum, quam ſingulorum operum examen: vt qui plus facit, ſit ibi futurus maior, qui minus, minor. Atque ita augetur iuſtitia et gloria ex actibus innumeris, tam internis, quam externis, a Chriſto ipſo præceptis, pro quibus et ipſe copioſam fore gloriæ mercedem, nobis affirmat.

EPISTOLA DVODECIMA.

INſulſis rationibus opera omnia ſemper damnas. Qualiacunque ſint facta, ea ſemper, ais, eſſe peccata, ſecibus admixta, vt omnia Deo fœteant, et mortem æternam promereantur. In opera ſpiritus blaſphemas, et mortem primam a ſecunda non bene diſcernis. Opus nullum ais eſſe probum, niſi procedat ex perfecto amore: Hic autem nuſquam tibi eſt. Perfectionem omnem a nobis procul abiicis, quia Caro concupiſcit. Violenter tua ſomnia perſequeris. Ex profeſſo repugnas doctrinæ Chriſti et apoſtolorum

lorum eius, qui perfectionem nobis tribuunt, et nos perfectos docent, cum perfecta in nobis sint dona Christi, et eius perfectio sit nobis communicata. Hinc nos perfectos, post Christum passim vocant apostoli. 1. Cor. 1. et 2. et 14. et 2. Cor. 3. Ephes. 6. Colos. 1. et 4. Heb. 5. 6. 7. 9. 10. et 12. Iaco. 1. et 3. et 1. Pet. 1. et 1. Ioan. 2. et 4. Loco vno Phil. 3. se perfectum et non perfectum docet Paulus. Non perfectum, si resurrectionis gloriam spectes: perfectum vero perfectione donorum Christi. Ex eo, quod charitas ipsa perfecta Deus est nobis communicata, concludit Ioannes, esse in nobis perfectum amorem, qui foras excludit timorem. Ex eo ergo, quod caro suis insultibus concupiscit, non sequitur, spiritum Christi non agere in nobis perfectum amorem. Perfectionem hanc cælestem tu rides, quam nondum gustasti, nondum e cælo genitus. Mentitus est tibi Christus, dicens, esse quosdam beatos, cor habentes mundum, honestum, et bonum, Matth. 5. et Lucæ 8. Mentitus est Paulus, sicut et Ignatius, vocans sanctos mundos, immaculatos, corda irreprehensibilia in sanctimonia coram Deo. Secundum internum hominem ea omnia vere dicuntur. Non est in sanctorum operibus admixtio fœtida, quam tu fingis. Seorsim a nobis prodeunt opera carnis, et seorsim prodeunt opera spiritus, carne tunc suppressa. Opera spiritus coram Deo et hominibus lucent, teste Christo, proba sunt et bona. Tu improbus et blasphemus, qui opera spiritus calumniaris. Affirmas, ea opera fœdata esse, nec sine venia dici bona: quasi ipse Dei spiritus sibi ipsi veniam det. Imo Christus ipse, qui in nobis agit, fœdum opus educit. Sed quam veniam ais? Vbi non est nouum peccatum, non opus est noua venia. Non opus est, vetera semper repetere, quæ iam sunt condonata, et eorum Deus non amplius recordatur. Cum dicebat Paulus, se nullius peccati esse conscium, non tunc peccabat. Non peccabant apostoli prædicando, et virtutes edendo. Bona opera scriptura vocat, et tu negas, esse bona? In omni, inquit, bono opere

opere fructificate. Ex bonis vestris operibus glorificent patrem vestrum. Plena erat puella operibus bonis, et eleemosynis, acto. 10. Plema misericordia, et operibus bonis. Iaco. 3. Imo in lege naturæ et apud idololatras erant opera bona, vt vides in Iob. et Cornelio, in eleemosynis Nabuchodonosoris, in oratione, et ieiunio Niniuitarum. Sed concedamus tuo more opera illa cum venia dici bona. Cum venia poterunt ad gloriam augendam prodesse, cum venia erit eorum aliqua merces. Opera tu nobis ad vitam prodesse, negas, quia statum ac firmum est, Vitam æternam per fidem nobis dari: ergo non ex operibus. Ex operibus legis non esse hæreditatem, sed ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni credenti. Vitam et hæreditatem ita nobis per Christum dari, certe fatemur. Sed in ea vita quis negaret augeri gloriam; et operum esse certam mercedem? Filia, ais, insurgeret in matrem, si charitas quicquam efficeret, aut alia opera, cum sint fructus fidei. Magica est hæc Diaboli fascinatio. Opera bona esse fructus spiritus, scriptura docet, sicut fides est fructus spiritus, et charitas fructus spiritus. Galat. 5. sed esto, sint fructus fidei. An non filia vera auget effectum matris? An non et in rebus aliis effectus fouet suam causam, roborat, et auget? An non calor fouet, et facit ignem? An non actus roborat, et facit habitum? Nonne lectio fouet et auget intellectum? Nonne exercitatio roborat artem? Nonne vestimentum fouet artificem? Ita a charitatis exercitiis, orationibus, ieiuniis, et aliis spiritus operibus, vestitur, fouetur, roboratur, et augetur, cum sua iustitia fides, sine quibus nudata moritur. His modis ex grano exiguo fit arbor magna. Cum caro mortificatur, spiritus viuificatur, et fides augetur.

EPISTOLA DECIMA TERTIA.

Erras

ERras tu peſſime, errorem exiſtimans, ſi quis dicat iuſtitiam augeri. Sola Dei imputatione ais conſiſtere iuſtificationem, nulla in homine facta mutatione, vt iuſtus nihil differat ab iniuſto. Quid audio? Per peccatum non immutatur ſpiritus hominis? Si mutatio eſt, quando peccas, mutatio eſt, quando tollitur peccatum. Qui ſub tenebris eſt, nihil differt ab habente lucem? Qui liberatus eſt ab oppreſſione ſatanae, nihil differt ab eo, qui ſatanam habet opprimentem? Qui bonum ſpiritum nanciſcitur, nihil differt ab eo, qui caret? Qui placatam conſcientiam habet, non differt ab eo, cui rodetur? Regnum cælorum non differt ab inferno? Satanica eſt iuſtificatio tua, ſi talis intus eſt tibi conſcientia, qualis erat antea, et ſi in te fidei vita non differt a priori morte. Paulus docet nos accipere donum iuſtitiæ, Rom. 5. Veſtimentum iuſtitiæ paſſim dicitur. Iuſtificationes ſanctorum, ait Ioannes, eſſe in eis byſſinum purum, et ſplendidum, apoc. 19. Ergo eſt illuſtratio aliqua. Ipſa clara iuſtificatio per gratiam, eſt ſpiritus gratiæ, vt ait Zacharias. Nam iuſtificatio non fit ſine fide, nec fides ſine ſpiritu. Sicut homini peccanti varie ſe inſinuat ſpiritus malus, ita cum pœnitens iuſtificatur, varie illi ſe inſinuat ſpiritus bonus, et ſecernitur malus. Sicut intrauit Satanas in cor Iudæ, in cor Ananiæ et Saphiræ, quando peccarunt, ita in corda aliorum intrat magis vel minus. Atque ita cum iuſtificantur, egreditur ab eis ſpiritus immundus, vt ait Chriſtus. Sed eſto. Imaginemur, ſolam ita eſſe Dei imputationem, et offenſæ in ipſo Deo remiſſionem, quaſi Deus mutetur, non homo. Nonne et in his eſt dare magis et minus? Nonne huic magis remittitur, et illi minus? Ita Chriſtus docet Lucæ 7. Hinc dicitur hic magnus, iſte maior, ille maximus, in regno cælorum. Sicut imputatione hic dicitur iuſtus, reconciliatus et gratus: ita imputatione ille dicitur magis iuſtus, magis reconciliatus, et magis Deo gratus. Qui

negociando eſt quinque talenta ſuperlucratus, gratior eſt, quam qui duo, et pluribus ciuitatibus præſicitur. Omnia in nobis augeri, docet Paulus, magis et magis abundare, et iuſtitiam, et gratiam, et gloriam. Idipſum docuit Chriſtus, dicens, Ei, qui habet, dabitur, et reddetur abundantior. Vitam habeant, et abundantius habeant. Faxit Deus, Caluine, vt depoſito magico tuo faſcino, in omnibus abundare ſatagas. Sola Petri diſputatio contra Simonem magum te confundit, et operum iuſtitiam, etiam in Ethnico docet. Rogat Petrus, An Deus ſit iuſtus? An benefacientibus bene faciat? et malefacientibus malefaciat? Si hæc eſt iuſtitia naturalis, ob ipſa benefacta ipſe benefacit, ſicut ob malefacta malefacit. Eſt ergo inter Ethnicos aliqua operum retributio, vt ipſemet docet acto. 10. et Paulus Rom. 2. Hinc Petrus neceſſario ſequi ait reſurrectionem, quod benefacturus ſit Deus iis, qui benefacientes ſunt mala perpeſſi. Quam iuſtitiam tu cum Simone mago negas. Inſtar Simonis magi tu doces, iuſtificationem et fidem eſſe ſolam cognitionem. Obſeruationem vero præceptorum eſſe penitus impoſſibilem. Contra docet Ieremias, Ipſam præceptorum obſeruationem eſſe cognitionem Dei Iere. 22. Ioannes ipſe ait, Per hoc ſcimus, quod cognoſcimus eum, quia præcepta illius obſeruamus. Qui dicit, noui eum, et præcepta eius non ſeruat, mendax eſt: præcepta enim eius grauia non ſunt. Ridicula hinc oſtenditur cognitio tua, imo magica faſcinatio, et ementita iuſtificatio.

EPISTOLA DECIMA QVARTA.

NEc fidem Chriſti, nec opera bona probe tu intelligis, nec regnum eius cæleſte. Vt rem imaginariam regnum hoc Chriſti deludis, quaſi ſit res de ſolo titulo, quod nos cum Chriſto iam nunc regnemus in cæleſtibus. Negas, internum

ternum hominem esse nouum hominem. An non ibi est nouus homo, vbi est innouatio? Intus in nobis est innouatio: ergo intus in nobis est nouus homo, absconditus in corde homo. Rides tu, quod elementarem Christi spiritum incorruptibilem ego dicam esse de substantia interni nostri hominis. Quæso te, Potest esse compositio viua ex carne, sanguine, et ossibus, sine elementari spiritu? Non est in nobis truncatus Christus, sed tota sua carnis et spiritus compositione se nobis substantialiter communicat. Spiritus Dei est hypostatice spiritus hominis, et se nobis ita vere communicat: sicut verbum Dei est hypostatice homo, et se nobis ita vere communicat. Sicut est in nobis elementaris eius caro, ita et elementaris spiritus. Ab illo increatæ lucis fulgore immutatur in spiritu nostro prior creatæ lucis forma, ipseque tunc Christi integer spiritus adiungitur, sicut integra caro. Hoc tu plane non intelligis, nec qualiter anima nostra Christum substantialiter induat. Rogas, vbi doceat Ioannes, tales nos esse in mundo hoc, qualis est ipse Christus. Verba eius capite quarto prioris epistolæ sunt hæc, Fiduciam habeamus ad diem iudicii, quia sicut ille est, et nos sumus in mundo hoc. Hebraismus frequens est, et manifestus, vt hic dicatur sicut ille, quia est forte eadem, statu et conditione talis. Qualis est cælestis ille, tales et hi, qui cælestes sunt, 1. Cor. 15. Hæc est Paulo et Ioanni fiducia certissima, talem in se habere Christum, qualis ipse est in gloria. Veram regni eius gloriam et gustum iam nunc in interno homine habemus: quæ res certissimam nobis facit de futuro regno siduciam. In hoc, ait Ioannes, esse perfectam charitatem nobiscum, qualis non fuit temporibus patrum. Nobiscum, qui credidimus Iesu Christo, filio Dei, in eius aduentu. Ipse enim veniens fœdere nouo fecit nobis omnia noua. 2. Cor. 5. Testamento nouo initiauit nobis viam nouam et viuentem. Heb. 10. Ergo vita hæc non moriens, antea non erat, si noua est, et eam Christus nobis initiauit. Tu vero Iudaico quodam

zelo scandalizaris, et conuitiis me obruis, quod cum Christo dicam, eum, qui minimus est in regno hoc, esse maiorem, quam fuerit Abraham: et quod cum Paulo dicam, Abrahamum ipsum fuisse carnalem. Verba Christi, a me iam alibi plene inducta, nunc omitto. Verba Pauli manifesta sunt Rom. 4. Quid igitur dicemus Abraham, patrem nostrum, inuenisse secundum carnem? Non ait Græcus codex, patrem secundum carnem, sed inuenisse secundum carnem. εὑρηκέναι κατὰ σάρκα. Ex iis, quæ in ipso Abrahamo secundum carnem gesta sunt, ostenditur ibi spiritualium typus, sicut alibi in Israële carnali, et Aarone carnali, ostenditur figura spiritualium 1. Cor. 10. et Heb. 7. et 9. Carnalis dicitur tota illa vetus generatio, quia non erat ita, vt nos, nouo hoc gloriæ spiritu regeniti, nec ad cælestem hanc vitam cum Christo resuscitati. Non nego, quin ad eandem hæreditatem, et ad idem Dei regnum sint eorum plerique post resurrectionem assumendi: et non nulli etiam, Christo resurgente, cum patriarchis iam assumpti. Sed præsentem statum, et aduentus Christi dona cælestia, dico esse nobis potiora. Hoc velim ex Paulo bene tibi cognitum. Quomodo mortem Christus veniens aboleuit, vitam nobis in lucem produxit et immortalitatem. Quomodo per mortem destruxit eum, qui mortis habebat imperium, id est, diabolum, et liberos reddidit seruituti mortis obnoxios? Quomodo nos in suum cæleste regnum euexit, et in cælestibus sedere fecit? An non vsque ad mortem Christi regnauit mors? An non patres omnes fuerunt antea in inferno? Sola mors Christi infernum confregit, et paradisum aperuit. Cupiebat Paulus dissolui, et esse mox cum Christo, in paradiso, quod Patribus olim non dabatur. Si caro Christi est vere cibus, est vere alimentum. Si est vere alimentum, ille, qui ea nutritur, efficitur substantialiter vnum cum Christo. Substantiali autem hoc carnis Christi cibo non est v-

sus Abra-

ſus Abraham: præſtantiores igitur ſumus nos. Illos omnes nos præcellimus: quia nondum ad eos venerat regnum Chriſti, nec gloria reſurrectionis eius. Nunc, inquit, iudicio tolletur carcer ſatanæ. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ego exaltatus vos ad me in cælum traham. Poſt mortem ſacerdotis magni nos ſumus reuerſi ad priorem paradiſi poſſeſſionem, non ante. Per mortem eius eſt aperta via ſanctorum in ipſum cælum.

EPISTOLA DECIMA QVINTA.

REgenerationem veram nondum es aſſequutus, ſicut nec regnum Chriſti cæleſte. Regenerationem fateor non momento perfici, incipere tamen certo tempore, idque in homine, verborum vitæ capace, fidei capace, cum fides ſit oſtium regni cælorum. An non certum eſt tempus, quo quis vocatur? quo ex iniuſto fit iuſtus? ex non credente credens? Certum tempus eſt, quo quis conuertitur, quo a Chriſto ſanatur, et quo remittuntur ei peccata, vt ait ipſe Chriſtus Matth. 13. et Marci. 4. Tempus certum mutationis, et translationis noſtræ, vide Epheſ. 2. Colos. 1. et 2. et alibi paſſim. Certum eſt tempus, quo infirmus dimiſſa febre incipit renouari, qui et poſtea magis ad valetudinem maiorem in dies renouatur. Regeneratio, et renouatio dicitur in baptiſmo, febre mortis dimiſſa, et accepta vitæ ſpiritu, ac regni cæleſtis introitu. Lege, quod ad hanc rem, de baptiſmi perfectione ſcribit Clemens Alexandrinus lib. 1. pædagogi ca. 6. Quanquam non ſemper hora baptiſmi et cænæ ſequatur effectus, a nobis tamen ita debent miniſtrari, quia ad id eſt eorum inſtitutio, Ais, Chriſtum de aqua iſta nihil cogitaſſe, quando dixit nos renaſci ex aqua. Quid igitur? Aqua non eſt aqua? An non aqua eſt, quando Pau-

do Paulus vocat lauacrum regenerationis? Quando ait, nos mundatos lauacro aquæ? Regenerat hominem ais, quando illuminatur. Contra de iam concedis pædobaptizatos tuos non regenerari, qui nec illuminantur, nec intelligunt. Rite eos baptizari contedis, regenerationem a baptismo longe seperans, et tantum dicens. Baptismum esse signum adoptionis. Ex te ipso omnia componis, et in adoptionis vocabulo tibi falso illudis, dicens puerulos adoptatos. Adoptio sacris scripturis dicitur et fit, quando credenti datur spiritus υἱοθεσίας, Rom. 8. Galat. 4. et Ephes. 1. Rectius nos cum Paulo diffinimus, Baptismus est lauacrum regenerationis, et renouationis spiritus, nos saluans. Si baptismus est lauacrum regenerans, ea ipsa lotio ex aqua et spiritu sancto est regeneratio. Si regeneratio est e cælo, nonne per regenerationem est introitus in regnum cælorum? Ea hora, qua quis e cælo nascitur, in cælum intrat. Intramus nunc in regnum Christi, per fidem in spiritu, in quo est illius gloriæ participatio, et interna in nobis Christi regnantis fruitio. Intramus et per spem, scilicet spem maioris gloriæ postea reuelandæ. Per regenerationem est in nobis spes viua, vt ait Petrus. Spes autem viua est, quæ iam sentitur: sicut fœtus, qui in vtero sentitur, dat spem viuam. Spes viua est, et in nobis iam viuit, quod speramus. Hinc Paulus cum spe ista coniungit, præsentem iam esse eximiam gloriam, Ephes. 1. Quoquomodo nec per fidem, nec per spem possunt tui infantes intrare, nec regenerari. Et tu fur es, et latro, qui eos non introducis per ostium, videlicet per ostium fidei. Quomodo possunt ad Christum vocari, qui a Ioanne non potuerunt præparari? Baptismum Ioannis in hac re parem tu facis baptismo Christi. At Ioannis baptismus erat lotio emendationis vitæ, ad peccatorum veniam, Marc. 3. et Lucæ 1. ad quem venientes confitebantur se peccatores. Matth. 3. Ergo infantibus ille conuenire non poterat. Iudæi infantes nec baptizarunt vnquam, nec ho-

nec hodie baptizant, sed adultos, quemadmodum et Ioannes. Promissionem, ais, factam nobis, et filiis nostris, et reliquis omnibus, qui longe sunt acto. 2. Loquitur ibi Petrus de promissione spiritus, quam ex Ioele citat. Si in baptismo est promissio spiritus, iam tecum pugnas, paruulos carnales faciens participes promissionis spiritualis. Eo magis quia promissio spiritus datur credentibus Christo Ioan. 7. et Galat. 3. Filii tritissimo Hebraismo intelliguntur posteri. Promissio spiritus facta est semini Abrahæ. At nec filius, nec semen Abrahæ quis dicitur, nisi per fidem: nec promissio illa accipitur, nisi per fidem. Hæc igitur dona non accipiunt infantes tui. De eisdem filiis loquitur Petrus, de quibus loquutus est Ioel, quem citat. Ait autem Ioel, accepta promissione spiritus filios Abrahæ prophetare, et cælestia videre. Quid hoc ad infantes tuos? Petrus priorem baptismo exigit pœnitentiam, vt in baptismo detur spiritus promissus. Fac ergo, vt tui paruuli pœniteant. Denique vocatum esse oportet, qui donum hoc accipiat: vocatio autem per fidem est. Nobis igitur facta est promissio credentibus, et posteris nostris credentibus, et reliquis omnibus credentibus. At, inquis, differentiam facit Petrus inter Iudæos, qui iam vocati sunt cum filiis suis, et alios exteros, qui aduocantur. Differentia est manifesta: quia Christus primo missus est ad oues perditas domus Israël. Hinc Petrus ibi subdit, Vobis primum Deus misit filium suum. Et Iudæis Paulus ait, Vobis primum oportebat loqui sermonem. Et alibi Iudæo primum et Græco. Iudæos ait Paulus sitos prope, et Gentes procul. Quoquo modo, siue prope, siue procul quis sit situs, fide est accedendum, et fide est accipienda illa spiritus in baptismo promisso, post delictorum pœnitentiam. Pœniteat te igitur, et vera Iesu Christi fide ad baptismum accede, vt accipias donum spiritus sancti, tibi ita promissi. Tu vero illusionibus tibi places. Prædestinatos ais infantes illos ita mortuos, impudenter tuo more sacris vocibus abutens. Imo et iustificatos vocas. At in sacris literis prædestina-

tio non dicitur, nisi de credentibus. Ab æterno non vidit Deus quenquam iustum, nisi credentem. Si iusti iam sunt, Christus non venit ad vocandum eos, qui non venit ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Res est de solo titulo, quod ais, obsignatione illa pædobaptismi tui facta, paruulos conferi filios Dei. Imo filii sunt iræ, donec crediderint. Nisi filii sint iræ, fides eos non faceret postea ex filiis iræ filius Dei: atque ita fides nihil efficeret. Paulus eos omnes, qui per baptismum sunt cum Christo mortui, ait esse iustificatos, idque ex propria fide. Baptizatos omnes ait Christum induere, idque ex propria fide. Filios Dei esse ait, qui crediderunt Christo Iesu. Horum filiorum proprium esse ait spiritum υἱοθεσίας, qui spiritus in baptismo datur, et ex auditu fidei est. Si quam in paruulis vis esse obsignationem, manuum impositione, et oratione cum Christo vtere. Ora pro eis, vt in suum cæleste regnum eos seruet Christus, qui pro eis ita orare voluit, eos Deo commendans. Arguis adhuc, circumcisionem fuisse olim signaculum fidei, sicut nunc est baptismus: ergo sicut infantibus illa conueniebat, ita et baptismus. Antecedens probans ex Paulo ad Rom. 4. At Paulus ibi aperte docet, Circumcisionem in Abrahamo fuisse signaculum iustitiæ fidei ipsius, quæ fuerat in præputio. Non ait, in infantibus esse signaculum præcedentis eorum fidei, quæ fuerit in eorum præputio. Longe melius concludisses, Instar Abrahæ nos veros filios adultos debere accipere signaculum fidei et iustitiæ. Quod de sacramento pœnitentiæ ibi ludis, indignum est responsione, cum argumentum facias ex vocibus pro tua libidine confictis, quod ego detestor. Hæc est vis argumenti tui: Circumcisione infantibus data, circumcidere corda viri deinde monebantur. Deut. 10. et Iere. 4. ergo baptismus infantibus conuenit, vt pariter moneantur. Inepte penitus infers, idque magis, quia non est integra similitudo. Baptismi vis non in eo consistit, vt

ſiſtit, vt ab infante vir poſtea moneatur. Ab inferno non magis liberabat maſculum circunciſio, quam fœminam non circunciſam: ergo non erat ſacramentum, per quod ſalus illa daretur, vt in baptiſmo datur. Argumentum idem in teipſum torquetur: Cæna in azymis facta, in azymis ſynceritatis ambulare viri monentur, infantibus azymi panes tunc dabantur, teſte ipſo Deo, vt myſterii deinde monerentur: ergo infantibus nunc dabitur cæna, vt pariter moneantur. At tu cænam differs, idque in tempus ineptum, aut ab ethnicis præſcriptum, aut tuo placito decretum. Vnde tibi authoritas conſtituendi tempora et leges?

EPISTOLA DECIMA SEXTA.

PAedobaptiſmum aliis rationibus defendis, quia olim dixit Deus, ſe fore Deum Abrahæ, et carnalis ſeminis eius, in fœdus ſuum pueros carnis accipiens, Geneſ. 17. Item, quia dixit, Iſraelitarum filios ſibi naſci filios, Ezech. 16. Facilis eſt abſolutio, ſicut præcedentis de circunciſione argumenti, ſi probe tu intelligas, vetus et nouum teſtamentum, ſeu vetus et nouum fœdus differre, ſicut figuram et figuratum, ſicut vmbram et veritatem. Nihil ad prefectum duxit vetus illa pactio, noua autem nos perfectos reddit, communicata nobis gratis ipſa Chriſti perfectione, vt ad Hebræos, Coloſſenſes et alibi paſſim docet apoſtolus. Ea igitur, per quæ communicatur Chriſti perfectio, virum exigunt perfectionis capacem, fidei capacem. Quare Chriſtus eſt paruulus circunciſus, et adultus baptizatus? Quorſum hoc diſcrimen? An non hic diſcernuntur legis et euangelii tempora? De veteri fœdere dixit Abrahæ Deus, Erit fœdus meum in carne veſtra. Deinde nobis per prophetam ait, Erit fœdus meum in ſpiritu veſtro. Olim in carnali fœ-

dere paruuli carnis cenſebantur filii. Nunc illi ſoli ſunt filii, qui per fidem ſiunt filii Dei. Cum fœdus illud ab inferno non liberaret, et mundana tribueret, ad id admittebantur infantes, vt ſub Dei protectione viuerent. Carnalis illa filiatio olim figurabat ſublimiorem aliam, quam attulit Chriſtus. Quod in paruulis carnis olim gerebatur, figurabat ſublimiora alia in paruulis ſpiritus per Chriſtum futura. Expedita iam eſt reſponſio ad id, quod de carnali ſemine Abrahæ tu citas. Vice carnalis eſt nobis ſpirituale ſemen. Semen Abrahæ Chriſtus eſt, et ii, qui ei credunt. Quod dictum illud Abrahæ, non ad filios carnis, ſed ad filios ſpiritus, debeat hodie referri, manifeſte docet Paulus, dicens, non filios carnis, ſed eos, qui ex fide ſunt, eſſe filios Abrahæ, et ſemen Abrahæ, Galat. 3. Rom. 4. et 9. Aperte ibi docet, Abrahamum eſſe patrem credentium, non aliorum: et filios carnis non eſſe filios Abrahæ, ſed filios ſpiritus per fidem. Eos ſolos eſſe filios promiſſionis, docet, cum ad eos ſolos extendatur hodie promiſſio ſpiritualiter intellecta. De Ezechielis dicto, ſimiliter dicendum, fuiſſe tunc filios carnis. Deus dicebat, eos naſci ſibi filios, quia erant ſub ipſius paterna protectione, et quia futuri erant Deo ſacri, vmbra futurorum. Veri enim filii Deo naſcuntur in baptiſmo, natiuitate ſuperna. Ex radice ſancta eos ais naſci ſanctos, cum vere naſcantur filii iræ, vt ipſe fateris. Quallscunque ſit prædeſtinatio, filii iræ naſcuntur cum Paulo, et fides poſtea eos vere facit filios Dei. Comparatione ad filios Ethnicorum facta, dicebantur ipſi potius naſci ſancti, id eſt, Deo magis præparati, ad verbum eius ſuſcipiendum. Sanctificare enim, ſi Hebraice noſtri, idem eſt, quod Deo præparare. Ex matrimonii ſanctificatione dicuntur Paulo naſci filii ſancti, id eſt, non ſpurii, non immundi. 1. Cor. 7. Immundities dicitur in ſpuriis, et filiis ethnicorum, præparatio et pronitas ad immundos et obſcœnos parentum mores. In contrariis autem ſanctificatio, ad ſacram

cram viam maior præparatio. Nihilominus filii iræ nascuntur omnes. Longissime distat generatio ex sanguinibus, aut ex carne, a generatione, quæ est ex Deo. Ioan. 1. Sanctos vocat Paulus infantes non baptizatos, et tu inde baptizatos infers? Constat ibi non baptizari, cum præsertim esset tunc infans in potestate patris ethnici. Quod in pii parentes gratiam filio Deus benefaciat, aliquando non recipitur, vt Ezech. 14. Aliquando in precibus impetratur. Proinde in oratione tua, si locos illos veteris testamenti paruulis carnis accommodare lubet, quando eis manus imponis, Christum imitando, ita pro eis orabis, O Deus, pater cælestis, qui olim dixisti, te Abrahæ et filiorum eius forre Deum, et Israëlitarum filios tibi nasci filios, eos in tuam protectionem suscipiens, vt tibi deinceps seruirrent verbo, tuo credentes: protege nunc, et in cælesste regnum tuum infantes hos tibi serua, vt tibi fideles seruiant in regno tuo. O Iesu Clementissime, fili Dei, qui tanto amoris indicio paruulos in vlnas tuas benedicens assumpsisti, benedic nunc, et manu virtutis tuæ paruulos hos dirige, vt fide cælesti tua possint cælestis regni tui fieri vere participes. O mitissime Iesu, fili Dei, qui ab vtero fuisti semper innocentissimus, da nobis infantium horum simplicitate sine dolo versari, vt regnum cælorum, quod talium esse dixisti, gratia tua nobis tale semper seruetur, in eumque hi facti paruuli spiritus, tua immensa pietate assumantur. Amen.

EPISTOLA DECIMA SEPTIMA.

MIraris tu, quod ego nullam corpori Christi adhibeam certi loci circunscriptionem in parte quapiam cæli. Indeque a pari, quasi inconueniens deducis, nobis nullum fore locum post finalem resurrectionem. Sed responsio facilis est. Neque nos erimus pares Christo, neque in nobis

nobis erit aliqua loci circunſcriptio. Simul ceſſabunt locus et tempus. Ea tunc erunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis tale quid aſcendit. Ceſſabunt locus, tempus et motus, cælo et terra diſſolutis. In firmamenti expanſione conſiſtit locus, et hoc ceſſabit. De Chriſto autem id ſublimi mente cogites, oportet. Sicut variæ huius temporis partes ſunt Chriſto nunc æque præſentes, ita et variæ huius globi partes. Nulla earum ipſe circunſcribitur, nec vno, vel pluribus locis concluſus continetur. Sola idea diuina nos poſt reſurrectionem continebimur. Sola principe idea diuina ipſe princeps continetur, et per eam eſt, vbique vult, ſine locali motu. Extra omne quantitatis corpus eſt ſpirituale corpus, in nouo cælo. Non eſt Chriſtus in aliqua horum cælorum parte, ſed in tertio cælo: vbi omnia implet, eſt omnia in omnibus, et intra nos eſt. Chriſtus eſt ſupra locum, eſt ſupra tempus. Si locum dicere lubet, locus eius eſt Deus. Non eſt moles carnis eius, vt aër hic, in orbem diſſuſa: ſed eſt ipſe homo ita in Deo, vt in cordibus iſtorum, et illorum, in quibus vult, ſimul ſit ſola ſui exhibitione, ſine ſaltu aliquo. Simul eſt in me, et te, et illo, ſicut vox eadem in multorum auribus, cum eadem idea. In ea gloria erat olim verbum, et in ea eſt nunc homo. Ioan. 17. Niſi hoc Chriſto dediſſet Deus: aliquid eius gloriæ deeſſet. Donare enim alicui potuit Deus hanc ſuperexcellentem gloriam: ergo et Chriſto dedit. Conſequentiam hanc menti tuæ commenda, ſi gloriæ Chriſti ſis vere ſtudioſus. Obiicies tu, hic non agi de eo, quod Deus potuit, ſed de eo, quod Deus voluit. Et potuit, et voluit Deus, dare Chriſto totam ſuam plenitudinem, immenſam omnem gloriam ſupercæleſtem, ſupra omne, quod tu excogitare potes. Fateris tu, ſupra omnem mundi conditionem eueetum eſſe Chriſti corpus: quare igitur ad mundi conditionem eum nunc reducis?

Epi-

EPISTOLA DECIMA OCTAVA.

INfernum nunc esse, Christum eo descendisse, sanctosque secum eduxisse, vos vt fabulam luditis: cum tamen illustretur maxime redemptio Christi ex cognita eius de inferno victoria. Inferni locum dialogo primo ostendi, esse vt sepulchrum, aut sepulchro significari, quidquid subterraneum est. Apparet hoc ex gigantum, Sodomitarum et aliorum sepulturis. Ex iis, qui viui ad infernum descenderunt. Ex diuite in inferno sepulto, et ex colloquiis, quæ inter mortuos in ipsis sepulchris leguntur. Esa. 14. Ezech. 32. et Sapi. 5. Eos, qui in inferno sunt, ait Christus, esse omnes in monumentis. Ioan. 5. Hebraica vox שְׁאוֹל sheol, sepulchrum et infernum simul significat. Non caret mysterio ea significatio coniuncta, eo quod ad sepulchrum et ad infernum simul quis tenderet: eo item quod sepultorum esset aliqua in inferis communicatio. Vltra communem sepulchri rationem, aliquid addere infernum, docent euangelicæ literæ, Christus Lucæ 16. Petrus in actis, et in epistolis, Ioannes in Apocalypsi, et Paulus quoque, vbi mortis et inferni destructionem tractat. Infernus et perditio continent plura, et magis abdita, quam sint in visceribus hominum. Prouer. 15. et Iob. 26. Ergo non sunt sola sepulchra cadauerum, sed sunt ibi arcana iudicia. In profundis inferni, ait Salomon, esse scortatores cum gigantibus. Prouer. 2. et 9. Res magna est, quod ait Christus apoc. 1. se habere claues inferni, quem ipse iam aperuerat, et clauserat. Hinc portas inferni dixit non prævalituras ecclesiæ, a se in regeneratione fundandæ. Matth. 16. Maxima res ibi statuitur. Antea enim prævalebant inferorum portæ sanctis omnibus. Ex originali item corruptione constat, Adamum esse factum seruum peccati, serpenti sui potestatem fecisse, animaque et corpore illi obnoxium.

xium. Vbi ergo erit anima poſt mortem, quæ tali principi ſubdita erat? Nonne clauſus illi erat paradiſus? In poteſtatem magni tyranni traditus eſt totus homo, quis eum liberabit? Nemo vnquam, niſi Chriſtus. Opera diaboli fuerunt peccatum, mors, et infernus, per Chriſtum omnia deſtructa in credentibus, in aliis adhuc remanentia. Ex veteribus ſcripturis aperte colligitur, infernum nunc eſſe pœnam eius, horrorem et caliginem Iob. 10. 17. 24. 26. Eſa. 5. 14. 38. et locis aliis iam citatis. Poteſtatem quoque ipſi inferno eſſe docet Dauid pſal. 48. 85. et plerisque aliis. Pœnam inferni iam præſentem, in Gigantibus et Sodomitis docent Petrus, et Iudas. Hæc ſola ratio infernum te fateri coget, quod ſemper dicebantur eo deſcendere, et animæ ipſæ inde aſcendere, vt ait Samuel, et paſſim alii prophetæ. Quando ait Iacob, Deſcendam ad filium meum in infernum, non intelligit deſcenſum ad locum cadaueris, ſed ad locum animæ, cum crederet, cadauer eſſe a beſtiis laceratum. Ad infernum hunc deſcendiſſe Chriſtum, vltra commune apoſtolorum ſymbolum, docent Petrus et Paulus. Docent presbyteri, Irenæi præceptores, apoſtolorum diſcipuli, vt ipſe citat lib. 4. cap. 39. 45. 50. et 56. Docet Ignatius ad Trallianos, Polycarpus ad Philippenſes, et reliqui veteres. Verba Ignatii, quod ad infernum deſcenderit Chriſtus ſolus, carcerem ruperit, et multitudinem magnam inde ſecum ad patrem extulerit, citat Euſebius in fine libri primi eccleſ. hiſt. vt vel hinc conſtet, Ignatium ita docuiſſe. Id apertius docet Nicodemus, ac etiam Sibyllæ. Id ipſum docent prophetæ. Nam Chriſtus in ſanguine teſtamenti ſui eduxit vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Ipſe ſoluit carceris ſatanæ vincula, et dixit ligatis, vt exirent. Zacha. 9. Eſa. 42. et 49. Qualiter ſuſtulit Chriſtus iram Dei, patri nos reconciliauit, et in cælum aſſumpſit, ſi nos, vt antea, in inferno reliquit? An non ipſe primus aperuit nobis viam intrandi in ſancta, in cælum ipſum? Non diſ-

ſol-

ſoluiſſet Chriſtus opera diaboli, ſi infernum non attigiſſet. Atque ita nec patres liberaſſet, nec fortem ligaſſet, vt ipſemet ait. Non impleuiſſet ipſe omnia, niſi deſcendiſſet ad ima, iterum ab imis aſcendens ad ſuprema, vt ait Paulus. Ob quam cauſam inferi ei genu flectunt, et eum laudant, cognita eius apud inferos prædicatione cum tanta gloria et potentia. Omnis, qui credit, ipſum eſſe filium Dei, in ipſo reſurgente regenitus, ab hoc inferno immunis erit, ad cæleſtia iam translatus. Hæc eſt propria vis cæleſtis regenerationis, contra priorem ex originali peccato infernalem generationem. Reſurgens Chriſtus de inferno victor, regenitos ſuos per potentiam reſurrectionis ab inferno vere ſeruat, in cæleſtibus ſecum regnantes. In quibus tu vtinam nobiscum regnes. Amen.

EPISTOLA DECIMA NONA.

QVoniam tu inter Ethnicum, Iudæum, et Chriſtianum, non bene diſcernis, ego de hac re paueis te monebo. Alia ſuipſius cognitio data eſt Ethnico, ſine lege viuenti, et vix peccatum ſcienti. Alia Iudæo ſeruo carnali, qui peccatum bene ſciens, ab eo ſe liberare non poterat. Alia Chriſtiano filio ſpirituali peccatum melius ſcienti, per Chriſtum liberato, et cæleſtia poſſidenti. Triplex quoque his ineſt Dei cognitio et religio. Gentium aliqua cognitio et religio fuit, ex naturali inſtinctu, ſeu innato Dei halitu, et a creaturis ad Dei ſapientiam ſumpto argumento. Eorundem fuit certior de Deo et ſapientia eius traditio per filios Noë diſſeminata. Sapientium ipſam Dei ſapientes homines tunc confeſſi ſunt, nec cælauerunt a patribus ſuis acceptam. Iob. 15. et 32. Iudæorum cognitio et religio fuit ex ora-

ex oraculo Dei ſub velamine quodam prodito, Chriſtianorum vero, ex Ieſu Chriſti reuelatione, Deum patrem lucide reuelantis. Solis Chriſtianis data eſt per Chriſtum cæleſtis regeneratio, qualis antea non fuit. Regenerari in Deum homines, docent Trismegiſtus et Plato, quali quali diuinorum cognitione: apud Iudæos quoque aliqua erat ſemper in melius nouatio: non tamen per ſublimen hanc ex aqua et ſpiritu ſancto regenerationem, ac cæleſtis regni poſſeſſionem. Vmbra ibi fuit huius veritatis, cum nondum eſſet reſuſcitatus Chriſtus. In inferno illi omnes detinebantur, at non omnes iudicio finali damnabantur. Duo diſcernit Paulus, quæ ad finalem damnationem facient. Non nouiſſe Deum, non obediſſe euangelio, 2. Theſſ. 1. Fuit aliqua cognitio Dei, vbi non erat euangelium, quale nunc eſt. Obiicies tu, eandem eſſe omnium ſaluandorum fidem, nec ſaluari quem ſine fide Chriſti, qui eſt vnicus omnium ſaluator. Ad hoc dicimus, Chriſtum ſaluare pios omnes, ſed nos regenitos maxime. Dicimus inſuper, in Iudæis fuiſſe vmbram fidei Chriſti. Ille eis de nube loquutus, cui credebant, Chriſtum præfigurabat. Atque ita eſt fides eadem, ſicut figura eſt idem cum figurato. Simili ratione inter gentes, erat aliqua cognitio ſapientiæ Dei, fides diuinitatis, vmbra quædam Chriſti. Quicquid vnquam de Deo cognitum aut viſum eſt, id erat Ieſus Chriſtus, filius Dei. Quicunque filius Adam ſaluatus vnquam eſt, per paſſionem Chriſti ſaluatus eſt, per eamque ab inferno liberatus. Paſſionem, inquam, Chriſti, aut iam exhibitam, aut ad id a Deo præuiſam. Iudæum facimus Gentili præſtantiorem, quia habuit oracula Dei, quibus credens, potuit plus alio proficere. Rom. 3. et pſal. 147. Iudæis primo offertur a Chriſto euangelium, quaſi naturalibus hæredibus fidei Abrahæ. Ex radice ſancta eos præ gentibus vocat Paulus ſanctos, id eſt præparatos magis Deo. Quamuis ſint excæcati, adhuc hodie erga

proge-

progeniem illam durat aliqua dilectio Dei, vt innuit Paulus Rom. 11. Non sine mysterio seruatur adhuc gens illa, cum scripturis sacris incorruptis. Mysterium hic subesse, docet Paulus, quod sit Israël totus ad Deum conuertendus. Vtcunque nunc excusantur, si non credunt peruersæ Antichristi et trinitariorum doctrinæ. Ita de incredulitatis peccato excusat Christus eos, quibus non est ipse loquutus. Ioan. 15. Eadem ratione excusantur aliquo modo in lege naturæ, qui ad regnum Christi non peruenerunt, sicut nec Iudæi. Quanquam nec Iudæi, nec gentes in regnum hoc cæleste nunc ingrediantur, regenerationem ex aqua et spiritu sancto non assequuti: non tamen propterea ad gehennam ignis in finali resurrectione omnes damnabuntur. Nec Esau ita damnabitur Paulo, quia dictum est, Esau odio habui. Rom. 9. Agit ibi Paulus de vocatione euangelica, in Iacob minore figurata, quæ est res mere gratuita. De futura æterna damnatione nihil diiudicat Paulus, nec potest. Exosus dicitur Esau primogenitus, quia a primaria benedictione, a primogenitura, seu regia dignitate, pellitur, minore præelecto. Ita sunt Ruben, Simeon et Leui, maledicti, exosi, et a primogenitura excluſi, non damnati. Exosus est iste, sicut dicitur pater odisse filium, quem minus alio diligit. Exosi quodammodo fuerunt Moses, et Aaron, ob incredulitatem excluſi, Num. 20. non damnati. Reprobatus est Esau, sicut reprobati sunt Eliab, et Abinadab, fratres maiores Dauidis, 1. Sam. 16. Reprobatus est, sicut Eli et Abiatar sacerdotes, quos damnari negat apostolica doctrina, vt citat Irenæus, lib. 4. cap. 45. et 50. Sua seorsim fuit ipsi Esau benedictio, et Ismaëli, et filiis Loth, et Iaphet, exemplo gentium, inter quas omnis, qui timet Deum, et operatur iustitiam, is acceptus est illi. Verum est Christi dictum, Nisi veniſſem et loquutus eis fuissem, peccatum non haberent. Peccatum hoc non imputat Christus, nisi quatenus est ipse loquutus.

Varie autem eſt gentibus loquutus. Omnibus gentibus eſt ab initio data hæc ſapientiæ regula: Timor domini eſt ſapientia, et recedere a malo intelligentia. Ita regulam omnibus datam citat Iob: cap. 28. Non ſolum ex innato halitu diuino gentibus omnibus internam viam iuſtitiæ, ſed et externum fœdus, et ſacrificia ſibi grata, oſtendit ſapientia diuina, Chriſtus ipſe. Sacrificia legimus in Abel, Noë, Iob, et plerisque aliis. Ietro ſacerdos Madian, ſapientior viſus eſt Moſe, credens Deo. Exo. 18. Iuſtus dicitur Abimelech, rex Gerar, Geneſ. 20. qui tamen nec promiſſiones, nec legem ſciebat. Pontificem ad ſacrificandum gentes habuerunt Melchizedech. Fœdus omnium fuit arcus cæleſtis, vt eum videntes, Dei recordarentur, Deum cæli et terræ poſſeſſorem cum Melchizedech crederent, diuina eius protectione ſeruandi. Opera item gentibus prodeſſe poterant, vt Cornelio: atque ita erat inter gentes ſacrificium Deo gratum, et oblatio munda. Malach. 1. et Ionæ 1. Si Nabuchodonozor, ethnicus idolorum cultor, poterat eleemoſynis peccata aliquo modo redimere, quare gentibus non proderunt eleemoſynæ? Annon Belſazar nepos eius appenſus eſt in ſtatera? Bona eius opera minoris erant ponderis, quam mala. Erant igitur aliqua bona opera, et ſuum in ſtatera pondus habebant. At Chriſti vocatio eſt peculiare donum, in electo Iacob figurata, adhibitis ei Dei oraculis, et de futuro Chriſto viſionibus. Vnde merito præfertur ipſi Eſau. Omnibus inſitum eſt velle bonum in genere: ſed velle Chriſtum, eſt peculiare donum. Chriſtum vidit, et deſiderauit Iacob, non Eſau. Et hoc eſt donum maximum. Quo dono qui priuantur, ſiue Iudæi, ſiue gentes, dicuntur omnes exoſi cum Adam, et perire cum Adam, in mortem et infernum. Attamen omnes reſurgent, plerique vitam habituri. Ex inferis reſurgent puſilli, et magni, iuxta propria facta iudicium accepturi, apoc. 20. Ex inferis reſurgent, futurum iudicium formidantes. At nos iam reſurreximus cum Chri-

Christo ad cælestia. Non ex inferis nos resurgemus nec futurum iudicium formidabimus, æterna vita iam donati. Ad quam nos omnes o vtinam inducat clementissimus dominus noster Iesus Christus, filius Dei, æternæ huius vitæ nobis author et consummator. Amen.

EPISTOLA VICESIMA.

DE ecclesiæ potestate controuersiam facis, an sit eius, vel scripturæ, authoritas maior in dogmatum discussione? Et an perpetuo duret ecclesia? Ecclesiam autem accipi oportet, non vt spectatur ab hominibus, sed vt agnoscitur a Christo, qui medius est inter suos congregatos. Quæstio non est difficilis, si primo constet, vbi sit ecclesia Christi vera, lauacro mundata. Eius enim potestas, quamuis occultetur, maxima est, et cælestis supra omnes mundi potestates, adeo, vt angeli, et dæmones ei pareant, sicut vxori dilectæ parent omnes ministri. In ecclesia Christi semper sunt cælestes spiritus, et Christus ipse, Heb. 12. Vna ibi ostenditur esse omnium ecclesia, vno spiritu vnita. Cælestis huius ecclesiæ Christianos esse nunc filios, verreque participes, docet ibi Paulus, et ad Gala. 4. Verre ad nos adtulit Christus cælestе regnum, et cælestem eccleſiam. Inter hanc igitur ecclesiam, a spiritu sancto gubernatam, et scripturam, a spiritu sancto dictatam, nullum potest esse dissidium: imo par est authoritas in dogmatum discussione. Illud verum est, quod sine scripturis stare potest ecclesia Christi vera: et erat ecclesia Christi, antequam apostoli scriberent. Ecclesiæ prophetia, interpretatio, et vox viua præfertur scripturæ mortuæ, et ecclesia iudicat, quæ scripta sint sacra, sicut ecclesia iudicat de spiritibus, an ex Deo sint. Sed vbi est nunc ecclesia hæc? In cælestibus spiritibus, et beatorum animis assumptis, est semper Christi ecclesia, dicto cap. Heb. 12. a terris autem fugata est ad annos mille ducentos sexaginta, apoc. 12. Ecclesia ibi vere ostenditur mulier illa, sole Christo et

ſtellis duodecim ornata. Quæ olim varie cruciabatur, vt pareret Chriſtum: quia multis modis paſſa eſt eccleſia, vt nomen Chriſti propagaret, et in credentium cordibus Chriſtum vere generaret. Peperit ergo nunc eccleſia Chriſtum, qui vrgente per Antichriſtum dracone, raptus eſt, et eccleſia fugata in locum, ab hominibus incultum, ad annos 1260. Ibi in cæleſtibus ſpiritibus fouet Chriſtus eccleſiam, quæ ſua cæleſti gloria non eſt ſpoliata, quin ſole et ſtellis ſemper ornetur. Perpetuo ergo durat et regnat eccleſia Chriſti, ſicut perpetuum eſt regnum Chriſti, quamuis durante regno Antichriſti diſceſſerit. Diſceſſionem eccleſiæ ibi docet Ioannes. Diſceſſionem eius, ſeu defectionem vocat Paulus, ſedente Antichriſto, et tu ipſe ita defectionem interpretaris. Vere fuit in terris defectio, ſeu a terris diſceſſio: vt multi prophetæ deſolationem hanc et vacuitatem terræ prædixerunt. Quanquam igitur fuerit in terris defectio, fuit tamen ſemper cæleſtis eccleſia, vera Chriſti ſponſa, et aliquando ea in nobis erat, ſicut et fuit ſuper terram. Viſibilis erit eccleſia, quæ nunc eſt inuiſibilis, et nos ipſi cum illis erimus eccleſia, congregatio Chriſti. In huius eccleſiæ reſtitutione ego iugiter laboro, et ob id tu mihi ſuccenſes, quod pugnæ illi Michaelis me immiſceam, et pios omnes miſceri deſiderem. Sed locum illum diligenter expende, et videbis, homines fore, qui ibi pugnabunt, animas ſuas morti exponendo, in ſanguine et teſtimonio Ieſu Chriſti, vt aperte docet ibi Ioannes. Angelos vero dici, obuium eſt in ſcripturis. Eo magis, quia in ipſo cælo pugnant angeli boni contra draconem, et alios angelos Papatus. An non credis, Papatui ſuos præeſſe angelos? Ergo deſtrui non poteſt ſine angelorum pugna. Cæleſtis item regeneratio facit nos angelis pares, in cæleſtibus pugnantes contra ſpirituales nequitias. An non vides, ibi agi de reſtitutione eccleſiæ fugatæ? An non de re futura eſt ibi viſio, vt ipſemet Ioannes teſtatur?

ſtatur? Rem futuram aperte docet Daniel, in numero annorum, et reliquis ſignis, cum Ioanne conueniens, et ſanctos altiſſimos pugnaturos dicens. Quis ibi accuſator ille, qui ob legum et præceptorum ſuorum transgreſſionem nos ante accuſabat? Ante pugnam, ait Ioannes, eſſe accuſationem illam et orbis ſeductionem: ergo futura eſt pugna, et tempus prope eſt, vt ait. Reuelationem illam totam eſſe ait de iis, quæ erant cito futura. Qui ſunt illi, qui victoriam reportabunt de beſtia, qui non accipient characterem eius? Innumera alia ſunt ſigna, ex quibus ego ſexaginta collegi, quæ iam ad te miſi.

EPISTOLA VICESIMA PRIMA.

QVI fidei eſſentiam non habent perſpectam, hinc et inde eam ficte componunt, et falſum de ipſa paſſim imaginantur. Ignorant, vt video, quæ res in ſe ſit fides ipſa: quando viua dicatur, quando mortua, et quomodo moriatur. Ignorant pariter, quando dicatur peccatum ad mortem, quando non. Ego vero, vt omnia paucis exponam, fidem accipio, vt erat in Petro, quando credidit, Ieſum eſſe Chriſtum, filium Dei viui. Aliam fidem ſum nunquam admiſſurus. Simplex aſſenſus eſt fides hæc, actus quidam animi, quo cum fiducia credimus. Eſt ne fides hæc viua? Eſt viua, et vita animæ, ſi ſpiritum includas. Vita ipſa fidei eſt ſpiritus viuificans. Ipſe viuificat fidem, quam intendi et augeri diximus, ſicut et ſpiritus ipſe ſuos in nobis habet gradus. Vita animæ dicitur hæc fides Chriſti, quia per eam datur ſpiritus, qui animam viuificat. Occupationes hic incidunt variæ, et quaſi contrariæ. Hic fidei naturam a Chriſto æſtimat, quia quod Deus nobis per Chriſtum offert, fide accipimus: et ſic translatione quadam omnia fidei adſcribit. Iſte vero ſoli gratiæ omnia fert accepta, non naturæ fidei.

Ille alius gratia et fide nos ait iuſtitiam et regnum accipere, ſed per bona opera vltro progredi, et iuſtitiam augere. Quartus, quia ſpiritus regenerationis viuificans, per baptiſmum datur, omnia baptiſmo tribuit, etiam ipſam fidei vitam. Quæ omnia vera ſunt, ſi logomachiam tollas. De fide ita dicendum. Fauore Chriſti gratis datur, augetur et accepta ſemper habetur hæc ipſius fides, et ei gratis accedit ſpiritus viuificans, ipſeque Chriſtus totus. Actus ille fidei ſeorſim conſideratus, non ex natura ſua iuſtificat, nec ex ſe ſolo eſt ita operoſus, ſed ex gratia et ſpiritu Chriſti. Ipſe Chriſtus, qui credere dat, ex ſua gratia illa actum acceptum habet, ſpiritu ſuo ſancto illum mirifice exornat, ac cæleſtia plurima gratis donat, quæ per alium actum donare potuiſſet. Non proprie ergo dicitur charitas eſſe fructus fidei, ſed fructus ſpiritus, vt docet Paulus: ſicut fides ipſa eſt fructus ſpiritus. Spiritus actione per exercitationem quandam nos charitate, et operibus proficimus: a quibus ea fides efficaciam accipit. Fides per charitatem eſt efficax, efficaciam dans, et accipiens: id quod alibi inter actus et habitus vidimus, vt mutuo ſe roborent. Fidem ab aliis ſumere vim aliquam, vel hinc manifeſte colligitur: quia ſi ab eis ceſſemus, moritur fides. Niſi charitate et operibus veſtitam fidem ſeruemus, nudata moritur. Sicut ex actibus roboratur habitus, ſicut exercitationibus roboratur corpus, et lectionibus roboratur intellectus, ita et bonis operibus roboratur fides. Sicut ieiunio et oratione viuificatur magis ſpiritus, ita et viuificatur magis fides. Niſi iugiter negociemur, igni oleum et fomentum addamus, euaneſcit ſpiritus, qui eſt ipſa fidei vita. Sicut ignis hic elementaris nobiscum non manet, niſi pabulo foueatur, et pabulo creſcit, ita et ignis ſpiritus Dei. Adde, quod cæna domini dicitur etiam fomentum fidei, fomentum interni hominis, qui ſine quotidiano cibo, contabeſcit. Baptiſmus vero regenerans, dicitur vita fidei

ſeu in

seu instrumentum, quo vita confertur, per viuificantem regenerationis spiritum. Fides itaque diffinitur, esse fiducia tanto perfectior, quanto auctior, quanto stabilior, vt indicat vox אמן heemin, vnde nomen accipit fides. De ea ita loquitur Iehosaphat. 2. para. 20. stabilis sitis in Deo vestro et stabiliemini. Et Esa. 7. Si stabiles fide non estis, nec vos quidem stabiliemini. Magnam fidem vocat Christus, et modicam fidem, vbi est hæsitatio. Hinc vere cognosces, qualiter in nobis moritur fides, et qualiter nos ad mortem peccamus. Non ex quouis lapsu a nobis tollitur spiritus fidei, sed per inertiam nostram est passim sepultus, et carnis fluctibus fere submersus. Carnis illecebra, nisi sedulo caueamus, quasi insidians torpedo, sensum spiritus nobis hebetat, nosque totos inebriat. Tunc nos tentationibus grauibus passim succumbimus, sed non ad mortem: nisi quando, iusto Dei iudicio, datur nobis tam reproba mens, vt in contrariam Christo ethnicam infidelitatem decidamus, per insignem apostasiæ illusionem: aut torpore quodam ad mortuam fidem penitus ducamur, vitiis carnis obruti. Hi soli sunt duo modi, quibus homo per spiritum Christi regenitus ad mortem potest peccare. Qui duo modi ad vnum reducuntur, ad ipsius spiritus fidei iacturam. Eadem igitur, quæ erat fides viua, est postea fides mortua, nisi quis spiritum fidei dicat esse fidem. Differunt tamen maxime, quia spiritus fidei est Deus, et fides est actus creatus in anima. Per spiritum fides eadem Petri facta est viua, quæ antea non erat ita viua. Sicut peccatum idem, quod ante et post regenerationem vincitur a vita: ita fides eadem Christi per spiritum gratiæ vincit mortem, et sine eo vincitur a morte. Fides ergo viua est, quam spiritus gratiæ viuificat. Viua fides sensum clarum habet viuificantis spiritus, et certum conscientiæ testimonium de Christo. Fides viua est,

qua nos Christo credendo, Christum in nobis viuere sentimus. Cognita fide viua, facile est discernere mortuam. Quæ duobus modis mortua dicitur. Primo modo est mortua fides, quæ nunquam vixit, quam spiritus gratiæ nunquam viuificauit: sed mansit velut leuis quidam historicus assensus. Semen in sterilia loca ita iactum, raptum, aut conculcatum, vt radices non iecerit. Altero modo mortua dicitur, quæ iecit aliquam radicem, prius vixit, sed eam postea spiritus reliquit, vt in nihilum abierit, aut mortua manserit, velut fidei cadauer. Mortua ergo fides est, quæ est sine spiritu vitæ. Mortua fides non est proprie fides, sicut homo mortuus non est homo. Mori autem sensim in nobis dicitur fides, quando tolluntur vestimenta, cessant fomenta, languent opera, frigescit charitas, viget caro, erumpunt vitia, exstinguitur spiritus, moritur Christus. Quod tempore nostro sensim ad mortem ruamus, docet Christus in apocalypsi: Quia tepidus es, incipiam te vomere. Incipiam, ait, non te mox perdam. Ego diu te expecto, tempus respiscendi do, tu confirma eos, qui ad mortem ruunt. Memor esto, vnde excideris, age pœnitentiam et prima opera fac. Quod si in malo perseueres, tollam candelabrum tuum, et tunc penitus morieris, extincta lucerna. Mori in nobis tunc dicitur Christus, qui antea viuebat in nobis. Quicunque per spiritum Christi sumus regeniti, et corporis christi participes facti, si in nobis moriatur fides, dicimur Christum intus necare, et turpius quam Iudæi, eum in nobis occidere, a quo tanto facinore nos Iesus Christus seruet. Amen.

EPISTOLA VICESIMA SECVNDA.

IN fatali tua, ne dicam fatua, rerum omnium necessitate, seu in seruo tuo arbitrio, est hoc stuporis certum indicium, quod hominem id agere mones, quod scis, eum agere non

re non posse. De liberis actionibus doces, et nullam esse dices liberam actionem. Quis tam amens homini, nihil libere agenti, præscriberet liberam agendi rationem? Illud est insuper fatuum, quod seruum infers arbitrium ex eo, quod Deus agit in nobis. Imo vere Deus agit in nobis hoc ipsum, vt libere agamus. Ipse agit in nobis, vt intelligamus, velimus et prosequamur. Ipse tollit obicem satanæ, in omnibus nos impedire parati. Ipse veritate proposita, mentem sæpius illuminat, vt intelligamus. Ipse boni specie proposita, cor mouet, vt velimus. Ipse in omnibus vires nobis dat, vt prosequamur. Sicut omnia in eo essentialiter consistunt, ita et actiones omnes ab eo essentialiter prodeunt. Nonne creaturam aliquam nouam potest Deus producere, cui det liberum arbitrium? Siue vt angelus illa sit, siue vt primus Adam? Nonne illa tunc diceret, Deum agere in ipsa? Quomodo igitur tu concludis seruum arbitrium, ex eo, quod Deus agit? Adamum concedis habuisse liberum arbitrium, antequam peccaret: et tamen in eo agebat Deus. Sicut Adam libere agebat, ita et nunc obicem illum satanæ tollendo facit ipse Deus, vt locum aliquem in nobis habeat libertas. Est adhuc in nobis spiritus deitatis innatæ. Adhuc hodie spirat in nobis Deus animam deitatis principem. Vnde Paulus omnes homines ait esse progeniem diuinam. Lumine naturali Deus ipse hodie illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Id lumen est diuinum, omnibus hominibus insitum. Per peccatum illud non est homo ita conuersus in saxum, vt ei libera mens nunquam dari possit a Deo. Ad Christum in hac re te conuerte. Num ideo seruum habebat Christus arbitrium, quia Deus agebat in Christo? Deus agebat in Christo, et nihilominus libere agebat Christus. Ita et nos pro modulo nostro libere agimus in eo. Ipse omnia facit, et nos sumus cooperarii. Varia sunt genera causarum. Si prædestinatio quoque ti-

bi facit ſerui arbitrii ambiguitatem, Chriſtum intuere. Prædeſtinauit Deus omnia acta Chriſti. Num ideo ſeruum habebat Chriſtus arbitrium? Humilitatem eſſe doces, vt ſe quis truncum faciat, et cucurbitam vacuam. Sed Chriſtum intuere. Si hoc ſit humilitas, Chriſtus erat plus quam truncus et cucurbita, qui ſe ſupra modum humiliauit. Opera nobis ad gloriam prodeſſe negas. Sed Chriſtum intuere. Opera Chriſto profuerunt. In ſummam eſt ille ſublimitatem exaltatus, quia ſe ſponte deiecit, et morti obiecit: nobis dans exemplum, vt eius veſtigia in martyrio ſequentes, maiorem gloriam habeamus. At non eſt maior hujus martyris gloria, quam alterius tacentis? Fruſtra alioqui darentur martyribus certæ palmæ, et peculiaris gloriæ inſignia. Fruſtra eſſent exhortationes, fruſtra pœnæ vel præmia. Nonne virginitatem ſeruans, peculiarem gloriam habebit? Quemadmodum ex ſingulis actibus malis in damnatis erit peculiaris pœnæ remorſus, ita ex ſingulis actibus bonis in beatis erit peculiaris gloriæ gaudium. Sed de ſeruo arbitrio quæſtiones moueri ſolitas nunc proferamus. Prima quæſtio. An imaginem Dei, et ſpiritum Dei, per peccatum penitus perdidit Adam? Quanquam ſe turpiter ille fœdauit, non eſt penitus ſublata Dei radix. In figura hoc docet Moſes, ad eandem imaginem Adamum genuiſſe filios, Geneſ. 5. Deus ipſe homicidium prohibet eo quod ſit homo imago Dei, Genes. 9. Paulus item docet, in homine eſſe nunc imaginem Dei. 1. Corin. 11. Cum externam imaginem tu neges, internam adhuc fatearis oportet. Quod in homine ſit ſpiritus innatæ deitatis, iam eſt ſæpius oſtenſum, et docet ipſe Deus. Genes. 2. et 6. Docet Iob. capite. 33. et 34. Docet Dauid pſalm. 103. Docet Salomon eccles. 12. Eſaias capi. 42. 57. et pleriſque aliis locis. Philoſophi veri, ac etiam

etiam theologi, affirmant, esse menti hominis insitam diuinitatem esseque animam Deo ὁμούσιον consubstantialem. Altera quæstio, An sine dono gratiæ quid boni possit homo? Donum intellige duplex. Primum est innatum, donum omnibus commune, ex insito Deitatis halitu, qui et gratis augetur. Secundum eximium est regenerationis noui spiritus Christi donum. Sine priore certum est, homines nihil posse. Sine posteriore vero aliqua bene posse. Hoc æquiuoco laborantes Pelagius et Augustinus, se ipsos non intellexerunt. Et inter vos neuter alterum intelligit. Innatus omnibus est Dei spiritus, qui donum est, et ex gratia in singulis augetur. Hic ipse bene in hominibus agit, etiam in Ethnicis: sed ad regnum Christi non perducit, sine noua Christi superueniente gratia. Per innatam deitatem dicimur nos libere agere, Deum in nobis agere, et nos Deo cooperari. Per superuenientem vero fieri omnia sublimius a nobis, et a Deo per nos. Quæstio alia, An Deus præsciuit, antequam destinauit? An hunc prædestinauit, quia pie victurum præuidit et illum reprobauit, quia male victurum præsciuit? Nos illa omnia simul in Deo esse, dicimus, et neutrum esse causam alterius. Videns prædestinat, et prædestinando videt. Iuste agit in omnibus, et gratis beneficia confert. Ex gratia eligit, non propter opera. Hinc vniuoce respondebis ad ea omnia, in quibus seruum tuum arbitrium prædestinatio torquet. Scientia Dei, sicut et voluntas eius, est suapte natura prior actibus nostris: ideo præscientia, prædestinatio, seu præordinatio dicitur. Non ob id futuri necessitatem inducens, quia Deo nihil est futurum. Ipse ita vult, nobis dat, ita libere velle, intra certos limites. Potestas nobis intra certos fines libera per ipsum datur. Tu arguis, nos nihil posse, postquam hoc est ei ita decretum. Iam cum tuo Valla tempus supponis in Deo. Tuo ingenio Deum metiris. Manus tibi ligas, quasi limes ex tempore pendeat.

In qui

In quibuſdam fateor, nos nihil poſſe, in quibus ipſe vetat nos poſſe. Sed poſſumus, in quibus ipſe vult nos poſſe: et libere agimus, in quibus ipſe dat nos libere agere. Deus non permittit nos tentari ſupra id, quod poſſumus. 1. Cor. 10. In eo tentationis momento, et ſymmetria cum ipſe dat, vt poſſimus, non vt adſtringamur. Aliud eſt poteſtas, aliud neceſſitas. Vſque adeo ipſe poteſtatem dat, vt dicat Salomon, in poteſtate hominis eſſe, cor præparare, prouer. 16. Dono diuino eſt in poteſtate hominis, filium Dei fieri, Io. 1. Liberum nobis eſſe, ait apoſtolus, adire ſancta, Heb. 10. Tu pecudem exiſtimas Deum, ſine aliquo ſuæ libertatis artificio. An non eſt creatoris gloria, vt hoc libertatis eius ſpecimen tam pulchrum, in eius creatura aliquantulum reluceat? Cum præſertim in homine deitas ipſa et mens diuina reluceat. Si Adæ corruptionem ſpectes, et regni Chriſti ſublimitatem, dices, eſſe omnia in nobis morti obnoxia, et prauitate carnis ita infecta, vt infernus neceſſario conſequatur. Dices, non eſſe in nobis liberum arbitrium, quod ad regni Chriſti aſſequutionem adtinet: quia eo pertingere nequit homo, ſine ſpeciali noua gratia. Quanquam Deus ita nos eligat, vt figulus lutum: ex hoc non ſequitur, hominem eſſe totum lutum, aut ſaxum, et nihil libere agere. Decepit te ſimilitudo, non in omnibus integra. Quanquam in externis actionibus ſint plurima neceſſariis caſibus ſubdita, vltra hominis vires: quanquam ſit aſtrorum vis maxima. Eſa. 40. et Iob. 38. ex hoc non ſequitur, mentem ipſam nullum habere libere velle, vel nolle. Seruum tu arguis arbitrium, eo quod ſcribitur, homines in nos nihil poſſe, donec venerit hora, vt de Chriſto dicitur, Ioan. 2. 7. et 8. Doctrina nobis datur, ne mundum timeamus, ſcientes, eſſe hominum poteſtati limitem poſitum, et nos eſſe Deo charos. Hora in Chriſto non erat neceſſitatis, ſed commoditatis, cum ipſe poteſtatem haberet. Contra te id aperte

docet

docet tuus Auguſtinus in Ioannem tractatu 8. et 37. In ſumma hoc cogitabis. Quædam voluit Deus ex innata ſui halitus virtute eſſe in hominis poteſtate, quædam vero non: quod et in angelis eſt ita limitatum. Si primum membrum reſpicias, dices bene, eos qui in finali iudicio damnabuntur, libere deliquiſſe: iuſte puniri, cum fuiſſet eis aliquid datum, quo ſaluari potuiſſent. Si ſecundum membrum cæleſtis vocationis cum Paulo tractes, dices hanc, nos ibi non poſſe. Non eſſe currentis Chriſtum cognoſcere, ſed ſolius Dei miſerentis. Meram eſſe electionem. Solius prædeſtinationis hoc eſſe opus, ſolius liberalitatis, ſolius doni gratuiti. Huc tendit tota Pauli diſputatio, cum de vocatione ad Chriſtum loquitur, quæ poteſtatem hominis excedit. Cum non poſſit poteſtati hominis hoc tribui, prædeſtinationi merito tribuitur, ſeu electioni. Ex innato Dei halitu eſt omnibus datum, velle bonum in genere: at non velle Chriſtum, quod eſt peculiare prædeſtinationis donum. Ad indicandam ſublimem hanc viam, homini vere impoſſibilem, eſt euangelio declarata certorum prædeſtinatio. Hinc appoſite dixit Lucas, eos credidiſſe, qui ordinati erant ad vitam æternam. Certus eſt enim ordinatus, et Deo præſens numerus, extra quem nemo vere accedit. Et nihilominus qui accedunt et credunt, libere credunt artificio diuino. De angelis id ipſum tu concedis, Fuiſſe ab æterno certum, prædeſtinatum, atque ordinatum bonorum numerum, et nihilominus libere omnes egiſſe. Etiam angeli per Dei gratiam egerunt et libere. Sapientia Dei in hac re longe ſublimior eſt, quam tu cogitas. Si Adam ipſe in priore innocentia manſiſſet, cæleſte hoc aduenientis Chriſti regnum non ſuiſſet aſſequutus, ſine ſpeciali noua gratia. Num ideo ſeruum haberet arbitrium? Non eſt per peccatum Adam conuerſus in lapidem, quin in eo manſerit imago Dei, et halitus mentis diuinæ. Tu nullum tibi natura inſitum eſſe putas ſpiritum deitatis, quaſi Deus

in na

in nares tuas ſuo halitu non ſpiraſſet. In ipſo Cain nequiſſimo, et in gigantibus, ex inſito et ab origine inſpirato deitatis halitu, ſuperat libera vis aliqua, et dominium in peccatum, teſte Deo: ergo et in te quoque ſupereſt, niſi ſis tu ſaxum et truncus.

EPISTOLA VICESIMA TERTIA.

MOſaicam legem in eadem nobis, qua et Iudæis, fore obſeruatione, contendis, iniuriam ei et contumeliam fieri dicens, ſi de eius regula ſit quicquam immutatum. Videor hic mihi Mahometum audire, aut pſeudoiudæum aliquem. Sed cui ais fieri iniuriam? lapidi? literis in ſaxo deformatis? Si ſcires, legem illam tendere ad gloriam Chriſti, non eſſes tu ita Chriſto contumelioſus. Deus, inquis, voluit legem illam ſeruari, et Chriſtus idem voluit cum patre. Deus item per Malachiam legis illius obſeruationem in futurum commendat. Reſpondeo. Voluit Deus legem illam propter tranſgreſſiones ad tempus eſſe poſitam, donec veniret Chriſtus, et Chriſtus idem voluit. Voluit Deus in iocundo filii aduentu, per nouam reſurrectionis eius gloriam nos glorificari, deſuper regenerari, reformationem in nobis cæleſtem et reparationem fieri: et Chriſtus idem voluit, atque præſtitit. Per Malachiam reducit Deus populo in memoriam legem Moſaicam, cuius in captiuitate erant pene iam obliti. Commendat ſolitam legis obſeruationem vſque ad aduentum Eliæ, ne putarent ob captiuitatem eſſe ritum illum abrogatum, vt fuerat ſeptuaginta annis. Eo magis id putabant, quia perierant tunc tabulæ fœderis, et nouum fœdus expectabatur, in quo non dicerent amplius, Arca fœderis, domini, Ier. 3. Ad hanc vulgi ſuaſionem reprimendam, ait Malachias, Mementote legis Moſis, et ecce ego mitto vobis Eliam. Quaſi dicat, Eouſque legem ſeruate. Nam Elias veniens, cor veſtrum reformabit, vt credatis Ieſu Chriſto, filio dei, liberatori. Durauit igitur lex vſque ad Ioannem baptiſtam, vt Chriſtus exponit. Tu vero arguis, vt ſolent Iudæi et Mahome-

hometani, Christum non venisse, legem dissoluere, sed implere. Non venit, vt dissolueret. In sua persona primo legem non dissoluit Christus, sed omni modo eam impleuit. Hanc in eo dissolutionem calumniabantur pharisæi, et ad hoc ipse respondet. Venit ipse prius implere, quam sequeretur literalis dissolutio. Ex eo quod est spirituale in lege, nihil est dissolutum. In nullo dissoluit legem Christus, iuxta veram legislatoris mentem. Scopus legis Christus est. Data fuit lex ad Christi mysteria præsiguranda, et vt interim rudis populus contineretur in timore Dei, et iustitiæ regula. Legem ille dissolueret, et infringeret, qui contra mentem legis aliter faceret, quam lex illa significabat. Sed qui significata omnia, et promissa, iuxta legis finem, et scopum, ad vnguem complet, ille hoc facit, vt lex illa suo sit munere functa, per seque impleta quiescat. Adimpleuit ita, et vsque ad minimum apicem omnia consummauit Christus, qui est ipsamet anima legis: tantum abest, vt legem ille dissolueret. At tempore, quo data est lex, non est inuentus, ne vnus quidem, qui legem in omnibus sine transgressione seruarit, excepto Christo. Ipse omnia legis significata stabiliuit, promissa omnia donauit, mysteria omnia ad suum effectum perduxit, miro artificio compleuit, et perfectissime omnia præstitit. Nec ipse solum præstitit, sed et nobis per spiritum suum dedit, vt nos ea præstemus, quæ Iudæi non præstabant. Legem ita, quoad eius opera, nos non dissoluimus, sed impleuimus, sicut Paulus ait, legem non irritam facimus, sed stabilimus. Rom. 3. Supra scribas et pharisæos abundat iustitia nostra in faciendis opbribus legis. Matth. 5. De qua re vide Irenæum, libro quarto, capite vicesimo septimo. Ais tu, Donec cælum et terra transeunt, non præteriturum apicem ex lege, quin omnia facta sint, et quotidie fiant. Respondeo, Omnia per Christum sunt facta, et omnia in nobis semper fiunt, iuxta spiritum, non iuxta literam. Adhuc tu contendis, legis vim esse duntaxat in quibusdam sublatam, in ceremonialibus, non in decalogi præceptis. Ad hoc ego Christum dico esse perfectum

libera

liberatorem. Ab omni vinculo, et ſeruitute legis, nos in libertatem integram Chriſtus vindicauit. Sublata ergo penitus eſt ipſa vis legis. Vim legis intellige, authoritatem ligandi, iugum ſeruitutis, vinculum obligationis, quo neceſſario adſtringimur ſub certis pœnis. Quamuis pleraque nos faciamus contenta in lege Moſis, et tamen non facimus ex vi legis: ſed quia ſpiritus nos, quæ ſint facienda, docet. Hoc modo dicimus, decalogi legem eſſe ſublatam. Ea lege nos non adſtringi, vt vides in ſabbatho. Aliorum quoque præceptorum vis illa expirauit, ceſſauit: non eſt in eis nos ligandi poteſtas, non conſtringens authoritas, nec ſolita ibi multandi ratio in nobis locum habet. Ex primo præcepto ibi conſtat, legem eam literæ à Deo datam eſſe duntaxat populo illi, quem eduxit de Aegypto. Lex peccati et mortis, teſte Paulo, erat lex decalogi, a qua nos liberatos eſſe ait Ro. 7. et 8. Liberati, inquit, ſumus a lege illa decalogi, quæ erat lex mortis, in qua detinebamur. Adminiſtrationem mortis et damnationis vocat illam in ſaxo ſcriptam decalogi legem, et aboleri, ſeu finem accipere. 2. Cor. 3. Velatum illis, ait, eſſe cor, qui finem legis, in ſaxo ſcriptæ, non vident. Finem ergo accepit, et abolita eſt decalogi lex, Decalogi lex terribilis erat, occidebat, peccatum augebat, iram operabatur, virtus erat peccati et tranſgreſſionis occaſio, propter carnis noſtræ fragilitatem, ob id ſublata. Cum differentia ſit inter legem, iudicia, et ceremonias, nomine legis potiſſime continetur decalogus, vt, lege ſublata, ſit decalogus ſublatus. Chriſtus redemit nos ab execratione, et maledictione legis Galat. 3. Illa autem maledictio et execratio erat virtus legis decalogi, vt ibidem docet.. Si maledictus eſt omnis, qui eſt ſub lege decalogi, non manens in omnibus eius præceptis, et vos eſtis ſub lege decalogi: eſtis igitur omnes maledicti. At vero Chriſtiani nec ſub maledicto ſunt, nec ſub lege illa. Nos non acceſſimus ad montem illum tremendum, in quo

in quo data est decalogi lex. Heb. 12. id est, nos non accepimus legem decalogi. De lege decalogi loquitur Paulus dicens, eam non esse nobis iustis positam. 1. Timoth. 1. De ea, ait, Legem propter transgressiones ad tempus esse datam, donec veniret Christus. Galat. 2. Illamque pædagogiam esse nunc sublatam, Galat. 3. et 4. Apertissimus de hac re est Pauli sermo, Legem mandatorum, in decretis sitam, abrogauit Christus, Ephes. 2. sine lege, absque lege, sublata lege, et iustitia Dei per Christum manifestata. Rom. 3. Absque lege illa decalogi, per quam erat cognitio peccati, vt ibi ait, Chirographum nobis contrarium per decreta Christus deleuit, Colos. 2. Chirographus mandatorum dicitur decalogus, digito Dei scriptus. Chirographus est, quo scripto obligamur ad aliquid faciendum: et contrarius est nobis, quando transgredimur. Tota ergo lex scripta Iudæis erat chirographus, nunc sublatus. Vetustas literæ erat decalogus ipse, nunc, eo sublato, est nouitas spiritus. Ro. 7. et 2. Cor. 3. Ex hac autem legis sublatione sequitur mox Pauli obiectio. Rom. 6. Peccare igitur fas est, quia non sumus sub lege? Contra decalogum omnia facere licet, quia decalogus non amplius ligat? Permittitur iam nobis scortari, furari, mentiri, occidere? Absit. Imo multo minus, si regeniti sumus. Spiritus ita docet eos, qui sunt in Christo. Docet no spiritus Christi, obuiam semper ire operibus carnis, quæ sunt opera peccati: postquam a peccato transiuimus ad iustitiam, et a carne transiuimus ad spiritum. Hæc est Pauli responsio, propositæ quæstioni admodum consona, nostram libertatem præclare docens, et nos monens, ne eam demus in occasionem carnis. Nota Pauli locum ad Galat. 5. an simus liberati a iugo legis decalogi posterioris, si sumus liberi a iugo legis Abrahæ prioris. In summa Paulus ait, nos non esse sub lege, sed sub gratia. Contraria hæc membra sunt. Qui erant sub lege, non erant sub gratia. Qui sunt sub gratia, non sunt sub lege. Obiicies tu, Per-

inde esse, an ex vi legis, an ex doctrina spiritus, quid facias. Imo interest plurimum. Nam spiritus suauiter instruit, vt filios: non torquet, vt seruos. Saxea lex rigida est. Spiritus suauiter docet et vires dat, vita nos adiuti, et meliora docti, multo minus peccemus. Quod si peccauerimus, facile remedium habeamus. Eximia sunt hæc liberatoris dona. Prodest nobis hæc per Christum liberatio a iugo illo, et vinculo maledictionis, ne conscientiæ nostræ ita terreantur, vt illorum erant semper expauefactæ. Nos si peccamus non mox ad mortem maledicimur, vt illi. Non præsto illis eras remedium, vt nobis: sed a pecorum sanguine expiationem quærere cogebantur, semper in terrore. Nec vera tunc illis erat expiatio, quia semper Adæ maledictio infernalis maneret, a qua nos aduentus Christi liberauit. Nobis vera est expiatio et præsens, si petamus a Christo remitti, si confiteamur peccata nostra, vt ait Ioannes. Imo aliud. Quamdiu in vera propitiatoris fide consistimus, venialia sunt nobis omnia peccata. Venialia, inquam. Sed cauendum, ne vano fidei titulo quis seducatur, fidem viuam a mortua non bene discernens: idquod hodie passim videmus. Illud porro verum est, Nos non posse ad mortem peccare, nisi in nobis extinguatur fides. Nam vera Christi fides stare non potest sine iustitia. Stante filii Dei fide, quoquo modo peccemus, venialiter tantum peccamus, nec iusti esse desinimus. Faciunt nostra peccata, quem alio dici minorem in regno cælorum, sed nunquam sunt ad mortem, persistente fide, tametsi ad mortis viam sensim ducant. Exemplum habes in Ephesina Ecclesia, quæ cænæ charitatem reliquerat, non fidem, apoc. 2. Hoc nobis est Christi propitiatoris, donum incomparabile. Ipse est nobis verum propitiatorium, seu coopertorium, nos in omnibus protegens, propter quem nos beati, quorum tecta sunt peccata. Ipse peccata nostra suæ misericordiæ propitiatorio tegit, ne nobis imputentur, quandiu viua fide ei credimus. Ex hac sola fide poterat

rat quis iuſtificari, etiam ignorans legem Moſis. Sunt qui decalogi vim ſuſtinent, moralia dicentes eſſe leges naturæ perpetuas. Quibus illud obiicimus, Quod ex natura perpetuum eſt, non eſt ex Moſe, cum fuerit ante Moſen. Si hæc naturæ dictamina dicas, non dabis eis vim legis maledicentis, cum neſciretur maledictio talis, niſi per legem, nec ira talis, niſi per legem. Sublata ergo eſt lex, et nos non ſumus ſub lege, nec ſub eius ira. Lex enim iram operatur. Ex legis ira fuit paradiſi in Adam perditio, et Iudæorum perditio. Quæ omnia nunc ſine lege reſtituit Chriſtus. Roma. 3. 7. et 8. Iniuriam maximam vos facitis Paulo, ipſius authoritate contra ipſum abutentes. Ad legem Moſis ſeruandam ſub maledictione eum vultis teneri, et eam nunquam implere poſſe, vt ex ipſo probatis, dicto capite, Roma. 7. Non intelligitis, Paulum ibi prius ſuſtinere perſonam Ethnici, deinde Iudæi, deinde Chriſtiani. Ego, inquit, viuebam ſine lege, et concupiſcentiam neſciebam eſſe peccatum. Poſtea, veniente decalogi lege, reuixit peccatum, et ego mortuus ſum. At nunc per Chriſtum liberatus ſum a lege. Paulus ergo non eſt ſub lege, vt vos fingitis. Imo ſcopus eius eſt, ſublatam eſſe legem, vt initio capitis præmittit, legem decalogi ſemper intelligens, et de ea exemplum dans. Ex lege illa, ſicut ex ceremoniis, nobis nunc ſupereſt ſpiritualis ratiocinatio. Supereſt cognitio impleti myſterii, et cognitio peccati: quam etiam cognitionem vberiorem in nobis facit nunc ſpiritus ſanctus vniuerſaliter docens, omnia opera carnis eſſe peccata. Non ſolum legis illius ſcriptæ vim et iugum ſuſtulit Chriſtus: ſed et contra legem hanc peccati, quæ eſt membris noſtris innata, validum dedit mortificationis ſpiritus auxilium. Vos inter has duas leges, legem membrorum innatam, et legem mandatorum ſuperadditam, ibi non diſcernitis: cum Paulus ibi diſcernat, alteram dicens alteri contrariam: alteram ſupereſſe, alteram ſublatam

esse. Pessime ergo vos concluditis, Paulum teneri lege mandatorum, eo quod tenebatur lege membrorum. Ab hac non poterat liberari, nisi per mortem, ab illa liberatus iam erat per Christum. Imo et a morte, quæ sequebatur legem membrorum, se ait iam liberatum per Christum, vt ibi subnectit, ei gratias agens, et nullum in se esse nunc condemnationem, inferens. Ratione legis membrorum dicere de se ipso potuit, Quod nolo, hoc facio, nolens concupiscere concupisco. Omnis illa pugna in ipsomet Paulo scribente locum habebat. Si rationem legis ibi inducas contra legem membrorum in ipso pugnantem. Hoc ibi obest, quod ait, in ipso mortem fieri, et ipsum occidi. Nunquam enim post regenerationem est a morte occisus Paulus, quantumuis fecerit aliquando facta ad mortem tendentia. Præstat illa dici in aliorum persona, quam in se transferre, est Paulo peculiare. Item, quia vt de aliis loquutus ad Christianos reuertitur initio capitis octaui, dicens, Nihil ergo nunc damnationis est nobis insitis Christo Iesu, vero libertatis assertori, qui a lege decalogi, quæ erat lex peccati et mortis, nos liberos reddidit. Etenim quod lex illa præstare non poterat, ipse præstitit, legem ipsam nos destruentem tollens. Adde adhuc locum vnum, vt omnino cognoscas, decalogi legem esse nunc sublatam. Fœdus initum cum patribus, quando egrediebantur de Aegypto, sublatum docet Ieremias. ca. 31. Hoc autem fuit fœdus decalogi. Scribitur enim 3. reg. 8. et 2. para. 6. quod in arca erat fœdus initum cum patribus, quando egrediebantur de Aegypto, scilicet decalogus. Hinc dicebatur arca fœderis, tabulæ fœderis, decem verba fœderis. Ita Moses exponit fœdus, id est, decem verba, Deu. 4. nihil amplius ad fœdus adiecit Deus, Deut. 5. De holocaustis, et sacrificiis nihil est tunc præceptum, vt ait idem Ieremias, ca. 7. De solo ergo decalogo loquens, ait, fœdus illud esse sublatum. Non decalogum in tabulis lapideis dabo vobis, inquit Deus, sed in tabulis cordis fidem Christi. Hæc fuit paciscendi formula

mula, Exo. 19. 20. et Deut. 5. Deus promittit, illos fore ſibi populum, ſi ea decem verba faciant. Illi ea verba ſe facturos recipiunt, et promittunt. Ecce fœdus. Idipſum fœdus eſt poſtea repetitum, et ita cum Deo pepigit populus, Deu. 29. Ioſue. 24. quarti regum. 23. ſecundi paralip. 29. 34. et pleriſque aliis locis. Hoc decem verborum fœdus, inquit Deus, pepigi cum patribus veſtris, dicens, ambulate in præceptis meis, et ero Deus veſter. Iere. 7. et 11. Hoc autem fœdus ſublatum docet idem Ieremias dicto ca. 31. et apoſtolus Heb. 8. Idipſum in tabulis ſcriptum fœdus, quod illi ſe ſeruaturos promiſerant, ſublatum docet Ezechiel, ca. 16. Si ea lege nos nunc in ſuos recipiat Deus, eo iugo preſſi ſimiliter periremus, et eſſemus ſub maledicto. Sublata eſt ergo lex decalogi. Non ſub eo fœdere nos nunc in ſuos recipit Deus, ſed fide ſola Ieſu Chriſti, filii dilecti. Teſtamentum ſeruitutis vocat Paulus decalogum, in Sinai datum, et nunc ſublatum. Gala. 4. Nihil ad perfectum duxit lex illa decalogi, eſt igitur abrogata, propter inbecillitatem, et inutilitatem, Heb. 7. Quæſo te, Nos qui ex gentibus nati ſumus, et viuebamus ſine lege, quando intrauimus in legem Moſis? An fides, quæ alios liberat, nos ad eam captiuat?

EPISTOLA VICESIMA QVARTA.

CVm ſuperiora de iam ſepulta et abrogata lege colligerem, et euangelium in ſublimi collocarem, ne tu tempora legis et euangelii ſiniſtre confundas, obiectio alia diluenda ſeſe obtulit. Arctum videtur eſſe nobis iugum, vt Iudæis cum dicat Chriſtus, eſſe nobis arctam viam. Præcepta difficiliora, quam fuerint in lege, Chriſtus nobis præſcripſit, Matth. 5. Scriptus ergo eſt ibi nobis chirographus. Impoſſibilis item; obſeruatio vt Iudæis, et tranſgreſſio ſimilis. Crucem geſtare et omnibus renunciare, nonne grauia ſunt et dura? Reſpondeo, Grauia et dura ſunt carni ea, quæ in nobis agit ſpiritus Chriſti, car-

ſti, carni in omnibus aduerſus, et carnem mortificans. Carni non ſolum eſt arcta et difficilis hæc via ſpiritus, ſed etiam impoſſibilis, ſicut ait Chriſtus, Quærent intrare, et non poterunt. Cum autem fueris ingreſſus, ſpiritus reddit omnia facilia, omnia iocunda, omnia ſuauia, internum hominem delectantia. Ad hominem regenitum, et ſpiritu innouatum, dirigi oportet verba Chriſti, vt ſuauia, et leuia eſſe dignoſcantur. Caro noſtra dicit, eſſe onus durum: ipſe contra iugum ait ſuaue, et onus leue. Præcepta illa, ex Matthæo citata, non ſunt legalia præcepta, cum rigida illa ad mortem maledictione et execratione, ſi quis deficiat. Sed ſunt præcepta doctrinæ, ſunt ad perfectionem vehicula, vt ibi docet Chriſtus, volens nos ita eſſe perfectos. Libera ſunt præcepta, ſ. ſi vis perfectus eſſe, vt Chriſtus exponit. Libera ſunt præcepta, a quibus deficiens non mox conſtituitur gehennæ reus, licet minor alio dicatur in regno cælorum, vt ibidem manifeſte docet Chriſtus, Qui ſoluerit, inquit, vnum ex mandatis hiſce minimis, minimus vocabitur in regno cælorum. Non excludetur foras, ſed erit aliis poſterior: et adhuc poſtremus, ſi fecerit et docuerit. Spiritus Chriſti nos docet ſponte progredi, non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum, qui eſt ſpiritus liber, nos libere agere docens, et iuuans. Plurimum ergo differt doctrina ſpiritus a lege rigida. Chirographus non eſt nobis ſpiritus, vt in lege, cum nec talis adſtrictio nunc ſuperſit, nec fides indigeat ſcriptura, ſed in tabulis cordis impreſſione. Chriſtus nihil ſcripto nobis promulgauit, vt eſt olim data ſcriptura in tabulis. Antequam apoſtoli et euangeliſtæ quicquam ſcriberent, iam erat lex Chriſti, lex ſpiritus, lex fidei, in cordibus credentium. Scripturæ ſuperadditæ ſunt, ad exhortationem, et recordationem, ne per Antichriſtum periret tota Chriſti doctrina: quæ vere doctrina dicitur, non lex rigoris. Hinc Paulus ait, Nos a lege eſſe translatos in formam doctrinæ, Ro. 6. Ita venit Chriſtus facere, et docere, et apoſtolos miſit ad docendum. Cogita differentiam inter formam legis et formam doctri-

ctrinæ, noſque ab illa eſſe translatos ad iſtam. Magna eſt ignorantia tua, vt hanc differentiam, et translationem noſtram intelligere nequeas. Obſeruatio hic non eſt ita impoſſibilis, vt ais, imo non ſolum poſſibilis, ſed aliquando facilis et iocunda, pro tempore videlicet. Iugiter et continuo illa omnia a nobis obſeruari, et nunc eſt impoſſibile, et in lege fuit impoſſibile. Nam cum caro noſtra ab ipſo ſatana ſit oppreſſa, ſua ad nos mouendum caro habet momenta, ſemper ad pernitiem: ſua quoque ſeorſim ſpiritus habet momenta, ſemper ad ſalutem. Ad momenta quædam per ſpiritum datur nobis cæleſtium ſuauitate teneri, et nihil carnale tunc concupiſcere. De cælo nobis aliquando datur, ſyncere intus diligere, toto cordis affectu, atque ita tunc legem implere. Nam qui diligit, legem impleuit, vt ait Paulus. Hoc paſſim datur regenitis, cæleſtia ſuauiter guſtantibus. At fragilis homo non perſiſtit, quin a carne mox abducatur, et tranſgrediatur. Quanquam hæc non proprie dicatur tranſgreſſio, quia non eſt a lege. Vbi enim non eſt lex, nec tranſgreſſio eſt, teſte Paulo. Non recte ergo dicitur, eſſe hic tranſgreſſionem ſimilem, vt in lege, cum nec tranſgreſſio ſit, nec mortalis. Vt autem melius intelligas, in hac ſpirituali Chriſti doctrina non eſſe legale illud vinculum, nec ſeruitutis præceptum, ſed liberaliter oblatam gratiam, et cœleſte donum: perpende totum aduentus Chriſti euangelicum gaudium et lætitiæ, nuncium, a lege procul diſtinctum. Cum eſſemus peccato Adæ, et legis ſeruitute admodum captiui, venit piiſſimus Chriſtus, gaudium credentibus annuncians, et liberationem. Docet, vt credamus, et gratis donat. Non lege cogit, ſed beneficium offert credere volentibus. Poſtea quoque qui crediderant, citra legis coactionem docentur cæleſtia. Docentur regenerari ex aqua et ſpiritu ſancto: alioqui extra regnum manere. Docentur carnem et ſpiritum mortificare. Docentur diligere, et in cœna Chriſti communicare, vt cibo cæleſti ſeruent uitam cæleſtem. Ecce totum euangelium

S. 4. regni

regni, lætiſſimum nuncium, cum donis præſentibus. Eſt ne ſeruitutis iugum imponere, tam cæleſtia dona gratis donare?

EPISTOLA VICESIMA QVINTA.

MOſaica lex, vt tu cenſes, erat lex inertibus ſaxis data, lex irrationalis, lex impoſſibilis, tyrannica. Ita miſeros et rudes populos, te iudice, in equuleo exercebat tunc Deus, ſicut tyrannus Diomedes in lecto ferreo, vt equis eſſent in pabulum. Lex illa perinde tibi ſonat, ac ſi Gebennenſibus tuis tyrannus quis dicat, Montes aureos producite, et aſtra cælo detrahite: alioqui pœnas dabitis. Chriſtus dicens, hoc fac, et viues, tibi ſaxo dixit, In aërem vola, et viues. Et ad legem illam nos vis tu hodie pariter teneri, ad impoſſibilia omnia adſtrictos. Non te ſeruitutis pudet? tam violentæ tyrannidis? Deum ais in lege hoc ſolum voluiſſe, vt impoſſibilitatis admonerentur. Tu ita fingis. At ego cum propheta dico, eum tunc voluiſſe mandata ſua cuſtodiri, eaque cuſtodientes eſſe beatos. Fauorem ſuum facientibus legem præbebat Deus, deficientibus expiationes dans. Illi quoque ſe mandata facturos, iurabant, vt vides. Nehe. 10.pſal. 118. qui eſt Heb. 119. item 2. para. 15. Deut. 29. et Ezech. 16. Quis tam amens iuret, aut quis Deus iurare faciat rem omnino impoſſibilem? Deus teſtatur, præceptorum obſeruationem ſibi placere, et ea ipſum delectari. An res impoſſibilis eum delectabat? Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Matth. 19. Ad poſſibilitatem antecedentis ſequitur poſſibilitas conſequentis. Hæc eſt regula miſericordiæ Dei, Ego ſum Deus, faciens miſericordiam in mille, iis, qui diligunt me, et præcepta mea ſeruant. Exo. 20. Et poſſibilis, et in eſſe ibi ponitur præceptorum obſeruatio, ſicut miſericordia. Apud Ezechielem, ca. 18. ait Deus, patri impio ſuccedere filium, præcepta facientem, et contra. At tunc Deus ita pronunciat, Hic propter

iuſti-

iuſtitiam, quam fecit, viuet: iudicium et iuſtitiam fecit, cuſtodiuit omnia præcepta mea, et fecit ea. Apertiſſime docet Moſes, præceptum legis non eſſe impoſſibile, nec procul ab homine. Deut. 30. Quod et ad facilitatem legis euangelicæ bene accommodat Paulus, Rom. 10. Innumeri extant loci, qui realem aliquando præſtitam legis obſeruationem teſtantur. Et exempla multorum, qui legem ad tempus obſeruarunt, eo modo, quo tempus illud exigebat. Proprium ſiquidem legis eſt, vt ſit rationabilis, poſſibilis, tempori et moribus accommoda. Obſeruationem legis factam ab aliquibus docet Moſes, dicens, Cuſtodierunt eloquium tuum, et fœdus tuum obſeruauerunt, Deut. 33. Confirmat Malachias. ca. 2. Dauid aliquando fuit ea mente præditus, vt cuſtodierit præcepta domini, et fecerit ea toto corde. 3. reg. 14. pſal. 118. et act. 13.. Hæc ſunt verba Dauidis. 2. Sam. 22. et pſal. 17. Retribuet mihi dominus, ſecundum iuſtitiam meam, iuxta puritatem manuum mearum rependet mihi. Quia cuſtodiui vias domini, et non egi impie a Deo meo. Omnia eius inſtituta in conſpectu meo ſunt, et præcepta eius a me non amoueo. Perfecte et integre verſor coram illo, et ſeruo me, ne prauum quid faciam. Rependet itaque mihi dominus iuxta iuſtitiam meam, et iuxta puritatem manuum mearum, coram oculis eius. Idem pſalmo centeſimo, ſe corde perfecto viam immaculatam ſeruare ait. Hinc. 3. reg. 3. teſtimonio Salomonis, et teſtimonio ipſius Dei, præcepta, ſtatuta, et mandata cuſtodiuit Dauid, ambulauitque coram Deo in veritate, iuſtitia et rectitudine. Ad certum tempus hæc refer, et nihil erit ambiguitatis. Præcepta omnia compleuit Ioſue, cap. 11. et Ioſias 4. reg. 23. Zacharias et Elizabeth ambulabant in omnibus præceptis, et iuſtificationibus domini, Lucæ 1. Idem ſe corde perfecto feciſſe, teſtatur Ezechias. 4. reg. 20. et Eſa. 38. Idem Nehemias, et alii, plerisque locis. Poſſibilis erat via illa iuſtitiæ legalis, ſi per eam venit Ioannes. Poſſibilis erat, ſi in ea viuebatur. Iuſtitiam

S. 5. dupli-

duplicem ait Paulus, iuſtitiam legis, et iuſtitiam fidei. Ro. 10. Diuiſionis illius, dices tu, alterum membrum nihil eſſe? In omni diuiſione oportet membra pro aliquo accipi. Iuſtitiam legis ibi definit Paulus, eam aliquid eſſe cenſens. Lege caput vltimum libri ſecundi, de iuſtitia regni Chriſti. Illud verum eſt, quod impoſſibile homini fuit in legis obſeruatione iugiter permanere, quin paſſim transgrederetur. Vnde monebantur illi miſericordiam implorare. Affectus carnis, inquis, inimicitia eſt aduerſus Deum, legi Dei non ſubditur, nec poteſt. Rom. 8. Id maxime verum eſt. At in homine ſunt affectus carnis, et affectus ſpiritus. Non ex toto, ſed ex parte erat impoſſibile legem ſeruare, vt ait ibi Paulus. Ex parte carnis, transgreſſionem paſſim facientis. At non quouis momento transgreditur homo. Ex carnis etiam infirmitate et prauitate, imperfecte tunc præſtabatur, quod præſtabatur, cum nondum eſſet data perfectio Chriſti. Qua ratione iterum impoſſibilis erat legi perfectio iuſtitiæ. Hic fuit Pauli ſcopus, vt pro nihilo habita illa, nec integra, nec manente iuſtitia, ſolam Chriſti iuſtitiam ſpectemus, quæ integra eſt, perfecta, et permanens, in ſola ipſius fide conſiſtens. Vulgaribus Iudæis non fuit tunc datum, hoc cogitare, ſicut nobis nunc datur. Sed ad ſua pro transgreſſionibus data remedia confugiebant, ad expiationes varias. Prophetis videntibus datum eſt, ſub vmbra quadam Chriſtum videre, et ad eum præ onere legis ſuſpirare. At non ideo erant a legis iugo et obſeruatione tunc exempti. Fiduciam hi habebant in futuro Chriſto, tametſi vulgus Iudæorum neſciret, an eſſet odio vel amore dignus. Nos vero certam ſcimus charitatem Dei in nobis. Plerasque alias differentias Iudaicæ et Chriſtianæ iuſtitiæ, a me iam alibi expoſitas, nunc omitto. Si eas tu ſublimi ſpiritu cum Paulo conſideres, carnalem illam temporaneam, ſeu momentaneam legis iuſtitiam nihili nunc pendes, propter excellentem huius gloriam. Hac ratione Paulus

lus illam, vt reiectamentum elidit, vt hanc extollat. At, inquis, Paulus hanc rem fortius exaggerat. Rom. 3. si locos omnes, quos ibi adducit, diligenter expendas, nihil vltra colliges. Omnes homines ait Paulus effectos inutiles? Fateor. Omnes declinauerunt? Non est, qui intelligat? non est, qui faciat bonum, ne vnus quidem? Fateor. In quouis homine hoc aliquando accidit, vt nec intelligat, nec bonum faciat. Idque magis vigente per legem peccato, et certis impiorum hominum seculis. Omnes erant obnoxii maledictioni, in quam passim transgredientes incidebant. Vera hæc sunt. Nemo, ais, fuit vnquam sine concupiscentia: ergo nemo vnquam illam impleuit. Non concupisces. Vere nemo fuit siue insito concupiscentiæ stimulo: sed non semper actualiter concupiscebat, nec quouis momento nouum reatum contrahebat. Ergo nec rem alterius, nec vxorem alterius nunc concupisco, et nuper concupiscebam. Omnium mortalium es tu miserrimus, si mentem tuam semper hic dæmon exagitat. Semper est peccatum in carne, at non semper mouet animam. Iurasses tu, non fore in carne tua aliquem concupiscentiæ stimulum? Quid igitur illi iurabant? Peccatum, quod, vt ait Paulus operabatur in nobis omnem concupiscentiam, est diabolus ipse. Non iurabant ipsi, eum in ipsis non fore, sed se curaturos, ne pelliceret. Hoc, Deo iuuante, passim præstabant. Faciam, inquit, vt in præceptis meis ambuletis, ea custodiatis et faciatis. Aliquid est, quod Paulus ait, Eos qui sunt Christi, carnem crucifixisse cum affectibus et concupiscentiis, Galat. 5. Vnde constat, te non esse Christi, qui concupiscentiam posse crucifigi, negas. Nemo, ais, vnquam impleuit præceptum illud, de diligendo Deo, ex toto corde, tota anima, et totis viribus. Vt tu nunc cum Luthero tuo somnias, nemo tunc impleuit. At non ita Deus exigebat, sed iuxta vires cuique datas. Mentiti sunt tibi Dauid et alii, qui aiunt, se toto corde Deum exquisiuisse, desiderasse, et mandata fecisse. Si nec tunc dabatur toto corde dili-

diligere, nec nunc datur toto corde credere, nunquam eris tu iuſtificatus, qui es tam rigidus exactor. Qui non diligit, manet in morte: ergo vos in morte manetis, qui dilectionem eſſe poſſibilem, negatis. At vero liberaliſſimus Deus, omnia donans, ſi eum oraueris, et fidem veram, et charitatem veram aliquando donabit: Perfectam charitatem, vt ait Ioannes. Si omnia ſunt poſſibilia credenti, et tu credis, poſſibilis tibi eſt dilectio, et poſſibilis impletio præcepti. Auguſtinum tu ſoles audire, cuius hæc ſunt verba, lib. I. retractat. cap. 15. et lib. de duabus animabus contra Manichæos. Peccati reum quem teneri, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis, et inſaniæ eſt. Ibidem ait, non dici peccatum, niſi a quo liberum eſt abſtinere: liberum quoque eſſe ait, præceptum implere, iuuante Deo. Adde, quod præceptum de dilectione illa, non erat in fœdere decalogi, nec eſt a Deo ita datum, quando data eſt lex. Sed a Moſe in Deuteronomio eſt poſtea exhortatione quadam adiunctum. Imo ait, Circuncidit dominus cor tuum, vt diligas eum ex toto corde, Deut. 30. Quibus verbis poſſibilem eſſe docet dilectionem illam, efficiente in te Deo, vt ita diligas. Magnum mandatum dicitur hoc a Chriſto, quia proxime accedit ad euangelicam perfectionem. Non tamen erat mandatum decalogi, nec maledicebat eum, qui non integre perficiebat. Si tu ſingula bene diſcernas, videbis plane, nihil incommodum, nihil inconſonum in lege Dei fuiſſe præceptum. Omnia erant commoda viribus, facultatibusque conſona, ad ſanctam viam inducentia. Imo et iudicialia præcepta, populo illi rebelli erant ita conſona, vt nec Phoronæus, nec Lycurgus, nec Solon, nec Pompilius, talia potuiſſet tunc excogitare. Si de ceremoniarum immenſis ambagibus conqueraris, rudem illum Aegyptiacum populum cogita, idololatriæ fuiſſe deditum: a qua vt diuerteretur, eſt iuſtiſſime aliis ſublimioribus occupatus. Rabbi Moſes Aegyptius, myſteriorum Chriſti præfigurationem ibi non cogitans

cogitans, ceremonialia illa sacrificia, ait non fuisse populo data, nisi vt retraheretur a sacrificiis idolorum. Cuius signum esse ait, quod non fuerunt populo data, nisi postquam ad idololatriam declinauit, vitulum conflando et adorando. Nos dialogo primo multiplicem rationem adduximus, quare dæmon suffumigationes et sanguines appetat. Atque ideo, velut antidotum, Deo sanguinem seruari, atque suffitus, vt sibi debitum suauem odorem, quem antea dæmon ex immundis quibusdam sibi suauem composuerat. Desine igitur, Caluine, legem illam in nos torquere, aut de eius obseruatione tam violenter agere, etiamsi cum Iudæo tibi esset agendum, vt tui misereatur Deus, qui in lege est passim Iudæorum misertus. Amen.

EPISTOLA VICESIMA SEXTA.

DE lege Mosis aliud supereſt inquirendum, ne quis iudicialia illa nobis obtrudat. Quæramus ergo. Si iudicia illa a Deo ipso prolata dirimendis litibus, erat tam consona, quare nos ea non seruamus, vt in iudiciis nostris vtamur? Respondeo, Duro populo prolatum est durum iudicium, quod Christi clementia tollit. Tolli autem vides in muliere adultera, Ioan. 8. Iudicialium illorum obligatio cessat, per liberatorem sublata. Pœnarum acerbitas illa indicabat, immensam esse offensam diuinæ maiestatis immensæ. Sicut scelus Adæ fuit immensum, ita fuit pœna exitialis mortis immensa. Nos vero scimus, immensi sceleris fuisse immensam compensationem, mortem preciosissimam filii Dei. Ob id nos, cum offendimus, non tam rigide occidimur, obiecta pro nobis ipsa morte Christi, immenso redemptionis precio. Eius nidore vbique delinitus pater, vbique iram remittit, vbi nos ei hoc proponimus, side propitiatoris viua. Id quod Iudæis nondum dabatur. Non seruili pœnarum metu nos terre-

terremur, vt illi: quia perfecta est charitas Dei in nobis, quæ foras excludit timorem. Vt figuralis erat imperfectus populus, ita eorum iudicia erant aut figuralia, aut populi imperfectionem significantia. In ceremoniis quoque esse alterius rei figuram, et propriam eorum imperfectionem significari, docet apostolus. Heb. 9. Non potest quis dicere, statuta veteri populo similia, esse nobis obseruanda, cum non sit nunc status populi similis. An licebit nunc cognato occisi interficere homicidam? Olim id licebat, Num. 35. An iudicabimus nunc de vxoribus superinductis, de ancillis, de zelotypia, de occisio inuento, de fugitiuis? Deleta est tota illa Mosis politia, vt non liceat nobis ea, quæ destructa sunt, reædificare, teste Paulo. Lex puero aut seruo data, cessat, vbi ex seruo sit liber, aut a puero transit in virum, a pædagogi, et domini prioris exemptus potestate. Si iudicium illud infernalis mortis, in Adam prolatum, est per Christum in credentibus sublatum, multo magis tolluntur illa Mosis ad mortem iudicia, ad tempus correctionis rigore quodam prolata. Hic vides, quanta erga nos sit Christi clementia. Nihil ille suis non condonat, et condonari a nobis vult iudicialium rigorem. Si cui sit quicquam furto sublatum, non concedam accipere quadruplum, aut quintuplum, vt lex habet rigoris: sed suo esse contentum, ne cum aliena iactura locupletetur, et ne alteri faciat, quod sibi fieri nolet. Ita Christus breui compendio nobis concluſit iudicialia omnia legis, vt nos ipsi nostri iudices simus, facientes aliis, vt nobis fieri vellemus. Ad eundem modum, vt refert Irenæus lib. 3. ca. 12. in concilio Ierosolimitano scripserunt gentibus apostoli, Iudaicis omissis id obseruandum, ne aliis faciat, quid sibi fieri nolent. Hinc Paulus ait, etiam minimos in ecclesia esse ad lites inter Christianos

ſtianos dirimendas idoneos, absque ethnicis aut Mo-ſaicis iudiciis. Daturus eſt Deus, vt veram eccleſiam alicubi tandem videamus. Ibi ſemper erit rectum iu-dicium, vbi erit ſpiritus domini. Ex iudiciis illis legis, rationes aliquæ colliguntur, vt de parentum veneratione, de eo, qui habet vxorem patris, de vir-gine violata, de damno dato, et aliis, quorum ratio ſimilem in nobis locum habet.

EPISTOLA VICESIMA SEPTIMA.

INcidit iam quæſtio alia, quæ plerosque hodie torquet, an homini Chriſtiano liceat magiſtratum ge-rere, regem eſſe, et occidere. Indigna enim videntur homine Chriſtiano, quæ ex peccato ſunt orta. Quid igi-tur? Deſtruemus omnia, quæ ex peccato ſunt? Qui hoc ita credit, deſtruat ſeipſum, cum corpus ſuum ſit corpus peccati. Deſtruat cælum, quod peccato eſt pollutum. Deſtruat terram, quæ ob peccatum profert ſpinas. Ex peccato fuit vrbium ædificatio, et fuit opus Cain. Si Adam non peccaſſet, nec ciuitatibus, nec do-mibus indigeremus, quæ nos protegerent ab iniuriis cæli, ab hoſtibus, et latronibus. Deſtruemus igitur ci-uitates et domos? Abſit. Ex iniuria oritur ius, quod non eſt peccatum, licet ex peccati occaſione naſcatur. Ex peccato filiorum Iſrael fuit petere regem: et nihilo-minus ſine peccato quis ad regnum vocabitur. Imo peccatum eſſet, quem vocatum ad regni aut magiſtra-tus adminiſtrationem, eam recuſare, ſi ea via ſit no-men Chriſti promoturus. Peccatum etiam ſubditis eſ-ſet, nolle regi obedire. Non ſunt illi extra eccleſiam, cum inter eccleſiæ membra numerat Paulus poteſtates et gubernatores. 1. Cor. 12. Reges vult ad agnitio-nem veritatis venire, et gladium geſtare. Quandiu durat mundus, velimus nolimus, cogimur ordinem mundi ſeruare. Iuſtitiæ autem adminiſtratione ma-xime ſeruatur ordo mundi. Optimus ille ordo eſt, quæ intus docet ſpiritus, qui et reluctantem carnem cohibere docet. Sed nunquid occidere? Veritas dei eſt, vt ſuperior docet epiſtola, rigidum illud ad

mortem

mortem iudicium esse per Christum remissum, vbi spes est correctionis. Hinc adulteræ dixit, Vade, et posthac ne peccaueris. Et alibi adiecit, Ne quid deterius tibi contingat. Sicuti iudex ille supremus nos corrigit, et monet, antequam occidat: ita et alii iudices facere debent. Illud verum est, quod correctione non expectata, Ananiam et Saphiram, occidit Petrus, ibi morituros prædicens, in criminis detestationem, et aliorum exemplum. Aut certe, quia spiritus sanctus tunc maxime vigens, quem spreuerant, docebat esse incorrigibiles, in malitia obstinatos. Hoc crimen est morte simpliciter dignum, et apud Deum, et apud homines. In aliis autem criminibus, vbi spiritus sanctus speciale quid non docet, ibi non est inueterata malitia aut obstinatio certa non apparet, aut atrocitas magna, correctionem per alias castigationes sperare potius debemus, quam mortem inferre. Inter correctiones exilium laudamus, Christo ita probatum, vt excommunicatio probatur in ecclesia. Schismata et hæreses, ita initio puniebantur durante apostolicæ traditionis vestigio. Qui extra fidei negocium sunt facinorosi, iure omnium gentium puniuntur, quod etiam est naturale ius. Hoc Christus non negauit, sicut hæreditatem diuidere recusans, non negauit, esse, qui hæreditates diuiderent. Sunt hæc præter euangelii ministerium, sicut artificia varia, non contra euangelium. Præter euangelium est, militari manu bona tua et tuorum, ac vitam ipsam, contra grassatorem defendere. Iudicem tu agis, cum desit alius Iudex. Milites ad Christum præparans Ioannes, non mox iussit a militia discedere, sed certa ratione se continere. Gladium eis gestare licet, sicut licet potestati, cui seruiunt, ad iustitiam, et vindictam malorum.

EPISTOLA VICESIMA OCTAVA.

NVI-

NVllibi es tu vere assequutus, quæ in confessionibus et confirmationibus fuerint episcoporum et presbyterorum partes. Aliquando iidem simul erant episcopi et presbyteri, quibus pariter incumbebat administrationis onus. Aliquando ob insignem donorum Dei in aliquo excellentiam, ab aliis senioribus deferebatur ei episcopi honor, et ecclesiæ consensu in eum potius recidebat cura et speculatio. Ecclesiam intellige conuentum omnium cum Christo cænantium. Verum in eo cœtu est christianæ vnitatis symbolum. Ibi est Christus in medio eorum. Siue ergo plures sint episcopi, siue vnus episcopus, speculator dicitur, et superintendens. Sed cauendum, ne his prætextibus episcopus dominium exerceat. Præsentem ecclesiæ oportet episcopum esse, vt speculetur et superinspiciat, nisi forte ad aliud fidei negocium aliquando mittatur. Episcopi, velut pastoris, munus est, sibi commissas oues cognoscere, visitare, et in doctrina fidei confirmare, ne qua lues suboriatur. Ita Paulus suos visitans confirmabat, alios constituens episcopos, vbi ipse alio proficiscebatur. Confirmationem igitur, orationem, et manuum episcopalem seu presbyteralem impositionem, baptizatis conferre, certum est: idque semel aut pluries, vt res exigere videbitur. Insigni spiritus Christi efficacia manus baptizatis imponebant apostoli: et tunc spiritum sanctum illi accipiebant, cum linguæ et prophetiæ donis, ad ecclesiæ ædificationem, et augmentum. Postea iterum ad ministeria mittendis manus imponebant, idque sæpius, cum ad varia ministeria sæpius mittebantur. Multi presbyteri simul manus imponebant, acto. 13. sicut apostoli simul manus impossuerunt ministris, ad cænæ ministerium electis, acto. 6. Hinc dicebatur impositio manuum presbyterii, id est, congregationis seniorum. 1. Timo. 4. Similis super ægros erat impositio manuum, ab vno vel multis facta: super infantes item, et peccata confitentes. Episcopi et aliorum ministrorum munus est, attendere, ne quis ad dominicam cænam acce-

dat indignus. Imo confirmationem doctrinæ fidei et baptismi episcopus exigit, præsertim a parum notis. Curat episcopus, ab aliis senioribus adiutus, vt qui contra alium aliquid habent, peccata alterutrum confitentes, reconcilientur, antequam ad mensam accedant. Hæc est confessio peccatorum, ante sacram synaxim. Imo quia huic negocio adhibebantur presbyteri, vbi quidam in alio erat scrupulus, vni aut pluribus presbyteris se ostendebat, consilium et opem petebat, confitebatur peccata sua. Illi resipiscere hominem docentes, et in fide Christi firmantes, pro eo orabant, vt ei peccata illa remitterentur. Si veri erant Christi ministri, quam plurimum homini peccanti, et infirmo prodesse poterat ipsorum doctrina et oratio. Galat. 6. Iacobi 5. et 1. Ioan. 5. Peccata illi remittebant, quibus dixit Christus, Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis. Ministri Christi potestatem habent reconciliandi homines Deo, et in persona Christi condonant, quasi eius legati, vt tota ad Corinthios epistola secunda Paulus docet, Ioannes item et Iacobus locis iam citatis. Hanc veris ecclesiæ ministris perpetuam inesse, ligandi et soluendi facultatem, docet ipse Christus Matth. 18. vt quamcunque rem duo ex illis orent, impetrent. Potestatem insuper habent exercendæ vindictæ aduersus incredulos, vt eos excommunicando, satanæ et morti tradant. Hanc autem potestatem omnem exercent virtute spiritus, monendo et orando. Sed an satisfactionem illi docebant? Docebant vere, faciendos esse fructus, dignos pœnitentia: furtum restituendum si sit facultas. Docebant, ieiunio et oratione cohiberi carnis lasciuiam, carnem mortificari, et spiritum viuificari. Eleemosynis peccatum redimi, Deum pro singulis rependere, et remittenti remittere. Quemadmodum corde, ore, et opere Deum offendimus, ita pœnitentes corde dolemus, ore confitemur, et opere velut satisfacimus. Quemadmodum opera mala spiritum fidei extinguunt, ita bona eum viuificant. Spiritum fidei peccatis læsum velut restituimus, veniam obtinentes fide

ipsa

ipsa, quam talia opera aliquo modo reficiunt. Atque ita ad peccati commissi, et pœnæ ipsius remissionem, aliquid faciunt opera, ipsi fidei adiuncta. Regenitis et fide iustificatis, adhuc supereſt hæc peccatorum quotidiana remissio. Peccata hic intellige, a gratia Christi, et eius regeneratione, non penitus excludentia, quæ non sunt penitus ad mortem. Papistæ vocant mortalia peccata, quæ in lege erant mortalia, ex transgressionis maledictione. A quouis eorum aiunt, penitus interimi gratiam, quam ipsi singunt esse qualitatem quandam. Ita ipsi leges suas, cum fictitiis qualitatibus obseruant. Christianis vero peccata, etiam grauissima, non sunt ad mortem, persistente fide: sed ad mortem sensim ducunt, fidem extinguendo, quia sunt opera carnis, spiritui fidei contraria. Hæc est igitur confessionis summa, vt in Christiani hominis arbitrio posita sit, ad extirpandam conscientiam malam. Seipsum debet homo probare, antequam ad cænam accedat, et seniores, in Christi doctrina exercitatos, in consilium adhibere, si de re quapiam dubitat. Alioqui mors etiam corporalis, et pœna alia temporalis imminet indigne accedenti. 1. Cor. 11. a quibus omnibus liberat hæc confessio. Item a morte perpetua liberat hæc confessio, et ab errore viæ conuersio, teste Iacobo. Ita tu lucrifacis fratrem tuum, reducens ouem, quæ errabat, Matth. 18. et ad mortem ruebat, apo. 3. et Lucæ 15. ad mortem et interitum tendebat fides hominis, in ea hæsitatione constituti, et conscientia mala ita oppressi. Hæc perspicua sunt intelligenti, qua ratione homo tendat ad mortem et in eo moriatur fides, vt superius iam exposui. Sicut qui ad baptismum veniunt, confitentes pœnitent: ita et qui post baptismum a mala conscientia opprimuntur. Prima pœnitentia et confessio hominem a morte ducit ad vitam: secunda morientem hominem viuum seruat a morte secundâ. Vtraque confessio sit Deo, et aliquando homini, vbi quid ab eo petendum videtur. Est itaque homini facta confessio

hæc propria eorum, qui atroci crimine deterrentur, in fide sunt infirmi, aut inter quos est offensio aliqua.

EPISTOLA VICESIMA NONA.

QVia parabolam Christus adducit de hominibus, ad varias diei horas vocatis, et æquam denarii mercedem accipientibus: mox tu concludis, nullum fore gloriæ discrimen, nec fidei, nec operum. Quid si Christus ibi ætatum discrimen in operibus non faciens, indicat nobis, senem vocatum æquari iuueni vocato? aut nuper vocatum æquari iam olim vocato? Nec fidei, nec operum varietas ibi inducitur, sed temporis. Quomodo igitur hinc tibi mox persuades, opera nihil ad gloriam augendam prodesse. Fidem non ita suscipere magis et minus, vt gloriam augere possit? Denique nec fides, nec opera, tibi quicquam prosunt, cum ita quis saluetur sine illis, sicut cum illis, solo genealogiæ fato, vt de tuo infante contendis. Iustificatum eum esse dicis, antequam credat, et vere saluatum, esto sine fide moriatur. Atque ita sequentem Christi saluatoris fidem salutem non efficere. Falsum est igitur, quod scribitur, Qui non credit filio Dei, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum: et qui credit, transit a morte ad vitam. An non fides iustificat impium? Fides Christi vere facit ex iniusto iustum, ex impio pium, ex mortuo viuum, Ioan. 5. Rom. 4. 5. et Colos. 2. Fides Christi vere liberat eum, qui antea erat seruus peccati et mortis, Ioan. 8. et Rom. 6. Ex filio iræ facit filium Dei, Ephes. 2. De tenebris transfert ad lucem, et de potestate satanæ ad Deum, acto. 26. Colos. 1. et 1. Pe. 2. Vere ergo iniustus quis erat, antequam crederet, impius erat, mortuus in tenebris, et sub potestate satanæ. Euangelium totum ignorat, qui hanc efficaciam non tribuit fidei Christi. Fidem vero, sicut et reliqua, suscipere magis et minus, augeri et minui, notius est, quam vt hic debeat demonstrari. Supereſt

latius

latius exponenda propoſita Chriſti parabola, quæ multa complectitur. Cum in parabolis regni cælorum, et præſens, et futurum regnum Chriſtus ſpectet, pares a Chriſto fieri nouiſſimos primis, dicimus in vnius gratiæ et vnius fidei iuſtificationem. Neminem vult Chriſtus, in hoc regno cælorum, dici alio maiorem, ſed eſſe regali, et ſacerdotali dignitate pares, omnes reges et ſacerdotes, æque precioſa fide donatos. Denarius vnus nobis omnibus exhibitus eſt, ipſemet Chriſtus. Sicut olim dabatur omnibus æqua mannæ menſura, ita nunc Chriſtus, quod ad ſui ſubſtantiam attinet, æque nobis datur, licet eo non æque fruamur. In futuro quoque denarius erit vita illa æterna, vbi amplius alio nemo viuit, vbi viuendi non erit diuerſa meta. Denarius erit ipſemet Deus, omnibus exhibitus, licet eo non omnes æque fruemur. Indicat inſuper Chriſtus, fieri iuſte, vt vna huius hora æquetur toti diei illius, in mercedis gloriæ menſura. Vnam horam laborauit Stephanus, quæ multis aliorum diebus æquatur. Placuit Deo, cum non amplius manere, et ei dare gloriam, ſicut aliis, qui multos annos laborarunt. Ita reſpondet pater familias, Volo huic dare, ſicut tibi. Cogitabis ergo, Caluine, ibi non agi de fidei, aut operum varia qualitate, ſed tantum agi de temporis diuturnitate. Retundit ibi Chriſtus Iudæorum ſupercilium, qui ob id, quod tamdiu in lege laborarunt, videbantur aliis nuper vocatis largius remunerandi. Imo nouiſſimi vocati accipiunt primi mercedem. Nam ſui laboris mercedem non acceperunt prophetæ, donec venerunt apoſtoli, qui in labores eorum introierunt. Primi nos accipimus, qui hic viuentes accipimus.

EPISTOLA TRICESIMA.

PAres Chriſtianis facis vulgares Iudæos, quia ſcribit Paulus, eos omnes eandem eſcam ſpiritualem comediſſe, omnes eundem potum ſpiritualem vidiſſe, et omnes in mari baptiza-

tos fuiſſe. 1. Cor. 10. Pares illi omnes ſunt vobis, æque carnalibus, quibus pariter ignotum eſt aduentus Chriſti cæleſte beneficium: qui in cæna nihil manducatis, niſi tropos: et qui baptiſmum eſſe facitis, vt ceremoniam Leuiticam, ſignum rei, quæ non eſt. Paresne regenitis erant illi, qui omnes erant improbi? Qui omnes in deſerto ob impietatem ſuam perierunt, exceptis ſolum duobus? Controuerſiam hanc præclare dirimit Chriſtus Ioan. 6. dicens, Non ſicut manducauerunt patres veſtri. Ergo illi non manducauerunt, ſicut nos manducamus. Illi manducantes moriebantur, nos manducantes iugiter viuimus. Immortali cibo nutriti, immortalem vitam nos viuimus, ſi perſeueremus. Noua eſt et cæleſtis hæc vita immortalis, quam Chriſtus nobis induxit. Pro terreſtribus ipſe intulit cæleſtia, Ioan. 3. et 6. Fœdere nouo viam nouam, Heb. 10. omnia noua. 2. Cor. 5. Adde, quod eodem capite, 1. Cor. 10. vocat Paulus Iſraëlem carnalem, ad differentiam ſpiritualis: ergo differentia eſt. Ea omnia, ait, in figura illis contigiſſe: ergo non erat ibi veritas: ergo differentia eſt inter figuram et figuratum. Præterea apoſtolus ipſe aperte docet, eos omnes eandem inter ſe eſcam comediſſe, tam bonos, quam malos, non eandem nobiscum, nec hoc ad rem facit. Docet Paulus, ex paritate cibi non fuiſſe inter eos parem electionem, ſicut nec inter nos. Doctrinam nobis ibi dat, ne ob cibum illum inſoleſcamus, et reprobi interim efficiamur, vt præcedenti capite concluſerat. Ad quam rem pertinenter adducit exemplum ex veteri figura. Sicut illi omnes, inquit, pari cibo veſcentes non pariter Deo placuerunt, ita nobis eſt cauendum. Sicut illi, qui figuram gerebant noſtri baptiſmi et cænæ, ob ſequuta ſcelera perierunt: ita nobis eſt cauendum, ne ſimilibus flagitiis pereamus, poſtquam baptizati fuerimus, et Chriſtum eundem manducauerimus. Poteſt ne poſtea perire, qui Chriſtum ſemel manducauit? Non poteſt, ſi perſeueret. Alioqui poteſt fieri re-

ri reprobus, vt ibi docet Paulus: et qui ſtat, cadere poteſt, vb ibidem ſubnectit. Poteſt homo ſemel in Chriſto regenitus poſtea relabi Heb. 6. ab arbore exſcindi. Ro. 11. ad mortem peccare 1. Ioan. 5. Quanquam nemo niſi vere regenitus, carnem Chriſti manducet, manducare tamen quis iuſte poteſt, et poſtea lapſus perire. Perire diximus eos, qui per opera carnis, et ſuperuenientem infidelitatem extinguunt ſpiritum fidei. Ideo per carni contrarias ſpiritus actiones, nos oportet in charitate firmari, orationibus et ieiuniis ſpiritu fidei foueri, et carne mortificata magis viuificari. Ita Petrus ait, nos per facta hæc et alia ſimilia, quæ ipſe narrat, debere operam dare, vt vocationem, et electionem noſtram firmam efficiamus. 2. Pet. 1. Periclitabitur omnino, qui hæc intermiſerit, et fient poſteriora deteriora primis, ſi relabatur. Relapſus hic liberum hominem oſtendit, qui ob id acrius punitur. Relapſum hunc docet Chriſtus, dicens, palmitem ipſi inſitum, ſi fructum non ferat, tolli. Palmes, qui viridis erat, et in Chriſto manebat, poſtea ſublatus areſcit Ioan. 15. Candelabrum, quod lucebat, extinguitur, apoc. 2. et 3. Per fidem Chriſti exit immundus ſpiritus ab homine, et poſtea reuertitur. Matth. 12. Effugit quis inquinamenta mundi per fidem ſeruatoris Ieſu Chriſti, et rurſus eis inuolutus ſuperatur. 2. Pet. 2. Non debet tibi abſonum videri, quod particeps Chriſti factus aliquis, poſtea damnetur: etiam ſi in eius nomine prophetarit, et virtutes ediderit. Matth. 7. Sicut ab initio ſunt omnes facti participes eiusdem innati ſpiritus Dei, et nihilominus plurimi damnantur: ita poſtea ſunt plerique facti participes eiusdem ſpiritus Chriſti, et nihilominus damnantur. Saul et Salomon ad tempus fuerunt Deo probati, et bono ſpiritu imbuti: quem poſtea male ſeruantes, iuſtitiam perdiderunt. Iuſtitiam olim perdi

et reſtitui docet Ezechiel, cap. 18. et 33. Quis neget, iuſtitiam poſſe perdi, qui videt eam in Adamo perditam? Vsque ad mortem ideo exigitur perſeuerantia et fidelitas, Matth. 10. 24. et apoc. 2. Alioqui, quod habet quis, tolletur ab eo. Sed ad Iſraëlitas reuertor. Eos tu non eandem inter ſe, ſed eandem nobiſcum eſcam manducaſſe, ex Paulo contendis: vt hoc vno telo omnia proſternas, et cælum cum terra confundas. Sed cogita melius, et Paulum aliter intelliges. Quoquo modo tu accipias, reſponſio facilis eſt. Sicut figura dicitur idem cum re, quam figurat, ita cibus ille eſt idem cum iſto: ſicut Chriſtus dicitur Salomon, et Salomon Chriſtus. Eadem ratione dicitur cibus ille ſpiritualis, ob ſpiritualis myſterii allegoriam. Lex ipſa Paulo dicitur ſpiritualis, quia ſpirituDei prolata, contra carnem ipſam internum ſpiritus motum et affectum exigebat. Ro. 7. Alia item ratione, ob contentum myſterium, erant ceremoniæ ſpirituales et manna cibus ſpiritualis. Si ex hiſtoria elicias allegoriam, vt elicit Paulus, quicquid eſt in lege, ea conſideratione dicetur ſpirituale, quia eſt figura rei ſpiritualis. Exinde vero peſſime tu concludis, eos eſſe nobis æquales: imo gloriæ aduentus Chriſti plurimum detrahis. Dabit tibi dominus, vt horum omnium intellectum bonum accipias, ſpiritu ipſo veritatis ductus, per Ieſum Chriſtum, et Deum patrem. Amen.

SIGNA SEXAGINTA REGNI Antichriſti, et reuelatio eius, iam nunc præſens.

PRimum ſignum, Orbis perturbatio, et conſummata tribulatio. Matth. 24. et Lucæ 21. Antichriſti tempus hinc colligere docet Chriſtus.

Secundum ſignum, PapaChriſto contraria docet, Chriſto contraria facit, et regnum eius occupat: ergo Antichriſtus eſt. Ab euidentia facti ſumitur argumentum.

Tertium ſignum, Vſque ad regnumPapatus ſemper creuit Chri-

Christianismus, et a regno Papatus semper decreuit. Digitus est Dei, et punitio insignis.

Quartum signum, Sub eo regno nemo cognouit, hominem esse ex patre Deo genitum. Antichristi regnum est, non cognoscere Christum, vt ait Ioannes.

Quintum signum, In exercitu Romanorum contra terrenam Ierusalem figurauit Christus exercitum Romanum Antichristi, qui ecclesiam Dei, cælestem ciuitatem, et regnum Christi desolaret: quemadmodum in exercitu Antiochi idem figurauit Daniel.

Sextum signum, Tanta est tyrannis Antiochi nostri, vt nemo audeat vera loqui, nemo librum Dei legere, sed strenue adulari, ne comburatur.

Septimum signum, Quod inducendi sub Antichristo essent in errorem quasi etiam electi. Quotus quisque est, qui Papatum agnoscendo non errarit?

Octauum signum, Prius debere in gentes diuulgari euangelium, ait Christus, quam veniret Antichristus, Marci. 13. Ergo mox venturum indicauit. Mox futurum aiunt Paulus et Ioannes.

Nonum signum, Prius, ait Christus, tradendos apostolos et discipulos ante reges et præsides, quam veniret Antichristus. Ergo statim venturum significauit.

Decimum signum, In diebus illis, inquit, post vestram afflictionem, sol Christus obscurabitur, ecclesia non dabit splendorem suum, stellæ cæli decident. Ecce dies Antichristi, et ecclesiæ abolitum splendorem, occisis apostolis, et discipulis.

Vndecimum signum, Destructa iam terrena Ierusalem, hæc verba obscurationis repetit Ioannes, ad Antichristum referens, et dicens, tempus prope esse. Stellæ cæli, veri gloriæ Christi præcones, iam ceciderunt. Et exercitus cæli, angeli ipsi, admodum sunt commoti.

Duodec. signum, Ex multis legis figuris, et propheticis scriptis ostenditur, post illud piorum hominum seculum illico fore Antichristi, et sacrificulorum eius apostasiam. Vt post duodecim fontes, et septuaginta palmas, post viros illos, qui viderunt ma-

gnalia Dei, ſequuta eſt mox generatio praua.

Decimum tertium ſignum, Abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto. Animaduerte primo, quare dixit locum ſanctum. Nec terrena Ieruſalem, nec Iudaicum eius templum, iam reprobatum, erat locus ſanctus, venientibus Romanis, ſicut erat vere eccleſia Chriſti ſancta, quando eſt ab Antichriſto occupata.

Decimum quartum ſignum, Abominatio nunquam talis fuit, nunquam tanta abominabilium idolorum pollutio. Idolum ſacris literis dicitur abominatio, res Deo maxime exoſa, et abominabilis.

Decimum quintum ſignum, Deſolatio nunquam talis fuit, ſpiritualium omnium gratiarum deſolatio, verorum ſpiritus miniſteriorum deſolatio, et in laruas alias conuerſio. Sicut Antiochi exercitus dictus eſt abominatio deſolationis, abominabili via deſolans figuralem Moſis cultum: ita exercitus Antichriſti multo abominabilius deſolauit verum chriſti cultum.

Decimum ſextum ſignum, Ex ferreo Romanorum imperio oriturum erat cornu Antichriſti, quod alia eiusdem imperii cornua deprimeret, Dani. 7.

Decimum ſeptimum ſignum, Tempus regni annorum mille ducentorum ſexaginta, in quo pulchre conueniunt Daniel et Ioannes. Quamuis poſt Chriſtum mox cæpit Antichriſti myſterium: vere tamen emicuit, eſt ſtabilitum eſt regnum, tempore Syluestri et Conſtantini. Quo tempore eſt mox œcumenico concilio a nobis ereptus filius Dei, fugata eccleſia, et abominationes omnes legibus decretæ. Hinc tranſierunt tempus et tempora et dimidium temporis, anni mille ducenti ſexaginta.

Decimum octauum ſignum, Sicut Chriſtus ad tres annos cum dimidio docuit, et ad cæleſtia ædificauit: ita Papa ad tres annos cum dimidio cæleſtem doctrinam Chriſti deſtruxit.

Decimum nonum ſignum, Ad tres annos cum dimidio eſſe claudendum cælum, ex Elia ſignum eſt manifeſtum.

Viceſimum ſignum, Menſium quadraginta duorum eſt eadem deſolatio, et eccleſiæ conculcatio, apoc. 11. 12. et 13.

Viceſi-

Vicesimum primum signum, Ad tres dies cum dimidio iacuerunt cadauera Mosis et Eliæ. apoc. 11. Legis et prophetarum habent Papistæ literam, vt cadauer, et spiritum non intelligunt, litera Iudaizantes.

Vicesimum secundum signum, Quod in solitudinem et deserta loca fugiendum fuit hoc toto tempore, vt post Christum ait Ioannes. Nullibi hactenus licuit, nec licet adhuc, ecclesiam veram congregare. Si qui sunt bene sentientes, seorsim per deserta et solitarii latitant, ob maximam persequutionis tyrannidem.

Vicesimum tertium signum, Partus ecclesiæ, est post partum fuga. Cum primum peperit ecclesia, et in cordibus credentium Christum generauit, fugata est, apoc. 12.

Vicesimum quartum signum, Raptus filii Dei, cum ecclesiæ fuga. Ab eo tempore non amplius fuit Christus nobiscum, vt ait ibi Ioannes.

Vicesimum quintum signum, Quod draco coronatam bestiam in Papali sede collocauit, apoc. 13.

Vicesimum sextum signum, Tres spiritus blasphemiæ, quod trinitariorum illusiones fecerunt, apoc. 16.

Vicesimum septimum signum, Homo peccator in templo Dei sedens, quasi Deus in terris. 2. Thess. 2.

Vicesimum octauum signum, Mysterium iniquitatis huius Papæ, hominis peccatoris, quod iam tunc incipiebat, vt ait ibi Paulus. Quia ab apostolorum tempore, et ex ipsa apostolorum persona, hanc authoritatem sibi sumit, magno iniquitatis mysterio.

Vicesimum nouum signum, Quod spiritu oris Christi sit conficiendus hic homo peccator, id est, per spirituales Christi ministros, per quos aget spiritus oris Christi veritatem illustrans.

Tricesimum signum, Michaëlis et angelorum pugna, Dani. 12. et apoc. 12. In tempore illo regni Antichristi, ait Daniel, post annos mille ducentos sexaginta regni eius, consurget Michaël

Michaël ſtans pro filiis populi Dei, et erit tempus maximæ anguſtiæ. Vidit Ioannes futuram poſt annos mille ducentos ſexaginta, hanc cæleſtem pugnam. Cæleſtia et terreſtria contra draconem, et Antichriſtum iam mouentur. Sanctos altiſſimos hic pugnaturos ait Daniel.

Triceſimum primum ſignum, Quod cornu illud Romanum deſtruendum loqueretur grandia, vt legimus apud eundem Danielem.

Triceſimum ſecundum, Quod mutaret tempora et leges ex parte Dei. Ibidem.

Triceſimum tertium, Quod terram ſibi ſuiſque diuideret, et inſigne palatium ædificaret in loco ſancto, ibidem.

Triceſimum quartum, Quod Deum patrum ſuorum non intelligeret, et per ſua ſophiſmata veritatem proſterneret. Ibidem.

Triceſimum quintum, Quod per ipſum ſit ablata iugis oblatio, continua Chriſti communicatio, teſte eodem Daniele.

Triceſimum ſextum, Quod in cæleſtibus, terreſtribus, et infernalibus poteſtatem habeat, claues putei abyſſi, infernaliſque dæmonis poteſtatem, apoc. 9. et 13.

Triceſimum ſeptimum ſignum, Ecce hic, ecce illic. Hic indulgentia, illic remiſſio. Hic locus et ille ſanctificatur. Ecce in deſerto eſt ſacellum ſanctum, in penetralibus eſt cadauer.

Triceſimum octauum ſignum, Veræ iuſtitiæ tandem eruditio, dicto ca. Dan. 12. Nunc videmus homines intelligere, quæ ſit illa Chriſti fides iuſtificans, quæ nunquam eſt in baptiſmo cognita.

Triceſimum nonum ſignum, Qui iuſtitiam hanc docent, ſunt lucernæ, vt ſplendor firmamenti. Ibidem.

Quadrageſimum ſignum, Nunc vere docentur ad vitam æternam expergiſcere homines, qui antea dormiebant in puluere terræ, vt ibidem ait Daniel. Præſens nunc datur vita æterna, quæ Antichriſti ſeculo neſciebatur.

Quadrageſimum primum ſignum, Roma declaratur eſſe Babylon, vt multis eſt iam oſtenſum.

Quadrageſimum ſecundum ſignum, Quod in Babylone ſedet

ſedet coronata beſtia, purpurata, et auro plena, apoc. 17.

Quadrageſimum tertium, Quod in ea eſt regnum ſuper reges terræ. Ibidem.

Quadrageſimum quartum, Quod eius veneficiis et ſcortationibus errant gentes. apoc. 18.

Quadrageſimum quintum, Quod mercatores terræ vndique ad eam nauigant. Ibidem.

Quadrageſimum ſextum, Quod ibi eſt mercatura et negociatio, animarum hominum, et aliarum omnium rerum deſiderabilium. Ibidem.

Quadrageſimum ſeptimum, Quod defectio maxima fuit, quando cœpit Beſtiæ regnum. Tunc defecit eccleſia, defecit imperium a Roma. Tunc fuit defectio a vera fide Chriſti, ſubortis tribus diis. 2. Theſſ. 2.

Quadrageſimum octauum ſignum, Adoratio beſtiæ et imaginum, quam quotidie videmus apo. 13. Paſtor et idolum dicitur apud Zachariam: quia ipſe adoratur, et idola nos adorare facit.

Quadrageſimum nonum ſignum. Quod paſtor ille vanitatis habet duos gladios, quibus corpus et animam occidit

Quinquageſimum ſignum, Quod ipſius adoratores pſeudoprophetæ habent duo cornua, duas poteſtates, temporalem et ſpiritualem.

Quinquageſimum primum ſignum, Quod plurimum ipſi laborant in defendendo Beſtiæ authoritatem, ignem anathematum facientes de cælo in terram deſcendere, vt homines concrementur, qui Beſtiam adorare nolunt. Ibidem.

Quinquageſimum ſecundum ſignum, ſuſceptio characteris in fronte et manibus, vt liceat in eccleſia negociari. Ita Papa ſuos conſecrat, et ita prædixit Ioannes dicto cap. 13.

Quinquageſimum tertium ſignum, Ceremoniarum confictarum ſeruitus immenſa, pluſquam Iudaica, ſacrilega furta.

Quinquageſimum quartum ſignum, Multiplicatio vitiorum. Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas. Antichriſti ſignum

sti signum hoc dedit Christus. Et Paulus ait, fore voluptatum amantes, auaros, fastuosos, habentes formam pietatis, quorum Deus venter est.

Quinquagesimum quintum signum, Impostura hypocritarum prohibentium matrimonium, et iubentium abstinere a cibis. 1. Timot. 4.

Quinquagesimum sextum, Quod discrimen religiosum faciunt inter diem et diem, inter vestimentum et vestimentum, inter capillum et rasuram. Religiosas ἐθελοθρησκείας vocat Paulus.

Quinquagesimum septimum, Doctrinæ hominum, et traditiones humanæ in maximo precio. Acrius punitur traditionem transgrediens, quam qui verbum Dei.

Quinquagesimum octauum signum, Contemptus sanæ doctrinæ. Tace, aiunt, ne loquaris in nomine domini. Tempus Antichristi describitur, quo sanam doctrinam non sustinebunt. 2. Timot. 4.

Quinquagesimum nonum signum, Clausio libri, Tot sigillis clausus est liber Dei, vt non sit, qui intelligat. Sed agnus qui occisus est, eum nunc incipit aperire, teste Ioanne.

Sexagesimum, vltimum, et omnium deterrimum signum. Bestia vincit sanctos et occidit eos, Dani. 7, et apoc. 13. Imo sanguine sanctorum inebriatur, apo. 17. et 18. Sed audiet Deus clamorem animarum apoc. 6. et 7.

Non solum sexaginta, sed plusquam sexcenta alia signa colliges, ex Ieroboam, Achab, Nabuchodonosor, Antiocho, et aliis impiis: ex bestiis illis in Babylone futuris, ex Chananæorum, Aegyptiorum, ac reliquorum omnium idolis, et abominationibus, vsque ad Sodomiam, et Gigantes, quæ omnia sunt in Antichristo completa.

CONCLVSIO.

Quisquis vere credit, Papam esse Antichristum, vere quoque credet, Papisticam trinitatem, Pædobaptismum, et alia Papatus sacramenta, esse doctrinas dæmoniorum. O Christe Iesu, fili Dei, liberator clementissime, qui toties populum ab angustiis liberasti, libera nos miseros ab hac Babylonica Antichristi captiuitate, ab hypocrisi eius, tyrannide, et idololatria. Amen.

De myste-

DE MYSTERIO TRINITATIS ET VETERVM disciplina, ad Philippum Melanchthonem, et eius collegas,

APOLOGIA.

DVplicis falsi me reum incusas, Philippe, id primo falsum existimas, quod summa veritas præscribit, Esse hominem ex Deo genitum, filium verum, in quo pater subsistit, Irenæum insuper ac reliquos seniores, me falso adducere criminaris, cum eos idipsum sensisse contendo. In verbo, non realem distinctionem, sed Christum apud Deum. Dogma tam certissimum, quam sacratissimum, non ab Irenæo pendet, non ab humanis oraculis, sed diuinis omnibus syncere sumptis, absque alio sophismate. Irenæum tamen hic reuerebor, et tibi hostem esse, in omnibus ostendam. Ignatium item, Polycarpum, Iustinum, Clementem, ac etiam Tertullianum, quanquam hic procul dilabatur. Degenerare iam puram doctrinam, simul et pietatem, in aliis quoque dogmatibus, inimico vndique miscente zizania, vndique licet palam conspicere. In ipsa Romana ecclesia, omnis nequitiæ principe, id abunde testantur ambitiones, schismata, et reliqua figmenta, a malo spiritu semper inducta, Iudaicisque legibus iam tunc decreta. Vnde illi tempore Victoris, a quo spiritu tam sæui conflictus et anathemata ecclesiæ Romanæ, aduersus eximios Asiæ et Africæ episcopos, ob solam ceremonialem picturam, de falsissima illa paschatis obseruatione? Seditiose degeneratum est, sicut et olim

olim, cum primum exiuimus de Aegypto, cum primum tranſiuimus duodecim fontes aquarum, et ſeptuaginta palmas, cum primum deſuerunt primi duces. Ita poſt apoſtolos et diſcipulos fuiſſe eccleſiam defenſoribus veritatis deſtitutam, et vacuam, habetur in hiſtoria eccleſiaſtica, libro tertio, cap. triceſimo ſecundo. Id prophetice nouit Paulus, poſt ipſius diſceſſum ingreſſuros confeſtim lupos, et Antichriſtum in templo Dei mox collocandum, acto. 20. et 2. Theſſ. 2. Euidentiſſima ſexaginta ſigna defectionis eccleſiæ, et veritatis, poſt apoſtolicam prædicationem, cito perituræ, ex Chriſto ipſo, et eius diſcipulis ego ſatis indicaui. Mira ſemper fuit corpori, et ſpiritui hominum imperandi Romana laſciuia, tametſi non illico eccleſiis aliis omnibus imperarit. Non eſt veritas omnino fugata, donec cœpit beſtiæ regnum, in quo penitus vicerunt Antichriſti illuſiones, tres illi dæmoniorum ſpiritus, quos in eo regno prævalituros, docet Ioannis reuelatio. Miro draconis artificio meretrix magna Babylon, vt orbis prouincias olim occupabat, ita inter diſſipatas eccleſias, myſterium iniquitatis agebat, totius terræ primatum ambiens, vt in templo Dei quaſi Deus ſederet Antichriſtus. Quod per tempus et tempora, et dimidium temporis obtinuit. Impleta vero ſunt omnia. Reuelante Deo, iam cognoſcuntur illius impoſturæ, quas ſenſim tunc componebat, vt ita præceptis auctis, augeretur ſenſim Papalis authoritas. Vetus hiſtoria ſi communes ſenſus habeamus, de augmento huius Romani cornu pulchre nos monet: et quid de diuino Chriſti myſterio ſenſerint primi diſcipuli. Vtinam prioris ſeculi presbyterorum extarent ſcripta omnia: quanquam non opus ſit, cum diuina abunde ſufficiant, quibus eſt potius credendum. Credamus tamen ſenioribus, quos et in hac cauſa tu citas. Si eis tu crederes, Philippe, et apoſtolicam traditionem olfaceres, non tam turpiter aberrares, nedum in hac re, ſed et in pleriſque aliis, vt ad te nunc reuerſus intelliges. Quanquam in ſeruo arbitrio non tantum tu

inſa

insanias, quantum Lutherus et Caluinus, in reliquis tamen fere par est insania. Vnius Dei dissectio, veræ fidei Christi abnegatio, bonorum operum destructio, legis cum euangelio, et Iudæi cum Christiano confusio. Opera bona nihil ad peccati cuiusuis remissionem nec Ethnico, nec Iudæo, nec Christiano, vnquam profuisse, omnes affirmatis. Legis fictitios vsus, et impossibiles, pro vestra libidine componitis. In veteris et noui testamenti doctrina meras fabulas adducitis. Ignoratis, Christum venisse, esse ad gloriam regni resuscitatum, et resurrectionis eius gloriam aliquid noui contulisse. Tale vultis esse nobis euangelium, quale fuit olim Iudæis et Gentibus, vt nihil amplius nunc habeat Christianus, quam olim Iudæus. In precibus vestris Deum temere in ius vocatis, vt promissa seruet, quasi ex debito vobis obligatum, et quasi non amplius nobis, quam Iudæis ille præstiterit. Non intelligitis, aliam fuisse olim implendarum, aliam nunc esse impletarum promissionum rationem: vt orationes nostræ esse nunc debeant gratiarum actiones cum petitionibus, quas docet Christus. Non agnoscitis, in veteri scriptura esse alium internum spiritus, alium externum literæ sensum: quia nescitis, esse scriptum librum intus et extra, apoc. 5. et Ezech. 2. Nescitis, esse verbum Dei gladium vtrinque scindentem, Heb. 4. Nescitis in thesauro illo esse noua et vetera, Matth. 13. Quare Paulus discernit vetustatem literæ a nouitate spiritus? Vetustas prius fuit, et nouitas nunc est. An non in legis litera, et nuda historia, erant typi, figuræ, et vmbræ futurorum per Christum spiritualium mysteriorum? Quando ait Deus, Ero ei in patrem, an non ad literam intelligitur ibi Salomon? Quando ait Moses, Prophetam mei similem suscitabit vos Deus: an non talis propheta in lege fuit Iosue, et quis eius successor? Si veritas est in Christo, iam sequitur interpretatio duplex, iuxta literam et spiritum, figuram et veritatem. Vester error locis aliis innumeris est a me abunde improbatus. Improbatur passim ab Irenæo et veteribus omnibus, qui semper docent, fuisse ibi vmbras, et præfigura-

V. tiones

tiones futurorum. Vetuſtatem literæ fuiſſe decalogum ipſum, nunc eo ſublato, eſſe nouitatem ſpiritus, quod aperte docet Paulus, vos confunditis. Iniuriam maximam facitis Apoſtolo, ipſius authoritate contra ipſum abutentes. Ad legem Moſis ſeruandam eum vultis teneri, et eam nunquam implere poſſe. De qua re ſcripſi ſatis ad Caluinum, epiſtola viceſima tertia, et aliis ſequentibus. Non vos pudet, doctrinam Chriſti, quæ tota eſt ſpiritualis, æque vocare literam occidentem, ſicut legem Moſis. Magna eſt ignorantia veſtra, ne dicam impudentia, quod pſeudoiudaiſmo quodam, totam aduentus Chriſti nouam gratiam conculcatis. Magna inſuper impudentia tua, quod omnes omnium temporum eccleſias pro te citas, et probas, cum tibi omnes contradicant. Veteris Chriſti eccleſiæ diſciplinam iactas, vt iactant Lutherus et Caluinus, qui docent, eſſe ſeruum arbitrium, et bona opera nihil efficere: cum nemo veterum vnquam exſtiterit, qui hoc dogma non damnarit. Exceptis Magis et Manichæis. Poſt Chriſti aduentum ſolos legimus Magos, qui ſeruum arbitrium docuerint, et operum mercedem negarint, vt iſti negant, magico ſpiritu faſcinati. Ex Ignatio, Clemente, Irenæo, et aliis, vt poſtea citabo, ſimoniana ſecta declarabitur, qualiter Simon magus liberum negauit arbitrium, et bona opera nihil prodeſſe, dixit. Vobiſcum ille conuenit in damnandis operibus, inuiſibilium Deorum illuſionibus, et pleriſque aliis. Rhetor ille erat, ſophiſta, eloquens, elegantia ſua vincere certans. In id quoque vos omnes incumbitis ſolo dictionis lenocinio faturati. At ſpiritus ſanctus nunquam per talia organa loquutus eſt. Nunquam eſt vſus ſermonibus, artificis ſuco vario politis, cum ſimplicem amet, et vulgarem ſermonem. Paulus quoque docet, ob eloquentiam ſermonis inaniri vim prædicationis Chriſti. Rhetorica ergo affectata et ſophiſtica veſtra, imminutionem veritatis arguit, et falſitatis varias adducit illecebras. Idque magis, quia eſt animis veſtris tam

euidens

euidens illuſio, et tam multiplex, in tam impoſſibili monſtro. Deluſi eſtis, et penitus ebrii, qui filium inuiſibilem, realiter diſtinctum, vobis Deum pingitis. Iudæos et Turcas ais non recte Deum inuocare, quia non inuocant, vt nobis apparuit. At tibi qualis eſt cerberi apparitio? Quale monſtrum tu inuocas? Quid in Deo tu vides? An non propter hominem, et in homine, eſt ſubſtantialis apparitio diuina? Ex aliis inſuper vos eſſe ebrios, aperte colligitur. Ebrius eſt Caluinus, qui hominem nihil agere volentem monet, vt agat, nil libere agentem docet, vt libere agat. Ebrius es tu, qui dilectionem Dei veram commendas, eam ais nuſquam eſſe, quaſi de rebus imaginariis præcepta dederit Deus. Si nuſquam eſt vera charitas, nuſquam eſt vera fides: imaginaria eſt ergo iuſtificatio veſtra. At vero ſicut fidem Deus dat, ita charitatem, et opera bona aliquando dat. Legem ita ſeruare fuit aliqua ratione poſſibile. Iuſſit Deus, vt pacto iurarent homines, ſe facturos ea, quæ nunquam eſſent poſſibilia? Iurabant illi, ſe legem ſeruaturos, Deut. 29. Pſalm. 118. 2. para. 15. Ezech. 16. et Nehe. 10. Quis tam inſanus iuraret, aut quis Deus iurare faceret rem omnino impoſſibilem? Illuſi plane, et ebrii vos eſtis in ea re, et in pleriſque aliis, et omnium maxime in trinitate veſtra, in eo idiomatum ſophiſmate, quod vos eo concludit, vt fateamini, ſpiritum ſanctum in mulo poſſe mori, vt eſt inuiſibilis veſter filius in homine mortuus.

Circa alios inuiſibilium perſonarum ſyllogiſmos, ipſamque perſonæ deſcriptionem, quanta eſt ebrietas? In illa inimaginabilium rerum triade, Perſonam definis eſſe inuiſibilem ſubſtantiam, et incommunicabilem. Fictio eſt, et vocis abuſus ſine ſcripturis. Ea tamen fictione tu victor fanaticum me clamas, et ſycophantam, qui ex omnium linguarum proprietatibus, et ex omnibus ſcripturarum locis, in

quibus ea vox ponitur, tam in rationali natura, quàm eius actionibus. Perſonam dico eſſe faciem, vultum, ſeu rem ipſam apparentem. Ita apud omnes Hebræos Græcos et Latinos accipitur perſona, in quo etiam ſignificato priſci perſonam in Deo dixerunt. Malus dæmon vos docuit, ita vocibus diuinis, et Deo ipſo ſemper abuti. Veſtrum erat, qui grammatici eſtis, et propriam dicendi rationem profitemini, propriis vti vocabulorum ſignificatis. Vltra hunc perſonarum abuſum, manifeſtus et alius abuſus in effigie, forma, et imagine. Abuſus item in proprio ſignificato vocis λογος. Abuſus in ſapientiæ vocabulo. Abuſus in ſuppoſitali cumulatione. Abuſus in homuſio. Abuſus in idiomatum communicatione. Abuſus in viſione Dei. Abuſus in generandi et naſcendi vocabulo. Abuſus denique in ipſo filii vocabulo. Omnia trinitariorum veſtrorum vocabula ſine ſcripturis ſunt, illuſiones dæmonum ſunt, et in abuſum detorta. Omitto hic alios tuos in ſacramentis vocum abuſus, et rhetorculas tuas ad tuos pios blanditias. In pædobaptiſmi gratia, iuſtificatione, et adoptione, quantus abuſus? In inferni vocabulo, quantus abuſus? quanta ignorantia? Nec vitam, nec mortem, nec infernum intelligitis, nec veram Chriſti liberationem. Quid dicam de regno cælorum, de regno Chriſti inmortali, quod intra nos eſt? Quam inſulſe a vobis deluditur? Quam ridicula eſt in vobis interni noui hominis cognitio. Hoc vnum cogita, Philippe, Me nullas vocum nouitates inducere, me nullo ſophismate vti, me nullis ſcripturæ vocibus abuti, vt vos facitis. Nullum ſcripturæ locum ego detorqueo, nulli violentiam facio. Omnia mihi ſyncere, ſimpliciter et plane procedunt. Hoc tibi, ſi micam intellectus haberes, magnum eſſet veritatis argumentum. Offendit vos, quod contra conſuetudinem ego veſtram loquor. Quaſi non ſit mihi maior habenda cura, vt cum ſacris ſcripturis loquar. Adeo eſtis praua conſuetudine faſcinati, vt non intelligatis, eſſe vos Deo odibiles ſophiſtas. Sophiſticam tuam perſonarum definitionem paululum expendamus, quales inuiſibiles perſonas in Deo tu cogites.

Ego

Ego te nec fanaticum, nec sycophantam, sed cordatum et pium ita compello. Si secunda illa tua inuisibilis persona erat incommunicabilis, quo modo est homini communicata? An non spiritus sanctus est Christo subsantialiter communicatus? An non apud tuos maiores prima illa communicatur secundæ, et secunda tertiæ? Contra te dialecticum, a definito ad definitionem arguo, seu a specie ad genus. Si personæ definitio est per subsantiam, et tres sunt personæ, tres sunt subsantiæ, et tria entia, incommunicabilia, inuisibilia. Tergeminus ergo est Deus, et triuios. Essentiæ separatæ sunt, quæ sibi non communicat. Es ne tu hic fascinatus, mente captus, et fanaticus?

Sed ne recriminationibus subterfugere videar, falsæ tuæ accusationi in omnibus satisfaciam, ab Ignatio sumens exordium? De Polycarpo, et Iustino, non est quod contendamus, cum scripta eorum, quæ extant, communia fere documenta tradant, neutrius causam satis instruentia. Imo meam ipsi potius instruunt, simpliciter docentes, vnum esse Deum patrem Iesu Christi. Quod dictum vos, perditissimi sophistæ, in alienum sensum cauillo quodam detorquetis: quasi Centurio, Samaritana mulier, Martha, Nathanaël, et reliqui omnes, sancta rusticitate ita credentes, insaniam vestram tunc cogitarint. Imo nemo mortalium inuisibiles vestras chimæras tunc nouerat, nec Christus ipse. Hoc tu mihi concedes, potuisse tunc quem fiducia huius visi Messiæ iustificari, absque sublimi illa incorporearum trium rerum metaphysica. Ioannis concionem de verbo non audierat Samaritana, nec centurio, nec alii, et tamen credebant, hunc hominem esse filium Dei, quod tu ita non credis. Sine tropo non potes tu mihi concedere, hunc hominem esse filium Dei. Nihil apud vos profertur, quod non sit sophismate inuolutum. Si hunc dicas esse filium, sophisma vobis est. Si Deum dicas esse patrem Iesu Christi, sophisma est. Si filium Dei dicas esse hominem, sophisma est. Si filium dicas ex Maria esse genitum, sophisma est. Si filium dicas esse mortuum, sophisma est. Hic vobis non est vere filius, sed in eo delitescit. Filius Dei ita vobis est homo, sic-

ut ſpiritus ſanctus eſt mulus. Si ita vobis ludere licet, ſacris vocibus abuti, et Deo monſtri quidlibet imponere, licebit dicere, lucem eſſe tenebras. Si hunc, quem videmus, liceat dicere, non eſſe filium, licebit dicere, niuem non eſſe albam: ſicut vobis viſio lucis non eſt viſio, ſed fallax illuſio.

Ignatius aperte vbique, ſine tropo, et ſine ſophiſmate, vnum docet eſſe Deum patrem altiſſimum, et Ieſum Chriſtum vnigenitum filium eius. Quæ de cæleſtibus nouerat, exponens in epiſtola ad Trallianos, ait, ſe cognouiſſe angelorum ordines, regnum domini Ieſu Chriſti, et ſuper omnia hæc Dei in comparabilitatem. Arguit paſſim diſcipulos Simonis magi, qui Chriſtum dicebant eſſe corpus phantaſticum, ſine vera carne,, et ipſummet eſſe patrem, filium et ſpiritum ſanctum. Arguit et Ebionitas, qui Chriſtum hominem alienabant a patre. Chriſtus Ignatio eſt miniſter patris, et eſt hoc ipſum, quod Deus. Verbum erat vere hypoſtaſis et perſona, quæ ſuſcepit verum corpus, vt ſit totum vnus filius, natus ex Deo et virgine. Ipſe eſt filius vere mortuus, deſcendens ſolus ad inferos, aſcendens cum multitudine ſanctorum, reſuſcitante eum patre. Filium Dei docet Ignatius eſſe corpus illud, quod peperit Maria, Deo in eo habitante. In epiſtola ad Magneſios, hunc Ieſum Chriſtum ait eſſe ante ſecula genitum a patre. Hunc ipſum eſſe verbum ſubſtantiale, ſubſtantiam genitam, in omnibus bene placentem ſuo genitori. Subſtantiam quoque ipſam verbi olim creatam cum ipſo dicemus. Sequitur ibi Chriſti prædicatio, cum ait Ignatius, Chriſtus et illis, qui longe, et illis, qui prope erant, vnum ſolum verum Deum patrem ſuum annunciauit. In epiſtola ad Tarſenſes, improbans magorum de ipſo Chriſto varias opiniones, ait, ipſum non eſſe illum, qui eſt ſuper omnia Deus, ſed filium ipſius: Deo patri ſuo ſubiectum futurum. Qui et de Deo dixit, quod eſt Deus ſuus, et pater ſuus; vt Deus hominis, ita pater hominis. Et nihilominus hic Ieſus erat

ſus erat verbum in Deo, faciens omnia iuſſione patris. Creatum verbum ait, creatam ſapientiam. Creatam verbum dicitur, non ſolum in perſona Chriſti, ſed et in ipſo Deo erat creatum, conditum et fabricatum. Ad eundem modum et genitum verbum dicimus, perſonaliter: ſicut erat perſonaliter formatum et figuratum. Conſtitutio illa in Deo, et ſubſtantialis exhibitio fuit in Deo huius hominis generatio. Ideo ibi in Deo generatio dicitur, non reali Dei motu, aut in ſeipſum actione, aut paſſiua ſufflatione. Omnis earum motionum terminus eſt ipſa creatura, et in Deo erat ipſa creaturæ conſtitutio. Si legas ſextam, et ſeptimam ad Caluinum epiſtolas, te plane docebunt, qualiter ſine motione aliqua fuerit vere in Deo verbum filius, quoad eſſentiam formæ. Sicut in rebus his inferioribus vides, eſſe formam et materiam de ſubſtantia rei: ita in Chriſto erat formalis ſubſtantia filii, deinde materialis ſubſtantia filii, totum vnus ſubſtantialis filius. Sicut in aliis generationibus, ſemen formale, forma ipſa, ſeu formatrix facultas, ſibi in vtero affingit, et aſſuit materiale corpus: ita verbum Dei, formatrix facultas, ſuſcepit corpus, eum ſibi adſuens, et formans. Hinc Ignatio ad Trallianos, dicitur verbum induens, formans, et faciens ſibi corpus ex virgine. Abſonum vos iudicatis, quod ego formatricem ſeminis vim verbo illi tribuam, cum abiectiores alias hominum paſſiones ei vbique tribuatis. Summa hæc eſt, quod ſicut verbum illud nunc ſubſtantialiter conformatur homini, ita ab æterno ſubſtantialiter habet formam hominis: in qua dicitur ab æterno creatum, genitum, formatum, conditum, fabricatum, et expreſſum, ſine aliqua in Deo motione vel agitatione. Talis erat formæ et perſonæ illius ad Chriſtum reſpectus, vt ſicut Chriſtus nunc agit iuſſione patris, ita ibi verbum ageret iuſſione patris, eius perſonam gerente angelo.

Ita Deo creanti aderat ſapientiæ verbum, ſicut ei nunc adeſt Chriſtus, etiam cum angelos crearet.

At genitum, inquis, erat illud ſapientiæ verbum. Genitum erat, et erat ipſemet Deus. Eodem modo, quo nunc eſt homo genitus, erat ibi verbum genitum. Genitum erat perſonaliter. Genita erat imago, genita idea. Deus erat ab æterno genitor ſpeciei, vt ait liber ſapientiæ. Forma huius hominis erat ab æterno genita in Deo, ſine reali diſtinctione. Generatio erat in Deo ipſa generationis cogitatio, ſimul et exhibitio. Generatio erat conſtitutio generationis, quæ ad generationem tendebat, et vrbis ædificatio, quæ ad ædificationem, ſicut ſapientiæ domus cum ſuis columnis erat ab æterno ædificata. Omnia erant in deo, princeps olim Chriſtus, per quem omnia. Genitum erat verbum, genitus filius dei homo, qui poſtea veniens in mundum, carnem accepit, et induit, ſecundum potentiam diuinitatis ſuæ.

Sequitur deinceps epiſtola ad Philippenſes, in qua Ignatius ait, Vnus eſt Deus pater Chriſti, Vnus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, filius Dei vnigenitus, Vnus eſt ſpiritus ſanctus, quem operabatur in Moſe, prophetis et apoſtolis. Non operabatur Deus ſpiritum ſanctum, vt meram creaturam, ſed erat modus deitatis, quem in mentibus noſtris Deus operabatur, et Chriſtus operabatur. Non quidem Deus ſeipſum agitat, aut in ſeipſum realiter operatur: ſed modo creaturæ in creatura operans, creaturam agitat. Operatus eſt vere Chriſtus in nobis peculiare ſpiritus miniſterium ad ſui regni æconomiam. Operatus eſt in nobis conſolatorem internum, externe recedente magiſtro. Nec refert, ſi dicas, quod Chriſtus ſpiritum ſanctum operatur in nobis, aut quod ſpiritus ipſe ſanctus operatur in nobis. Addit poſtea, Præcepit Chriſtus baptizare in nomine patris, et filii, et ſpiritus ſancti: non in vnum trinomium, vt aiunt, qui ſolum phantaſma Chriſtum dicunt: nec in tres vnius eiuſdemque honoris. Ecce negat, eſſe tres ſimiles res incorporeas, vnius eiuſdemque honoris: ſed filium amplius differre, qui ſit ſubſtantialiter

liter homo factus. In epistola ad Philadelphienses, contra magos ita inuehitur: Si quis Deum legis et prophetarum vnum prædicauerit, Christum autem negat esse filium Dei, mendax est. Si quis confitetur Christum Iesum dominum, negat autem, Deum legis et prophetarum patrem esse Christi, hic cum Simone mago in veritate non stat. Si quis Iesum Christum dicit hominem purum, dominum, et non Deum, non sapientiam, non verbum, hic pauper est sensu, sicut Ebion. Ecce totum Ignatio trinitatis mysterium, sine vestris somniis, sine realitatibus illis, vnitatem Dei lacerantibus, et sine sophisticis idiomatum communicationibus.

Clemens nunc audiatur, cuius scriptis esse quædam supperaddita, docet Epiphanius, ac etiam Rufinus. In prima item Clementis adolescentia est liber ille conscriptus. Veritatis tamen prædicatio integra passim in eo legitur. Prima est ibi Romæ habita concio Barnabæ, simpliciter et sine aliquo fuco, prædicantis hominem filium Dei, quem in Iudæa viderat, et audierat euangelizantem regnum cælorum. Quid tu ibi Romanus crederes. Secunda est ibi Petri concio, illum declarans, qui dicitur verus propheta, qui solus animas hominum ita illuminat, vt oculis suis viam salutis euidenter inspiciant. Nec posse quem de rebus diuinis cognoscere, nisi ab isto vero propheta didicerit. Atque ideo inprimis requiri fidem ipsius veri prophetæ, vt ei deinde omnia credas. Ecce sine trinis illusionibus vestris, solam hanc veri prophetæ fidem esse ad salutem etiam Ethnico. Aperte et dilucide exponit ibi Petrus, quis iste est verus propheta, eum ob oculos ponens. Fidem hanc veri prophetæ, ita simpliciter enunciatam pleno spiritu hausit Clemens, ad salutem et iustificationem. Non plene, inquies, erat tunc instructus Clemens. Potuit ergo iustificari, sine illarum rerum instructione. Nec apostoli, nec discipuli erant plene instructi, etiam accepto spiritu sancto, vt sequuta de Cornelio declarat visio, Petrum instruens. Iustificabantur tamen illi fide sola illius, quem diuinitate plenum videbant et credebant. Hinc ait ibi Petrus, Omnis, qui credens prophetæ huic, baptizatur in

nomine ipsius, saluus erit, immortalis, et incorruptibilis a baptismo permanens in regno Christi: quo qui carent, inferni pœnas non effugient. Aureum est Petri dictum, nec a te, nec a tuis vnquam intellectum. Deinde Iacobus, vt ibi citatur, continuos dies docebat, hunc Iesum esse Christum, et id credentes baptizabat. Idipsum alii apostoli faciebant. Zachæus de hac fide Iesu Christi simpliciter instituit Nicetam, et Aquilam, eos baptizans. Quis ergo aliam fidem requirat? Vniuersam apostolorum prædicationem erga Iudæos et Ethnicos ponit Irenæus lib. 3. cap. 5. et 12. Iudæis, inquit, prædicabant Iesum illum, qui ab ipsis crucifixus est, esse filium Dei iudicem viuorum, et mortuorum. Ethnicis prædicabant vnum esse Deum, qui fecit omnia, et huius filium esse Iesum, saluatorem credentium? Quare tui euangelistæ ita non prædicant? Hanc esse iustificantem fidem, quare non docent? Si te nunc conueniat Scytha, aut ex insulis nouis Indus quispiam, quid credendum ei dices, vt iustificetur? Quam fidem ei prædicabis, vt baptizetur? An non hæc est vera de Christo fides, quam ab Eunucho exigit Philippus? Et a Centurione Petrus? Quam Paulus vbique docuit? Quam Deus ipse de cælo prædicauit? Credere Iesum Christum esse filium Dei, idem tibi est, quod credere Carthaginem esse euersam a Romanis. Quasi hoc credere sit res ita impertinens, vt Carthago. An non credere Iesum Christum esse filium Dei, est credere prædicationi ipsius dei patris? Obiicis nobis, dæmones credere, Iesum esse filium Dei. Dæmones id credunt verius, quam tu, qui tricipitem cerberum inuisibilem credis. Dæmones credendo formidant, et exclusi sunt a salutis fiducia. Inter mortales vero salutis compotes, sicut nemo potest dicere dominum Iesum, nisi in spiritu sancto, teste Paulo: ita nemo potest credere, Iesum esse filium Dei, nisi in spiritu sancto. Et tu hoc non credis, nec intelligis. Vtinam verus in te esset hic historicus assensus fortiter intensus.

Sunt

Sunt quædam alia ſublimiora, quæ didicit Clemens, Eſſe duas æternas voluntates in Deo, verbum et ſpiritum. Citat ipſe verba hæc, quaſi a Petro ita prolata. Erat ſemper, et eſt, et erit illud, a quo prima voluntas genita ſempiternitate conſtat, et ex prima voluntate iterum voluntas: poſt hæc mundus. Ego plane dictum hoc recipio, ad verum hunc prophetam Ieſum ſemper referens, de quo ibi Petrus agit. Ab æterno fuit expreſſa iam in Deo, voluntas generandi hunc Ieſum filium, verum prophetam. Imo dicitur in Deo genita voluntas, ſicut in te eſt genita voluntas faciendi id, quod iam facere incipis. Ita et ipſe Auguſtinus exponit, tractatu primo in Ioannem dicens λόγον fuiſſe cogitationem, conſilium rei futuræ, ſicut eſt conſilium et voluntas edificii, nondum facti. Generatio ſermonis erat cogitatio generationis, cogitatio generans Chriſtum. Non ſolum erat in Deo conſilium et voluntas generandi, ſed actus ipſe generationis in creaturam extenſus. Nam Deus ipſe eſt actus æternus, æternaliter agens in rem præſentem. Cum actu ipſo generationis erat iam perſonalis filius in Deo. Verbum et ſpiritum ita vocat Ignatius operationem deitatis, non paſſiuam Dei in ſeipſum actionem: ſed qua operatur in creaturam. Operationis ergo et actionis, et generationis Dei terminus realis eſt ipſa creatura, quam glorificat Deus. Dicitur vero in Deo eſſe operatio illa, veluti paſſiua, et in Deo facta: quia eſt in eo conſtitutio ſubſtantialis æterna, et ſecundum eam repræſentatio viua. Eam ipſe in ſe operatus eſt, fabricauit, creauit, fecit, generauit, formauit, et reliqua. Ecce ergo in deo genitam præfinitionem, vt ait Clemens. Hæc erat de Chriſto prima voluntas, prima omnium origo, Chriſtus, cogitatione patris genitus.

Vt tu cum ſophiſtis cenſes, λόγος eſt imago, cogitatione patris genita, imago et effigies rei cogitatæ. Ex tuiſmet verbis conuinceris. Nam res Deo cogitata eſt ipſe homo Chriſtus. Quam tu imaginem cogitas? quam

quam effigiem? An non erat ea imago et effigies, in qua videbatur Deus? Ridicule vos fingitis, Deum seipsum cogitando, alterum sibi æqualem inuisibilem peperisse. Quorsum hæc stoliditas? Ita ne erat inuisibilis per inuisibilem videndus? Indigetne Deus re alia, vt seipsum cogitet? Res illa secunda inuisibilis, quomodo seipsam cogitat? Stolidius adhuc luditis, Deum per φιλαυτίαν, amorem suipsius, in seipsum sufflare rem tertiam. Deliria sunt. Nam in creaturam erat amor, et cogitatio Dei, vt creaturam glorificaret. Eorum omnium plenitudo est in Christo, qui solus est ipsissima imago Dei, effigies Dei, character hypostasis Dei. Totum illud verbi et spiritus arcanum erat Christi hominis gloria. Hoc ibi cogita, hoc decies mente reuolue, esse propter hominem, et in homine substantialem Dei manifestationem et communicationem. Deus est semper manifestatus, vt homo, et Deus manifestatus in homine. Tota verci et spiritus deitas est in Christo, propter quem erat in Deo præformata, et per quem est orbi data. Ipse est scopus et plenitudo. Mihi cum Ioanne plane dicitur λόγος, sermo referens, relucentia Christi, fulgor diuinus, vt homo conspiciendus. Erat imago, idealis ratio prolata, in Deo ipso ita consistens. Hoc primum apud se Deus constituit, hæc est prima voluntas, substantialiter exiitens. Ex hac voluntate iterum nascitur alia voluntas. Nam hunc verum prophetam volens pater, vult in eo esse et per eum nobis dari spiritum, ipsius substantiæ modum iam ab initio exhibens. Ecce secundam voluntatem, ex prima genitam. Erat ne propterea ex primo filio secundus incorporeus filius? Vobis est secundus incorporeus filius. Discernere si quidem in inuisibilibus illis non potestis inter processionem, et generationem. Si vobis sunt illæ res incorporeæ similes et æquales, æque dicetur tertia filius, sicut secunda. Nobis vero sunt omnia perspicua, qui hunc hominem dicimus filium, ab æterno genitum. Ibi Deus actu hominem generabat, sine tempore actu omnia spirabat. In Deo ipso seorsim, aut in seipsum, non erant motiones realis generationis

nis, aut sufflationis. Non erant inuisibiles distinctæ res, sed diuinitatis modi, realiter postea distinguendi.

Irenæus hic commodum prodibit et copiosius omnia nobis exponet. Libro secundo, cap. 10. voluntates has dispositiones vocat. Nec voluntates has, nec rationem, nec spiritum, nec alia Deo attributa, res distinctas fieri patitur. Eodem libro secundo, ca. 16. 17. et 23. improprie et superflue dictum affirmat, esse verbi emissionem, quasi radii, a sole decisi. Et cap. 18. Virtutes Dei esse dicit, Sensum, Verbum, Vitam. Veritatem, Spiritum, Sapientiam, Bonitatem, nec re ipsa differre, cum Deus sit totus λόγος, totus ratio, totus spiritus, totus sapientia, et reliqua. Pater ipse erat λόγός, vt ait ca. 48. quia tunc non erat realis distinctio. Pater Deus proferendo verbum, protulit seipsum, exhibendo verbum, exhibuit se ipsum. Capite 47. verbum et spiritum Irenæus vocat mysterium et dispositionem existentis Dei. Dispositiones ita vocat, lib. 1. cap. 13. Manus Dei alibi vocat verbum et spiritum: sicut Petrus lib. 6. Clementis Spiritus, inquit, Dei, quasi ipsa conditoris manus, lucem separauit a tenebris. Si præstigium illud metaphysicum, et realem illam destinctionem tollas, in reliquis omnibus mox conueniemus. Nil vetat, Deum dicere patrem earum voluntatum, sicut dicimus, eum esse patrem luminum. Ab eo enim in nobis nascitur lumen naturæ, lumen gratiæ, et lumen finalis gloriæ, tria lumina distincta. Pater est verbi, pater spiritus sancti, pater spirituum, luminum et gratiarum. Multæ sunt in eo paternitates et generationes. Genitas in Deo duas voluntates concedimus, ac etiam creatas, sicut sapientia creata dicitur, non realiter, sed personaliter. Genitum etiam spiritum sanctum, sicut generationem sapientiæ ad spiritum sanctum extendit Irenæus lib. 4. cap. 17. et 37. Idem facit Tertullianus libro de carne Christi aduersus Hermogenem et aduersus Praxeam. Spiritum nasci dicimus, sicut ait Christus, ex

spiritu

ſpiritu naſci ſpiritum. Spiritus ſanctus a patre naſcitur, procedit, emanat, generatur, creatur. Omnia hæc in diſpoſitione et modo deitatis conſiſtunt. Realiter autem a deo patre generatur verus propheta, Ieſus ipſe Chriſtus, qui in verbo erat apud Deum.

Ex omnibus ſimul vires collige, ſi nondum tibi animus quieſcit, ſi nondum ſatis intelligis, quid olim erat λόγος. Erat idealis ratio prolata, erat ſermo repræſentans, vt vox proprie ſonat. Irenæus repræſentationem Chriſti vocat. lib. 4. cap. 15. alibi nuncupationem. Erat ſulgor diuinus, figura quædam, expreſſa imago, character hypoſtaſis Dei, Heb. 1. Erat Chriſtus æternus in Deo, vt ait Clemens, in propria perſona viſus. Erat Chriſtus in Deo formatus, ſicut ait Deus, Formaui eum, et faciam, Eſa. 46. Præparatus et præformatus erat Chriſtus in Deo, et poſtea manifeſtatus 1. Pet. 1. Quæ præparatio erat ipſa Dei ratio, erat λόγος, perſonalis ratio. Erat in ratione, quod eſt ſermone prolatum. Erat Salomoni et eius interpretibus, ſapientia formalis, conſtitutio diuina, rerum omnium ideas continens, candor lucis æternæ, ſpeculum limpidiſſimum, imago diuina. Erat humana imago Dei, character refulgens, arcanum Chriſti, vt ait Paulus. Erat facies, viſio Dei, ſpecies Dei, forma Dei, vt ait Chriſtus. Erat ſapientia, in myſterio recondita, et ante ſecula præfinita. Sapientia præfinita Paulo erat præfinitio Chriſti. Clemens Chriſti præfinitionem vocat. Irenæus et Tertullianus quandam de Chriſto œconomiam, diſpoſitionem, et diſpenſationem. Exiſtentiam ego voco hypoſtaticam. Ioannes docet, fuiſſe modum eſſendi, ad illuminationem noſtram. Dicens, erat apud Deum, et erat ipſe Deus, eſſendi modum iudicat: ſicut erat tunc ignis apud Deum, et ignis ille erat ipſemet Deus. Fuit modus diuinus in Deo, ſicut modus diuinus in rebus. Ipſe dixit, et fuit: ipſe præcepit, et extitit. Hinc Irenæus exponit, Deum feciſſe omnia per ver-

verbum ſuum, id eſt, per ſeipſum: et faciendo per verbum, fecit per Chriſtum. Non fecit per virtutes aliquas, realiter diſtinctas, aut deciſas, ſed quia ipſe dixit, ſeu protulit. Ita declarat libro primo, cap. 19. lib. 2. cap. 2. et cap. 56. Ita ante Irenæum expoſuerat Iuſtinus, aut ſenior alius apoſtolorum diſcipulus, citatus lib. 4. cap. 52. Non, inquit, per verbum fecit creator, quaſi per alteram virtutem, aut rem aliam: ſed quia ipſe dixit, fiat, iehi, exiſtat. Idipſum, quod Deus loquendo protulit, erat Chriſtus exiſtens. In loquendo protulit, et exhibuit, quod erat in interna ratione, per illam ipſius prolationem omnia creans.

Iudicia nunc tu ipſe, an iuſte me arguas, falſarium clames, ſceleratum, et impoſtorem, qui perfidioſe fucum facio lectoribus, falſo citans Irenæum, et Tertullianum. Adducis contra me vnicum Irenæi dictum, ex lib. 3. capite 20. hæc eius verba referens: Oſtenſo manifeſte, quod in principio λόγος exiſtens apud Deum, per quem omnia facta ſunt, qui et ſemper aderat generi humano, hunc nouiſſimis temporibus, ſecundum præfinitum tempus a patre, vnitum ſuo plaſmati, paſſibilem hominem factum miſit. Quid hæc contra me? Ipſiſſima eſt ſententia mea. Ito ego arguerem eos, qui dicerent, filium Dei in Maria cœpiſſe, aut Chriſtum in Maria cœpiſſe, cum fuerit ipſe antea exiſtens verbum apud Deum. Vos potius arguit Irenæus, qui ore dicitis hunc hominem filium Dei, et corde eum eſſe filium, non agnoſcitis. Ibidem capite antepræcedenti, in hanc ſententiam loquitur: Mendax eſt, qui negat, Ieſum eſſe Chriſtum filium Dei, et Antichriſtus. Omnes, qui res diſtinctas in diuinis ponunt, et ſi lingua quidem confitentur vnum Ieſum Chriſtum, ſemetipſos derident, aliud ſentientes, aliud dicentes. Lubrica enim varietate alterum paſſum annunciant

nunciant hominem, et alterum ex creatoris disposition-ne inuisibilem et impossibilem. Nescientes, quod sermo Dei, suo plasmati vnitus, et caro factus, ipse est Iesus Christus, qui passus est pro nobis. Hæc ille. Aliud contra me citas dictum Tertulliani, qui contra Praxeam ipsi personæ verbi nomen filii œconomice vindicat. Oeconomica ratione, seu personæ ratione, ei verbo nomen filii vindicatur. Homini vero proprie conuenit nomen filii, sicut nomen Christi. Tertullianum tu plane non intelligis. Nam ille personam verbi vocat formam, speciem, dispositionem, corpus visibile. Tu ipse quoque fateris ὑπόςασιν ibi esse idem, quod σῶμα. Vtinam teipsum cum Tertulliano intellexisses. Personam visibilem aperte ille dicit, et ita personalem filium. Spiritum Christi, ait Tertullianus, potius dici filium, quam ipsam carnem: quia propter vnumquodque tale et illud magis. Vt deitas vincit in omnibus, ita ex deitate est essentia rei, et essentiale nomen, nomen hominis, et nomen filii. Vere id totum est filius, et ratione deitatis, sicut ratione animæ tu es homo. Et quæ ex Tertulliano, et quæ ex Origene, et aliis citas, commoda interpretatione recipi possunt. Sed in ea re non laboro. Origenes capite secundo libri primi periarchon, confusus inquirit, an sapientia Dei, quam vocat ideam, haberet corporeum aliquid, cum in se contineret creaturarum formas. In Tertulliano apertiora de hac re leguntur. In Irenæo, Ignatio, ac reliquis senioribus, hoc tibi est cogitandum, eos non solum filium, sed et Christum ipsum iam olim in Deo asserere: eo quod ad personam respiciebant. Qua ratione passim vocant verbum filium. Præterea cogitabis, vt Carpocratis, Cerinthi, et Ebionis scholam confutarent, quædam impetu quodam eos protulisse, quæ quodammodo reprimenda nunc dicet, qui ab illis opinionibus est liber. Hoc fere semper accidit omnibus, qui de sectis contenderunt. In eorum itaque scriptis legendis veram euangelii sententiam statue, filii vocabu-

cabulum esse hominis proprium, cum semper in sacris literis filius de homine dicatur, et solus ille sit realiter genitus. In λόγον vero ea filii apellatio iuste protrahitur, cum præsertim contra Ebionitas et Cerinthios agitur, vt verbi hypostasis et persona sustineatur. Hinc Irenæo dicitur verbum filius dispositiue. Tertulliano dicitur filius œconomice, et Salomoni dicitur sapientia per dispositionem certam constituta, disposita et ordinata. Ne igitur aliquo veterum dicto tu offendaris, his principiis te volo præmunitum.

Primum principium, Ea vox filius, proprio significato accipitur pro homine filio, Ne vnus quidem dari potest in scripturis locus, in quo ponatur vox filius, quæ non accipiatur pro homine filio. Scripturæ docent, et natura docet, hunc esse filium, qui fuit fœtus et embryo. Omnium prædicatio semper fuit, hunc Iesum esse Christum, verum filium Dei vnigenitum. Eius indiuidui, cuius proprium est vocabulum Iesus, proprium est vocabulum Christus, et eiusdem est proprium et naturale esse filii. Eius item proprium est esse filii, cuius proprium est generari. Proprie autem, vere, realiter, et naturaliter genitus est homo. Dic mihi tu, vnde filii significatio? An non eum dices proprie filium, quem ex muliere substantialiter genitum, ex ea vides nascentem? Vbi aliud vnquam vidisti, vel audisti, vel legisti? An non hominis typo dicebatur olim homo filius? An non ille est filius, qui est fructus ventris? qui est masculus aperiens vuluam? Semen mulieris est filius hic, genes. 3. de substantia mulieris filius, homo filius. Si nullibi in scripturis dicitur sine homine filius, quare tu singis sine homine filium? Vbicunque igitur filium cogitabis, ibi hominem cogitabis, et olim, et nunc. Apud Iudæos nec de trinitate, nec de inuisibili filio erat aliquid vnquam auditum. Ergo cum de Messia filio erat sermo, homo filius intelligebatur. Eo magis, quia Hebraica etymologia docet, filium proprie de homine dici, et in matre filium generari. Si hæc receptissima erat filii appellatio, vnde cœpit vestra filii tam

amens illuſio? An non hic homo ſe filium vulgo docebat?

Secundum principium, Verbum Dei, eo modo, quo initio erat lucens apud Deum, figuram habebat, ſeu referebat humanam, ea forma peculiariter viſum futurum hominem eſſe iam in Deo expreſſum, indicans, per quem vere, et ſubſtantialiter Deus videretur. Ex omnibus ſcripturis eſt hoc a me abunde probatum, libro tertio et quarto de trinitate, dialogo primo, epiſtola quinta, et alibi paſſim. In prima eccleſia erat hoc publice receptum. Ex priore principio hoc ſequitur, vt ſi filium olim cogites, ibi hominem cogites. In hanc ſententiam Irenæus lib. 4. cap. 14. 15. et 17. verbum viſibile docet, verbum in figura humana olim patriarchis loquutum et viſum, deumque ita per verbum cognoſci. Figurationem Dei ibi Irenæus vocat verbum. Quid in tua grammatica ſignificat figuratio? Quid effigies? Quid expreſſus character? Quid imago? Quid perſona? Quid forma? Pluribus formis verbum apparuiſſe fateor, velut omniformem ſapientiam, ſed hanc illi peculiariter vindico, vt vindicat Irenæus dicto cap. 17. Vt rem omnibus notam, obiter id citat Irenæus, ſicut et Tertullianus contra Marcionem. Idem Irenæus in prologo libri quarti, et plerisque locis libri quinti, totum hominem ait formatum et plaſmatum ad imaginem Dei: ſimilem ait factum hominem inuiſibili patri per viſibile verbum. Idipſum antea docuerat Philo, et veteres Hebræi. Nabuchodonoſor tunc cognouit, et vidit, ſpeciem filii Dei eſſe ſpeciem hominis Dani. 3. Sibylla libro octauo figuram hominis ait eſſe factam ſimilem figuræ Dei. Carnem ipſam Adæ libro quinto ait Irenæus eſſe plaſmatam et formatam ad imaginem Dei· ergo erat formalis imago. In eandem ſententiam Clemens libro primo ſpeciem hominis ait eſſe aliis antiquiorem, quamuis ſit ipſe poſterior conditus. Ibidem ait ipſum verum prophetam olim apparuiſſe Abrahæ, et Moſi, eos varie inſtruentem.

Et pau-

Et paulo poſt ait, De hoc ſolo eſt inter nos et Iudæos differentia, quod hunc Ieſum ipſi non credunt eſſe Chriſtum, et nos credimus, eſſe Chriſtum æternum. Hunc ipſum Chriſtum ſemper fuiſſe docet, ea ſpecie olim viſum. Sicut humano more in omnibus agebat Deus, ita et humanam figuram referebat. Vt homo, loquebatur, aſcendebat, deſcendebat, et videbatur. Si ſenſus communes haberes, aliquam Dei exhibitionem perſpiceres, quando dicitur Deus homini loquutus, et Deus viſus. Sed Deus huius ſeculi excæcauit tibi ſenſus, ne videas imaginem Dei, gloriam Dei, in facie Ieſu Chriſti, 2. Cor. 4. Paulus aperte loquitur de viſione, imagine, et facie, quæ facies erat olim velata. Negabis tu, in Chriſto eſſe æternitatem formæ diuinæ, cum concedas, per eum eſſe in te æternitatem ideæ? Si ſe tibi Deus videndum nunc exhiberet in re aliqua, eum tu videres in idea rei illius. Ergo in Chriſto videtur in idea hominis. Subſtantia Dei eſt in eo noſtris oculis manifeſtata, et ea ipſa erat olim forma diuina.

Tertullianum hic audiamus, quem pro te citas, in quo multa ſunt veritatis primæ veſtigia. Libro de carne Chriſti ait, verbum habuiſſe ſubſtantiam humanæ figuræ. Libro de reſurrectione carnis ipſam Adæ carnem ait formatam ad viſibilem imaginem Dei. Aduerſus Iudæos ait, eum qui olim patriarchis loquebatur, et videbatur, fuiſſe filium, cum patrem nemo viderit vnquam: fuiſſeque ipſum Ieſum Chriſtum figuratum. Aduerſus Marcionem, lib. 2. et 3. ait Deum in figura, et reliquo ordine humanæ conditionis verſatum, fuiſſeque Chriſtum ipſum in Dei nomine loquentem, perſonam hominis. Vniuerſa eccleſia hanc in verbo perſonam tunc credebat, vt ibi citat. Aduerſus eundem Marcionem, lib. 5. ait, In illuminatione mundi quis Chriſto ait, poſui te in lucem gentium? Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen perſonæ tuæ,

seu vultus tui. Persona Dei Christus dominus. Vnde apostolo ipsa persona, seu facies Christi, est imago Dei. Et erat Christus persona creatoris dicentis, Fiat lux. Disce hinc, Philippe, quid cum veteribus debeas personam proprie appellare. Eodem libro Tertullianus subdit, Inuisibilis Dei imaginem ait apostolus Christum. Inuisibilem dicimus patrem Christi, scientes filium semper retro visum, in Dei nomine, vt imaginem ipsius. Et paulo post, In effigie Dei constitutus accepit effigiem serui: eam ipsam effigiem vocans, quæ fuit visibilis imago Dei. Tota bibliorum series hanc effigiem, et imaginem visibilem nobis ob oculos ponit: personam, faciem, formam, figuram, et characterem. Non imaginatione aliqua, sed corporalibus oculis vidit Iacob, vidit Iob, et vidit Esaias faciem hanc, quæ et aliis facie ad faciem videbatur. Hebræi hanc crediderunt diuinæ faciei visionem, vt post Philonem et Eusebium citat Hieronymus in principio epistolarum, et alia ad Damasum epistola. Ita placuit Deo se manifestare, et visibilem exhibere sine præstigio, aut falsa larua, facie ad faciem, oculo ad oculum, visione non ænigmatica, Num. 12. et 14.

Tertium principium, tam personæ similitudine inter verbum et hominem, quam substantiali vnitate, rite verbum illud dici hominem, et hominem hunc dici verbum. Ex Ioanne hoc sæpius docuimus, qui hominem ipsum ait esse verbum Dei, apoc. 19. Hinc Irenæus lib. 1. ad finem capitis primi, et reliqui veteres, vere semper clamant, hunc ipsum Iesum hominem esse verbum Dei, proferendo genitum. Lucida hæc sunt, et perspicua, sine suppositalibus vestris fabulis, et idiomatum figmentis, quibus circa res inuisibiles luditis, eas in mulis et asinis occidendo.

Quartum principium, quod et in aliis contra vos facit, ex Iustino lubens adiungam, differentiam veteris et noui testamenti, quam innumeris locis contra sententiam vestram explicant Irenæus, Tertullianus, et reliqui omnes. Quid nunc ad rem facit, sufficiet locus vnus Iustini, aut senioris illius apostolorum discipuli,

puli, ab Irenæo citatus, lib. 4. cap. 47. Nouo, inquit, teſtamento ea, quæ eſt ad Deum fides, vltra Iudæos eſt nobis aucta, additamentum accipiens filium Dei. Idem docet Irenæus eodem lib. 4. cap. 27. Vulgus Iudæorum neſciebat filium Dei. Solis prophetis datum eſt, Chriſtum videre ſub velamine quodam. Fidem hanc ab Hebræis exigit apoſtolus, Accedentem ad Deum credere oportet, eſſe Deum, remuneratorem, Hebr. 11. Fides hæc inferior eſt fide noſtra. Credebant Iudæi, illum, qui de nube patribus loquebatur, eſſe verum Deum, remuneratorem, et eius præcepta eſſe ſeruanda. Credimus nos, hunc Ieſum, qui nobis loquutus eſt, eſſe verum Meſſiam, filium Dei, ſaluatorem, et liberatorem perfectum. Quanquam ſub Adæ damnatione concluſi tunc omnes tenerentur, aliqua tamen erat Iudæis ſalus, ſi finale iudicium ſpectes. Sua quoque ethnicis erat ſalus, vt docet Petrus lib. 2. Clementis, et Irenæus, lib. 2. cap. 5. Vnde conſtat, vos peſſime diſcernere inter Ethnicos, Iudæos, et Chriſtianos, vt ad Caluinum iam ſcripſi, epiſt. 19. Nos filium Dei vere habemus, in nobis eſt fides vera filii Dei, non in illis: quamuis a filio Dei virtutem, et ſalutis viam quandam remotiorem illi omnes acceperint. Adde hic verba Clementis Alexandrini, libro primo pædagogi, capite ſeptimo: Veteri populo, vetus erat teſtamentum, et lex cum metu populum erudiebat, et Verbum erat angelus: nouo autem populo nouum teſtamentum datum eſt, Verbum ibi genitum, metus in dilectionem conuerſus, et myſticus ille angelus Ieſus patitur.

Ex his principiis in veram de filio Dei ſententiam omnia veterum ſcripta ſunt cum euangeliis concordanda, vt ab apoſtolis eſt prædicatum, ita ſemper in ipſis diſcipulis intellige, hunc Ieſum crucifixum vere eſſe filium Dei vnigenitum. Et cum ipſum fuiſſe apud patrem ab æterno, in propria ſubſtantia et forma hominis. Diſtinctum cum ipſis nos iam olim in Deo filium dicimus diſtinctum in propria ſubſtantia et hypoſtaſi: diſtinctum in perſona, vt et ipſi perſonam filii vocant. Verbum apud patrem fuiſſe filium,

concedimus, filium deſcendiſſe, et carnem aſſumpſiſſe. Vere autem et realiter genitus, vere et realiter a patre differens filius, eſt hic homo Ieſus Chriſtus, qui iam tunc erat in Deo, hac ratione patri coæternus et conſubſtantialis. Hic ipſe homo vere deſcendit de cælo. Hic ipſe iam tunc habebat in Deo mentem, perſonam, et ſpiritum, licet nondum carneum corpus. Hic ipſe, qui corpus eſt, dicitur corpus aſſumpſiſſe: quia erat perſona eadem in verbo et ſpiritu, antequam eſſet carnis corpus. Hic ipſe Ieſus deſuper ſe huc demiſit, deiecit, exinaniuit, humiliauit, exiſtens prius in forma Dei. Hic habet virtutem diuinam, mentem diuinam, ſecundum quam ab æterno voluit humiliari, et mori. Hic ipſe animam aſſumit, deponit, et reaſſumit, potentiam habens aſſumentis, deponentis et reaſſumentis. Hic ipſe corpus ſibi adſuendo, per incarnationem formauit: et eum poſtea morte deſtructum per reſurrectionem ad gloriam reformauit. Magno myſterio eſt in eo tota deitatis plenitudo et potentia. Magno erga homines dilectionis et pietatis myſterio, Deus pater ex ſeipſo hominem filium, huius fabricæ moderatorem, ab æterno producit, et eius ſpiritu ab æterno ſpirat. Illa verbi ſubſtantia erat huius corporis ſubſtantia. Illa ſpirans Dei ſubſtantia, erat huius animæ ſubſtantia, facta huius propria, et peculiaris. Verbum ibi et ſpiritus ſanctus erant in Deo ſubſtantia huius hominis Chriſti, duæ manus Dei, ambæ in Chriſto. Subſtantialiter et hypoſtatice eſt ſpiritus ſanctus in Chriſto, ſicut verbum. Hoc ad carnis formam potius ſpectans, ille ad animæ ſpiraculum. In hanc ſententiam Irenæus lib. 3. cap. 20. vncti nomine contineri ait eum, qui vnxit patrem, et ipſam vnctionem, quæ eſt ſpiritus ſanctus in eo. Si ſubſtantialiter eſt vnctus, ſubſtantialis ſibi ineſt vnctio. Idem Irenæus circa initium libri quinti, non verbum ſolum, ſed verbum et ſpiritum Dei in Chriſto ait miſceri ſubſtantiæ plasmationis Adæ, verbum et ſpiritum ei ſubſtantialiter vniri. Hinc ait eſſe Ieſum perſe-

perfectum, qui capit perfectum patrem. Duas manus Dei, verbum et ſpiritum, ait eſſe in illo viuente et perfecto homine, in quo eſt perfecte pater. In Chriſto eſt pater, in Chriſto eſt ſpiritus ſanctus, tota deitatis plenitudo.

Aſpice nunc, Philippe, quam efficax hinc colligitur contra vos argumentum. Si tropo veſtro hic homo eſt filius, quia eſt ei filius vnitus: eadem ratione hic homo eſt ſpiritus ſanctus, quia eſt ei ſpiritus ſanctus vnitus: et hic homo eſt pater, quia eſt ei pater vnitus. Quis vero tam illuſus hoc dicat? Aliud ſequitur argumentum, Si hypoſtatica ſola vnio vobis facit dici filium, cadauer Chriſti in ſepulchro erat filius, et ſeparata anima filius, cum eſſet filius ille vtrobique hypoſtatice vnitus. Longe aliud veritas docet. Ratione veræ generationis dicitur homo filius. Matthæus et Lucas nos ita docent, genitum hominem eſſe filium, ex Maria genitum, de ſubſtantia et virtute Dei genitum. Proprie quis dicitur filius illius, de cuius ſubſtantia et virtute genitus eſt, Filio Dei Irenæus et alii tribuunt veram ex virgine generationem. Si aliqua ſine tropo eſt in virgine generatio, aliquis ſine tropo factus eſt ex virgine filius, factus ex muliere filius, vt ait Paulus. Ex proprietate linguæ ſanctæ non dicitur generatio ſine matre. Ex proprietate linguæ ſanctæ filius ædificium in muliere factum, ben, a verbo banah. Cum Matthæo et Luca dicimus, in Maria generatum eſſe ſanctum filium Dei. Non ergo per tropum veſtrum hic homo dicitur filius Dei, quaſi ſit in eo realis filius: ſed ideo, quia eſt ipſe genitus de ſubſtantia Dei.

Eraſmus ait, Irenæum ſenſiſſe, hominem Ieſum eſſe filium adoptione, lib. 3. ca. 21. Quæ adoptio ab omnibus improbatur. At nos Irenæum ſuſtinentes dicimus, quod adoptionem percipiens ibi non intelligitur Chriſtus, ſed genus humanum. De noſtra adoptione ipſe loquitur, quam per Chriſtum accipimus, Chriſtus vero naturalis eſt filius, non adoptiuus. Ille fructus ventris Mariæ eſt naturalis filius Mariæ. Ille ipſe naturalis filius Mariæ eſt na-

turalis filius Dei, non duo filii. Filius hominis corpus ipsum est. Filius hominis est ex homine genitus, corpus ex corpore, vt ait Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem. Sine tropo, et sine aliquo idiomatum sophismate, est Maria realiter θεοτόκος, Deum generans, seu Dei genitrix, quia filius eius est vere Deus. Ipse est sequester medius, vtriusque substantiæ particeps, mediator Dei et hominum, hominem Deo, et Deum homini reconcilians, miscens in seipso hominem et Deum. Duplex est in eo natura, nec ista filius, nec illa filius: sed totus ipse filius, filius Dei, filius Mariæ, filius hominis. Filius hominis Hebraica phrasi idem est, quod homo vulgaris: quamquam et ibi cum emphasi diceremur, ex homine filiationem extrahi. Ipsummet filium hominis esse filium Dei, docet Christus Ioan. 5. Nam postquam explicuit diuinam hominis potestatem, subnectit, Quod filius hominis sit, nolite mirari. Nam ille ipse filius hominis est filius Dei, sola voce mortuos suscitans.

Rogabis tu nunc. Si in hoc homine est verbum et spiritus, quare potius dicitur hic homo esse verbum Dei, quam hic homo esse spiritus Dei? Respondeo. Quanquam certa ratione dici possit: tamen ex modo esse differentiam, sæpius ostendi. In verbo enim erat et apparebat hominis figura. In verbo erat spiritus, in spiritum verbum, et virtus eadem, substantia eadem verbi et spiritus. In sermone, velut in re externe visa, erat interne contentus spiritus. Et sermo in spiritu quasi expressio, seu articulatio facta in spiritali substantia. Verbum ergo ad corpus ipsum filii potius spectabat. Corpus verbo tribuerunt antiqui, et dicebatur olim corpus verbi. Ab eo verbi corpore dicitur esse in Christo deitas corporaliter, corporali modo visibilis, et tangibilis. Valentiniani, magi, et Marcionitæ docebant, Christum cælesti illo verbi corpore contentum non accepisse veram carnem de Maria: cum tamen idem magis colligatur, eum accepisse, vt fieret visibile, quod tunc in Aenigmate videbatur, vt ait Tertullianus. Erat olim persona verbi, effigie corporea, quodammodo visibilis. Quod ipsum indicabat, eum in carnis corpore vere postea videndum, vt figura in-

ra indicabat futuram veritatem. Libro de carne Christi ait Tertullianus, verbum habuisse corpus, et adhuc in Maria corporatum esse, et in carnem veluti conuersum, ita tamen, vt manserit Deus. Incorporatio vere facta est, vt incarnatio et humanatio. Hac personalis existentiæ, seu formæ, ratione potius dicitur verbum caro factum, quam spiritus caro factus, licet vere sit spiritus humanatus. Quodam modo facta est verbi in carnem conuersio, et personæ translatio, vt huic personæ carnis nunc tribuantur omnia. Sicut est virga in serpentem formaliter conuersa: manente virgæ substantia: ita et in verbo. Eadem huius corporis deitas erat antea verbi deitas, et erat huius carnei corporis semen in verbo. Sicut in semine verbi erat hic homo filius apud Deum, ita inseminatus vbique dicitur Christus in veteri scriptura. Hinc lib. 4. capite vicesimo tertio ait Irenæus, Inseminatus vbique in Mosis scriptis est Christus, filius Dei, cum Abraham loquens, Sodomitas iudicans, et rursus cum videretur, in viam dirigit Iacob, et de rubo loquitur cum Mose. Abraham verbum videbat, verbum sequebatur, et cum verbo peregrinabatur, vt scribitur eodem libro, capite duodecimo.

Cum itaque Deus habeat multiplex esse, et ab æterno Christum instituens, hanc verbi et spiritus æconomiam, in eo instituerit, ex multiplici personarum existentia, nunquam licet realem distinctionem inferre, aut Dei in seipsum motiones illas includere. Statuta filii persona, ei Deus ab æterno loquitur et percipit. Mens ipsa Christi, qualis nunc est, viuens lux, seorsim ibi agebat: et ibi iam erant electi in spiritu, quasi plures spiritus, et cum sapientia plures ancillæ. Sapientia ipsa est multiplex, multiformis, et multitudo, prouer. 8. est multiplex spiritus, et intelligentes spiritus continet, sapien. 7. Manifestum id est, si tu intelligas, Deum esse in omnibus, varie in ipsis agentem: imo esse ipsam vniuersitam rerum. Similitudines adduci possunt, vt intelligas, in Deo varias personales distinctiones, et colloquia. Singulorum vita lucens

erat in verbo. Ab æterno eſt ſpiritus deitatis illius, ſeu portio illa, Petro data, quæ ipſum vniuit Deo. Ab æterno eſt talis illi parata. At deitas illa non erat realiter Petrus, non erat filius Iona. Ita plenitudinem ipſam Chriſti dicimus non fuiſſe olim realem Chriſtum, nec realem filium. Illi ſpiritui Petri loquitur Deus, præcipit, et teſtimonium dat, vt ait Paulus. Præcipiat ita voluntas tua intellectui, aut quid faciendo eum ſibi ſocium iungat. Suntne ideo res diſtinctæ? Ancilletur virtus ſpiritus verbo prolato, eis Deus loquatur. Ex illa perſonali actione, non ſequitur realis diſtinctio. Eo magis, quia iam tunc Deus cum hoc homine loquebatur vt pſal. 109. Eſa. 45. 49. et aliis locis. Si cum iis, quæ non ſunt, ita loquitur Deus, ſicut cum iis, quæ ſunt: quanto magis cum ipſo Ieſu, qui iam tunc erat ſubſtantialiter in Deo? Chriſtus ſecundum eſſentiam formæ ſuæ vere fuit ſemper in Deo. Deus ita habet multiplex eſſe, et varie ita conſtiſtit, vt illa colloquii ratio ab eo non abhorreat, cum præſertim adeſſent angeli ad perſonæ filii obſequium. Verbum et ſpiritus, velut duæ manus, erant in Deo, vna cum angelorum miniſterio, quibus omnibus Deus loquebatur. Cum Deus loquitur, et præcipit monti, aut pluuiæ, aut lapidi, loquitur deitati, quæ in ſingulis eſt. Suntne ideo deitates realiter diſtinctæ? Perſonæ ibi dici poſſunt, quæ audiunt vocem Dei. Diſtinctiones in deitate ſumuntur, ratione modorum, et ratione rerum, quibus ipſa communicatur: vt deitas angeli diſtinguitur a deitate hominis, et deitas plantæ a deitate lapidis. An non deitas illa lapidi vel plantæ inſita, diſcernitur a ſpiritu ſancto, qui eſt in homine? Per deitatem, quæ eſt nunc in re quauis, poteſt Deus nouum mundum creare, per illam hypoſtatice apparere, et ſeorſim agere: quanto magis per Deitatem Chriſti.

Hanc item rationem, et ſimilitudinem cogita. Ignis ab æterno paratus dæmonibus torquendis, eſt ipſemet Deus, vt dialogo primo eſt ſatis oſtenſum. Non eſt enim creatura ali

qua

qua Deo coæterna. Ipſe Deus eſt ignis conſumens, et multo magis tunc conſumet, intus et externa conburens. Lex docet eſſe igneum Deum, qui diem igneum eſt inducturus. Quemadmodum nubes eadem erat Aegyptiis tenebræ, et Iſraëlitis lux: ſol idem hos excæcat, et torquet, illos vero illuminat et reficit: ita Deus idem eſt bonis gaudium, et malis tormentum, ſicut Chriſti virtus dæmones torquebat. Diuinus eſt ille ignis æternus, inexſtinguibilis, paleas conbuſturus, reliqua purificaturus. Iudicium fiet per hunc ignem Dei, animas ipſas attingentem, vt docet Petrus libro primo et quinto Clementis, et Irenæus, lib. 4. ca. 8. et 9. ad idem 2. Cor. 3. Eſa. 30. 66. Dani. 7. Mala. 4. et alibi paſſim. Coniiciat iam Deus quem in vllum ignem, ignem mittat, igni loquatur, aut ei quid præcipiat. Eſt ne propterea res alia? Non iam hinc trinitatem, ſed quaternitatem in Deo euidentem habes, patris, filii, ſpiritus ſancti et ignis gehennæ. Si quinternitatem vis, adde thronum Dei, qui ſcripturis probatur æternus. Adde luminis amictum, vt veſtimentum Dei, nubem, quam equitabat, et habitaculi caliginem, et ita habebis octonationem. Hæ omnes perſonæ eſſe poterant, viuentes, intelligentes, ſeorſim agentes, quibus Deus loqueretur admixtis angelis. Erant dii viui, viuæ æternitates, viui fontes, viuæ manſiones, viuæ in ſingulis perſonæ diuinitatis, et viuentia nomina in cælis conſcripta. Plurimos ſi velis, ita tibi facies cum Valentino Deos, omnes in æternitate, quæ æternitas eſt iterum Deus, et ſuam æonis diſtinctionem habet. Eſt ne realis trinitas ex æone ipſo, et throno, et igne? Eſt ne trinitas luminis, nubis et caliginis? Trinitatem tertiam trium luminum, naturæ, gratiæ, et gloriæ, ſuperius iam oſtendi: quæ tria lumina ſunt Deus, et eſt ipſe pater trium luminum, quæ ſunt viuentia lumina. Si trinitatem quartam vis, ecce illam. Salomon prouer. 5. diſcernit in Deo tria, ſapientiam, artificium, et ſcientiam.

Hebræis

Hebræis dicuntur in Deo tres middoth, tres proprietates, ex Deo naſcentes, non res diſtinctæ. Adde quintam trinitatem, ex vera ipſa ſubſtantia Dei. Inter clybanum illum, ſeu ſtagnum ignis damnatorum, et gloriam beatorum, erit medius hiatus, quod totum erit ipſemet Deus omnia in omnibus exiſtens. Eſt ne trinitas hæc realis, ex gloria, hiatu et clybano? Plus differunt gloria beatorum, et ignis damnatorum, quam different olim ſermo et ſpiritus in Deo. Sunt ne iſtæ omnes in diuinis trinitates? quaternitates, et quinternitates realiter diſtinctæ? Quicunque tres res credit diſtinctas, tres credit dæmoniorum ſpiritus. Pulchrum ad hanc rem eſt Andreæ apoſtoli dictum lib. 2. Clementis, Qui dæmone incipiunt obſideri, phantaſias accipiunt eorum, quæ non ſunt. Affirmat ibi Petrus, non poſſe quem de Deo aliquid cogitare, cuius forma nulla vnquam extiterit: ergo non poteſt trinitas illa cogitari, ergo dæmonum ſunt illuſiones, et idola mala in animo ſunt, quæ de tribus illis rebus vos in vno cogitatis, cum ſit monſtrum impoſſibile. Quid in hac forma vos vnquam vidiſtis, niſi tergeminos Geryones, tricipitem cerberum, aut Bellerophontis chimæram.

Hac prima ratione conſtat, vos eſſe magos, aut magi diſcipulos, de Deo cogitantes ea, quæ non ſunt, vt arguit ibi Petrus. Horribilis eſt, pluſquam magica, illarum trium æqualium, inuiſibilium rerum et motuum, in Deo incluſorum, illuſio. Secundo, Quemadmodum Valentiniani, et alii magi dicebant, Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum, ita vos dicitis filium deſcendiſſe in Chriſtum. Hunc enim facitis eſſe naturæ humanæ vocabulum, illum diuinæ. Tertio, ſicut diſcipuli omnes Simonis magi Chriſtum dicebant eſſe phantaſma ſolum, ita vos dicitis, olim in verbo eſſe viſum phantaſma ſolum: ſicut illi in carnem Chriſti ſtomachabantur, veritatem eius negantes, ita veſtri magi negant, eſſe verum cibum. Quarto, In fide et iuſtificatione eſt recens apud vos nata ſchola magorum. Nam, vt citato libro ſecundo docet Clemens, et Irenæus libro primo, iuſtifi-

iuſtificationem et fidem Simon magus et Valentiniani docebant, eſſe ſolam cognitionem, et Gnoſtico bona opera nihil efficere. Fidem hanc pingit nunc veſter Gnoſticus Caluinus. Quinto, Seruum eſſe hominis arbitrium, docebant magi, Simoniani, Valentiniani, et Stoici Marcionitæ: quod improbat Petrus lib. 3. Clementis, Ignatius ad Magneſios, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, et reliqui omnes. Illam magorum in rebus neceſſitatem plane ridet Irenæus, lib. 2. cap. 5. et eos Deum impotentem facere oſtendit lib. 4. cap. 71. et 72. et pleriſque aliis locis liberum arbitrium ſemper docens. Idem facit Tertullianus lib. 1. et 2. aduerſus Marcionem, Clemens Alexandrinus, libro ſecundo, et quinto Stromatum, Cyprianus item, Origenes, et alii. Magi igitur hodie ſunt, qui ſeruum arbitrium faſcinati credunt. Sexto Iudicium Dei cum Simone mago illi euertunt. Nam teſte ibi Petro, in hoc ſtabit Dei iudicium, ſi potuit homo facere bonum, et non fecit: quod negant Lutherus et Caluinus. Septimo cum magis illis prædicat, non eſſe dignum, vt ſub mercede propoſita colatur Deus. Ita de ipſis refert, et improbat Petrus, libro primo Clementis. Et propter ſuam excellentiam, et propter collata beneficia, et propter futurorum ſpem, iuſte colitur a nobis Deus. Octauo, Nec ob merita, nec ob demerita, rependi pœnam vel gloriam, dicebat Simon magus, vt iſti dicunt. Nono, Quæ iuſte vel iniuſte fiunt, aiebat ſoli fabricatori eſſe adſcribenda, nobis nihil. Supereſt igitur, cum Simone mago alium Deum quærere, et creatorem hunc arguere iniuſtitiæ, vt qui faciat res iniuſtas. Si enim fato ſiunt omnia, fato ſiunt res iniuſtæ. Fatum autem a fando, eſt ipſemet Deus, qui ita fatus eſt, et fando malorum neceſſitatem imponit. Hinc eſt magicus veſter Lutherianiſimus et Caluiniſimus. Decimo, Magica eſt vobis mors filii Dei. Simon magus, et ſui omnes diſcipuli, negant filium Dei eſſe vere mortuum, ſed inuiſibilem euanuiſſe. Vos quoque ſub præſtigio quodam conceditis, filium Dei eſſe vere mortuum, ſed inuiſibilem euanuiſſe. Vos quoque

ſub

ſub præſtigio quodam conceditis, filium Dei eſſe mortuum. Nam incorporea et inuiſibilis illa res, quæ vobis eſt filius, non eſt vere mortua: id vero corpus, quod re ipſa mortuum eſt, vobis non eſt filius. Hoc præſtigio tu faſcinatus, me Samoſatenum vocas, cum ille hominem non agnouerit eſſe filium Dei, vt refert Epiphanius: ſed alium in Patre filium dixerit, imaginarie mortuum: vt vos dicitis, vere magi, et Samoſateni. Contumaciſſimus eſt ſpiritus veſter, ſicut Simonis magi. Imo eſtis Simone mago deteriores, qui tale triceps monſtrum in Deo cogitatis, quod ille non admiſiſſet. Nos ſane magiam veſtram exhorreſcimus, et a vero fidei Chriſti fundamento nec tantillum recedentes, patrem, filium, et ſpiritum ſanctum credimus: filium a patre æternaliter genitum, et ſpiritum ſanctum ab eis procedentem. In hanc ſententiam non ſolum iam citatos ſeniores adduces, ſed et Athanaſium ipſum, imaginum cultorem, cum charactere beſtiæ; Auguſtinum item cum ſuo monachiſmo beſtiæ, adoratorem, et reliquos omnes, trinitatis illius inuiſibilis reales diſtinctores: ſi modo ad viſibile verbum, ſeu perſonam Chriſti, animum reducant, metaphyſicas illuſiones et realitates illas explodendo. In re clara et euidenti hallucinati ſunt omnes Antichriſti admiratores, beſtiam adorando facti beſtiæ. Ita Chriſto placuit, in odium Antichriſti, vt in errorem abducerentur, quaſi etiam electi, Matth. 24. et Marci. 13.

Quare igitur eccleſiæ illius authoritate nos terres, Phillippe, cum tu ipſe ſcias, eſſe eccleſiam Antichriſti. An neſcis, eccleſiam Chriſti iam dudum eſſe fugatam? An non credis, Romam eſſe Babylonem? Eis vere tu credis, quos vides geſtare characterem beſtiæ? Tu, qui Nicenam ſynodum probas, quare Papiſmi nugas ibi ſtabilitas non probas. Quare paſchale ſtatutum ibi factum non tenes? Tam puerilia in eo ſunt errata, vt pudeat referre iam ab aliis in Calendario abunde monſtrata. Quare monachorum leges et ceremoniales

niales alias impoſturas ibi ordinatas non ſeruas? Quare pro mortuis non ſacrificas? Quare imagines cum Athanaſio non adoras? Papam dicis eſſe Antichriſtum, et dicis a ſpiritu ſancto eſſe fautores Antichriſti? Nos nec Antichriſto, nec miniſtris eius credimus. Sed ad veram euangelicæ ſcripturæ phraſim reducentes ipſam filii appellationem, hunc hominem ſemper filium intelligimus. Locum ſaltem vnum nobis profer, in quo ponatur vox filius, quæ non accipiatur pro homine filio. Vnde igitur tanta veſtra de filio dementia? Vnde tanta ſtupiditas, contra diuini ſermonis proprietatem, tam horrenda ſomnia proferre? Pro vobis citatis Ioannis euangelium, et ab eo plurimum diſſidetis. Nam Ioannes ipſe verbum incarnatum prius dicit, deinde vnigenitum filium vocat. Ergo incarnatio facit dici vere filium. Hoc ſaltem tu grammaticus ſcire debebas, quod aliud proprie ſignificat λόγος, aliud proprie ſignificat filius. Vnde vos res ipſas, niſi ex vocum ſignificatione, colligitis? Scripturis omnibus ille eſt proprie filius, qui eſt proprie plaſma, proprie germen, proprie virgultum, proprie genitus, proprie natus. Ille eſt proprie Meſſias, proprie Chriſtus, proprie vnctus, proprie Rex, proprie Sacerdos, Propheta, Saluator. Vos horum quædam homini, quædam filio illi inuiſibili nomina ſeparatis, ſemper ambigui, et perplexi, vt præceptor veſter Auguſtinus, qui ob ambiguitatem tertium neſcio quid ſomniauit, initio libri ſecundi de trinitate. Mihi plane nulla eſt ambiguitas. Ego omnia homini tribuo, ac etiam verbo in perſona hominis. Verbum ea ratione dico humiliatum, dico mortuum, qua dico filium in perſona hominis. Ad hunc modum inter verbum et hominem diomata communicari dico, ſine veſtris illuſionibus. Salomoni ipſa ſapientia erat olim princeps conſtituta, ſpiritu ſancto vncta, ordinata, diſpoſita, in victimam præparata. Eadem Petro apud Clemen-

tem

tem erat vetus propheta, iam olim vnctus. Iam erat ibi filius hominis, homo ipſe Ioan. 6. et 17. Veteres omnes iam olim Chriſtum dicunt, perſonam reſpicientes. Ex ipſis ergo ſenioribus, et ex Tertulliano ipſo, aperte docemur, in modo, ſeu diſpoſitione Dei, conſiſtere perſonalem diſtinctionem. Id dictum de perſonale diſtinctione, ſeu perſonali diſpoſitione, vt a priorum diſcipulorum fonte prodiens nobis venit obſeruandum. In Salomone manifeſta eſt ſapientiæ perſonalis diſpoſitio, vt dicatur ſapientia a Deo per inuentionem certam ita conſtituta, acquiſita, inueſtita, diſpoſita, formata.

Hæc erat olim trinitas. Erat Deus pater, immenſitas inacceſſibilis, incomprehenſibilis, lux inuiſibilis. Solum illum ita Paulus ait ſimpliciter inuiſibilem. 1. Timoth. 1. et 6. Erat in immenſitate illa verbum, lux, perſona Chriſti, prius occulta ratio, deinde manifeſtus ſermo. Erat character diuinus pro ſigno poſitus, reſulgentia quædam gloriæ Dei. Erat apparens lumen, de lumine non apparente, et manebat lumen in lumine, de luce inuiſibili fuit lux viſibilis, de inacceſſibili acceſſibilis, ad ſubſtantialem huius hominis generationem diuina exhibitio. De ſe ipſo inuiſibili in creatione protulit Deus viſibile verbum, velut de tenebris lucem educens. Ex interna mente Dei extitit ſermo. Exiſtentiam ego dixi, ſicut dixit Deus, Exiſtat lux, et extitit lux. Ea enim ſimilitudine extitit verbi lux, ſermo viſibilis. In inuiſibili patre viſibile verbum, poſt Irenæum et alios docet Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, et li. aduerſus Praxeam. Talis fuit Dei manifeſtatio, vt nec angeli eſſent quicquam de Deo cognituri, niſi quatenus eis per verbi lucem manifeſtabatur. Erat et ibi alia virtus, alius diuinitatis modus, diſtinctus, ſenſibilis, ſubſiſtens: non ita pro ſigno poſitus, ſed occulte agens. Modus primus erat apparitionis, et modus hic communicationis. Modus vterque ſubſtantialis, et eſſentialis. Atque ita eſt ſpiritus ſanctus ſubſtantia vere diuina, ſed modo et diſpoſitione certa. Ita ſe Deus exhibere voluit. Non eſt hic alia ratio quærenda.

renda. Totum trinitatis myſterium nobis explicuit Paulus his verbis, Deus manifeſtatus eſt in carne, iuſte cognitus eſt in ſpiritu. Trinitas hæc dicitur, ſeu potius myſterium duplex eſſentiæ diuinæ, nobis exhibitæ. Natura ipſa Dei, tam verbi manifeſtatione, quam ſpiritus communicatione, ſe vere nobis obtulit, vt poſt Chriſtum ait Petrus. Duplex hæc eſt conſtans via exhibitionis diuinæ, vtraque in Chriſto ſubſtantialis, et ab æterno in Deo præformata. Sicut nunc eſt deitas in Chriſto ſub forma hominis, ita ab æterno erat Chriſtus in forma Dei. Sicut nunc eſt deitas in Chriſto ſub ſpecie ſpiritus, ita ab æterno erat modus idem in Deo. Erat iam ſpiritus in archetypo, quodammodo deliteſcens, donec cœpit ferri ſuper aquas, et implere omnia. Modo eodem, quo nunc eſt Deus pater hominis, ab æterno erat pater verbi viuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis, virtutis ſuæ, et figuræ. Modo eodem, quo nunc eſt homo filius, erat ab æterno verbum filius. Genuit ab æterno pater filium hunc ineffabili ſapientiæ cogitatione, præparatione, conſtitutione, prolatione, exhibitione, cuius modum nec angeli plene ſciunt, vt ait Irenæus. Si ineffabiles ſunt modi diuinitatis, in rebus aliis, multo magis eſt ineffabilis in Chriſto tota plenitudo, et modus eius æternus. Ineffabilis eſt et modus, quo ſtatuit Deus, virtutem ſpiritus ſanctificantem, quam miro conſilio ſtatutam ait Clemens. Mira vtrinque verbi et ſpiritus œconomia, externa et interna, hypoſtaſeſque perceptibiles. Sicut prodiiſſe verbum viuens, veluti corporalem diximus, ſeu eſſentiam Dei corporali modo exhibitam: ita de eſſentia verbi ſe exhibuit eſſentia ſpiritus, velut aura quædam, angelo et anima tenuior, quæ creata omnia repleuit. Ad corpus fere tendebant duæ iſtæ exiſtentiæ, ſiue duæ exhibitiones Dei, veluti duæ manus, facturæ et gubernaturæ ea omnia, quæ ſunt in mundo, omnia corporale quid habentia. Erat ſpiritus a verbo, quaſi ab ore Chriſti halitus ad omnia viuificanda ab æterno diſpoſitus. Spiritus Dei eſt generaliter in rebus omnibus:

at ſpiritus ſanctus peculiaris halitus dicitur, ad humani ſpiritus ſanctificationem, aura diuina, pulſus diuinus, ſenſus diuinus, intus perceptibilis, ſubſtantialiter in anima ſubſiſtens. Hinc ipſe eſt internus in nobis conſolator, virtus in nobis diuina. Voluntate, et conſilio Dei, ait Petrus libro nono Clementis, eſſe huic ſeculo ſtatutam virtutem hanc, vt ſeruet electos Chriſti. In ea quidem virtute, in eo ſpiritu, ſeruatur nunc regnum Chriſti, intra nos conſiſtens. Internum hunc ſpiritum vocant ſeniores vicarium Chriſti, cum externe ipſe receſſerit. Vicarium Chriſti agit internus ſpiritus, ſicut vicarium Dei agebat externus ſermo. Vicarium Dei nunc agit ſpiritus ſanctus, et Dei nomine in nobis operatur. Spiritus ſanctus in nobis loquitur, ſpiritus ſanctus nos mittit, ſpiritus ſanctus vitanda prohibet, et reliquas actiones intus exequitur: externe quoque ei adiungitur angeli miniſterium. In hac tanta Dei œconomia, non ſolum variæ actionis virtutes tres, voluntates, proprietates, et diſpoſitiones: ſed perſonas tres, hypoſtaſes tres, eſſentias tres, in Deo concedimus. Realem quoque in eis diſtinctionem, ratione adiunctorum, et operationum.

Ex vario inſuper orandi modo veram trinitatis rationem colliges, et intelliges, non fuiſſe olim realem filium, vt nunc eſt: intelliges, ſpiritum ſanctum non eſſe rem diſtinctam, vt tua illuſione fingis. Olim patres orabant vnum Deum ſimpliciter, angelum admiſcendo, vt geneſ. 48. Iudicum. 6. et Hoſeæ. 12. Apoſtoli iam ad filium preces ſuas faciunt. Ad ſpiritum ſanctum nec ante, nec poſt incarnationem leguntur ſeorſim factæ preces: quia nec fuit, nec eſt, res diſtincta, ita nobis pro ſigno poſita: ſed ad actiones eſt deitatis ſubſtantia miniſtrata. Quis ad ignem illum, quo examinandus eſt, ſeorſim preces fundat? In apocalypſi apertis Ioanni cælis, et in viſione Stephani, ſolus Deus et agnus orantur et adorantur. Seorſum nego ſpiritum illum orari, vt vos

vt vos ſophiſtæ rem diſtinctam, æqualem patri, cogitatis. Si quis vero bene ſentiens inuocet aut ignem Dei, aut ſpiritum Dei, aut lucem Dei, Deum ipſum inuocat, ei, qui angelos intelligeret, orationem interdicerem, ſicut adorationem. Atque ita damno veſtrum ad tres illas res orandi modum. Si vere tu oras, ille qui in te orat, eſt ſpiritus ſanctus, in quo eſt nobis orandus Chriſtus, qui nobis eſt poſitus pro ſigno. Oramus nos patrem in nomine ſuo, qui eſt pater noſter: in nomine filii, quem pro nobis dedit: in nomine ſpiritus ſancti, quem nobis communicauit. At limites poſitos non tranſgredimur.

Quia vero in hac re, et in pleriſque aliis, eſtis vos patrum limites tranſgreſſi, operæ pretium fuerit traditiones veteres paululum expendere. Ceremonialia quædam apoſtoli ipſi, et apoſtolorum diſcipuli tunc obſeruarunt, et obſeruanda docuerunt, non vt formam legis, ſed vt formam doctrinæ. Conſtat, non fuiſſe legalia præcepta, vt nunc a Papiſtis fiunt leges ſub anathemate. Imo ſinguli cucullati ſua ſibi nunc anathemata faciunt, et execrationes varias, vt impreſſior ſit tranſgreſſionis maledictio. Quæ apoſtoli ipſi in concilio decreuerunt, non penitus ligabant, nec nunc ligant, acto. 15. multo igitur minus beſtiæ decreta ligant. Nullum in eo apoſtolorum decreto erat anathematum fulmen, ſed forma doctrinæ: at fæuiſſima hæc belua doctrinas conuertit in anathemata. Olim ad continendam ſine offendiculo veram Chriſti religionem et populum, ceremoniis aſſuetum, ſunt quædam ad tempus ſtatuta, et quædam diſſimulata: vt de idolothytis, ſuffocato, ſanguine, de capitis raſura, de voti oblatione, olei vnctione, et gentium commercio, ab apoſtolis factum legimus. Iudaizabant aliquando apoſtoli, præſertim Iacobus, vt apparet, Galat. 2. et acto. 21. Hinc ille Ieroſolymis inter Iudæos ſemper agens,

et ad Iſraëlitas in Chriſtianiſmo Iudaizantes ſcribens, nempe ad duodecim tribus, vſitatam eis olei vnctionem admittit, ſicut circunciſionem eis admittebat et reliqua legalia, vt conſtat dicto cap. 21.

Quorundam dierum celebris erat recordatio, ob res in eis pulchre geſtas, ſed non ocium Iudaicum. Reſurrectionem Chriſti, prima ſabbati factam, octauo quoque die celebrabant primi Chriſtiani, dominicam eſſe diem dicentes: a ſudore tamen vultus, et manuum opere non ceſſantes, vt ad Magneſios ait Ignatius, qui nullum nobis ad ociandum docet eſſe feſtum. Cunctis diebus vitæ ſuæ Adamum laborare debere, docuit Deus, idque fuit ius naturale. Non obſtat lex ſabbati iuxta literam ad tempus poſtea data, quia ſublata eſt, ſeu completa. Irenæus, lib. 4. cap. 30. veriſſime docet, eſſe nobis quotidianam ſpiritus quietem abſque aliqua ſabbatorum obſeruatione, inſtar Abrahæ, qui ſabbatis nullis ociabatur, ac etiam inſtar Adæ. In libello repudii generalem regulam nobis dat Chriſtus, ad Adamum ipſum, velut ad ius naturæ nos reuocans, vt illud obſeruemus, tempora non diſcernentes. Poſt ſpiritualem Chriſti doctrinam, vt ſeniores omnes docent vnica Chriſtianis eſt naturæ lex, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Ita Chriſtus ait: Hæc eſt lex, et prophetæ, Quæ vultis vt vobis faciant homines, et vos facite illis. Hanc naturæ legem, in concilio Ieroſolimitano, Iudaiſmis explosis, docuerunt apoſtoli, vt refert Irenæus lib. 3. cap. 12. Idipſum de primis Chriſtianis refert Aelius Lampridius. Aquila, Petri diſcipulus, apud Clementem ait, Omnis propemodum actuum noſtrorum in eo conſiſtit obſeruantia, vt quod ipſi pati nolumus, ne hoc aliis faciamus. Legale nullum eſſe inter diem et diem diſcrimen, manifeſte docet Paulus. Si legem obſeruationis dierum ſuſtulit Chriſtus, quis niſi Antichriſtus eam reducere poteſt? Clemens Alexandrinus libro ſeptimo Stromatum, non ſelectis diebus, ſed per totam vitam, ait, eſſe nobis agendum feſtum, agri colendi, aliæque artes ſimul exercendæ.

Orige-

Origenes libro octauo contra Celsum, exponens illud Pauli, Dies obseruatis et menses, et tempora, pulchre docet, quotidie esse nobis dominicum diem ad cælestia resurgendi, quotidie pascha, quo verbi carnem iustus edat, quotidie pentecostem, ad spiritus ignem desuper suscipiendum. Spiritualis ergo, vt post Paulum ait Ignatius, erat tunc festorum obseruatio, secundum quam et martyrum dies festos habebant Christiani, vbi recens erat eorum memoria. Episcopi hæc, et alia consensu ecclesiæ faciebant, non vt formam legis, sed vt formam doctrinæ. Quin post fugam et persequutiones congregari licebat, cum vigiliis ieiunia et orationes præmittebant, vt dignius eo die sumerent sacram eucharistiam. Aliquando dabatur eucharistiam quotidie celebrare, aliquando non. Quibusdam etiam quotidie sumere licebat: aliis vero non nisi pœnitentibus et confessis. De quo iam alibi dixi, et in sequentibus aliquid addam, de defunctis quædam præmittendo.

Circa defunctos traditio erat varia. Mortuis sepeliendis solennes quidam adhibebantur ritus apud Ethnicos et Iudæos. Eos nostri dissimulare aliquando cogebantur, et alii alios excogitabant. Non nulli offulam eucharistiæ, simul panem et vinum, ipsi mortuo in os ponebant, quasi vitæ æternæ viaticum. Alii baptizabantur pro catechumeno mortuo: alii mortuum ipsum, aqua et oleo simul vngendo baptizabant, vt ait Irenæus. Preces varias pro mortuo fundebant, et eum candelarum igne lustrabant, Februariæ illius Ethnicæ purificationis loco, vt ait Tertullianus. Ob has tamen varietates, modo Christus vnus prædicaretur, non soluebatur vnitas ecclesiæ, vt postea factum est per Papæ tyrannidem. Nec idolothyta, nec Iudaismi impediebant, quo minus eos vocaret Paulus fratres, licet infirmos. Ad locos, in quibus erant martyres sepulti, quasi signo dato, clanculum passim conueniebant primi Christiani: antelucanos hymnos Christo cantabant, vt ad Traianum scribit Plinius, cum candelis et lampadibus, quia tempus nocturnum id exigebat, Eucharistiam ibi frangebant, imitatione quadam in loco marty-

ris, se ad toleranda martyria excitantes. Martyres laudabantur in missæ sacrificio, scilicet sacrificio laudis, et gratiarum actionis, in quo erat commemoratio martyrii Christi. Non abs re de mortuo erat ibi specialis sermo, cum mors Christi commemorabatur. Aedem aliquam si licebat, ibi ædificabant, et mensas apponebant, vt post prædicationem sermonis Christi commodius de eucharistiæ oblatione fieret sacrum conuiuium. Hinc dicebatur esse illa talis martyris ædes. Dicebatur hæc huius martyris missa, illa illius, id est, in loco sepulturæ, et cum illius recordatione facta oblatio, et sacrificium gratiarum actionis. Oblatio erat, quando panis et vinum a quouis volente offerebantur, seu donabantur. Vnde et in ipsa benedictione hæc dona et munera vocantur. Ita debere nos ad mensam domini offerre, et donare docet Irenæus, lib. 4. cap. 32. et 34. quem offerendi vsum vos nequaquam obseruatis, sed in azymis ridicule luditis. Hac potissimum ratione nos ipsi ecclesiæ quotidie benefacimus, quotidie panem et vinum nostrum communicantes. Alii autem ecclesiæ census, ab Antichristi magnificentia inducti, per quos creuit episcoporum opulentia, tollendi penitus sunt. Si Christiani sumus, non deerit ad mensam domini quotidianus panis. Oblata illa ministri accipientes, Deo velut præsentabant, benedicendo, et gratias agendo, quod erat verum laudis sacrificium. Adde, quod munus ipsum dicitur oblatio, sacrificium, victima, et hostia. Philip. 4. et Heb. 13. quia in rem sacram fit, et donatur. Est etiam ibi sacrificium recordatiuum, recordatio, seu commemoratio sacrificii, a Christo consummati. Ipse obtulit ac nobis omnibus donauit se ipsum, nos ita offerre in sui commemorationem præcipiens, toti ecclesiæ communicanda. Ad mensam domini hæc offerebantur, præsertim a ditioribus. Sedebant presbyteri cum aliis sumpturis, præsertim pauperibus, vt refert Pontius Paulinus. Diuites enim non debent in ecclesia potiorem aliis locum tenere, Iaco. 2. Seruiebant diaconi admis-

sis e

ſis etiam ad ſeruitium illud probatis viduis ſexagenariis. Presbyteri ipſi poſt dictam benedictionem, et gratiarum actionem, primi frangebant, deinde alii inter ſe diuidentes, omnes cibo illo et potu reficiebantur eo charitatis ſymbolo, vere facti participes corporis et ſanguinis Chriſti. Euchariſtiam pro more diuidentes, permittunt vnicuique ex populo eius partem ſumere, inquit Clemens lib. 1. Stromatum. Pleriſque locis veram hanc eſſe Chriſti participationem, docet Irenæus. Imo nos ſecundum carnem et oſſa noſtra, eſſe vere participes, vere membra Chriſti, ex carne eius, et oſſibus eius, affirmat initio libri quinti. Exindeque tunc confirmat, carnem noſtram reſurrecturam ad immortalitatem, quæ alimentum immortalitatis accepit: quæ corpore domini, et ſanguine eius alitur, vt ait lib. 4. cap. 34. Idipſum docet Tertullianus in libro de reſurrectione carnis, veram eſſe carnis Chriſti participationem, ac veram inde ſequi carnis noſtræ reſurrectionem. Cum ſit animata carnis noſtræ, et oſſium noſtrorum ſubſtantia, eſt in eis ea, quæ in anima eſt, participatio carnis et oſſium Chriſti. Eo item quia ſubſtantialiter nutriuntur pane illo, qui typus eſt Chriſti. Cum ſit plaſma vnum et carne, et ſpiritu, dicitur caro noſtra intus participare id quod ſpiritus participat: alioqui caro non prodeſt quicquam. Contra azymos veſtros docent veteres, fuiſſe Ebionitas, qui in panc azymo euchariſtiam facerent. Laudamus itaque, eſſe locum aliquem congregationis, ſeu potius liberi conuentus, ne videatur eſſe pecorum congregatio coacta. Laudamus quotidie parari menſam domini. Laudamus, in quouis loco, et quauis hora, cum probatis epiſcopis, ſeu presbyteris, a ſponte conuenientibus cæuari, cantare laudes, cum iciuniis et orationibus, intelligibili voce. Sed Antichriſti leges, et ceremoniales characteres non laudamus.

De ieiuniis vero nunc dicemus, de carnis et vini intermissione, quæ omnia vos nedum contemnitis, sed quasi stulta ridetis. In ieiuniis et orationibus, etiam pro episcoporum et presbyterorum arbitrio, vbi casus aliquis exposcere videbatur, aliquando indictis, nulla erat impietas, imo pietas, imitatio Christi, et erga præpositos obedientia. Apostoli ieiunium et orationem indicebant, vbi opus aliquod aggrediebantur, vel ad ministerium mittendis manus imponebant, acto. 13. et. 14. Ioannes ieiunium indixit, antequam euangelium scribere aggrederetur. Petrus apud Clementem ieiunium baptizandis indicebat. Illud verum est, quod ieiunium legis carnale, sicut et reliqua, compleuit Christus, et vertit in spirituale, videlicet, abstinentiam a vitiis, seu carnis operibus. Nihilominus sui imitatione corporalia ieiunia nobis commendat: quod apostoli et discipuli obseruarunt. Ieiunium non solum est corporalis exercitatio, sed spiritualis, cum per eum spiritus viuificetur. In quadragesimæ ieiunio esse imitationem Christi, docet Ignatius in epistola ad Philippenses. Quod tamen ipse non præcipit, nec contemnendum dicit. Vsque ad Victorem varie ieiunabatur quadragesima, et libera res erat, vt vetustissimi omnes docent, et citat historia tripartita, lib. 9. cap. 38. Idem de carnium et vini abstinentia docet Ignatius in epistola ad Heronem. Regula Pauli est hic tenenda, vt vnicuique sua mens satisfaciat, Rom. 14. Si quadragesimam quis ieiunet, et alibi probo, et consulo post suum baptismum, instar Christi. Tunc ieiunabis et orabis, vt datus spiritus carne mortificata magis viuificetur. Moses ita ieiunauit in datione legis fœdusDei melius imprimens, exo. 24. et 34. Elias post virtutem spiritus ita ieiunauit, melius tunc videns et audiens Deum, 3. reg. 19. Antichristi igitur legem vt scripturis contrariam improbo. Abstinentiam liberam probo, et carnis, et vini, et aliorum carnem lasciuire facientium: non insana voti perpetuitate, sed vbi quis ita iudicat. Abstinentia illa manifestam facit carnis mortificationem, digna res, quæ cum oratione fiat, non quæ ri-

quæ rideatur. Natura nos hic quoque docet. Nam iis, quos ſpermatis vitium moleſtat, indicunt naturales medici a carnibus et vino abſtinentiam, Quanto magis propter Chriſtum ſe ſponte ita caſtrabit, qui cælebs, aut ad tempus vxore carens, ſe ita tentari cognoſcit? Cum præſertim ſciamus, ieiunium cum oratione eſſe ad carnis mortificationem efficaciſſimum, et ſpiritum noſtrum non aliter contra dæmones vim ſuam habere, niſi per orationem et ieiunium, vt teſtatur ipſe Chriſtus. An Timotheum vos ridebitis, qui vino abſtinebat? An Petrum, qui carne plurimum abſtinens pane ſolo, cum oliuis et oleribus veſcebatur? De Petro id refert primus Clemens. De Marco et eius diſcipulis ait Philo, et citat Euſebius, quod vsque ad occaſum ſolis frequenter ieiunabant, a vino et carnibus abſtinendo, vt ſola aqua eſſet eis poculum, et panis cum ſale vel hyſſopo cibus. Matthæus apoſtolus, teſte ſecundo Clemente, feminibus et oleribus, absque carnibus vtebatur. Reſpondes tu, vos non prohibere, ſi quis cum Ioanne baptiſta aquam bibat, et locuſtis veſcatur. Non prohibetis, ridetis tamen, et dicitis, nihil prodeſſe. Carnis macerationem, quam Epicurismus veſter fortius reiicit, legiſti apud Irenæum, qui lib. 3. cap. 35. aperte docet, Adamum pœnitentem folia ficus aſpera elegiſſe, vt carnem maceraret, et petulantem carnis impetum retunderet. Vnde et Deus erga pœnitentem ſuam miſericordiam indicans, pelliceam dedit tunicam, quæ vltra mortalitatis indicium, indulgentiam quoque ſignificabat, et futuræ veræ ouis amictum. Quid inſuper Paulo dicetis, qui caſtigabat corpus ſuum, et mortificationi ſubiicebat? Chriſtus ipſe in ſacco et cinere pœnitentiam probat. Matth. 11. in macerationе et ieiunio cum Niniuitis, Lucæ 11. In fauilla, cinere, cilicio, nuditate, ieiunio, fletu, et planctu, Iob. 42. Ioëlis 2. Ionæ 3. Dani. 9. et 2. Samu. 15. et 3. reg. 21. Per hanc placari dicitur ibi Deus. Has macerationes in prima eccleſia libere a plerisque fieri, etiam publice, Tertullianus docet in libro de pœnitentia, et Euſebius in eccleſiaſtica hiſtoria lib. 5. ca. vltimo.

Adde lachrymas Petri et mulieris peccatricis, Matth. 26. et Lucæ 7. percuſſionem pectoris publicani et aliorum, Lucæ 18. et 23. Satisfactiones hæ quodammodo dicebantur, vna cum ablati reſtitutione: ſine quibus pœnitentia fere ſimulatur, non perficitur. Adiungere iſta debuiſſes tuæ contritioni, et conſcientiæ terroribus, in tractatu pœnitentiæ. Id ego fateor, absque macerationibus his, et absque ſatisfactionibus externis, eſſe poſſe pœnitentiam, et peccata omnia pœnitenti fide remitti. Nihilominus hæc ibi maxime proſunt, fidem et ſpiritum ſeruant, magis viuificant, carnem mortificant, gloriam augent, et peccati pœnam tollunt. Per hæc Deo quodam modo ſatis fit, per quæ ipſe aliquo modo placatur, ira minuitur, et gloriæ merces augetur. Per hæc remitti peccata, et nos fieri candidiores, docet ipſe Deus. Eſa. 1. et 58. Vere ait Daniel, Peccata tua eleemoſynis redime, et iniquitates tuas miſeratione pauperum. Vera eſt regula Chriſti de miſerendo, remetiendo, et remittendo nobis, ad eam menſuram, qua nos aliis miſeremus, metimur, et remittimus. Aliqua igitur eſt factorum commenſuratio, et ad peccati remiſſionem aliquid facit operum acceſſio, maxime in quotidiana remiſſione poſt regenerationem. Ad quam rem pulchre facit dictum Clementis Alexandrini, lib. 4. Stromatum, Peccata ante baptiſmum commiſſa ſimpliciter dimitti: poſtea autem caſtigatione quadam expurgari, noſtroque opere tolli.

Opus noſtrum dicitur pœnam peccati luere, debito vtcunque ſatisfacere, et ad peccati remiſſionem aliquid efficere, actione quadam dependente. Chriſtus ſatisfecit patri, et pro peccato Adæ, et pro reliquis omnibus. Peccatum Adæ ſua morte luit Chriſtus, id efficiens, vt et nos morte noſtra id luamus, ac debito vtcunque ſatisfaciamus. Paulus ait, mulierem a ſua prima transgreſſione ſalnari per generationem liberorum. 1. Timoth. 2. eo quod dolore partus

tus pœnam eius peccati luit. Eadem ratione dicimus, virum ſudore et labore ſaluari, pœnam peccati luere, atque ita iudici Deo aliquo modo ſatisfacere: ſi manſerit in fide, et dilectione, vt annectit ibi Paulus. Docet Irenæus lib. 3. cap. 33. Adamum tam in hoc mundo, quam in inferno, pœnas luendo, impleuiſſe tempora ſuæ condemnationis vsque ad plenitudinem temporum, in qua venit Chriſtus reducere ouem, quæ perierat. Cain pro peccato ſuo pœnam arbitrio Dei luens, Deo quodammodo ſatisfeciſſet, ſi ita contritus manſiſſet in fide, et dilectione. Ipſis enim pœnis inflictis placatur Deus, cum quis patienter ſuffert: atque ita ad ſalutem faciunt pœnæ. Ita quis a peccato per ignem ſaluatur. Ad peccati remiſſionem facit opus noſtrum, iram Dei, pro peccato illo excitatam, leniens. Dauid numeratione populi, et adulterio reus, tam pœnis inflictis, quam ſuis deinde factis, iram Dei placuit. Vt noſtris malefactis exacerbatur, ita noſtris bene factis placatur Deus. Specta ipſum Achab, indutum ſacco, placare iram Dei orationibus et ieiuniis, ſicut Manaſſen, et Niniuitas. Orationes Moſis et Samuelis, iram Dei leniendo, peccati remiſſionem obtinuerunt. Eſt vere argumentum efficax, Si opus, ſeu factum noſtrum iram Dei lenit, iram Dei, pro aliquo peccato excitatam, lenit: atque ita, ad peccati illius remiſſionem, facit opus illud, actione dependente. In actionibus enim ſubordinatis, maior cauſa non tollit actionem minoris: nec ad portionem effectus quæque illarum agit, ſed ad totum: illa primario, hæc ſecundario. Quodcunque ſit Deo acceptum opus noſtrum, iram eius pro peccato excitatam leniens, iam dicitur illud Deo vtcunque ſatisfacere, et peccati pœnam tollere. Eſt igitur in noſtris operibus acceſſio aliqua, pendens ab eximio illo opere paſſionis Chriſti, quod fuit caput omnium operum: opus

pro

pro omnibus satisfaciens, opus pro omnibus pœnam luens, ac supremam iram tollens. Si opera nostra nihil ad gloriam vel pœnam prodesse possunt vel obesse, quorsum ad stateram appendentur singula iudicio finali? Si opera mala spiritum fidei lædunt, quare bona cum non iuuant? Quorsum ministerium vestrum, in ecclesia, si eo non iuuamur. Si alieno vestro opere ad salutem, et peccati remissionem, vere iuuamur, quare non et nostro?

Circa ecclesiasticum ordinem, scimus ex Paulo, debere omnia secundum ordinem fieri. Ob id esse episcopos, presbyteros, et inferiores alios ministros, suffragiis electos, et a senioribus constitutos, seclusis Antichristi superstitionibus, characteribus, bullis, et pecuniæ sigillis. Ordines hi distinctionem hanc habebant. Aut iuniores, aut minus exercitati, vt plurimum constituebantur diaconi, potissimum ad mensæ ministerium, deinde ad doctrinam et baptismum. Non diaconorum, sed presbyterorum erat imponere manus, quæ ob id dicebatur impositio manuum presbyterii. Inter episcopos et presbyteros hoc fuisse discrimen, alibi diximus, quod aliquando iidem omnino erant episcopi et presbyteri, aliquando quis potior habebatur episcopus, omnes sola aliorum seniorum manuum impositione, cum ieiunio et orationibus constituti, ad ministerium ordinati, seu destinati. Nulla erat dominandi potestas, sed docendi et ministrandi. Ignatius et Clemens, vrgente erga neophytos periculo, plurimum laudant obseruari prælatorum Christi ministrorum doctrinam et exemplum. Idipsum Paulus et alii apostoli docuerunt. Non a bestia precio tunc dabantur ministri, sed probati ad docendum eligebantur, præsertim seniores. Nunc ordine turbato omnia nobis euertit Antichristus. Quia deseruit nos spiritus domini, omnia in nobis præpostere fiunt. Nisi ipse Christus ecclesiam suam nobis restituat, et spiritu suo dirigat, rationes humanæ nihil prodesse possunt. Orandus igitur dominus, vt mittat operarios. Messis namque multa est, et magno affectu parata. Perditionem omnes videmus, quæ ex Antichristi et satellitum eius opulentia maxime cœ-

me cœpit. Quo modo illi poterant Deo ſeruire et mamonæ? An non euangelium Chriſti eſt euangelium pauperum?

Perditionem hanc, ad ſummam ſatanæ pernitiem, auxerunt infernalia ad eruendos manes ſacrificia lucratiua. Adde munera, quæ in dies offeruntur, ad idola, ſeu imagines ſanctorum: quas et maioris lucri gratia diligenter ipſi colunt, cum Valentinianis dicentes, imaginem Chriſti eſſe tunc factam, quando egit cum hominibus. Quod eſſe fabuloſum, docet Irenæus lib. j. cap. 24. Scriptura vbique docet, fugienda eſſe omnis generis idola, præſertim nobis, qui ſolo ſpiritu eſſe adorandum, ſcimus. Interne in nobis ſpiritu adoratur Chriſtus, non externe in ſtatua. Hæc ſola ratio conuincit, imaginum cultum eſſe fanaticum, quia eſt Papiſticus. Ratio euidens eſt, ſi credis Papam Antichriſtum, contraria ſemper religioni Chriſti facientem.

Alia eſt colorata traditio facientium imaginem crucis in fronte et aliis locis: quia apud Ezechielem et Ioannem legunt, fuiſſe factum ſignum in fronte. Sed ſignum illud fuit nota ſanguinis, nota martyrii, vt Ioannes ipſe ſatis declarat. In veteri quoque teſtamento erat nota ſanguinis, in fronte liminis domus, Exo. 12. indicans, ſanguine nos ſeruandos ab interitu. Ob id tamen non ſequitur, debere nos ſanguine frontem oblinire, aut ipſum adorandum pingere. Ergo nec patibulum adorabimus, nec eum in fronte faciemus, etiam ſi viſum eſſet ſignum patibuli. Craſſa eſt eorum ignorantia, qui ſignum Hebraicæ literæ tau eſſe aiunt cruci ſimile.

Hac item ratione nos vrgent, Si Chriſtus eſt imago Dei, licet imaginem adorare. Licet plane illam adorare intus imaginem, quam fecit Deus, non quam quis ſibi facit. Ita prohibuit Deus, ne quis ſibi faciat imaginem. Ita Paulus arguit eos, qui mutauerunt gloriam Dei in imaginem a ſeipſis confictam, et externe adoratam. Imagines cherubim, a Deo inſtitutæ, non arguunt, eſſe adorandas imagines, a nobis inſtitutas; cum præſertim illæ non adorarentur, ſed aliam tunc in vm-

in vmbra haberent myſterii rationem.

Eſto vero, idolum nihil ſit, An defunctorum ſanctorum dicemus, nullas eſſe pro nobis preces? Pro nobis orare beatas animas, multis rationibus oſtenditur. Primo, quia angeli pro nobis orant. Zacha. 1. de noſtra ſalute gaudentes, Lucæ 15. et animæ beatæ ſunt, ſicut angeli, quanquam nondum in ſtatu perfecto. Secundo, anima damnata erat de viuentibus ſolicita, et pro eis orabat, Lucæ 16. ergo multo magis anima beata. Tertio, charitas nunquam excidit, 1. Cor. 13. diligunt ergo nos animæ beatæ: dilectionis autem actus eſt orare. Quarto, Chriſtus ipſe pro nobis orat, ita qui cum eo ſunt, et idem volunt. Quinto, mortuorum orationes exaudiri petit Baruch, capite tertio. Sexto, animas orantes vidit Ioannes in apocalypſi. Orant ibi, benedicunt, et gratias agunt animæ ſanctæ. Animas apoſtolorum et prophetarum ait Ioannes gauiſuras, quando perdetur Babylon. Ita ſenex ille, ab Irenæo citatus lib. 4. cap. 50. docet, beatas animas gratias agere, et de noſtra ſalute gloriari. Sed an ad eas animas, aut ſingulas earum dirigere nos debeamus peculiares preces? Hoc ſcriptum non legimus. Peculiares actus noſtros non ita diſcernunt animæ dormientium: ſed quantum illis datur, pro nobis generaliter orant. Non quod pro tua in talem animam oratione, illa tibi certum quid rependat, aut tibi idolum fieri cupiat. Nec animæ, nec angeli, ſunt noſtræ orationis ſcopus, nec nobis pro ſigno poſiti. Idolum habet in animo, qui talem animam, aut talem ſibi interceſſorem deligit aut cogitat. Animas vero ſeparatas habere formam hominis, docet Irenæus libr. 2. capit. 33. 63. et 64.

Alia fuit Ioannis diſcipulorum vera ſententia, ex Ioannis ipſius reuelatione, de regno mille annorum, poſt victum

ctum Antichriſtum in terris futuro, quod nos nunc experiemur, quanquam tu cum vulgo Papiſtico ſeniores illos omnes, et apoſtolicos viros, vt chiliaſtas rideas. Ciuitas illa cæleſtis in nobis erit, et Eccleſia Chriſti vera nobis nunc videbitur. In cæleſtibus ſpiritibus congregatio ſancta ſemper eſt, vt ait Apoſtolus Heb. 12. a terris autem fugata eſt ad annos mille ducentos ſexaginta, apoc. 12. Eccleſia Chriſti, quæ nunc eſt ſurſum inuiſibilis, per reſtitutionem fiet viſibilis, et nos ipſi cum eis erimus Chriſti eccleſia, cum Chriſto regnantes ſuper terram, vt ait Ioannes. Ridiculi ſunt vobis, qui hanc glorioſam eccleſiam in terris expectant, immaculatam: quam Chriſtus vocat columbam ſuam, dilectam, totam mundam, totam pulchram ſine macula. Idipſum ait Paulus Epheſ. 5. et Ignatius plerisque locis. Poſt regenerationem erimus nos mundi, et immaculati, ſecundum internum hominem, qui vere cum Chriſto regnat in cælis, verus rex. Omnis gloria reginæ eccleſiæ intus eſt, pſal. 44. In hoc regno cælorum non eſt puer, aut infans aliquis, ſed omnes ſunt adultæ et plenæ ætatis, vt docent prophetæ. Non recipit hoc regnum, niſi eos, qui parati ſunt ad regem ipſum ſuſcipiendum, vt docet Chriſtus. Non putamus, armis carnalibus parari regnum hoc, vt tu criminaris: nec defuturos malos, dicimus: imo erit ſemper maxima copia, quæ afflictionibus bonos exercebit. Mali ſunt pars eccleſiæ, commixtione corporali, non vinculo ſpirituali, in quo eſt cæleſtis eccleſiæ connexio. Eccleſiæ huius cæleſtia gaudia non impediuntur ob malorum admixtionem, nec ob crucem, nec ob perſequutiones. Tragœdiis tuis, et Ethnicorum exemplis, quæ præter rem ſemper inculcas, ac tuo etiam pſeudoiudaiſmi vinculo omnia nobis triſtiſſima facis: cum prophetæ omnes, et angeli ipſi de cælo, gaudium et lætitiam in Chriſto ſemper annu

nun

nuncient. Mulierbribus pauoribus te ipſum vbique territas, ſub maledicto legis ſemper conſtitutus. Cum Tatiano hæretico doces, Peccatum originis, quod infantes nunc in inferno detinet, non eſſe finali iudicio tollendum, ſed æternas illis ſupereſſe pœnas. Vtinam, Philippe, grammaticus adhuc eſſes, in tuo Helleniſmo ſemper verſatus. Vtinam in Chriſtianiſmum non ita irrupiſſes, bonis mentibus tanto impedimento futurus, quo minus cæleſtia ſapiant, et cæleſti regno fruantur.

Fanaticos tu clamas furores, qui de cæleſti Chriſti baptiſmo ſunt diuini ſermones, quos tu impudenter cauillaris. Spiritus ſanctus tibi, et tuis animalibus inſanus furor cenſetur. Quemadmodum olim vulgus Iudaicum prophetas ipſos, qui de regno Chriſti ſublimiora videbant, vt furioſos, et inſanos habebat: ita vulgus vniuerſum nunc facit. Atque ita ſemper fit, vt qui Chriſtum præ aliis vident, crucem patiantur, et perſequutiones. Pædobaptiſmum frigidiſſimis rationibus laudas, ſolo fere pſeudoeccleſiæ vſu, quem tu ipſe vbique laceras. Si eccleſiæ Antichriſti eſt ille pædobaptiſmi vſus, iam ſequitur, contra Chriſtum eſſe, et merum abuſum.

Quid igitur de baptiſmo ſenſit prior eccleſia? Idipſum, quod Chriſtus et apoſtoli. Ex Luca tibi conſtat, non eſſe tunc ad baptiſmum vocatos infantes, cum ſolum vocarentur diſcipuli, acto. 11. Nullus erat tunc Chriſtianus, niſi diſcipulus, ergo nullus erat tunc infans Chriſtianus. Pauli ſcopus erat, diſcipulos facere, vt ipſemet ait. Chriſtus item præcepit, vt apoſtoli diſcipulos facerent, quos baptizarent. De baptiſmo vſque ad Marcionitas pie ſenſit eccleſia, et ea hæreſis pædobaptiſmi occaſionem induxit. In Aſia, Africa, ac etiam in media vrbe Roma, vt ex Tertulliano conſtat, docebant Marcionitæ, non eſſe baptizandos, qui vxores haberent, ſed tantum cælibes, aut in extremo vitæ articulo, vt ita in cælum migrarent. Precioſa adeo res tunc cenſebatur baptiſmus, qui cæleſtes homines faceret. Baptiſmum differendum conſulebant, ne quis temere

temere relaberetur, ſed purior in mortem yſque permaneret. Ei vero Marcionitarum vitio occurrentes Romani, incauti ruerunt in contrarium vitium: et inducta mox conſuetudo paruulos baptizandi, inſtante Regno Antichriſti, vt ſublata virtute ſpiritus baptiſmi, ſuperaret virtus draconis. Apoſtoli vero et apoſtolorum diſcipuli, vbicunque de baptiſmo loquuntur, doctrinam, pœnitentiam, et fidem adiungunt, et baptizatos ad euchariſtiam mox ducunt. Hinc ait Clemens Alexandrinus, lib. 1. Pædagogi, cap. 6. Dominico nutrimento ſtatim poſtquam regeniti ſumus, alimur. Ex hac euchariſtiæ ad baptismum coniunctione intulit falſus ille Areopagita, in fine ſuæ eccleſiaſticæ ierarchiæ, infantes ad baptismum et euchariſtiam ſimul admitti, baptiſmo perdito euchariſtiam quoque peſſundans. Sine doctrina, pœnitentiam et fidem continente, nunquam de baptiſmo loquutus eſt Chriſtus, nec Ioannes baptiſta, nec apoſtoli, nec euangeliſtæ, ſed Antichriſtus et ipſius miniſtri, ſophiſticis quibusdam rationibus. Tuarum rationum tuipſe nec principium, nec finem intelligis. Neſcis, quod ſit peccatum infantium, nec quis infernus, nec quod regnum cælorum, nec qualiter illi ſanctificentur.

Irenæus ait, Chriſtum per omnes ætates tranſiiſſe, vt omnes ſanctificaret. Quanquam ipſe dominum ad ſenectutem veniſſe dicat, nos in ea re Ignatio et reliquis omnibus magis credimus. Omnes quidem ætates ſanctificauit Chriſtus, vt erant ſanctificationis capaces. Occiſos infantes ipſa occiſione ſanctificauit, ſibi in Bethleem martyres naſci fecit, vt ipſemet Irenæus exponit. Alios eam ætatem agentes, per manuum impoſitionem ſanctificauit, et præparauit, dæmonis in eos coercendo poteſtatem: quos ob id improprie dicas renaſci. Adultos vero ſanctificauit per fidem, per aquæ et ſpiritus regenerationem et cibum cæleſtem.

Quod alia in primitiua eccleſia fuerit baptizandi ratio,

quam nunc sit, vltra iam dicta, testatur Consuetudo Corinthiorum expectantium tempus completi catechismi. Si fides ecclesiæ ad baptismum non sufficit puero vtcunque credenti, multo minus sufficit infanti nihil credenti. Consuetudinem item prioris ecclesiæ in baptizando esse mutatam, aperte nobis testantur, Origenes, Ambrosius, et Basilius magnus. Ex Origene tu citas, paruulis dare baptismum, dici ecclesiæ traditionem, ab apostolis acceptam. Traditio ita vulgo iactabatur. In tanta ecclesiarum dissipatione, persequutionum acerbitate, et scriptorum penuria, traditiones varie tunc citabantur. At ex ipsomet Origene, et plerisque aliis constat, rem aliter habuisse apostolorum temporibus. Origenes in caput sextum epistolæ ad Romanos, apostolorum temporibus, inquit, non baptizabantur infantes, vt nunc fieri videmus. Non solus typus mysteriorum, sed virtus eorum, ac ratio, baptizandis tradebatur, tanquam scientibus et edoctis. Quod qui baptizantur, in mortem Christi baptizantur, et consepeliuntur illi per baptismum, vt sicut Christus resurgens a mortuis per gloriam patris, ita in nouitate vitæ ambulare debeant hi, qui baptizati sunt. Hæc ille. Ambrosius in caput quartum epistolæ ad Ephesios, per ordinationes ecclesiæ, ait, esse rem hanc aliter compositam, quam cœperat. Primum enim docebant, et baptizabant. At postea cœpit ecclesia alio ordine gubernari, quam antea. Similia docet Basilius magnus in tractatu, cui titulus est, Quomodo instruendi, monendique sint, ad baptisma venientes. Adde baptismi diffinitionem, quam ponit Tertullianus in libro de pœnitentia. Est obsignatio, seu lauacrum fidei, quæ a pœnitentia incipit. Non ideo, inquit, aluimur, vt delin-

delinquere desinamus, sed quia desiimus, et pœnitemus. Pœnitentiam primam ibi vocat ante baptismum, pœnitentiam secundam post baptismum. Idipsum plerisque locis docet Clemens Alexandrinus, qui et nos ad exemplar Christi baptizandos esse, palam ostendit, libro primo Pædagogi, capite sexto. Ex quibus omnibus satis intelligis, imposturam superadditam esse infantium baptismum sine pœnitentia, et catechismum ridiculum, sicut fuit ridiculus catechismus, et baptismus, ab Athanasio puero factus, et ridicule ab ecclesia comprobatus. Hæc sola ratio est valida, quod Antichristi doctrina est pædobaptismus. Christus est nobis potius imitandus, vt paruulis manus orantes imponamus, et adultos ad fidei baptismum instruamus.

De baptismo, qui fit in martyrio, per proprii sanguinis ablutionem, et de eo, qui per ignem futurus est in fluuio igneo, vt libris apertis in iudicio compareant mundandi, pluribus hic esset agendum. Video enim, vos non credere, talem esse ignem sordes purgantem, nec credere, iudicium fore per ignem. Hæc sola ratio vobis sufficere debuit, Quod nihil inquinatum admittetur ad gloriam illam resurrectionis: credentium autem et iustificatorum plerique decedunt cum variis sordium inquinamentis, habentes adhuc ligna, fœnum et stipulam. Oportet ergo talia igne cremari, et ipsos repurgari, vt ait Paulus. Ratione pœnæ, hic inflictæ, vos conceditis, quem a peccato per ignem saluari. Quid si illa hic non sit inflicta? Necesse est, sordes illas alibi tolli, et cum igne repurgari. Ita docet Irenæus libro 4. capite 8. 9. et 56. baptismum ignis esse futurum, et ventilabrum igneum, in area

triticum emundans. Petrus libro primo et quinto Clementis, animas ait esse resolutione purgandas, et per ignem traducendas. Hoc modo baptismum ignis expurgantis docet Ioannes baptista, ei adiungens ventilabrum expurgationis, et palearum combustionem. In id concordant Malachias, et alii prophetæ. Quemadmodum Christus nunc credentes assumit, et animas sibi credentium post decessum assumit: ita hic et ibi assumendo purificat, et ignis spiritus sui conflagratione sordes expurgat. In finali omnium iudicio ignis ante eum præcedet, vt ait propheta. Ignis de cælo descendens comburet singulorum oblationes. Aliqua ostenditur iudicii punitio, citra gehennam perpetuam, Matth. 5. Ignis in iudicio præcedet, cœlum et terram incendet, cum animæ corporibus inducentur: et tunc, quod purgandum supererat, purgabitur. Quicquid in ignem venire potest, est igne purgandum, vt ad purum excoquatur scoria nostra. Ad hanc purgatorii ignis pœnam, aut minuendam, aut tollendam, accessione quadam possunt nobis prodesse charitatis opera, eleemosynæ, ieiunia, orationes, pœnitentia, et confessio, sicut et aliæ a Deo hic nobis inflictæ pœnæ, vt docet Petrus, citato libro quinto. Et in hoc seculo, et in futuro purgantur saluandi, sicut quædam peccata in hoc seculo remittuntur, quædam in futuro. Adde quod obiecti sunt paradiso cherubim cum flammeo gladio, seraphim comburentes, fluuius igneus, omnia in empyreo ignea. Eo nihil ascendit, nisi holocaustum, totum combustum, oblatio sine fermento, et victima igne salita.

Sed an pro ipsis ita defunctis, et purgandis nos orabimus, baptizabimur, et eucharistiam offeremus? Hoc falsarii, ex corrupta Machabæorum traditione contendunt. Quomodo id contendunt ex lege, aut eorum authoritate, qui erant sub lege, cum lex ipsa damnet, pro mortuo quicquam offerre? Ridiculum plane, vel Iudæis ipsis testibus, est hoc commentum. Morte est iacta alea. In quamcumque partem ceciderit lignum, siue ad austrum, siue ad aquilonem, ibi manebit, vt capite vndecimo ait ec

clesia

cleſiaſtes. Homo moriens dicitur migrare ad domum ſeculi, ſeu domum ſuæ æternitatis, in qua manſurus eſt vſque ad diem iudicii, Iob. 30. pſal. 48. et eccleſiaſtes. 12. Redimere ibi nemo alium poteſt, vt aiunt Iob et Dauid: ſed expectanda eſt finalis ſententia. Ex factis propriis quiſque accipiet, non ex factis alterius. Galat. 6. et 2. Cor. 5. Pro quibus tu orabis? Qui ſine regeneratione Chriſti decedunt, in inferno manebunt, vſque ad finale iudicium. Ibi nulla eſt redemptio. Qui in regeneratione dormierunt, a Chriſto ſunt aſſumpti, et in dæmonum manus nequaquam traduntur. Hoc eſt animaduertendum, quod in Chriſto regeniti, ob ſtipulam illam ſuperædificatam, non ſentient illum dæmonum infernalem ignem, quem in ſuo purgatorio ponunt papiſtæ: ſed igneam per ſpiritum Chriſti deflagrationem. Nefas eſt igitur, ſi quis dicat, eſſe orandum pro talibus defunctis, ne illos Chriſtus aſſumendo puriſicet: quaſi in eorum pernitiem nos oremus. Neceſſe omnino eſt, illos morte expiari, et ſuum ignis baptiſmum perficere. Preces ergo pro Chriſtianis defunctis, ſunt pro ipſis gratiarum actiones, non ipſorum expiationes. Pro funere laudatur oratio, vt in gratia Chriſti decedentibus ſimiles nos efficiamur. Hoc nobis prodeſt. Illis quoque poteſt gaudium aliquod afferre, ſicut nobis reſipiſcentibus gaudent in cœlo angeli, et animæ beatæ. Hoc non ideo eſt, quia nos pro ipſis oramus, ſed quia nos emendamur. Hoc eas non expiat, nec tantillum loco dimouet, vt iactant ſacrificuli. Ridiculum eſt, quod aiunt, auolare animas, vt olim aiebant impoſtores. Ezechie. 13. Non oportet igitur nos pro mortuis eſſe ſolicitos, vt poſt Chriſtum ait Paulus. Eccleſiæ Antichriſti eſt ille mortuos redimendi vſus, eſt igitur abuſus, et auaritiæ impoſtura.

Defunctis itaque in ſua pace dimiſſis, vt primitiuæ eccleſiæ traditionem abſoluamus, ad viuos paululum redeamus, quibus confeſſionem prodeſſe diximus. Confeſſionem illam, quæ ſit presbyteris, diximus, infir-

mis prodeſſe, vbi conſcientia ipſorum dubitatione premitur. Atque ita eſſe illam conſtitutam in chriſtiani hominis arbitrio et conſcientia. Ad neceſſitatem tamen illius confeſſionis in quouis delicto nos cogunt ſacrificuli pſeudoiudæi, quia olim talis erat neceſſitas, confeſſionis in ſingulis delictis, et ſingulis oblationibus, Leuit. 5. et Nume. 5. Item quia præcepit Chriſtus leproſos ſe oſtendere ſacerdotibus, vt olim præcipiebatur, Leuit. 14. Hinc ſuam legem ſub Anathemate condidit Antichriſtus. Sed ad hæc reſponſum ſæpius eſt, neceſſitatem legis eſſe per Chriſtum ſublatam. Oſtenſum eſt, Chriſtum eſſe omnium complementum. Ille eſt vnicus ſacerdos, vnica ſui oblatione diluens peccata omnia conſitentium ſibi. Variæ olim oblationes varias confeſſiones ſecum habebant: nunc vero ſecus, cum ſit vnica oblatio. Adde, quod confeſſiones illæ non erant auriculares, ſed coram Deo, et maxime, ſuper errore vel ignorantia, vt ibi declaratur. Quod de leproſis dicitur, locum non habet in hac confeſſione, quam faciunt hi, qui ſunt in eccleſia: leproſi enim erant extra congregationem. In reducendis hæreticis, aut publice excommunicatis, locum ſimilem habet ratio illa leproſorum a congregatione expulſorum. In ea reductione duplex erat conſideratio, ambiguitas factæ mundationis ipſorum, et periculum contagionis aliorum. Ob id ad ſacerdotes miſit dominus leproſos, de quorum ſanatione exigebatur ipſorum teſtimonium. Simili ratione, in reducendis expulſis nos exigimus miniſtrorum eccleſiæ teſtimonium: ſi ambigitur, eos eſſe mundatos, et ne contagio aliqua ſequatur. Miniſtri teſtantur, et conſulunt, non imperant. Expulſio vel reductio ſit ſuffragiis totius eccleſiæ, videlicet eorum omnium, qui ad cænam domini in vnum conueniunt. In ea re veteres confeſſionem publicam exigebant, ad publicam alio-

cem aliorum ædificationem, ac etiam terrorem, ſicut et Paulus docet, peccantem eſſe coram omnibus arguendum, vt reliqui timorem habeant. Publice expulſus, publice reducendus eſt, vt ſecunda ad Corinthios epiſtola docet. Id autem, quanto mitius fieri poteſt, faciendum eſſe, docet Chriſtiana manſuetudo, ne ob nimis pompoſam illam exomologeſim abſtrahantur plerique ab eccleſia. Hinc ait Ignatius ad Philadelphienſes, Rogo vos in domino, quicunque pœnitentes venerint ad vnitatem eccleſiæ, ſuſcipite eos cum omni manſuetudine. Nos non poſſumus quem omnino repellere, vt temere faciebat Nouatus: quia neſcimus, quis fuerit vere illuminatus, nec quis omnino a fide Chriſti ſit prolapſus, nec quis in ſpiritum ſanctum ita peccarit, vt non ſit reparandus. De manifeſtis nos vtcunque iudicamus, occulta vero Dei ſunt iudicia. Piæ ſunt hæ ſeniorum traditiones, et doctrinæ, ab euangelica veritate nihil recedentes. Quæ vero ſpectant ad characterem beſtiæ, idololatriam, et ſacrificulorum auaritiam, fugiendæ nobis ſunt.

PRo ſuprema iam huius apologiæ manu, vt diuinæ triadis myſterium fiat adhuc magis perſpicuum, leuia quædam obiecta propulſemus, ſeniorum dicta de creatione verbi defendendo. Diximus aliam eſſe ſermonis diſpenſationem poſt incarnationem, quam ante: et aliam diſpenſationem per creationem, quam ante. Aliter nobis dicitur ſermo, vt erat ratio in mente diuina, et aliter poſt prolationem, in creatione factam. Nihil nunc creat Deus, cui ſe prolatione quadam non exhibeat, et communicet. Longe vero inſignior in mundi creatione fuit prolationis exhibitio et communicatio. Fuit patefacta exhibitio rationis Dei, apertio, prolatio quædam, modus oſtenſionis eſſentiæ verbi, angelis et Adæ factus, et modus communicationis in ſpiritu. Hæc erat verbi et ſpiritus creatio, externa conſtitu-

tio, acquisitio, et formatio, vt ait Salomon. Hoc modo sustinentur, qui dixerunt, ante creationem nec fuisse λόγον, nec pneuma, nec דבר nec רוח nec sermonem, nec spiritum. Quia proprio significato in omnibus his linguis significatur externa loquutio et spiratio. Dixerunt item, ex sophia prodiisse logon, sicut Tertullianus contra Hermogenem, facit sapientiam sermone priorem, sapientia cordis emittente sermonem bonum. Contra Praxeam aperte docet, fuisse in ipsa creatione natiuitatem sermonis. Creationem sermonis dixerunt Clemens Alexandrinus, et Dionysius Alexandrinus, vt in Origenem a Rufino citantur. Semel et iterum ait Philo, Deum fuisse ante verbum, antequam crearetur verbum. Post Trismegistum canit Orpheus, Verbum esse vocem patris, quam protulit ipse primum, consiliis eius cum constitit orbis. Id dictum Orphei, siue Trismegisti, vt ait Suidas, laudat Iustinus in apologetico. Ignatius verbum ita creatum scribit, sapientiam creatam, quemadmodum et Iesus Sirach. Excusari omnia possunt, si Arrianorum et sophistarum metaphysicas realitates tollas. Seniores nunquam in his quæstionem fecerunt, in quibus postea sunt a sophistis magnæ de creato verbo excitatæ tragœdiæ. Oportet ergo seniores illos quid aliud sensisse, quam sophistas. Sapientia illis erat antea, velut intus in mente diuina: et in ipso creationis exordio fuit apertio, fuit personalis quædam sapientiæ creatio, prolatio, expressa exhibitio, personæ Christi in Deo externa constitutio, expressio, formatio. Ipsismet Salomonis verbis vtor. Sicut apud Salomonem, ita apud Esaiam dicitur olim in Deo creatio et formatio, ipsius Christi facta in Deo creatio et formatio, Esa. 45. et 46. Cogita cum Esaia, Christum hominem dici iam olim in Deo creatum et formatum. Sicut cum Ioanne quis concedit, regenerantem illum spiritum gloriæ Christi ante resurrectionem non fuisse, Ioan. 7. atque ita tunc creatum spiritum nouum: ita quoque cum Salomone et Esaia sapientiam illam creatam dicet modo et

modo et exhibitione certa. Deus creauit eam in ſpiritu ſancto, et ipſum ſpiritum ſanctum creauit, eum exhibens modis quibusdam, in ſe iam præformatis. Præparauit Deus lucernam nobis cognoſcibilem, ipſum Ieſum Chriſtum lucentem, qui eſt vera ſapientia. Metaphyſicos torſit dictum Salomonis de ſapientia creata, acquiſita, formata, et figurata: quia figura loquutionis non viderunt, nec intellexerunt figurata Chriſti myſteria.

Dictiones illas obſerua, quibus vtitur Salomon de ſapientia loquens prouer. 8. קנה Kanah vbique ſignificat acquirere rem poſſeſſam. נסך naſach vniuerſaliter ſignificat conſtituere, inueſtire, obuelare, perfundere: quod in principum et idolorum perſonis fiebat, quando ſacrabantur. Id ea vox proprie ſignificat, et conſtitutioni ſapientiæ, in Deo factæ, tribuitur. חולל holal, ſiue cholal, proprie ſignificat premi, exprimi. Quibus omnibus modis dicitur Deus eam ſapientiam in poſſeſſionem acquiſiuiſſe, principem conſtituiſſe, eius perſonam inueſtiſſe, expreſſiſſe, formaſſe, creaſſe. Deus dicitur ſapientiam illam acquiſiuiſſe, ſcripſiſſe, et adinueniſſe. Quod Deus ſapientiam adinuenerit, et figurate ſcripſerit, poſt Salomonem docet Baruch, capite tertio, et docuerat Iob capite viceſimo octauo. Sapientiam ſcripſit Deus, ſi ſapientia erat liber vitæ, in Deo ſcriptus.

Metaphyſici ſe hic inaniter torquent, mutationem in Deo, et res diſtinctas arguunt, non intelligentes myſterium tantæ ſapientiæ. Nunquam ipſi intelligere potuerunt, qualiter Deus æterne cogitans externeque proferens, velut œconomus, ſapientiam acquiſierit, et prudenter adinuenerit. Arguant mutationem in verbo, eo quod factum ſit caro. Mutationem dicant in ſpiritu, quem Deus effundendo emiſit, dedit, et in nobis creauit. An non potuit Deus deitatis ſuæ exhibitionem homini conformare? An non potuit figuram hominis gerere, qui homo futurus erat? Eam fuiſſe olim verbi figuram, et humanitatis conformationem, vt axioma, in prima eccle-

ſia publice receptum, de quo nemo tunc dubitauit, contra Marcionem aſſumit Tertullianus, ad finem libri ſecundi. Imo et Marcionitas ipſos ait ab exordio eccleſiæ ita inſtitutos. Publice nota res erat, et vos ſophiſtæ eam publice ignoratis.

Dæmon peſſimus in vobis arguit, eſſe hoc dedecus Dei, cum ſit decretum noſtræ ſalutis. Non erat Deo res indigna, quia nihil tam dignum Deo, quam ſalus hominis, vt arguit ibi Tertullianus. Cum Epicuro vos fingitis Deum inertem truncum, nulli ſe communicantem. Vſque adeo Epicurus amauit deſidiam, et ocium in Deo, vt diuinitatis influxum negaret, dicens, eſſe in Deo moleſtiam et motum. Magus quoque Simon Deum dixit nullam cum creaturis habere communicationem, nec eis ipſum vniri. Simili fere metaphyſica modos diuinos, et communicationes Dei, vos a nobis alienatis, et ſubſtantialis vnionis rationes. Quicunque negat, Deum ſe poſſe homini conformare, et communicare, potentiam Dei negat, hominis felicitatem negat, Chriſtum totum negat. Turpiſſimas alias, et ad rem nihil facientes, inuiſibilibus illis tribus rebus in Deo vos tribuitis mutationes et deriuationes. Hoc vero, quod deitatis et bonitatis proprium eſt, ignoratis, ſcilicet communicationem, et communicationis modum. Bonum enim non dicitur bonum, niſi communicabile, et tanto magis communicabile, quanto magis bonum. Felicitas hominis eſt vnio diuina, ſicut Chriſtus eſt ſubſtantialiter vnum cum Deo. Ibi eſt viſio et fruitio, Deus ob hæc nec mouetur, nec mutatur. Deus non eſt loco motus, nec eſt mutatus a propoſito, nec in ſe cœpit eſſe res alia, nec deſiuit eſſe, quod erat, ſed ab æterno ſe homini conformare voluit, ab æterno ſe homini inſtar hominis exhibens.

Hæc ratio tibi etiam rudi ſufficiat, Quod Deus ſecundum

dum ſubſtantiam ſuam ſe poteſt alicubi magis, quam alibi, exhibere, aut manifeſtare, aut communicare. Si hoc non credis, non credis, Deum eſſe ſubſtantialiter magis in Chriſto, quam in te, aut magis in ſancto, quam in dæmone. Si hoc credis, iam credis eſſe inſigniorem alio aliquem deitatis modum, atque ita eum olim in immutabili Deo conſtitiſſe. Magnum eſt myſterium ſapientiæ, et cogitationis Dei, myſterium creationis, et myſterium redemptionis, per vnicum Ieſum Chriſtum, vnicam eius perſonam, in Deo ita patefactam, atque ita nobis exhibitam.

Obiicies tu, Si ſubſtantia Dei in ſe, et ante creationem, nec viſibilis nec palpabilis, poſt creationem et incarnationem eſt facta viſibilis, palpabilis, et veluti corporalis, nonne eſt mutata? Reſpondeo. Subſtantia Dei in ſe nec eſt nobis viſibilis, nec palpabilis, non ob ſui defectum, ſed ob infirmitatem noſtram. Dicitur Deus natura ſua inuiſibilis naturæ noſtræ, verbum item natura ſua nobis inuiſibile: tum quia excedit capacitatem noſtram, tum etiam, quia id ipſum, quod a nobis videtur, non eſt ex natura, ſed ex ſpecie prolata. Atque ita Deus natura inuiſibilis, ante cæli creationem, ſicut et nunc, fuiſſet viſibilis, et palpabilis, ſi ſe talem exhibuiſſet, et ibi te capacem feciſſet. Ille enim omnem corpoream vim, et omnium corporum eſſentiam veram in ſe continet. Poſſet tibi dari a Deo, vt eum quauis forma exhibitum corporalibus oculis videres, et manibus palpares. Nec ob id ipſe mutaretur, ſed tu mutareris, indita ſenſibus tuis corporeis Deitatis percipiendæ virtute, vt indetur poſt reſurrectionem, quando Deum corporalibus his tuis organis videbis, tanges, guſtabis, olfacies, et audies. Audi, quid dicam. Deum ipſum tu beatus corporeis his omnibus tuis

ſenſi

sensibus videbis, tanges, gustabis, olfacies, et audies. Si hoc non credis, non credis carnis resurrectionem, et corporeorum tuorum organorum futuram glorificationem. Gloria ipsa Dei, quæ Deus est, glorificabuntur corporis tui sensus, et informabuntur: sicut ea gloria transformabitur corpus tuum, et simile fiet corpori Christi glorioso, Philip. 3. Si hoc credis, respondeo iam quærenti, An erit mutatus Deus, quando eum tu corporaliter tanges? Quæ erit ibi tui tactus gloria? Deus. Quæ tui olfactus? Deus. Omnia in omnibus Deus. Deus in se omne esse continet, diciturque olim et nunc, in se talem formam acquirere, generare, et creare, quia eam profert, et exhibet, quam ante non exhibuerat, re autem ipsa nihil mutatus. Spiritum quoque nouum dicitur creare, ob nouam communicationem. Filium ita olim Deus in se ipso genuit, æterna mente constituendo, et deitatem suam ad hominis generationem exhibendo.

Iterum obiicies. Secundum hanc rationem potuit Deus rem aliam filium generare, et in pluribus mundis plures filios diuersarum formarum. Respondeo, Si Deus alium mundum creasset, et in aliis formis rationales alias creaturas, ex se ipsis filios generantes, et ipse quoque, si voluisset, in ea forma filium, eis similem, genuisset. Ac tunc quoque fuisset ille in sapientia genitus, et fuisset in Deo sapientia eadem, quæ nunc est, exhibitio diuina, λόγος. Atque ita esset semper eadem ratio filii Dei, quod ad eius diuinitatem adtinet. Si ita res haberet, cum Ioanne tu generationem filii Dei æternam annuncians, diceres, In principio erat ratio, in principio erat sapientia, in principio erat existentia filii, quæ caro facta est. Illud porro imprimis cogita, ne alterius formæ filium concedas, in forma stipitis, aut alterius corporis, esse non posse rationales has omnes hominis actiones. Ideo prædicta illatio sequitur, vt ex impossibili sequitur quodlibet. Vere igitur obiectioni respondeo, Commodius aliter fieri non potuisse. Si essent infiniti mundi, hic Iesus omnibus illis præsideret, cum sit in eo tota deitatis plenitudo.

De sa-

De ſapientia itaque olim creata, condita, et fabricata, ad excuſationem ſeniorum dicta vera ſunt, quamquam Arriani et ſophiſtæ aliter acceperint, a ſuis realitatibus omnes deluſi. Nos ſapientiam dicimus æternam, nec principium vnquam habuiſſe, licet in creatione palam effulſerit. Vnde dicta eſt fulgor, et reſúlgentia Chriſti. Sine ſui mutatione eſt facta viſibilis, et ſine ſui mutatione eſt homo facta, exhibitione ſui, et creaturæ aſſumptione. Formatam olim, cum Salomone et Eſaia dicimus, ſicut Paulus formam Dei iam olim Chriſto tribuit, et ſicut Chriſtus ipſe ſpeciem Dei, ſeu figuram Dei vocat.

Antiquitas vero gentium, quæ ſapientiam aliquam olfecit, ſapientiam in Deo credidit, vniuerſalem mundi ideam, quam in ſeipſo Deus ab æterno conſtituit. Ita Zoroaſter, Triſmegiſtus, et Platò. Illamque mundi ideam, vt mundus eſt filius Dei, eſſe aiunt filium Dei, primogenitum, archetypum. In quam ſententiam Philo in libro de mundo mundum intelligibilem ait eſſe huius ſenſibilis mundi exemplar primogenium. Si microcoſmi, aut Promethei illius, quem formatorem ipſimet citant, in Deo imaginem principem cogitaſſent, de Chriſti ſapientia melius ſenſiſſent. Cogitandum erat, exemplar illud, ſeu ideam illam mundi, fuiſſe tunc in homine principe, vt nunc eſt in Chriſto. Mentem veram Dei neſcientes, a primo ſcopo illi in hoc defecerunt, cum idea illa mundi, ſicut et mundus ipſe, Chriſto ſubordinaretur. Ipſe Chriſtus erat ratio Dei, exiſtentia prima, cuius fulgor et ſpiritus, in res alias effuſus, eas omnes in ſe continet, ac lucide refert. Vnicum creaturarum principium et finem, vnicum omnium ſcopum vere faciamus Chriſtum. Ex quo nos cognoſcimus, qualis erat olim ſapientia. Nam vt tunc ſunt in anima Chriſti primæ increatæ rerum omnium ideæ, ita olim erat, in ipſa ſapientia. De qua eſt oraculum illud, Ego ſum omne, quod fuit, quod eſt, quod futurum eſt: velum meum nemo mortalium hactenus reuelauit. Erat ſapientia in Deo, velut intelligens anima

nima quædam, omnia in se contemplans, et lucide continens: mortalibus olim velata, et per Christum reuelata: quam et plerique dixerunt, fuisse ipsammet animam Christi. Sapientiam nos vere dicimus, instar animæ Christi, rationem diuinam de Christo, personalem Christi substantiam in Deo relucentem, et omnia continentem. In ea primaria luce esse reliqua omnia secundario relucentia, vt in anima tua relucent res aliæ, quæ sunt in ipsa. Vnde èst anima nostra vera imago illius sapientiæ Dei, et ab ea vere reformatur. Nec solum dicimus, in sapientia Dei omnia relucere, sed et inde habere suum esse, ex inuisibilibus visibilia facta. Dicimus item, eam a Christo sapientiæ lucem, et in angelos, et in animas nostras se diffundentem, velut speculum lucidum, varias nobis et angelis rerum cognitiones dare. Atque ita quicquid angeli vnquam cognouerunt, a Christo acceperunt, sicut et nos. Benedictus ille sit in secula seculorum, qui sapientiam suam infundens, hanc de se nobis cognitionem dedit. Benedicti sint in ipso, qui ipsum vere credent esse filium Dei, ab æterno in Deo relucentem, et in æternum regnantem. Amen. Amen.

M. S. V.

1 5 5 3.

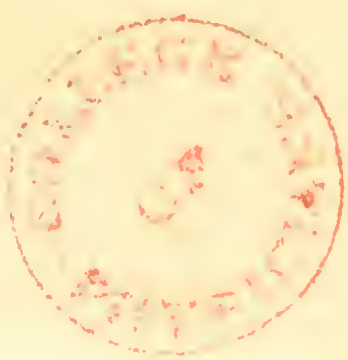

1792.

ERRATA.

Pagina 3. verſu 11. lege, res omnium. 25. 24. eiuſdem, 58. 3. διαθεσίας. 81. 15. ταρταριζειν et verſu 20. premuntur. 86. 8. quod dicas. 107. 2. הוא אנא גלי חזיי הוא 127. 1. שד. 4. משרי 15. Saddai. 207. 7. diſpenſantur. 227. 24. ipſe. 235. 5. Satanæ arma confregit. 239. 31. ob eam 244. 12. liberabit. 289. 9. πιστευω. 318. 24. collegerunt. 334. 6. חשב 340. 10. Hoc primum. et 16. indicem. 344. 26. nos hic donat. 375. 2. terra illa. 384. 5. cum coinquinatis. 393. 30. author. 420. 10. debere nos. 452. 1. Huic ſimile, et 13. abduxit. 453. 8. oblato. 472. 33. vt per ea. 492. 26. legis populo. 506. 22. abſumptæ. 530. 27. quidam. 531. 27. Deo. 547. 14. Sicut ego. 548. 7. oſtendimus. 559. 15. datur. 561. 4. impoſſibile nobis eſt. 567. 25. renati. 572. 1. mortis. 616. 8. filios Dei. 618. 29. noſti. 619. 21. fili. 624. 32. Paulus. 650. 32. nihili. 692. 32. Quod. 721. 11. baptiſmum.

Clarissimi Doctissimi & Magni viri
Thomae Pelletij Praesidis Collegij
Regalis Medicorum & tunc in Terris
ornamentum erat sicut Hesperus et
Pleides hodie inter Lumina Coeli
Conscunt et qui primus inter homines
e tenebris Sanguinis motu Carmina
illustravit

Oratio anniversaria habita in
Amphitheatro Collegii Regalis Medicorum
Lond: in Laudem Benemeritorum &
Benemerentium de medicina. Die XIX.
Octobris Anno 1719. by T. Pellet. he
addresses the President & his colleagues —
Dr E. Wilmot addresses Richard Pellet
presid. & coll. 1735 —
Fr. Nicholls — Thoma Pellet MD. 1740.
In T. Pellets oratio 1719 the
following passage occurs — pr & V —
" Non mihi si linguæ centum sint
oraque centum, heic egregio viro Harvey
satis pro meritis laudes reprendere
possim. Qui primus omnium motalium
docuit
Quâ ratione cibi concocti lacteus humor
Declivis fertur, donec per cœca viarum
Labatur tacitis in stagna, argentea rivis
Inde per angustum tendens iter, ostia levi
Pectoris evadit, venamq. irrumpit apertam,
Sanguine miscendus, motuq. rubescere docti
Tum volvendo ruens per dextri limina cordis
Pectoris irriqui gelidas adlabitur auras.
Floridus inde redit lento per devia passu,
Exultatq. fores cordis pulsare sinistras.
Nec mora per totum trepidat se dilere corpus
Extremosq. artus, unde impete fertur in orbem,
Purpureos alveos sua per vestigia fluctus.
Quoq. modo vitæ molecula prima capessit
Paulatim vires, hominisq. adipiscitur auctus
From a Volume, "Orationes anniversariæ
belonging to the R.t Medical Society —
No other verses by T. P —

Grovii (R.) Carmen de Sanguinis Circuitu a G. Harvæo primum invento et Miscellanea 1685

Serveti (Michaelis sub Nomine Villanovani) Syruporum universa Ratio, *red morocco, by De Rome, Paris, S. Colinæus*, 1537

* This work is so extremely rare, that Mosheim, the biographer of Servetus was unable to procure a copy.

ENTILIS (Valentinus, *the Tritheist*) History of, put to death by t Protestant Reformed Laity of Bern, for asserting the Three Divi Persons of the Trinity to be Three Distinct Eternal Spirits, &c. B. Aretin, 8vo. *half calf* 16

OSPELS. Observations upon the Four Gospels, shewing their Defec and how far those Defects, together with the Writings of St. Pa have misled the Compilers of our Church Service, &c. thereby evinci the Necessity of revising the whole by Authority, 8vo. *calf, a ve scarce absurd free-thinking book* *Geneva*, 17

Burton (Rev. E.) Testimonies of the Ante-Nicene Fathers to the Divinity of Christ, *half calf gilt, Oxford*, 1826—Testimonies of the Ante-Nicene Fathers to the Doctrine of the Trinity and of the Divinity of the Holy Ghost, *ib.* 1831 2 *vol.*

Calvini Posthumum Stigma in tria Lilia sive tres Libros dispertitum a Rhetoribus Collegii Societatis Jesu Bruxellis, *with the cut of Calvin whipt at the cart's tail blue morocco super extra, g. e. rare* *Bruxellæ*, 1611

* Amongst others there is a Carmen Leoninum by Thomas MacMoris, an Irish Priest.

Servetus (M.) Thoughts on Nature and Religion, with Supplement, *privately printed and very rare (unknown to Lowndes)*, 1774—Impartial History of M. Servetus burnt alive at Geneva for Heresie, 1724 *not by S.* 2 *vol.*

Faber (G. S.) on the Apostolicity of Trinitarianism, 2 vol. 1832—Primitive Doctrine of Justification, Regeneration and Election, 3 vol. 1839-40-42—Christ's Discourse at Capernaum fatal to the Doctrine of Transubstantiation, 1840—

Servetus (M.) van de Dolinghen in de Drievuldigheyt (de Trinitate), black letter, *red morocco, gilt-marbled edges, by De Rome, very rare (see Brunet)* *Ghedruckt*, 1620

Francesco Stabili, born at Ascoli, and better known as Cecco (the diminutive of Francesco) d'Ascoli, was the master of Dante, and in later years his bitter opponent. This very curious work, which may be regarded as an Encyclopædia in verse, has passed through numerous editions, and is remarkable as supposed to contain the discovery of the circulation of the blood. The author was burnt for Heresy, in 1327, and his works have been strictly prohibited under pain of excommunication.